

MS. Z. 8. 1. 150

THERAPEUTICA SACRA,

Seu, De Curandis
CASIBUS CONSCIENTIÆ
Circa Regenerationem, per Fœderum
Divinorum prudentem applicationem.

LIBRI TRES.

AUTHORE
DAVIDE DICSONQ.
S S. Theologiæ Professore in
Academia EDINBURGENA.

ISA. 50. 4.

Dominus Iehova (inquit Christus) dedit mihi linguam eruditissimam , ut
sciam tempestivè eloquì defesso verbiū.

MATTH. 9. 12.

His qui valent non est opus Medicō, sed tis qui male se babent.

PSAL. 41. 4.

Dixi (inquit David, animo simul & corpore æger) Iehova gratiam fer
mibi ; sana animam meam, quia peccavi adverfus te.

EDINBURGI,

Excudebat Christopherus Higgins. Anno Dom. 1656.

LIBRARY OF UNION
THEOLOGICAL
SEMINARY,
NEW YORK,
—GIFT FROM—
DAVID H. MCALPIN.

Viro Clarissimo

D. ROBERTO CUNINGAMIO
Medicinæ Doctori Consultissimo, omnigenam sanitatem & salutem in Christo.

Licit pereuntis mundi morbus hic lethalis sit, quod dum in malo peccati simul & miseria jaceret, non aliter quam Concupiscentia oculorum, Concupiscentia carnis, & superbia vita satisfaciendo, & utrumque malum vendendo, cupiat sanari; Et licet hoc sit mundi condemnatio & justa perditio, quod, quando lux illa salutifera venit in mundum, erudiens homines, ut abnegantes seiplos, sequantur Christum, ut per eum justitiam, sanctitatem & salutem nanciscantur, miseri homines diligent tenebras magis quam lucem, nolint ad Christum (licet sapienter vocati) venire, nolint eum sibi subinde oblatum in Evangelio recipere: Omnes tamen Electi ex mundo, & à Patre dati Christo redimendi, à Patre ad Christum trahuntur, & tracti veniunt, & venientes justificantur, & justificati ad militandum in virtute Christi adversus Carnem, Mundum, & Diabolum instruuntur, & instructi quotidiè in prælio cum hoste committuntur. In qua militiâ fideles variè quidem exercentur: nam alternatim vincunt & vincuntur, infirmitates novæ creaturæ, & Conscientia morbi alii atque alii aperiuntur; Deus tamen interim sancte & sapienter, ad salutem militum suorum & gloriam suam, omnia ita administrat & dispensat, ut Fides, Spes, Charitas, aliaque virtutes Christianæ omnes in illis probentur, purgentur & promoveantur. Tyronibus in hac malitia jùvandis nostra hac Therapeuticæ destinata, Ministerii sacri Candidatis commendata est, ut eorum prudentiâ & diligentia, ea quæ à nobis in aliis professionis nostræ partibus, satis occupatis, rudiori modo proponuntur, accuratius tractentur, poliantur, & in usum Sanctorum opportunè applicentur.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Cum autem pud me inquirebam cuiam hanc opellam meam dedicarem,
ipse Libelli mei titulus invitabat, ut alicui Therapeutæ corporeæ consulo,
suum & spiritualis Medicinæ æquo æstimatori eam offerrem : & hic mihi
nomen tuum, meumque erga te officium occurserunt, à me quod æquum
erat postularunt, & confessim obtinuerunt. Patri enim tui, viri spectatissimi-
mi, meique amantissimi, jucundissima recordatio, mérito exigit à me ut te
paternæ amicitiae hæredem, & paterni amici observatorem, quaqua possem
ratione honorarem. Auxit etiam obligationem, quod professionis tuæ
fructum amplissimum non solum ipse sapius perceperim, sed quod de fami-
lia mea non minus solicitus fui, ut benè valeremus, & ægroti sanitatem
recuperaremus, quam si filios-familias fuisses. Non dicam quanto studio ad
Ministrorum Evangelii valetudinem curandam ubicunque datur occasio fe-
raris, ne in laudes tuas digredi viderer: tantum istud dicam, quod æquisissi-
mum sit, ut, sicut fructus professionis tuæ ad nos abundè pervenerant. Sic
professionis nostræ fructus aliquis ad te redeat; atque ita saltem nostra erga
te gratitudo debita agnoscatur. Non dubito quin hoc munusculum gratum
tibi acceptumque sit futurum, non tam quod nomini tuo inscriptum sit,
quam quod ad publicam Ecclesiæ utilitatem (cujus te cupidissimum esse
novi) promovendam, te judice, symbolum aliquod collaturum sit. Ut
igitur huic meo labore animarum Medicus Dominus noster Iesus Christus
benedicat, aliosque excite promos condos peritiores, qui, ex divite Scriptu-
rarum penit. opportunos sermones ad defessarum animarum recreationem
proferentes, meum hunc conatum promoveant & perficiant, tecum orat

Tui observantissimus

DAVID DICSONUS.

Datum Idibus Decembrii

Anno 1655.

Ad

Ad Candidum Lectorem

P R A E F A T I O .

Uxtra mecum estimaturum te puto, Christiane Lector,
quod Ministeris sacri Candidatus non minus necessa-
ria sit doctrina de Casibus Conscientiae, quam Medi-
cina Studiosis utilis est diagnosticus, seu, Methodus
medendi, in qua curandorum morborum ratio recta
per medicamentorum idoneorum prudentem applica-
tionem prescribitur. Quemadmodum enim ad Hip-
pocratis vel Galeni discipulum instituendum non sufficit in genere de cor-
poris humani temperamentis, de morbis & medicamentis differere, nisi
specialis aliqua ratio tuenda & recuperanda sanitatis proponatur, & ido-
neorum medicamentorum applicatio ad specialis morbos doceatur: Sic
etiam ad filios Prophetarum formandos, non satis est doctrina sacrae &
fontes iis aperire, nisi etiam ratio aliqua, qua illa que habentur in Lege
& Evangelio ad praxin usumque populi Dei applicari debeant, ostenda-
tur. Ecclesiae enim Pastores & praelarum opus Ministerii desiderantes
oportet, non tantum sue sed etiam aliorum saluti prospicere: tanquam
ardentius peritiam relle tradandi & curandi animarum morbos & vul-
nera à Deo petere, quanto sepius experientia compertum est multos Epis-
copos, propter hujus doctrina ignorantiam, nec Gregis sibi commissi mor-
bos curasse, nec Conscientiarum propriarum vulnera curare novisse: nam
ex iis aliqui, afflictiones anima & exercitia Conscientie, pro delirio, pro
vesania, pro stultitia, vel, pro hypocriti & simulari sanctitate habue-
runt: qui, quando ab agris animabus super aliquod dubio aut Conscientie
Casu confundebantur, vel responsonem declinarunt, vel nibil ad rem re-
spondendo, non satisfecerunt; vel, adeò morose & inhumaniter consolatio-
nes peccantes excepérunt, (eo ipso consilio, ne afflitti amplius in simili
aliqua quassione negotium ipsis faccerent) ut agra Conscientie ab iis
postea, tanquam à misericordiis consolatoriis, alienata sint. Non sumus infi-
cias Melancholicos & Hypochondriacos aliquando de suorum peccatorum
gra-

PRÆFATIO

gravitate, de Dei irâ, de Inferno, aliisque Theologia capitibus loquitur sa-
tere, prout ipsorum phantasia à noxiis humoribus varie agitatur, quorum
morbi potionē medicinali cistis quam sermonibus Theologicis curantur :
Nec negamus Caco-damōnem in obſeffis mentiri posse ſpirituſalia exer-
cita multa, miferosque homines ita fascinare ac ſi afflata plane divino Ec-
statici iſti agerentur : Nec dubitamus multos eſſe hypocritas, qui, san-
ctimonie landem apud homines captantes, ſanctorum ſermones & exer-
citia egregie ſimulare diſicerunt, ut ſub illâ larvâ quaſtui ſuo, ambitioni
ſue, & alii pravis ſuis cupiditatibus operam dent. Ex hū fuit Achito-
phel, qui mirum in modum ſe in Davidis conſortium & conſilium inſinua-
vit. Non tamen propterea deſpicienda ſunt, ſive ſeria, ſive ſimulata Con-
ſcientiarum exerciſia ; nec propter naturales infirmitates, vel noxiiorum
humorum admiſtionem, que in agris animabus ſep̄e comperiuntur, ne-
ligenda eſt Conſientia curatio ; nec iniquis iſufiōnib⁹, propter ali-
quorum hypocriſin, quisquam onerandus eſt : ſed ferme Paſtorū ita temo-
perandus eſt ad omnes, qui praſe ferant vulneratam Conſientiam, vel,
videtur dubiorum ſolutionem ſerio querere, ut arguantur de peccato in
ſe, & de neceſſitate iuſtitiae per Christum habende, & de iudicio Dei ſe-
cundum homiū opera tandem futuro : nemini enim conſtar, qui ſint
electi, vel quo tempore Spiritus Sanctus per Verbum ſuum in cordibus
auditorum operaturus ſit. Et conſtat etiam ex Scriptura Christianis
omnibus luſtandis eſſe, non cum carne & ſanguine tantum, ſed etiam
cum tentationibus Diaboli, qui fidem fideique fructus quāquā poeſt ra-
tione oppugnat & impedit in omnibus. Et certum eſt nullam victoriā de
ſpirituſalibus hoſtibus reportari, niſi per certamina & luſtas ſpirituales ;
nullam fidem tam firmane eſſe, que tentationibus non agitetur ; nullam
tam ſanam Conſientiam, que non pluribus morbiſ infiſtetur : quibus
manifestando & curandis, omnes fideles, & Paſtores maximè, ex officio
ſpeciali ſtudere debent. Quia in re preeclarā navarunt operam iſignes
Dei servi in Anglia D. Perkinsius, D. Amesius, & D. Bouleſius in aureo
ſuo libro, qui Paſtor Evangelicus inſcribitur : quibus alii pii docti q̄ viri
obiter in ſuis concionibus & tractatibus, aliquid de die in diem ſuperad-
dunt. Et certè doctrina de Caſibus Conſientiae arbor eſt admodum ra-
moſa, ad extremos Theologia terminos uſque ſe extendens, & fructuum
ſaluberrimorum & ſuavifimorum feracissima. Quod ad me attinet,
ego ramſculum tantum hujus arboris decuiriendum elegi, indeque pri-
mitiæ aliquas tantum decorpiſi, pleniorē fructuum collectionem aliis à Deo
excis-

Ad Lectorem.

exsistans relinquent. Satis enim mihi fuit, in gratiam Studioserum Theologia, ferula aliqua & pharmaca in usum Domesticorum Dei aliquando proponenda, nominasse, ut Candidatos Ministerii ad arborum hanc scandendam, atque inde ampliorum cibum & medicinam decerpendum incitarem. Eos autem quos produximus medicinales vel cibarios fructus, non ita decorticavimus, vel, exosavimus, ut nihil restaret Pastoribus, nisi ut eos tanquam edulium famelici, vel pharmacum agric jam satis paratum, proponerent & applicarent : Sed Pastorum prudensia reliquimus, ut pro uniuscuiusque famelici vel agri necessitate & conditione fructus hos vel sale vel melle condirent, floribus ornarent, & ampliori copia ex eodem penu prolatâ, augerent, eo que ut deces fideles dispensatores doctrina salutaris vel in mensa publicâ pro concione omnibus, vel privatim singulis in colloquio proponerent, & distribuerent. Interim his nostris consilii nibil amplius tribui cupimus quam equum est ; quia ad moralē suasionem transnum proximè tendunt hec nostra & hominum scripta omnia : nam in Dei solius manu est benedictio ; ab illo solo persuasio, dubiorum solutio, adversus miseriam consolatio, & morborum omnium sanatio, pendet ; ab illo solo veritas descendat, ab eo solo Pastor prudenter in dispensanda veritate expectanda, ab eo solo agrorum fides petenda, & ab eo solo mediorum exhibitorum in Conscientia curatione successus accersendus est.

Methode quam sequuntur sum rationevers, in Librorum & Capitum Indice reddidi ; multa varieque lectionis laudem, Scripturarum luce & testimonis contentus, non affectavi ; & in his citandis, quia ad Candidatos Ministerii in Scripturis versatos scribebam, non eram operosus. Tu autem, Benevoli Lector, boni consule queso que bono erga te animo in his prodicerunt : que ut tibi profint ad salutem, serio optat

Tuae salutis Studiosus,

DAVID DICSONUS.

ERRATA.

PAG. 9. lin. 3. post *Laodicei* adderant. p. 14. l. 21. pro 24 legc 34. p. 88. l. 18.
als. l. aliqui. p. 95. l. 21. l. cupiditation, &c l. 26. l. *in iustisias*. p. 97. l. 23-
24. l. adversas. p. 110. l. 28. l. excubabit. p. 116. l. ult. l. excusarunt.

In redundantia syllabarum, in literarum defectu & permutatione, in distinctionis neglegitu & similibus: quibus Grammaticæ Leges violantur, (in generis, casus, numeri, & modi alteratione) vel sensus variatur, facile quid fieri debuisset, perspiciet peritus Lector & corriget.

Therapeutica Sacra.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De Conscientiae Natura.

Uma instituti nostri ratio postulet, ut agamus de *Conscientia Casibus*, seu morbis circa Regenerationem curandis, per fæderum divinorum prudentem applicationem, necesse est, ut nonnulla breviter præludemus. 1. De Conscientia natura. 2. De casibus Conscientia in genere. 3. De Regeneratione, & Regenito. 4. De fæderibus divinis. Et 5. De fæderum divinorum prudenti applicatione in genere, ut ad applicationem specialiorem postea descendamus.

2. Quod ad Conscientia naturam attinet. Indita est à Deo anima humana, à Creatione, naturalis facultas, sicut intelligendi voluntatem Dei revelatam de credendis & faciendis, sic etiam judicandi de obedientia praestanda vel praestita, à nobis ipsis, vel ab aliis. Hanc mentis humanæ potentiam, sive in exercitio manifestatam, sive in aptitudine tantum ad exercitium consideratam, vocamus *Conscientiam*.

3. Hujus facultatis exercitium videmus, ante hominis lapsum in Mstre nostra

nostra *Eva*, quæ tentationem primam Diaboli repulit, per admonitionem Conscientiæ suæ producentis in medium Dei interdictum, Gen. 3. 2, 3. *Dixit mulier Serpentis, de fructu arborum hujus horti, comedere nobis licet: At de fructu arborie istim, quæ est In medio horti, dixit Deus, ne comedatis ex isto, neque attingatis eum, ne moriamini.* Post lapsum autem, etiamsi Deus, justo suo iudicio, potuisset hominem in rebellione jacentem tradere in reprobum sensum, ut nullam recti pravive rationem haberet: voluit tamen in uniuscujusque mente relinquere facultatem judicandi, de bono & malo morali, de æquo & iniquo, de turpi & honesto. Et in eum finem, opus legis inscriptum cordi reliquit, communèisque notiones aliquas, de Deo colendo, officiisque erga proximum præstandis, conservavit, & conservatas curavit alendas, & augendas; non tantum per aspectum operum divinorum, omnibus à creatione obviorum, & per operationum divinarum, secundum sapientiam providentia divinæ, ordinatissimarum, observationem; Sed etiam rationem inire voluit, ut per voluntatis suæ in verbo suo revelationem in visibili Ecclesia, uniuscujusque Conscientia posset ipsum de peccato, & pena propter peccatum merita, arguere.

4. *Conscientia* autem varia sunt acceptiothes. Aliquando enim sumitur pro *mente*, seu facultate animæ intellectiva, qua homo comparare potest vel suam vel aliorum obedientiam, cum regula obedientiæ, & post comparisonem, sententiam ferre de obedientia præstanda, præstita, vel omessa, licet facultas hæc nondum in actum aliquem exierit. Quo sensu dicimus omnes homines, etiam infantes, *Conscientia* præditos esse, hoc est, habere naturalem facultatem judicandi, de sua vel aliorum morali obedientia vel inobedientia. Et facile omnes agnoscimus hanc potentiam esse in dormientibus, otiosis, & aliud agentibus, quando *Conscientiam* extra exercitium consideramus. Aliquando sumitur *Conscientia*, pro facultate in functione & exercitio posita, actu judicante, & judicium ferente, sive de nostra sive de aliorum obedientia: Et in hac significatione accipitur, 2 Cor. 5. 11. *Spero etiam Conscientiis vestris nos manifestos esse.* Aliquando vero strictius sumitur, pro *mente*, seu intellectu uniuscujusque hominis judicantis de se ipso tantum; & in hoc sensu, maxime proprie *Conscientia* dicitur: partim, quia unusquisque cum observatoribus & testibus factorum & dictorum suorum, circumstantiasque eorum scientibus, ipse etiam conscient: partim, quia unusquisque cum Deo omnisciente & observante obedientiam aut inobedientiam uniuscujusque, de se conscient cum Deo, id quod solus Deus cum ipso scit: partim denique, quia ipse apud se scientiam habet juris, seu regula observandæ, conjunctam cum Scientia facti sui, conformis vel non conformis cum Regula.

5. Hoc

5. Hoc sensu nos Conscientiam sepiissime in hoc tractatu accipimus, eamque sic describitur. Conscientia hominis, nihil aliud est quam ipsius mens seu intellectus, comparans officium suum, vel praxim suam, vel conditionem suam, vel statum suum moralem, cum lege Dei, seu cum regula, quam judicans putat esse legem Dei, sententiamque absolutionis vel condemnationis, recte vel perperam ferens, latamque sententiam pro sua parte excusans.

6. In Conscientia ergo judicio, haec sex distinguenda sunt. 1. Examinationis officium. 2. Regula ad quam examen instituendum est. 3. Possibilitas errandi. 4. Res judicanda. 5. Processus Conscientia ad sententia pronunciationem. 6. Executio sententia latet, quantum & quoisque Conscientia potest.

Quod ad primum attinet: unusquisque tenetur ex officio Conscientiam suam excitare, obedientiamque suam, legi Dei praestitam vel non praestitam, examinare. Sic enim præcipit Spiritus Sanctus, *Psal. 4. 4. Contremiscite, & ne peccatis: colloquimini cum corde vestro super cubili vestro.*

7. Quod ad secundum spectat: Recta regula, secundum quam examinatione uniuscujusque instituenda est, in verbo Dei reperitur, quod præscribit nobis & quid sit credendum, & quid sit faciendum; indicatque quod sit præmium obedientia, & qua sit poena inobedientia. Quando enim Conscientia recte informatur, nullam legem agnoscit præter divinam in corde scriptam per naturam, vel in Scriptura revelatam: nec ulli autoritati nisi divinae se subjicit.

8. Quod ad tertium attinet: Fieri potest ut Conscientia aliquando decipiatur, vel ex ignorantia juris, & erret apprehendendo falsam regulam pro vera, nempe, errorem pro Dei voluntate; vel ex ignorantia facti, & erret perperam applicando rectam regulam singulari rei alicui. In quo casu, Conscientia errans, licet non procedat secundum veram regulam seu voluntatem Dei, putat tamen se recte procedere, estimatque errorem quem sequitur esse rectam regulam, & judicium suum secundum veritatem Dei procedere oportet. Conscientia enim male informata, putat Dinam esse magnam Deam, putat Traditiones humanas, & falsas doctrinas sub specie autoritatis divinæ propositas, esse voluntatem Dei; putat superstitionem & Idololatriam esse verum Dei cultum; & putare potest se Deo servire, quando sanctos & fidèles Dei servos, tanquam nefarios hostes Dei, trucidat, *Johan. 16. 2.*

9. Quod ad quartum attinet: res judicanda, vel est *Status noster*, cum scilicet inquirimus, simusne regeniti, & in statu gratia; an vero irregeniti & in statu ira? De quo judicio instituendo monet Apostolus, *2 Cor. 13. 5.*

THERAPEUTICA SACRA.

LIB. I.

Vosipso tentate, an sis in fide: annon agnoscitis vosmet ipsi Iesum Christum esse in vobis, nisi rejectanei estis? Vel res judicanda, est Conditio Regeniti praesens, seu dispositio animi nostri, inclinatioque praesens ad virtutum vel vitorum exercitium, nempè, an respondeat officio nostro, an digna sit professione nostra, vel non? Ad quod examen, Christus vocat Ecclesiam Ephesiam, Apoc. 2. 4. Habeo aliquid adversum te, quod charitatem tuam primam omisieris. De examine conditionis iregeniti, scilicet, an pro prius accedat ad regnum celorum hodie quam hesterno die, non est nostri instituti jam agere. Vel denique, res judicanda, est factum, dictum, vel cogitatum aliquod; de quo, post comparationem ejus cum regula, intellectus judicans pronunciare poterit, utrum illud moraliter bonum vel malum fuerit. Ad quod judicium Christus Ecclesiam Thyatirensem vocat, Apoc. 2. 19. 20. Novi operatua, & charitatem, & subministrationem, & fidem, & tolerantiam tuam, & operatua, & ultima plura prioribus. Sed habeo adversus te pauca: quod permittis mulierem Jezebel quemadmodum se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis quae simulacris immolantur.

10. Quod ad quintum spectat: processus Conscientiae in judicio, totus est syllogisticus; quia intellectus judicialiter procedens, semper syllogistica procedit: Respicit enim Conscientia, credenda & facienda, vel in futuro, ut dirigat; vel in praeterito & praesenti, ut absolvat, vel condemnnet. In judicio directivo, de futuro, unicus sufficit syllogismus, in hunc modum.

Quod à me exigit Dei verbum, ut credam vel faciam, id ego teneor, jam credere vel facere.

At, hoc vel illud, exigit à me Dei verbum, ut credam vel faciam.

E. Hoc ego jam teneor credere vel facere.

In judicio vero de praesenti statu, vel de conditione, vel de factis & dictis praeteritis, plures sunt syllogismi: In condemnatione enim sunt tres, quorum primus est de officio, in hunc modum.

Quod Deus prescripsit mihi credendum vel faciendum, id ex officio debui credere vel facere.

At, hoc vel illud, prescripsit mihi Deus, ut crederem vel facerem.

E. Hoc debui ex officio prestare.

Secundus syllogismus est de peccato meo, in hunc modum.

Qui non obedivit Dei mandato, is peccavisti, & reus es culpe.

At, ego in hoc vel illo particulari, non obedivi Dei mandato.

E. Ego peccavi, & reus sum culpe.

Tertius syllogismus est de reatu penit, in hunc modum.

Qui

Qui reus est culpa, is mereatur panam in lege Dei pronuntiatam, neque mortem, peccati stipendum.

At ego reus sum culpa, &c.

E. Meritus sum panam in lege Dei pronuntiatam, nempe mortem, peccatis stipendum.

Sic etiam in absolutione, syllogismi sunt totidem: primus est de officio in hunc modum.

Quam rationem reconciliationis & nova obedientie prescripsit Deus in Evangelio, eam ex officio ego teneor sequi.

At hanc solam prescripsit Deus rationem reconciliationis, & nova obedientia, ut peccatores, convicti de peccato & ira, confugiant ad Christum Mediatorem, ut justificentur, & ex eo per fidem huiusmodi virtutem, ad novam obedientiam legis ejus praestandam.

E. Ego hanc rationem teneor sequi.

Secundus syllogismus, est de conformitate mea cum preceptis Dei Evangelicis, in hunc modum.

Qui per Dei gratiam, in sensu seu agnitione peccati sui, & ira merita, confugit ad Christum Mediatorem, cumque amplexus est ad justitiam & vitam eternam, & in virtute ejus inchoavi novam obedientiam legis divine, ille est in numero fidelium, & filiorum Dei adoptivorum, censendus.

At ego per Dei gratiam, in sensu peccati mei & ira merita, confugi ad Christum Mediatorem, cumque amplexus sum ad justitiam & vitam eternam, & in virtute ejus inchoavi novam obedientiam.

E. Ego in numero fidelium & filiorum adoptivorum censendus sum.

Tertius syllogismus esse potest de jure in bona omnia promissa in Evangelio, in hunc modum.

Qui in sensu peccati, & male meriti sui, & in sensu impotentiae & indigentiae sua, confugit ad Christum liberatorem, adbasurus ei in fadere perpetuo, consecravitque se Deo ad novam obedientiam, in virtute Christi, constanter prosequendam, haec est promissionum omnium cum Isaaco.

At ego per Dei gratiam talis sum.

E. Ego sum haec omnium promissionum cum Isaaco.

Arque uterque hic processus judicialis, secundum legem & Evangelium, reperitur in Conscientia Regenitorum, quoties in examinatione sui repetunt & renovant actus resipiscientia sua & fidei. Et hic Conscientia aliquando paucioribus, aliquando pluribus, utitur syllogismis; aliquando syllogis-

6 THERAPEUTICA SACRA. LIB. I.
num explicatum format; aliquando enthymemate, in teleritate & claritate iudicij sui, contenta est.

10. Quod ad sextum attinet: de executione sententiae à Conscientia prolatæ: quia Conscientia constituitur à Deo Judex vicarius, idcirco nomine Dei, sententiam à se pronunciatam executioni mandat, & pro natura sententiae absolutionis vel condemnationis à se prolatæ, varios in corde excitat motus, & affectus, alios tristiores, alios latiores. Tristiores, post condemnationem, sunt pudor, tristitia, metus, angor, & vexatio, quibus peccator vel ut à vermis roditur, vel ut ab igne vehementius cruciatur. Hujus exemplum videmus in Adamo protoplasto, qui peccati & iræ merita convictus, & in Conscientia sua iudicio damnatus, à Dei conspectu, perterritus, aufugit, Gen. 3. 9, 10. *Clamavist autem Iacob Deus Adam, & dixit ei, ubi es? qui dixit, vocem tuam audiebam in horro, excimui autem, eō quod nudus sim, & abscondi me.* Verum post absolutionis sententiam secundum Evangelium prolatam, excitat Conscientia in corde affectus latiores, quales sunt, consolatio, pax, gaudium, latitudo, exultatio, fiducia: Cujus exemplum videamus in Paulo, 2 Cor. 1. 12. *Gloriatio nostra hac est, testimonium videlicet Conscientie nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei versari sumus in mundo.* Conscientia ergo post officium non præstitum, partes agit *Judicis*, citando reum ad Tribunal; & *Apparitoris*, ad Tribunal eum sistendo; & *Accusatoris*, eum accusando; & *Testium*, eum convincendo; & rursus *Judicis* condemnantis convictum; & *lictoris*, vincentis condemnatum; & *Carceris*, comprimentis vincitum; & *Carnificis*, plectentis & torquentis puniendum. Verum quando officium est præstitum, Conscientia partes agit *Amici integrerrimi*, studiose consolantis; & *Advocati*, defendantis seu excusantis; & *Testium*, purgantium; & *Judicis*, absolvientis; & *Brabentia* seu *Remuneratoris*. Atque hæc de Conscientia in genere pro instituto nostro dixisse sufficiat.

C A P U T II.
De Casibus Conscientia in genere.

Casus Conscientia, in latiori acceptione significat omne illud quod Conscientia accedit, sive ut ejus affectio, cuiusmodi sunt Conscientia robur, & infirmitas; certitudo, & hasitatio; stabilitas, & vacillatio; perspicacia, & conscientia; teneritas, & stupor; Sanitas & aggritudo: Sive ut ejus effectus in anima, cuiusmodi sunt timor, & fiducia; spes & desperatio;

tio; gaudium, & tristitia, & similia. Sed nos Casus Conscientiae strictrius hic accipimus, pro Conscientia morbis tantum, & ut ordine descendamus, ad eos Casus Conscientiae de quibus nobis agendum est: primo distinguenda est Conscientia sanitas, ab ejus agravitudine. Secundo, distinguendi sunt Casus animi agra, à Casibus Conscientiae agra. Tertio, distinguendi sunt Conscientiae Casus communes, ab eis qui proprie pertinent ad Regenerationem.

2. Quod ad primum attinet: Non est eadem ratio Conscientiae sanæ, & agra: Conscientia enim sana non requirit medicinam, sed alimentum tantum spirituale, & exercitium virtutum Christianarum. Agra vero Conscientia, quia liberanda est à vulnere vel morbo, curatione & medicina opus habet, ut possit cibum spirituale sumere, & operari opera Dei, nempe ea qua ipsi placeant.

Sana autem Conscientia ea est, quæ post examinationem viarum suarum secundum regulam verbi divini, juste hominem absolvit, pacemque ei apud Deum pronunciat. De ea loquitur Paræmastes, Prov. 14. 30. *Sanum cor, vita est carnis:* Scilicet, quia ipsa caro seu corpus, multo melius se habet, quando Conscientia pace Dei fruitur. Similiter Apostolus, 2 Tim. 1. 7. *Deus non dedit nobis spiritum timiditatis, sed raboris, & charitatis, & sanitatis animi:* & de hac Conscientia dispositione, non est nostri instituti agere, quia in hac conditione, non est opus curatione, sed dieta & exercitio.

3. Agra Conscientia, vel est Recta seu recte informata, vel Errans seu male informata. Recta est, quando Conscientia recte fungens officio suo post examinationem actionum & viarum suarum, secundum Dei verbum, iure saucia est, & agra habet, ex sensu peccati & ira merita. De qua loquitur Solomon, Prov. 18. 14. *Spiritus viri sustentat agravitudinem ejus, spiritum autem fractum, quis sustinebit?* Agra Conscientia errans est, quando Conscientia non recte fungitur officio suo, sed ex errore aliquo, in peccato detinetur: aliquando cum observatione morbi sui & sensu doloris; aliquando vero sine mali sui observatione, & sine sensu doloris. Et hac Conscientiae agravitudo, quia medicina & curatione opus habet, ad nostrum institutum pertinet. Nam tantum in Conscientia agra casibus curandis, nobis in hoc statu laborandum est, ut Conscientia agra, ad sanitatem perducatur, vel restituatur, sive recta sive errans sit.

4. Quod ad secundum spectat: Differunt inter se Casus anime agra, & Casus Conscientia agra. Latius enim patet Casus animæ, quam Casus Conscientia: quia latius patet *Anima* quam *Conscientia*, quæ tantum est facultas

5. facultas vel functio unius facultatis animæ, Intellectus scilicet. Unde fit ut Casus Conscientiæ sint Casus animæ, sed non omnes Casus animæ sint Casus Conscientiæ: Sapissime enim perturbatur Anima à causis naturalibus, cœlibus, & spiritualibus, pro varietate afflictionum, quando Conscientia recta, quieta & sana manet, & pace Dei abunde fruitur, ut Rom. 5. 1, 2, 3. *Justificari ex fide, pacem habemus erga Deum, &c.* Neque id solum, sed etiam gloriarnur in afflictionibus, &c. Deinde perturbationes & passiones animæ esse possunt in iis, in quibus Conscientia officium suum non potest exercere, ut in infantibus, febricitantibus, & phreneticis videre licet. Et tertio, possibile est ut perturbationes & passiones animæ sint sine peccato, & sine Conscientiæ vulnere vel morbo: Nam Dominus noster Iesus Christus, animæ ægritudinibus obnoxius erat: Sed Casibus seu ægritudinibus Conscientiæ non erat obnoxius, *Johan. 12. 27.* Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? dixit ille, qui peccatum non noverat.

5. Quod ad tertium attinet: Casus Conscientiæ, quando defectum ex ignorantia vel errore denotat, vel communiter sumitur pro quavis quæstione Theologica, ad fidem, vel mores spectante, de qua quis Conscientiam suam cupit informari, ut melius intelligat regulam fidei & obedientiæ. Et in hac significatione, Casus Conscientiæ, tam late patent, quam doctrina de fide & moribus: Nullus enim est articulus fidei, nullum præceptum Dei de pietate vel justitia, de quo non possunt moveri quæstiones, & proponi Casus, de quibus cuperet aliquis suæ Conscientiæ satisfieri: maxime cum ventum est ad dubium, quid credere debeat aliquis, & quo sensu Scriptura sententiam aliquam, debeat sumiere; vel, licetne hoc vel illud facere, vel, quid in hoc vel illo Casu faciendum sit?

6. Aliquando vero specialiter restringuntur Casus Conscientiæ ad quæstionem de Regeneratione, de Regeniti reconciliatione, de Regenerationis impedimentis, de statu vel conditione Regeniti, & similibus. De quibus Casibus solis (nisi forte per accidens, aliquid aliud explicationis causa incidat) nobis agendum est. Status autem hominis coram Deo, est relatio illa judicialis, in qua quis stat in ordine ad Reconciliationem cum Deo, vel ad inimicietas adversus eum: propter quam relationem, aliquis, vel dicitur stare in gratia, Rom. 5. 2. vel esse filius iræ, Ephes. 2. 3. Conditio vero Regeniti (nam de conditionibus Irregeniti nihil hic dicimus) est variabilis dispositio, vel inclinatio animæ & conversationis ipsius, respectu exercitii virtutum vel vitorum: in qua dispositione, Regenitus magis vel minus Deo placet vel displaceat. In quo sensu, Ephesi, *Apoc. 2. 4. 5.* postquam in iis aliquantulum deseruit amor Christi, dicuntur in pejori esse conditione, quam antea

rea fuerant: interea tamen, sive in meliori sive in deteriori conditione considerentur, stabant in eodem statu gratia, *Apoc. 2. 4, 5.* Eodem etiam sensu Philadelphios in meliori conditione fuisse dicimus, quam Laodicæi, quando Christus ad hos & illos scripsit.

C A P. III.

De Regeneratione, quid sit? & de Regenito, quis sit.

Dicitum est de Conscientia & ejus Casibus in genere: Sequitur ut dicamus aliquid de Regeneratione, & Regenito, quia de Casibus spectantibus ad Regenerationem dicturi sumus. Rationes autem propter quas, in Candidatorum Ministerii institutione, de his potissimum agimus, tres sunt. 1. Quia Evangelii revelati, & consilii Dei de salute hominum, ex finu Patris per Filium prolati, finis est, Electorum seu Redemptorum conversio ad Deum, seu Regeneratio: & hic scopus seu finis Ministerii est; hic labor & hoc opus Ministrorum est, ut auditores regenerentur, Regeniti confirmarentur, & ad sanctitatis & salutis perfectionem promoveantur & perducantur. 2. Quia facillime & maximo cum periculo decipiuntur homines in Regenerationis negotio: multi enim qui de Regeneratione audiunt, eam rident & repudiant: multi persuasum habent se esse Regenitos, etiam quando toti, quanti quanti sunt, caro sunt. Et in his multi etiam Pastores, Doctores, Prophetæ, & donis extra ordinem ad miraculum usque ornati, invenientur in die Judicii, quibus dicet Dominus, *Nunquam novi vos.* 3. Quia Diabolus, corrumpendo doctrinam de Regeneratione, & hominibus persuadendo, quod sine speciali & efficaci Dei gratia, possint ipsi & se & alios convertere, superbiam hominum nativam fover, eorumque humiliationem, & necessariam sui ipsorum abnegationem, adeoque Conversionem ad Deum & Regenerationem impedit, & Dei gloriam in hominum Regeneratione obscurat: imo Conversionis actualis laudem à Deo transfert, & creatura totam tribuit. Idcirco studiosos Theologos admonere expedire, ut strophis, præstigiisque Satana se fortiter opponant; studientque gloriam gratia divina in hominum Conversione, non tantum contra Diabolum, & omnes gratia divina hostes propugnare; Sed etiam vim, virtutemque efficacis gratia Dei in seipso potenter operantis, observare & persentire, ut ex Regenerationis sua indiciis observatis, & alios confirmare poterint, & corda sua de electione, Redemptione & perseverantia sua ad salutem, certiorare, adversaque omnia, quibus obnoxii sunt fideles Ministri,

constanter perfere. In eum igitur finem, nonnulla de operatione Dei in peccatoris vivificatione & Regeneratione, & de officiis indicisque Regeniti adulti, seu ratione utentis, breviter proponemus. De modo enim regenerandi infantes, non hic agimus.

2. Peccatoris adulti Conversio, Vivificatio, Regeneratio, & efficax vocatione, eandem rem, sub alia atque alia notione, significant, nempe, opus Dei, in quo Spiritus S. per verbum suum, ex mera gratia, hominem electum, mortuum in peccatis jacentem, invincibili sua potentia vivificat, in mente, voluntate & facultatibus omnibus; efficaciter ut convictus de peccato suo, & de justitia Dei per fidem in Christo habenda, & de judicio Dei ad absolutionem credeatur in Christum, & ad condemnationem infidelium pronuntiato, confugiat voluntate libera ad Christum oblatum in Evangelio, eumque amplectatur, ut unicum & sufficiens remedium adversus peccatum & mortem, ut per Christum justificatus, sanctificetur indies magis magisque, & tandem salutem plenam consequatur.

3. In negotio igitur Regenerationis, haec quinque propositiones tenenda sunt. 1. Homo animalis non capit ea quae sunt Spiritus Dei. 2. Dei Spiritus est, qui convincit hominem de peccato, justitia vera, & judicio certo. 3. In Regeneratione, Conversione, & Vivificatione peccatoris, Deus per potentiam suam invincibilem, novam vitam creat seu infundit. 4. Gratia Dei invincibilis, non destruit sed perficit liberum hominis arbitrium. 5. Etiamsi homo, quoad regenerandi seu vivificanti sui actum, spiritualiter mortuus sit, atque ita passiue tantum se habeat: in ordine tamen ad exercitium externorum mediorum, quae Deus ordinario tanquam instrumenta adhibet, ad hominem preparandum ut convertatur, reliqua sunt vires aliqua naturales, quae sufficiunt ad excusationem tollendam ab eis, qui mediis illis uti nolunt.

4. Quod ad primam propositionem attinet: Objectum Regenerationis, Conversionis, & efficacis Vocationis, est Electus, seu, Redemptus per Christum, jacens in statu defectionis a justitia originali, hostiliter aversus a Deo, pronus ad omne malum, prorsus impotens & impotens, imo & mortuus ad omne spirituale bonum, maximeque ad seipsum regenerandum, convertendum seu vivificantum. Quamvis enim in homine post lapsum, relicta sit ratio, per quam confuse sciat, quid vocetur bonum spirituale, Deo placens & salvificum: judicat tamen Intellectus irregeniti bonum illud, & veritatem Evangelii in qua proponitur, stultitiam meram esse, & spirituale illud objectum, ut stultitiam, vel rem incertam representat Voluntati. Voluntas etiam hominis irregeniti, in deliberatione & comparatione bonorum objectorum inter se, apta nata est, sicut ad preferendum & eligendum præ bono moralis.

rali & honesto, quodlibet bonum utile vel jucundum, sive naturale, sive civile sensui suo corrupto placens; Sic etiam ad repudiandum bonum honestum morale, spirituale, & Deo placens. Quod si vero contigerit, justiciam & vitam æternam aliasq; res spirituales graphicè depingi, & ei quasi ante oculos in Dei verbo, vel pro concione, vel alio quovis modo proponi: irregenitus tamen eas non videt, nisi sub specie boni naturalis, & imagine naturali vestitas, adeoque tantum ut naturæ suæ conservandæ utiles & jucundas. Sic *Balaam* Pseudopropheta, vidit felicitatem justorum morientium, quando, separans salutem æternam à fide & sanctificatione, finemque à mediis divinitus præscriptis divellens, optavit sibi concedi mortem, & sortem justorum morientium, & novissimum suum diem similem reddi novissimo diei Sanctorum, ex hac vita decedentium. Hunc in modum, mulier Samaritana apprehendit donum Spiritus Sancti & gratiam salvificam à Christo oblatam, *Job.* 4. 15. *Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non fieriam, ne quid veniam hic ad hauriendum.* Sic etiam conceperunt infideles Judai de applicatione Christi, ipsis oblati ad justiciam & vitam æternam, *Job.* 6. 33, 34, 35. Postquam dixisset illis Christus, *Panis ille Dei est, qui de celo descendit & dat vitam mundo.* *Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper panem istum.* *Dixit autem eis Iesus, ego sum panis ille vita, qui venit ad me, nequaquam esurieris.* Nam animalis homo non est capax eorum quia sunt Spiritus Dei: sunt enim ei stultitia; nec potest ea cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur, *1 Cor. 2. 14.* Nam desiderium carnis, seu sensus & sapientia carnis, inimicitia est adversus Deum: *Legi enim Dei non subjiciatur, immo nec subjici potest,* Rom. 8. 7. Potentia ergo hominis animalis, seu irregeniti, non est ordinata ad objectum spirituale discernendum & amandum: quia tantum naturalis est & non spiritualis. Nam objectum supernaturale, requirit potentiam intellectus & voluntatis spiritualem & supernaturalem, ut recte apprehendatur: irregenitus autem spiritu, seu spirituali facultate, destituitur; & respectu spiritualis discretionis, mortuus est, ita ut non possit spiritualia, qua talia, discernere.

5. Quod ad secundam propositionem attinet: Deus, ut prosternat fiduciam carnalem hominis convertendi, per doctrinam legis de fædere operum, & per Spiritum suum Illuminatorem, primo ostendit ei officium debitum, & tollit ab eo prætextum ignorantia. Deinde, ostendit ei reatum quo involvitur, & tollit ab eo imaginationem innocentia propriæ. Tertio, convincit ipsum impotentia ad satisfaciendum legi, & ad liberandum se, sive per modum obedientia, sive per modum passionis & pana persolvenda, & ita retundit ipsius Confidentiam in se ipso, & in operibus suis. Unde sequitur

quitur convertendi desperatio de sui liberatione per seipsum : quia se peccatorem esse videt, & spem omnem justificationis in & per se, sublatam esse peripicit. Quod autem hoc sit opus Spiritus Sancti, patet, Job. 16. 8. *Cum veneris ille advocatus, argueret mundum de peccato.* Idemque Spiritus coaviceit peccatorem de justitia in solo Christo per fidem habenda, & de judicio absolutionis, si crediderit ; & de judicio condemnationis, nisi crediderit in Christum. Et hic multi harent ad tempus in legis vinculis, sub-spiritu servitutis.

6. Quod ad tertiam propositionem attinet. 1. Deus, post manifestatum peccatum in doctrina legis, lucem aperit in doctrina Evangelii, & peccatoris jam à seipso condemnati absolutionem & salutem in Christo, possiblem ostendit, & gratiam in Christo, ad dandum justitiam & vitam aeternam omni confugienti ad ipsum, paratam esse manifestat. 2. Deus, proprius accedendo ad humiliatum in sensu sui peccati, agit cum eo per modum moralis suasionis, suaviter invitando eum in prædicatione Evangelii, ut Christum oblatum recipiat ad remissionem peccatorum, vita renovationem, & vitam aeternam obtinendam ; & ut recipiendo Christum in Evangelio oblatum, fadus gratiæ cum Deo ineat. 3. Quia lapsus abripuit homini omnem potentiam ad supernaturalia, accedit Spiritus Sancti operatio efficax, vitam spiritualem infundendo, quæ nunc vocatur *vita Dei*, nunc *gratia salvifica*, nunc *sensus Dei*, quod est novum principium, seu facultas agendi bonum ad salutem tendens, secundum Dei voluntatem. Atque hæc vita nova infusio, nunc vocatur creatura nova formatio, nunc Regeneratio, nunc resuscitatio à mortuis, nunc vivificatio, nunc vita Dei donatio. Hæc autem vita, pro varia ipsius relatione ad objecta varia, virtutes omnes continet, fidem scilicet, charitatem, spem, lenitatem, benignitatem, mansuetudinem, temperantiam, reliquoque habitus omnes bonos, quos in se radicatos habet, tanquam proprietates in forma virtualiter ab ipsa pendentes in actu secundo.

7. Verum quidem est, omnem hominem, propter innatam corruptionem, habere dispositionem ad resistendum Spiritui Sancto : Deus tamen in Electorum conversione, non tantum moraliter suadendo, sed ad modum physice agentis potenter operando, tollit actualem resistantiam, & vim naturæ rebellionis ita frangit, ut nunquam postea dominetur in eum : Nam si Deus resistantiam non tolleret, nulla certo sequeretur Conversio ; & Deus intendens, simul & operans cordis & naturæ prævæ renovationem, fine suo frustrari posset : Sed Deus vitam hanc spiritualem infusam excitat, promovetq; ad actum elicitum producendum, efficitque invincibiliter, ut Intellectus consiliarius, & imperatrix Voluntas, & cœcutrix potentia activa, serveant ad operandum.

operandum supernaturaliter : unde nova hæc creatura incipit intente respire liberatorem Christum , avide desiderare cum ipso uniri , eumque oblatum in Evāngelio hilariter recipere & amplecti: Atque ita conjicit se supplex in Christum Redemptorem , consecratque se totum Deo ad novam obedientiam præstandam , idque ex sincero proposito constanter Christo adhærendi , in spe hauriendi ex eo salutaria omnia. Et hīc Conversus se habet non passim tantum sed etiam active : jam enim , motus & actus à Deo , qui ei dedit velle & agere , ipse movet & agit.

8. Quod ad quartam propositionem spectat : Tantum abest ut invincibilis hac Dei potentia , exerens se efficaciter & invincibiliter , destruat naturalem voluntatis libertatem , ut contra conservet eam & perficiat . Nam sicut Deus , aperiendo oculos mentis , & tollendo naturalem cæcitatem , efficiendo que ut Intellectus judicet Evangelium esse potentiam & sapientiam Dei ad salutem , quod olim irregenitus judicabat esse meram stultitiam , minime delruit judicium intellectus , sed illud perficit : Sic etiam Spiritus Sanctus , efficaciter convertendo Voluntatem ad recipiendum Christum , & efficiendo , ut Voluntas , per modum deliberationis , rejiciat omnem falsam rationem salutis consequendæ , hilariterque eligat Christum , ut unicum remedium necessarium & sufficiens , aduersus peccatum & miseriam , non delruit naturalem Voluntatis libertatem , sed eam à morte revocat , sanat , & perficit , ut libere agat quod efficaciter jubetur à Deo agere . Etiam si enim in Voluntate humana quando agit , supponatur radicalis & intrinseca habitudo ad non agendum , vel ad aliud agendum : respectu cuius habitudinis , actus causa secundæ dicitur contingens : nihil tamen hoc impedit , quo minus idem ille actus , ratione imperii voluntatis procedentis secundum deliberationem intellectus , sit actus spontaneus & liber , ex consilio destinato libere fluens . Et licet Voluntatis actus , respectu hominis & causarum secundarum , sit liber & contingens , nihil hoc impedit , quo minus respectu divini propositi , idem ille actus sit necessarius : quia invincibiliter producitur à Deo efficaciter dante homini velle & perficere , & efficiente ut liberrime & velit & agat in hoc negotio . Neque queratur quisquam per hunc modum agendi præjudicium fieri libero hominis arbitrio , vel hominis laudi , in determinatione voluntatis sua , quicquam injuste detrahi : Sed metuit potius Sanctum Israëlis limitare , & sapientia & potentia & gratia ipsius gloriam ei eripere , nisi in Conversionis & Regenerationis negotio , totam gloriam gratia & potentia , in flexanima & verticordi determinatione voluntatis humanæ , efficaciter operantis , soli Deo tribuat . Alioqui enim presupponitur Deum creasse creaturam , (liberum hominis arbitrium scilicet) cuius Domi-

nus non est, de qua nihil potest determinate vel promittere vel praescire; & qua uti, quando & quomodo vult, non potest. Imo vero nisi Deus esset pri-
mum principium activum determinationis humanae voluntatis in Conver-
sionis actu, sequeretur hominem in genere entis esse primum determinans
physice, non determinatum; esse primum movens in actibus bonis, non
motum; esse primum agens, non actum ab alio, in sui Regeneratione; se-
queretur etiam hominem esse primam causam, seu primum & independens
principium determinationis sua voluntatis ad bonum spirituale: quod tam
absurdum est, quam si quis diceret, hominem sibi ipsi esse vitæ suæ autorem,
& in resuscitatione sui à mortuis, sibi ipsi esse Deum resuscitatorem, cum
omnis Regenitus in Regenerationis momento, sit instar Lazari, mortui &
sepulti, & à Christi solo verbo potenti excitati.

9. Quod ad quintam propositionem spectat: Distinguenda est *Regeneratio* ab homini materiali ad Regenerationem dispositione, per quam sub-
jectum regenerandum, redditur formæ introducenda magis susceptivum.
Dispositiones enim materiales ad Regenerationem, neque sunt partes, ne-
que gradus Regenerationis; Sed tantum præparationes hominis ad Rege-
nationem: Quibus præparationibus licet Deus non sit alligatus, homi-
nem tamen in usu mediorum externorum eis alligari vult: quia per præpa-
ratoria exercitia, homo proprius accedere potest ad regnum cœlorum, sicut
docet nos Christus alloquens Pharisæum, *Mar. 12. 24.* *Tum Iesus cum vi-
disset eum cordate respondisse, dixit ei, non longe abes à regno Dei.* Hæc
autem dispositio præparatoria ita se habet ad Regenerationem, sicut siccitas
ligni se habet ad accensionem: siccitas enim ligni, non est inchoata accensio
in ligno, nec gradus aliquis accensionis ligni: Sed tantum præparatio ligni, ad
citius recipiendam inflammationem, quandocunque ignis admovebitur vel
subjicietur ei. In his ergo præparatoriis exercitiis, nemo negabit irregen-
nitum posse audire Dei verbum pro concione prædicatum, Scripturas legere,
conferre & colloqui cum aliis, de rebus ad Religionem & Regenerationem
spectantibus, similiaque multa facere, quæ ad Regenerationem præparare
poterint. Quapropter quicunque in externa prædicatione Evangelii juben-
tur respiscere, in Christum credere & se convertere, jubentur etiam ad ex-
ercitia præparatoria omnia se accingere, & in eis sedulo se exercere, in qui-
bus notitiam aliquam legis & Evangelii comparare poterint, & communis
operationis Spiritus multa sentire poterint effecta, quorum usus postea, per
Dei gratiam magnus esse potest, non tantum in Regenerationis articulo, sed
etiam post eam. Quicunque autem, exercitiis his præparatoriis uti recusant,
carent omni excusatione, & rei sunt repudiata Reconciliationis cum Deo, ad
quam

quam exercitia ista poterant esse præparationes, imo rei sunt resistentia & oppositionis factæ aduersus Spiritum Sanctum.

10. Atque hæc de Regeneratione, quid sit? Quod ad Regenitum attinet, Quis sit? Regenitus ille dicendus est, [qui ex sensu peccati sui, paupertatis suæ, & miseriz meritæ, abjicit fiduciam in viribus suis, & in iustitia operum suorum, & confugit ad Christum oblatum in Evangelio, ut in eo solo habeat iustitiam, sanctificationem, & vitam aeternam; serioque statuit, studebatque, in virtute Christi Deo servire in spiritu.] Hujus descriptionis authorem habemus Paulum, qui ad Philip. 3. 3. discriminat genuinum Dei populum ab adulterino, *Nos (inquit) sumus Circumcisio, i.e. vere circumcisi & renati, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu: nec confidimus in carne.* In qua descriptione Apostolus, primo, tres speciales Spiritus S. operationes in Regeneratione, seu formatione novæ creatura, nobis ostendit. Secundo, tria officia hominis vivificati, seu, renati, describit. Tertio, certum indicium, hominis regeniti, ex trium officiorum præstitorum conjunctione, nobis observandum proponit. Quod ad operationes Spiritus attinet: earum prima, est humiliatio peccatoris per doctrinam legis seu fæderis operum. Secunda, est infusio fidei salvifica, seu fæderalis conjunctio peccatoris humiliati cum Christo per fidem. Tertia, est efficax excitatio creditis in Christum, ad colendum Deum, eique servendum in spiritu; seu roboratio creditis ad novam obedientiam, in virtute Christi, Deo præstandam. Quod ad officia Renati: eorum primum est, seipsum in sensu peccati & paupertatis suæ, impotentiaque ad satisfaciendum legi divinæ abnegare, fiduciæque carnali in re quavis extra Christum renunciare. Secundum est, ad Christum oblatum in Evangelio confugere, fædusque gratia hilariter amplecti, ut in Christo sapientiam, iustitiam, sanctimoniam, & plenam Redemptionem à peccato & miseria obtineat. Tertiū est, seipsum consecrare Deo in disciplinam, ut manendo per fidem in Christo, hauriat ex eo subinde novas vires, ad Deum colendum, eique servendum in sinceritate spiritus. Quod ad notam & indicium Regeniti spectat: Probatio Regenerationis, ex conjuncta trium horum officiorum præstatione, oritur. Quisquis ergo est, de quo vere dici potest, quod officia hæc tria conjunctim præstare studeat, scilicet in sensu iustitiae & paupertatis sua omnimoda fiduciam carnalem à se removere, & Christo Redemptori in Evangelio oblatu, arcu uniri & adhærere, & novæ obedientiae constanter operam dare in virtute Christi; na ille genuini discipuli Christi tesseram gestat, didicisque à Deo id quod Christus omnibus venientibus ad se præscribit, *Luc. 9. 23. Si quis vult me sequi, abneget seipsum, & tollat cruce-*

et suam quotidie, & sequatur me. Quod si vero non reperiatur studium sincerum ad hæc tria officia conjunctum praestanda, non satis evidenter probatur Regeneratio: non enim satis est si quis ex sensu peccati & iræ meritæ, fiduciam in carne & operibus suis abjicit: quia illi, qui de salute desperant, ita convincuntur peccati, ut omnem fiduciam in operibus suis abjiciant, & tamen perire possunt in sua infidelitate, ut videmus in *Iuda* proditore. Nec satis est quovis modo gloriari in Christo: quia clamantes, *Dominе, Domine*, hoc factitare solent: & interim tamen nec suam justitiam abnegant, nec Deum in spiritu colunt: Nam de iis dicit Christus, *Marth.* 7. 21. quod in regnum cœlorum non intrabunt. Nec satis est cultum Dei spiritualem pretendere: omnes enim, qui ex operibus justificari se posse putant, suum serviendi Deo modum, spiritualem & Deo placentem esse judicant, ut videmus in *Pharisæo* gloriante in operibus suis, & agnoscente quod sanctitatis & sinceritatis suæ Deus autor fuerit, *Luc. 18. 11.* *Agno* *tibi gratias, O Deus, quod non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, machi &c.* De hoc enim *Pharisæo* dicit Christus, quod domum suam redierit non justificatus. Neque satis est agnoscere peccata nostra, & injustitiam nostram præteritam, & simul vitæ nostræ emendationi studere: quia *Pharisæo*, & justitiae propria assertori, hoc potest contingere: Et frequenter contingit multis etiam ex iis qui Christo nomen dant: multi enim Christiani nominis professores, ex merito suorum operum, & passionum propriarum, se justificari posse putant; multi qui peccata sua præterita elui & compensari posse opinantur, per vitæ suæ mutationem futuram in melius, qui tamen interim justitiam Christi imputatam rident, & putatiam vocant, vel saltem in nullo pretio habent: quia ignorant justitiam Dei, & suam justitiam stabilire satagunt, secus quam factitabat Paulus, qui & serviebat Deo in spiritu, & simul quærebat comperiri in Christo, non habens suam justitiam quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *Philip. 3. 9.* Verum si quis constanter studet sensum suæ indignitatis fovere, fiduciamque in re quavis extra Christum abjicere; seque totum in Christum ad justitiam Dei quæ est per fidem, conciscit, & simul per fidem ex Christo virtutem haurire studet, ut sincere in viis Dei ambulet, & in nova obedientia voluntatis Dei revelata Deo serviat, proculdubio vere Christianus est, per Spiritum Christi renatus, & nova creatura factus. Atque hæc de Regeneratione & Regenito præmisile sufficiat.

CAPUT IV.

*De fæderibus divinis super æternam salutem hominum: & spe-
ciatim, de fædere Redemptionis, nempe, Quid sit: &
Quid sit? seu, quibus articulis constet?*

Qvia Curatio Casum, seu morborum Conscientia circa Regenera-
tionem, fit per applicationem fæderum divinorum, de salvandis ho-
minibus, cognitio aliqua istorum fæderum necessario requiritur.

1. Fædus Divinum vocamus Contractum, seu pactum, transactum,
de æterna salute hominum, in quo Deus est pars saltem contrahens altera, id
est, pars stipulans, vel restipulans. Hujus generis fædera, quæ sola ad no-
strum institutum pertinent, sunt tria: primum, est fædus Redemptionis,
seu de hominum Redemptione initum inter Deum Patrem, & Deum Fili-
um, Mediatorem designatum. Secundum, est fædus Operum, inter Deum
& omnes homines in Adamo integro, naturalibus omnibus perfectionibus
prædicto. Tertium, est Fædus Gratia seu Reconciliationis, inter Deum,
& credentes creditumque liberos.

2. Quod ad Fædus Redemptionis attinet: ut illud melius concipiamus,
variae significaciones Redemptionis explicandæ sunt: Redemptio enim ho-
minum quatuor modis sumitur. Primo, pro Contractu seu pacto ven-
ditioñis & emptionis hominum, in perditionis statu consideratorum: Quo
sensu dicimus empti per Christum, & quoad corpus & quoad animam,
*1 Cor. 6. 19. 20. Non estis vos vestri juris, nam empti estis pretio: glo-
rificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt
Dei.* Et hæc Redemptio dici potest *Pactitia*, seu Redemptio pacta. Secun-
do, sumitur Redemptio, pro persolutione pretii conditi, seu, in fædere Re-
demptionis pacti: quo sensu Christus dicitur nos redemisse, poenam nobis,
debitam pro nobis persolvendo, *Gal. 3. 13. Christus nos redemit ab ex-
ecratione Legis, dum pro nobis factus est excusatio.* Scriptum est enī
excucrabilis quisquis pendet in ligno. Tertio sumitur Redemptio, pro in-
choata applicatione bonorum acquisitorum ex fædere, per pretii pacti per-
solutionem: quo sensu sumitur, *Ephes. 1. 7. ubi Remissio peccatorum vo-
catur Redemptio: In quo habemus Redemptionem per sanguinem ipsius*
Remissionem peccatorum ex divite ipsius gratia. Quarto, sumitur Re-
demptio pro complemento seu perfecta consummatione, & plena possessi-
one omnium bonorum, de quibus, in fædere Redemptionis inter Patrem &
Filium, actum & transactum est; Quo sensu dicimus *obsignari ad diem Re-
demptionis*

demp̄tionis, hoc est, ad diem novissimum, in quo plene & perfecte liberandi sumus ab omni peccato & miseria, & felicitatem completam adepturi secundum tenorem fœderis, sicut habetur, *Epheſ. 1. 14.* Ubi Apostolus, vindicationem nostrā in plenam libertatem & possessionem hæreditatis promissa, vocat *Redemptionem acquisitionis*, seu, hæreditatis ex pacto acquisitæ. Et *Epheſ. 4. 30.* *Te contristetis Spiritum illum Sanctum Dei, per quem obsignati es̄tis in diem Redemp̄tionis.* Sed nos hic Redemptionem sumimus in prima significatione, Scilicet, pro Redemptione pœnitentia, seu pro fœdere inter Deum Patrem & Filium inito, de hominibus redimendis. Cum autem Patrem nominamus, ex altera parte fœderis, id cum Scriptura loquentes, facilitioris doctrina causa, facimus: non excludentes Filium & Spiritum Sanctum, quia tres personæ sunt Essentialiter unus Deus, qui jus absolutum habet ad statuendum pro beneplacito suo, de hominibus in peccato & morte, merito suo jacentibus coram ipso, cui omnia qua in mundo erant, sunt, & futura sunt, ab æterno cognita & praesentia sunt. Et quando Filium nominamus, ex altera parte fœderis, intelligimus Filium personaliter acceptum, eumque non simpliciter consideratum, sed ut Filium incarnandum, & designatum Mediatorem inter Deum & hominem, qui ab æterno voluit, statuisse ex confilio suo & Patris & Spiritus Sancti, in temporis plenitudine, humanam naturam assumere; & electorum hominum causa, homo fieri, hominumque causam ab æterno in æternum agere.

3. Est autem Fœdus Redemp̄tionis, [pactum inter Patrem & Filium designatum Mediatorem, de *Electis*, (in peccato & morte, merito suo inter reliquos jacentibus,) prudenter & efficaciter convertendis, sanctificandis, & salvandis propter Filii Mediatoris obedientiam Patri præstandam usque ad mortem crucis.] In hoc fœdere, emptio est & Venditio: Vendens, est Deus; Emens, est Deus incarnandus; persona emptæ, sunt Ecclesia; pretium, est Dei sanguis, *Act. 20. 28.* *Pascite Ecclesiam Dei, quam ipse acquisivit sanguinem suo,* *Ephes. 5. 25.*

4. Si queratur, quomodo emere potuerit Deus à Deo, Filius à Patre, Ecclesiam, cum certum sit voluntatem Patris & Filii eadem esse? Resp. Patris quidem & Filii voluntas eadem est, non diversa: quia essentia Patris & Filii, una est: Sed quatenus personæ, ita sunt distinctæ, ut Pater non sit Filius, neque Filius Pater, eadem voluntas suo modo utrique appropriatur, scilicet, Patri ut stipulanti, Filio ut stipulanti; Patri, ut mittenti & mandante; Filio, ut misslo & obedienti. Atque ita mysterium hoc patescit, quomodo Deus sibi ipsi satisficerit, suo sanguine acquirens sibi Ecclesiam, nempe, quatenus Filius, qui unum est cum Patre, dum justitiae Patris satisfacit, satisfacit

facit etiam sux ipsius iustitiz: Et quatenus Filius, non est is qui Pater; & Pater, non est is qui Filius: vendit Pater Filio electos, & eos dat Filio redimendos, per & propter pacti pretii persolutionem; & emit eos Filius, non auro vel argento, sed preioso sanguine suo.

5. Esse autem ejusmodi pactum initum inter Patrem & Filium, de redimendis Electis, constat ex Scriptura sex modis. Primo, ex phrasibus & loquendi modis, contractum formalem denotantibus, aut præsupponentibus. Secundo, ex nominibus Christo Redemptori impositis. Tertio, ex aeterno Dei decreto, de Redemptionis pacto in executionem mandando. Quarto, ex fœderis delineatione in typis leviticis. Quinto, ex fœderis ratificatione, per Christum Redemptorem jam incarnatum. Sexto, ex articulis, seu capitibus Redemptionis pactitiae, in quibus fædus consistit.

6. Quod ad primum attinet, de phrasibus & loquendi modis contractum formalem denotantibus. 1. *Redemptio*, seu liberatio nostri a misera condizione, *Ephes. 1. 7.* vocatur ἀπολύτρωσις στα τὸ ἄμαρτος, Redemptio per sanguinem: qua phrasi innuitur & præsumitur Christum non liberasse suos a peccatis, & paena peccatis debita, nisi per sanguinis sui, ut pretii a Deo postulati, effusionem; atque ita non nisi propter pretii ab ipso & patre condicti, persolutionem. 2. Cœlestis hereditas, nobis adeunda & plene tandem possidenda in die novissimo, dicitur *acquisita*, seu ad nos pervenire per acquisitionem, ex περιστοίχειως *Ephes. 1. 14.* Acquisitio autem illa per Christum præsupponit & in se importat, pactum seu contractum fuisse inter Deum & Christum initum, cuius interventu Christus obtinuit a patre, ut hereditas aeterna vita, peccatoribus (qui, a celo & vita aeterna, propter peccatum merito excludi potuissent) concederetur. 3. *Deus* dicitur Ecclesiam acquisivisse *sanguine suo*, *Act. 20. 28.* nempe, quia Deus a Deo, Filius a Patre, emit Ecclesiam, seu, a Dei iustitia acquisivit eam, proprii sanguinis pretio. 4. Disertis verbis, fideles dicuntur *empti* per pretii persolutionem, 1. *Cor. 6. 20.* *Empti estis pretio*, scilicet, a Deo Patre venditore, empti estis per Deum Filium Redemptorem: Ubi enim est emptio; ubi pretium rei emptæ condictum est; ubi pretium promissum & persolutum est, necessario pactum transactum præcessisse asseritur: Idemque clarus a Petro declaratur, 1. *Pet. 1. 18.* *Empti estis non argento vel auro, sed preioso sanguine Christi*, ut agni immaculati. 5. Denique, sanguis Christi vocatur a Christo *sanguis fœderis*, *Matth. 26. 28.* *Hic est sanguis meus novi fœderis de Reconciliatione multorum in aeternum: qui, scilicet, effusus est ex fædere Redemptionis aeterno, pro multis, ut Remissionem peccatorum consequerentur*, *Heb. 13. 20.*

7. Secundo, probatur esse fædus Redemptionis inter Patrem & Filium, ex nominibus Christo impositis cum respectu ad fædus. 1. Vocatur Christus *μεστης*, *Mediator*, novi fæderis inter Deum & homines: quod fædus ut impetraret ferendum, dedit seipsum justitiae Patris postulantí pretium Redemptionis, pro Redemptis, *αριλυτον*, seu, pretium compensatorium, *1. Tim. 2. 5, 6.* *onus est Deus, unus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesu, qui / ese ipse dedit pro omnibus generis hominibus, seu, pro omnibus, scilicet, pro quibus intercessit.* 2. Dicitur, *Job. 19. 24.* *Go E L, Redemptor propriissima significatione, quippe qui ante incarnationem suam, spoponderat se carnem assumpturum, sanguinemque suum pro consanguineis, sive electis, Deo Patri persoluturum: id quod in temporis plenitudine factum est.* 3. Vocatur *ἱγιος, sponsor* fæderis inter Deum & homines contrahendi: quia sponsio, pro hominibus apud Patrem, non potest concipi, nisi per modum pacti; Sponsor enim est fiduciosus, qui transfert in seipsum debitum alienum, per voluntariam pactionem, & spontaneam substitutionem sui pro debitore, obligans se satista*torum* pro debitore. 4. Vocatur Christus *κατάλλαγον*, seu, Reconciliatio, per modum permutationis facta: quia Deus a Christo satisfactionem accipiens pro Redemptis, credentes participes facit Reconciliationis, aliorumque beneficiorum per Christum imperatorum. Et hic consensus partium, vendentis nempe & ementis, pactum necessario præsupponit, in quo Deus vendidit nos Christo, permutatione facta Christi pro nobis, & substitutione illius ad satisfaciendum justitiae pro nobis. 5. Vocatur Christus *ἱλαστὴρ propitiatio*, *1. Job. 2. 2. & ιλαστήρ placamentū, Rom. 3. 25.* Quia in Christi obedientia præstata, & sanguinolenta morte obita pro nobis, Deus propius factus est: satisfactio autem esse non potuit, nisi pretio prius condicto, promisso & acceptato, adeoque pacto prius transacto, inter Patrem & Filium, de Redemptionis pacticæ conditionibus.

8. Tertio, probatur esse fædus Redemptionis, & ab æterno fuisse, ex æterno Dei decreto de ratione Redemptionis in tempore complenda: Nota enim erant Deo ab initio omnia opera sua, *Act. 15. 18.* Et quæcunque Deus in tempore facit, omnia facit ex æterno consilio voluntatis suæ, *Ephes. 1. 9.* Filius Dei obiit mortem secundum *definitum Dei decretum, Luc. 22. 22.* Et quæcunque passus est Christus, ex determinato consilio Dei, id est, suo & Patris & Spiritus Sancti consilio, passus est, *All. 2. 23.* Et Filius nondum incarnatus, exponit decretum de promisso sibi a Patre Regno; de victoriis adversus hostes concedendis; de felicitate & multitudine subditorum suorum futura, *Psal. 2. 7.* Narrabo decretum &c. Posito igitur decreto, de Filio Dei æterno in mundum mittendo, & incarnando, & passu-

suro, & in æternum regnaturo ; ponitur etiam consensus Filii pacientis & unā decernentis cum Patre & Spiritu Sancto ; & ponitur pactum ab æterno fuisse, de tota ratione Redemptionis perficiendæ in tempore. Nam idem ille Christus, qui habitavit inter nos, Job. 1. 14. erat etiam apud Patrem ab æterno : & sicut per eum omnia facta sunt, quæ facta sunt, (Job. 1. 1. 2. 3.) Sic sine eo nihil decretum est, quod decretum est, Prov. 8. 22. ad 32. Quod etiam manifestum est ex verbis Apostoli, 2. Tim. 1. 9. *Deus servavit nos, & vocavit vocatione sancta : non ex operibus nostris, sed ex suo proposito & gratia ; quæ data quidem est nobis in Christo Jesu, ante tempora secularia.* Sicut enim Filio Dei incarnando, ante mundum conditum, dati sunt Electi redimendi ; & pretium Redemptionis condictum est ; Sic etiam *gratia Redemptis* in tempore danda, ex pacto concessa est ab æterno, Christo ipsorum Advocato, Ephe. 2. 3. 4. 5. *Electi sumus in Christo, ante mundum conditum, ad sanctitatem & salutem, & ad omnes spirituales benedictiones ; & prædestinati sumus ad adoptionem Filiorum per Jesum Christum.* Et, 1. Pet. 1. 18. 19. 20. dicimus Redempti, non auro vel argento, sed pretioso sanguine Christi, qui *prædestinatus* est ante jacta mundi fundamenta. Ex quibus manifestum est, pactum transactum esse inter Patrem & Filium, de Filii incarnatione, & crucifixione, resurrectione, ceterisque omnibus ad salutem hominum pertinentibus.

9. Quarto, probatur esse fædus Redemptionis, per typicum sacerdotium leviticum, a Deo institutum ; per Altare & sacrificia, reliquasque Ceremonias leviticas, quæ a Deo præscribebantur. Hæc enim sicuti erant testimonia, prædications, declarations, & indicia fæderis jam olim initi, inter Deum Patrem & Filium Redemptorem, de ratione justificandi & salvandi credentes in *Messiam*, per sacrificium expiatorium, in plenitudine temporis offerrendum pro Redemptis ; Sic etiam erant prefigurations, prædictiones, Prophetia, & pignora persolvendi pretii pacti. Et illud quidem pretium pactum, propter Patris & Filii pacientium perfectiones, quasi jam personatum habebatur ab initio mundi ; & stipulata bona, nempe, gratia & gloria, efficaciter dabantur fidelibus ante Christi adventum, sicut testatur Psaltes, Psal. 84. 11. *Deus est sol & cliens, dabit ille gratiam & gloriam ; nec cohierbit bonus ab ambulantibus in integritate.* Et Psal. 73. 24. *Deduces me consilio tuo, & postmodum recipies me in gloriam.* Et propterea Christus, Apoc. 13. 8. dicitur *agnus mactatus ab initio mundi* : quia promissum pretium Redemptionis non minus valebat, ad justitiam & vitam æternam dandam, credentibus in *Messiam* venturum, quam pretium personatum valet, ad justitiam & vitam dandam credentibus in *Christum* incarnatum.

natum. Atque haec donatio beneficiorum salutiferorum, Remissionis, scilicet, peccatorum, & sustentationis ad vitam æternam, per sigilla fæderis, inter Deum & populum suum ob-signabatur, ut, considerantibus significationem & scopum prescriptarum a Deo oblationum, & ablutionum, & sacramentorum fæderi additorum, Circumcisionis, scilicet, & Agni Paschalis, manifestum est.

10. Quinto, probatur esse fædus Redemptionis, initum inter Patrem & Filium Mediatorem incarnandum: quia Christus jam incarnatus rata habuit omnia, qua a Deo Patre, & a se, per Spiritum Sanctum in Veteri Testamento, de Electis salvandis, & pretio Redemptionis persolvendo; vel de conditionibus hinc inde præstandis, dicta sunt: Et quasi de novo repetivit & renovavit fædus cum Patre suo, quod erat prius initum; Nam *Luc. 2. 49.* alloquens Josephum & matrem suam, cum annum ageret ætatis suæ duodecimum, dixit ad eos, quid est quod quarebatis me? an nesciebatis in negotiis Patris mei oportere me esse? Et *Matth. 3. 13.* sistit se vadem & sponsorem, coram Patre pro peccatoribus baptizandum: & impleturum se omnem justitiam profitetur, vers. 15. Admisit Pater sponsorem, & sponsorshipem ab ipso factam: & vers. 17. *Ecce vox a cœli dicens, hic est Filius ille meus dilectus, in quo acquiesco.* Et *Joh. 5. 39.* rata habet omnia qua in Veteri Testamento testata sunt de ipso, *Scrutamini Scripturas, illæ sunt quæ testantur de me:* & vers. 36. profitetur se omnia facere ex consensu Patris, & venisse in mundum, ut perficeret ea ad quæ facienda vel patientia missus erat; opera, inquit, *qua dedit mihi Pater ut ea perficerem, ipsa opera qua ego facio, testantur de me quod Pater misericordia mea.* Specialis etiam inter Patrem & se conventum esse ostendit, de Incarnatione sua, & officio Mediatoris peragendo, & de vita æterna danda credentibus in se: dicit enim se missum esse a Patre, vers. 37. & se dare vitam, ex consensu Patris, quibuscumque vult, vers. 21. & habere a Patre autoritatem judicium exercendi, quatenus Filius hominis est, vers. 27. Et conventum esse inter se & Patrem de tota sua doctrina, *Joh. 8. 26.* *Ego qua audivi a eo qui misit me, hoc loquor mundo.* Condictum esse docet pretium Redemptionis, & de resurrectione sua a mortuis; & quod Patri satisfecerit plene mors sua quam spoponderat, testatur, *Joh. 10. 17.* *Propterea Pater me diligit: quia ego depono animam meam, ut eam rursum assumam:* Et vers. 18. *hoc mandatum acceperim a Patre meo.* Et *Luc. 24. 25.* summam fæderis cum Patre suo initi brevibus proponit, reprehendens discipulos qui ibant in vicum, cui nomen erat Emmaus; *O amantes, & tardi corde ad credendum omnibus quæ loquuntur sunt Propheta;* *Nonne hac oportuit pati Christum?*

& ita introire in gloriam suam? Brevissime vero rem totam uno verbo comprehendit, quoties Patrem vocat Deum suum, propter fædus, scilicet, inter Patrem, & se Filium jam incarnatum.

11. Sexto, probatur esse fædus Redemptionis initum inter Patrem & Filium, ex articulis, seu Capitibus fæderis, de quibus conventum est inter Partes pacientes: Articuli autem fæderis tot sunt, quot sunt stipulationes Patris, quot Christi sponsiones, quot de eo prædictiones, quot ipsi ejusque Ecclesiæ factæ præmissiones. Ex iis vero, nos quatuor tantum attingemus, quibus maxime confirmari potest fides Regenitorum; & refutari error eorum, qui fædus Redemptionis respectu Electorum evacuant: quasi Christus obedientia sua, usque ad mortem crucis, possibilitatem tantum salutis emisset; eamque pariter omnibus & singulis *Adami* posteris communem impetrasset, & certitudinem salutis obtinendæ nemini impetrasset; sed a variò & mutabili hominum arbitrio suspendisset, ita ut nulli homini certitudo esse potuerit salutis suæ, magis quam perditionis suæ. Horum articulorum fæderis, primus erit, de personis Redimendis. Secundus, de *Redemptionis pretio* persolvendo, a Redemptore Christo, ad opus Redemptionis peragendum idoneo facto. Tertius, de donis & bonis in Redemptos conferendis. Quartus, de mediis modisque, quibus dona & bona impetrata, prudenter, & ordine quæque suo, efficaciter erant & sunt applicanda. Quibus articulis, ordinem damus non naturæ, sed doctrinæ facilitoris tantum: Nam fædus Redemptionis inter Patrem & Filium initum, in se rationem habet decreti aeterni, comprehendentis omnia ad Redemptionis executionem, pertinentia: in quo decreto decernendo, non est prius vel posterius, sed simulta (ut ita dicam) omnium articulorum: quorum executio in tempore, ordine optimo futura erat, & est.

12. Quod ad primum articulum attinet, de personis Redimendis: Redempti variis nominibus insigniuntur. Nunc enim prædestinati vocantur, nunc electi, nunc presciti à Deo, nunc à Patre dati Christo. Sed personæ sunt eadem, quoconque demum nomine vocentur, secundum illud Apostoli, Rom. 8.29,30. *Quos præcivis, etiam prædestinavit, conformandos Imagini Filii sui, ut sit primogenitus inter multos fratres; quos vero, prædestinavit, eos & vocavit; & quos vocavit, eos etiam justificavit; quos autem justificavit, etiam eos glorificavit:* Numerus hinc idem, nomina eadem. Dicuntur autem prædestinati, quatenus Deus statuit eos ad finem certum, nempe, vitam aeternam, per certa media efficaciter perducere, ad gloriam suæ gratia. Nominantur Electi, quatenus Deus, eos ab aliis hominibus, merito suo pariter perditis, secrevit & designavit in voluntatis sua

proposito, ut participes fierent salutis æternæ. Vocantur *præstiti*, & scripti in libro vita, quatenus Deus complexus est eos dilectione sua speciali, non minus distinctè & immutabiliter, quam si in Libro, seu in Catalogo descripta ipsorum nomina habuisset. Denique appellantur dati Christo à Patre, quatenus eorum Redemptio, & ad salutem perductio, Christo commissa est: Sed quocunque nomine vocentur, persona redemptæ, sunt eadem.

13. Quod autem electi & dati Christo, *Redempti* dicantur, præsupponit eos consideratos à Deo fuisse, ut jam culpa sua lapsos, in peccato & in morte merito suo jacentes miseros, inimicos Dei, & impotentes ad se liberandum. Ista enim, in *Redemptionis* propriè dicta notione, præsupponere & includere consentaneum est. Et hoc etiam evincit Dei misericordia, gratia seu gratuita benevolentia, quæ in Scriptura ponitur pro sola causa impulsiva *Redemptionis*, Ephes. 1.7.9. In quo habemus *Redemptionem per sanguinem ejus*, *Remissionem peccatorum*, secundum divisias gracie sua, secundum suam gratuitam benevolentiam quam præstituerat in se.

14. Horum Redemptorum innumerabilem esse multitudinem, & Universalitatem quandam, cum Scriptura affirmamus, eamque per omnia tempora, Nationes, & conditiones hominum, tam latè extensam agnoscimus; ut hac multitudo pro cuius *Redemptione*, Christi sanguis fundendus erat, & jam fusus est, Matib. 26.29. merito mundus quidam electus dicitur, Job. 3. 16, evocandus ex mundo illo reprobo, pro quo Christus nolebat apud Patrem intercedere. Job. 17.9. Hujus rei veritatem agnoscunt Redempti, alloquentes Redemptorem Christum, Apoc. 5.9. Et cecinerunt canticum novum, dicentes, dignus es qui accipias librum illum, & aperias ejus signa: quoniam jugulatus es, & emisi nos Deo sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & Natione. Hi sunt, omnes, quos Deus vult servare, & quos Deus servat, 1.Tim. 2.4. Hi sunt omnes, de quibus loquitur Apostolus, 2.Pet. 3.9. Non tardat Dominus promissum, (ut nonnulli tarditatem dicunt) sed patiens est erga nos, (electos scilicet) nolens ullos perire, (nempe, ex nobis electis, quorum aliqui nondum erant conversi; alii nondum nati erant, qui per adventum Domini, ante tempus amputari potuissent, & salute & corpore electorum) sed omnes ad resipiscientiam tendere.

15. Verum nullibi dicitur in Scripturis, omnes & singulos esse Redemptos, vel electos, vel Christo datos, vel prædestinatos ad vitam; Nullibi dicitur Christum spopondisse pro omnibus & singulis sine exceptione: Sed contra, certum ex Scripturis est, Christum omnibus pro quibus spopondit, meritum esse salutem, eamque illis impetravisse; illorum peccata in Christum conjecta fuisse, in ipso condemnata & expiata esse; pro illis & loco ipsorum

rum, Christum se obtulisse, & pro illis orasse, eosdemque justificari & salvare per ipsum: Hae enim paris sunt efficacia, & ejusdem latitudinis. Stat enim Apostoli sententia, 2. Cor. 5. 15. *pro quibus unius Christus mortuus est, omnes illi mortui sunt.* Et propterea Legi pro illis satisfactio est; ecclum & omnia qua ad salutem necessaria sunt, illis impetrata sunt, & infallibiliter, imo invincibiliter partim data partim danda sunt. Christus non omnes & singulos, sed certos aliquos sibi à Patre datos, sanctificavit, consecravit, & per unicam sui oblationem in perpetuum consummavit, Heb. 10. 14. Pro solis oyibus suis prædestinatis posuit animam, Job. 10. 15, 16, 26. Non omnes & singulos, sed Ecclesiam suam ex mundo evocatam, & ab eo segregatam, sanguine suo emit, Ad. 20. 28. Non omnes & singulos, sed populum suum tantum, à peccatis servavit, Matth. 1. 21. Nempe, populum illum sibi acquisivit solum, quem purificare statuit, & accendere studio bonorum operum, Tit. 2. 14. Quos Christus redemit, eos summe dilexit, & vita sua chariores habuit: Multi autem comperientur, quibus Christus dicet, *nunquam novi vos,* Matth. 7. 23. Non licet, nec unquam licebit omnibus & singulis sine exceptione gloriari tandem aliquando adversus omnem condemnationem, sicut licet & licebit omnibus, pro quibus Christus mortuus est, Rom. 8. 34. 35. Christus, mundum reliquum præter datos sibi à Patre, excludit ab intercessione sua, Job. 17. 9. Non ergo omnes & singulos sanguine suo emit. Imo vero tantum abest, ut Christus pepigerit se moriturum pro omnibus & singulis salvandis, ut ne externa quidem media ad salutem necessariā, omnibus Nationibus concedere decreverit, Psal. 147. 19. *Annunciat verbum suum Jacobo, statuta sua & iudicia sua Israeli:* Non fecit taliter omnium Nationi. Et hoc etiam nomine, Christus glorificat Patrem, eique gratulatur sapiens, sanctumque ipsius consilium, Matth. 11. 25. Celebro, inquit, te Pater, Domine cœli & terra, quod absconderis hac à sapientibus & intelligentibus, & ea detexeris infantibus: Etiam pater, quia ita tibi placuit.

16. Quod ad secundum articulum attinet: de Redempcionis pretio, & Redemptoris aptatione ad Redempcionis opus peragendum. Noluit Deus argentum vel aurum, vel ullum aliud corruptibile, 1. Pet. 1. 18. Respuit Deus quicquid à mero homine præstari potuit: chara enim est Redemptio hominis, & ut fiat per merum hominem, impossibile est, Psal. 49. 8. Sed voluit filium suum, hominem fieri, jugum Legis subire, & ab eo omnem suam voluntatem præstari, ut is solus redimeret eos qui erant sub Lege; & voluit cum obedientem esse sibi usque ad mortem crucis, ut per illius unius obedientiam, justi constituerentur multi. Heb. 10. 5, 6, 7. Apostolus, expli-

THERAPEUTICA SACRA.

LIB. I.

26. *Quare Psalimi quadragesimi versum septimum & octavum, hoc confirmat, Quapropter ingredens in mundum, dicit, sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem apostoli mihi: holocausta & hostiam pro peccato non approbasti. Tunc dixi, Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me. Et vers. 10. Quia voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel factam.*

17. Christi autem obedientiam, intelligimus non activam tantum, nec tantum passivam; (hac enim ab illa, notione magis quam re ipsa differt) Sed obedientiam plenam, in assumenda natura humana, & in assumptione, prestatam, à conceptione in utero Virginis, usque ad mortem crucis. Quod autem ad passionem, in fine vita sua, attinet, ea complementum quidem est obedientia, non tota obedientia, quam Pater postulavit ab eo: Oportuit enim Christum non aliquam partem justitiae praestare, sed omnem justitiam implere, *Matth. 3.15.* Quia enim Lex à nobis neglecta erat & violata, voluit Christus non tantum vitare omnia qua Lex prohibebat, & omnia facere qua Lex jubebat; Sed etiam transgressiones & culpas nostras praestare; patiendo in corpore pariter & anima, quicunque Lex vel justitia Dei à fidejuslore nostro poterat exigere.

18. Quod sominiarunt aliqui, guttam unam sanguinis Filii Dei, etiam plurimis mundis redimendis sufficientem esse, Scripturatum autoritate destitutur, & commentum futile est: Nam cum omnia passus est Christus qua mortem præcedebant, oportuit eum mortem etiam crucis pati, *Luc. 24.46.* Non autem oportuit eum plus pati, quam quod justitia satisfacienda sufficiens erat, Sed oportuit eum agere & pati ea qua Patri pepigerat. Hoc enim mandatum accepit à Patre, ut *viam poneres prævibus, Job. 10.18.* Censire enim Deus non aliter odium suum adversus peccatum, vel *quidam posuerunt suum in redimendis peccatoribus, satis manifestari potuisse, quam extremo supplicio Filii sui, qui pro hominibus se satisfactum sponderat.* Nec decet minoris redimi tot damnatorum capitum milia, nec minoris vendicatum & coelestia omnia, nec aliter vindicari violatam Dei Majestatem conveniebat ex justitia, quam pretioso sanguine, & sacrificio mortis, agni illius immaculati.

19. Nec satisfaciebat justitia divina, mors Christi corporea. 1. Quia si enī Deus pena mortis & corporis & animæ, ut multa peccati Legem sanctificavit, & sicut utrique morti facti fuerunt obnoxii peccatores omnes, sic ab utraque liberandi erant Redempti, idque degustata morte in utroque genere, quantum satis erat, à Redemptore. 2. Pervaseraut peccatum totum hominem, principemque sedem in anima fixerat, unde virus suum in corpus ut instru-

LIB. I. THERAPEUTICA SACRA.

instrumentum suum spargeret, maledictioneque sequuta peccatum, nullam partem corporis, nullam facultatem animæ intactam reliquerat; quare postulavit justitia, ut Redemptor in Redemptorum locum veniens, execrationis vim, in corpore pariter & anima, sentiret: Ideoque etiam de Christi anima penas exegit justitia, nec contenta est iis quæ Christus in corpore passus est. 3. Quamvis autem animæ mors, non in omnibus morti corporeæ respondet, neque requirit vitæ naturalis (quæ per naturam animæ insita est) vel substantie spiritualis dissolutionem: habent tamen animæ spiritusque mortem suam, quæ in privatione communionis cum Deo, vel in privatione graduum communionis consistit. 4. Sicut propter Creationis decretum, neque extingui, neque in nihilum redigi potuit Christi anima; Sic propter decretum assumendi naturam humanam in unionem personalem cum Filio Dei, nec separari potuit ipsis anima à Deitate personaliter unita, nec sanctitate connaturali privari potuit, ne vel solveretur unio personalis, vel Agnus ille cœlare esse immaculatus; Potuit tamen, quod ad vires animæ attinet, exinaniri; quod ad visionis claritatem: quod ad pacis sedatam possessionem, quod ad gaudii fruitionem attinet; ecclipsin pati potuit lucis, & consolationis à facie Deitatis unitæ oriundæ, in eoque genere mortis spirituæ nonnullos gradus subire.

20. Inter gradus autem mortis animæ numerare necesse est, 1. Misericordia omnia genera, quibus obnoxia facta est ejus sacrosancta anima propter peccatum nostrum: Ex quibus fuit illa quasi habitualis quedam tristitia, quæ toto vita tempore in eo conspecta est, Isa. 53.3. Nam gavisum fuisse spiritu non nisi semel, flevisse sèpius, risisse nunquam audivimus. 2. Accessit subinde dolor & ægritudo Christi, orta partim ex observatione ingratitudinis, malitiae, duritiei cordis hominum, & consequentium plurimarum misericordiarum populi sui, partim ex injuriis contumeliisque quibus de die in diem ipse ab iis afficiebatur: unde incrementum quotidiani mœroris factum est, sicut à pluvia rivulis fieri solet accessio. 3. Tentatus est similiter ac nos in omnibus, absque peccato tamen, Heb. 4.15, sed quanta cum animæ sanctissimæ vexatione, conjecturam facere poterimus, ex comparatione sanctitatis Domini cum sanctitate servorum suorum, quibus nihil acerbius & molestius igitur Diaboli telis, potest cogitari: præsertim si varietatem temptationum, & atrocityatem peccatorum (ad quæ sanctitatem ipsius audaciter sollicieavit impudens & impurus Spiritus, sicut ex Matth. 4. pater) spectaverimus, & simul importunitatem & pertinaciam Diaboli, qui nunquam desistit, qua per se, qua per suos, qua per quod suum erat in discipulis, novis temptationibus eidemque novo modo iteratis, quantum potuit, ad extremum vite habitu,

Dominum gloriae impetrare, urgente & vexare. 4. Reatus omnia peccatorum, scelerum ac flagitorum, quæ ab omnibus electis perpetrata sunt, ab initio mundi ad finem usque, uni Christo simul & semel imputatus est : quem reatum in se recipiendo quamvis Christus non polluit animam suam oneravit tamen eam, seipsum ad penas luendum electorum omnium, quasi sua aliquo modo fuissent peccata, astringendo. Cum ergo videmus etiam impurissimos peccatores, mendaces, fures, & adulteros, non posse patienter audire se vocari mendaces, fures, &c; nec posse ferre dedecus reatus sui, cuius tenentur maximè manifesti ; quanta cum anima passione, quanta cum sanctitatis & gloria obfuscatione, in humeros suos suctulisse putemus Christum, sterquilinum hoc foedissimum, quo nihil alienius à sanctitatis Majestate cogitari potest ? 5. Accessit perplexa cogitationum involutio, attonita admiratio, & mentis obstupescens ex poculi illius (repleti irâ divinâ, secundum mensuram meriti peccatorum nostrorum, & ad bibendum à Patre porrecti) aspectu adeo terribili, ut sensus rationisque facultates ad tempus consternatae sint. Quam anima passionem exprimens Evangelista, non satis habuit dicere *sp̄cato in bapt̄to 3dū, capit exp̄vescere, nisi addidisset & ad morsim, & gravissimo angū, Mar. 14.33.* 6. Interim ista consternatio obstupescens Christum, nullam imperfectionem humanæ ejus naturæ, quoad sanctitatem, arguit, Sed tantum infirmitatem inculpabilem humanæ naturæ Christi in diebus carnis sua : per subitam enim & vehementiorem aliquam commotionem ab objecto terribili, ita totus occupari potest & solet sine peccato animus humanus, ut velox illa facultatum animi progressio in discursu, multum impediatur, actioque rationis completa, ad tempus suspendatur, dum quasi convolant ad consultandum inter se cogitationes animæ, nec cito se expedient. Sed instar Amicorum *Jobi*, sedent aliquantis per attonitæ. Similis autem nobis erat Dominus noster in omnibus, excepto peccato.

31. Nec ista admiratio percennis Christi animum, probat aliquid non pravissum accidisse Domino nostro : quia perspecta habebat omnia, quæ passurus erat ; & meditata tenebat omnia mala quibuscum congressurus erat, antequam in arenam descendit ; Sed tantum discrimin illud naturale ostendit, quod est inter praæconcepta in animo, & præsentia in sensu : Alia enim est impressionis vis, quæ sequitur imaginationem ferri calidi, ad corporis tactum admovendi, ab ea quæ sequitur contrectationem ferri calidi, ad corporis tactum admotæ respectu cuius discriminis, dicitur Christus *didicisse obedientiam, ex eis qua passus est, Heb. 5.8.*

32. Interrumpetur etiam ad tempus humanæ naturæ quieta & pacata, felicitatis illius, quam in unione cum Deitate accepérat, perceptio : adeo ut in

LIB. I. THERAPEUTICA SACRA.

in Corona multorum discipulorum, & inspectantium cum Græcorum tum
Judaorum, celare perturbationem, non permisit molestia vehementia:
Nam, Job. 12. 27. clamavit Dominus noster, *Anima mea per turbata est,*
& quid dicam?

23. Sed præter gaudii interruptionem, tristitia tanta inundatio, Domi-
num nostrum undique circumvallans, invasit, & sanctissimam ejus animam
tantum non obruit, ut clamare coactus sit, *Marc. 14. 34. Anima mea undi-
gnaque tristis est, usque ad mortem.* Quibus verbis insinuabat, ab anima
sua, quoad sensum suum, non longe absuisse mortem; imo jam ad bene mul-
tos gradus invaluisse eam in ipsum, doloribusque ejus se quasi irretitum, vin-
ctumque teneri in præsenti, plane affirmabat.

24. Hic miseriæ cumulus, felicitatem personalis unionis humana na-
tura cum divina, obscurabat quidem, felicitatisque perceptionem sensibilem
ad tempus impedithebat, sed non auferebat tamen: Sicut enim corporalis ha-
reditas cum corpore, sic spiritualis felicitas cum anima triplicem nexum ha-
bet, nempe, Juris, possessionis, & fruitionis: quorum posterior, impediri &
interrumpi potest salvo manente priori. Manit Christo jus ad felicitatem,
mansit etiam possessio felicitatis in fonte, quia manebat semper, nec dissolvi
potuit, unio naturarum: Sed felicitatis actualis fruitio (in hominis sensu)
& perceptio, interrupta est, quandiu humana anima ab ista contemplatione,
quoad præsens exercitium, averfa est, & ad triste spectaculum imminentis
iræ conversa est: maxime vero quando, & quandiu, ad sensum præsentis
plaga quasi alligata est; tristitia seu mœrore replebatur, angebatur, &
verxabatur.

25. Neque hic subsistebat vindicatrix Dei justitia: perrexit enim porro
poculum iræ non ostentare tantum, & porrigeri ei bibendum, sed urgere
etiam eum, ut biberet: imo vero maledictionis pactæ foeces in Christi, se
submittentis & bibentis, quasi apertum os, & sinum intimasque animæ partes
conjecit, & iræ à nobis meritæ flammam supra omnem hominum appre-
hensionem horribilem, in ejus anima accedit, qua sanctam ejus animam, &
corpus totum, ex sympathia afflictum, ita exercuit, ut ex omnibus venis,
sudorem sanguineum eliqueret, elixeret, & excoberet, sicut oleum in olla,
ex subiecta flamma fervidum jam & ebulliens, injecto insuper candente fer-
ro, in ardescit totum & inflammatur.

26. Hinc virium humanarum tanta depastio fuit, & exinanitio; animi
tanta prostratio, & deliquum gaudiæ tantum, tristitia que pondus tam grave
ut non solum desideratum sit ab eo solatium illud perpusillum, quod ex vi-
gilantia & consortio trium infirmorum discipulorum decerpit potuisse, Sed

opus fuerit etiam Angelo consolatore, *Luc. 22. 43.*

27. Frustra est quod Doctorum nonnulli passionis hujus causam negant esse poculi porrecti a Patre bibitionem; & quod affirmant aspectum tantum, & metum alieni (nostri scilicet) periculi causam fuisse confectionis hujus: Non enim a Patre ipsi oblatum est poculum, ut aspiceret solum, & terretur ex apprehensione alieni periculi, Sed ut ipse pro alieno peccato expiando, biberet & pateretur. Testatur enim Scribeura, primo, ex aspectu iræ, in caput ejus jamjam effundenda, ortam esse sancta humana natura depreciationm, sanctamque aversationem mali illius maximi: Deinde docet, Christum ex divini decreti & pacti pretii consideratione, depreciationis limitationem subjecisse, & ad porrecti poculi receptionem, cum animi submissione, se composuisse: Denique, ex superinfusæ & incumbentis iræ sensu, animi astuationem & sanguineum sudorem profluxisse, constat ex Evangelio, *Matth. 26. Luc. 22.*

28. Consistebat autem ira Paternæ effusio in Christum cum Paterna Dei dilectione, sicut innocentia & sanctitas in Christo consistebant cum reatus nostri in se receptione: Poterit enim etiam hominis justi ira, & capitalis præna inflictio in condemnatum, una cum paterna dilectione, erga patientem, supplicium & prænas luentem, consistere. Non igitur dubitandum, an in Deo consistere potuerint ista, in quo affectus, nec inter se digladiantur, nec cum ratione dimicant, sicut in hominibus fieri solet: Nam in Deo affectus qui dicuntur, sunt effectus potius quam affectus, semper in eundem sanctissimum finem, ut ut inter se diversi, concurrentes.

29. Turbati porro sunt Christi affectus, non minus quam turbatae sunt cogitationes: nam metus injectus est humanæ naturæ, quæ creatura est ne absorberetur ab irato Deo, qui exigebat quantum iustitia rigida postulare a tanta persona fideijsuore, aut debuit aut potuit. Metuisse enim mortem aperte testatur Apostolus, & post validos clamores, post lachrymas, post supplications & deprecationes oblatas, apud eum qui poterat ipsum servare a morte, exauditis precibus liberatum esse ex metu, *Heb. 5. 7.*

30. Neque hoc quod de metu diximus, mirandum est: quia cum Christus carnem assumpit, etiam carnis infirmitates inculpabiles, & affectus naturales humanos assumpit; Naturale autem est creature ad aspectum Dei irati tremere: Commoveri enim ipsos lapides, & montes trepidare, coram Deo, terrorem suum ostentante, legimus: & homini naturale est, conspecto objecto terribili, & malo imminentे, nedum incumbente, præsertim vires naturales supercire, percilli & expavescere: maxime autem sanctam naturam decet, mortem præsentem, excisionem, perditionem, a malo absorptionem

ptionem metuere. Conspecto Deo irato, ad vindictam properante, quid aliud Christi natura humana colligere potuit, quam sensus seu ratio, respi- ciens causas secundas, dictitabat? Interim nulla hic fidei dubitatio locum habebat: metus enim naturalis ab infirmitate naturæ ortus, longe distat à metu dubitationis quæ à fidei infirmitate oritur: Nam consistere poterit optime metus naturalis cum fidei firmitate; Sicut enim sensitivus appetitus poterit ab hausto poculi medicinali abhorre, totumque corpus tremefacere, dum ratio interim statutum habet poculum bibere, salutem inde con-fidenter expectans: Sic naturalis metus cum fidei firmitate stare potest concorditer. Quidni enim fides supererat rationis naturalis apprehensionem, quantum ratio supererat sensum?

31. Sicut opus erat naturali virium infirmitate, ad patiendum; sic opus erat fidei firmitate, ad sancte ferendum quod patiebatur: nam nisi viribus debilitatus, & exinanitus fuisset Christus, non potuisset humiliari satis, non potuisset pati quantum justitia postulabat: Et nisi firmus in fide & charitate inter patiendum mansisset, neque justitia satisfacere, nec innocens & immaculatus Dei agnus, seu hostia expiatoria esse, potuisset.

32. Non imus inficias, tentatum fuisse Christum ad dubitationem a Sa-tanæ: imo nec absurdum est dicere, ad desperationem fuisse sollicitatum: Sed affinem culpæ factum esse, ab ulla tentatione, pernegamus: Nam in om-nibus tentatum fuisse sicut nos, absque tamen peccato, testatur Scriptura: Cumque ex Evangelio sciamus a Diabolo ad peccata atrocissima tentatum, nec levissimâ labeculâ tamen notatum, aut pollutum fuisse; quid vereamur eoncedere, ad dubitationem tentari potuisse aut tentatum fuisse? Nam in-ter notabiles illas tentationes, hac ipsa ad dubitationem, primipilaris fuit: Nam ausus est impudens Spiritus etiam Filio Dei ipsique Deo dicere, *Sic tu es Filius Dei?*

33. Verum quidem est nos, natura corruptos, non posse ita turbari, agitari & tentari, quin aliqua ratione polluamur: Sed non ita se res habet cum Domino nostro, qui à peccatoribus separatus est. Nam in nobis natura im-pura, sicut aqua faculenta & palustris, agitatione contaminatur: in illo vero, natura purissima, ut aqua fontana & illimi, in vitro vase conturbata, sem-per mansit limpida.

34. Neque negamus luctam, non modo virium naturalium Christi cum onere afflictionis, sed etiam agnoscimus luctam fidei in eo cum temptatione ad dubitationem: non enim lucta semper infirmitatem luctantis arguit: (nam luctatus est Angelus Dei, vel Angelus Deus, cum Iacobo) Sed lucta vel arguit luctantis potentiam, vel importunitatem adversarii, qui repulsa

prostratus, non discedit arena; sed resurgit, instat, urget, quandiu visum est parti potentiori oppositionem permittere. Verum hoc discriminis est, quod in lucta afflictionum a Patre inflictarum, cum naturalibus viribus, Christum superari, cedere, succumbere, mori, non fuit peccatum ejus, sed obedientia potius: in lucta vero fidei, fuisse peccatum, vel minimum cessisse; quod cum sponsoris perfectione consistere non potest. Quare tam certo nobis constat, Dominum nostrum in fide non vacillasse aut dubitasse, quam certo constat eum victoriam reportasse & triumphasse, & alienum ab omni peccato semper fuisse.

35. Neque perplexitas cogitationum, seu anxietas mentis Christi, quicquam diminuit de fidei ipsis vigore & constantia: siquidem differt ratiocinationis turbatio ab hesitatione fidei, sicut mentis perturbatio differt a perturbatione Conscientiaz. Nam sicut turbari potest mens, cum in meditatione de re aliqua obscura, ratiocinatio non invenerit exitum, Conscientia manente pura & illata, (ut cum ex subito vulnere, vel ex nuncio inopinato, rotarum facultatum ad ratiocinandum factarum retardantur & inhibentur aliquantulum, conscientia poterit quieta & pura esse) Sic poterit cogitationum cursus interrumpi, turbari, implicari, fide prorsus intacta & illibata manente, *Joh. 12.27. Nunc anima mea turbata es,* inquit Dominus (Ecce perplexitatem mentis ab ingruentis irarum horrore percussa!) *& quid dicam?* (Ecce rationis silentium & perplexitatis confessionem) *Pater, libera me ab haec hora;* (Ecce exemplum sanctarum naturarum, paternam iram aversantis, & secundum naturam principia sanctissima vocem clarissimam edentis!) *sed propterea venio in hanc horam Pater, glorifica nomen tuum:* Audi vetricis & illibatae fidei vocem triumphantem, glorioissime editam!

36. Inter gradus mortis animarum infimos, quorum respectu in infernum descendisse dici potest Christus, merito numeratur desertio illa, de qua Christus in cruce exclamans queritur, *Deus mihi Deus mihi cur me derelinquist?* Quod ab eo dictum est, non quod tum soluta sit unio naturarum, vel, quod Deus auxilium suum subduxerit ab humana Christi natura; vel dilectionem erga ipsum, vel ullam sanctitatis partem ab eo abstulerit: Sed quia Deus consolationem, & sensum gaudii, (ut justitiae sic plenius satisficeret) ad tempus ab eo subtraxerit: in qua desertione, Christus a Patre non respiciebatur secundum statum persona sua proprium, sed secundum conditionem judicalem assumptam, prout erat sponsor noster, & nostro nomine reus tractabatur, debitamque nobis derelictionem persolvebat.

37. Ultimus gradus, per quem descendisse dicitur Christus in infernum, (quantum

(quodcum Scriptura, seu Prophetia, & historia passionum Christi, articulum illum fidei seu phrasin hanc sicut nos interpretari) Est execratio illa, qua ira Dei plenitudo, & poculi illius horrenda fax, tota effusa est in sacrosanctum ejus caput, quando simul & semel, cœlum, terra, & infernus, quasi conspirasse videbantur, ad exigendas de sponsore nostro peccatorum nostrorum poenas, in execrando illo mortis genere, quod signum seu symbolum fuit maledictionis divina superincubentis, quantum ad consummationem poenæ, damni, & sensus in corpore & anima attinet.

38. Quare non absque ratione, Doctores nostri orthodoxi, hanc Christi passionem in anima, & detentionem corporis ejus in sepulchro, postremo loco positam, in Symbolo fidei, pinxerunt nomine pœnarum infernalium seu damnatorum: non tantum quia damnandis alioqui nobis illæ pœnæ debebantur, sed etiam quia in genere cruciatus & vexationis, pena quam sustinuit Christus in corpore & anima, cum damnatorum pœnis conveniebat. Nam cum in punitione rejectiorum, hæc tria distinguenda sint necessario:

1. Damnatorum dispositio perversa. 2. Duratio seu perpetuitas pœnarum. 3. Ipsa pena inflata. Duo priora non sunt de essentia pœnae, licet in pœnam per accidens convertantur, propter pravitatem & vilitatem patientium, qui justitiam Dei se submittere neque volunt, neque valent; nec, si volentes se submitterent, satisfacere possent in tempore finito. Horum neutrum Christo potuit competere, qui sanctissima & perfectissima erat hostia pro peccato: reliqua ergo est pena corporis & animæ, quæ consistebat in doloribus mortis, & corporis & animæ, quibus tam certum est Christum comprehensum fuisse, quam certo ex Scriptura constat, Dominum nostrum his doloribus detineri non posuisse.

39. Tota hæc passio humanæ naturæ, quamvis non attingebat Christi Deitatem eisque ut Deitas physicè pateretur, afficiebat tamen personam Christi ita, ut Deus pateretur: quia licet subjectum formale & propriū passionum physicarum fuerit sola humana natura; subjectum tamen principale & passionum physicarum & moralium, fuit tota persona, à cuius dignitate & præstantia, omnis generis passionis dignitas, sufficientia & meritum fluebant.

40. Potuit etiam tanta depresso Filii hominis, consistere cum Majestate persona Filii Dei: distinguenda enim sunt in Christo, ea quæ alteri naturæ propria sunt, ab eis quæ persona convenient, vel secundum alteram naturam tantum, vel secundum utramque. Infirmitas, passio, & mortalitas, propria sunt naturæ humanæ: Gloria potentia, gratia, misericordia, & Majestas illa super excellens, &c, propria sunt Deitatis; Sed tanto absunt humanæ naturæ passiones, ut quicquam de gloria divina naturæ detrahant, ut eam

manifestent, & illustrent magis: Nam quo humana natura infirmiter, depresso-
r, abjectior facta est, tanto Christi *Ωντας παντας φελαροποιησι*, miseri-
cordia, potentia, gratia gloriose apparet in oculis recte judicantium.

41. Eiusmodi in morte corporis, non consistebat tota expiationis perfecta
completio, sed in passionibus anime simul & corporis; solet tamen Scriptura
sanguini plerunque ascribere omnia qua ad expiationem attinent. 1. Quia
ut humanæ naturæ veritas, sic etiam passionum certitudo, & typorum Le-
viticorum impletio, in sanguinis effusione, ad sensum apparuit maximè.
2. Quia tam passionum animæ quam passionum corporis, communis ex-
pressio erat in sanguinis fusione: siquidem in horto, cum adhuc intactum esset
ejus corpus ab hominibus, ex meritis animi doloribus, grumi sanguinis ex to-
to corpore in humum decidabant.

42. Atque haec fusiæ à nobis dicta sunt de passione Christi, ad peccati
meritum demonstrandum; ad Majestatis divinae per peccatum Iesu, sublimi-
tatem & excellentiam manifestandam; Denique, ad justitiaz feversitatem, &
misericordiaz divina amplitudinem ostendendam. Hie enim quasi in speculo
videre licet, quantum sit Dei in peccatum odium; quanta illius *φιλαρδρωπία*,
in Christi missione, quanta ira divina, in pereuentes sine Christo, gravitas;
quanta Christi Redemptoris dignitas; quanta fidelium obligatio, ad Eleum
celebrandum; quanta gloria divinorum attributorum, in Redemptionis ne-
gotio splendentium manifestetur.

43. Hinc etiam apparet, quam superflua sint expiatoria illa sacrificia, &
vana exercitia, quæ inconsiderata hominum superfluo comminiscitur; &
quam indigna sanctissimi modi omnia, quæ Deo pro satisfactione offerantur;
& quantum hoc commentum de pretii per Christum persoluti plenitudine
& perfectione detrahatur: Denique hinc manifestum sit, quam idoneum habe-
amus Pontificem, qui compatietur nostris infirmitatibus & temptationibus,
quam solida sit nostra consolatio in angoribus Conscientiaz; quam firmum
fidei & spei nostra fundamentum, pro quibus Dei Filius, tot & tanta mala,
ut nos redimeret, destinato consilio, sustinuit. Quæ passiones cum divina
justitiaz pro nostris peccatis plenissimè satisfecerint, plus quam sufficiunt ad
satisfaciendum Conscientiis infirmorum, qui peccatorum suorum gravita-
tem ita exaggerant, ut valorem satisfactionis à Christo factæ, non satis pro-
digitate extiment.

44. Quod ad tertium articulum fœderis inter Patrem & Filium attinet,
de bonis & donis in Redemptos conferendis: Summatim omnia illa bona
comprehenduntur magno illo Dei dono, *Joh. 4.10.* Quod donum, est Chri-
stus cum omnibus suis beneficiis, qui electis gratis donatur ad justitiam &
vitam

vitam æternam, secundum illud, Isa. 9.6. *Nobis natus est puer, nobis dominus est filius, cuius humero sustinetur principatus, cuius nomen vocatur Iehovah, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater æternum, & Princeps pacis.* Et 2.Pet. 1.3. *ejus divina potestia donabit nobis omnia quæ ad vitam & pietatem pertinent, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam & virtutem.* Beneficia autem quæ per Christum donantur Redemptis, ita derivantur ad ipsos, ut omnia primo constituta sint morituri Christi bona, de quibus Testamentum ipse liberè condere posset, & condidit, eaque omnia hæreditibus suis, hoc est, electis à se emptis, legavit, nempe omnia quæ ad vitam & pietatem pertinent. Et singula illa bona, tempore opportuno, eis efficaciter applicat, & possidenda tribuit. Ex quibus donis nominabimus tantum tria, nempe, 1. Regenerationem, seu Conversionem, 2. Baptismum salvificam. Et 3. Perseverantiam. Circa quæ maximè obscuratur gloria gratiæ Dei, per liberi arbitrii patronos, & Assertores virium humanarum in rebus spiritualibus, gloriantes se posse convertere scipios sine speciali gratia; & Deo intendentí ipsorum Conversionem, omniaque ad Conversionem facienti, ita se posse resistere, ut frustra sint futuri omnes Dei conatus. Nam de his donis actum transactum est inter Patrem & Filium Redemptorem, non minus quam de personis regimendis, ut considerantibus Scripturam patet.

45. Quod ad Conversionem Redemptorum & fidem eis dandam attinet, pepigit Pater Filio Redemptorum seu Electorum Conversionem, & fidem in Christum infallibiliter futuram, Psal. 110.3. *In die potentia tua, populus tuus erit voluntarium.* Licer enim corruptio voluntatis nativa resistat Spiritui Sancto, convertenti animalem hominem ad Deum seu Christum: Gratia Dei tamen invincibilis ita tollit actualem resistantiam, ut ex nolente redatur volens is qui convertitur. Novit enim Deus & voluntatis naturam conservare, & simul etiam voluntatis humanæ obliquitatem; & perversitatem collere: Novit nobis gratiæ habitus, seu spiritum novum infundere; & habitus salvificos in actum educere, faciendo non tantum ut possimus, sed etiam ut actu velimus, & ut libere agamus id quod Deo placet, Philip. 2. 13. *Et fides non est ex nobis, sed Dei donum est, ne quis glorieatur in se,* Ephes. 2.8. Et hoc donum solis datur Electis: & idcirco fides Eternum dicitur, Tit. 1.1. Et hi soli redduntur vere fidèles, qui ordinantur ad saltem: Nam ex omnibus auditoribus Evangelii, illi soli credunt in Christum, qui ordinati sunt ad vitam æternam, Act. 13.48. *Nemo venit ad Christum, nisi is quem Pater trahit,* Job. 6.44. Et omnes qui dati sunt Christo, (scilicet ex pacto Redemptionis servandi) venient ad Christum, & ab eo admittantur.

mittuntur, Job. 6.37. Qui autem non sunt Redempti, non veniunt ad Christum, immo nolunt venire ad Christum, etiam si ipsi se offerret, nolunt credere in eum, Job. 10.26. Vos non credidit, quia non es ex oviis meis, ut dixi vobis, (inquit Christus) oves meae audiunt vocem meam, & ego novi illas, & illa me sequuntur.

46. Quod ad perseverantie donum attinet, Promisit Pater Filio firmum futurum opus gratiae in omnibus Redemptis, seu in semine electo, Isa. 59. 21. Hoc est fædru meum cum eis, (ait Jehovah alloquens Christum) Spiritus meu in te, & verba mea qua posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seministri tui, ait Jehovah, ex hoc tempore usque in seculum. Et Jer. 32.40. Pangam cum ipsis fædum perpetuum, ne non augram me a prosequendis ipsis, beneficiando ipsis, & timorem mei indam in anima ipsorum, ut non recedant a me. Speciale etiam mandatum datur Christo, de conservandis omnibus ad vitam æternam, qui ad ipsum veniunt, Job. 6.39. Hac est voluntas ejus qui misit me Patri, ne quicquid mihi dererit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo die illo. Et hoc spopondit Christus se fideliter præstitterum, Job. 10.28. Ego vitam æternam do oviis meis: nec peribunt in eternum, neque rapiet eum quisquam è manu mea, &c. Sed ne diutius insistamus in hoc argumento, de quo satis disputatum est ab Orthodoxis, Ad vindicationem veritatis, pacti hujus inter Patrem & Filium Redemptorem, summulam videamus in paucis aliquot locis Scripturæ.

47. Primus locus est, Isa. 52. a vers. 13. ad finem usque capituli quinquagesimi tertii. Ubi habemus. 1. Partes pacientes, Deum Patrem & Christum: Pater enim confederatum Filium suum in medium producit, ut servum ex pacto, quem scilicet in totius Redemptionis pacta consummatione, adhibitus erat; Ecce servus meus, inquit Deus Pater, Cap. 52. 13. 2. Utterque certus est de pacti eventu, & opere toto plenissime & gloriofissime complendo; Ecce servus meus prosperabitur, extollebitur, & elevarbitur, & alii erit vulnus, Cap. 52.13. 3. Ponitur districtum pretium Redemptionis, de quo pactum est inter partes, scilicet exinanitio Filii ad mortem crucis ignominiosissimam; Errupta oras species ejus supra quenlibet, Cap. 52. 14. Castigatio nostri ei imponebatur: arrebatur & animam penebat ac sacrificium pro reatu, cap. 53.5.10. 4. Confirmatur Filius de suavissimo fructu passionis sua, de Conversione, scilicet, multarum Nationum, quas sanguine foderis, & aqua sui spiritus persperatus erat; Perspexit gentes multas, cap. 52. 15. 5. Satis habent Deus & Christus, quod soli Electi Christo dentur, cisque jus adoptionis donetur;

videbit

videbit semen, nempe, Electos sibi datos, cap. 53. 10. 6. Nulla causa meritaria in Redimendis est inventa, propter quam ipsorum pena ab ipsis in Redemptorem transferretur: siquidem Redempti, Christum pro ipsis penas luentem, despiciunt erant; *Nos estimavimus cum plaga afflictum, percutsum a Deo, & afflictum,* cap. 53. 4. 7. Nullum peccatum, nulla causa meritaria pena, in Redemptore inventa est, propter quam plecteretur; *Nam dolore afficitur a defectionibus nostris: ipse vero ron fecit violeniam;* nec est dolor in ore ejus, cap. 53. 5. 9. 8. Pax & Reconciliatio, & fanatio a peccato, ab ira & a miseria, pretio sanguinis ipsius impetrantur; *Castigatio pacis nostra imponitur ei, & tumice ejus fit curatio nobis.* 9. Neque pertulit Christus ista, ignarus vel nolens, sed ex consensu, ex pacto, & plena sua voluntate, ne liberari quidem cupiens nisi persoluto pretio, & peracto opere; *Affigitur, neque aperit os suum;* cap. 53. 7. 10. Causa Pacti, de pretii postulatione & persolutione, est Dei beneplacitum; *Jehova voluit conserere eum,* vers. 10. 11. De fide danda Redemptis, & eorum justificatione per fidem, & simul de imputatione nostrorum peccatorum Christo, conventum est inter Patrem & Filium; *Cognitione sui justificabit mulier, justus mens servus: iniquitates eorum ipse bajarabit.* vers. 11. 12. Denique conventum est, ut pro quibus vitam posneret seu moreretur, pro eiusdem etiam apud Patrem intercederet; *Nam ipse peccatum malorum perferens, pro defectoribus intercessit,* vers. 12.

Ergo. 1. Non pepigit Christus cum Patre foedus, de redimendis omnibus & singulis hominibus. Imo non de Redimendis, Convertendis aut salvandis, singulis vocatis, seu singulis Evangelii auditoribus: quia rejectiti multi, seu reprobri audituri erant Evangelium, quibus fides nec est empta, nec destinata: in quibus potentia Dei ad salutem nunquam erat revelanda; qui licet audituri erant prædicationem Evangelii, credituri tamen nunquam erant. Et hoc ipsum colligit Jobay. Cap. 12, vers. 37. idque ex vers. 1. cap. 53. I/asia. Ibi enim testatur Judæorum aliquos, non obseruisse Christi miracula, nec credidisse: tunc addit rationem, quia I/asia prædixerat futurum; *Quis credidit prædicationi nostra?* imo vero inquit Johannos, vers. 39. 40. *Non potuerunt credere, quia I/asia dixit, Exaggeravit eorum oculos, & corda induxerat, ne oculis perspicerent, &c.* 2. Electio & Redemptio non fuit propter prævisam fidem, aut opera Electorum seu Redimendorum; Sed ex mera gratia, & contra meritum ipsorum, tota facta est: Nam I/sa. 53. 6. dicitur, *omnes nos, ut ovis erravimus, quisque in viam suam nos convertimus, & Jehova fecit ut incurreret in ipsum pena omniuum nostrorum.* 3. De applicatione gratie salutis, ad Conversionem.

Redemptorum infallibiliter & invincibiliter futuram, ex pacto conventum est ; Ecce prosperabitur servus meus : persperget gentes multas : Nam cognitio sui iustificabit multos. 4. Denique, de perseverantia finali, & salute plena Redimendorum, conventum & statutum fuit ; Curatio facta est nobis iunice ejus. Curatio autem, est plena liberatio à peccato & miseria, seu à morbis & vulneribus nostris, Isa. 53. 5. Et Isa. 53. 10. Delectatio Iehova per eum prosperabitur. Delectationis autem Iehova pars una, est nostra Sanctificatio, uti habetur, 1. Thess. 4. 3. Pars altera, est salus & glorificatio, Job. 6. 39. Has est autem voluntas ejus qui misit me Patrius, ut quicquid mibi dederit, non perdam ex eo, &c. Idemque valet ejus intercessio, ex qua Apostolus perfectam salutem concludit, quia sponsonem suam potest præstare, Heb. 7. 25. Unde & servare perfette potest Christus eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpollet pro iis.

48. Secundus locus, habetur, Isa. 59. 20. 21. Ubi, 1. Partes pacientes statuuntur, Iehova & Redemptor ; Adveniet Zioni vindex. 2. Pacti genus indicatur, fædus nempe ; Hoc est fædus meum. 3. Persona redemptæ, Zion, Jacob, i. e. Electi, ut interpretatur Apostolus, ad Rom. 11. 5. 7. 4. Genus Redemptionis indicatur, Rom. 11. 26. Adveniet vindex, & subuenientis : is qui non solum pretii solutione & merito, sed etiam potentia & efficacia, actu liberator est. 5. Bona etiam in usum Redemptorum insinuantur, ut Remissio peccatorum, Resipiscencia, Reconciliatio, Conversio efficax ; Converserunt in Jacobo. 6. Denique, ostenditur quomodo ista perficiantur, nempe, applicatione per verbum & Spiritum : unde sanctificatio, salus, & honorum ad salutem perpetuatio sequuntur ; Spiritus mens qui est super te, & verbum meum quod est in ore tuo, non recedent ex ore tuo, nec ex ore seminis tui. &c.

Faciunt ista, 1. Contra universalem Redemptionem : quia Christus (ut ex supra dictis appetat) Redemptor est eorum tantum, quorum est actu liberator, & a quibus avertit iniquitatem ; quo beneficio gaudent soli Electi : ideoque soli sunt redempti. 2. Contra Electionem ex pravis operibus : quia Deus in Jacobo nihil invenit præter impietatem, defectiones, & peccata quæ avertat. 3. Contra mere contingentem Conversionem : quia gratia invincibilis promittitur : Verbum enim & Spiritus Dei occupabunt corda Electorum, & quasi habieaculum proprium possidebunt ; non recedent, &c. 4. Contra apostasiam Sanctorum ; quia Spiritus mens, & verbum meum, nunquam recedent ex ore seminis tui.

49. Tertius locus habetur, Joh. 6. 36. ad 45. Ubi, 1. Proponitur Redemptorum

demptorum & selectorum traditio, in manus Redemptoris à Patre facta: *Quicquid dat mihi Pater, &c.* vers. 37. 2. Ex traditione sequitur fides, & Conversio, traditorum Christo; *Quicquid dat, ad me veniet.* 3. Committuntur Redempti Christo, ut Pastori, ita ut corpora demortuorum etiam conservet, & resuscitet ad gloriam, vers. 39. 4. De mediis quibus fides ingeneretur conventum est: quae sunt, visio Filii in verbo revelata, Potens tractio, quæ superat omnem resistantiam, seu Conversio efficax, per gratiam irresistibilem: quia omnes trahi, omnes docti erunt à Deo, vers. 45.

Ergo, 1. Non est universalis redemptio omgium & singulorum: quia tantum aliqui à Patre dantur Christo, reliqui non dantur. 2. Electio, gratuita est: quia non veniunt ut donentur, sed donantur Christo ut veniant; immo trahuntur ut veniant. 3. De Conversione & perseverantia ad salutem Redemptorum, tam certo statutum est, quam firma est Christi potentia, constantia, & obedientia Patri praestita: *Hac est voluntas ejus qui misit me, ut quod dedit mihi, non perdam de eo,* vers. 39.

50. Quartus locus est, Job. 10. 14. ad vers. 30. Ubi. 1. Ante mortem Christus erat constitutus in officio Mediatoris: *Ego sum Pastor ille bonus,* vers. 14. 2. In ipsius curam & custodiam, Redempti, Conversi pariter & converendi committebantur, vers. 14. 16. *Ego agnoscō oves meas, & agnoscō ab eis.* Et alias oves habeo. 3. Pretium pactum est pro Redemptorum liberatione, vers. 15. *Animam meam depono pro ovibus.* 4. Acquiescit Pater in *λύτρῳ,* vers. 17. *Propter ea diligit me Pater, quia depono animam meam.* 5. Redempti omnes convertuntur: & contra, non Redempti non converuntur, vers. 27. *oves mea audient vocem meam.* Et vers. 26. *Vos non creditis: quia non estis ex ovibus meis.* 6. Non carebunt Redempti suis inimicis, qui ipsorum saluti se opponent, sed frustra: vers. 28. *Neque rapiet eas quisquam ē manus mea.*

Ergo. 1. Non datur universalis redemptio omnium & singulorum: quia ovium electarum tantum est Redemptio, vers. 26. quidam non erant ex ovibus ejus. 2. Non pendet Redemptorum electio ex prævisa fide: Sed contra, fides decernitur Redemptis danda, quia eliguntur & Christo committuntur, vers. 16. *Illas oportet me adducere, & audiunt vocem meam.* 3. Non suspenditur conversio Redemptorum ab ipsorum voluntate, sed à Christi omnipotencia: Neque ita contingens est respectu causarum, ut posset non fieri; Sed necessaria est propter Redemptionis pactum, & propter Christi officium suscepsum de ipsis convertendis, vers. 16. *Illas quoque oportet me adducere, & vocem meam audiunt.* 4. Denique, etiamsi Redempti sint inse insipientes, infirmi, ad percundum proni, & hostibus innumeris, ut oves lupi,

lupis, circundati : propter Christi tamen & Dei Patris potentem custodiam & curam in ipsis conservandis, impossibile est ut perseant; impossibile est ut non perseverent, Joh. 10. 28, 29. *Ego vitam aeternam do eis, &c. Nemo poterit eas eripere ex manu Patris mei.*

51. Quintus locus habetur *Psal. 40. v. 6.* cum Commentario Apostoli, *Heb. 10. 5, 6, 7.* Ubi, 1. exponit Dei Spiritus formulam foederis de quo loquimur, partelque introducit quasi in conspectu & auditu nostro foedus ferientes : agitur de pretio pro expiatione peccatorum, non absque sanguine remittendorum, *Heb. 10. 4.* 2. Rejiciuntur omnes humana satisfactiones. & omne pretium quod ab homine mero afferri potest; *Sacrificium & oblationem noluisti, Heb. 10. 5.* 3. Unica Mediatoris incarnationis, & sui ipsius oblatio justitiae divinae satisfacere potuit. *Corpus aptasti mihi, Heb. 10. 5.* 4. Mediator se Vadem & sponsorem sponte offert, & accipit Conditionem: *Tunc dixi ego, Ecce adsum, nempe, Sponsor & Redemptor, Heb. 10. 7.* 5. Non solum pacificatur Mediator de pretio, sed etiam de personis Redemendis, & Redemptorum sanctificatione ; per quam voluntatem sanctificatis sumus, *Heb. 10. 10.* 6. Pactum pretium jam persolutum est, per oblationem Christi in cruce factam, *Heb. 10. 10.* 7. Soluto pretio operam dat Mediator, ut bona ex pacto empta applicentur per intercessionem suam; *Unica in perpetuum oblata victimâ pro peccatis, confedit ad dextram Dei, Heb. 10. 12.* 8. Ad complementum & plenam pacti præstationem nihil superest præter inimicorum salutis nostræ subjugationem: *Quod reliquum est ex peccatis, donec inimici ipsis statuantur scabellum pedum ejus, Heb. 10. 13.*

Ergo. 1. Non est universalis Redemptio omnium & singulorum : *unica enim oblatione sui consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur, non alios.* Non igitur redimebantur olim, qui tandem non sanctificantur, *Heb. 10. 14.* 2. Non est Redemptio nec Electio ex pravisa fide, vel operibus pravisis : quia rejicitur omnis causa quæ in mero homine esse potest, ut sola Dei gratia causa appareat esse, propter quam elegantur & redimuntur; *Sacrificium & oblationem noluisti; sed ecce, Ego adsum, Heb. 10. 5. 7.* 3. Impetratur per Christi mortem Redemptorum Conversio, non mera contingenter, sed necessario futura Conversio, & necessario futura perseverantia, usque ad salutem perfectam; *unica enim oblatione sui consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur, Heb. 10. 14.* Quare ut non convertantur Redempti, aut ut non perseverent Conversi, (etiamsi in se agentes liberi & labiles sint Electi) impossibile est, *Heb. 10. 12, 13, 14.*

§2. Doctrina hujus usus est. 1. Ut omnes Evangelii Auditores, agnoscentes naturæ suæ pravitatem & perversitatem, humilientur coram Deo, &

ab eo petant, expectentque gratiam secundum promissiones futuram. 2. Ut illi, quibus jam datum est in Iesu peccatorum & malemeritorum suorum ad Christum confugere, agnoscant Dei potentem manum ipsos trahentem ad Christum; & spem salutis vivificam concipient, & gloriam gratia hujus, sibi datus, Deo in solidum tribuant. 3. Ut infirmi in fide, qui, experientia edociti sunt de liberi arbitrii sui volubilitate & inconstantia, sibi consciit sunt suarum infirmitatis, & de perseverantia sua desperarent prorsus, si libi ipsi relinquuntur, non despondeant animum, sed oculos conjicentes in fidelitatem Dei, qui vocavit eos, & bonum opus gratia inchoavit in eis; concipient solidam consolationem, & spem firmam de Dei auxilio, & operis ab ipso inchoati in se perfectione, ut ita animentur, ex amore & timore Dei, ad pergendum adversus omnia impedimenta in viis Dei, Christo adhaerentes, ad salutis plenam possessionem obtainendam: Nam, ad obsignationem fidei nostrae de hoc articulo, Deus oppignoravit fidem suam, teste Apostolo, 1. Cor. 1.8. *D*eus etiam conservabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Iesu Christi: fidelis enim est Deus (inquit) per quem vocati estis in communionem Filii sui. Atque ita patet non suspendi fidelium perseverantiam à mutabili & vario hominis arbitrio; Sed contra, humani arbitrii regimen suscipi à Deo, qui sponsorem se sicut pro Redemptorum, ad Christum adductorum, perseverantia: ut benè sperent, & strenue militent adversus salutis suarum adversarios.

53. Quod ad quartum sc̄ederis Redemptionis articulum attinet, qui est de modo & mediis, quibus Electi sunt ex mundo evocandi, & convertendi ad Deum, in via ad vitam dirigendi, roborandi ad pergendum, conservandi & confirmandi in veritate, & ab errore lethali (si forte aliquando ad tempus decipientur) efficaciter revocandi, & ad possessionem hereditatis promissæ promovendi, rationem initivit Deus sapientissimam, ut & perficeret decretum suum de Electis, & consilium suum, de eis ab aliis discernendis, ante tempus non aperiret; nec obicem poserer reliquis, inter quos Electi vivunt, & ex quorum societate vocantur ad societatem felicitatis ipsis preparatae. Quem in finem, statuit Deus media externa & interna sufficientia, per quæ communiter & specialiter in omnibus vocatis, secundum propolum suum operaretur, secundum voluntatem suam sanctissimam, & de iis pactum continentum est.

De tota Christi doctrina, & de omnibus institutis ad Religionem pertinētibus (quæ Christus Ecclesiæ patefecit, & usurpanda prescripsit,) conventum esse, inter Patrem & Filium, Testatur ipse Christus, Job. 1.2.49. *Ego non sum loquens a meipso, sed Pater qui misit me. Ille mandauit mihi,*

mibi, quid dicerem & quid loquerer. Similiter conventum est de executio-
ne decretorum, & voluntatis divinae præstatione: quoniam in omnibus con-
fentit & cooperatur Filius cum Patre, Job.8.16. *Ego non sum solus, sed Ego*
& Pater qui misit me. Et vers. 26. *& a loquor que audivi ex eo.* Et vers. 28,
29. *Nihil agit Christus à seipso.* Et Job.6.38. *Ego descendens de caelo, non ut*
facerem meam voluntatem, scilicet, sine consensu voluntatis mei Patris; Sed
voluntatem ejus qui misit me. Denique consensus Patris & Filii in omni-
bus, tantus est, ut nihil operetur Filius per Spiritum suum, nisi quod etiam
Pater operatur, per eundem Spiritum suum, Job.15.17, *Pater meus hic usq;*
operatur, & ego operor. Ex quibus perspicuum est, inter Patrem & Filium
conventum esse de omnibus modis & mediis, quibus Redempti seu Electi ad
salutem erant, vel sunt perducendi. Atque haec de foedere Redemptionis in-
ter Patrem & Filium ab æterno stabilito, & de capitibus seu articulis præci-
puis hujus foederis, pro instituto nostro, sufficientia.

C A P U T V.

De foedere operum in tempore inito, inter Deum,
& hominem iam creatum.

DIctum est de foedere Redemptionis, sequitur aliud foedus divinum,
nempe foedus Operum, inter Deum & Adamum integrum ejus-
que posteros, in quo Deus est tantum altera pars foederis; & Ho-
mo, in natura perfectione creatus, est pars altera. In quo foedere,
vita in perpetuum producenda homini promittitur à Deo, sub conditione o-
bedientia perfecta præstanda ab eo ex viribus per naturam insitis, sicut do-
cet Apostolus, Gal.3.12. *Lex non est ex fide, sed qui fecerit ea homo, vivet*
in ipsis. Cui legi addita est comminatio mortis si transgredereatur, cuius sen-
sus exponitur ab Apostolo, Gal.3.10, *Maledictus omnis qui non manserit*
in omnibus que scripta sunt in libro legis, ut ea faciat.

2. Sumitur autem Lex aliquando pro materia legis natura, cordibus pri-
morum parentum per Creationem inscripta: quo sensu usurpatur ab Apo-
stolo, Rom.2.15. ubi dicit gentes ostendere opus legis scriptum in cordibus
suis. Aliquando autem lex sumitur pro formali foedere operum, Gal.3.16.
Quotquot ex operibus legis sunt, sub execratione sunt: Scriptum enim
est, execrabilis quisquis non manserit in omnibus, qua scripta sunt in libro
legis, ut ea faciat. Differt autem lex ut foedus, à lege natura, cordibus pri-
morum parentum per creationem inscripta: quia. i. Lex innata seu cordi in-
scripta,

scripta, natura & tempore praecessit foedus, de Lege illa praestanda: Lex enim naturæ inscripta cordi, cum homine concreata est; Foedus vero, de lege illa praestanda, non est initum nisi post hominem jam creatum, & in Paradisum introductum, & ad hortum colendum vocatum, ut patet, Gen. 2. 16, 17.

2. Deus non obligavit se ex vi legis naturæ, cordi humanæ inscriptæ, ad vitam hominis continuandam: Nam licet homo legem accuratissimè observasset, non tenebatur Deus ante foedus initum cum homine, vitam ejus contiuare; Sed per foedus ictum Deus se obligavit ad perpetuandum hominem in vita, quandiu perseveraret in obedientia, secundum illud, *Fac hoc & vives.* 3. Naturale meritum & stipendium peccati fuit mors, etiam si nullum fuisse foedus: Stipendium enim peccati est mors corporis & animæ peccanti ex justitia infligenda, sive peccans consenserit in poenam, sive non: Sed per foedus homo in conditionem de morte infligenda, si peccaret, actu formaliter voluntario, consensit, sicut testatur Eva in colloquio cum Serpente, repetens conditionem datam à Deo, & acceptam ab homine, Gen. 3, 3.

4. Cum aboletur & antiquatur foedus operum, quoad justificationem vel condemnationem creditum in Christum, per foedus gratiæ, initum de Reconciliatione & gratia in Christo, non tollitur naturalis vis legis, quatenus est regula morum; nec tollitur naturalis obligatio hominis ad legem observandam: quia impossibile est, ut merus homo eximatur ab autoritate Dei, & subjectione ei per naturam debita; Sed eō ipso quod homo sit creatura rationalis, tenetur semper & necessariò ad legem Dei, de dilectione Dei & proximi, ex tota anima, & totis viribus praestandam: nec tollitur naturale meritum peccati aliter, quam per remissionem debiti, seu poena meritæ, propter Christi meritum. Foedus ergo operum superadditum est legi, ex sapientissimo Dei consilio: hæc enim foederis cum homine ineundi ratio, medium est in se maximè idoneum, ad hominis felicitatem, & Dei gloriam promovendam.

3. Quod enim ad hominis bonum attinet. 1. Singularis quidam honor in hominem conferebatur, quando ille, Dei foederatus, factus est: Nam si honor est homini plebeio, cum nobili aut Rege aliquo foedere amicitiæ jungi, quanto major honor est homini, per foedus amicitiæ jungi cum Deo.

2. Ante foedus ictum, nihil promisit Deus homini; Sed per foedus initum, liberè se astrinxit ad dandum, & jus fecit homini ad petendum ab eo, & expectandum cum certitudine obtainendi ea, qua sine promissione prius facta, homo non potuisset petere, vel saltem non potuisset petita certo expectare. Ante foedus factum, nihil vetabat quo minus Deus si voluisset, juberet ut homo in pulvrem, & in nihil unde ortus est, reverteretur: Sed post foedus, vo-

luit Deus, promissione suâ liberâ, se ad vitam hominis perpetuandam obligare, quamdiu homo in obedientia perseveraret. 3. Per foedus aperiebatur homini ostium & aditus ad altiorem felicitatis gradum, quam per creationem habebat: Nam quum *Adamo* per naturam data fuerit vita naturalis, & felicitas in terra, eaque incerta durationis, Deus per foedus initum pactus est, sub conditione obedientia perfecta, se daturum vitam & felicitatem supernaturalem, oppositam morti corporali & spirituali, quam minatus est homini si transgrederetur mandatum. 4. Habebat *Adam* per foedus adjumentum quoddam, ad legem in corde scriptam cautius observandam: ex altera enim parte, admonebatur de periculo peccati, ut sibi magis caveret à peccato; ex altera vero parte, alliciebatur ad serviendum Deo alacrius, & debitam obedientiam ei diligenter præstandam, quia per foedus præmium obedientia maximum propositum & promissum erat ei, vita scilicet æterna, ut sic ad constantiam in obedientia legis divinæ animaretur.

4. Quod vero attinet ad Dei gloriam, qua ex foederatione hominis, oritur, & in ea splendet. 1. Dei bonitas & dilectio erga homines exerebat se in foedore ineundo: quia in foederando, Deus se dimittebat, & quasi humiliabat, ad agendum cum homine, de amicitia mutuo, in perpetuum colenda. Et hic, cum Psalte dicente. Psal. 8.4. *Quid est homo ut memor essemus ejus, aut filius hominis ut eum visitares?* licet nobis dicere, quid est homo, aut filius hominis, ut cum eo foedus inires? 2. Per foederationem hominis, ostendebat Deus moderationem suam: quia sic Imperium suum vere Monarchicum, & suprematum suum absolutissimum, suavissime temperavit per confederationem cum homine, in qua quarebat, quasi ex consensu regnare. Et quando propter jus suum plenissimum, potuisset mandata duriora, eademque justissima dedisse, voluit tamen eam moderatione uti, ut nihil ab homine exigeret, præter id quod homo non tantum æquissimum, sed etiam levissimum jugum judicaret, & in foederatione aperte agnosceret. 3. Declarabat Deus sapientiam suam: quod cum hominem rationalem condidisset, voluerit per foedus ab eo elicere liberum & voluntarium servitium, naturæ rationali congruentissimum, idque modo suavissimo, scilicet, non tantum legem æquissimam ferendo, sed etiam præmium obedientia maximum ei, ex pacto, proponendo. 4. Deus, glorie suprematus sui, simul & sanctitatis sua, sanctissime prospiciebat: quia, quando hominem natura bonum considerat, licet mutabilem, voluit liberi arbitrii humani mutabilitatem, non tantum præmio obedientia proposito fulcire; Sed etiam additâ comminatione de poena, si transgrederetur, hinc atque hinc quasi septo circumvallare, & contra omnem tentationem ad peccandum, quæ fieri potuit per moralem suasionem,

nem (cui soli homo exponebatur in probatione obedientiae ipsius) non præmonere tantum, Sed etiam præmunire & armare, quo constantior in obedientia redderetur: Nullum enim præmium peccati, à tentatione ulla, proponi poterat, majus quam vita perpetua & beata in consortio Dei; nec ullus terror injici potuit, major quam comminatio mortis corporeæ, & spiritualis. Quod si quis curiosè querat, Quare Deus non condidit hominem, & naturam bonum & immutabilem? *Resp.* Esse naturam bonum, & simul etiam esse naturam immutabilem, soli Deo convenit, ut proprietas & prærogativa Dei, quam decuit Deum sibi soli, ut fonti benignitatis, propriam reservare, eamque nec homini nec Angelo in creatione. Sed soli humanæ naturæ Christi, Deitati ejus personaliter unitæ, adeoque ei qui verè Deus est, communicare, ut debita distantia inter Deum & creaturam non tantum esset, sed etiam appareret, & conspiceretur. 5. Per foedus demonstrabat Deus iustitiam suam sanctissimam in executione poenæ, qua non tantum erat naturale meritum & stipendum peccati, Sed etiam ex pacto & consensu constituta & condita, si homo legem tamquam tam facilem, in foederando præmonitus & præmunitus, violaret. 6. Hæc foederis ineundi ratio, medium erat sanctissimum & accommodatissimum, ad manifestandam creaturæ perfectissimam vanitatem in se, & labilitatem, nisi in omnium facultatum & habiturum actibus elicitis & imperatis, Deum agnoscat, ei adhæreat, & ab eo in maximis minimisque rebus omnibus constanter dependeat. 7. Medium hoc erat sanctissimum, ad educendam in lucem Dei gratiam & misericordiam in Christo, & ad aperiendum decretum Redemptionis per Christum, ad gloriam Dei in Christo, per quem, & propter quem, omnia facta sunt; *Col. 1. 16.*

5. In hoc foedere operum, nullus est Mediator: Pars enim altera, est Deus; Altera vero, est communis omnium parens, viribus suis naturalibus nixus, repræsentans & complectens omnes à se, ratione naturalis originis, oriundos, ex conditione foederis, suo & posteriorum nomine spondens obedientiam, & stipulans vitam, *Gen. 2. 17.* In quo peccante, omnes peccavimus. Necessestas autem Mediatoris in hoc foedere non apparebat, ut postea in meliori foedere magis appareret. 1. Quia homo, conditus in sanctitate ad Dei Imaginem, amicus erat Dei, qui nondum peccaverat. 2. Gratissimum erat Deo ejus servitium, quandiu perficit in obedientia, quia tandem libere & sincere Deo serviebat secundum ejus mandatum & regulam cordi inscriptam.

6. Etiamsi hoc foedus, per peccatum, violatum, impotens & iritatum redigimus sit ad iustitiam, seu justificationem ex operibus nostris, & ad vitam obtinendam: manet tamen vinculum hujus foederis ratum & validum, ad

condemnationem eorum qui Deo non sunt reconciliati. Quapropter omnes irregeniti manent sub fœdere operum constricti, sicut testatur ipse Christus, *Joh. 3. 18. Qui non credit in me, jam condemnatur: quia non credidit in nomen Filii Dei unigeniti:* seu, quia à fœdere operum, & maledictione legis non est liberatus per Filium. Id etiam confitetur Apostolus, loquens de se, & aliis fidelibus Judæis ante Regenerationem consideratis, *Ephes. 2. 3. Fūimus etiam nos filii ira, sicut alii.* Quisquis enim non est reconciliatus Deo per Christum, contra ipsum, stat sententia legis: peccata enim contra fœdus, non solvunt fœderatum ab obligatione ad obedientium, Sed & obligant etiam ad poenam fœderis violati luendam. Nec potentia ad fœdus praestandum, liberat peccatores ab officiis ex fœdere debitis: quia illam imponentiam per peccatum nostrum, nos nobis attraximus. Neque perdit Deus jus suum ad debitum exigendum à peccatoribus, quia illi non sunt solvendo debito pares: nam etiam inter homines, patrimonii decoctores non solvuntur ab are alieno, quod contraxerunt, etiamsi non sint solvendo. Imo vero non decoctores patrimonii sui tantum, Sed etiam Decoctorum posteri, in are alieno manent, quandiu debitum persolutum non est, vel non est remissum. Rupto ergo fœdere operum, manet obligatio ad obedientiam in futuro, & superadditur ex comminatione, obligatio ad poenam pro peccato præterito: neque ulla obedientia meri hominis poenam redimere potest: neque obligatio ad poenam, solvit obligationem ad obedientiam. Quapropter quicunque credit se, per opera facienda in futuro, vel per poenas perferendas, justificari posse, astringit se ad impossibilia: poena enim luenda ex fœdere, est *maledictio*, seu mors corporis & animæ, & utriusque separatio à Deo, eorumque in resurrectione unitorum vexatio in æternum: Non enim potest creatura mera, rebellionem suam adversus Deum, propriis suis passionibus, in æternum eluere. Rursum impossibilis est obedientia perfecta in futuro: quia nos qui caro sumus, venditi sumus sub peccato, nec possimus legi Dei satisfacere, vel patiendo poenam, vel faciendo ea qua illa præscribit: propterea, lex impotens dicitur (propter carnem) ut secundum eam quisquam justificetur, *Rom. 8. 3.*

7. Etiamsi differat Lex per naturam cordi inscripta, à fœdere de lege illa praestanda (sicut supra ostensum est) potest tamen fœdus operum dici fœdus naturæ, non minus quam lex cordibus inscripta, lex naturæ potest appellari: Non tantum quia fœdus operum lege naturæ institutus, nullamque obedientiam requirit, nisi eam quam lex naturæ exigere posset; Sed etiam quia quando ictum est fœdus cum *Adamo*, ictum est etiam cum toto genere humano, vi benedictionis naturæ per naturalem generationem ab eo, oriundo, transiitque ejus

ejus obligatio in omnes posteror, communi lege Naturæ, ab Adamo, ut stirpe seu radice, propagandos. Et. 1. quod fædus operum, naturæ sit fædus, ostendit vis Conscientia excitata à securitate sua nativâ, quæ semper judicat peccantem secundum fædus operum, & iram Dei denunciat adversus peccatorum: *Ius enim Dei agnoscit, nempe, eos qui talia faciunt, dignos esse mortales, Rom. 1. 32.* 2. Idem ostendit Conscientia naturalis conatus, ad absolvendum hominem tanquam justum satis, si opera aliqua præscripta præstiterit, & non sit inter homines pessimus numerandus: ut videmus in Pharisæo, qui in precatione sua ad Deum, gratulabatur sibi, quod non fuerit vitiössimus, & quod Ceremoniarum aliquot fuerit observantissimus, *Luc. 18. 11. O Deus (inquit) gratias ago tibi, quod non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, macchi, vel etiam ut iste Publicanus. Jejuno bis hebdomade, decimo quacunque possedeo.* 3. Hoc etiam testatur inclinatio cordis hominum ad expectandum mercedem operum suorum, & ad fingendum aliquod meritum omnium operum suorum, quæ speciem pietatis aut justitiae habent aut habere astimantur: cujus exemplum videmus in *Micah, Judic. 17. 13. Tunc dixit Micah, Nunc scio quod Deus sit mihi benefacturus, quandoquidem habeam Levitam Sacerdotem mihi.* Et quam miserè hic hallicinetur hominum Conscientia, dum merita sua deperiunt, videre licet in *Leah, Gen. 30. 18. Dixit Leah, reddidit Deus mihi mercedem meam, quia de die ancillam meam meo viro.* 4. Idem demonstrat naturalis ignorantia justitiae quæ est per fidem, & affectatio justitiae ex operibus, quam taxat Apostolus, *Rom. 9. 31. Israelite consellant legem justitiae, ad legem justitiae non pervenerunt. Quare & quia non ex fide, sed velut ex operibus quererent justitiam.* Et cap. 10. 3. *Nam ignorantes Dei justitiam, & propriam justitiam, (nempe, justitiam ex operibus, secundum tenorem foederis operum) studentes constituere, justitia Dei non fuerunt subjecti.* 5. Hujus etiam naturalis inclinationis ad querendum justitiam & vitam, non ex fide in Christum, sed ex operibus, secundum tenorem foederis operum, indicium datur in doctrina Pontificiorum, aliorumque Pseudoevangelicorum, qui imputationem justitiae Christi rident, & justificationem ex fide in Christum, transformant in justificationem ex uno opere, posito (ut ipsi putant) vice omnium, quasi credendi actus vel opus, effet hominum justitia, non vero ipse Christus fide apprehensus, qui nobis factus est à Deo sapientia, & justitia, *1. Cor. 1. 30.* 6. Denique hoc evictum datur ex morbo etiam Regenitorum, qui, licet probè instituti fuerint de justitia per fidem solum, & de impossibilitate justitiae ex operibus, respectant tamen subinde ad fædus operum, cum desiderio quodam naturali hujus fæderis, ad sui justificationem retinendi.

pendi: Id quod acriter reprehendit Apostolus in Galatis, Gal. 4. 11. Dicite mihi vos, qui sub lege vultis esse: Nonne legem auditis? Et vers. 9. Nunquam cognoscitis Deum, immo potius edociti estis a Deo, quomodo convertimini retrorsum ad potentia & cogenae elementa quibus regressi ad superiora servire cupitis.

8. Fædus operum, aliud est genuinum, verum, & divinæ institutionis, quod Deus fecit cum omnibus hominibus in Adamo, de perfecta justitia ex viribus naturalibus præstanda; Aliud vero spurium, commentitium, & humanae inventionis, nempe illud, quod homo in peccatis jacens, impotens ad faciendum quod Lex imperat; vel ad eluctandum ex maledictione sub qua jacet, ex suo cerebro comminiscitur, Deoque obtrudit sub conditione alia, quam obedientia perfecta, ut ex operibus justificetur. Tale fuit fædus, quod carnales Israelites pepigerunt cum Deo in deserto, & quod posteri ipsorum sequuti sunt, convertentes fædus gratia, ad quod Deus eos vocabat, in fædus opertum spurium; & gratiam oblatam in Christo, Ceremoniis Leviticis velato, sibi ipsiis vertentes in ministerium literæ & mortis: Non enim observabant finem Legis esse Christum, ad justitiam omni credenti in eum; Sed putabant moralem & Ceremonialem Legem sibi datas esse a Deo, eo fine, ut externa opera legis moralis præstarent quantum possent; & cum peccarent adversus eam, confugerent ad legem Ceremonialem, ut peccatum suum compensarent & expiarent, per pecudis alicujus oblationem externam, vel corporis sui vestiumque a fôrdibus purgationem. Tale est fædus eorum qui decurtant præcepta Dei cum Pharisæis, & brevem faciunt legem, ut longam faciant suam justitiam, negantes peccati originalis reatum, & extenuantes multa sua peccata, tanquam levia & venialia, ut vocant, & satisfactiones pro peccatis expiatorias, a viventibus & mortuis exigentes, ut ita ex operibus, scilicet, justificantur. Talia etiam sunt fædera eorum, qui justificationis suæ causam, in suis vel aliorum hominum meritis, vel actibus, querunt, extra Christum per fidem receptum. Ex quibus, alii atque alii, alias atque alias condiciones excogitarunt, ut secundum eas justificantur, & vitam aeternam nanciscantur. Atque hæc fædera spuria vocamus: quia qui ex operibus justificari querunt, ne unum quidem bonum opus faciunt, & tamen ex operibus justificari volunt.

9. Si queratur, Quandoquidem Deus abominatur hæc spuria fædera operum, quibus homines ex aliquot operibus bonis justificari querunt, & non vit homines non tantum non posse legem præstare, sed ne unum quidem opus bonum ante justificationem posse operari, (ut P/al. 14. 1, 2, 3. docemur) Cur exigit legis obedientiam perfectam a peccatoribus? Cur peccati manci-

mancipia ad verum fœdus operum præstandum, tam sedulò & seriò urget? *Resp.* Licet Deus fœdus operum spuriū & commentitium, ab hominibus excogitatum, rejiciat & abominetur; urget tamen sedulò & seriò fœderis operum genuini præstationem ab hominibus, exigique ab omnibus, qui peccata sua & impotentiam suam ad satisfaciendum legi non agnoscunt, plenam perfectamque obedientiam legis præstandam: Non ut homines somnient se pares esse præstandis officiis, sed ut homines, agnoscentes legis aequitatem, & Dei justitiam ex altera parte, suamque fæditatem, & impotentiam ad legi satisfaciendum ex altera parte, desperent de justitia sua ex operibus habenda, & confugiant ad gratiam, quæ offertur in Christo, qui (*Rom. 10. 4.*) est *finis legis ad justitiam cuivis credenti*: uti etiam ab Apostolo docemur, *Rom. 5. 20, 21.* *Lex introiit, ut redundaret offensa: sed ubi redundavit peccatum, ibi superabundavit gratia. Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.* Et *1. Tim. 1.* *Finit mandati, est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide minimè simulata.*

10. Hic finis fuit promulgatae legis in monte Sinai, ut duræ cervicis populum, & suis viribus confidentem, frangeret Deus, per exactissimæ legis repetitionem: Cui etiam superaddidit legis Ceremonialis externum jugum, quod nec Patres nec Posteri ferre poterant, ut cognito reatu multiplici, quo inevitabiliter omnes involvuntur ex legis moralis violatione, confugerent operati, & in seipsis damnati, ad Agnum Dei, qui tollit peccata mundi, prout in Sacrificiis & Holocaustis repræsentabatur. Hujus rei exemplum videre licet, *Matth. 29. 16. 20.* in colloquio Christi cum adolescente divite, qui opinione justitiae suæ, & virium suarum turgebat, quasi haec tenus legi toti satisfecisset, & porro par, & paratus esset ad quidvis præstandum, quod ab eo exigi poterat, ut vitam æternam nanciseretur: ad quem humiliandum, Christus nihil aliud ab eo præter legis obedientiam exegit, & negantem se violatæ legis reum fuisse, fædissima Idololatriæ reum peregit, ex eo quod divitias suas pluris estimaverit & dilexerit, quam cœlum & Dei societatem in vita æterna.

11. Etiam si Deo displiceat hominum fiducia in operibus suis, non tamen Deo displicant bona opera: verum ita Deo probantur, ut nihil reliqui faciat ad excitandum studium bonorum operum in populo suo, quantum præmis & penis ob oculos propositis fieri potest: Imo vero eousque Deo probatur moralium officiorum externa observatio, & obedientia, qualis qualis, ab irregenitis præstata, ut opera eorum externa licet in relatione ad justitiam,

vilia & polluta estimet) beneficiis externis & temporalibus remuneretur. Nam *Ababi* humiliationem temporariam ita admisit Deus, ut inde arriperit occasionem differendi supplicium de eo sumendum. Similiter civilem justitiam Ethnicorum, diligentiamque quorumcunque, in quaunque vocatione licita, mercede aliquā temporali compensare solet. Etiam *Pbarisai*, qui, famę suę amplificandę gratiā, studium suum non mediocre in orationibus, in compitis & foro effusis, ostentabant, & impensas largiores in speciosis eleemosynis faciebant, ut ab hominibus conspicerentur. Non carebant compensatione in eo genere in quo operabantur. *Habent* (inquit Christus) *mercedem suam*, *Matth. 6. 2.* Atque hæc Deus facit, ut societatem hominum civilem tueatur & foveat, & ut omnes in Ecclesia sua, ad opera bona ex fide profecta, exciter; & mercedis gratuitę melioris spe, populum suum ad pietatem & justitiam acuat & incendat.

C A P U T VI.

De Federe Gratia.

Gratia, aliquid ab orthodoxis scripto ibus, opponitur merito simpliciter sumpto, & hoc sensu, omne bonum quod ex Dei beneplacito decernitur dandum, vel promittitur, vel datur creaturæ etiam innocentι, *Gratia* dicitur: quia impossibile est ut creatura mera mereatur à Deo quicquam: nihil enim habet aut habere potest, quod non accepit, *Rom. 11. 35. Quis prior dedit ei, & retribuet ei?* Aliquando *Gratia* sumitur pro quovis dono vel bono, quod malè mercantibus à Deo donatur; quo sensu, dona communia electis & reprobis, *gratiae* nomine vocantur, *Rom. 1. 5. Ephes. 4. 7.* Aliquando sumitur *Gratia*, ut opponitur merito operum, seu præmio debito operibus ex pacto, *Rom. 4. 4. Si quis operatur, merces non imputatur ex gratia, sed ex debito.* Quo sensu, quod datur ex operibus, non datur ex Gratia, & quod datur ex Gratia, non datur ex operibus, *Rom. 11. 6. Quod si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Si ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus non est opus.* Et hoc sensu sumimus fœdus gratiæ, prout opponitur fœderis operum. Conditio enim fœderis operum, est, *perfecta obedientia legis.* Conditio autem fœderis gratiæ, est, *recepio Christi per fidem, ad justitiam & vitam, ex gratia in Evangelio oblata, absque operibus, quod sic describi potest. Fœdus Gratia, est contractus de gratia gratis danda in Christo per Evangelium oblato, ad justitiam & vitam & eternam omnibus credentibus;*

tibus; ipsorumque liberis, initus inter Deum & peccatores astipulantes, seu conditionem spondentes, ut ad semen promissum, seu ad personas redemptas applicetur benedictio pacta per Christum in foedere Redemptionis.] Fundamentum enim faderis gratia, est fædus Redemptionis inter Patrem & Filiū Redemptorem, in quo pactum est de Electis, & Christo datis, infantibus & adultis, tempore idoneo convertendis, & Deo reconciliandis. Hoc ut fieret, impetravit Christus, ut illis jam condemnatis ex fadere operum, prædicaretur Redemptio per ipsius sanguinem; & ut fædus novum gratia seu reconciliationis iniretur, inter Deum & Redemptos: Et propterea dicitur Christus novi fœderis Mediator, *Heb. 12.24.*

2. Redemptorum alii sunt adulti, quos Deus, per Evangelii prædicacionem vocatos, allicit & efficaciter movet ad societatem Sanctorum, & fæderationem formaliter amplectendam, & communionem secum colendam: Alii vero sunt infantes, qui ante usum rationis moriuntur: his, Deus in parentum suorum fæderatione ita prospicit, ut nolit infantes à faderis beneficio secludi, quando parentes ipsorum ad se vocat: Sed contra, in communione oblatione gratia & Reconciliationis, per Christum facit promissionem parentibus & liberis conjunctim: unā enim sententiā, spirituque quasi uno, dicit, *Ego ero Deus tuus & seminus tui.* Id quod Apostolus, *Act. 2.39.* studiōse observat, declarans promissionem Judæis parentibus factam, liberis etiam ipsorum esse factam: & non liberis Judæorum tantum, Sed etiam similiter omnium à Deo vocatorum liberis. Et hanc consolationem tempestivè obtulerunt *Paulus & Silas* commentariensi trepidanti & anxio de vera salutis consequenda ratione, *Act. 16.31.* *Crede in Dominum Iesum, & servaberis tu, & domus tua.* De modo vero quem Deus sequitur, in agendo cum infantium animabus, & in illis operando, quando eos convertit & regenerat, non loquitur Scriptura: Nam pertinet hoc ad Dei secreta, *Deus. 29.29.* Satis nobis esse deber, quod Deus cum parentibus paciscens, promittit se seminis eorum fore Deum. Secundū quod pactum, Deus parvulos intersectos, & Idolis à parentibus fædfragis immolatos, vocat filios suos & filias suas, *Ezech. 16.20.* Et in secundo precepto Decalogi, declarat se misericordiam extensurum ad millesimam generationem, à fidelibus parentibus oriundam; ne quis putaret abscondi infantes omnes ab ejus misericordia, per proximorum parentum infidelitatem. Pueros etiam, ex altero parente fæderato prognatos, vocat sanctos, *1. Cor. 7.14.* propter confirmationem eorum à parente fæderato factam, & propter jus Dei in eos ex fædere, ut in filios familiæ suæ. Secundum quod pactum, Christus, fæderatorum

infantes puerulos, pronunciat municipes esse Ecclesiae, & Regni sui participes; *Talium, inquit, est regnum cælorum,* Matth. 19.13,14. loquens de parvulis in brachiis suis sublati, propter consecrationem eorum factam Deo. Et propter ipsorum traditionem Christo in disciplinam, una cum parentibus suis, vocantur *discipuli,* Act. 15.10. Et propterea, in institutione Baptismi, Matth. 28.29. omnes discipuli traditi Christo in disciplinam, secundum fædus baptizari jubentur, & Pastorum cura committuntur; ut in doctrina Christi infantes instituantur, quam primum per ætatem institui poterint. Atque ita infantes Christianorum, non minus participes fiunt sigilli ob-signantis fædus gratiæ de justitia fidei, quam fuerunt infantes Israëlitarum participes sigilli ob-signantis fædus gratiæ de justitia fidei, ante Christi adventum. His igitur præmissis, fæderis ineundi ratio cum adultis, nobis potissimum spectanda est: cum quibus, formaliter, ut loquuntur, & expresse fædus pangitur.

3. Etiamsi adultorum, cum quibus Deus fædus gratiæ pangit, alii sint vocati tantum, alii & vocati & electi; & hi præ illis pauci sint, Matth. 20. 16. *Multi sunt vocati, pauci vero electi:* non tamen vult Deus hos ab illis coram mundo separare, vel electorum nomina publicè edere, & propagare; *Novit Deus* (non Ecclesia) *qui sunt sui,* 2. Tim. 2.19. Et propterea, communia media electis & reprobis, ad fæderationem faciendam, & continuandam instituit; communia dona vocatis his & illis dat, & communiter operatur in his & illis: specialem vero & efficacem vocationem, specialia dona qua salutem comitantur, & speciales Spiritus operationes, electis seu redemptis suis soli, reservat.

4. Media communia ad fæderationem faciendam & continuandam, sunt, r. Externa revelatio voluntatis divina, de hominum peccato & miseria, & liberatione, & gratitudine debita, quæ in Scriptura plenè & fideliter describitur. 2. Ministerium Prædicatorum missorum cum autoritate, ad declarandum & exponentum Dei Verbum, per modum informationis. 3. Verbi divini applicatio, ad populi convictionem de peccato, de justitia & judicio, ut sciant omnes se ex fædere operum condemnari, nullamque rationem esse justitia & salutis acquirendæ, nisi per fidem in Iesum Christum. 4. Hortatio communis omnium auditorum, ut agnoscant peccata sua, & confugiant ad Christum Redemptorem, oblatum sibi fædus gratiæ amplectentes. Huic autem hortationi, ad fædus gratiæ ineundum, inserviunt sæpius repetitæ invitationes, obtestationes, obsecrationes, promissiones, comminationes, & omnia alia argumenta, quæ ad persuasionem facere poterint. Ante omnia venio mandatum illud Dei, de fædere ineundo, quod habet, 1. Job. 3.23. *Hoc*

est ejus mandatum, ut credamus in nomen Filii ejus Iesu Christi, & diligamus alii alios, sicut mandavit nobis. Cui succenturiatur à tergo, terrible illud dictum, ab infidelitate deterrens, 1. Job. 5. 10. 11. Qui non credit Deo, mendacem eum fecit: quia non credidit testimonio, quod testificatus est Deus de Filio suo. Est autem hoc testimonium Dei, nempe, quod vitam aeternam dedit nobis: & hac vita in Filio ejus est.

5. His motivis ad fædus gratia ineundum, non mirum si multi in nassam Evangelii, & sinum visibilis Ecclesiar, cogantur, & ad fædus oblatum ineundum, pér moralem suationem moveantur: unde sequitur solennis fæderatio consentientium in conditionem fæderis, fidemq; in Christum profidentium; quos omnes, unā cum liberis suis, Christus in Ecclesiam visibilem militarem transfert, & jus ad privilegia civium Regni communiter omnibus concedit: ut in particularibus cœtibus adficiantur, & disciplinâ Ecclesiasticâ regantur. Cum his externis mediis ad fæderationem facientibus, concurrunt operationes Dei, communes vocatis omnibus, electis pariter & reprobis, & dona utrisque communia dantur: Cujusmodi sunt, Illuminatio, moralis Suasio & persuasio, Fides dogmatica & temporaria, Affectionum moralis muratio, vita externe aliqua emendatio, & similia.

6. Hujus fæderationis, omnium vocatorum consentientium moraliter in conditionem fæderis, regenitorum pariter & irregenitorum, exemplum habemus, Exod. 19. Offertur fædus Israelitis omnibus; invitantur omnes sine exceptione, ad fædus ineundum; adhibentur argumenta motiva, ab experientia bonorum antea datorum; adduntur promissiones amplissimæ de bonis spiritualibus, in praesenti & futura vita sub conditione dandis, vers. 4, 5, 6. Accipit populus conditionem fæderis, vers. 7, 8. Præparatur populus ad iussa salvifica accipendum, reliquo capite. Capite autem 20: & reliquo libro, fæderatorum officia proponuntur, quæ ad agnitionem peccati, & mortis merita pertinent, & quæ ad justificationem & sanctificationem per Christum obtinendam, & gratitudinem in tota vita ostendendam faciunt. Idem fædus, post quadraginta annos, paulo ante obitum Mosis, repetitur: in terra Moabitarum. Deut. 29. præcipit Deus Mosis fæderis renovationem cum toto populo, vers. 1. Convocantur omnes Israelitæ, regeniti pariter & irregeniti, vers. 2. Summa argumentorum ad fædus ineundum, breviter indigitatur, vers. 3. Declaratur populus fædere Deo jungendus, esse quoad maximam partem irregenitus, vers. 4. Adduntur argumenta, ad credendum postea in Deum, eique obediendum, usque ad vers. 9. Initur fædus cum primoribus tribuum, cum Senioribus populi, ejusque Moderatoribus, omnibusque viris Israelitisi, cum parvulis, cum fæminis, & cum peregrinis qui erant in medio

castrorum, vers. 10, 11. Pangitur fædus cum adjuratione ad observandum conditiones pacti, vers. 12, 13. Extenditur fædus cum adjuratione ad posteros, 14, 15. Neque ulla exceptio fit, aut exclusio consentientium in fædus, sive irregenitorum Israëitarum, sive advenarum peregrinorum, sed omnes in fædus admittuntur.

7. Eandem fæderandi rationem sequutus est *Johannes Baptista*, admittens ad Baptismum suum omnes Hierosolymitanos & Judæos, & accolas Jordanis, sine exceptione, quotquot confitebantur peccata sua, & gratiam oblatam in Christo, profitebantur se recipere, *March. 3. 5, 6.* Tantumq; absuit, ut veræ Regenerationis indubitata signa expectaverit, priusquam in societatem fæderis venientes ad Baptismum suum admisit: ut contra professus sit, ventilabrum, quo palea à tritico, & hypocrita à verè fidelibus discernuntur & separantur, non esse in sua, vel ullius hominis manu, Sed in manu solius Christi. Ideoque missâ inquisitione de sinceritate cordis *Pbari aerorum & Sadduceorum*, petentium se in fædus recipi, etiam post significatam illis suam de scipulis suspicionem, vers. 7. baptizavit eos aquâ inter alios, vers. 11. Et, ad examinationem à Christo futuram, de fidei & resipiscientia ipsorum sinceritate, eos remittit & relinquit, vers. 12. Eandem rationem colligendi Ecclesiam visibilem sequuti sunt Christi Apostoli, Christo ipso praesente in corpore, & approbante ipsorum factum: faciebant enim illi discipulos plures quam *Johannes*, *Job. 4. 1.* hoc est, in fædus sacrum, & ad Baptismum, fæderis sigillum, admittebant omnes perentes, nullam strictiorem sequentes rationem, in admissione profitentium fidem, quam *Johannes* sequutus est: atq; ita admiserunt omnes, de quorum interna Regeneratione, minimè ipsis constabat; imo de quibus descendantibus à Christi concione in aquam, nullum præceptum dedit Christus, ne ad Baptismum admitterentur, quos tamen scivit defecturos & discessuros à societate sua, ut patet ex *Job. 6. 6. 66.* & *70.*

8. Hæc autem fæderandi ratio communis Electis & reprobis, Regenitis & irregenitis, (qua etiam dici potest fæderatio in carne, seu in litera) sapientissimo Dei consilio, in Ecclesiæ visibilis collectione & constitutione, instituta est. Per eam enim Deus. 1. decretum electionis ita exequitur & efficitur dat, ut interea nullum ex auditoribus Evangelii impedit à gracia in Christo oblata recipienda; nullum à fadere amplectendo excludit: Sed contra, vocatis omnibus aperit ostium exterioris atrii domus suæ, ut proprius ad ipsum accedere possint: Atque ita reprobationem nullius particulariter manifestat. 2. Hæc ratione etiam Electionem uniuscujusque celat, ut nemo possit eam discernere, priusquam effecta Electionis in fidei obedientia & sanctificatione

Efficaciatione Spiritus apparuerint. 3. Fæderatione hæc communis utitur Deus, ut medio ad fæderationem specialem in Spiritu : quam enim in fædere requirit fidem, ut conditionem fæderis, eam efficaciter ipse operator in suis, vel ante, vel una cum externa fæderatione, vel post fæderationem externam, tempore à se proposito, per ordinaria media, quorum usus concedit omnibus externè fæderatis. Et sicut illuminatio communis, medium est ad illuminationem specialem; & fides dogmatica communis, medium est ad fidem salvificam; vocatio communis, medium ad vocationem efficacem : Sic fæderatio communis in litera, ad fæderationem in Spiritu, medium est accommodatissimum. 4. Fæderatio communis, in qua Deus fidem exigit à solis adultis, non tantum redditur medium, ad gignendam fidem in adultis, qui ad fæderationem procurandam argumenta audient ; Sed etiam medium fit gratia & salutis ad electos infantes, in infantia morientes, deferendæ & fæderatis parentibus, redditur fundamentum optimæ spei de resurrectione puerorum suorum ad vitam æternam : siquidem in externa seu communis fæderatione, Deus nullam exigit conditionem ab infantibus, sed alloquens parentem adultum, dicit, *Si tu credideris in Christum, Ego ero Deus tuus & seminus tui.* Quam promissionem integrum, seu fædus oblatum, sicut parentes non debent disceperere; Sic non possunt legitimè recipere, nisi promissionem liberis suis factam simul etiam recipient.

9. Ex his patet, alios arque alios fæderatos, aliter atque aliter esse in fædere gratia: Alii enim sunt in fædere communiter, externè, & in litera, sed legitimè tamen, propter sponzionem & professionem fidei in Christum: Et hoc modo omnes baptizati adulti sunt in fædere, quia conditionem fidei in Christum accepérunt; & se, Patri, Filio, & Spiritui Sancto, consecrârunt; fidemque in Christum servatorem profitentur. De quibus tamen omnibus verè dici non potest, quod fides ipsorum sit viva: quia in multis reperitur tantum fides mortua, fides dogmatica vel temporaria, quam peperit moralis suasio, seu communis operatio Spiritus, non vero spiritualis regeneratione. Hi licet sponzionem non præstiterint, sed pro fide salvifica spuriam & mortuam fidem supposuerint: fæderati tamen habentur, propter moralem sponzionem vera fidei, legitimè coram Ecclesia factam. Alii sunt in fædere gratia specialiter, propter conditionem fidei vera præstitam, nempe, Regenit, quibus Deus fidem salvificam, per specialem operationem Spiritus Sancti infudit, indidit, & inseruit. Alii denique sunt in fædere gratia absolute, absque omni conditione ab ipsis requisita, quales sunt infantes electi, morientes in infantia; pro quibus, ut à peccato originali & ira libertantur, Christus posuit vitam suam, promisitq; se fore ipsis in Deum, & quo s' propterea.

propereā immediate vivificat & sanctificat, ut in cœlum mundatos transferat: *Talium enim est regnum calorum.*

10. Licit fædus gratia in se unum idemque sit, à prima prædicatione Evangelii in Paradiso usque ad finem mundi, (quia Christus est unus & idem Salvator populi sui, heri, hodie, & in perpetuum; & quia fides Electorum una specie fuit, est, & erit) dispensatio tamen externa illius fæderis, alia atque alia est ante Christum in carne manifestatum, & post ejus incarnationem. Nam in Paradiso propositum fuit hoc fædus, per modum promissionis, de Christo semen mulieris assumpturo, in carne passuro, & opera Diaboli per virtutem suam destructuro, in gratiam populi sui Electi, sub ipso adversus Diabolum militaturi. Et ne quis putaret fædus gratia super hac promissionem fundatum, cum omnibus *Adami* posteris initum fuisse, sicut fædus operum cum omnibus initum est, Deus in promissione Christi venturi, dixit sermonem suum non ad *Adamum & Eavam*, sed audientibus *Adamo & Eva*, ad Diabolum, per modum comminationis: ut primi parentes, promissionem illam per fidem arripientes, & sibi applicantes, justificarentur & salvarentur, sicut alii quilibet fideles ex eis oriundi. Et hanc ipsorum fidem in Christum, Deus aluit & auxit sermonibus suis, & Sacrificiorum, oblationumque typis: ad misericordiam eorum liberos in societatem externam fæderis sine discrimine, ut videmus in *Caino & Abele*, quorum ille fuit fæderatus communiter, in carne & litera tantum, utpote fide salvificâ destitutus: hic vero fæderatus est etiam specialiter, in Spiritu, fide viva, justificante & salvifica prædictus, ut testatur Apostolus, *Heb. 11.4.*

11. Post diluvium, non cum omnibus hominibus, sed cum Patre credentium *Abrahamo*, ejusque posteris, formaliter & explicitè fædus fecit, & illud confirmavit, appenso Sacramento Circumcisio[n]is, ut sigillo justificationis per fidem pacta. In deserto ad montem Sinai, ut necessitatem justitiae per fidem in Christum ostenderet, legem operum repetivit, & peccata agnoscendibus, Christum liberatorem, sub velo Sacrificiorum, & Typorum Levitico-rum involucro, proposuit. Idem etiam est fædus, ad quod Christus & ejus Ministri, remoto velo Ceremoniarum, aperte invitârunt auditores suos, ut agnoscentes peccata sua, suasque vires & virtutem abnegantes, in Christi Salvatoris ulnas se conjicerent, ad justitiam & vitam aeternam per illum obtinendam. Variam quidem fæderis dispensationem hic videmus, sed idem semper fuit fædus re ipsa, aliter atque aliter vestitum; sicut unus & idem est homo aliquis, in adolescentia & matura ætate, aliter atque aliter vestitus.

12. Si fæderati inter se comparentur, respectu variaz dispensationis, fæde-rati

rati ip Spiritu post Christum incarnatum, in meliori sunt conditione, quam erant fideles, ante ejus adventum. Fideles enim ante Christum incarnatum, sub paedagogia legis, duram serviebant servitutem, quoad externum hominem; tunc enim hres nondum adulterus, nihil differebat a servo, Gal. 4.1. Et quoad hominem internum, obscurius, per velum, videbant mysterium salutis habenda, per Christum: Sed post Christi adventum, liberalius actum est cum fidelibus; quia in libertate a Ceremoniis Leviticis remoto velo, aperata facie, gloriam Domini intuentur, tanquam in speculo, & ex gloria in gloriam, in eandem imaginem transformantur, 2. Cor. 3.18.

13. Quod autem ad fæderatos in litera tantum attinet: post Christi adventum, in deteriori conditione sunt, quam ante ejus incarnationem: tanto enim majori pena obnoxii sunt irtegeniti sub Evangelio, quam incircumscisi in corde fuerunt, ante Christi incarnationem; quanto peccatum est gravius, loquentem de celo Christum, & gratiam ejus in Evangelio splendentem, neglectui aut despiciui habere, quam, ante Christum manifestatum, legem Moysis contemnere, Heb. 2.3. & 10.20.

14. In admissione adulorum in fædus gratiæ, distinguenda est conditio fæderis, a conditione persona fædus iniuræ, & a conditione persona jam fæderata. Conditio persona fædus iniuræ, tantum disponit hominem ad foedus ineundum, & haec est, peccati confessio; Nam nisi quis peccatorem se confiteatur, nihil ei cum Christo erit: quia Christus dixit, Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscientiam, Matth. 9.13. Conditio fæderis, cuius præstatio facit & constituit fædus, est consensu ad gratiam oblatam accipiendam, sub conditione fidei: seu, est fides recipiens Christum, ad justitiam & vitam æternam. Conditio in fæderato requisita, ad probandum veritatem fidei quam profitetur fæderatus, est suscepitio jugi, fæderatio a Christo impositi, vel, est traditio fæderati in disciplinam & obedientiam præceptorum Christi. Et haec tria (Matth. 11. 28, 29) exprimuntur: Vos qui onerati estis, & laboratis, hic conditionem vocatorum ad fædus indicat: Venite ad me, hic conditionem proponit fæderis, ut Christum recipiant, & ad eum magis magisque appropinquent: Suscipite jugum meum, hic notat conditionem fæderati. Fides autem in Christum, seu, receptio Christi in Evangelio oblata ad justitiam & vitam, qua est conditio sola fæderis, præsupponit conditionem credituri in Christum, & post se trahit conditionem credentis seu jam fæderati: Nam qui Christum recipit ad justitiam & vitam, eō ipso agnoscit se injustum esse, & venire ad eum, ut habeat justitiam, in eaque perseveret ad vitam æternam.

15. Formula autem, aliæ atque aliæ sunt, in quibus fædus auditoribus propo-

proponitur, ut conditionem foederis accipient, & in ea retinenda firmi, constantesque reddantur. Proposuit Deus foedus, *Exod. 19.5.* his verbis, *Si attendes voci mea;* & servabitis foedus meum, utique eritis mihi peculium, pra omnibus aliis populis. Verum his verbis, maximè eminet conditio foederorum: nam populus hic foederatus jam erat, à temporibus *Abrahami,* & ad Sacra menta admittebatur, ante exicum ex *Egypto.* Accipit populus conditionem, & respondit, *v.8.* *Quicquid dixerit Jehovah, faciemus.* Alia formula foederationis habetur, *Act. 16.31.* *Paulus & Silas,* Commentariensi de salutis ratione anxiò dicunt; *Crede in Dominum Iesum Christum,* & servaberis tu, & domus tua. Commentariensis, & adulti in ejus familia, hanc conditionem foederis spouonderunt, & baptizatus est Commentariensis, & omnes domestici ejus, *v.33.* *David* repetit verba Dei, stipulantis fidem populi sui, eamque non otiosam; accipit ipse *David* conditionem, & respondit, *Faciem tuam, O Deus, quararam,* *Psal. 27.8.* Alia formula habetur *Isa. 45.22.* Stipulatur Christus fidem omnium auditorum, & sub hac conditione salutem promittit; *Respicite me,* inquit Christus, *omnes fines terra, & servabimi.* Astipulationis autem seu conscientiendi formula, in conditionem postulatam, habetur vers. 24. *Certe dicet unus,* nempe, consentiens in conditionem, *certe in Jehovah,* mihi est justitia & robur: Cujus fructus sequitur, *v.25.* *In Jehovah justificabitur totum semen Israelis,* & gloriarabitur. Similiter ratio contrahendi foederis exprimitur in oblatione Christi ex altera parte, & receptione Christi, ex altera, *Joh. 1.11, 12.* Venit Christus ad *Iudeos*, offerens se illis ad justitiam & vitam, quotquot autem *recepierunt eum,* jus acceperunt & potestatem filiorum Dei. Et *Paulus* offert foedus planissimè omnibus auditoribus, nempe, sub conditione hac sola, si consentiant in reconciliationem oblatam, *2. Cor. 5.19, 20.* *Nos nomine Christi,* legatione fungimur, velut Deo vos precante per nos, oramus vos, Christi nomine, reconciliamini Deo: fecit enim Deus, ut Christus, qui non novit peccatum, pro nobis peccatum esse, ut nos efficeremur justitia Dei in illo. Nihil hic restat ad foedus faciendum, nisi ut auditor respondeat serio, *Placet mihi conditio, consentio in reconciliationem.* Et qui consentit in reconciliationem, agnoscit se per naturam inimicum, & obligat se ad amicitiam in futuro tolendam. Denique, nonnunquam urgetur foedus ineundum, & firmiter observandum, sub formula legis seu præcepti, *i. Joh. 3.23.* *Hoc est mandatum ejus,* ut credamus in nomen Filii ejus Iesu Christi, & diligamus alii alios, sicut ipse mandavit nobis. Quibus verbis primò insinuatur conditio persona foedus iniurie, nempe, quod debeat agnoscere, non tantum se esse peccatorem miserum, & impotentem ad se liberandum; Sed etiam se habere.

habere per naturam, voluntatem alienam à justitia fidei per Christum, adeo ut opus sit imperio Dei efficaci, ad trahendum ipsum ad Christum. Secundo, proponitur conditio fæderis, nempe, *ut credamus in nomen Filii regis Iesu Christi.* Tertio, urgetur conditio requisita in foederatis, *ut diligamus alios alios, sicut ille mandavit nobis.*

16. Hanc fæderis conditionem, alii per Dei gratiam & spondent & sincerè præstant, corde credentes ad justitiam; Alii, viribus suis nixi, spondent obedientiam fidei, & ore profitentur se credere in Christum, eique se in disciplinam tradere, labiis suis appropinquantes ad eum, quando corda ipsorum longè ab eo recedunt; quorum fides non mutat ipsorum ingeniū, & vivendi rationem, sed sinit eos servire ventri suo, vel Mammonæ, vel inani gloria, & similibus Idolis. Et si queratur, Quomodo hujusmodi homines, qui fide in Christum salvifica, viva, & frugifera deſtituuntur, ad fædus gratia poterunt admitti, & in censu fæderatorum Dei haberi? Resp. 1. Fædus gratia non excludit indignissimos, si solenniter consenserint in conditionem fæderis; quia secundum hoc fædus, nihil datur ex merito, sed tantum ex gratia, quam Deus, tempore suo, fæderato hypocrita potest dare, per fæderis privilegia data. 2. Quia Ecclesia non judicat de occultis: quia non videt fidem, sed professionem fidei, & sponſionis testis est, non iudex sinceritatis: idcirco profitentes fidei obedientiam, pro fæderatis habet. 3. Aliud est esse fæderatum in litera, in carne seu externe; aliud vero fæderatum esse in spiritu, respectu interioris hominis & internæ. Nam fæderatus in litera potest aliquis esse, qui nondum est conversus: cuius laus & approbatio est apud hominem, licet non apud Deum. Ut autem sic distinguamus fæderatos, Author nobis est Apostolus, Rom. 2.28. ubi docet Iudaum seu fæderatum, aliud esse in litera externe, aliud in spiritu internæ: & Circumcisionem, sigillum fæderis gratiae, aliud esse in litera, aliud in spiritu. Idemque licet dicere de fædere, quod de sigillo fæderis dicitur, aliud esse in litera, aliud in spiritu. Et licet externum fædus nihil proficiat ad justitiam & vitam, nisi accedat fædus internum in spiritu: certum tamen est, fæderationem externam medium esse accommodatissimum ad veram fidem in homine gignendam. 4. Satis nobis esse debet, quod Deus admiserit, & quod Moys admittere ad fædus jussicerit omnes Israelitas, quorum pauci admodum conversi erant, vel Deo in spiritu reconciliati: id quod aperte docet Deus (Deut. 5. 28,29.) ubi probat sponſionem fidei, sed desiderat cordis ipsorum sinceritatem. Idemque aperte profitetur Moses, renovans fædus cum irregenis, Deut.

29. 1. 4.

17. Si insister aliquis & dicat, Ecclesiam visibilem esse extum sanctorum,

seu Regenitorum, & eos qui in visibili Ecclesia degunt debere esse visibiliter sanctos, quorum vita cum professione saltem non pugnat, & quos ex iudicio charitatis tenemur habere pro Regenitis. *Resp. 1.* Ecclesia visibilis, est causus evocatorum ex mundo, & Deo consecratorum, & ad sanctitatem se-standam fæderali sponsione solemniter obligatorum. Per vocationem ergo sancti sunt, licet moribus & vitâ forte polluti sint: hoc enim docet nos Deus, *Psal. 50. 5.* *Congregate mibi* (inquit) *santos meos, eos qui mecum fædus pepigerunt per Sacrificium.* Ex his autem alii non colebant Deum in spiritu; Sed in Ceremoniis externis Religionem suam totam ponebant, & Sacrificiis suis Deum placare, & peccata sua expiare fatagebant, ut patet, à vers. 7. ad vers. 15. Alii vero ex his sanctis vocatis, Deo consecratis, & cum eo visibili fædere junctis, impii erant, qui minimè se gerebant ut decebat fæderatos; & qui tandem à beneficio fæderis excludendi erant, nisi resipiscerent, vers. 16. Sanctitatem veram odio habentes, Dei præcepta post tergum abjicientes, vers. 16. Fures, & adulteri, vers. 18. Maledici & calumniatores fratrum suorum, &c. vers. 19. Quos tamen Deus non excludit ex visibili Ecclesia, sed paternè reprehendit ut resipiscerent, & non perirent. 2. Nulla quæstio est, an omnes in Ecclesia visibili debeat esse, & visibiliter, & intus in corde, sancti, & quod certo condemnandi & perdendi sint, nisi sancti fuerint, & intus & in cute: Sed quæstio est de officio Gubernatorum Ecclesiæ aliorumque membrorum, An nullos debeat habere pro Ecclesiæ visibili membris, qui non sunt Regeniti, saltem ex iudicio charitatis estimandi? vel, An pro membris Ecclesia censeri, & in Ecclesia retineri debeat omnes fæderati, & sigillo fæderis obsignati, ut per doctrinam & disciplinam Christi (quantum per media & instrumenta fieri potest) Deo benedicente, regenerentur, & Regeniti in sanctitate promoveantur? 3. Discrimen ponendum est inter præcepta de personali sanctificatione uniuscujusque in se, & de gubernatione aliorum, & sancta societate colenda cum vocatis, regenitis & irregenitis, in visibili Ecclesia. Præcipitur enim mihi, ut sanctus sim in corde & vita, siue qua sanctitate, videre non potero Dei faciem: Sed non præcipitur mihi, ut societatem Ecclesiasticam nullam colam, nisi cum Regenitis. Non præcipitur Gubernatoribus, ut examinent unumquemque de Regeneratione; non prohibentur admittere aliquem in societatem Ecclesiæ, præter eos quos estimant Regenitos esse: Sed contra, præscribitur ut admittant in fas ducum Deo omnes spondentes fidei obedientiam, seq; suoque in disciplinam Christi tradentes una cum ipsorum liberis: Quia (*Matth. 28. 19, 20.*) Ministris Ecclesiæ dicit Christus, *Discipulos facite omnes Nationes, baptizantes eos, & docentes eos omnia mandata mea;* Et ecce Ego ero vobis cum usque

usque ad consummationem seculi. 4. Regeneratio non est mensura ad aquata Ecclesiaz visibilis, sed externa fæderatio, fæderisque per Baptismum obsignatio: Ecclesia enim visibilis, est Christi Regnum visibile, cuius Cives sunt omnes qui solenni fædere subjectionem ejus Regimini spondent. Christus autem regit plures Cives, quam servat. Non est despicienda Ecclesia visibilis, *cetera Regenitorum*, sed, *cetera vocatorum ad sanctitatem*, in quo pauci sunt Electi, & pauciores Regeniti. Et comparatur Ecclesia Christi Area, in quam congregantur, & palea & triticum, & externâ societate colliguntur, & colligantur fæderati omnes, & fidem habentes, & fidem profientes. Ecclesia visibilis est Seminarium servandorum, & Christi Officina, in qua regenerat & reformat Redemptos.

18. Si porro quæatur, quomodo Adulutorum (de his enim solis agitur) consensus in fædus gratiæ poterit esse serius, ubi deest fides salvifica? Aut, quomodo poterit consensus sine fide vera, non esse simulatus, hypocriticus & fictus, adeoque consensus talis, qui impedit fæderationem, potius quam promoveat, Deumque provocet ad iram potius, quam fædus cum ipso constitutus? *Re/p.* Serium aliquando opponitur joco & lufioni: & ita consensus serius in fædus esse potest, qui sine joco aut lufione datur. Et serium etiam opponitur intentioni fraudis: & ita consensus serius dici potest, ubi non est animus fallendi: Sed ubi contra, consentiens loquitur uti sentit, etiamsi forte cordis sui vafritiem non perspiciat, consensus serius est. Et talis fuit consensus in fædus populi Israelitici, *Exod. 19*. Similiter, simulatum, hypocriticum & fictum aliquando dicitur, in oppositione ad id quod est genuinum, verum & spirituale. Atque ita omnis consensus in fædus gratiæ, qui non procedit à spiritu regenerante, fides ficta est, & non salvifica; sed tamen serius esse potest, & ad fædus contrahendum sufficiens. Aliquando simulatum dicitur id, quod quis destinato consilio fingit, pra se ferens illud, quod novit aliter se habere, conscius sibi nequitia suæ: & talis consensus simulatus provocat quidem Deum ad iram: sed non judicatur ab Ecclesia, quandiu occulta est crassa hac hypocrisis. Et datur cotensus moralis in fædus gratiæ, sine fide salvifica, qui dici potest *moraliter honestus*, quod ad convenientiam oris & mentis attinet: qualis reperitur in contractibus civilibus, & in fædere externo ecclesiastico cum Deo & reliquis membris Ecclesiaz: & sic consensus, respectu fæderis contrahendi, minimè simulatus est, nec Deo displicet in suo genere, licet ad salutem non sit sufficiens, & Deo placens, sicut ipse Deus testatur, *Deut. 5*. de Israelitis (qui ignorabant cordium suorum deceptions, & infirmicatem suam ad præstandum quod spondebant) loquens ait, *Bene loquuti sunt omnia que loquuntur sunt*, vers. 28, 29. Ad legitimam ergo

obligationem foderati, sufficit hæc *integritas moralis*, etiamsi non sufficiat ad salutem. *Esse autem moralem quandam honestatem & integritatem, qua differt à Christiana virtute, & spirituali sinceritate, patet ex locis S. Script. in quibus integritas cordis agnoscenda est in eis, qui nihil aliud intendebant, quam quod præ se fererant: Sic se defendebat Abimelech, quando Saram Abrahami uxorem, putans esse sororem ejus, abstulit, Gen. 20.6. In integritate cordis mei, & innocentia manum mearum hoc feci: & id Deus agnoscit, v.7. Sic, duces qui venerunt cum copiis suis ad Davidem in Ziklag, dicuntur *rectum cor* habuisse: quia moraliter honesti erant, & sincè statuerunt Davidem Regem facere, & in bello juvare, non vero ipsum prodere, 1. Chron. 12.33.38.*

19. Sicut fædus operum, aliud est divinæ institutionis, verum & genuinum; aliud vero humanae inventionis, falsum & adulterinum: Sic etiam fædus gratiæ, aliud est divinæ iustificationis, verum & genuinum; Aliud vero humanae inventionis, falsum & adulterinum. Fædus genuinum est, quod Deus pangit cum Ecclesia, de danda iustitia & vita, per fidem in Christum: Adulterinum autem est, quod homines sibi fingunt, sub alia quavis cunctæ conditione, quam fide in Christum: quale erat commentitium fœdus Pseudapostolorum, qui corrumpebant Evangelium apud Galatas: quo nomine conqueritur Apostolus, (Gal. 1.6,7.) quod Galatae deseruerant Deum, qui vocaverat ipsos in gratiam Christi, & quod translati fuerint ad aliud Evangelium, id est, ad aliud fœdus gratiæ quam genuinum; quod in se unum est; Sed à turbatoribus Ecclesiæ mutabatur in aliud. Invertebatur enim & adulterabatur ab eis, qui conjungere contendebant iustificationem ex operibus, & iustificationem ex gratia per fidem in Christum: quæ duæ iustificationis ratione, int̄ se ex diametro pugnant. Sic Pharisæus, Luc. 18.11.12. adulterabat & fœdus operum, & fœdus gratiæ: Fœdus operum adulterabat, quia aliqua bona opera externa supposuit pro perfecta Legis obedientia: Et fœdus gratiæ corrumpebat; quia licet gratiam Dei agnoverit, & gratias ei habuerit, propter datam sibi potentiam ad bona opera producenda, seu, quod habitus pietatis & iustitiae ipsi infuderit: seipsum tamen exaltabat, & sibi ipsi gratulabatur, quod bene usus sit datā illā gratiā habituali, Deus, ago tibi gratias, quod non sim sicut alii homines sunt, &c.

20. Similis est error multorum, quorum alii actionem fidei ex liberi arbitrii viribus productam, sine speciali operatione Spiritus sancti, fingunt esse conditionem fœderis gratiæ, contra doctrinam Evangelii, quæ conditionem fœderis statuit fidem, per Spiritum regenerantem infusam, & exerentem se in abnegatione sua virtutis, & omnium operum suorum, & in receptione solius

solius Christi, ad justitiam & vitam æternam: Nam immobilis stat sententia Dei, contra justificationem, sive per opera, sive per opus hominis, Rom. 11.6. *Quod si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus jam non est opus.* Alii conditionem foederis fingunt hanc esse, ut Christus expiat peccata mortalia, auferatque æternas poenas: Peccator vero ipse peccata sua venialia præstet, & ea expiat per temporale supplicium suum, partim in hac vita, partim in Purgatorio. Alii somniant foedus in hunc modum fieri: si quis præstiterit quod poterit, eique voluntas adsit ad serviendum Deo, voluntatem, pro operibus perfectè præstitis acceptandam esse. Quæ conditions fiæ, & alia similia hominum commenta omnia, nihil aliud sunt quam adulterationes & foederis operum genuini, & foederis gratiæ; quibus homines à Principe tenebrarum occœcati, seipso ad perniciem suam decipiunt. Quod autem hujusmodi foederis gratiæ inverções comperiantur, docet experientia quotidiana: Sed nobis satis esse debet exemplum carnalium Israelitarum, ante Christi adventum, & Galatarum post Christum incarnatum, ut caveamus nobis à malo tam perniciose. De Israelitis enim dicitur, Rom. 10. 3: & 9.30. *Quod ignorantes Dei justitiam que est per fidem, & stabilire statuentes suam ipsorum justitiam, justitiae Dei non fuerunt subjecti.* Galatis vero dicitur, cap.5.4. *Inanes facti estis Christi, quicunque per legem justificamini: à gratia excidisti, hoc est, vos qui justificationem per opera sectamini, renunciasti, quantum in vobis est, gratiæ per Christum habendæ.*

21. Haec autem foederis gratiæ adulterationes, etiamsi probent adulterantium errorem, periculumque pereundi in errore suo, nisi resipuerint; Non tamen solvunt adulterantes foedus, à lege fidei, quâ Deus omnes baptizatos obligavit ad justitiam, per fidem solum quærendam. Nam foedus Dei cum homine, per hominem foedifragum dissolvi non potest, nisi Deo volente: quia fædus Dei cum hominibus, propter fæderis æquitatem, & Dei dominium, vim habet legis, ad obligandum eos, quos Deus sibi in populum mancipavit, ut secundum fædus subditi ejus, ei consecrati, maneant. Sicut enim Circumcisio, omnibus Circumcisis, erat sigillum fæderis de justitia fidei, quo obligabantur ad justitiam, non aliter quam per fidem quærendam; Sic etiam Baptismus, sigillum est fæderis de justitia fidei, obligantis baptizatos ad justitiam, non aliter quam per fidem quærendam, sive fæderari, seu baptizati, constantes permanserint in conditione fæderis præstanta, sive fædus corruprident, fædifragique evaserint: ut videmus in Israele, qui licet in Ægypto pollutus fuerit Idolatriâ; & in deserto, licet rebellis; & in terra sancta, licet fæderis

fœderis violati reus fuerit : semper tamen populus Dei in Scripturā nuncupatur, & semper jus Dei in eos stabat, & eorum jus ad externa privilegia civium Regni Dei manebat ; donec propter Christum aperte repudiatum, filii Regni ejecti, & ex oliva diffracti sunt : Sic etiam baptizatorum fœdus gratia adulterantium, obligatio ad conditionem fœderis præstandam manet, & eorum jus ad externa privilegia fœderatorum manet, etiam quando possessione privilegiorum interdicuntur per excommunicationem : docet enim Apostolus, excommunicatos manere, quoad statum suum ecclesiasticum, cives Ecclesia & jurisdictioni ecclesiastica subjectos, utpote, qui intus in Ecclesia, non vero qui extra eam sunt, 1. Cor. 5. 12, 13. *Quid enim mea interest de extraneis judicare ? Nonne de eis qui intus sunt vos judicatis ? De extraneis vero Deus judicat.* Illi qui Satana traditi erant quoad conditionem suam præsentem externam, manebant tamen, quoad statum ecclesiasticum externum, domestici Dei, sub disciplina domus Dei, discentes à peccatis cessare, præcipue illis propter quæ corripiebantur, 1. Tim. 1. 20. *Hymenæus & Alexander traditi sunt Satana, ut discerent non blasphemare,* id est, ut humiliati, & paenitentiâ ducti, ad veritatem rectè agnoscendam, & cum reverentia declarandam reverterentur. Jus civium & fratum, seu, relatio ad professores fidei, ut ad fratres, non auferebatur ab excommunicatis, nec privata charitatis officia, fratribus debita, deneganda erant iis, etiam quando possessio honoris ecclesiastici ab iis auferebatur : Sed postquam ignominioso excommunicatione fligente notabantur, nihilominus inter fratres, non autem inter inimicos seu hostes Ecclesiarum, imo non inter extraneos erant numerandi, 2. Thess. 3. 14. *Quod si quis non auscultat at nostro per epistolam sermoni, hunc noteate, & ne commercium habete cum eo, ut eum pudeat : non tamen ut inimicum ducire, sed admonete ut fratrem.* Atque hoc diligenter observandum est, ut constitutio visibilis Ecclesiarum, & usus excommunicationis melius intelligantur ; ne excommunicati sententiae asperitate vexati, ab Ecclesia societate penitus exclusi sibi videantur, & de reditu ad possessionem privilegiorum desperent : Sed sciant reservari sibi jus civium in civitate Dei, & sartam, rectam manere charitatem fratum erga se etiam sub ignominia jacentes, ut eō citius ad resipiscientiam & honoris sui ecclesiastici possessionem redeant.

22. Si queratur, quâ ratione vel æquitate ad contrahendum fœdus gratia, seu reconciliationis, cum hominibus, stipulatur Deus ab omnibus auditentibus Evangelium, conditionem fidei in Christum, quam etiamsi moraliter spondere poterint irregeni, præstare eam tamen nemo poterit, nisi ei datum sit à Deo, ut testatur Apostolus, Ephes. 2. 8. *Gratia servata*

servari est per fidem, & hoc non est ex nobis, sed Dei donum est?

Resp. 1. Postulati officii, seu stipulata conditionis aquitas, non pender à potentia potentia, vel viribus eorum à quibus exigitur conditio; Sed à potentia aliquando *Adamo* data, & ab obligatione ad officium in aquitate fundata: alioqui possent peccatores ab omni peccato etiam se excusare, quod officia legi moralis non praestant, nempe, quia ea praestare non possunt: atque ita scipios, propter impotentem suam libidinem ad peccandum, ab obedientia legis possent solvere. 2. Ad officium credendi in Christum in Evangelio revelatum, omnes qui audiunt Evangelium, per naturam obligationem ad obediendum legi morali, tenentur: quia, vi primi precepti, *Adam* tenebatur, non tantum credere omni Dei verbo revelato, sed etiam omni Dei verbo revelando; tenebatur etiam ex officio, gloriam Deo dare omnium attributorum suorum, non tantum eorum quae in operibus se jam exerebant; sed eorum etiam attributorum, quae in operibus ad extra nondum apparabant, e. g. Tenebatur Deo dare gloriam iustitiae vindicativa, propter comminationem mortis ex iustitia infligenda, si peccaret. Et similiter tenebatur gloriam misericordiae Deo dare, etiamsi peccatum nullum, miseria nulla, aut objectum misericordiae exercenda nullum adhuc existet: idque partim, propter attributorum Dei notam perfectionem: partim, propter bonitatem manifestatam in sui creatione, & foedore operum, de vita aeterna, ex mera bonitate danda, sub tam aqua & praestabili conditione inito. Eandemque ob causam, etiam post lapsum tenebatur *Adam* non desperare, nec à Deo fugere, seseque ab eo frustra abscondere. Quis igitur negabit, per legem naturam obligari hominem, ut Deo testanti credat; ut Deo, offerenti se ut amicum & Patrem, confidat; ut jubenti querere ejus faciem obediat; & ut communionem cum eo magis magisque arctam ambiat, & affectet. Verum quidem est *Adamum* in integritate non potuisse fidem exercere in Redemptorem: partim, quia hoc mysterium ei non revelabatur: partim, quia non peccaverat, nec habebat opus Redemptori, vel Remissionem peccatorum: Sed tamen potentia credendi Deo, adhaerendi Deo, innitendi Deo, non minus erat pars Imaginis Dei, seu pars sanctitatis originalis, quam potentia exercendi misericordiam, si objectum misericordia dignum oblatum fuisset, pars erat originalis sanctitatis in *Adamo* integro. 3. Ad hanc conditionem fidei postulata standam, omnes Evangelii auditores, per naturam putant se esse pares, & proinde apud se statuant admirtere vel repudiare ea, quae audituri sunt de Christo, prout ipsis placent: vel displicant sermones audit. Aequum igitur est postulare fidem ab iis, qui putant se posse postulatam fidem praestare: ut periculo facto, vel agnoscant suam impotentiam.

tentiam ad credendum in Christum, & donum fidei petant à Deo, vel careant excusatione, si noluerint præstare quod se præstare posse putant, & profitentur. 4. *Æquum est postulare fidem ab iis*, qui spondere possunt fidei obedientiam moraliter, & possunt externis mediis uti, quæ ad fidem præparare & disponere ipsos poterint: Hanc enim rationem, sequutus est ipse Deus in foederatione Israelitarum, *Exod. 19.* Proponit Deus foederis conditionem, & promittit se illis futurum in Deum, si ejus voci auscultaverint, vers 5. 6. Acceperunt illi conditionem, & spopoferunt se facturos, quod postulatum fuerat, vers 7. 8. Atque ita foedus moraliter cum omnibus institutum est. 5. Venique in foedere gratia prædicando, offerendo & feriendo, gratia offertur & promittitur, & gratia danda pro gratia, volentibus gratiam recipere: decet enim Dei suprematum & voluntatis ejus sanctissimæ libertatem, offerre gratiam per Evangelium quibus vult; decet ejus sapientiam, ubicunque locorum pædicari vult Evangelium, gratiam indifferenter offerre omnibus vocatis, electis pariter & reprobis, ut omnes probentur, velintne gratiam oblatam recipere, an non; decet ejus justitiam, repudiatam gratiam recusantibus non dare; & decet ejus sapientiam, misericordiam, gratiam, veritatem & justitiam, ab Electis, pro quibus Christus satisfecit, simili conditionem fidei postulare, & postulatam conditionem, seu fidem salvificam, operari in illis, idque per stipulationem fidei, tanquam per medium apertissimum ad fidem postulatam ingenerandam. Hinc est quod fides salvifica solis Electis deitur, & idcirco fides Electorum vocatur, *Tit. 1. 1.* Et quod Electi seu Redempti, heredes promissionum vocantur, *Gal. 3. 29.* Et filii promissionum, *Heb. 6. 17.* partim, quia sunt filii Christo promissi à Patre, in foedere Redemptionis, *I/a. 53. 10.* Partim, quia per promissiones regenerantur ad novam vitam, ut credentes nascantur justitiam & vitam æternam in Christo: dicuntur enim, *1. Pet. 1. 23.* Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili Dei verbo, quod vivit & manet in eternum.

23. Si queratur, quod sit objectum fidei? *Resp.* Veritas Dei in Scriptura revelata, seu Deus in verbo loquens: salvifica vero fidei objectum præcipuum est, gratia Dei promissio, seu, Deus in Christo, promittens justitiam & vitam æternam creditibus. Promissiones autem, alia pertinent ad foedus operum, quales sunt in genere, (*Mattb. 19. 17.*) *Si vis in vitam integrati, serva mandata;* & (*Gal. 3. 12.*) *Fac hoc, & vives;* Et in specie, promissiones benedictionum corporalium, & spiritualium legis promulgationi annexarum: & haec ad probationem, & ad humiliationem omnium hominum pertinent. Aliae promissiones pertinent ad foedus Reconciliationis inter Deum & auditores Evangelii contrahendum & perpetuandum, quales sunt

sunt quæ in Evangelio proponuntur, de bonis per Christum dandis fidelibus: earumque alia generales, alia speciales sunt; alia ad hanc vitam, alia ad futuram pertinent. Aliæ denique sunt promissiones, quæ sunt quasi fundamenta superioris generis promissionum, nempe, illæ quæ pertinent ad foedus Redemptionis; quales sunt omnes Christo Mediatori factæ, ut Ecclesiæ Capiti in gratiam Redemptorum. Ex hoc foedere, & hoc genere promissionum pendent omnes promissiones Ecclesiæ factæ, propter Christum, vel in Christo, qui sanguine suo, seu obedientiâ suâ usque ad mortem, acquisivit Redemptis omnia bona; & de bonis suis moriturus condidit Testamentum, eaque legavit Redemptis, ut hæredibus suis; partim, in conditionibus promissionibus, quæ sub conditione fidei in Redemptorem, beneficia Christi promittunt; partim, in absolutis promissionibus, (quales sunt quæ in genere, de Electorum conversione, perseverantia, & salute, de Ecclesiæ in terris collectione, adificatione, propagatione, & perpetuatione ad mundi finem, item de recollectione Judæorum, & conversione plenitudinis Gentium ad Christum, & glorificatione omnium suorum in vita futura, in sacris literis occurunt; partim denique, in promissionibus in speciem conditionalibus. Atque haec omnes promissiones, ad fidem salvificam in Redemptis formandam, fovendam, promovendam & perficiendam, suo modo & ordine, concurrunt; sive absolute, sive conditionales, sive in speciem conditionales sint. Voco autem in speciem conditionales promissiones, eas, in quibus qualificatio fidelis personæ, cui promissio facta est, videtur qualitatem, seu virtutem in persona fidi, pro conditione rei promissæ, requirere: quæ tamen promissiones (si res attentè consideretur) præsupponunt, plerumque personam, cui promissio facta est, & fidem salvificam, & simul etiam requisitam qualitatem jam habere. Tales sunt promissiones, Matth. 5. Beati misericordes, pacifici, mites, lugentes, pauperes, persecutionem propter justitiam patientes, &c. Vel important, fideles hanc virtutem habere in ampliori mensura oportere, & ut habeant, studere debere. Tales sunt illæ, quæ confidentibus, sperantibus, latantibus in Deo, diligentibus, timentibus Deum, penitentibus & obedientibus Deo, &c. indigitantur. In quibus gratia pro gratia, ex plenitudine Christi derivanda, fidelibus promittitur.

24. Quod si queratur, in quem finem hominibus, his vel illis virtutibus præditis, virtutesque in operibus experimentibus, hæc vel illa alia bona conditionaliter promittantur, quales sunt promissiones haec. Si manseritis in me, & verba mea manserint in vobis, petatis quod vultis, & fieri vobis: Si custodieritis mandata mea, manebitis in dilectione mea, Job. 15. 7. 10. Si quis Christo ministraverit, ipsum Pater honorabit, Job. 12. 26. qui me

diligere, (inquit Christus) diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo meipsum ei, Joh. 14.21. cum certum sit conditionem foederis gratia non esse opus, aut opera, sed fidem solum absque operibus; seu, conditionem, non esse virtutes, earumque actiones, sed Christum ad justitiam & vitam aeternam per fidem receptum, ab eis qui renunciaverunt omni fiducia in operibus suis? *Resp.* Licet bonorum operum studium, & virtutum a Christo prescriptarum exercitium, non sint conditio foederis; pertinent tamen ad conditionem foederatorum. Quia enim multi pra se ferunt fidem in Christum & consensum suum in foedus gratiae, qui gratiam Dei vertunt in lasciviam, novae obedientiae non student, de fructibus resipiscientiae ferendis non sunt solliciti, sed indulgent cupiditatibus suis carnalibus & viciosis, & cum debuissent renunciare fiduciae in carne, seu, fiduciae in operibus suis, renunciant studio & exercitio bonorum operum, renunciant studio mortificationis, & sanctitatis, sine qua nemo videbit Deum, Heb. 12.14. Idcirco Deus vult studium & exercitium virtutum Christianarum, seu, bonorum operum in Lege morali præscriptorum, esse conditionem foederatorum, licet non foederis, & ad fidelium, seu fidem in Christum profitentium probationem, proponi per conditionis modum, ne sibi placeant, qui sunt in foedere gratiae tantum in litera, & quoad moralem stipulationem, de conditione foederis praestanda, & fidem habent tantum mortuam. Contra quos Spiritus Sanctus solidè disputat, Jas. 2. Speciem ergo conditionalium promissionum habent promissiones factae personis qualificatis, in hos usus. 1. Ut, qui & fide in Christum, & qualitate bona prædicti sunt, agnoscant se gratiam pro gratia habere, vel eam habituros ex Christo, fonte gratiarum ditissimo, Job. 1.16. 2. Ut credentes in Christum, observantes virtutis alicuius defectus, & virtutii alicuius radices, vel fructus amaros, humilientur in se, confugiant ad Christum Redemptorem, ut iustitia illius regantur, & ut ab eo hauriant virtutem Spiritus Sancti, ad producendum bonos fructus, secundum illud, Job. 15.5. si manseritis in me, fereris uberem fructum. 3. Ut ordini operationum, & gratiarum Spiritus Sancti se subjiciant credentes in Christum, qui sicut gratiam pro gratia dare vult, sic etiam, & hanc gratiam aut illam. 4. Ut credentes in Christum, desiderio remuneracionis promissa, existent se ad amorem & exercitium virtutis illius, cui bonum promissum abnegetur. 5. Ut credentes in Christum, studentes electionem & vocationem suam firmam facere secundum consilium Apostoli, operam dent connectebitis virtutibus, iisq; augendis in numero & gradibus, 2. Pet. 1.3. 4 ad 12. Hic ergo usus esto promissionum in speciem conditionalium, qua præsupponunt fidem in Christum, conditionem foederis scilicet, jam esse præstatam, vel necessario præstandam in eis, quibus alia bona promittuntur.

25. Sed,

25. Sed si potra de fôdere Gratiæ & Reconciliationis extero & morali, communiter in Ecclesia incundo cum omnibus spondentibus fidem, queratur, Quomodo doctrina de Electione & Redemptione aliquorum tantum & non omnium & singulorum, consistere poterit cum hac communi omnium auditorum vocatione ad credendum in Christum? vel, quomodo consistere poterit, cum communi fœderatione omnium spondentium fidei obedientiam, vel cum hortatione omnium fœderatorum, ad sinceritatem fidei, & vita sanctimoniam, sub spe justitiz & vita æterna obtinendz, si obediverint? Respondent nonnulli, nullam solidam rationem hujusmodi dispensationis dari posse, nisi statuatur *universalis Redemptio omnium & singulorum per Christum*, & nisi universalis gratia concessa sit omnibus auditoribus Evangelii, ut possint omnes pariter, sine Spiritu Sancti speciali operatione, credere in Christum, & virtute liberi arbitrii in fidei obedientia perseverare: frustra enim putant vocari omnes, frustra recipi in fœdus omnes, & frustra hortationibus urgeri omnes, si ulli ex vocatis non sint electi, vel non sint redempti. Sed nobis responsio parata est, *Quod multi sunt vocati, pauci vero electi*, sicut testatur ipse Christus, *Matth. 22.14*. Et quod nulli creditur i sunt in Christum, præter eos, in quibus convertendis, brachium Domini relabatur, seu, potentia Dei invincibilis manifestabitur, ut docemur, *Isa. 53.1*. Id quod etiam confirmatur, *Job. 1.2.37, ad 41*. Quod autem prædicta Evangelii prædicatio, communiter gratiam offerens omnibus, & dispensatio prædicta, poterint consistere cum doctrina de Redemptione Electorum tantum, patet: quia Deus sancta sua decreta sanctè & sapienter exequitur, ut in eorum executione, justitia ejus appareat in pereuntibus, & gratia in servatis clarissimè manifestetur, ut docemur, *Rom. 11.5, 6, 7, 8*. Nam quia Deus non redemit omnes & singulos, idcirco nec vocat omnes & singulos ad societatem fœderis, *Psal. 147.19, 10*. Sed quos Deus prædestinavit ad salutem, eos vocavit, eos justificavit, & eos glorificavit, *Rom. 8.29*. Quia autem prædestinati in aliorum societate degunt in mundo, non vult Deus ante tempus præstitutum, consilium suum secretum aperiendo, quenquam diverstere, vel arcere, à fide vel obedientia voluntatis suæ revelata; idcirco placet ei manus suas toto die etiam rebellibus, inter quos Electi degunt, extendere; omnes sine discrimine ad gratiam amplectendam hortari, rogare, obcessari, & pro imperio urgere; & omnes communiter, beneficiis suis cumulare & onerare: ut qui repudiant oblatam gratiam, suas, & omnium reliquorum hominum, adversus Deum inimicatas, manifestas faciant, & perditionem suam à seipsis esse demonstrent, ut docemur, *Hos. 13.9*. Ex iis vero qui fidei obedientiam sponderunt, & legi fidei se subjecerunt, (licet inducti tem-

porariis tantum motivis, & argumentis ad mortalem suasionem facientibus in foedus consenserint) nullos rejicit; Sed omnes in Ecclesiæ visibilis sinum recipit, ut in ea omnes communiter doceantur; Redempti vero, speciali operatione Spiritus Sancti efficaciter vivificantur, convertantur & salvantur, Job.6.37.39.40. Quod autem attinet, ad prædicatores virium liberi arbitrii, & Reproborum patronos, qui Deum, propter reprobationis sanctissimum decretum, in justitia insimulant, & adversus eum disputant, sicut audimus, Rom.9.14.19. Opponimus iis primo, id quod à Deo dicitur, Rom.9.15. *Miserebor cuius misertus fvero, & commiserabor quem commiseratus fuero.* Et vers. 16. *Nempe igitur Elelio non est ejus qui velit, neque ejus qui currat, sed ejus qui miseretur, nempe Dei.* Et vers. 18. *Itaque cuius vult miseretur, quem autem vult indurat.* Secundo, dicimus male illos consulere divinæ gloria, qui libero hominis arbitrio thronum erigunt supra Deum, & humani arbitrii servum fingunt Deum, quem homines trahant post se quo velint, & de cuius voluntate, operationibus, decretis eorumque executionibus, homo pro libitu suo statuere, eaque vel irrita vel efficacia pro arbitrio suo reddere, possit. Male etiam consulunt gloria Redemptoris, illi qui fingunt eum, pro Redemptionis pretio pacto & persoluto, impetrasse omnibus & singulis hominibus potentiam tantum scipios regenerandi & convertendi ad Deum, quandocunque & ubique Evangelium ipsis prædicatum fuerit; minimè vero obtinuisse à Patre, vel effecisse, ut Evangelium omnibus & singulis in mundo degentibus, prædicaretur. Male consulunt gloria (inquam) Christi, qui tale foedus Redemptionis initum esse inter Patrem & Filium imaginantur, quale nec divina justitia, nec hominum prudentia probaret, nempe, omnibus & singulis hominibus empram & datam esse potentiam scipios salvandi; nulli vero emptam esse salutem, vel vitam aeternam infallibiliter dandam: Sic enim gloriam tantum potentia data hominibus, ad scipios convertendum & salvandum, Deo dant; gloriam vero actualis & efficacis Conversionis, & perseverantiae ad salutem, hominibus totam tribuunt, quatenus in hominum arbitrio ponunt, (non in Dei omnipotentis beneplacito) e uniuscujusque efficaci Conversione & perseverantia ad salutem statuere.

26. Sed quia hic Adversarii insolenter rhetoricanter adversus Reprobationis decretum, insanientes in sensu suo, & supra modum inflati estimatione carnalis sua sapientiae, qua Deo prorsus inimica est, quippe, *qua nec Deo subjicitur, nec ei quidem subjici potest,* Rom.8.7. Idcirco reponimus hujusmodi oratoribus Reproborum Patronis, tertio loco, questionem Apostoli, Rom.9.20. *Quis tu es, homo, qui ex aduerso responsus Deo?* ut pro se unus-

unusquisque respondeat, priusquam Reproborum causam defendendam suscipiat. Quandoquidem tu, te peccatorem esse novisti, & reum mortis aeternae confiteris, Cur (inquam) quando vocaris una cum aliis Evangelii auditoribus ad misericordiam in Christo gratis amplectendam, non apprehendis, non arrapis gratiam oblatam? Si Deo per legem te pro concione arguenti, & condemnanti propter peccatum, fidem adhibes, Cur non credis Deo pro concione roganti te, unde cum aliis, ut reconcilieris ei? Quis te exceptit a misericordia oblatione & amplexibus? Si dixeris te non posse applicare gratiam oblatam, nisi datum tibi supernè fuerit, rectè dicas, & hic aliqua ex parte humiliaris, in agnitione impotentia, & pravitatis tuae naturalis. Quaro igitur rursus, An tibi displicant peccata tua? an nativa tua perversitas, & impotentia ad gratiam oblatam amplectendam, efficerunt ut te ipsum condemnes, & abomineris? Si respondeas, ita; Quare jam tertio, An velis ab his malis liberari? Placetne tibi Christus, se offerens Liberatorem & Servatorem, sub hac sola conditione, si vis eum recipere? Si respondeas, ita, non longe abes a Regno Cœlorum: Esuriens enim iustitium, parata est satisfactio in Christo. Sin vero astleris te potentiam accepisse ad te convertendum, & in potestate liberi tui arbitrii esse, gratiam oblatam accipere vel rejicere, convertere te ad Deum, vel in peccatis pergere: tunc (inquam) age, præsta quod te posse profiteris: si non præstiteris, sed tecum maneat peccandi libido; si vitiosis cupiditatibus non vis renunciare; si tibi, pro peccati deliciis, fordeant promissiones Evangelii, vel pro stultitia habeantur, quomodo te excusabis? quomodo Deum non justificabis, non dantem tibi illud quod dari tibi non vis, quod oblatum respuis, quod licet in tua potestate esse potestum profitearis, contemnis tamen? Si causam tuam agens, cogeris necessario vel oblatam gratiam recipere, vel culpabilem causam perditionis tuae in teipso agnosceres; quomodo causam ages Reproborum, qui Deo veritatem prædicanti, peccatores accusanti, per legem condemnasti, Remissionem peccatorum in Christo offerenti, nec credunt, nec volunt credere; sed imaginationes & cupiditates suas, animalium suarum saluti, & ipsi Deo præferunt? Certè id quod Deus dixit Caino, obturabit os omnibus sub Evangelii prædicatione degredi; propter infidelitatem & inobedientiam pereuntibus, Gen. 4.7. Nonne si bene ergeris, acceptaberis; si vero non bene ergeris, pro fôribus est peccatum excubans?

27. Sed objicies forte, nisi statuatur universalis Redemptio omnium & singulorum; & nisi concessa sit omnibus & singulis, universalis gratia, seu, potentia ad credendum in Christum, qua omnes poterint pro arbitrio suo, Evangelio obedire, & in fidei obedientia perseverare; Quâ ratione dicemus Deum

Deum serio agere cum misericordiis peccatoribus, quando hortatur, fogat, & obtemperatur omnes ut veniant ad Christum, & perseverent in fidei obedientia? quare ratione dicemus Deum candidè agere cum peccatoribus, quos novit esse impotentes ad obediendum, & quibus non intendit gratiam salvificam, vel salutem dare; & tamen hortatur ut resipiscant, ut convertantur, ut credant in Christum? R/c/p. Certè in hac objectione, deceptionis causa nobis aperitur, quod putent adversarii non aliter confistere inter se posse Dei decreta, & dispensationem Evangelii, in visibili Ecclesia colligenda & adificanda, quam possitis illis erroribus. Si ad solos Reprobos missum fuisset Evangelium, specimen majorem præ se ferret objectio, non vero majorem vim haberet: quia periculo facto de eorum voluntate, nulli se viviscarent, regenerarentur; nulli ad Christum nisi traxi à Patre venirent: Nam de omnibus Reprobis verum est quod dicitur de Israëlitis, Isa. 6.10; 11. & Job. 12.39. Non potuerunt credere: Sed jam mittitur Evangelium prædicandum præcipue propter Electos, ex proposito vocando, Rom. 8.28. Et ad reliquias, in quorum societate degunt Electi mittitur Evangelium, ex occasione conjunctionis civilis cum Electis: & ceteri mixto ita accommodatur Evangelii dispensatio, ut nec reueletur, nominatim, secretum Dei consilium, de horum vel illorum electione vel reprobatione; neque impediatur, sanctorum decretorum Dei, sancta executio: Nam per hortationes, ad reipublicam & fidem, convertuntur Electi; & Reprobis gratiam Dei oblatam respicientibus, auctoratur omnis excusatio, ut testatur Christus, Job. 15.22. Si non venissem, & loqueretur esse in eo, peccatum non haberent, (reatum nempe, Evangelii repudiati) nunc autem non habent quod pratexant peccato suo. De Electis vero dicit, oves meæ audiunt vocem meam, Job. 10.27. Declarat ergo Deus propositum suum in Evangelii prædicatione, & rationem reddit, cur gratiam communiter efferaat Electis & Reprobis, aperte. Hinc colligimus Deum valde planè, serio & candidè agere. 1. Quid enim magis serio, magis sincerè & candidè factum censeri potest, quam quando quis declarat quid faciat, & quid facturus sit, quando scopum dictorum, factorumque suorum aperte profitetur, & congruerter operatur, facit & dicit omnia? Quando Agricola triturans, percudit integrum segetis fasciculum baculo, ex professo, ut triticum excutiat è stramine, & frumenti grana à palea separet; Annon serio & candidè agit? Quando hortulanus irrigat hortum, ex professo, ut herbas utiles alat, & noxias, irrigationis participes factas, in apertum producat, & eradicet; Annon serio agit? 2. Novit quidem Deus omnes homines non tantum impotentes esse ad obediendum Evangelio, Sed novit etiam omnes per naturam superbos esse, & opinione sapientia sua, justitia sua, & virium suarum turgescere adeo,

adeo, ut non agnoscant peccata sua, non sentiant miseriā suam, non confitentur inimicitias adversus Deum: Sed quod contra, mordicus teneant, se semper dilexisse Deum, & etiamnum diligere eum supra omnia; imo omnes opinantur, per naturam se posse præstare obedientiam Deo in omoibus, saltem in ea mensura, qua Deo satisfacere poterit, ut in Israelitarum exemplo videmus, Exod. 19. Idcirco Deus in sapientia sua, priusquam quenquam convertat, superbiam hanc retundit, & vanam hominum de se opinionem refutat: In eumque finem, per prædicationem Legis & Evangelii, ad lapidem lydium vocat, & probat omnes, ut & sibi ipsi & alijs manifestet omnium hominum impotentiam ad bonum, propensionem omnia in malum; & latentes in omnibus inimicitias adversus Deum esse tantas, ut licet offerat ipsis cœlum & vitam æternam, sub hac conditione gratiosissima, si renunciantes peccatis suis consugerint ad Christum, non credant tamen, nec cedant Deo, sed pergant in viis suis. Atque hic morbus, communis est Electis pariter & Reprobis: sed Deus facit discrimen, potenti suâ manu, tempore suo, Electos trahens ad Christum, ex mera gratia; reliquos vero finens ire vias suas, ex justitia. Nam Electi sincerè tandem Christum oblatum amplectuntur ad justiciam & salutem; reprobi vero, minimè, ut docet nos Christus, Job. 8.47. Qui est ex Dgo, audis verba mea: vos vero non auditis ea, quia non estis ex Dgo. Candidissime hic agit Deus cum omnibus: aperte enim profitetur, in dispensatione Verbi sui, & operum suorum, se probationem & manifestationem cordis humani serio intendere: Nam, Exod. 16.4. dicit Manna coelo demissum esse, ut probaretur populus, velutne in Dei Lege ambulare, an non: Et Exod. 20.20. Legem promulgatam esse eodem signe: & per quadraginta annos in deserto detentos fuisse, ut probaretur, quid esset in ipsis cordibus, Dent. 8. 2.16: Et Pseudoprophetas permisso esse in populo versari, ut probaret eos, utrum Deum amaverint toto corde, an non: Dent. 13.1.2.3. Et propter eandem rationem Christus dicitur (I.28.16.) lapis probans, seu, lapis probationis; & lapis offendit, I.8.14; positus ad ruinam aliorum, & resuscitationem aliorum, Luc. 2.34. Per hanc enim probationem, manifestum facit Deus, omnes Electos pariter & Reprobos conclusos esse sub peccato & infidelitate; & neminem venire ad Christum, nisi Pater traxerit eum, ut misereatur eorum quorum vult misereri. Atque hæc probatio per Christum, pars est illius prudentia, qua ille per hortationes & promissiones evangelicas, vocatos *ἀναπολογητας*, reddit: Electos vero & Redemptos suos ex mari & societate pereuntium expiscatur: de qua, I.5.2.13. Ecce servus meus agit prudenter, & prosperabitur, extolleretur, & alius erit valde. Quapropter hanc Dei sapientiam, (in convertendis Ele-

ctis, sine Reproborum offensione, per communem prædicationem Evangelii, & per hortationes communes utrisque admirari decet nos, eamque non fugillare, sed laudibus in cœlum attollere, dicentes cum Apostolo, Rom. 11-33. *O profundas divitias tum cognitionis, tum sapientia Dei! quam inscrutabilitas sunt ejus judicia, & ejus viae impervestigabiles!* Interea debet unusquisque auditor Evangelii apud se dicere; Si Deus per Evangelium me probat, an velim gratiam oblatam recipere, & peccatis meis renunciare. Ecce Reconciliationem oblatam amplector: ad Deum reconciliantem sibi mundum in Christo, confugio, eique me totum in disciplinam, ad salutem trado.

CAPUT VII.

*Superioris doctrina explicatio & confirmatio, ex Jer. 31.
31, 32, &c. & commentario Apostoli,
Heb. 8. 6, 7, &c.*

Totius doctrinæ præcedentis, de fœdere Redemptionis, fœdere operum, & fœdere Gratiae, externo pariter & interno, eorumque dispensatione, compendium nobis proponit *Jeremias*, cap. 31. vers. 31, & sequentibus. Cui addit *Apostolus Paulus* Commentarium, *Heb. 8. vers. 6, 7, &c.*

1. Quod enim attinet ad fœdus Redemptionis: præsupponitur esse, ab Apostolo hunc locum *Jeremia* explicante, quando fœdus Gratia imperatum esse ostendit, non aliter quam per Mediationem Domini nostri Iesu Christi fœdus de Redempione cum Patre pangentis. Utque hoc subindicit. 1. Christus vocatur *Mediator* melioris fœderis: quia intercessit ut fœdus fieret. 2. Fœdus Gratia *Testamenti* nomine designatur: quod insinuat *Mediatorum*, non aliter quam mortis suæ pretio impetrata bona illa omnia, quæ in melioribus illis promissionibus continentur, & moriendo certum, *Testamentum* condidisse, & bona impetrata Redemptis, seu fidelibus ab æterno designatis heredibus suis, omnia legasse. 3. *Mediator* *Testamentum* condens, vocatur *Jehova*: non merus homo, sed Deus incarnandus, & condens *Testamento* immutabile, quod necessario requirebat mortem *Testatoris*, ut ratum esset, *Heb. 9. 15, 16*; & mortem non gregarii aliquius moriatur instar meri hominis, sed *Testatoris* Dei incarnandi & moriendi, qui vitam in seipso habet, ut potuerit vitam suam ponere & resumere. 4. Bona quæ impetrat ex fœdere Redemptionis, & quæ in *Testamento* suo legit heredibus suis, sunt omnia quæ ad pietatem & vitam æternam spectant, *Remissio,*

mifio, scilicet peccatorum; inscriptio legis in cordibus, &c. 5. Redempti hæredes designati, non sunt omnes & singuli homines, sed Electi tantum, salvandi tantum, à Deo efficaciter docendi tantum: ex quibus, singuli à *maximo ad minimum cognituri sunt Deum*: Non Patres reprobæ, sed electa societas *Israëlis* Dei; familia Christi, seu, *domus Jehuda*, quæ est Tribus Christi. Nam Apostolus hæc extendit ad fœdus inter Deum & Electos sub Evangelio colligendos ad Christum, & ex Judæis & ex Gentibus.

2. Quod ad fœdus operum attinet: certum est. 1. Deum cum Patribus ex Aegypto deductis pepigiste fœdus gratiæ, quoad substantiam & rem ipsam, ut colligere licet ex comparatione partium illius fœderis: Nam etiam si Deus fœdus operum repetivit, & vim legis, ad inferendam maledictionem in omnes peccatores declaravit: in ordine tamen ad Reconciliationem, per sacrificium Agni illius immaculati faciendam, urgebat legem; & fœderis operum scopum seu finem docebat, esse Christum ad justitiam omnی credenti. 2. Certum etiam est, formam hujus fœderis cum visibili illa Ecclesia facti, promissiones de justitia & vita æternæ, & rebus spiritualibus, sub velo typorum temporalium obscurius suspendisse à conditionibus in speciem durioribus, & deterioribus, quam novum fœdus exigit. Hoc enim, *Heb.* 8.6. aperte docet Apostolus. 3. Certum est Patres incredulos, fœdus gratiæ non intellexisse; sed illud in fœdus operum convertisse. Quod manifestum est ex comparatione verborum *Jeremie*, & commentarii ab Apostolo additi: *Jeremias* enim dicit, eos fœdus transgressos fuisse, etiam si Deus se maritum ostendebat erga Patres infideles, hoc est, commutârunt fœdus gratiæ in fœdus operum; & illud etiam fœdus violarunt: Apostolus vero dicit eos *non mansisse* in fœdere illo Dei, nempe, quia converterunt fœdus gratiæ in fœdus operum, suam justitiam ex lege quarentes, & non ex fide: & propterea dicit *Deum deflexisse eos*, seu, tractasse eos secundum natum fœderis operum. Et certè verba *Jeremie* admittunt utrumque sensum: Significant enim & Deum se gessisse ut maritum, in fœdere pariendo scilicet; & gessisse se ut Dominum, exigendo multam violati fœderis operum, & rejecti fœderis gratiæ.

3. Quod ad fœdus gratiæ attinet: de eo agit verbis disertis. 1. Promittendo se *novum fœdus* facturum cum Domo Israëlis, & Jehudæ. 2. Meliores promissiones proponendo, quam erant illæ quæ Patribus in deserto factæ sunt. 3. Causam tantorum bonorum nullam aliam, quam suum beneficium, afferendo. 4. Nullam conditionem præter fidem requirens, hoc est, ut, qui bonorum promisorum indigentiam in se sentiunt, & indignita-

tis fūx convicti sunt, promittenti Deo credant; promissiones acceptant, & in usum applicent.

4. Quod ad externam fæderis dispensationem. 1. Communem cām esse vult omnibus vocatis, omnibus Ecclesiæ visibilis membris: fædus enim ictum in deserto, idem erat cum Patribus Electis & Reprobis; cum iis qui rejecti sunt ob fæderis violationem, & iis qui Christum ē longinquo perspiciebant & servati sunt. 2. Externam formam fæderis gratia obscuriorē, & typis velatam, esse voluit ante Christi adventum; Sed post ejus adventum, clariorem & meliorib[us] promissionibus, proponere. 3. Statuitur dies, nempe, plenitudo temporis, quando abolendæ erant umbratiles illæ Ceremonia, & gratia Dei apertâ facie visenda, & ob oculos quasi proponenda. Et hoc observat Apostolus, *Heb. 8.* ex eo quod fædus novum promittatur. 4. Non tamen adeo obscurata erat Dei gratia sub fædere veteri, ut non potuerit à filiis Dei perspici: passim enim in umbra & tenebris legalibus micabant stella promissionum gratiarum, & ipsius novi fæderis doctrina (uti hoc loco apparet) audiebatur.

5. Quod ad fædus gratia internum attinet: 1. Qualem offendat Deus hominem, quem in fædus secum trahit, ostendunt ea quæ sunt in fædere promissa: cum enim suscipit Deus legem suam in mensibus & cordibus ipsorum se inscripturum; spiritu suo ipsos docturum; peccata condonaturum & similia, præsupponit ἀροτιαῖς in ipsis regnante, cum mentis cœcitate, & cordis duriet; electosque per naturam esse sine Deo, sine lege, & sine fide; priusquam secundum Redemptionis fædus Dei eos reformat. 2. Eiam si natura inscriptam esse legem in cordibus omnium, quoad cognitionem officiorum aliquot, & quantum satis est ad ἀνατολογιαῖς, ostendit Apostolus, *Rom. 1.20.* Veruntamen inscriptio legis qua hic promittitur est spiritualis, supernaturalis, mentem luce Spiritus Sancti perfundens, & cor renovans, adeoque ipsissima est *Conversio*. 3. Quod si Conversio promittitur absolute, suscipitur etiam praestanda absolute à promittente: non enim dicitur, *indam legem si voluerint*, sed *indam & inscribam* simpliciter, id est, efficiam eos volentes, qui nolentes erant; & obedientes legi, qui transgrediores erant. 4. Neque sibi satisfacit Testator, promittendo mentis mutationem, & cordis inclinationem ad tempus, sed opus solidum permanens, ut perseverent, promitterit, *Indam & inscribam*; liquidem inscribere est exarare aut insculpere, ut permaneat scriptum. 5. Principium Caput fæderis, & quod reliqua omnia virtute in se continet, proponitur hanc promissione; *Ego ero illus Deus, & ipsi erunt mihi populus*: hinc enim fæderatis datur jus: primo, in ipsum Deum. Deinde, in omnia ejus beneficia, quibus opus habent ad iustitiam

& vitam æternam: quorum enim Dominus Deus est, illi vivunt &
 vivent in aeternum, sicut dicitur à Christo, *Déus non est Déus mortuorum,*
sed vivorum. Omnes enim promissiones particulares, nihil aliud sunt quam
 magis hujus, & prima promissionis explications, & applications ad ca-
 sus, & conditiones particulares. 6. Promittuntur hic dona Spiritus, & dotes
 quibus opus habent discipuli, & viatores proficiscentes in celestem Civita-
 tem: imo ipse Spiritus promittitur ipsis, qui una cum iis ad vita & via si-
 nem maneat Doctor & Ductor: *cognoscere me, dílatum Jébovæ,* &c. i. e.
 (Christo interprete) erunt omnes *fratres suos.* 7. In hoc promissio, actu-
 rum se cum homine, in ejus Reconciliatione & Regeneratione, ostendit, ut
 cum creatura rationali: servata, scilicet, & non destructa ipsius natura; con-
 servata non eversa arbitrii ipsius libertate: *pangam fædus cum domo Jéhu-*
de. Fædus autem est contractus voluntarius. 8. Ostendit se Dominum esse
 voluntatis humanæ, ad flectendam eam quo ipse vult; nec variabili volunta-
 tis contingentia impediti se, quo minus exequatur in voluntate hominis, &
 per voluntatem hominis, quicquid decrevit facere; Sed potius per causas, sive
 contingenter, sive necessario operantes, potentissime & sapientissime, se suam
 voluntatem perficere posse & solere: *Dies veniet in quo pangam fædus*
cum domo Israëlis, 9. Quapropter suscipit in se fæderis percussionem, spon-
 dens non pro seipso tantum, sed etiam pro Electis ex Israele: spondet enim
 fore, ut inclinata eorum voluntate ad Reconciliationem, cum Deo fædus
 percuteretur: dicit enim, *pangam fædus cum iis,* non, si volent; Sed *pam-*
gam absolute, i. e. faciam ut consentiant in fædus. 10. Pars altera fædera-
 ta, non est omnis homo, nec quisvis cœtus, sed Ecclesia; non est quævis Na-
 tio aut Gens, sed populus, electus ex omnibus nationibus & gentibus in tota
 terra: *pangam fædus cum domo Israëlis,* ut exprimitur *Deut. 7. 6, 7.* 11.
 Primas ergo partes tribuit Deus populo Israëlio in fadere: quia Princeps
 fæderatorum Christus ex hoc populo oriundus erat. Quid videtur innuere,
 cum post nominationem *Domus Israëlis,* nominat speciatim *Domum Jéhu-*
de, seu tribum Christi. 12. Imo vero hoc habent Israëlitæ, & Judæi præ
 omnibus aliis gentibus, quod ex semine Israëlis, seu, ex sanguine Judæo-
 rum, electus aliquis numerus in singulis generationibus seu atatus, ad finem
 usque mundi, sit futurus, *Rom. 11. 5.* Et Ecclesia perpetuatio concipitur hic
 synecdochie, sub perpetuazione Domus Israëlis, & Jéhuda cum Deo fede-
 rata. 13. Nulla taxas nec sexus, nec discriminem ullum externum, quod ponit so-
 let inter homines in communi vita, excludit quenquam à fæderis beneficio,
 aut commendat quenquam Deo, ut acceptet hominum personam: à mini-
 mis enim ad maximum, omnes hominum gradus & differentias gratia divina

pervadit. 14. Interim singillatim novit Deus, suos nominatim & viritim, maximorum, juxta & minimorum capita, designans & intuens, eademq; dilectione complectens : *Cognoscet me* (à me scilicet jam cogniti) à *maximo usque ad minimum*. 15. Unum quod huic beneficentia ponere videretur obstaculum, auferit Dei misericordia de medio, peccata scilicet: *Condonabo iniquitatem ipsorum, & peccatorum non recordabor amplius*, vers. 34. 16. Hanc autem Remissionem non vult Deus limitari, neque peccatorum numero, neque pondere, neque genere quovis, sed *iniquitatem omnis generis, & peccata quævis auferre, & oblivioni tradere statuit*; idque repetitione promissionis facta confirmat, v. 37. 17. Hinc deducit Apostolus, *Heb. 10.* 14. sub novo hoc fœdere unicam esse oblationem pro peccatis, quæ repeti non possit, quum per eam Remissio plenissime parta sit: v. enim 14. *Unica (inquit) oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur*. Hoc probat ex verbis fœderis, v. 15, 16, 17. Ex quibus concludit, v. 18. *Porro ubi est horum Remissio, non est amplius oblatio pro peccato*. 18. Hujus fœderis gratiosi causam si quæras, nullam in homine reperies. Unica hic ponitur Dei voluntas, ipsiusque beneplacitum: *Condonabo iniquitatem (inquit Dominus) & peccati ipsorum non recordabor amplius*, i. e. *misericoriam quorum volo misereri*. 19. Quia Testamentum hic condit Dominus, in quo suscipit in se præstanta, quacunque hic promittuntur: ideo solus ipse in Testamenti confirmationem subscrabit, *Sic ait Jehova, cui nomen est Jehova exercitum*. 20. Ornat autem subscriptionem suam, additis magnificis titulis suis, ab operibus creationis, & gubernationis creaturarum sumptis: *Jehova qui disponit solem ad lucem interdiu, statuta luna & stellarum ad lucem noctu; qui disruptus mare & fremunt fluctus ejus*. Idque facit, ne fides populi sui, ad aspectum impedimentorum & difficultatum, labescet; sed collectis viribus, ex observata Dei potentia in mundi opificio & regimine, in via pergeret constanter. 21. Obsides & pignora, simul etiam & testes promissionum dantur, v. 36. *Si amovebunur statuta illa à conspelli meo, dictum Jehova, etiam semen Israelis cessabunt: esse gens in conspelli meo omnibus diebus*. 22. Denique, ne quisquam, considerans vel peccatorum gravitatem, vel promissa præstundi apparentem impossibilitatem, dubitet de peccatorum Remissione, de fœderorum perseverantia, aut de Ecclesiæ perpetuatione, Jubet Dominus de his omnibus esse securos, v. 37. *Sic ait Jehova, si potuerint mensurari cœls superne, aut per vestigari fundamenta terra inferne, etiam ego spernam totum semen Israelis propter omnia qua fecerunt, dictum Jehova*.

6. Quod ad dispensationem hujus fœderis externam simul & internam.

I. Hac

1. Hæc promissio novi fœderis, incusatio est incredulorum Patrum, qui, neglecta Dei gratia, secebantur justitiam operum, & legale fœdus: cui implendo impares erant; & quod ad ipsos condemnandos tantum faciebat. Id etiam ex hoc loco colligit Apostolus, *Heb. 8.8.* 2. Miranda interim misericordia hæc est, quod incusans horum incredulitatem, qui sub hoc veteri fœdere vivebant, tam clementer voluerit ulcisci hanc ipsorum perditam stultitiam & ingratitudinem, ut *novi fœderis* pangendi mentionem apud eos faceret. 3. Procuratur fœdus gratis cum Ecclesia à Christo, in eum finem, ut fœdus Redemptionis effectum suum consequatur. Fundamentum habet hæc observatio in eo, quod Christus dicitur *Mediator* hujus fœderis: fœdus enim cum populo suo voluit contrahere, ut parta illis in *Redemptionis fœdere* bona, applicentur per hoc *fœdus gratia*; & quæ comparata erant in illo fœdere, communicentur per istud. 4. Prædicatio promissionis de hoc fœdere pangendo, medium est aptissimum ad fœdus hoc novum conciliandum & contrahendum, inter Deum & populum suum, ex propofito vocatum. Id colligitur ex *Jeremie* & *Pauli* prædicatione ejusdem in hunc ipsum finem. 5. In fœderis hujus promissione & prædicatione, vult Deus limitari omnium hominum judicia, cogitationes, animique conceptus, & suspendi in toto hoc mysterio ab ipsis solius ore, consiliique sui, hac de re tota, revelatione. Id colligitur ex invitatione Dei ad attendendum quid sit ipse dicturus, & observandum quid ipse ostensurus sit in hoc negotio; *Ecce dies venient, inquit Jehovah, quibus scilicet, Ego talia atque talia perficiam, que nunc vobis prædico me facturum.* 6. Fœderis contrahendi cum homine ratio tota à Deo pendet absolutissimè, ut fiat fœdus vel non fiat, ut fiat quale fœdus visum ipsi fuerit; ut fiat quibus ille vult conditionibus; ut fiat cum quibus ipse vult fœdus facere. Non prior invitavit quisquam ex hominibus Deum ad fœdus: ipse omnes prævenit; prævenit Deus Patres in deserto, prævenit posteros novissimis diebus oriundos, promittens se fœdus icturum cum iis qui nondum erant; nec nisi multo post tempore in mundo erant futuri. 7. Intelligi vult Deus ab omnibus, gloriam suam finem esse contracti fœderis cum homine, cum hujus excellentioris, tum illius antiqui & minus excellentissimorum enim Deus fecit propter seipsum; etiam improbum in diem mali. Id colligitur ex eo quod Deus *dominatus*, seu suprematus sui exercitum afferat pro ratione repudiatorum Patrum in deserto: *Ego dominatus sum iis, ego despexi eos; ex jure dominationis, ut vocis originalis vis fert.* Et quod gratia facta ipsorum posteris rationem afferat suam voluntatem, suum beneplacitum: *Condonabo peccata ipsorum, &c.* 8. Ostendit etiam in operibus suis non pendere se ab hominibus, sed nota sibi esse omnia opera sua ab initio; & statutum

statutum esse apud se, & quid & quomodo, & quibus mediis unumquodque præster, in eo quod de rebus futuris prædicat, quid sit facturus in Israëlitis electis servandis: non minus certus, scilicet, de futuro præstanto, quam de præterito præstito, in Patribus incredulis perdendis, certus erat. 9. Vult Deus nos scire, quod (seclusa decreti sui consideratione) in sua potestate, & arbitrio suo habeat, peccatum punire in quibus vult, & in quibus vult, non punire, hoc est, misereri quorum vult, & indurare quos vult. Id colligitur ex eo quod peccant Patres in deserto, & ex iustitia pereunt, peccant posteri ex iis oriundi, & ex gratia salvantur. 10. Interim nulla vis fit voluntati aut arbitrio libero, sive pereuntium sive salvatorum: liberè ambulant hi in via salutis, & liberè illi in via perditionis: ex fœdere seu contractu voluntario agitur cum utrisque. 11. In pereuntibus causa est perditionis sua jussissimæ: causam intellige meritoriam & culpabilem. Id ex eo colligimus, quod rationem perditionis Patrum reddat Deus, ab ipsorum peccatis: *Illi fœdus meum violarunt; & ego despexi eos.* Sed in iis qui salvantur, nulla reperitur causa salutis: tota est in Dei solius gratia; *Peccatorum non recordabor amplius.* 12. Satagit iustitia suæ Deus in pereuntium perditione, quod præcepta & minas aliaq; moralia impedimenta posuerit ne peccarent, etiam si efficaciter non impedit ipsorum innatam ad peccandum inclinationem, & proclivitatem. Id colligimus ex eo, quod cum Patribus incredulis se fœdus pepigisse dicat, quod *fœdus ipsi violarunt.* 13. Visum est Deo non tantum præcepta sua dare hominibus de ipsorum officio, sed etiam decreta & consilia sua aliquatenus aperire: ut admissi, quasi in abditos sapientia, & bonitatis & iustitia thesauros, saperent magis, & ad officium suum præstandum magis incitarentur. Id colligimus ex revelato decreto Electionis, hoc loco, de postoris ex semine Israëlis oriundi, & in fœdus novum trahendis. 14. Revelat autem decretum de hominum Electione ad salutem *in genere* tantum, non descendens ad revelationem specialem singulorum nominum. Id colligimus ex eo, quod domesticos Israëlis, & familiam Jehudæ pollicetur se conversum, non nominatis specialiter electis illis, ad tantam gratiam designatis & destinatis. 15. Etiamsi Electorum nomina (paucis exceptis) celat Deus ante Conversionem ipsorum: proponit tamen indicia & *ταχυπέπια*, ex quibus post Conversionem alii eos dignoleant; ipsique seipso certo sciant Electos esse. Id colligimus ex eo, quod fœderatorum notas certissimas ponat, esse Dei populum, seu, cultores Dei, *Deum cognoscere, inscrip'um habere in corde suo legem Dei;* &c. 16. Quod vero attinet ad reprobationem: nulla ejus si tui vult Deus indicia, (si excipiias unum illud peccatum ad mortem, idque observandum non nisi in paucissimis) quandiu in vivis agunt reje-

Eticu*s*: ita ut nemini licet, vel se vel alium quemvis à Resip̄ſcentia, & misericordia Dei beneficio (dum patientia & longanimitatis divine adhuc dies est) excludere. Id colligimus ex eo, quod non nisi de jam mortuis, incredulis illis Patribus, reprobationem seu rejectionem manifestaverit; eamq; in genere tantum , non autem editis speciatim ipsorum nominibus. 17. Quamvis in fædere gratiæ de salute applicanda tam sapienter res geratur, ut & celetur pactum, seu decretum Redemptionis in specie, & interim perficiatur, in singulari applicatione gratiæ, prout ex fædere statutum est inter Deum & Mediatorem : in hoc tamen manifestatur fædus Redemptionis non esse de omnibus & singulis hominibus, quod fædus gratiæ non offeratur singulis Nationibus, nedum singulis hominibus ; Sed feligatur ex Nationibus populus Israeliticus in consortium fæderis, prox omnibus Gentibus & nationibus quæ sunt in terra: sicut dicitur, *Psal. 147. 19, 20.* probri speciatim nominatur *Domus Israeli & Iehuna* prox omnibus aliis familiis in terra. 18. Ut decretum Electionis in specie simul celetur & perficiatur, omnes federatos, in litera pariter & in spiritu, communibus nominibus insignit Deus. Id colligitur ex eo, quod rejecti illi in deserto , communi nomine *Patrum*, appellantur; & Ecclesia illa , ex Electis & Reprobis, communiter ejus sponsa hic vocatur; & fæderati posteri Electi, communis nomine *Domus Israeli & Iehuna* designantur. 19. Quales sunt fæderati, tale aptatur illis fædus, aut, tale saltē evadit fædus in eorum persona. Rejectiūs, fædus gratiæ fit temporarium; mutatur in fædus operum ipsorum virtutio, & irritum redditur, ut ipsi rejiciantur & pereant: Fædus vero gratiæ, Electis manet gratiæ fædus, & perpetuum; ex quo ipsi nec excidunt, nec excidere possunt, prout comparatio hic instituta à Deo manifestum facit. 20. Sapienter connectit vitam cum via quæ ad vitam tendit, & mortem cum via quæ ad mortem ducit; nec separari finit ea quæ ipse conjunxit. Hoc ex eo colligitur, quod *Patres* non permanendo in fædere à Deo despiciuntur, & pereant ; *Posteri Electi*, legem in cordibus habendo, & Deo individualiter adhærendo, servantur. 21. Doctrinam de Electione aliquorum & reliquorum reprobatione, de fædere contracto cum aliquibus, prateritis aliis, de fædere inito cum aliis atque aliis, aliter atq; aliter, vult Deus in Ecclesia prædicari: in eum finem, ut auditores resplicant, & credant in Deum; non vero ut desperent, aut in morum licentiam doctrinam hauc trahant. Id colligimus ex eo, quod Deus jubet *Jeremiam* hac docere in usum non solum Ecclesiæ in exilium jam abeuntis, sed in usum omnium qui verbum Domini ad finem mundi audituri erant. Et id *Paulus* verba *Jeremias* in usum Judæorum & Gentium citans, nobis confirmat.

CAPUT VIII.

De prudenti applicatione fæderum divinorum in genere.

Dicitum est de fæderibus divinis in genere: Restat ut de eorum prudenti applicatione aliquid dicamus. Applicatio autem, alia est *Dominica* à Deo solo facta, quæ est bonorum ex fædere communicatorum efficax donatio, seu operatio in hominibus: Alia est applicatio ministerialis per homines, quæ est mediorum à Deo institutorum, ut per ea Deus bona spiritualia, communia & specialia, modo ordinario, efficaciter communicet pro benefacito suo, quibus, quando & quantum vult, sicut docet *Paulus*, 1. *Cor.* 3.6. *Ego plantavi, Apollos rigavit: sed Deus dedit incrementum.* Bona autem spiritualia, quæ Deus efficaciter operatur, communiter vel specialiter in Verbi sui auditoribus, plurima sunt: in quorum numero censeri possunt ista. 1. Intelligentia doctrinae in Scriptura revelata. 2. Agnitus authoritatis Scriptura sacra, seu historica & dogmatica fides habita veritati in Scriptura declarata. 3. Fides applicans doctrinam de humani generis peccato & miseria, de liberatione per Christum, seu de justitia & vita per eum habenda, & de judicio Dei in fidelibus absolvendis, & reliquis condemnandis, confusa & in genere. 4. Conscientia excitatio ad speciali examinationem vitaenque sua, & ad sententie dictioinem de se secundum legem & tenorem fæderis operum, h. e. ad se judicandum reum mortis propter peccatum. 5. Dolor peccatoris, ex sensu reatus sui, cum metu & cruciatu animi, ex sensu maledictionis divinæ incumbenti reo; & porro persequentiis reum, propter ipsius peccata. Quæ omnia, in genere bonorum à Deo datorum, numerari debent: quia natura sua inferyre possunt preparando peccatori ad Reconciliationem. 6. His addatur specialior consideratio & cognitio Redemptoris & Mediatoris Iesu Christi, officiorumque eius quæ ille suscepit, & exequetus est, (& porro exequitur est,) ut iusticiam & vitam eternam confugientibus ad se impetraret, & applicaret. 7. Desiderium Reconciliationis, simul & Remissionis peccatorum, per & propter Christum à Deo obtainenda. 8. Persuasio peccatoris de possibiliitate Reconciliationis sue cum Deo habenda, per & propter Christum; & bona spes de salutis sua inchoatio. 9. Serua consideratio, & admiratio conditionis à Deo propositæ in fædere gratia, nempe, quod Deus à peccatore, in sensu peccati sui & impotentiæ sua prostrato, nullam requirat personalem dignitatem, nullum opus bonum quod peccatorem Deo commendet; Sed tantum ut reci-

recipiat Christum in Evangelio oblatum, ut unicum necessarium & sufficiens remedium aduersus peccatum & miseriā, seu, ut peccator in se condemnatus, fugiat ad Christum Redemptorem, offerentem se peccatoribus in Evangelio, & se in ejus ulnas conjiciat, ut propter, & per eum non tantum justificetur, sed etiam sanctificetur & salvetur. 10. Voluntatis evidenter inclinatio ad consentiendum in fœdus gratiæ, & ad prædictam conditionem præstandom, seu, ad credendum in Christum. 11. Fidei lucta aduersus tentationes, solicitantes hominem, sive ad desperationem, sive ad dubitationem de misericordia Dei. 12. Regenerationis, Conversionis, Justificationis & Adoptionis, clarior manifestatio facta à Spiritu Sancto, fugienti ad Christum, eique adhaerenti. 13. Credentis assertio juris sui in Christum, & ad privilegia filiorum Dei, qua in Evangelio declarantur. 14. Obsignatio fidei credentis, à Spiritu Sancto, per pacem & latitiam credenti daram pro arrahbone harreditatis, plenè tandem possidenda. 15. Amoris erga Deum ferventioris in corde credentis excitatio, & languentis in eo amoris resuscitatio. 16. Sincerum studium pietatis & justitiae exercenda in corde credentis fixum, & frequentius repetitum desiderium communionis cum Deo in spiritu colenda, augendæ, & renovandæ per Iesum Christum. His addi possunt reliqua omnes Spiritus Sancti operationes, quibus Ille solet fideles magis magisque illuminare, dirigere, excitare, roborare in viis Dei, consolari in afflictionibus & mortificare in illis peccati originalis corpus, seu veterem hominem; internum autem hominem de die in diem magis magisque renovare, & ad Imaginem Christi conformare. Atque hoc est efficax, seu dominica applicatio honorum & donorum, qua secundum tenorem & ordinem foederum divisorum à Deo promittuntur: de qua applicatione non est nostri instituti pluribus agere. Nam ea de qua nos loquimur prudentia, non in Dei applicatione honorum requirenda est; sed in Ministeriali applicatione exterritorum mediorum, Spiritus Sancti operationibus inservientium, qua sit per homines, investiganda est.

2. Externa autem media, que prædictis Dei operationibus inserviunt, sunt.
1. Salutaris doctrina in Scriptura descriptio, ejusq; Lettio privata & publica, ut cognitio aliqua habeatur de Deo & ejus operibus, de miseria hominis, de ratione liberationis per Christum, & gratitudine à Redemptis Deo debita. 2. Voluntatis divina per Ministros missos cum autoritate prædicatio, seu, texualis expositio & explanatio Scripturae, ut ad applicationem doctrinae in usum auditorum via sternatur. 3. Foederis operum, & iuris Dei aduersus peccatores propter violatam Dei legem declaratio, cum applicatione ad auditores. 4. Propositio novi foederis in nomine Dei, de gratia & misericordia,

gendi, cum omnibus agnoscētibus peccata sua, & Christum Liberatorem in Evangelio oblatum recipientibus. 5. Invitatio auditorum cum autoritate, ut resipiscant & confugiant ad Christum, seq; submittant Redemptori Christo, aperienti & offerenti Regnum Cœlorum omnibus hoc donum Dei oblatum recipientibus. 6. His mediis addantur obtestationes quæ præponuntur in Scriptura, ne auditores negligant tantam salutem, unâ cum obsecrationibus ut reconcilientur Deo, qui à tempore lapsus primorum parentum in hunc usque diem, in Christo reconciliabat sibi mundum (2 Cor. 5, 19.) non imputando credētibus peccata. 7. Confirmantur & acuantur hortationes ad fœdus gratia pangendum, & consentiendum ad conditionem fœderis præstandam, per omnia argumenta, quæ Scriptura suppeditat, ab honesto, utili, & jucundo: Specialiter vero, proferendo ex Scriptura vota illa vehementissima Dei scientis salutem hominum, & lamentationes Dei peccatorum pervicaciam deflentis. Et imprimis, urgeatur mandatum illud Dei imperiosè jubentis, *ut credamus in Filium Dei unigenitum, & diligamus alii alios, sicut ipse mandavit nobis,* 1. Job. 3, 23. Et denique proferantur comminationes terribiles, quas Deus edidit in Scriptura, de perditione æterna, & conjectione peccatorum in ignem Gehenna, nisi auscultaverint vocanti Deo, & in Christum crediderint. His aliisque hujs generis mediis solet Deus efficiaciter flectere corda suorum, & efficere non solum, ut omnes qui ordinati sunt ad salutem, credant; Sed etiam ut multi vocati & non electi, morali suscione inducti, per fidem temporariam in fœdus consentiant. 8. Octavum medium est, admissio & receptio in societatem externam Catholice Ecclesie, omnium consentientium in fœdus gratia & fidei obedientiam spōndentium, unâ cum ipsorum liberis, secundum promissionem factam Abrahamo, & legem positam Christo consecratis omnibus, per solennem fœderationem. 9. Federatorum parentum & liberorum suorum Baptismus per aquam, ad obsignandum fœdus inter Deum & federatos, de bonis omnibus in Evangelio promissis, sub conditione fidei in Christum dandis. 10. Coenæ dominice ab adultis participatio, & cultus divini publici societas in precatioне, verbi divini prædicatione, psalmodia, aliisque Dei institutis. 11. Disciplina ecclesiastica, & censurarum ecclesiasticarum exercitium. Quibus addi debent, domestica instructio, honesta colloquia, mutuæque admonitiones privatae, ad ædificationem in fide & charitate, reliqua que officia in Scriptura commendata. In horum mediorum usu, maximèque in Verbi Dei dispensatione, seu fœderum divinorum applicatione, prudentia Pastoris requiriatur.

3. Applicatio autem fœderum divinorum, seu Verbi divini mediorum in eo

eo præscriptorum à Pastore facienda ; Alia est publica pro concione ; Alia vero privata, quæ per colloquia sancta, ubi ritè fieri potest, vel per literas procuranda est. De utraque hac applicatione, paucula præmittemus generalia : deinde ad specialiorem applicationem descendemus.

4. Remedium omnis morbi, qui Conscientiæ accidit, petendum est ex doctrina salutari, prius cognita & credita ab ægro. Ut ergo applicatio prudenter fiat, necessario instituendus est ager in cognitione doctrinæ applicandæ, priusquam doctrina cum fructu poterit ipsi applicari. Experientia enim testatur, quam difficile sit ignaros consolari, quan docunque ipsorum Conscientia expurgescitur, vel terroribus agitatur: quia neque causas molestiarum quam sentiunt, ex verbo Dei didicerunt; Neque remedii malorum quæ metuunt capaces sunt, nisi prius in Capitibus Catecheseos instituantur: quod nec exiguo tempore fieri potest; nec in eis, qui morti jam propinqui sunt, possibile est.

5. Ordo applicandi doctrinam salutiferam, non incipit ab applicatione fœderis Redemptionis, aut ab applicatione fœderis gratiæ; Sed incipit ab applicatione fœderis operum, &c Legis moralis, sub cuius jugo, omnes per naturam nascuntur filii iræ: cui applicationi ritè receptæ, succedere debet applicatio Evangelii, seu fœderis gratiæ; in quod quando peccator sincerè confessit, fidelis censetur à Deo, & jam licet ei ascendere ad applicationem bonorum à Christo imperatorum ex fœdere Redemptionis. Hunc ordinem multi non observant; sed incipientes à fœdere Redemptionis, volunt prius sibi satisfieri de certitudine Electionis suæ, priusquam exercitium mediorum ad resipäsentiam, & fidem tendentium, aggrediantur: Et horum tentatio tendit vel ad dissolutam profanitatem, vel ad desperationem anxiam. Alii, neglecto fœdere operum, nihil serio cogitantes de peccatis suis, statim profiliunt ad fidem suam in Christum afferendam, & ad numerandum seipsum inter Electos, ab æterno datos Christo redimendos & salvandos; gratiamque Dei convertunt ad licentiam morum, & ad libidinum suarum satisfactionem. Quapropter necesse est, ut unusquisque qui salvari cupit, & rationem salutis consequenda sequi statuit, incipiat à Lege Dei, seu à fœdere operum, & secundum moralem Legem examinet, judicet & condemnnet seipsum, ut reum maledictionis Dei & iræ æternæ, propter peccata. Deinde, ubi convictus est de peccato & maledictione merita, & de impotentia sua ad se liberandum, fugere debet ad Christum, & applicare sibi gratiam in Evangelio oblatam, secundum tenorem gratiosi fœderis in Evangelio plenissimè revelati. Deniq; ubi serio confessit in fœdus gratiæ, seu Reconciliationis, Christumque fide non facta apprehendit, eo fine, ut in eo Remissionem peccatorum, & vita suæ

renovationem obtineat, jam licet ei ad fons Redemptoris ascendere; & nomen suum, quasi descriptum in libro vita, legere. Et nisi hic ordo obseretur, non potest legitimè, & cum fructu ad salutem fieri applicatio. Periculum ergo est, neglecto hoc ordine, unumquemque auditorem Evangelii uigere, ut in prima (quasi) instantia, credat *Christum pro se esse mortuum*: quia Christus neminem vocat ad Remissionem peccatorum applicandam, nisi eum qui prius peccata sua, & mortis reum se esse propter peccatum agnoverit: *Non veni vocatum iustos, sed peccatores ad respicentiam, Lmc. 5.32.* Nemo vocatur ad credendum se esse in numero oviū Christi, pro quibus Christus vitam posuit; vel in numero eorum, quos ipsi Pater dedit sedimentos, nisi prius venerit ad Christum, ejusque disciplina, & cura pastorali, se ex fide subjecerit: *Non oro (inquit) pro mundo, sed pro eis quos dedisti mibi ex mundo, Job. 17.9.* Et nemo sciet se Christo datum, nisi prius venerit ad eum, *Job. 6.37.*

6. Ordo etiam servandus est in applicatione bonorum in Evangelio oblatorum. In Evangelio enim, primo offertur ipse Christus, ut unicum & sufficiens remedium adversus peccatum & miseriam: Deinde, amplectenti Christum promittuntur omnia Christi beneficia per Christum, & in Christo habenda & possidenda, qualia sunt, justitia, adoptio, Spiritus Christi inhabitatio, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo & temperantia, &c. *Gal. 5. 22.* Nemo enim jus habet in beneficia Christi, priusquam crediderit in Christum: sed statim ubi quis per fidem apprehendit Christum, aperitur ei ostium & aditus ad thesaurum gratiarum, & jus ei datur ad omnia Christi beneficia: omnes enim promissiones, non extra Christum, sed in Christo, sunt fidelibus etiam & Amen.

7. Perperam ergo faciunt, maleque sibi consulunt, qui accedentes ad thronum gratiarum, praescribunt Deo ordinem alium, quam ipse illis posuit, postulantes ut Deus de ipsius *primo* consolationem & pacem sensibilem in corde suo, & ita roboret, ut bona opera faciant, que hypocrita praestare non possunt. Quae si Deus dederit, & jam data esse manifestaverit, tum pollicentur se credituros in Christum. Quod si vero ista sibi minimè data esse perceperint, statim cum dolore animi proficerentur se non audere ad Christum venire. Tentatio hac invertit ordinem vocationis divinæ: Christus enim non vocat ad se operantes, seu fidem suam in operibus suis fundantes; Sed *vocat* peccatores renunciantes fiducie in operibus suis; *vocat* perditos (in sensu suo) & impotentes ex se ad cogitandum bonum, ut justitiam Dei quæ est per fidem habeant in Christo: & vult ut, secundo loco, virtutem Spiritus Sancti, ad edendum bonos fructus, per fidem sugant ex Christo, sicut palmite-

tes succum trahunt ex vite : hunc enim o dinem præscribit Christus discipulis suis, *Job. 15.4.* *Si manseritis in me, feretis uberem fructum, & sersum à me nibil potestis.* Qui igitur vel nolunt credere in Christum, vel putant sibi non licere ad eum accedere, nisi prius sentiant in se vita emendationem, & fideli sua fructus evidentes, conditionem fœderis gratia immutant, & fidem ab operibus suspendunt, cum deberent tanto ardenter ad Christum fugere, eumque amplecti, quanto magis se impotentes sentiunt ad fructus ferendum; Cum deberent apprehensum Christum per fidem, tenacibus amplexibus tanto arctius retinere, eumque assiduis preceptionibus urgere, ut promissionem suam de uberioribus fructibus ferendis ipsis praferet, quanto magis suam sterilitatem sentiunt.

8. Omnes qui per fidem justificantur, urgendi sunt ut sincerè studeant Decalogum seu Legem moralē obseruare, ut perpetuam normam bonorum operum à Deo præscriptorum: Christus enim non venit ut solvaret Legem, sed ut eam impleret, *Matth. 5.17.* Solvit quidem fædus Legis, seu jugum fœderis operum, non tantum docendo, ex operibus Legis non posse justificari ullam carnem in conspectu Dei: quia per Legem est agnitus peccari, *Rom. 3.20.* Sed etiam absolvendo à condemnatione omnes per fidem justificatos, non ambulantes secundūm carnem, sed secundūm Spiritum, *Rom. 8.1.* ne quis, in Christo manens, lugens peccatum inhabitans, & adversus illud lugans, Spiritumque Sanctum ductorem sequens, condemnationem metuat: Sed non cum iugō fœderis solvit etiam jugum obedientie, Legi morali debitas: Verum contra, venientibus ad se, ut Remissionem peccatorum habeant, præscribit (*Matth. 11.29.*) ut jugum ipsius fulcipient, & fructus novæ obedientia producant. Et hic est ordo quem Apostolus præscribit, *Tit. 3.8.* *Certus est hic sermo, & hoc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, studeant bonis operibus (non tantum agendis, ut in iis excellant, alisque exemplo præcent; Sed etiam) defendendis, hoc enim bonum est & utile hominibus.*

9. Præcepta omnia moralia ita sunt urgenda, ut auditores, sive convertendi, sive jam conversi, per ea (sive ut præstanta, sive ut observata, sive ut violata) ducantur ad Christum, ut Lex aliquo modo semper sit Padagogus ad Christum: Nam ante Conversionem, per Legem manifestandum est peccatum, peccatumque jam admissi meritum ostendendum est, ut videat convertendus se peritum, nisi ad Christum Redemptorem confugiat, ut in eo habeat Remissionem peccatorum. Et post Conversionem, per præcepta convincendus est fidelis officii sui, & impotentia ad obedientiam præstandam, nisi virtus ei, & ad volendum bonum & operandum à Christo communitetur.

nicetur. Et porro urgendus est fidelis, ut secundum eadem præcepta, opera sua bona examinet, & imperfectionem operum examinatorum agnoscat, ut humilietur in se, & glorietur in sola iustitia Christi imputata, Christoque acceptum referat quicquid boni praestitum est à se.

10. Comminationes etiam omnes ita sunt in genere omnibus applicandas, ut auditores, sive convertendi, sive conversi, quasi calcaribus urgeantur ad Christum currere, qui solus à reatu, & ira, & morte merita convertendos liberare potest, & qui conversos à merita poena sententiaq; executione solus liberavit; & solus efficere potest, ut caveant sibi ab illa via cui maledixit Deus. Inserviunt autem comminaciones respectu conversorum, ut non tantum premantur, ad abscondendum se sub aliis propitiationis, quæ est in Christo; Sed etiam ut humilientur in se, perspicentes se merito suo, in periculo fuisse pereundi; & excitentur ut ardenti amore Christum amplectantur, propter liberationem ab ira toties praestitam, quoties se jam peccasse observarunt.

11. Peccator convictus jam de peccato & impunitentia sua, & cordis sui duritie, non est deterrendus ne prius adeat Christum, quam pervenerit ad præscriptam aliquam mensuram contritionis: quam mensuram inexperti alieni Medici, ab ægrotis & resipiscere cupientibus, nimis rigidè exigunt, metuentes, ne nimis cito consolationem ministrantes ægris conscientiis, resipiscientiam impedirent, & præsumptionem vel procurarent, vel alerent: Nam resipiscientia donum dare, solius est Christi, qui venit vocatum peccatores (in sensu suo convictos de peccato, & destitutos resipiscientia) ad resipiscientiam, Matth. 9. 13. Agnosco enim lubens periculum esse, ne quis aculeo Conscientiæ leviter punctus, non pendat serio peccati sui pondus & meritum, sed labiis tantum appropinquet ad Christum. Verum agnoscendum est etiam, ex altera parte, periculum esse, ne quis, qui in sensu suo destitutus est resipiscientia, putet resipiscientiam obtineri posse labore suo solo, sine Christo, vel antequam adeat Christum, ut ab eo, & ex ejus thesauro, donum resipiscientiæ habeat: Nam, Act. 5. 31. Christum ut Principem & Servatorem exaltavit Deus dextrâ suâ, ut det Resipiscientiam Israeli, & Remissionem peccatorum. Cavendum etiam ne æger deterritus & exclusus ab aditu ad Christum, in præparatoriis exercitiis ita hæreat, ut non implorebat opem Christi, nimiumque tribuat corporalibus exercitationibus, quasi aliquid mererentur: Non enim est metuendum, ne quis ad Christum accedens, statim habiturus sic consolationem; quia novit Christus prudenter tractare venientes ad se; habet collyrium dandum, & vestimentum & aurum iis, qui cœci, nudi, & egeni sunt: Dives tamen in sensu suo, pulsantes ostium gratia, suspendere solet,

&

& arcere aliquantisper ab observabili accessu, donec humilientur & sicut e-
suriantque justitiam Dei serio.

12. Non est dilatanda via illa angusta ad Regnum ccelorum, nec ita prædi-
candum est Evangelium, ut fræna laxentur hominum cupiditatibus, quasi cre-
dentiū peccata vel nulla essent, vel levia, vel leviter detergenda: non est enim
Deus fautor iniurias. Quicunq; enim gratiam Dei vertunt in licentiam, cer-
te illi nec legem Dei, nec Evangelium Christi intelligunt: quapropter ita tem-
peranda est prædicatio Legis & Evangelii, ne vel ex altera parte desponde-
ant animum aspirantes, ad Christum, & per Christum, ad mortificationem
carnis: vel ex altera parte lascivientes in fidei professione, confirmantur in ini-
quitate. Deus enim aperte declarat hunc esse sensum scopumque & commi-
nationum & promissionum suarum omnium, *Ezech.33. 10, 11, 12, ad 20.*
Et Christus (*Mash.5.19*) ex censu salvandorum delet omnes, qui moralia
præcepta irrita reddunt, docentque alios ea transgredi.

13. Quia Deus iisdem argumentis in Verbo suo utitur ad moralem per-
suasionem, & ad fidem salvificam, novamque obedientiam producendam &
promoendam, vis argumentorum divinorum, prout datur occasio, est ostend-
enda, acienda & urgenda, ut rationibus convicti auditores de præceptorum
applicatorum sanctitate, & officiorum utilitate & necessitate, moraliter
saltē in prima instantia persuadeantur; In eum finem auditores hortandi,
ut argumenta illa recolant & perpendant ut ratiocinando apud se, animum
suum inducant ad credendum Verbo Dei. Sic faciebat *Paulus*, sermonem di-
rigens ad *Felicem*, cuius Conscientia arcem hoc quasi aricie pulsavit & con-
cussit, *Act. 24.25*. Sic agebat cum Rege *Agrippa*, cui ferè persuasit ut Chri-
stianus fieret, *Act. 26.28*. Sic studebat apud omnes auditores Verbum Dei
prædicare, & declaratum applicare & urgere, ut omnibus persuaderet, *2. Cor. 5.11*. *Scientes igitur terorem illum Domini, hominibus persuadere
conamur.* Idem docuit omnes Christi discipulos, ratiocinandi facultatem ex-
ercere in negotio fidei & obedientiæ, ut propositis sibi argumentis, ex Dei
Verbo petitis, quasi subductis calculis conclusiones inferrent, seque sancta
sua ratiocinatione constringerent ad credendum & obediendum Verbo Dei,
Rom. 6.1. *Ita vos ratiocinando reputate, vos tum mortuos esse peccato-
rum vero vivere Deo per Christum.* Et *2. Cor. 5.14.15.* exemplum in sua
praxi proponit hujuscemodi argumentationis.

14. Quia Deus varie exercet homines pro sapientia sua, ut patientia &
longanimitate, indulgentia & bonitate, vel ferula & castigatione sua, omnes
ducat ad resipiscientiam: Idcirco usus omnis generis tentationum, afflictio-
num, beneficiorum & dispensationum providentia divina, cordate docendus

est, ut homines Dei bonitatem, & longanimitatem, sua peccata & Dei iustitiam, sua male merita & Dei gratiam ita agnoscant, ut relipiscant, confugiantque ad Christum in quavisunque exercitatione, in quavisunque Dei erga ipsos dispensatione, in rebus prosperis & adversis, quomodo cunque Deo vi-
sum fuerit eos tractare.

15. Doctrina reprobationis nemini particulariter & determinatè appli-
canda est: neque suspicio orta in alicujus animo de reprobatione sui, fo-
venda est: quia reprobatio est in secretis Dei decretis, de quibus non est nobis
judicandum, priusquam ipse Deus revelaverit decretum suum; Sed contra,
urgendi sunt omnes auditores, ne hostili sint in Deum animo, ne de ipso sen-
tiant aliter quam de fideli Creatore, justo quidem, sed etiam misericordi,
longanimi, patiente, benigno erga bonos & malos. Satis enim urgetur Satan
hanc temptationem, & suspicionem de Deo, in animis eorum, quos Deus affi-
git, etiamsi non adjuvetur per imprudentem Verbi Dei applicationem, ad
hunc vel illum peccatorem. Quapropter etiam quondam misera conditione eorum qui sunt extra Christum aperienda est, & applicanda populo in
communi, aut declaranda alicui homini in peccatis jacenti, semper appareat
Pastoris compassio erga miseros, & desiderium salutis eorum: nec unquam
in miseriis peccatoribus, est extingueda vel praecidenda spes emergendi
ex illa conditione misera, & transeundi in Regnum gloriosum gratie
Christi.

16. Omnis doctrinæ & applicationis scopus sit, ut peccatores, humiliati
in sensu injustitiae, inopia, infirmitatis, & indignitatis sua, ducantur ad Chri-
stum, ut ei per fidem magis magisque agglutinentur, in ejus amore crescent
& quiescent, Deum in eo, & eum ut Deum querant, amplectantur, oscu-
lentur, & colant in Spiritu, Regnumque ejus pro virili in vocatione quisque
sua, in se & extra se promoveant. Idcirco in eum finem describendus est
Christus, prout se proponit nobis in Verbo suo, ut neque Deitatis ejus incar-
natio, neque ulla alia Dei incarnationi humiliatio, quicquam detrahatur estimati-
onem ejus, qui unus est cum Patre & S. Sancto Deus; neque majestas ejus
divina deterreat quenquam cupientem ad eum accedere. Sed contra, ut natu-
rarum unio, & officiorum susceptio, omnes alicant ad eum ut *Mediatorum*,
qui non est acturus cum accendentibus ad ipsum ut *Judex*, sed ut *Advocatus*,
Fideiussor & *Intercessor*, plenam salutem daturus omnibus accendentibus ad
Deum per ipsum.

17. Inculcandum auditoribus, & publicè pro concione, & privatum in
colloquis, ad Regenerationem & Conversionem peccatoris solidè inchoan-
dam, hac tria necessario requiri. 1. Ut peccator se examinet, judicet &

con-

condemnet secundum tenorem Legis Dei, seu, scederis operum. 2. Ut fugiatur condemnatus ad Christum Liberatorem, eumque in Evangelio se offerentem recipiat, & per fidem non factam amplectatur ut unicum necessarium & sufficiens remedium adversus omne peccatum, & miseriā omnem peccato adharentem. Et 3. Ut fixo cordis proposito, constanter adharet Christo, seque rotum illi in disciplinam erat, ut per ipsum sanctificetur & salvetur: Nam quondocunque S. Sanctus hominem regenerat, efficit ut efficaciter vocatus hæc tria officia præstet sincere. Similiter inculcandum ad Regenerationem seu Conversionem inchoatam dignoscendam & promovendam, hæc tria requiri, nempe, 1. *Respsicentia exercitium*, seu peccati inharentis & propriæ indigentia permanens sensus, ad humilitatem & sui abnegationem lübide exercendam faciens. 2. *Exercitium fidei*, seu assidua imploratio Christi ad succurrendum & auxilium ferendum prout res postular. 3. *Exercitium charitatis*, seu nova obedientia ex dilectione Dei & proximi in virtute Christi, præstatio.

CAPUT IX.

*De prudenti applicattione fæderum Divinorum specialiori, in
removendis Regenerationis impedimentis.*

Dictum est de prudenti applicatione fæderum divitorum in genere. Sequitur, ut de Casibus seu morbis Conscientia circa Regenerationem curandis, per specialiorem applicationem agamus. Ex his, Alii tendunt ad Regenerationem impediendam, ne omnino fiat: de quibus in reliquo hoc libro agemus. Alii tendunt ad Regenerationem inchoatam obscurandam, & quæstiones movendas, & dubitationes fovendas in Regenito de ipsius statu, sitne regenitus? vel an sit in statu gratia? de quibus libro sequenti. A iis denique tendunt ad conditionem Regeniti-vitiandam, seu ad decipiendum Regenitum circa conditionem suam in statu gratia: & de his in libro tertio agetur. Quod ad primum genus attinet: Morbi impedientes Regenerationem non facile numerantur propter multitudinem fallaciarum, quibus irregeniti decipiuntur. Sed satis erit ad institutum nostrum, paucos aliquot Casus (quasi exempli causa) nominare: in quibus tractandis, ratio curandi alias similes morbos poterit observari.

2. In his enumerandis, non est exacta methodus aliqua à nobis expectanda, vel Casuum à se invicem ulla distinctio accurata querenda: partim, quia via multa in uno Casu, variè inter se complicari possunt: partim, quia in

omnibus casibus seu morbis, aliqua via eadem aliter atque aliter in hominem Conscientia suum virus effundere comperiuntur. Idcirco facilioris doctrina causa, Nos, owtne irregenitos Regenerationem suam impedites, rudiiori divisione in tres ordines dispescemus. Primus ordo, est, aversantium examen & judicium Conscientia sua, ne illa pronunciet sententiam de ipsorum statu. Secundus ordo, est, judicantium se secundum Legem Dei & desperantium de remedio. Tertius ordo, est, seipso decipientium in examine, falsoque se absolvientium sub praetextu aliquo.

3. Quod ad primum ordinem, aversantium scilicet examen & judicium Conscientia sua attinet: Nominabimus tantum septem morbos, seu impedimenta examinationis & judgmentis irregeniti à Conscientia sua. Primum impedimentum seu morbus, est *Craſſa ignorantiā* revelata veritatis de statu peccatoris, sub peccato & ira iacentis, de liberatione per Christum habenda, & de gratitudine propter liberationem debita. Secundum est, *Error in dogmatibus Religionis*, in quo quandiu haret peccator, non potest rite humiliari, non potest suam sapientiam, suas vires seu potentiam ad se liberandum, vel suam dignitatem & merita abnegare. Tertium, est, *Diſſimulata iſſiſtatiā*, craſſa hypocriti incruxata, qua regulam judicandi sui tacite rejicit. Quartum est, *Conscientia bruta stupidiſtas*, seu Conscientia cauterio inuicta callosa duries. Quintum est, *vana prætextu periculi* examinationem sequuturi. Sextum est, *Ignava prograſſiatio* examinationis & judicii de se ferendi. Septimum est, rerum terrenarum licitarum *ſtudium immoderatum & illicitum*.

4. De his malis omnibus examinationem Conscientiae impeditibus, observanda sunt hac tria in genere. 1. Licerat hæc mala plerunque accidant aliis atque aliis reprobis, non tamen solis reprobis contingunt: Nam etiam Electi nonnulli ante Regenerationem, aliquandiu malis his omnibus vel aliquibus labore possunt: Quapropter Pastoris est, operam dare ut omnia hæc mala ab auditoribus removeantur, ut Electos inter reprobos degentes convertat & salvet. 2. Distinguendum est inter voluntariam examinationem conscientia, & excitationem conscientia coactam, qua fieri potest per verbi prædicationem, vel per afflictiones à Deo immiscas. Prioris exemplum habemus, Act. 24, 25. in praefide Felice, qui audiens Paulum differentem de virtutibus & vitiis, & de Dei judicio totus trepidavit. Posterioris vero exemplum habemus in Josephi fratribus, quorum conscientia jam multos annos secure dormientes, per afflictionem tandem excitata sunt. Quia propter pastor operam dare debet, ut gladio Spiritus vomicam peccatorum turgentium in superbia sua aperiat, detegendo scelera ipsorum, & iram Dei

in eos denunciando, si forte Deus datus sit us resipiscientiam, sicut dedit auditoribus Perri, *Act. 2.37. 41.* 3. Non debet pastor anxius esse de laborum suorum successu, quando res ei est cum praefactis peccatoribus, quorum Conscientia, nec accusationibus, nec comminationibus, nec hortationibus excitari possunt; Sed post media publice & privatum adhibita, committat rem Deo qui misereretur quorum vult, & quos vult justissime inducat: satis est quod omnes oves Christi tandem aliquando audient ejus vocem. Tantum ne desperet pastor de quoquam; Sed etiam de excommunicatis rationem ineat secundum Scripturas, ut illi resipiscant, ut monet Apostolus, *2 Thess. 3. 14, 15.* Quod si quis non auscultas nostro per epistolam sermoni, hunc notate; & ne commercium habeo cum eo, uscum pudeat. Non tamen ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

5. Sed ut specialius de his malis agamus: Quod attinet ad removendum primum impedimentum examinationis Conscientia, *Crassem scilicet ignorantiam;* Non opus est ut de Catechetica institutione aliquid dicamus, cum in omnibus Ecclesiis formula aliqua sit Catechesos, in qua salutifera doctrina rudimenta per modum questionum & responsionum pueris, & adultis ruderibus proponuntur. Tantum hoc Candidatis ministerii offerimus consilium, ad preparandum populum ad Catechesin aliquam felicius discendam. Quia Catechesos formulae descriptae, fere omnes longiores sunt quam ut perlegi, vel recitatæ explicari, vel intelligi possint aliter quam membratim, & per partes divisa, (quod quam longo tempore, & in quam pauci, & quam difficuler fieri poterit, experientia testatur) opera pretium futurum existimamus. Si, convocatis simul ruderibus, profiteatur Pastor se summulam doctrinæ salutifera quasi in *TABELLA ante ipsorum oculos* in sex vel septem articulis seu doctrinæ capitibus propositurum, ita ut unius horæ spatio, si attenti fuerint lineamenta doctrinæ Christianæ perspicere poterint. Qua prefatione usus, quam planissime & quam poterit brevissime aliiquid dicat, 1. De creatione mundi per Deum Patrem, Filium & S. Sanctum; & de primorum parentum nostrorum formatione ad *Imaginem Dei* in sapientia, sanctitate & felicitate; & de fœdere operum, cuius summa hac est, *fac hoc & vives; sin peccaveris, morte morieris.* 2. De peccato primorum parentum & fœderis violatione, in quorum lumbis omnes posteri peccarunt, & mortis rei cum ipsis facti sunt, secundum tenorem fœderis. 3. De fœdere Redemptionis initio ante tempora inter Deum Patrem, & Filium Jesum Christum designatum Mediatores: cuius fœderis summa habetur, *Gen. 3. 15, Semen mulieris contaret caput Serpentis.* i. e. Convenit est in Concilio Patris, Filii & Spiritus Sancti, quod æternus filius

Dei incarnabitur, & passionibus suis expiat peccata Electorum, & destruet in eis opera Diaboli, peccatum scilicet & mortem. 4. De fœdere Reconciliationis pangendo inter Deum & Evangelii discipulos per Christum, cuius summa est, Quicunque agnoscentes peccata sua & malemerita sua, & impotentiam suam ad se liberandum, configent ad Christum Redemptorem, ut in eo habeant sapientiam, justitiam, sanctificationem, & plenam liberationem à peccato & miseria, non peribunt sed habebunt vitam aeternam. 5. De externis sigillis hujus fœderis, nempe de Baptismo, & Cœna Domini: per quæ obsignatur omnibus fœderatis ipsum fœdus, & bona omnia in Evangelio adultis datâ confirmantur, si in Christum crediderint. 6. De necessitate nova obedientia Legi Dei per fidem in virtute Spiritus Sancti praestandæ, seu de necessitate honorum operum, ab omnibus fidelibus, ad gloriam Dei & sincera fide probationem, praestandorum. 7. De Resurrectione corporum in secundo Christi adventu certissime futura. Quo tempore Christus Judex condemnabit ad pœnas infernales, omnes contemptores Evangelii & operarios iniquitatis: fidelibus vero bonorum operum studiosis, præstabit omnia bona quæ Electis & fidelibus promissa sunt, ad summam & sempiternam ipsorum felicitatem. De his omnibus, ordine servato, sermonem habeat pastor quantum unius horæ spatio fieri potest, & subinde sèpius de die in diem aliis atque aliis verbis, iisdem auditoribus eadem capita inculeet, donec populus conceperit & intellexerit aliquid de omnibus his articulis: cujus rei periculum fieri poterit, post sermones aliquos de his habitos per quæstiones alias, quibus ut respondeant rudiores verbis suis, & prout ipsi rem capiunt rogandi sunt. His jam jactis fundamentis, appetitus excitabitur in populo plenioris explicacionis horum capitum, & simul spes in illis aliqua fovebitur, de scripta Catechesi verbatim ediscends, aut saltē cognitione pleniori ex ea accipienda: quem in finem subinde allicitur populus ad proficiendum in cognitione Dei, per promissiones iis factas in Scripturis qui Deum in Christo neverunt, qualis est illa sententia Christi, Job. 17.3. *Hec est vita eterna aut cognoscant te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum.* Similiter etiam subinde communionibus urgeant auditores ad promovendum in salutari cognitione: ex quibus communionibus hac una esse potest, quæ habetur, 2 Thess. 1.7, 8, 9, 10. Quod patet Dominus Jesus de cœlo, cum Angelis potentia sua, cum flammæno incendio, infligens ultionem iis qui Dominum non neverunt, neque auscultant Evangelio Domini nostri Iesu Christi: qui pœnam pendet aeterni exitii, damnati à presente Domino & potenti ejus gloria: quum venerit ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in fidelibus omnibus in illo die.

6. In

6. In his septem capitibus intelligendis, ubi semel institutas est populus, & in corum cognitione aliquo sive profecerit: Tunc applicatio urgenda est, 1. Ut unusquisque agnoscat & confiteatur Deo peccata sua. 2. In agnitione peccatorum suorum & male meriti sui, secundum tenorem fœderis operum, consiluat ad Redemptorem Christum per fidem, secundum tenorem fœderis gratia. Et 3. ut unusquisque qui credit in Christum, Christi jugum suscipiat, ad novam obedientiam Legi Dei praestandam in virtute Christi.

7. Secundum impedimentum examinationis Irregeniti à Conscientia sua, quod fit per errores in dogmatibus Religionis, non facile removetur: Conscientia enim per errorem decepta, absolvit peccatorem à crimen, quantumvis atroci, quantumvis periculo, securaque contemnit omnes accusations & comminationes, quæ adversus peccatum ipsius proponuntur, quantumdiu de errore non convincitur. Ad obdurandum autem peccatorem in errore suo, concurrent plerunque quatuor causa. Prima, est versutia & malitia Diaboli, qui quando non potest penitus omnes articulos doctrine celestis obscurare, nec Scripturam sacram ē mundo eliminare, solet per emissarios suos (ad hanc damnationem olim descripsos) doctrinas Daemoniorum serere in Ecclesia visibili, quibus (quantum fieri potest) miseros homines derineat in peccato. Secunda causa, est prudentia carnis sapientiae divinae adversaria, quæ ad patrocinium cupidatum suarum vehementer fertur, & detestator Dei veritatem cupiditatibus suis contrariam. Tertia causa, est multitudo consentientium in errore, & sibi invicem gratulantium quod in eo consentiant. Quarta, est iustum judicium Dei, qui in odio habentes veritatem immittit efficaciam deceptionis, ut credant mendacio, & damnentur omnes qui non crediderunt veritati sed acquieverunt in justitia.

8. Quoniam vero de hujus vel illius Reprobatione nulli constat, pastori opera danda est, ut omnes salventur: quapropter si periculum videt imminentem gregi suo, ab aliquo errore aut heresi aliqua, publice errorem solide refutet, eumque pro concione, ab effectis & causis suis, non minus odiosum reddat, quam peccatum flagitosissimum adversus secundum Legis Tabulam, ostendatque multo magis periculosum esse errorem illum, aut heresim illam, quam scelus aliquod aduersus secundam decalogi Tabulam: quia propter communem humanæ rationis lucem in officiis erga proximum, Conscientia uniuscujusque oculatior est, & difficilius decipitur, quam in Religionis negotio, in quo nullam lucem habet in specie, nisi ex speciali revelatione per Scripturam: cuius sensus si ignoretur aut pervertatur, Conscientia præceps

praeceps sine reprehensione ulla tacita, fertur post errorem & tenebras, quas naturaliter quisque diligit magis quam veritatem & lucem.

9. Quando autem Pastori res est cum errante seu Heterodoxo aliquo privatim, si liberum Pastori fuerit colloqui ordinem sibi praescribere, non statim initio instituendus est sermo de errore, a quo Heterodoxum statuit reducere; Sed ratio aliqua ineunda est potius, ut Heterodoxus intelligat nihil aliud intendi a Pastore, quam ipsius salutem; & id suum esse instievum, aliquando expedit Heterodoxo aperte significare; in quem finem profitebitur se ambire Heterodoxi Reconciliationem cum Deo per Christum, eamque se cupere (sive factam sive faciendam) promovere. Ex concessis ergo utrinque principiis, aperiatur meritum peccatorum, quorum si in genere se reum constitetur Heterodoxus, urgeatur sententia legis adversus illa peccata, & Dei justitia, cui, nisi per illam immensam virtutis obedientiam Christi, non potest satisfieri. Hortetur itaque Heterodoxum ut se accuratius examinet & judicet ob peccata ea, de quibus non est controversia, confugiatque serie ad Christum ut gratiam inveniat apud Deum, ab eoque obtineat promissum Spiritum Christi, qui veritatem ex Scriptura docebit; sanctificationem per virtutem Christi operabitur, & consolationem in omnibus afflictionibus efficaciter suppeditabit. Si hic auscultaverit Pastori Heterodoxus, ostium aperietur cum ipso conferendi de errore in quo implicatur, & de quibuslibet aliis erroribus, de quibus questiones movebuntur in colloquio, ut si Deus voluerit, non tantum ab errore revocetur, sed etiam in quotidiana Conscientia sua examinatione, proficiat in humiliatione, resipiscientia, fide in Christum & nova obedientia.

10. Tertium impedimentum examinationis Conscientiaz, nempe, *Dissimulata infidelitas crassa hypocrisi incrassata*, difficillime removetur. Hujus generis hypocritaz sunt illi qui rationem factorum suorum facile cuivis se reddere posse putant; quia leges regni in quo vivunt, magis quam Scripturas sacras venerantur, legibusque Civilibus pro involucris & integumentis utuntur, ad avaritiam violentiam & crudelitatem suam celandam, studiose caventes ne quid in negotiis vel actionibus suis legitime accusent spectatores: Verum de judicio Dei minime solliciti sunt. Et licet pietatem sanctorum laudent apud aliquos, quibus id placitum putant, tacite tamen apud se sociosque suos, eam rident & subsannant: Nam in hujusmodi hominum oculis simplicitas piorum stultitia est, & fides in Deum insania est, maxime si propter justitiam Dei aliqui persecutionem patiantur. Hos hypocritas Psaltes vocat stolidos & insipientes, *Psal. 14.1.* *Dixit insipiens in corde suo non est Deus:* & v. 6. *Consilium inopis & egeni, probris afficiunt: quia Deum*

Dens est spes ejus. Hujusmodi homines, licet sanctos simulent, vera tamen pietatis hostes sunt, & osores omnium verè sanctorum, in quibus gratia & solida Religionis scintillæ apparent: *Nam comedunt populum Dei, ut paucem comedunt: Deum non invocant,* Psal. 14.4. Formam pietatis habent, virtutem vero & efficaciam pietatis factis suis abnegant: nihil enim credunt quod de rebus spiritualibus ex Dei verbo prædicatur. Non mirum igitur si seipso non examinant, nec admittunt accusationem. Conscientia sua de peccato ullo adversus Deum.

11. Obdurantur autem in hypocrisi & infidelitate sua, primo, per prudentiam carnalis mensuram, supra communem Plebeiorum sortem, politioris ingenii hominibus, sibique inter alios, concessam: per quam carnalem prudentiam, nihil sapiunt præter mundum præsentem, nullam agnoscunt sanctitatem realem, præter civilem legum humanarum observantiam, in qua Religionis proram & puppim collocant: quasi tota Scriptura, Religionisque exercitia omnia, ad hunc finem solum referenda essent, ut homines secundum leges regni, & consuetudinem receptam in societate in qua degunt, viventes, præsentis vita commoditatibus studearent. Atque hæc prudentia carnis, *Psal. 1.1.*, vocatur *consilium improborum*: quia omnibus improbis, consultius multo videtur in via prudentiæ suæ ambulare, quam divinæ legis cancellis circumscribi. Accedit alia obdurationis causa, nempe, carnalis fiducia in rebus prosperis, quibus se perpetuo fruituros sperant, per & propter sapientiam suam. Hanc causam notat Psaltes, *Psal. 10.6.* *Dicit insipiens in corde suo, non dimovebor, non ero in malo ulla etate:* i. e. nunquam experiar res adversas. Tertia causa obdurations, est, scandalum crucis & afflictionis, qua ordinariè exerceri solere observant omnes pios: ad quod scandalum facile impongunt, imputantes piorum afflictiones ipsorum imprudentiæ, & suam prosperitatem sua sapientiæ, in qua ita efferruntur, ut omnes homines pra se contemnant, sicut dicitur, *Psal. 10.5.* *Quicunque sunt hostes ejus, in eos sufflat.* Quarta causa obdurations, est, neglectus judiciorum Dei, de quibus quia loquenti Deo non credunt, idcirco operationem Dei non observant: *In alto sita sunt judicia tua procul à conspectu ejus,* *Psal. 10.5.*

12. Etiamsi exigua spes sit convertendi ejusmodi homines; quia privatam admonitionem pro calumnia ducunt, nec ferre posunt suspicioem levissimam sibi subindicari de suo Atheismo & hypocrisi: Nullus tamen de reprobatione hujus vel illius hominis determinatè debet statuere, quandiu Dei longanimitas hominem præstolatur, & invitat ad resipiscientiam. Quapropter Pastor operam dare debet, ut scioli hi, qui opinione sapientiæ suæ surgent, ex Scriptura sacra pro concione solidè convincantur Atheismi, &

ignorantia in rebus spiritualibus. In quem finem, 1. depingendum est hominum hujusmodi ingenium ex Verbo Dei, sed in genere tantum, sine alicuius persona descriptione per circumstantias, quibus hic vel ille potius quam aliis aliquis taxari videatur, 2. Judicium Dei adversus hoc genus hominum severè denunciandum est. 3. Detrahenda iis justitiae civilis larva; & vera justitia Christi cum felicitate sanctorum, ob oculos iis proponenda est: ut viventes nuditatem suam, vilescant in oculis suis; & si fieri possit, ad Christum alliantur & trahantur. 4. Subinde in memoriam iis revocetur gravissima Apostoli admonitio, 1. Cor. 3. 18. 19. Nullus seipsum seducat: si quis sibi videtur sapiens in hoc seculo, stultus fiat ut fiat sapiens. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum: Scriptum est enim, carpit sapientes in virtute sua. 5. Observanda occasio, si quando visum fuerit Deo, aliquem hujusmodi hominem calamitate aliquâ onerare; & tunc curet Pastor, ut cum omni mansuetudine & prudentia exerceat & excitetur afflitus, ad Conscientiam suam excutiendam, ut iustitiam Dei, iramque ejus agnoscat, & perditionem, nisi sincere agat cum Deo, metuat. Similiter etiam offeratur humilianti se coram Deo, misericordia & gratia per Christum, si forte Deo visum fuerit ei resipiscerentiam ad vitam dare.

13. Quartum examinationis impedimentum, est *Conscientia* quasi cautelio inusta *callosa durities, & stupiditas*: Ea autem perspicitur in hominibus voluptuariis, & brutescitibus hominum monstris, qui adeo insanâ voluptatis carnalis libidine capiuntur, ut non magis sibi temperare possint aut velint, quam si essent bestiae: Et illi quidem frequenter peccando, eò usque profecerunt in peccatum, ut omni sensu peccati destituantur. Nam licet per naturam in homine lapso reliqua sit natura lux aliqua, per quam opus legis cordi inscriptum perspicitur, quantum sufficit ad excusationem tollendam; & licet etiam reliqua sit *Conscientia* naturalis vis aliqua ad accusandum, & sensu doloris vexandum peccatorem, qui adversus *Conscientia* dictamen rebellavit, ne amplius audeat simili modo peccare: Aliqui tamen ita se lasciviae & carnis suæ libidini vendiderunt, ut nec *Conscientia* admonitiones audiunt, nec aculeos sentiant; Sed proni præcipitesque in omne genus immodicitiae ferantur, sese corruptentes ut bruta animalia, rationis expertia. Idem perspicitur in profanis, qui & pietatis efficaciam in factis, & formam pietatis apertâ professione abnegarunt: Ex his, alios etiam in blasphemis exprimendis deprehensor, non tantum impatiens admonitionum perspicies, & cum superbis Dei hostibus (Psal. 12. 4.) dicentes, *lingua nostra sua, quis est Dominus?* Sed etiam cum canibus & porcis conculcantes sancta omnia, & eos qui amicè reprehendunt, lacerantes, perspicies. Alios, de Religione

gione & fide sua interrogatos, audies responsantes, se tum demum de Religione certi aliquid statutum habituros, ubi dissentientes hominum sententias de Religione, compositas perspicerint: Alios videbis afflictis Dei servis iusulantibus, & cum Davidis hostibus dicentes, *ubi est Deus eorum?* fugiant jam ad preces suas: Alios etiam cernes Scripturarum & fidei apertos irrisores, dicentes cum perditis illis nebulonibus, 2. Pet. 3.4. *Ubi est promissio adventus ejus? siquidem ex quo die Patres obdormierunt, sic omnia permanent ab initio creationis.* Hos vocare licet, non tantum practice, sed etiam aliquo respectu, speculativè Atheos: quia licet principia quædam de Deo in cordibus suis habeant naturaliter insita, suffocant tamen omnem Dei notitiam, quantum possunt, & quasi sibi persuasissent nullum esse Deum, aperiunt os suum, instar fætentis sepulchri, & adversus Deum, Religionem, & omnes sanctos, calumnias evomunt. De aliis scelestis, qui Deo & rationi communī renunciārunt, ut sibi mundo, & Diabolo serviant, idem judicium esto.

14. Hujus tam formidabilis mali in improbis causæ variae dari possunt. Prima, est vis facta Conscientiæ frequenter, in peccatorum graviorum admissione, gradatim ascendens à neglectu admonitionum, ad contemptum accusationum Conscientiæ, & tandem audacter insurgens adversus Conscientiam mordentem, idem peccatum repetitis vicibus perpetrando, tanto frequenter, quanto sèpius propria Conscientia ipsos propter illud scelus accusavit, condemnavit & vexavit peccantes. Secunda causa, est Diabolus, qui non sati habet peccatores infecare, obdurare in peccatis, & sensu doloris ob peccatum admisum privare, nisi etiam obtineat, ut Deo renuncient, & adversus ipsum oblarent: nec quiescit donec sibi ipsi Principi tenebrarum quam simillimos reddiderit. Tertia causa, est Dei justitia, contemptorem lucis & castigationum Conscientiæ, tradens in reprobum sensum, ut, communis judicii usu & fructu privatus, brutescat, & Diaboli instar in omnia maleficia ruat insanus: *Quod observatur ab Apostolo in Ethniconum punitione, Rom. 1. 28. Quos quia non est visum eis Deum in cognitione retinere, Deum tradidit in mentem omnis judicij expertem, ut facerent qua minime conveniebant, nempe, ea sclera quorum catalogus pertexitur versibus reliquis illius Capitis: & Ephes. 4.17, 18, 19.* Si Ethnicon luce naturæ abutentes sic Deus punit: quid mirum si idem faciat iis, qui contra lucem Scripturarum rebellant? Dicitur enim, 1. Tim. 4.1. & 2. Thess. 2.11. *Propterea mitet illis Deus efficaciam deceptionis, ut credant mendacio: ut damnentur omnes qui non crediderunt veritati, sed acqueverunt in iniustitia:* Quæ autem sunt opera illa carnis, quibus se dedunt mancipia ista Satana, res

teus est Apostolus, Gal. 5.19. Quarta causa, est sapientia Dei, qui, permittendo ut homines perversi in viis suis ambulent, manifestat vim, & virus peccati omnibus innati, & in apertum producit odium illud naturale omnium hominum aduersus Deum: quod minimè agnosceretur omnibus inesse, nisi in aliquibus per experientiam planè manifestaretur.

15. Quod ad remedium hujus mali attinet, exiguum nobis spem facit Scriptura sacra, idque partim propter causas prædictas: partim, quia Conscientia hæc stupiditas, reproborum morbus est lethalis. Verum quia non solum in reprobis; sed etiam in aliquibus Electis, ante Regenerationem, stupiditas hæc comperta est, ut videmus in *Manassis* & *Corinthiorum* nonnullorum exemplo, 1. Cor. 6.9, 10, 11. Et quia experientia saepe compertum est, aliquos ex his, ad mortem à Magistratu condemnatos, ad Deum conversos esse, & ab eo gratiam obtinuisse per fidem in Christum; Non debet Pastor de hisce hominum monstris prorsus desperare, sed periculum facere, quid per privatum colloquium, & Legis divina seriam applicationem, reliquaque media ad conversionem tendentia fieri possit. Præcipue autem observanda est opportunitas, si quando calamitas à Deo in hujusmodi homines immittitur, vel quando ex hoc numero aliquis sceleratus ad capitale supplicium à Magistratu rapitur, ut Pastor omnia tentet, si forte miser, suz pravitatis & male meriti convictus, resipiscat & fugiat ad Christum Redemptorem.

16. Quintum impedimentum examinationis, est metus periculi, si examinatione admitteretur. Sunt enim aliqui qui Conscientiam suam nolunt excitare: quia putant hoc & inutile & periculosem esse. Hos audias profitentes se pace Conscientia suavissima frui; nunquam ipsis injectum esse scrupulum, nedum dubitationem de Dei erga se dilectione; nec igitur audere littorem sibi ipsis movere: & hinc se confirmant; partim, quia frequenter horationes pro concione audiverunt, ut firmiter credant in Deum: partim, quia si Conscientiam suam ad examen vocarent, statim fidem suam labefactarent: partim denique, quia nōrunt Diaboli astutiam, cui si ostium aperirent per Conscientia examen, verentur ne ille accusationibus ipsos obrueret, & ad desperationem adigeret, sicut accidit aliquibus (inquit) qui post excitatam Conscientiam nunquam quieverunt, donec ex impatientia crucifixum Conscientia, necem sibi consicerent. Sunt & alii qui velint nolint trahuntur in judicium, quorum Conscientia, per Ministerium Verbi excitata, incipiunt eos accusare: Quod ubi primum obseruant, statim examen & judicium interrumpunt: qualis fuit *Felix* ille *Ethnicus*, Act. 24.25. qui auditus *Pauli* dissertatione, de justitia, temperantia, & judicio venturo, tremit;

muit; jussitque *Paulum* in aliud tempus sermonem differre. Ex his etiam aliqui se subducunt à publicis concionibus, ne vocem Pastoris fidelis audiant; aliqui cum Rege *Saulo*, advocate Citharado, latrantis Conscientia sua vocem supprimunt; vel aliquo simili modo cogitationes Conscientia sua à iudicando divertere conantur.

17. Hujus mali in irregenis causæ inter alias sunt ha quinque. 1. Afflata ignorantia & inconsideratio officii à Deo præscripti, de nobis ipsis examinandis. 2. Est fixum propositum secure pergendi in peccatis suis. 3. Est sensus suavitatis quam ex carnali quiete & somno Conscientia jam diu percepunt. 4. Est persuasio, quod non poterint se in iudicio Conscientia expeditare, vel ferre cruciatu cæcorum vulnerum, qua Conscientia (pro Tribunal sedens) ipsis esset inflictura: quem dolorem perspiciunt se, non aliter quam turbato iudice de sede sua, posse amoliri. 5. Est Diabolus, qui captivum suum servum in securitate & somno studet detinere, ne si excitaretur, statim ad Christum Redemptorem aspiraret, atque ita ex ipsius catenis elaberetur.

18. Quando Pastori res est cum hujusmodi hominibus: primo, operam dare debet, ut eocaus hic, & tacitus metus in apertum extrahatur, i. e. ut intelligat lucifuga, nullum dari locum quo se recipiat, aut in quo se abscondat à Deo; & ut consideret constitutum esse à Deo ut omnes semel moriantur, posteaque in iudicium veniant; ut expectet perditionem inevitabilem, nisi Judicem (dum dies est) agnoscat, & Mediatorem Christum adeat, quandiu Mediatoris officium exercet, & invitat omnes peccatores ut resipiscant, & ut onerati ad seipsum veniant. Secundo, ostendat Pastor meticuloſis his hominibus, metum illum periculi ex Conscientia sua examine forte orituri, prorsus inanem esse, nec ullam esse metuendi causam convertentibus se ad Deum; Sed contra, somnum quem affectat æger lethalem esse: quia Deus dixit, *nullam esse pacem impiis*, *Isa. 48. 21*. Tertio, proponat præcepta Dei, jubentis nos examinare & judicare nosipos; colloqui cum cordibus nostris in cubili nostro; tentare & explorare, an sumus in fide? nisi à Deo judicari sine misericordia vellemus. Sed in his explicandis non est opus ut insistamus: interim oremus cum Apostolo, *2 Tim. 2.7*. ut Deus de servis suis sapientiam & prudentiam in omnibus.

19. Sextum impedimentum, est ignava procrastinatio examinationis. Sunt enim multi, qui agnoscunt officium suum, seu, quod debeant Conscientiam suam excutere: qui tamem ad se iudicandum non festinant, sed procrastinando & officium de die in diem differendo, tempus ducunt. Hujusmodi hominum mores in rebus spiritualibus videre licet in similitudine pigrorum,

torum, quos Paræmias describit, Prov. 6. 10. *Pauculum somnum, pauculam complicationem manum querit piger; pauculam dormitionem petis, dum adventat tanquam expeditus viator, paupertas ejus;* & tanquam vir clipeatus, egestas ejus. Et Pro. 26. 14, 15, 16. *Ut Janua circumagit in cardine suo, ita piger in lecto suo: Abditam habet piger manum suam in sinu suo, defert scitur reducendo eam ad os suum. Sapientior sibi videtur piger in oculis suis, quam sepiem prudentes vocantes cum admirationes.* Tales sunt ignavi procrastinatores, de quibus loquimur, non ferunt laborem examinandi scipios & excutiendi corda sua. Sed quādiū Deus patitur dormire ipsorum Conscientias, tādiū requiem sibi ipsi cōsunt; & carnificinam ducunt, somnum suum quovis modo à quovis interrumpi.

20. Hujus mali causæ sunt. 1. Impatientia omnis molestia & laboris quantumvis utilis. 2. Intoxicantis sensus suavitatis, quam cessator percipit ex otio suo. 3. Fallacia cordis propositum suum examinandi sui præ se falsoferentis & promittentis, de die in diem, morum suorum mutationem in melius: Cui piger, licet nullus deceptus, fidem adhibet. 4. Falsa opinio de suis viribus, quasi posset resipiscere & Remissionem peccatorum omnium statim obtinere, si morbus aliquis ipsum invaserit, vel metus mortis injectus fuerit: Et hīc sibi plaudit piger in opinione prudentiæ sua, quasi, procrastinando Conscientiæ sua examen, miseræ scopulos præternavigatus sic, quibus (ut ipse putat) diligenteres & laboriosiores alliduntur, Conscientias suas quotidie vexando. His causis adde rerum prosperarum longioreum usum, quo magis magisque inebriatur, somnumque aliorem sibi conciliat.

21. Non facile curatur hic morbus, nisi Deus flagello aliquo pigrum corripuerit, veterumque ei excusserit. Sed quod ad Pastoris partes attinet, opera danda est, ut ignavo huic cessatori publice & privatim, ante oculos ponatur procrastinationis periculum: quia vita duratio incertissima est: Nescit enim stultus an hac ipsa nocte, auferenda ei sit anima: & quia differre resipiscientiam, & numerum peccatorum procrastinantis, & cordis ejus duritiem, & iram Dei adversus ipsum magis magisque auget. Convincendus ergo ignavus dementia sua, si vel ad horam differat, venenum peccati mortiferum evomere, & iram Dei adversus se accensam extinguere. Deinde explicentur & refutentur fallacia quibus se Demens decipit: ipsique optio offeratur, utrum malit in stagno sulphuris & societate Diabolorum, post somnum brevissimum, Conscientiam suam tandem excitari & perpetuò torqueari? An potius, dum per tempus licet, dum Christus in Evangelio se Medium

torem offert, dum societate sanctorum frui potest, velit Conscientiam suam excutere, peccata agnoscere, misericordiam & pacem Dei per Christum petere & obtinere.

22. Septimum impedimentum examinationis, est studium rerum terrenarum, & implicatio in negotiis curisque secularibus: Multi enim sunt qui voluntatem suam ad examinandum seipso propensam profitentur, qui tam
enim tempus in aliis atque aliis hujus vitæ negotiis curandis impendunt & in quibus ita involvuntur, & ad quæ præcipites ita feruntur, ut Religionis exercitiis perfunctorie tantum defungantur, neque expectent Conscientia dictamen ad directionem agendorum, neque admittant examinationem de actionibus præteritis. Hujus generis sunt illi, de quibus Christus loquitur, *Luc. 14. 18.* qui, invitati ad coenam nuptialem, responderunt, alius se agrum, alius se juga boum emisse, alius se uxorem duxisse, idcirco non potuisse ad nuptias venire: negotia sua prætexentes, tanquam justam excusationem, cur ad coenam Domini non generint. De his etiam loquitur Christus, *Matth. 13. 22.* *Qui in spinas semen exceptit,* (inquit) *io est qui sermonem audit: sed solicito seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem, & fructum expers.* De iisdem queritur Deus, *Jer. 3. 6.* *Astendit & andivit, omnes prava loquuntur, nullum eorum panitet malitia sua;* *nullus dicit, quid feci? quisquis eorum conversus est in cursu suo ad vias suas, ut equus præcepit rhens in pralium.*

23. Hujus mali cause sunt. 1. Rerum terrenarum prava concupiscentia, quæ tempus totum, in quo rebus spirituallibus vacandum esset, absumit; totumque hominem quasi calcaribus additis, ad rerum temporalium studium immoderatum impellit. 2. Est Conscientia deceptio per speciem rerum licitarum, quasi ad excusationem sufficeret, tempus terere in rebus licitis; nec requireretur, ut illud unum necessarium omnibus terrenis commodis praferretur: quid enim juvat totum mundum, cum jactura animæ, lucrari? 3. Est fallacia divitiarum, quas sequitur unusquisque negotiosus, & frequenter etiam assequitur: solet enim Deus diligentiam in quovis opere licto, successu lato, in eo genere compensare. Hunc successum & hanc laborum remuneracionem per divitiarum incrementum, interpretantur negotiosi specialem esse Dei benedictionem & immoderati sui studii rerum terrenarum approbationem. 4. Est levis estimatio verbi divini & rerum spiritualium; qua quia sub sensu carnalem non cadunt, sed in promissionibus offeruntur, non autem in presenti dantur, idcirco homines de futura & eterna vita minus solliciti, ea quæ presentem vitam spectante avidius accipiunt.

24. In hoc malo curando, quantum ad Pastoris partes atinet, prudencia

requiritur, ut & pro concione, & in privatis suis colloquiis, rebus licitis locum suum concedat, & subordinationem earum rebus spiritualibus circumspēcte doceat ; & periculum quod anima creatur ex immoderato seruum terrenatum studio, ita ostendat, ut diligentiam in uniuscuiusque vocatione externa non condemnet, verum ita moderandam præscribat, ut anima excellentia & vita æternæ necessitas, semper in omnibus primas teneant ; utque ex studio rei familiaris augenda, vel ex refum licitatum usu, nullum pietati rebusve spiritualibus fiat præjudicium, nec ullum pretiosæ animæ creetur periculum.

C A P U T X.

De Desperantibus.

Dictum est de primo ordine eorum, qui suam Regenerationem impediunt, Conscientia sua examinationem aversando. Sequitur secundus ordo, eorum, scilicet, qui post Conscientia sua examinationem voluntariam vel coactam, & post Conscientia sententiam adversus se, secundum Dei Legem, pronunciatam, desperant de remedio in Evangelio oblato ; & renunciantes consilio Dei, consilium sui cordis & Satana sequuntur.

2. Distinguimus Conscientia examinationem voluntariam à coacta.
1. Quia inter se differunt hæc duo, *Judicat aliquis seipsum, & judicatur aliquis in se ipso:* Multi enim se non judicant, qui tamen judicantur. *Judicare seipso* dicuntur, qui libero actu voluntatis sua, Conscientias suas ad examen sui vocant, inquiruntque de iis rebus, super quibus coram Dei tribunali judicandos se norunt. *Judicari* vero dicuntur ii, quorum Conscientia excitatur à Deo, mediate vel immediate, ad judicandum ; & expergefacta, non expectat, sed antevertit omne voluntatis imperium, judiciumque suum totum perficit, sive velit sive nolit *judicatus*. Examinationem igitur voluntariam dicimus, quando voluntas imperat Conscientia, seu menti, ut ascendat tribunal suum ad judicandum : *Coactam* vero vocamus examinationem, quando Deus mediate vel immediate excitat Conscientiam ad judicandum hominem, qui minime vult se examinari. Differunt hæc examinations : quis examinatione voluntaria, aliquando sit perfunctione, leviter & oscitarter ; aliquando vero accurate, & toto conatu. Sed coacta examinatione, semper est seria & accurata, & cum castigatione peccatoris ex-

minationem declinantis, aut differentis, conjuncta. Atque hujus distinctio-
nis autor nobis est Apostolus, 1. Cor. 11. 31, 32. *Si ipsi nos judicaremus, non
judicaremur: Sed dum iudicamur, à Deo erudimur, ne cum mundo con-
demnemur.* Desperatio autem sequi potest, & post examinationem vo-
luntariam perfuctoriam, & post examinationem coactam & districtam.

3. Desperationem hic non accipimus pro quavis diffidentia de rebus pro-
missis & sperandis; Sed pro diffidentia de Reconciliatione cum Deo, & de
misericordia Dei per Mediatorem obtainenda. Nec per desperationem hic in-
telligimus quamvis diffidentiam de Reconciliatione, à Tentatore injectam,
& ad breve aliquod tempus admissam, propter ira divinae incumbentis sen-
sum: Nam etiam in regenitis, aliquam hujusmodi desperationis speciem
videre licet, ut, e.g. in *Jona* & *David*, qui aliquando sibi vici sunt à Deo ab-
daci & rejecti: Sed statim ex hac voragine emerserunt. Nec desperationem
accipimus pro spei omnis ecclipsi longiori, in qua æger sibi videtur desperare;
imo forsitan profitetur se desperate, veruntamen non audet mediis ad spem
recuperandam tendentibus renunciare: *Nám etiam Heman Ezraita, Psal.
88.14, 15, 16. dum à juventute sua terroribus Dei agitabatur, non tantum a-
nimo pendebat, sed etiam quasi distrahebatur, putans se à Deo rejectum: in-
terea tamen Deo non renunciabat, sed in prectione perseverabat.* Sed de-
sperationem hic intelligimus prævalentem, impressam à Diabolo, & ab homi-
ne admisam, eamque fixam & permanentem, in qua peccator convictus pec-
cati, spem omnem abiciens de solido remedio mali sui obtinendo, à Deo se
avertit, ut quoquo potest modo, ineluctabilis miseriae sua sensum leniar, vel
extinguat, vel diffirat, vel fugiat.

4. Est autem desperatio, alia secura, alia vero anxia, & cum vexatione con-
juncta. Desperatio *secura* dicitur, quando peccator convictus peccatorum
multorum atrocium, putans Deum irreconciliabilem, & se à Deo perditioni
destinatum esse, (propter sententiam condemnationis in Lege divina prola-
tam adversus sui similes) obdurat se adversus comminationes, & pergit in
viis suis, genio suo & voluptatibus suis indulgere quandiu potest, ne miser-
fit ante tempus. Talis erat desperatio Israelitarum, Isa. 22. 13. qui commi-
nationes & judiciorum infligendorum prædictiones à Prophetis audientes,
cum debuissent, precibus & jejunio in sacco & cinere conversi ad Deum,
Remissionem peccatorum flagitare, Convivia lautiora, inter se celebrabant,
dicentes quisque ad proximum suum, *edamus, bibamus, cras moriemur.*
*Et Ezech. 33. 10. Ita loquimini dicendo, quia affectiones nostra,
et peccata nostra incubunt nobis:* ideo in ipsis nos tabescimus, ecquis vivere mu-
tus Non inficiantur se onustos iniquitatibus, non dubitant de justitia commina-
tionum;

tionum; Sed comparantes justitiam judiciorum Dei cum iniquitatibus suis, & nihil cogitantes de remedio, planè desperant, quasi remedium nullum in Verbo Dei paratum fuisse; vel, quasi comminationes, absolute sine exceptione resipiscientia, pronuntiatae fuissent.

5. Causæ præcipua hujus mali sunt haec. 1. Naturæ corruptæ pravitas, peccandi consuetudine ita obfirmata, ut Conscientia nec terreatur minis, nec moveatur accusationibus, nec Dei amicitiam ambiat, nec cupiditatibus carnalibus renunciare velit. 2. Crassæ infidelitas, comminationes Legis quasi inanæ & falsas contemnens. 3. Falsa persuasio de impossibilitate redeundi in gratiam cum Deo, orta partim ex ignorantia Evangelii, & gratiæ Dei in eo oblatæ; partim ex ignorantia finis & scopi Legis, qui est, ut sit pædagogus ad Christum.

6. Difficile est, & plerunque impossibile hujus mali remedium: Exemplum videmus, *I/4.22.12,13,14.* Cum vocaverat Dominus Deum tempore illo ad sicutum, & ad plantum, & ad calvum, & ad cincturam cilicium: Ecce latitiam & gaudium, occidendo boves, & jugulando pecudes, comedendo carnes, & bibendo vinum; Edamus (inquit) & bibamus, cras enim morituri sumus. Atqui revelavit se, me audiente, Deus exercituum, non expiabitur ista iniquitas, donec moriamini, inquit Dominus Deus exercituum. Verum, quia varii sunt hujus generis desperationis gradus, de quibus non licet cuiquam, cum applicatione ad individuos homines, determinare pronunciare; & quia Dei decreta de singularibus hominibus abscondita sunt, operam dabit Pastor, ut publicè & privatim excutiat veterum his Epicureis; Gehennam ignem inextinguibilem, cunctiatusque damnatorum in æternum duraturos, ex Scriptura ita illis ob oculos ponat, ut spem Reconciliationis & resipiscientia, non tantum ab eis non tollat, sed etiam spem certam confirmet illis, si, relictis vitiis vijs suis, redire in gratiam cum Deo per Christum voluerint. Et in hunc finem ostendat Pastor comminationes omnes, quibus Deus peccatores in visibili Ecclesia onerat & terret, non esse simpliciter & absolute intelligendas, sed cum exceptione hac, nisi resipuerint. Et hujus consilii Autor est ipse Deus, qui desperantes alloquens, *Ezech. 18.21,22,23, & 33.10 11,14,15,16.* interpretatur cum juramento sensum minarum esse, ut peccatores audientes comminationes resipiscant, & judicis Dei evitent.

7. Desperatio anxia & cum vexatione conjuncta, est, quando peccator ex apprehensione vel peccati irremediabilis, vel misericordia ineluctabilis, vel stimul utriusque, abjiciens omnem spem remedii à Deo habendi, torquetur & vexatur sine requie. In hoc genere desperationis, miser vel convertit se ad carnem,

lem, & temporariam in mundo consolationem, & desperationem securam eligit, ut anxietate se liberet; vel meditatur *à uerboribz*, ex deliberatione eligens necem sibi consciente, potius quam vexationem animi & Conscientia tormenta pati.

8. Quod ad illam speciem desperationis anxiæ, quæ post mortus Conscientia graviore in securitatem carnalem relabitur, valde quidem illa periculosa est, & valde exigua spem de salute desperantis reliquam facit Pastori bus, vel amicis fidelibus, qui hominem in securitatem post Conscientia excitationem recidivum observant: siquidem hic ex consilio destinato impius est, & post Conscientia vulnera, ob peccatum inficta, pergit peccare; & post apprehensionem & sensum iræ divinæ, peccatum ipsius persequenter, non se ad Deum convertit, sed Deum aversatur; & statim ubi deferuit tormentorum Conscientia æstus, dedita opera suam consolationem querit in vanitate creaturarum, ut se à conspectu Dei, in tenebris consilii sui, & consortii improborum sui similium se abdens, totus satagat cupiditatum fuarum. Talis fuit illa desperatio *Caini*, qui post lamentationem & ejulatum aliquem ob maledictionem à Deo adversus se pronunciatam, secessit ab Ecclesia, & à conspectu Dei in terram *Nod*, seu in exilium; & se ædificans Urbibus dedidit, Gen. 4. 13, 14. Talis etiam fuit illa *Ezani*, qui ubi perspexit se à cœlesti primogenituræ benedictione exclusum esse, ad terrestrem benedictionem comparandam se accinxit, & consolationem in ea sola quasivit, Gen. 4. 16.

9. Quod ad alteram speciem attinet, nisi curetur, *à uerboribz* accersit voluntariam: addo *voluntariam*, ad distinctionem ab *à uerboribz bruta*, quæ accidit furiosis mente captis, Melancholicis & insanis, aut spiritu aliquo malo obsessis: in quibus facultas ratiocinandi ita impeditur, ut absque rationis & communis sensus usu, ferantur ad seipso aliquo mortis genere perpendendum. Hi autem voluntarii sui pectorum interfectores dici non possunt, quippe, qui nec se, nec periculum in quo versantur, nec circumstantias illas, quæ ipsos inhibere possent à maleficio, discernere aut observare queunt. Et idcirco hujus generis *à uerboribz* desperationis propriè non est dicenda: quia non deliberat miser, nec rationis adeo compos est, ut argumenta sperandi, vel desperandi considerare possit. *Voluntaria* vero *à uerboribz*, est ex desperatione propriè dicta: quia miser post deliberationem de evasione ex malo incumbente vel imminente, ubi jam spei ratio omnis penitus deficeretur, ampliorem inquisitionem de remedio abscit; & ex apprehensione mitigationis, aut evasionis ex malo præsenti, non aliter quam per mortem ut ipsi videtur possibilis, necem sibi sciens volens consciente.

10. Voluntaria autem hac *autoxtoxia*, aliquando ex sensu peccati & Conscientie, non tantum ad judicium armata, sed etiam jam vexantis miserum tormentis intolerabilibus, oritur. Talis erat *autoxtoxia Iudei*, qui, post confessionem peccati, in proditione Domini nostri Iesu Christi admissi, laqueo se strangulavit, *Matth. 27. 5.* Aliquando vero accidit, ex sensu acrioris miseriae praesentis vel imminentis, quae morte quavis acerbior apprehenditur. Talis fuit illa *Saulis* in gladii sui mucronem se conjicientis, ne vivus incidet in manus Philistorum, *1 Sam. 31. 4.* Item illa *Achitophelis* sui ipsius suspensio, postquam consilium suum *Ab solomo* oblatum, rejectum vidit & eventum perspexit, *1 Sam. 17. 33.*

11. Verum de *autoxtoxia* longior tractatus requiritur, quam instituti nostri ratio patitur. Unicum tamen hujus mali remedium est, Conversio ad Christum: & in hunc finem, ubi aliquis hujus mali metus appetet, media omnia adhibenda sunt ut horrendum illud malum avertatur; invocandus est Deus, advocandi sunt Medici, dies noctesque ab amicis suis studiose observandus est miser, ne unquam ipsis liceat esse soli; extrahenda est ab eo, si fieri potest, consilii capti de atroci illo facinore perpetrando confessio; inquirendae causa, eaque si fieri potest sunt removenda; & si quando compos animi reperitur, seu, beneficio rationis non plane destitutur, propoundendum ei Evangelium, urgenda resipiscientia & conversio ad Deum; coram ipso instituatur colloquium piorum, & prudentium amicorum, inter se de rebus divinis & ad miseri hominis conditio nem accommodatis differentium, ut audiat miser dubia quae ipsum male vexant, ab aliis proposita & soluta; in quo colloquio, aliorum qui similibus temptationibus exercitati fuerunt experientia in medium asferenda est; & denique nihil omittendum quo malum hoc ex malis pestibus praecaveri vel evitari possit. Hoc enim genus desperationis in Electis curari & auferri potest per fidem in Christum: & quia solus Deus novit qui sint Electi, Pastoris est omnes desperantes ad spem excitare. In aliquibus quidem bene sperandi indicia apparent; Sed in aliis fieri potest, ut non nisi ex eventu dignosci poterit, utrum justitiae, an misericordiae executio a Deo intendatur: quia in Electis qui curantur, & reprobis qui pereunt, eadem spectantibus videri possunt morbi hujus symptomata, si anxietatem cum anxietate, si verba cum verbis comparaverimus: Nam, quem frequenti experientia notum sit, multos ex fidelibus ad extrema redactos fuisse, priusquam adducti fuerunt ad pacem apud Deum per fidem in Christum querendam: Quid mirum, si Electi nondum conversi durius exerceantur? cum enim a jam renatis, & pace Dei semel potitis, voces desperationem sapientes audiamus, per vim temptationum extortas, minime dubi-

dubitandum est, quin in Electis ante fidem datam, multa anxietas, &c. ad tempus aliquod, plena desperatio apparere poterit. Quam acerba autem esse possint Electorum Regenitorum exercitia, Testis est *Heman Ezraita*, pretiosum illud caput, *Solomonem* in sapientia (1 Reg. 4. 31.) non multo inferior, *Psal. 88. 16.* dicens, *Domine, quare abjecis animam meam?* & *abscendis faciem tuam à me?* *afflictus sum & moribundus ab adolescencia,* dum porto terrores tuos, *distrabor &c.* Testis est *David*, *Psal. 116. 11.* qui dixit in angustia sua, *omnes homines* (prophetas intelligens) mendaces esse. Et *Psal. 31. 22.* dixit in fessilatone, *abjectus sum à conspectu tuo.* Testis est *Jonas*, qui dixit in ventre Balenæ, *Jon. 2. 4.* *rejectus sum à facie tua.* Etiam *Jobus* luctatus est cum desperatione, & tantum non succubuit, *Job. 7. 13, 14, 15.* *Quum dico solabitur me sponda mea;* tollet aliquid de querela mea cubile meum: *tum confernas me somniis,* & *visionibus perturbas me:* adeo ut eligat anima mea strangulationem & mortem per vitam. Quid nobis ergo mirandum est, si *Tyrones* & *Novitiis* nondum ex angustiis Regenerationis extricati, graviora patientur? Sed ubi Deus suos humiliavit satis, non sinit eos in angustiis nimis diu hærere: deductos enim ad sepulchrum & umbram mortis, reducit ad vitam, per Dominum nostrum Iesum Christum.

CAPUT XI.

De falso se absolventibus.

Restat tertius ordo impudentium suam Regenerationem, eorum, scilicet, qui postquam vel perfunctorie se judicarunt, vel inviti iudicantur, & se teneri reos peccati & mortis, si jure summo cum ipsis ageretur, agnoverunt; falso se absolvunt, paralogismo aliquo, Conscientia sua lumen obfuscantes, & sententiam absolutionis à cæco & decepto judge pronunciatam auferentes: Nam, vel principium aliquod falsum de absolvendis peccatoribus ponunt, vel, principium verum, falso sibi applicant; atque ita sibi ipsis miseri miserrime imponunt.

2. Hujus generis sunt omnes, qui absolutionem à peccato, justitiam & vitam æternam querunt, aliter quam solum per veram fidem in Christum, vel alibi quam in Christo solo Mediatore unico inter Deum & homines, solo sufficiente & necessario remedio adversus peccatum & mortem. Ex his, alii sibi persuadent tantam esse Dei misericordiam, ut nolit quenquam ob

peccata perdere: quo principio falso semel posito, non mirum si se à perditiōnis periculo extimant, requiemque suis animabus canant. De his loquitur Deus, Deut. 29. 18, 19. *Ne sit in vobis radix proferens cicutam, aut absinthium: neve sit qui/quam, qui cum audiverit verba execrationis hujus, benedicat sibi in anima sua, dicendo, pax erit mihi etiam si ex sententia animi mei ambulavero; qui addat ebrietatem sibi, &c.* Pauci forte invenientur adeo impudentes, ut crassam hanc infidelitatem audeant disertis verbis profiteri: non sunt tamen pauci, qui hunc errorem tacito fovent corde, quasi paetis cum morte induciis, & cum inferno fcedere inito, nulli metuentes ne pereant in peccatis suis. In hoc ordine censendi sunt illi, qui putant omnes comminationes in Scripturis, factas esse eo tantum nomine & fine, ut homines terroribus frēnati, in bonum societatis humanæ, vitam degant innocentiorē; & ne Athei videantur, Dei misericordiam, bonitatem, φιλανθρωπίαν ita extollere solent ut veritatis & iustitiae ejus nullam habeant rationem: quasi Dei iustitia, in perduellionum punitione justa, non posset cum misericordia consistere; & quasi finis creationis obtineri non posset, si ullus ex hominibus periret. His & similibus aliis erroribus seipso volentes occācant. Vera autem causa horum errorum est, obstinatum propositum ambulandi in consilio cordis sui, & vivendi secure secundum leges imaginationum suarum: & quia non possunt secure satis suo genio indulgere, nisi præsupposita absoluta omnium peccatorum impunitate, præsumunt audacter contra comminationes omnes in viis suis pergere. Hec tam crassa infidelitas & profana præsumptio, non eget refutatione sed futilibus: aperte enim convellit autoritatem Dei in Scriptura loquentis. Idcirco nihil aliud huic deceptioni opponemus quam quod ipse Deus pronunciavit adversus hoc monstrum hominum, loco citato, Deut. 29. 20. *Non acquiesceret Jehovah ut condonet ei; sed tunc fumabitis ira Jehovah & Zelus ejus contra virum illum, & reconcabit in illo omnis execratio qua scripta est in libro hoc: delebitque Jehovah nomen ejus sub cælo.*

3. Alii sunt prioribus valde affines, qui comminationes quidem non omnino rejiciunt; veruntamen solos flagitosos & sceleribus contaminatos, putant ira divinæ esse obnoxios: seipso vero, quia non sunt hominum pessimii, extra aleam & periculum judicii divini ponunt; & si forte vitam ad humanas leges ita composuerunt, ut à vicinis pro honestis habeantur, se longe putant à perditione remotos. Cum hujusmodi hominibus agit Christus, Luc. 13. initio capitū: ubi cum nunciatum esset de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis ipsorum, dixit eis, *Putatis quod Galilæi hi, peccatores præ omnibus fuerunt, quia bac passi sunt? disco non: sed nisi resipuerint, omnes similiter peribunt.*

4. Alii

4. Alii sunt, qui, supra vulgus hominum ascendentes in Legis cognitione & obedientia, excellere sibi videntur: ideoque non dubitant, quin ex Legis observatione justitiam & vitam aeternam sint consequunturi. Sed ut uina non sit longior quam ipsorum pannus, Legis sensum decurtant, & ad modum mensuramque observantiae sua adaequant. Nonnulli enim cum veteribus traditionum Pharisaicarum Autoribus, ipsorumque sequacibus, nullam metonymiam in Decalogo admittunt, nullum astimant, e. g. Idololatram, aut reum violati primi praecepti, praeter eum qui Creatore cœli & terra relicto, Idolum apertum aperte pro Deo adorat; neminem haberi volunt reum peccati aduersus sextum, septimum, & octavum mandatum, qui torum matrimonialem non violavit: qui hominem non interfecit; qui vi, aliena bona clam vel aperte non abstulit, & sic in ceteris. Hos refutat Dominus noster, Matth. 5. & 6. Capitibus: Nec opus est in hoc errore refutando insister: quia hujusmodi homines & justitiam querunt ex operibus, non per fidem in Christum; & operum regulam decurtant, suaque opera polluta & hypocritica, pro perfecta obedientia supponunt.

5. Alii sunt, qui etiam si convicti teneantur transgressionum plurimarum aduersus literam Legis, opinantur tamen Deum non exacturum à quoquam, qui studet Legi obedire, plus quam praestare per infirmitatem poterit; & Deum satis habitu tam confidunt, si adit voluntas praestandi ea qua Lex jubet: Hos audias dicentes, Deum accepturum voluntatem pro opere, abutentes Scriptura qua dicit, Isa. 1.19. *Si volentes & obedientes fueritis, commendatis bona terra.* Et 2. Cor. 8.12. *Si primum adsit voluntas, acceptatur quisque à Deo secundum id quod haberet, & non secundum id quod non haberet.* Sed hic latet eorum deceptio, quod ea quæ dicuntur resipiscientibus, per fidem justificatis, & ad novam obedientiam contendentibus, transferant ad seipso, in peccato jacentes, non resipiscentes, & non justificatos; Sed contra, seipso absque omni justitia, sive Christi, sive Legis absolventes, & in securitate carnali sibi plaudentes. Verum enim est, ubi Deo est negotium cum justificatis, qui justitiae suæ renunciârunt, ad Christum configurerunt, e-jusque jugum in se suscepserunt, Deum boni consulere, primitias novæ creaturæ, & teneriores spiritus sui fructus magni extimare: Sed quando cum homine luxuria & irregenito res est, agit Deus cum illo, ex Legis rigore, ex foederis operum conditione, maledictionem pronuncians aduersus omnia illius peccata, donec peccator se humiliaverit, & configuerit ad Christum.

6. Alii sunt, qui peccata sua eluere se posse putant; & partim afflictionum tolerantia; partim lachrymis, jejunii, eleemosyna, & precibus multiplicatis;

plicatis; partim, peregrinationibus, & pænis voluntariò sibi à se infictis, & similibus, compensare se posse putant injurias Deo per ipsorum peccata factas. Tales fuerunt hypocrita, qui (*I/a.58.3.*) Sacrificia, jejunia, & preces Deo objectabant. Cum hujusmodi hominibus contendunt Prophetæ omnes, & ipse Christus cum eis agit in persona Pharisiorum, ut cum odiosis hypocritis, qui naturalem suam fæditatem foliis fulcneis tegere se posse opinantur, & lasam Dei majestatem naniis suis placare posse hariolantur: Paralogismus, quo hi se decipiunt, manifestè ex doctrina Legis & Evangelii refutatur.

7. Alii sunt, qui ignorantes justitiam Dei, eōusque profecerunt in studio iustitiae humanae, ut sibi videantur perfecti; & qui coram Deo comparere possint, absolutionem expectantes secundū regulam iustitiae. Talis erat *Paulus*, quimdiu Pharisaeus erat, qui profecit in Lege supra confortes: & quia inculpabilis compertus fuit secundū Legis justitiam, homini irregenito possibilem, sibi plaudebat, vivebat, & de peccato quasi mortuo triumphabat, *Rom.7.9.* donec Lex in spirituali sua luce introiit in mentem ejus: tum enim revixit peccatum, & ille occisus est. Talis fuit adolescens ille dives in Evangelio, *Mattb.16.16.* accedens ad Christum cum opinione iustitiae propriæ, & perfectæ obedientiæ Legi jam præstite; *Omnia (inquit) hac (præcepta Legis scilicet) observavi à pueritia mea.* Verum hic ubi Christus morbum ejus aperuit, compertus est servus peccati abjectissimus, & fœdus idololatra, qui divitias suas, & Idolum suum Mammona, vero Deo, & Christo, animæque sua saluti præferebat.

8. Causa deceptionis horum multiplex est: Omnes enim hi justitiarii, qui, propter offendarum suarum vel paucitatem vel levitatem, putant se non esse damnandos; vel propter innocentiam vitæ, & bona opera quæ fecerunt & facere parati erant, in judicio Dei se absolvendos sperant; ignari sunt proorsus & iustitiae per legem, quæ requirit perfectam obedientiam; & iustitiae Evangelicæ, quæ constat Remissione peccatorum, & imputatione iustitiae Christi, per veram fidem applicandæ: nam perfectionem personalis obedientiæ, quam legale fœdus, seu fœdus operum exigit, non agnoscant, & iustitiae Dei per fidem seipso subjicere nequeunt; Sed quaqua possunt ratione, suam ipsorum justitiam student stabilire. Non observant finem Legis datae, esse agnitionem peccati, & conclusionem omnium hominum sub peccato, ut manu ducantur omnes, qui perire nolunt, ad Christum; perfectionem Legis Moralis, seu spiritualem ejus sensum non capiunt: naturam peccati, meritumque ejus stipendum, non apprehendunt; iustitiae divinæ severitatem, quæ non patitur sibi sicutum fieri, non agnoscent: Sed ex corrupto sensu suo, iustitiam divinam

divinam metiuntur; justitiamque humanam, quam minime habent, impudenter mentiuntur.

9. Alii iustitiam Christi quæ est per fidem, cum iustitia operum suorum, tam feliciter in seipsis composuisse videri volunt, ut impossibile sit, quin ipsi utriusque iustitiae præsidio salvi sint futuri, quaqua ratione Deus sit cum iis acturus. Tales erant Galatae plerique, ad quorum errorem refutandum, eosque ad Christum reducendos, *Paulus* in Epistola sua ad Galatas, instar parturientis laboravit, demonstrans abundè argumentum hoc adeo perniciosum esse, ut necesse sit iustitiam per fidem in Christum planè everti, evacuari, & aboliri, si iustificatio apud Deum ulla ex parte queratur ex operibus: Nam si iustificatio, ulla ex parte, sit ex operibus, nulla ex parte erit ex mera gratia: & si iustificatio sit ex mera gratia, nulla ex parte erit ex operibus: quia, ex gratia esse, & ex operibus esse, in hac questione, non magis possunt componi, quam contradictoria possunt esse simul vera, ut docet *Paulus*, Rom. II. 6.

10. Alii sunt, qui cum audiunt iustitiam esse ex fide sola, absque operibus, fidem solitariam & destitutam operibus imaginantur: imo vero avidè talem fidem affectant, & profitentes iustificationem per fidem solum, abjiciunt studium bonorum operum, & tam longè segregant studium iustitiae à iustificatis, quam iustitiam operum à causis iustificationis velle segregare: atque ita sibi ostium aperiunt ad omnem voluntatem carnis implendam, & ad ascendendum nihilominus ad cœlum, per scalam, scilicet,phantasie suæ, non per regiam viam sanctissimæ, seu novæ obedientia. Hujus farina sunt Libertini & Antinomi, qui post professionem fidei in Christum, & consensus sui in fœdus gratia, solvunt seipso, non tantum à fædere Legis, seu operum; Sed etiam à mandatis & obedientia Legis, gratiamque Dei vertunt in licentiam ad quidlibet agendum pro voluntate sua, ita ut quicquid patraverint, nolint se amplius argui peccati propter illud, postquam semel se inter credentes nominarunt. Hos confutat Dominus noster, Matth. 5. 17, 18, 19. *Ne putate me venisse ut solverem legem: non veni ut solverem, sed ut impleam eam.* Et *Paulus*, Heb. 12. 14. *Sectamini sanctimoniam, absque qua nemo visurus est Dominum.*

11. Alii collocantes liberum arbitrium in solio Dei, & in liberi arbitrii manu ponentes & credendi & sancte vivendi potentiam, eamque communem mortalibus omnibus facientes, non solum naturam sic instructam, ornant specioso nomine *Universalis gratia*; Sed etiam iustificationem ex gratia, vertunt in iustificationem propter fidem, unicum suum opus. Sic omnes se decipiunt, & falso absolvunt, qui iustitiam ex operibus querunt, &

erorem errant, vel Pharisaeorum, vel Galatarum; contra quem errorem Apostolus, (*Gal. cap. 3. & 5.*) disputat, & docet eos omnes seipso segregare à Christo, qui ex operibus justificantur; & à gratia excidisse, qui propter opera absolvit & justificari volunt: Quid dicemus ergo de iis, qui docent propter fidem, ut conditionem fcederis novi, naturalibus liberi arbitrii viribus, sine speciali Spiritus Sancti operatione gratioſa præstabilem, se justificari posse, & à maledictione absolvit gloriantur? Illi quidem (quicquid verbis præ se ferunt) videntur nihil aliud agere, quam justificationem propter opera bona multa præstata dissimulare, & justificationem propter unum opus bonum, nempe fidem, asserere: quasi hoc unum bonum opus, loco omnium bonorum operum, à Deo acceptandum, & pro causa ex pacto meritoria, imputandum credenti esset ad justitiam.

12. Horum deceptio in his tribus consistit. 1. Quod putent Christi justitiam, nostram non posse fieri per adjudicationem, seu, non posse imputari nobis qui credimus in Christum, de quibus Scriptura docet credentium peccata fuisse imputata Christo. 2. Quod putent, per fœdus Redemptionis, neminem emptum esse ad plenam certamque salutem, sed per Christi mortem solum partam esse libertatem Deo, ut ei per justitiam liceret novum fœdus operum, cum toto genere humano pangere, sub hac conditio-
ne, ut quisquis bene usus fuerit libero arbitrio, obtineret cognitionem Evangelii, vel salutem sine Evangelio, si inter Ethnicos degat; & quicunque audiens Evangelium crediderit in Christum, (ex viribus scilicet liberi arbitrii) ei fidei actus (non Christi obedientia per fidem apprehensa) imputaretur ad justitiam. 3. Quod volentes ignorent naturam salutiferæ fidei, sive in seipso, sive in relatione ad justificationem spectetur: Nam quod ad fidem in se considerat, non agnoscunt eam speciale esse donum Spiritus Sancti, ut docet Apostolus, *Ephes. 2. 8.* Redemptis à Christo solis destinatum, vel solis illis datum; Sed putant fidem salvificam esse in potestate liberi arbitrii omnium & singulorum *Adami* posteriorum; qui omnes (ut illis placet) possent credere, si ipsis offerretur Evangelium per disertum aliquem Evangelii Ministrum. Quod autem ad fidem in relatione ad justificationem, volentes nesciunt quod fides justificans, Electis concessa, duplum actum exerceat in justificationis negotio: unum, per quem exuit se credens omni fiducia in operibus suis, imo omni fiducia in sua fide, qua opus est, ne sit justitia qua nobis imputatur vel causa, vel pars. Alterum actum exercet fides, quo, hominem denudatum & exi-
tum omni suâ inhærenti justitiâ, induit justitia Christi imputata per gra-
tiam, ut simili modo absolvatur credens, quo condemnatus est Christus,
qui

qui sine omni suo peccato inh erente, judicialiter factus est pecatum pro nobis, ut nos, sine justit e inh erentis seu sanctitatis nostra considerante, justitia Dei fieremus in illo judicialiter.

13. Superioribus se falso absolventium generibus annumerari possunt omnes, qui falsa Religionis specie, a veritate seducti & lethalibus erroribus fascinati, falsi n ominis Christum aliquem amplectuntur, salutemque sibi promittunt in alio quovis, quam in eo qui nobis in Scriptura describitur *Iesus Christus*, aeternus Deus, in plenitudine temporis incarnatus, Rex, Prophet, & Pontifex noster, via, veritas & vita, factus nobis a Deo *Sapientia, Justitia, Sanctificatio & Redemptio*. De hoc enim periculo solicite pr monuit Christus discipulos suos, *Matth. 24. 4. Cavete (inquit) ne quis vos decipiat: multi enim venient in nomine meo, dicentes, ego sum Christus, & decipiunt multos.*

14. Alii sunt, qui fidem Christianam cum Orthodoxis profitentur, sibi que plaudunt in professione sua, salutem sperantes se tandem aliquando consequenturos per fidem in Christum: Et licet consci sibi sint nequit a sua, sibi ipsis tamen pollicentur, cum tempus aliquod pr terierit (in quo morem poterunt gerere aliquantisper affectibus suis) se prorsus renunciaturos illicitis voluptatibus, & Religionis exercitiis se totos dedituros: Propter quod animi sui, ut putant, serium resipiscendi propositum, persuadent sibi Deum ad tempus indulterum liberorem vit  rationem; & tandem ipsos, ubi magis serio resipuerint, salvos pr stiturum.

15. Horum deceptio in his quatuor consistit. 1. Quod putent propositum resipisciendi ex convictione de peccato & officio resipisciendi ortum, esse ipissimam sanctificationis gratiam, & Regenerationis indicium. 2. Quod putent peccata, qu a in ipsis regnant, communia esse ipsis & multis aliis (sic ut illi opinantur) Regenit : siquidem pauci sunt, (ut ipsis placet) qui vivunt sine crimine. 3. Quod putent se posse resipiscere pro (ut ita dicam) velleit atis sua nutu, sive in pr senti, sive in futuro tempore; quasi resipiscientia non esset gratia Spiritus Sancti, sed effectus quidam in potentia liberi arbitrii cuiusvis hominis animalis, de impenitentia sua semel convicti. 4. Quod non observent, ex procrastinatione resipiscientia sua, indurari eorū suum indies magis magisque, idque ex judicio Dei, qui voluntariam impenitentiam solet, judiciali obduratione, punire. Hos comparat Christus filio immorigero, qui promisit se in vineam Patris profecturum, & non profectus est, *Matth. 21. 30.* Hi sunt scientes voluntatem Domini, non autem praestantes ejus mandatum; qui idcirco puniendi sunt plagi plurimis, *Mat. 12. 47.* Quibus Christus periculum procrastinationis ostendit, & consilium dat,

Luc. 13. 25, 26. Tentate introire (inquit) per angustam portam: multi enim quarent ingredi, qui non ingredientur.

16. Alii sunt, qui profitentur & persuasum habent se resipiscere, & in solo Christo per fidem solum, ex gratia mera salutem expectant: quos si an habeant fidem in Christum interrogaveris: Respondebunt, se in eum firmissime credere, nec dubitassem unquam quin Christus sit ipsorum Salvator suavissimus, qui pro ipsis se in mortem dedit; Si urgeas & explores, an ex animo loquuntur? confidenter confirmabunt rem extra controversiam positam esse, dicentes, quænam est tibi causa suspicandi fidei nostræ sinceritatem? aut, quæ causa est nobis de ea dubitandi? in quem enim crederemus nisi in Christum? an alias est peccatorum Servator? Si ex effectis explorare velis fidei ipsorum veritatem, & quæras, an resipiscant? idem asseverabunt quod de sua fide, quod scilicet dies noctesque resipiscant, & causas habeant quotidie resipisciendi justas, quoniam in omnibus peccamus omnes, & quidni igitur (dicent) quotidie resipisceremus? Si de dilectione Dei & proximi interrogentur, eadem erit, vel similis responsio. Hi sunt ex iis qui confidenter ad Christum accedunt, clamantes, *Domine, Domine:* & tamen minime student voluntatem Dei praestare; Sed multis modis peccati servos se ostendunt.

17. Horum deceptio latet in his duobus. 1. Quod definitiones seu descriptions fidei, Resipiscientia, Dilectionis, Spei, & reliquarum virtutum spiritualium, sibi ipsis fingant crassiores; & carnales conceptus suos, spiritualium donorum nominibus ornent. 2. Deinde quod assensum mentis veritati praebitum, sententiamque *Conscientia* de officio faciendo in mentis judicio sine oppositione rationis pronunciatam, accipient pro consensu *Cordis*, seu, voluntatis imperantis, ut officium fiat, & pro *obsequio* voluntatis praefito, & pro affectuum *obedientia* mandatis Evangelii jam intus praefita, & pro sincero *proposita* obedientia in toto vita cursu praestanda.

18. Alii sunt, qui fidem Christianam profitentes, & salutem sibi per eam promittentes putant negotia sua secularia, & vocationem ad res mundanas curandas, & ad prospiciendum sibi & familia sua de rebus necessariis in hac vita corporali, excusare posse ipsis apud Deum, etiam si alios, qui liberiores sunt à curis terrenis non æquent in studio Religionis & rerum divinarum. Hi sunt qui in toto vita cursu faciunt id propter quod *Martha*, in singulari facto delinquens, semel reprehensa est à Christo, *Iuc. 10. 41.* Hos describit Dominus in parabola seminis jacti inter spinas, *Mat. 13. 22.* Et in parabola Conviviarum, qui invitati sunt ad nuptias filii Regis, & se excusarunt, *Mat. 22. 5.*

19. De-

19. Deceptione horum in his tribus consistit. 1. Quod putent res terrenas, quarum necessitas primo appareat, primo loco quaerendas esse : Illud vero unicum quod elegit *Maria*, petendum esse proximo loco, nempe, quando per vocationem externam & necessitatem familiae sua prospiciendi de rebus mundanis, licet vacare rebus spiritualibus. 2. Quod putent *lucrum* esse pietatem, & vera Religionis summam. Non enim possunt animum inducere ut credant, cum ad temptationem ventum fuerit, Deum à quoquam requirere, ut in confessione veritatis in Controversiam vocata, aut in prosecutione rerum, quae ad Religionem pertinent, quisquam rem suam familarem debeat desplicere, vel in periculum adducere: absurdum enim existimant hoc consequens esse posse ullius Religionis vera. De hoc errore monet *Pau-
lus*, 1 Tim. 6. 5. 3. Quod putent se facile posse duobus Dominis servire, Deo, & Mammonæ, ita ut unius servitium non impediturum sit servitium alterius. Hunc errorem refutat Dominus, Mat. 6. 24. & hortatur ut eum caveamus ; *Nemo* (inquit) potest duobus Dominis servire : aut enim unus habebit odio, & alterum diligit ; aut uni adbarebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammona. Et Lyc. 21. 34. Cävete vobis, ne quando graventur corda vestra crapula & ebrietate, & solicitu-
dibus hujus viæ.

20. Alii sunt, qui summam Christianæ Religionis ponunt in solitudine, & procul abesse ab omnibus negotiis, proximam & accommodatissimam rationem putant esse ad Deo serviendum, & seipso servandum : idcirco privatam degunt vitam in obscuro aliquo angulo ; & licet donis instructi sint, quibus Reipublica, vel Ecclesia prodeste possent, malunt tamen Eremitarum more vitam transfigere, potius quam in publicum, cum periculo molestiarum, aut famæ sui minuenda, prodire : Neque caret ipsorum consilium speciosis prætextibus: Sic enim existimant se saluti animarum suarum optime prospecturos ; Lectionibus & precibus incubituros ; neminem ad odium aut simulationem provocaturos ; & sic etiam tranquillitatî sua optime se consulturos confidunt : præsertim, si simul etiam judicent se donis non esse instrui-
tos, aut, se nullo modo idoneos esse ut alii pro sint ; si putent quacunque habent dona vel bona, vix sibi ipsis sufficere, ut commode in cursu præsen-
tis vita ad vitam propostam pertengant. Non negamus aliquos Regenitos in tempore persecutionis in desertum fugere cogi posse, & inter feras latitare, durante periculo, quorum societate mundus non est dignus ; Sed eos culpamus, qui, quando violenta persecutio non flagrat, otio suo indulgent & cum Ecclesia vel Reipublica dispendio, talenta sua abscondunt. Nam si accuratum scrutinium instituatur, metus molestiarum, impatientia pugnandi fidei

pugnam, odium laboris omnis, & prava quietis privata existimationisque, qualis qualis, retinendæ cupido, consili hujus fons & origo esse invenientur; & instituti hujus finis comperietur non esse devotio, sed quietis carnalis & otii privati studium. Quapropter audiamus Apostolum de hujusmodi fucis dictantem, 2 Thess. 3. 10. *Quod non debeant edere qui nolunt laborare;* hoc est, vitam in aliquo honesto negotio in bonum publicum ducere: Hi enim sunt arbores fructum non ferentes. Audiatur etiam Christi sententia de hujusmodi hominibus, (quos mundus ut sanctissimos Monachos solet admirari) qui, Mat. 24. 14. in parabola de talentis, cestatorem hunc nostrum depingit sub specie illius servi nequam, qui, quia habebat unum tantum talentum, abiit & occultavit illud in terra: *Ejicite (inquit) servum illum inutilem in tenebras extremas , illic erit fletus & stridor dentium.*

21. Alii sunt vere fidelibus externe simillimi in omnibus quæ observari possunt ab inspectantibus: Nam inter profitentes Christum edunt nomina sua, Christoque se consecrare videntur; fidelissimis se adjungunt, & à Sanctorum sodalito nunquam se patiuntur divelli; communes cum illis sustinent labores; videntur parati ad tolerandam crucem & exeundum cum reliquis extra civitatem & censem hujus mundi, opprobrium Christi portantes; & ejus adventum (ut appareret) expectantes: intus tamen non sunt regeniti, non tanguntur sensu peccati sui, non quarunt justitiam & Remissionem peccatorum per Christum; Sed Spiritu Sancto prorsus destituti sunt, sicut in parabola præ se fert conditio fatuarum virginum, degentium in consortio virginum prudentiorum, quæ vitam purgatam à scandalo habebant sicut prudentes; lampades habebant ut prudentes; extra suspicionem erant iniquitatis sicut prudentes; in occursum Domini proficisciabantur illæ ut ha: Denique, si præter eas infirmitates, communes illis & his, nempe, quod omnes somnio occupata fuerint, nihil dissimile erat quod extra cerni potuit in fatuis & prudentibus. Quæ similitudo in externis, sicut decipit inspectantes, ita & ipsos professores decipere posse certum est: nec discrimen hoc plene aperietur mundo, priusquam venerit judex, scrutator cordium, qui destitutos Spiritu Sancto & irregenitos omnes à se segregabit, lampadesque inanes confringet eorum qui non resipuerunt, qui ex Conscientia indignitatis suæ non confugerunt ad Christum, nec in ejus virtute fructum ferre studuerunt.

22. Alii sunt, qui non tantum gregariis fidelibus pares videntur, cum fatuis illis virginibus, sed & vulgo Sanctorum aliquanto sanctiores videri volunt, imo iis multo superiores in cognitione & prudentia, in pre-

candi,

candi, conferendi & disputandi, de rebus divinis, facultate: imo vero zelo ferventiores; & omnium maximè studiosi, ut minima qua que in Ecclesia & Dei domo ad amissum verbi divini exigantur, & ut peccatores omnes acriter corripiantur: in quorum observatione & judicatione, Sanctuli hi censores sunt severissimi. Certum quidem est omnia hæc minima officia debere fieri; Sed, graviora officia Charitatis, Longanimitatis, &c. non oportet omitti. Tales nobis Christus describit Phariseos, *Luc. 11. 22.* His annumeramus eos, qui, (quia non solum coram hominibus, justi videntur, alisque superiores esse propter donorum excellentiam; Sed etiam quia in Domo Dei aliis doceundis, adificandis, regendis, ad cœlum ducendis præficiuntur ut Pastores & morum Censores) non dubitant quin eundem locum quem habent in Ecclesia, in cœlo & censu Sanctorum, sint habituri: Hi tamen nec in hac vita pro oibis à Christo habentur, nec in vita futura cum Sanctis numerandi erunt.

23. Horum deceptio ex his tribus oritur. 1. Quod videantur & sibi & aliis, supra vulgus fidelium eminere. 2. Quod se comparent cum aliis quibuscum vivunt, præcipue cum inferioribus, non vero cum Lege Dei, & speculo Verbi ejus. 3. Quod non distinguant dona communia à gratia salutari, sed potent, sicut in conspectu hominum, sic etiam in conspectu Dei, donorum excellentiam maximi aestimari: non considerantes, quod dona illa quæ ornant hominem apud homines, onerent hominem apud Deum, & augeant ejus rationes: Nam, *cui multum datur, multum ab eo repetetur, Luc. 12. 48.* Nam aliud est justificari apud Deum, aliud sibi vel hominibus justus videri; aliud est cognitione mysteriorum imbui; aliud ea credere, & cordi insculptu habere; aliud est docere ea quæ salutem afferre possunt aliis, aliud eadem sibiipsis in usum proprium applicare; aliud est vitam externam & exteriorem partem patinæ purgare, aliud intus renovari, innatam superbiam, rerum mundanarum amorem, inanis gloria cupiditatem affectusque alios carnales, virtute Spiritus Sancti intus compescere, contundere & mortificare. Hinc est quod *Paulus*, se ab istiusmodi hominibus discriminans, dicat, *i. Cor. 9.27. contundo corpus meum, & in servitatem redigo: ne quo modo, quum alio prædicarim, ipse rejectus sum.* Et *Rom. 7.* deflet peccati innati vires in se, & fugit ad Christum Redemptorem.

24. Alii sunt, qui propter fidem suam temporariam, (adde resipiscientiam temporariam, affectuum motus temporarios, morum mutationem & vitæ emehdationem temporariam,) & sibiipsis & aliis videntur adeo similes verè fidelibus, verè resipiscientibus & renovatis, ut minimè mirandum sit quod

quod seipso decipient, falsoque absolvant in judicio suo. *Temporariam fidem vocamus eam, quæ ex naturalibus & temporariis causis prognata est;* & non nisi ad tempus probationis durat: ortâ enim tentatione, & probatio facta, non tantum languescit, imfirma fit, & labitur ad tempus (quod veræ fidei accidere potest;) Sed etiam planè deficit & aboletur. Sic enim describit nobis Christus fidem *temporariam*, Lyc. 8. 13. Sed loquens de conservatione fidei *Petri*, dicit se orasse, ne fides ejus deficeret, Lyc. 22. 32. Resipiscientiam item, & vitæ emendationem *temporariam*, vocamus eam, quæ aliquando & in aliquibus rebus, veræ resipiscientia & vitæ emendationi similis est; Sed post tempus aliquod evanescit. Sic etiam *Hoseas*, cap. 6. 4. describit nobis, (sub nomine *bonitatis instabilis*) resipiscientiam & vitæ emendationem *temporariam*.

25. Hujusmodi fidei & resipiscientiæ causas ut inveniamus, Consideremus. 1. Quid possit naturalis dispositio animi in negotio fidei: facile enim perspiciemus, si comparaverimus vim historiarum quæ à profanis descriptæ sunt, ad fidem historicam procurandam cum Scriptura sacra, per Spiritus Sancti Amanuenses exarata. Humana scripta tantam fidem vulgo inveniunt; ut extra controversiam habeantur pro veris: quid mirum si etiam divina Scriptura, à multis fide historicâ recipiatur communiter ut vera? Quod ad naturalem affectuum dispositionem pertinet, communi experientiâ notum est, quantum moveri soleant affectus hominum, non solum in lectio- ne verarum historiarum de vita, moribus, & morte justorum hominum; Sed etiam in lectio- ne fabularum fictarum, quas sciunt esse fictas: in quibus legendis (cum ad vivum pinguntur quasi verè res gestæ fuissent) lectors non possunt sibi ipsis temperare, quin nunc dilectione, nunc odio & indignatione, nunc commiseratione, etiam erga ficta nomina afficiantur; & non-nunquam multo plus quam ipsis putassent afficiantur. 2. Quæ sit Conscientiæ vis in iustis accusationibus, ad tristitiam excitandam; in excusationibus, ad latitiam & gaudium movendum, testantur Ethnicorum scripta abunde satis. 3. Quæ sit vis moralis disciplinæ in moribus fingendis, & externa vi- ta pingenda, in *Socratis* & *Aristotelis*, aliorumque similium discipulis vi- dere est. 4. Quæ delectatio inveniatur in contemplationibus Metaphysi- cis, Physicis, Mathematicis, & reliquis similibus, non est quod verba facia- mus apud studiosos Theologiæ, adeo sunt hac omnia nota & comperta, vel mediocreter, versatis in humanioribus literis. Quis ergo neget veritatem divinitus revelatam, de Deo, de Angelis, de animabus hominum, de Creatio- ne, de Gubernatione omnium rerum, de hominum Redemptione eorumque æterna salute, parem mereri & obtineri posse fidem, ab Evangelii auditore ir- rege-

regenito? & si hac veritas non multo splendidiora effecta producat quam producunt Ethnici scriptores aliquando; posse tamen eam saltē similia, & paria effecta, in Conscientia & affectibus iregeniti, imo & in motum formatione producere, non est dubitandum. 5. Ad naturam & educationem accedant Spiritus dona communia, qualia sunt cognitio mysteriorum in Scriptura descriptorum; & fides non historica tantum, sed & temporaria, ad proportionem clarioris revelationis elevata, & ad affectus ciendos, tanto accommodatior reddit. Addatur donum Prophetiae communis, seu, donum prædicandi veritatem Dei cognitam, & pro concione precandi: quæ dona invenimus in Concionatoribus illis, qui Evangelium idem cum *Paulo*, ex invidia erga *Paulum*, & non ex amore erga Christum prædicabant, *Philip.* 1. 15, 16. Adjiciamus donum miraculorum, & donum Prophetiae specialis, seu prædicandi futura; quæ dona in *Juda* proditore, & in *Balaamo* reperiebantur: quid mirum quod ista, hominem animalem natura satis pronum ad se absolvendum & decipiendum, speciosis rationibus inducant? Hæc communia, sive naturalia, sive spiritualia, temporaria vocamus: partim, quia non sunt dona *ἀμεταμελήτα*, (quæ Deus nunquam auferit) sed ex iis donis, quorum usus & fructus temporarius tantum est, quaque in hac vita auferri possunt: partim, quia ad exercitium horum donorum, homines iregeniti, ex carnali amore sui, ex ambitione, avaritia, simulatione, aliisque fitilibus pravis affectibus, (quæ præsentem vitam respiciunt) moveri solent: & non ex solida dilectione erga Dei gloriam & salutem hominum.

25. Quod autem homines hic facillime, non tantum se decipere possint, sed etiam se re ipsa decipient, author nobis est Christus, qui (*Matth. 7. 21.*) prædictis, non tantum Idiotas ex vulgo se decepturos, sed etiam Prædicatores Evangelii: imo Prophetas & miraculorum dono auctos & ornatos, eosq; non paucos, sed multos existimaturos se in die judicii absolutionis sententiā audituros, eō quod in nomine Christi prædicarint Evangelium, ejecerint Dæmonia, multaque miracula in nomine Christi ediderint: qui tamen nihilominus ab ipso, ut operarii iniquitatis, condemnabuntur & ejicientur. In his enim omnibus deest sensus peccati inharentis, humilians peccatorem; deest metus ira merita ad Mediatorem impellens, deest fides in Christum, & deest studium novæ obedientiæ. Denique, (ne diutius, in enumerandis fallaciis quibus homines sibi ipsi imponunt falsoque se absolvunt, insistamus) certum est, sicut errandi, sic etiam nosmetipsos decipiendi vias esse innumeratas; tantoque magis difficulter perspici & evitari posse periculum deceptionis, quanto plures fallaciae concurrunt, seque invicem tegentes, probabiliter.

rem speciem Regenerationis & novæ creaturæ præ se ferunt.

26. Causæ præcipuæ harum fallaciarum & deceptionis eorum qui falso se absolvunt, sunt hæc quinque. Prima, est *ignorantia* Verbi divini; nominatim autem ignorantia Legis & justitiae divinae. Et qui hoc morbo laborant, non intelligunt quam sancta & spiritualis sit Lex, quæ officia exigat ab omnibus, & quo usque se extendat, scilicet, ad inclinationes & facultates omnes animæ & corporis; non intelligunt peccati naturam, quantum Deo, ejusque autoritati, sanctitati & majestati aduersetur; non intelligunt quid sit peccatum originale, & quid mereatur, quæ sit naturæ corruptæ pravitas, quam misera conditio filiorum *Adami*, quod ad spiritualia attinet, mortuorum, & sub peccati Satanæque jugo animalem vitam degentium, & in perditionem æternam ruentium; vel saltem non ista intelligunt ita ut humilientur in se, vel, metu ira divina tangantur, vel, seipso abnegent, vel fiducia carnali renuncient: Non mirum ergo quod se falso absolvunt. Secunda causa, est carnalis & erronea apprehensio omnium rerum spiritualium: nominatim autem Dei, Christi, Relipiscientiæ, Fidei, Spei & Charitatis. Deum enim (quia non statim profilit ad punienda scelerata) sui similem esse fingunt, hoc est, si non scelerum Patronum & approbatorem Deum judicant, saltem eum putant qui non habet maiorem rationem peccati, quam ipsi securè peccantes, *Psal. 50. 21.* fidem & spem mortuam, pro fide & spe viva admittunt; charitatem labiorum, pro laboriosa ponunt; morales virtutes ab Ethniciis affectatas, pro Christianis habent. Non mirum est igitur quin seipso decipient. Tertia causa, est falsa hominum argumentatio à bonis aliquot actionibus suis, ut ipsis placet, ad concludendum, quod habitus insisi & principia actionum sint in seipso. Nam si forte aliquid aliquando fecerint, quod speciem Christianæ virtutis præ se ferebat: mirum, quantum de sua Relipiscientia, de sua dilectione erga Sanctos, de sua fortitudine, temperantia, aequanimitate & misericordia, vel jactent apud alios, vel intus sibi gratulentur! Ad quas virtutes probandas, nihil præter alias instantias, à multis forsan retro annis in memoriam revocatas, producunt: quibus rationibus non possunt seipso non decipere. Quarta causa, est comparatio sui, vel cum hominum pessimis, vel cum sui similibus, vel cum sanctis, qui lapsi sunt in aliquod peccatum gravius, vel cum aliqua regula obliqua, quæ ipsis non potest non fallere. Quinta causa, est irregenitorum nimius sui amor, per quem sua quæcumque bona supra modum amplificant, & peccata sua extenuant vel excusant; facta sua in se licita, sed non aperiæ mala, pro expedientibus & verè bonis astimant; falsa quoq; pro veris, & obliqua pro rectis ad sui justificationem admitteunt; falsas Regenerationis notas comminiscuntur, & veras notas (sicut & promissio-nes factas vere fidelibus) falso sibi applicant.

27. Hujus autem morbi symptoma sunt hæc. Omnes qui falso se absolvunt, in creaturis suam perfectionem & felicitatem querunt; minime seipso abnegant; non serio ad humiliationem sentiunt morbos animarum suarum; nec solide agnoscunt se habere opus Christo Medico; presumunt omnes; securi sunt omnes; non metuant sibi à Dei justitia vel ira; sibi ipsis placent in viis suis & plaudunt; non admittunt accuratius aliquod examen de vita sua; suspicionem de sua integritate vel sinceritate conceperant ab aliquo, vel à Conscientia sua injectam, impatienter ferunt; omnes respiciunt magis bona qua in se sunt, aut inesse videntur, ut in se propter illa confidant, quam mala sua recognoscunt, ut humilientur & suæ justitiae renuncient; denique, alicui Idolo in corde suo latenti & regnanti serviunt. Omnibus his dicet Christus tandem (nisi resipuerint dum dies est, & dum gratia Dei ipsis offertur) *Abite à me operariis iniquitatis.*

28. Usus hujus doctrinae est, ut admoniti sapiamus; ut caveamus nobis ab imposturis peccati, mundi, Satanae & cordis nostri; nec securi stertamus dum dies est: Sed vigilemus, & subinde nos excutiamus, & judicemus secundum Legem Dei, ut cogamur de die in diem ad Christum confugere, & ad eum proprius accedere, ut arctius cum eo uniamur, ne cum mundo in tenebris versante pereamus: in specie autem caveamus, ne in re ulla externa, extra Christum; ne in ullo opere nostro, ne in officiis ulla nostris præstatione, ne in ulla donis aut dotibus internis à Deo nobis concessis confidamus vel quiescamus; ne confidamus in communib[us] privilegiis visibilis Ecclesiæ, quod piis parentibus nati, quod in vera Religione aliti & educati sumus; ne sit nobis satiis, quod pios omnes, & optima quæque opera probare & amare nobis videamur; quod corda nostra promittant se operam datura, ut à nobis officia omnia dilectionis erga Deum & proximum præstentur; ne sufficiat, quod virtus, quibus dediti fueramus, abjecerimus, & ex pollutionibus, hujus mundi evaserimus; quod in vita nostra scandala nulla alii obijiciamus, seu, quod nullo vitio notati simus, vel, quod nos subinde abjiciamus at Dei pedes in sacco & cinere cum lachrymis: imo vero ne sufficiat nobis Religionis exercitiis omnipibus incumbere, Scripturas legere, conciones auscultare, sejunio aliquando & precationibus vacare, cum Pharisæis in observatione omnium mandatorum contendere: hæc enim fieri quidem debent, sed nisi justitia nostra excedat justitiam Pharisæorum, non introibimus in regnum cœlorum; nec putemus sufficere, si zelo ardeamus pro reformatione publica, & adversus peccata aliorum vigiliter decertemus: fons enim & finis horum officiorum discrimen ponunt inter virtutes Pharisæicas & Christianas. Quod si nobis datum sit defectus operum nostrorum observare, eosque agnoscere

& deplorare : nec illud satis esto, quandoquidem agnitione vel confessio peccati, non est expiatio peccati ; neque suppletur defectus per dolorem ob defectus, vel, per emendationis sive promissionem sive propositum. Quod bonis operibus studere & in illis fiduciam minime fundare debeamus, verbo tenus & in mentis iudicio facile omnes agnoscimus : re ipsa tamen in contrarium tendit corrupta cordis nostri inclinatio, & praxis : omnes enim per naturam, justitiam & salutem ex operibus nostris, ex satisfactionibus nostris & ex sufficientia virium nostrarum affectamus. Quapropter etiam si hunc practicum errorem in nobis jam observavimus, cumque in Conscientia iudicio condemnavimus, eique renunciasse nobis ipsis visi sumus : ne tamen hic facile cordibus nostris credamus, quia erroris hujus tenacissimi sumus, eumque diligentissime palliare, dissimulare, sub aliquo novo specioso nomine retinere, novaque obedientiae titulo incrassare solemus. Sed studeamus totos nos in Christum conjicere, ut justitia ejus imputata (ex tenore cœderis gratiae) totos nos amicemus & tegamus, in eaque sola gloriemur ut quæ ad nos justificandum coram Deo sufficit sola ; & studeamus sanctitati, seu nova obedientiae, simili & justitiam imputatam, seu, Remissionem peccatorum nostrorum, nostra justificationis proram & puppim facere, ne nos decipiamus. Irregenitus enim convictus de potentia sua ad bonum bene agendum, potest hoc usque Evangelio obedire videri, ut Christum audeat ; ab eoque precibus contendat, ut vires suppeditet, ad has vel illas cupiditates debellandas, & ad hæc vel illa officia praestanda : interea tamen errorem practicum novissime nominatum mordicus retinere & fore, hoc est, operam dare ut stabilitat suam justitiam. Quod perspici potest in Pontificiis, qui justificationem per opera profitentur, & imputatam Christi justitiam rejiciunt, & ludibrii habent tanquam putatitiam. Non negabit Pontifex se per naturam peccatorem esse, & ira divina obnoxium : non negabit, verbo tenus saitem, Christum esse unicum Servatorem: urgebit quantum vis, ut justitiae studeas; jubebit ut aedes Christum ad obtinendum potentiam ad sancte vivendum, ad pollutiones & imperfectiones bonorum operum abluidas in Christi lavacro, easque suppendas in ejus perfectione docebit : & quod bonum in te reperitur, tingendum prescribet in Christi sanguine, ut meritum evadat. Neque hoc mirandum : nam in cordibus omnium filiorum Adami, etiam post amissam potentiam ad praestandum violatum illud foedus operum, manet insculpta obligationis summa, *Fat hoc, & vives*, idque ex Dei instituto, ad concludendum omnes sub peccato : per quam obligationem, cum debeat homines reatum suum & justam condemnationem suam, & meritam mortem agnoscere, ut ad amplectendum Christum & foedus gratia per Christum

Christum adigantur : tantum abest ut sapiant, ut contra, stolidissime iustitiam per opera impossibilem & vitam aeternam ex merito suo irrecuperabilem affectent, eamque tam misere depereant, ut venientes ad Christum, velint si possint eum etiam Ministrum & factorem erroris sui redder ; & fcedus gratia ipsius, in fcedus operum commutare. Et certe per naturam cor nostrum propender, & fertur ad agendum cum Christo, non secus ac si furcifer aliquis, a suspedio per Regis filium redemptus, eique in perpetuam servitutem mancipatus, post vitam datam gratis, post victum & amictum ei concessum gratis, recusaret principis gratia frui, eique gratis servire ; Sed accedens ad Regis filium mendicaret ab eo instrumenta operarii, quibus instrumentis posset operam suam Regis filio ob mercedem, vel aliis, quibus vellat dominis postea locare : & sic de suo sibi vivere. Huic errori pratico quicunque Christiani cedunt, similes sunt haeretae, quæ querui incumbit ; & succum de queru fugit, quo vitam propriam alat & fructus suos ferat. Nam accedunt hi ad Christum, non ut habeant ipsum, sed ut habeant ejus dona quibus seipso ditent, & absque illo se perficiant ; accedunt ad Christum, sed nolunt inscrii Christo ; vivere volunt per Christum, sed non in illo ; sibi vivere volunt, non illi soli : Restat ergo ut convicti de peccato & impotentia nostra, nosmet ipsis abnegemus in omnibus ; ad Christum fugiamus, & cum eo magis magisque uniamur ; in eo solo iustitiam omnem & vitam queramus ; nunquam satis habentes, nisi eum habeamus nobis factum & sapientiam, & iustitiam, & sanctitatem, & redemptionem : Nam si iustitiam & sapientiam ab eo petamus ; sanctificationem vero & liberationem à peccato & miseria aliunde queramus, & non omnia in illo & per illum non possumus nos salutiferae illius vitis ramos probare. Atque hæc de Casi- bus Conscientiæ quibus impeditur Regeneratio hominis iregeniti sufficient-

LIBER SECUNDUS.

De Casibus Conscientiæ, in quibus Status Regeniti vocatur in dubium.

C A P U T I.

De Præcognitis.

Hactenus actum est de Casibus, seu Morbis Conscientiæ hominis Irregeniti, ut manifestum fieret quibus modis malisque Regeneratio impeditri soleat, & simul etiam perspiceretur, quibus modis malisque impeditatur Regenerationis incrementum & progressus: Siquidem ex iis malis, quæ regnant in Irregenitis, pleraque obsident & infestant Regenitos. Deinceps tractandi veniunt Casus seu morbi Conscientiæ, qui pertinent ad Statum hominis Regeniti. De quibus ut clarius verba facere liceat, præmittenda sunt præcognita quædam: quorum primum est.

1. In quaestione de Statu hujus vel illius hominis, idem est querere, an sit Regenitus? & an sit efficaciter vocatus, fide vera imbutus, justificatus, Deo reconciliatus, filius Dei adoptivus? Idecirco in Responsione perinde erit affirmare aliquem Regenitum esse, aut efficaciter vocatum, aut fidelem, aut justificatum, aut Deo reconciliatum, aut filium Dei adoptivum pronunciare. Haec enim Regeniti denominationes, licet formaliter differant propter diversas definitions abstractorum, idem tamen sunt materialiter, & in concreto, seu, singulari homine: quia impossibile est ut aliquis sit Regenitus, quin etiam sit fidelis, justificatus, Deo reconciliatus, & filius Dei adoptivus.

2. Gratia salvifica, seu, quæ salutem comitantur, nempe, Fides, Resipiscientia,

centia, Spes, Charitas, efficax Vocatio, Justificatio, Reconciliatio, Ad-
optio, simul sunt tempore, sed non sunt simul naturā: Efficax enim Voca-
tio, natura praeedit fidem: fides, spem & charitatem, &c. Et gratia illa qua
simul tempore dantur, non semper innotescunt simul tempore, nec se
æquali evidentiâ nobis manifestant: sicut enim Resipiscentia signa, non le-
via, frequenter apparent in multis, priusquam appareat in iis fides in
Christum; Sic etiam charitas erga Deum & Sanctos observari potest in
Regenito saepe, priusquam Regenitus ipse audeat aliquid de fide sua asse-
vere.

3. Licet multi sint Regeniti, qui nondum percepérunt ulla in seipsis indu-
bitata signa Regenerationis suæ, certum tamen est, multos etiam esse, qui
magna cum consolatione sua, norunt se esse translatos de morte in vitam, &
acepisse à Deo spiritum adoptionis, per quem Deum vocant Abba Patrem,
seu, qui arrhabonem vitæ æternæ in cordibus suis acceperunt, sicut patet,
Ephes. 1, 14. Et certum etiam est dñe Regenitos omnes operam dare, ut
certo dignoscant se esse filios Dei: Omnes enim fideles jubentur studere,
ut certam sibi reddant Vocationem, & Electionem suam, *2. Pet. 1, 10.* In
quem etiam finem jubemur explorare, an simus in fide? &, an Chri-
stum per Spiritum suum in cordibus nostris habitantem habeamus? *2 Cor.*
1, 3, 5. Alioquin enim nisi certo sciant Regeniti suam hanc felicitatem, non pos-
sunt pro ea gratias Deo agere, vel in Deo latari, vel se hilariter ad Deo servi-
endum accingere, vel Deum cum fiducia ut Patrem suum invocare: quapropter
orandus est Deus ab omnibus creditibus, ut det ipsis per Spiritum suum
certius scire ea quæ ipse illis gratificatus est. De quo dono Spiritus, *1 Cor.*
2, 12. loquitur Apostolus.

4. Cognitio Regenerationis quoad certitudinis claritatem, multos ad-
mittit gradus, propter varietatem conditionum in quibus potest esse is, qui
in statu gratia jam fixus & stabilitus est: Multæ enim oriri possunt dubi-
tationes in Regenitis, quæ obscurant ipsorum lumen, & impedianc certitu-
dinem cognitionis quod sint Regeniti. Cujus rei rationes variae redi pos-
sunt, & inter alias haec quatuor. 1. In Regenitis & per Spiritum Dei illumina-
tis, reliqua manet multa ignorantia, multæ dubitationes conjunctæ cum
fide, propter imperitiam discernendi vel examinandi statum suum. Unde fit
ut non tantum recens conversi ad Deum, idem saepe patientur in vita spiritu-
ali, quod infantes in vita animali, qui non nisi post tempus aliquod percipiunt
per reflectionem se animas habere; Sed etiam adultiores Christiani saepe am-
bigunt quid de statu suo statuant, quid de fide, quid de Regeneratione sua
fixum teneant: maximè cum, cum per corpus peccati adjacentis notabiliter
impe-

impediuntur in spiritualis vita exercitiis, & coguntur cum *Paulo*, (Rom.7. 24.) clamare, *Miserum me, quis me eripiet?* &c. Interim tamen propter fidei sua imbecillitatem, non possunt cum *Paulo* eluctari, & ex dubitatione se expedire. 2. Plerunque per tentationes *Satanæ*, tenebrae objiciuntur sanctis ad impediendam certitudinem cognitionis de Regeneratione sui. Statutum enim est Diabolo vexare sanctos ex ipsis regno & vinculis elapsos : quos licet noverit se non posse perdere, non definit tamen vexare, ut saltem minus alacres eos reddit ad Dei cultum : & quia metuit regno suo ab iis, idcirco negotium ipsis facessit, eosque ad suam ipsorum defensionem cogit, ne operam dent aliorum ad Deum conversioni, vel, ne ejus regnum in aliis oppugnant. 3. Plerunque offenditur Deus peccatis Regenitorum, præsertim lapibus gravioribus, quibus Spiritus Dei irritatus & contristatus subtrahit consolations suas, nec testimonium illis fert de sui ipsorum adoptione, sicut solitus erat. 4. Deus, dubitationibus permisiss, exercere vult, & probare fidem suorum, eosque ad officia pietatis alacrius & sincere magis prosequenda incitare, ut superatis dubitationibus confirmationes in fide evadant, & in omni observantia sinceriores & diligentiores reddantur.

5. Fieri potest, ut discernatur Regeniti Conversio ab exercitatis, & spiritu discretionis præditis observatoribus, quando ipse Regenitus maxime dubitat an sit Regenitus ; imo vero quando Regenitus temptatione aliquâ irretitus, putat se non esse fidelem vel regenitum. Cujus ratio est, quia etiam Regenitus, propter nuper datas causas, ignorare potest aut non discernere statum suum; Signa tamen & effecta Regenerationis adeo manifesta esse possunt, ut inspectantes, & judicantes de eo secundum Charitatis regulam, non dubitet quin sit Regenitus. Non erat extincta fides in discipulis *Emmauntem* proficiscientibus, *Luc. 24.* qui putabant se errasse, quod credidissent Christum esse promissum Salvatorem : manifesta enim indicia dilectionis erga Christum etiam tum percipi in illis poterant, interea enim dum suspicuntur se falsos fuisse in fide sua de Christo, admodum tristes sunt, & colligunt quæcumque possunt argumenta, quibus penè mortuam de Christi Resurrectione fidem suam, resuscitarent.

6. Inchoata Regenerationis tempus non semper seitur vel discernitur ab ipso Regenito, vel alio quovis inspectante, ut experientia docet in aliquibus, qui à pueritia in exercitiis Religionis educati sunt, in quorum Conversione nulla notabilis mutatio perspici potuit : in his verum compertum est Christi dictum, *non venit regnum calorum cum observatione*. Hi quando examinare se incipiunt an sint Regeniti, an sint in Christo, & quo tempore conversi sint; de tempore statuere non possunt, & de re ipsa non nisi post aliquod tempus

pus audent affirmare, nempe, non nisi postquam in probationibus variis, documenta dedissent sinceritatis sua, ex certis indiciis, quæ fidem facere possent Christum in iis jam olim habitatæ.

7. Etiam Regeneratio in omnibus Regenitis essentialiter & specifica definitione eadem sit, varia tamen est, respectu accidentium, in aliis atque aliis: aliqui enim non diu hærent in angustiis Regenerationis, sed exiguo interje-
cto tempore vulnerantur & sanantur, humiliantur & eriguntur; occiduntur per Legem, & vivificantur per Evangelium; ut videre licet in aliquo millibus electorum, *Act. 2.* qui sermone uno vel altero, ad fidem & ad Ec-
clesia consortium conversi sunt; cum certum sit multos alias non nisi longo tempore, posse per doctrinam Legis humiliari, vel, per doctrinam Evangelii consolationem solidam capere. Aliqui in Conversionis initio lenius tractantur: postea vero jam adulti in fide, graviora patiuntur, ut in *Davido* videre est, qui in adolescentia, dum pascet oves, cantionibus sacris & Cithara tempus in latitia duxit; postea vero durius exercebatur, & sensu iræ divinae sapientius affligebatur. Aliqui in mœstre & lachrymis Christum sequuntur, & ejus Regno promovendo student, ut *Timotheus*, quem *Paulus* hortatur, ut ubiorem mensuram consolationis in Christo admitteret; ut se fortiori-
rem præberet in militia quam militabat. Idem etiam observare licet in *He-
mane* Ezraita, qui, *Psal. 88.15*, conqueritur se ab adolescentia, terroribus Dei agitatum, animo pependisse: In quo etiam probatum videmus illud, quod in superiori præcognito dictum est, de Regeneratione inchoata priusquam discernatur ab ipso Regenito, vel ab alio quovis. Nam in iis qui ter-
roribus legalibus diutius exercentur, non licet pronunciare utrum in illis sit ulla Spiritus Sancti regenerantis operatio, priusquam fides in Christum in-
cipiat apparere: sicut enim fieri potest, ut Spiritus timoris operetur in ali-
quibus aliquantis per, ad convictionem tantum, non autem ad conversionem; sic etiam fieri potest, ut in terroribus his lucta aliqua sit, in qua lateat fides: de qua lucta nemo audeat pronunciare, quod ex fide fuerit, priusquam fides ex temptationibus, aliqua ex parte victrix, emerserit. In quo casu magna cautione opus est, ut doctrina Evangelii afflictis animabus dexterè applicetur.

8. Etiam Regenitus, quoad *statura* persona sua in gratia firmus fixusq;
sit, in eoque statu apud Deum stet immotus, ut ostenditur, *Rom. 5.1, 2, 3.*
quia dilectio divina, erga suos in Christo manifestata, immutabilis est; & æ-
ternum est fædus novū in Christo stabilitum; & dona salvifica sunt æternae.
Acta, seu, quæ semel dedisse nunquam Deum pánitere potest. Mobilis ta-
men est Regenitus, & mutatur sape, quoad conditionem vita & conver-
sationis, & quoad dispositionem animæ sua, in exercitiis habituum, & in sen-
su

su seu perceptione gratia divina in se, & erga se. Fieri enim potest, & usu sapissime venit, ut qui est in statu gratia, hoc est, in statu optimo, sit in conditione mala, & in dispositione animæ misera & deploranda, ut videre est in Ephesii, à prima sua dilectione erga Christum lapsis; in Laodicæis tepidis; & in Sardicensibus aliquibus jam penè mortuis. In quibus etiam fieri potest, ut, post observatain conditionem & dispositionem animæ suæ, mutatam in pejus, oriantur dubitationes de suo statu, an sit bonus: quæ dubitationes statim solvuntur & evanescunt, quando conditio mutatur in melius: nam hanc tentationem præoccupat Christus alloquens Sardenses, & Laodiceos, illos jubens roborare reliqua moribunda, hos vero jubens de amore suo in eos non dubitare.

9. Tentationes quibus turbatur Regenitus, & solicitatur ad dubitandum de statu suo, an sit in gratia apud Deum, distingui & discerni debent ab ipsis dubitationibus: potest enim tentatio esse ad dubitandum, sine dubitatione in sequente, ut videre est in Christo, quem Diabolus ausus est tentare, & solicitare ad dubitandum an esset Filius Dei, & tamen in ejus corde nulla dubitatio potuit ostiri. Præmonet etiam Apostolus, Epibef. 6. quod ignita & venenata tela conjicere soleat hostis noster in omnes filios Dei: quæ tela non debet Regenitus contrectare, sed per scutum fidei quam oxyssime extinguerre. Ubi autem probabilis ratio cum temptatione conjungitur, & jam dubitatio justa videri potest; & ubi metuendum est ne tentatio efficax evadat, nisi scrupulus auferatur, ibi expedit dubitationem syllogismo formato examinare & solvere; alioqui neglecta, recurret & infestabit magis.

10. In dubiorum solutione, observandum & cavendum est singulare illud Satanæ stratagema, quo dubia simul plura coacervat, aliudque post aliud suggerit; nec sinit ut solutio dubii, à Pastore vel fido aliquo amico oblatæ, audiatur, sed studet simul ut animus avertatur à solutionis perceptione & cognitione, & in novi dubii observatione & consideratione totus defixus detineatur: quo sit, ut frustra tentetur dubii solutio, ad quam non attendit is, qui *dubio vexatur*. In hujusmodi Casu operam dare debet, & is cui dubium solvendum est, & is qui solvere illud satagit, ut proposito dubio aliquo, nullus locus detur alii cuivis dubio, donec satisfactum fuerit priori in arenam jam producto.

11. Quandoquidem omne dubium quo turbatur Regenitus tendit vel ad fidem in Christum ladanam, vel ad fructus fidei impediendos, non debet ulla solutio dubii solida vel sufficiens aestimari, nisi per eam manu ducatur dubitans ad Christum, ut coram eo humiliatus & abjectus, discat Redemptorem *primo*, per fidem *secundum* apprehendere, & *deinde* eum applicare ad *remedium*.

remedium mali, per dubii solutionem manifestatum: Christus enim finis est, sicut legis, sic etiam exercitii omnis spiritualis. Præcepta autem moralia, quibus imperiti Medici ægras Conscientias solent onerare, jubentes vulneratos *primo loco*, hæc vel illa officia, virtutumque effecta præstare, ut malum demonstratum tollatur, minime juvabunt dubitantem, nisi ager animus ad Christum *primo loco* ducatur, ut in illo virtus necessaria obtineatur, & per eum præcepta moralia vivificantur: imo vero præcepta illa sine Christo proposita, detinebunt ægrum in seipso confidentem, & frustra sperantem, se posse per suum aliquod opus, malum superare, aut se posse per se, bonum necessarium ad solutionem dubii propositum, consequi.

12. Quia in omnibus fere Casibus Conscientia, qui ad *Statum Regeniti* pertinent, agitur de gratia aliqua, seu virtute Christiana, Cavendum ne virtutes Evangelicae exigantur ad amissim, & exactam perfectionem legis moralis: Nam in judicio Dei & Conscientia, secundum legem instituto, nulla persona meri hominis, nullaque actio humana consistere poterit. Tot enim imperfections in optimis actionibus, ad strictam justitiam regulam examinatis, comperiuntur, ut in conspectu legis evanescat fere, quicquid speciem obedientia habere videtur; Sed examinentur Evangelicae virtutes ad Evangelii *πτεραις*, quæ perfectionem boni operis à fide profecti ponit in obedientia legi præstite sinceritate, non in plenissima conformatitate operis ad legem. Requirit quidem Evangelium, ut homo, jam in Christo, Deoque reconciliatus in virtute Christi per fidem applicati, operetur id quod Lex iubet & requirit, ut ex dilectione Dei & in Dei gloriam præscripta à Deo opera agat; & ut omnibus viribus contendat, collimetque ad exactam legis obedientiam: Sed tamen Evangelium non rejicit opus bonum propter defectus quosvis, sed boni consulti primitias novæ obedientia, foventque initia tenuiora, ut incrementum capiant & augeantur: siquidem Evangelium non docet justificationem personæ per opera, sed per fidem; & justificationem fidei instituit faciendam, per obedientia sinceritatem.

13. Dum in curandis morbis Conscientia, & solvendis dubiis foveamus fidem, Cavendum est ne foveamus præsumptionem, ne impediamus resipientiam, vel diligentiam in officiis studium minuamus: non enim se mutuo impediunt virtutes Christianæ, sed juvant alia alias si genuina fuerint, ut pote ab eodem fonte & spiritu, ad eundem finem fluentes. Rursum cavadum, ne sic urgeamus Resipientia exercitium, vel, studium bonorum operum, ut laudamus fidem in Christum, qui dat & resipiscere, & sancte vivere. Nec sic prædicemus justitiam Christi imputatam, ut negligamus urgere hominem, gratis justificatum, ad fructus ferendos, & ad sanctimoniz studium

prosequendum: Nec fœdus gratiæ, & abolitionem fœderis operum ita extollamus, ut legem seu mandata moralia, legisque usum aboleamus. Sed meminerimus abolito fœdere legali, manere æquitatem & autoritatem legis moralis, ut regula perpetua, quæ usum utilissimum in tota vita Christiana habitura est, cum ad ostendendum Christianorum officium, tum ad peccati vires & virus manifestandum: quo Christus semper sit nobis gratior, & magis magisque necessarius ad justitiam & salutem appareat.

14. Cum de operationibus Spiritus Sancti in fidelibus, & de Christianis virtutibus, & de Dei actibus erga fidem agitur, studiose observandus est ordo ille, quem Deus observandum nobis proposuit. Multi enim jam convicti de peccato, & in sensu impotentia sua humiliati sunt, qui ad Christum jam confugerunt, & vita novitati ita studuerunt, ut inculpate vivant, & tamen infelicitate suspendunt fidei sua agnitionem; imo vero & fidei sua recubentiam (ut ita dicam) in Christū agitant & concutiunt, donec fructus illos fidei quos sibiipsis in sua imaginatione præscripserunt, in scipis percepserint, & perceptos approbaverint; & similiter justificatos se non agnoscent, quia maturos fructus justificationis in scipis non sentiant, quales ab ipsis exigitur esse putant, si fides in ipsis, aut si ipsorum justificatio per fidem agnoscenda esset; Næ hi ordinem à Deo positum invertunt: non enim sicut oporteret, fidem suā tanto studiosius figunt in Mediatore Christo, quanto se pauperiores respectu operū compriunt, ut statuminata fide, fructus ferrent: Sed contra, fidem suspendunt ab operibus, & opera requirunt ante fidem: Atque ita fidem suam infirmant ut non possint ferre fructus. Aequū est quidem ut probetur fides ex operibus, & ut illa fides, mortua conseatur quam non comittatur studiū pie justaque vivendi: sed iniquissimum est, si quis fidem suam conjunctam cum studio fructus ferendi condemnet, & tanquam nullam rejiciat, quia nondum protulit tam splendidos & maturos fructus quam quis velleret: cum contra, deberet propter tantam in ipso boni omnis inopiam, tanto altius fidei sua radices immittere in Christum, ut ex ejus virtute succum surgeat ad fructus uberiores ferendum: fides enim naturā præcedit opera; & illi soli fructum ferunt abundantem, qui manent in Christo, non autem illi qui ab illo secedunt per dissidentiam ex defectu operum conceptam.

15. Licet verum sit, omnes venientes ad Christum debere ad eum accedere in sensu peccatorum suorum, & agnitione mortis meritæ, & in cordis compunctione, seu, dolore de peccatis, & humili abnegatione sui; Non tamen accendi sunt ab accessu ad Christum illi, qui sibi non satisfaciunt in his, sed queruntur de se, quod nec apprehendant peccatorum quorum consciū sibi sunt reatum, nec sentiant dolorem requisitum, nec iram Dei metuant, nec

in seipsis eam animi demissionem, quae in accendentibus ad Christum esse debet, percipient: Sed contra, vident in seipsis mentis caxitatem & vanitatem, & observant suæ Conscientia stopiditatem, & cordis sui superbiam: non sunt hi (inquam) abigendi à Christi Throno. Sæpe enim non minor sinceritas convictionis, compunctionis, & humiliationis reperitur in iis, qui sibi displicant ob hujusmodi præparationis defectum, quam in aliis plerisque, qui speciem splendidiorem præ se ferunt, & sibi in his magis placent. Cavendum etiam dum requirimus in accendentibus ad Christum dolorem, humiliationem &c. ne re ipsâ meritum aliquod tacite ascribamus his præparatoriis dispositionibus, quasi nihil absque his in nobis jam perceptis à Christo expectari possit, vel, quasi is jam non satis sit instructus ad merces Christi emendas, qui putat pretium hoc convictionis, contritionis, & humiliationis, se in manu sua non habere; Quin potius teneamus, quod, quo quisque est pauperior in estimatione sua, tanto propius ad divitias Christi accedere debat: quoniam in illo sunt omnes thesauri omnium virtutum; Ille est Princeps exaltatus, ut det Resipiscientiam Israeli, Act. 5. 31. Ille est autor & consummator fidei: ad quem unusquisque, qui sub defectu resipiscientia & fidei ingemiscens cupit accedere, potest & debet accedere, ut spiritum Resipiscientia & fidei in ampliori mensura accipiat. Neque in hoc Casu verendum, ne quis, qui opus se habere Christo judicat, nimis cito ad Christum veniat, aut adire eum jubeatur. Aliud enim est ad Christum accedere ut habeas ab eo & in eo id quo indiges: aliud vero intempestive advolare ad Christi consolationes, nondum necessarias, vel, consolationes lugentibus & contritis corde promissas arripere, & sibi arrogare, Dei ordine non observato: nolit enim Dominus quomodo unusquisque ad ipsum accedens sit tractandus. Ille accendentem ad se detinere ad ostium novit, precantem satis diu, priusquam respondeat, & ita, accendentem ad ipsum humiliare amplius, emollire ejus cor amplius, & præparare eum ad consolationes. Interim non negandum est multos esse qui labiis accedunt ad Christum, quorum corda longe absunt ab ipso, & à sensu malorum suorum, & à desiderio medicinæ qua est in illo; & idcirco non sine causa requiri à Pastore præparatorias dispositiones in accendentibus ad Christum: nam etiamsi Deo liberum sit absque his præparatoriis exercitiis opus suum inchoare, non tamen liberum est hominibus officia sua negligere. Cavendum tamen est, ne quis, qui judicat seipsum his carere, & queritur se peccatorem stupidum esse, & putat se esse in numero corum qui panitere nesciunt, suspendatur ab aditu vel accessu ad Christum, donec senserit in se ea signa contritionis & humiliationis, qua ipse vellet habere: Hoc enim perinde sonat, ac si juberetur peccator, ex seipso, vel ex alio aliquo.

aliquo fonte quam Christo, sensum peccati & humillationem cordis, reliqua-
que requisita fidem salvificam praecedentia haurire. Nam etiam *Simon Magus, Act. 8.22.* (qui in amaritudinis felle deprehensus, destituebatur salvi-
fica fide & respicientia) jubetur precari, ut Deus peccata remitteret, & pra-
vitatem illam cordis sui auferret, & iram meritam amoliretur : Quanto
magis ad Deum, per Christum admittendi sunt ii, in quibus hac fellis amari-
tudo non perspicitur.

16. Cum certum sit Deum prævenire omnes qui convertuntur, & oculos
Convertendorum aperire, ut malum perspiciant priusquam auferatur ; &
dare aliquid in unoquoque genere bonorum, priusquam amplius in eo gene-
re ab eo petatur ; Rogandi sunt omnes qui aspirant ad Christum, ut obser-
vent minimum quodque initium luminis, & minimam quamque scintillam
convictionis de peccato, minimumque granum rectæ estimationis de perfecti-
onibus & officiis Christi ; & ut in precio magno habeant minimam quam-
que portiunculam collyrii, quo aperitur ipsorum oculus, ad discernendum
cætitatem, paupertatem vel miseriam suam ; & excitandi sunt, ut agnoscen-
tes Dei benignitatem quæ aliquid indulxit, orent eum sedulo, ut det etiam re-
liquum quodcumque ad plenam & indubitatam conversionem faciens. Sic
enim orare docentur electi, *Jer. 31.18. Converte me, & convertar.* Et
Cant. 1.4. Trahe me post te, & sequar. Atque hæc dicimus, loquentes
cum infirmis, & ipsorum de seipsis estimationi, sermonem nostrum accom-
modante, ut ædificantur illi, quibus nondum datum est perspicere & agnosc-
cere ea, quæ à Deo ipsis jam gratis donata sunt.

17. Sicut morbi corporis, sic etiam Conscientiae morbi & Casus, alii
sunt simplices, alii complicati : Casus simplices sunt in quibus malo uno a-
liquo sic urgetur æger, ut nullum aliud sentiat malum in præsenti, e. g. cum
de voluntate Dei erga ipsum dubitatur tantum, non de re alia quavis : *potes
me mundare si vis* (inquit Leprosus ille) *Mat. 8.2.* Casus complicati sunt,
ubi multa concurrunt mala, seu, cum turbatur Conscientia multis dubita-
tionibus & variis exercitiis agitatur : & hic simul oriri poterint multa qua-
stiones, quas judicium ægri distinguere non poterit ; & quibus prorsus ob-
tenebrari & confundi ipsum necesse sit. In hoc Casu ordo aliquis, in quæsti-
onibus & dubiis ægro propositis, tenendus est : ex quibus, maxime pericu-
losum dubium feligendum est, & primo solvendum : quo sublato, acceden-
dum ordine ad dubia reliqua, ut æger, in periculo desperationis constitutus,
manu ducatur primo ad possibilitatem salutis suæ in Christo agnoscendam :
& deinde moveatur ad credendum in Christum. Hic Casus describitur à
Propheta, *Psal. 42.7. Abyssus abyssum inclamat ad sonum canarium*
in oratione :

*tuorum : omnes fluctus tui & unde tua super me transiunt. Et Psal. 77.
7, 8. An in aeternum rejiciet Deus ? an non perget bene velle amplius ?
an deficit in aeternum benignitas ejus ? an deficit verbum ejus in aeternum ? tandem se colligit : hac est mea infirmitas.*

18. Dolores mundanos & passiones hypochondriacas, & perturbationes animæ, qua ex morbo vel alia aliqua corporis intemperie oriuntur, distinguere & discernere oportet à Casibus Conscientiæ & à spirituali lucta, ut naturali morbo remedium idoneum petatur, à Medicinæ Consultis ; & malo spirituali laborantibus, Conscientiæ nodi dextre solvantur. Et hic maxime opus est cautione, & diligentia magna, in complicatis malis, cum ager animus intemperie humorum simul & Conscientiæ angoribus agitatur, ut symptomata utriusque mali prudenter observentur, & unicuique morbo corporali & spirituali, proportionata remedia adhibeantur. Miscentur enim saepius naturales animæ perturbationes, ex humorum intemperie, cum Conscientiæ exercitiis : De quo monuisse in genere hic sufficiet.

19. In curandis Conscientiæ morbis, ne sufficiat uni alicui morbo occurrere, sed sic deducatur ager ad Christum in sensu praesentis morbi, ut ab illo etiam discat agnoscere alia sua mala, quibus in praesenti forsan non turbatur ; & in Christo liberationem ab illis expectare doceatur ; in eumque finein, seipsum, in perpetuum, in omnibus rebus, Christo in disciplinam & custodiam tradere jubeatur. Nam quisquis accedit ad Christum, debet accedere ex destinato consilio & propolito, ut ab ipso postea nunquam discedat ; sed maneat, & vivat in illo, ut ab eo aliam post aliam accipiat gratiam, & in illo solo omnia ad justitiam & salutem necessaria consequatur. Nec satis habere debet ager, si unum aliquod bonum, v. g. si pacem sentit in Conscientia sua, & se liberatum videt à terroribus, à quibus aliquando premebatur. Si enim unum aliquod bonum tantum, v. g. si post flagitium admisum, quies Conscientiæ sola quaratur in Christo, facilis erit redditus ad vomitum. Sed studendum est ut virtus ex ipso hauriatur, ad mortificationem omnis peccati, & ad reparationem Imaginis Dei in omnibus facultatibus animæ & corporis ; & ut fluctus omnium officiorum Christi magis magisque in toto vita cursu percipientur. Denique laborandum est, ut ægri fides & resipiscientia, actus suos quotidie in virtute Christi, pro re nata exerant : fides enim & resipiscientia, quas ager putat jam olim defunctas esse officio suo, & idcirco eas in se quiescere finit, nec eas excitat ut se exerant quotidie, (prout subinde sentiuntur novæ infirmitates, vel, novi defectus apparent, seu prout peccata nova subinde erumpunt) merito in questionem vocantur, an genuinae sint : fides enim & resipiscientia habitus sunt, qui suos actus.

actus emittere debent, quoties ad eorum exercitium is qui habitu praeditus est, vocatur.

20. Caveat sibi Pastor in curatione morborum Conscientia, ne sibi confidat, aut sibi plus quam æquum est arroget ; Sed Deum respiciat *intus* in corde suo, ab eo benictionem petens, & *aperte* in dispensatione verbi, dum colloquitur cum agro, à Deo pendens, eique gloriam prout res postulat, tribuens. Similiter doceat ægrum oculos attollere ad Deum, & non admirari Ministrum ejus, vel ei plus quam æquum est tribuere : serunt, plantant, irrigant Ministri, Deus autem solus est qui dat incrementum. Facile hic libuntur incauti, & Deus Zelotes est, qui gloriam suam non dabit alteri.

21. Instituendus est æger, ne in sensu miseris suis vel peccatorum suorum, vel metu iræ ulterioris nimium festinet ad consolationem, sed patienter Deo se submittat, sub potenti ejus manu se humiliet, in mansuetudine animi subjugati, Dei consolations expectet ; id maxime curans, ut per Dei ferulam erudiatur, & intelligat officium suum in eo Casu in quo est, & illud sedulo præstet : fructus enim afflictionis, est patientia ; & patientia fructus, experientia. Præstat aliquantis per in vinculis detineri affictorum animos, ut ipsorum ferocia dometur, quam morem geri à Deo puerilibus votis, relaxationem ante tempus maturum potentibus : Nam non longe abest Dei consolatio ab iis, qui seipso ei submittunt.

22. Quia opus Spiritus Sancti convertentis hominem ad Deum citius inchoatur, quam à nobis discernitur ; & quia periculum est ne ex altera parte blandis consolationibus impediamus Relapsentiam trepidantis Conscientia, & ne ex altera parte impediamus fidem ad desperationem tendentis animæ, aut ad Christum è longinquo respicientis & non audentis adire eum : Idcirco sic temperet Pastor doctrinam relapsentia & fidei in Christum, ut de industria Spiritui Sancto, tanquam Regenerationis opus in expergefacta Conscientia inchoanti, vel promoventi, in toto suo sermone inseriat : satius enim est sic, ex charitate judicare, quam de Dei opere & de afflito suspiciones sinistras fovere. Quapropter ad Casus Conscientia circa Regenerationem reducamus omnes illos morbos, in quibus aliquis onustus peccati sensu, vel iræ metu territus, impeditur ne proprius accedat ad Christum, vel, ne confidenter se ei committat ; vel, conjiciens se in Christum, impeditur ne credat se acceptatum ; aut si sperat se acceptandum, impeditur ne quiescat in Christo ; seu, ne radices altiores agat in illo per fidem, ut robur & incrementum persuasionis de Dei erga se dilectione consequatur ; vel, non dubitans de dilectione Dei ad salutem eternam, impeditur ne per fidem succum &

& virtutem fugat à Christo ad fructus uberiores ferendos ; vel, exercitatus variis tentationibus, probationibus, afflict onibus, desertionibus, aliisque (quibus premi solent fideles) difficultatibus impeditur, ne per fidem vivat & valeat. Bréviter ad Casus Conscientiae Regenitorum reducimus omnes illos Casus, in quibus humiliatus peccator fugiens ad Christum, impeditur ne Christum & perfectiones ejus apprehendat & applicet sibi, ordine à Deo præscripto, ad plenam sapientiam, iustitiam, sanctificationem, & redemptionem. Ut autem melius dignoscatur quid sit impediri, ne Christum faciamus nobis plenam sapientiam, iustitiam, sanctificationem, & redemptionem ; Videamus quis sit sensus suavissima illius sententia, quam pronunciat Spiritus Dei pér Pavolum, 1. Cor. 1.30. Sermonem hunc in quatuor sententias resolvimus, in quarum unaquaque hac tria insinuantur.

1. Necesitas nostra.
2. Sufficiencia Christi. Et 3. Officium nostrum, qui configimus ad Christum, ex jure nobis factò in illum. Prima sententia est hac, *Christus factus est nobis sapientia à Patre.* Hac sententia, 1. Supponit nos per naturam esse cœcos in spiritualibus, qui rationem salutis consequenda, aut Deo recte serviendi, nec intelligimus, nec revelatam capere possumus. Ex parte autem illuminatos & fide donatos ob sideri multis tenebris, & varilis erroribus obnoxios esse ; & opus habere ut quotidie porro illuminemur, instituamur, efficaciter doceamur, corrigamur & dirigamur in omni veritate ad salutem necessaria.
2. Hac sententia significat Christum esse ipsissimam sapientiam, & promptuarium, in quo reconditi sunt omnes thesauri cognitionis & sapientiae nobis à Patre communicandæ ; & Christum ex pacto cum Patre teneri se manifestatum nomen Patris, seu, totum ejus consilium ad salutem afferendam omnibus quos Pater ipse vendidit & tradidit ; & Christum unctum esse à Patre, ad officium Doctoris & Prophetæ, ut per Scripturam Spiritumque suum, Redemptos suos de veritate salvifica institueret, doceret, fide salvificæ imbueret, in obedientia dirigeret, & in veritate omnium ad salutem necessariam, ex speciali munere ipse à Patre demandato, diceret.
3. Hac sententia significat officium nostrum esse, ex jure nobis factò in Christum, (tanquam in dominum nobis à Patre datum, sapientia salvificæ thesaurum, & thesaurarium, nobis creditibus adjudicatum) ipsum in omnibus difficultatibus cum fiducia adire, Verbum ejus consulere, ab eo petere & expectare consilium, timul & efficacem directionem, in omnibus ad iustitiam & salutem necessariis. Idcirco quæcumque dubia adversus exercitum fidei nostra propter ignorantiam & stultitiam nostram opponuntur, per hanc primam sententiam debemus ea solvere, & apud nos singuli dicere; *In hac mea condicione tristi perstultius me am in angustia dicens, conferam me ad Christum, qui fu-*

gientibus ad ipsum factus est sapientia. Secunda sententia, Christus est factus nobis à Deo justitia, 1. Præsupponit nos, per naturam injustos, & per Legis sententiam jam condemnatos, non posse nosipios ab injustitia & condemnatione liberare; nec liberatos per Remissionem peccatorum, posse in eo statu per nos confundere, propter nova peccata, in qua subinde incidimus. 2. Hæc sententia significat Christum in se esse justum & ipsissimam justitiam, sufficientem & idoneam ad satisfaciendum justitiae divinae pro nobis, & ad Remissionem peccatorum-nobis impetrandam: imo vero significat Christum spopondisse & persolvisse Patri absolutionis nostra pretium, nempe, perfectam obedientiam usq; ad mortem crucis; atq; ita impetrasse nobis absolutionem à reatu peccatorum & à condemnatione, & simul etiam imputationem obedientia Legi à nobis debita, officiumque suscepisse ad partam illum justitiam nobis applicandam, & ad nos in eo statu conservandos. 3. Hæc sententia significat officium nostrum esse, ex jure nobis factò in Christum, (nobis creditibus adjudicatum in justitiam, & fide-juslorem constitutum pro nobis) ipsum cum fiducia in sensu reatus nostri adire, & in ejus unius justitia acquiescere; sententiam partæ absolutionis per eum nobis applicare, & ad Deum placatum per eum cum fiducia accedere. Idcirco ex conscientia juris nobis facti in illum debemus ad omnia qua nobis vel cor nostrum, vel Lex, vel Satan objicere poterunt, respondere: & per hanc sententiam objectiones solvere, & apud nos singuli dicere, In hac disputatione contra fidem meam, propter injustitiam meam, conferam me ad Christum, qui, omnibus in sensu indignitatis & injustitiae sue fugientibus ad eum, factus est justitia. Tertia sententia, Christus factus est nobis sanctificatio, 1. Præsupponit in nobis, etiam post justificationem, reliquias peccati & pollutiones harere; nec posse nos per nos peccati virus à nobis segregare, sed opus habere purgatore, & sanctificatore, qui peccatum in nobis magis magisque mortificet, nosque magis magisque renovet, officia nostra Deo grata acceptaque reddat, & tandem sanctificationem nostram absolvat & perficiat. 2. Hæc sententia significat Christum Sanctum esse Israëlis, sufficientem ad nos sanctificandum, ut qui non solum persolvit pretium absolutionis nostra, sed etiam pepigit cum Patre se plenè reparaturum Imaginem Dei in nobis, officiumque triplex; Propheticum, Sacerdotale, & Regium, in eum finem in se suscepit. 3. Hæc sententia significat Christum à Patre nobis adjudicatum esse & datum in fontem sanctimoniz nostræ, ut Spiritu suo nos efficaciter sanctificet; officiumque nostrum esse, ex jure nobis factò, ad Christum accedere, & in sensu pollutionis & imperfectionis nostræ appropinquare, Spiritus Sancti virtutem ab eo petere & expectare; & in

in fide virtutis, ab illo nobis suppeditandæ, actiones omnes nostras capescere, & Deo per eum offerre. Idcirco quæcunque dubia adversus fidei nostræ exercitium propter nostras infirmitates & quotidianas pollutiones opponuntur, per hanc sententiam debemus solvere, & apud nos singuli dicere, *In hac disputatione adversus fidem meam, propter impuritatem meam, conferam me ad Christum, qui configentibus in sensu peccati ad ipsum, factus est à Deo sanctificatio.* Quarta sententia, *Christus est factus nobis à Deo Redemptio, inlinuat,* 1. nobis per fidem justificatis, & ex parte sanctificatis, conflictandū esse cum Diabolo, carne, & mundo; & nos miseriz, malisq; in hac vita plurimis, & tandem morti & sepulchro obnoxios esse; nec posse nos metipos ab his malis liberare, sed opus habere consolatore, & liberatore, qui non tantum per pretium, sed etiam per potentiam & vim efficacem, nos redimat ex malis illis, & plenè tandem liberatos expeditat. 2. Hac sententia significat Christum non tantum dignum Redemptionis pretium persolvisse; sed etiam omnipotentem esse ad omnes hostes nostros debellandos, ad mortem & sepulchri putredinem superandam, malaque omnia qua nos infestant efficaciter profliganda: imo vero Christum pactum esse hæc omnia se effeturum, & officium Regale in eum finem suscepisse. 3. Hæc sententia significat Christum nobis creditibus adjudicatum Regem & in Solio collocatum esse, & omnia ei in manus tradita esse, ut inchoatum opus Redemptionis nostræ & plenæ liberationis absolvat; officiumque nostrum esse, (ex jure nobis facto in Christum) adire ipsum, & eum tanquam pignus plenæ nostræ Redemptionis futuræ in omnibus angustiis apprehendere, sustentationem & consolationem in malis omnibus petere, plenamque redemptionem expectare ab eo, in die adventus ejus: intereaque temporis in ejus Victoria (qua hostes nostros omnes superavit) per fidem acquiescere & latari. Idcirco debemus omnia dubia adversus fidei nostræ exercitium in hoc certamine proposita per hanc sententiam solvere, & apud nos singuli dicere, *Etiam si ego malis ferendis, & hostibus superandis, impar sim, Configiam tamen ad Christum, qui fugientibus ad eum in sensu infirmitatis sine, factus est à Patre Redemptio,* ut eos ab omni malo & miseria efficaciter liberet.

CAPUT II.

*In quo tractatur Casus Conscientia Regeniti dubitantis
de statu propter suam indignitatem.*

Quae præcognitorum loco præmissa sunt, inserviunt ad faciliorem explicationem specialium quæstionum & singulorum Casuum, quibus turbari potest aliquis de statu suo. In hunc etiam finem operæ præsumptum erit Casus speciales aliquot, ut exempla proponere: in quibus tractandis, alii Casus & quæstiones alia plurimæ, (eandem vel similem habentes originem) ex iisdem fundamentis solvi possunt.

2. Omnia Regenitorum salus est certa; status in gratia Dei fixus & immobilis est; omniumque verè fidelium perseverantia in fide, per Christi fidei-jussionem, ex Patris mandato ei imperatam, stabilità est, Joh. 6.39. Sed non omnes Regeniti norunt se esse Regenitos, etiam quando in exercitio fidei & novæ obedientie, inspectantium Conscientiis se commendant. Multi Regeniti opinantur se esse Regenitos, qui nondum certiorantur de *statu suo in gratia*. Pauci sunt Regeniti, qui subinde in plena persuasione triumphant, quæ animi serenitate & tranquillitate, vel semper, vel diu gaudent: multi vero sunt qui objectionibus, dubitationibus, temptationibus, desertionibus agitati, in quæstionem vocant *statum suum*. Cum quibus Pastori agendum est ut cum infirmis, ut cum iis qui in angustiis Regenerationis harent, & ut cum jamjam convertendis. Quia eadem objectiones animi tranquillitatem perturbant, & serenitatem obliturant se penumero in Regenitis, quæ convertendos remorantur, ne gratiam oblatam in Christo amplectantur, vel in ea quiescant: quapropter & Regeniti dubitantes de statu suo, & illi qui in angustiis Regenerationis harent, eisdem remediis curandi sunt. Verum audiamus primo loco Regenitos nullo vitio notatos, nullius sceleris consciens, in sensu nativæ sua corruptionis lamentantes suam indignitatem, & propter eam suspicantes se non esse regenitos, nec audentes ad Sanctum Israelis Dominum nostrum Iesum Christum appropinquare, quando ejus gloriosem sanctitatem apprehendunt. Si rationem querimonia requiras? Statim indignitatis se manifestos teneri respondebunt, propter defectum bonorum operum & spiritualium virtutum, & propter sensum impotentiaz & ignorantiaz suæ in rebus spiritualibus: quapropter etiam si vellent maximè ad Christum accedere, non audent tamen in ejus consortium seipso ingerere; Sed putant præsumptionem esse in se suique similibus, vel Christum attingere.

Et

Et hic Casus videtur fuisse Petri, qui ex sensu indignitatis sua, & Deitatis Christi in miraculo piscium captorum fulgentis, *Lut. 5. 8.* procedens ad Christi genua, dixit, *Secede à me, Domine: quia homo peccator sum,* hoc est, indignus sum qui in tuum sanctissimum admittar consortium. Idem etiam Casus fuit Publicani illius, *Luc. 18. 13.* è quo post fidei luctam aliquam, tandem seipsum aliquousque erexit, & Deum versus accessit: sed *stabat tamen è longinquo, nec auctor est vel oculos ad cælum attollere.* Hic erat sensus indignitatis impediens ne confidenter accederet ad thronum gratiae: quod impedimentum superavit tandem aliqua ex parte per fidem: & licet è longinquo steterit, faciem tamen versus propitiatorium convertit, & oravit.

3. Dignitas autem & indignitas aliquando dicuntur respectu excellētiae & meriti; aliquando vero respectu idoneitatis, (ut ita dicam) seu, convenientia, congruitatis, aptitudinis, capacitatis & decentiae: & in utroque sensu indignus sibi videtur ager noster secundum estimationem suam. Sed distinguenda est estimatione propria uniuscujusque de se, ab estimatione Dei & sapientum de ipso: estimatione enim propria de se, potest esse falsa: estimatione vero Dei & sapientum de eo, est secundum veritatem.

4. In hujus Curatione, cavendum ne minuatur in agro sensus indignitatis quod ad meritum attinet: sanus enim hic sensus est, nec est periculum, ne quis se indignorem estimet quam re ipsa est. Sed dubitatio, de accedendo ad Christum, ex hoc fonte orta, solvi potest. 1. Ex consideratione sceleris gratiae: tantum enim abest ut, qui sensu indignitatis sua laborant, accendi sint à foedere gratiae, ut contra, foedus gratiae non admittat ullos praeter eos solos, qui dignitati sua & meritis suis renunciantes ad meram Dei gratiam configiunt: *Dicit enim Christus, Mat. 9. 13. Non veni vocatum iustos, sed peccatores ad resipiscientiam.* 2. Ex consideratione promissionum Evangelii: nam hujus generis indigni, ipsissimi sunt panperes illi sitientes & esuriennes justitiam illam veram Christi, qua sola famelicis potest satisfacere, *Mat. 5. 3. 6.* Et sensus indignitatis, ipsissima est abominatione nostri, de qua, Propheta, *Exech. 36. 31.* Et qua in *Jobo* comperta est in principio resipiscientia sua actu, *Job. 42. 6.* 3. Ex consideratione officiorum Christi: quorsum enim plenitudo illa Christi de qua *Johannes, cap. 1. 16.*? Et quorsum officia illa tria Mediatoris meram gratiam spirantia, per que Christus plenitudinem illam dispensat, nisi ut indignis succurratur, ut inimici reconcilientur, ut cæcorum oculi aperiadantur, ut errantes, imprudentes, & impotentes dirigantur, corrigan tur, juventur & emendentur? 4. Ex consideratione Status naturæ corruptæ: in quo vocati per Evangelium omnes

nes sine exceptione jacentes deprehenduntur, quando à vocante Deo convertuntur: nunquam enim vocatus est quisquam ad Statum gratiæ nisi ex Statu peccati; nulli nisi in sensu suo perditi salvantur; nulli nisi inimici reconciliantur; nulli nisi per Legem condemnati justificantur. 5. Ex consideratione dignitatis Christi: qui quia Deus est & homo, & pretium Redemptionis, infiniti valoris, persolvit, dignus est propter quem indigni admittantur ad thronum gratiæ, ut per Christum accedentes ad Deum, idonei reddantur ad salutem æternam, per sanctificationem Spiritus. 6. Ex consideratione dispensationis gratiæ à Christo, qui neminem propter inhærentem dignitatem ad se vocavit, nec unquam rejectit querquam ad se venientem propter indigentiam: nam vocavit nos, *Non ex operibus, sed ex suo proposito & gratia,* 2 Tim. 1. 9. Et Psal. 9. 10. *Fiduciam habebunt in te qui nomen novarunt tuum: quia nunquam derelinqui querentes te Jehovah.* His considerationibus addamus sententiam illam adversus incredulos, Job. 3. 18. *qui vero non credit, jam condemnatus est,* nempe, ex sententiâ Legis jam prolatâ, qua executioni mandabitur, nisi crediderit: addamus etiam mandatum de credendo in Christum, quod datum est omnibus qui opus se habere Christo agnoscent, & vellent ad eum approinquare si auderent, 1 Job. 3. 23. *Hoc est igitur mandatum, ut credamus in nomen filii ejus Iesu Christi, & diligamus alios alios;* sicut dedit mandatum nobis. Quibus omnibus recte perensis, videbit ager noster, se posse dicere cum Centurione, Lyc. 7. 6. Indignus sum, Domine, fateor, ut accedas ad me, vel me admittas ad te: dic verbum tamen & sanabitur anima mea.

C A P U T III.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Regeneratione sua propter atrocias peccata sua.

ALiqui sunt Regeniti, qui, licet impedimentum fidei objectum ab indignitate sua, hoc est, ab imperfectione bonorum operum & communis pollutione omnium hominum per naturam, facile posse superari existimant; lapsi tamen in atrociora peccata, impediuntur ne ad Christum accedant, etiam quando maxime vellent appropinquare, ex Conscientia graviorum peccatorum, quibus se onustos sentiunt supra alios peccatores, ut ipsi existimant. Et hujus exercitii tres gradus distinguuntur: Primus est, cum in Conscientia excitata, peccata adversus Dei Legem ita

ita exaggerantur à multitudine & gravitate ipsorum, ut non audeat peccator vultum ad Deum attollere, sed ex metu iustitiae divina turbetur & ab accessu deterreatur. Et hic videtur Casus fuisse Prophetæ priusquam per fidem impedimentū superavit, *Psa. 40. 12.* *Circumstantia* (inquit) *invadunt me mala innumerabilia: apprehenderunt me iniuriantes mea, adeo ut nequeam aspicere; defectus mei numerosores sunt capillis capitis mei,* ideo cor meum derelinquit me. Secundus gradus est, cum præter peccata adversus Dei Legem, etiam peccata admisa contra Evangelium, contra Christum & media salutis, insurgunt & aciem instruunt adversus peccatorem, viamque ita obstruunt ei ut nesciat quo se vertat, sed cogatur cum nondum conversis auditoribus Petri, *Act. 2. 37.* exclamare, *viri fratres, quid faciemus?* Tertius gradus est, cum propter peccata adversus Conscientiam, & naturæ lucem admisa, temptationibus Diaboli flagellandus, & accusationibus acer-
rimis vexandus traditur peccator, quasi in Spiritum Sanctum peccasset; & quasi nullus jam locus resipiscientia reliquus esset, vel nullum remedium per Christum expectandum esset. Et hic videtur Casus fuisse Prophetæ *Zone*, cum reus & conscius rebellionis adversus Deum, ab irato Deo deprehensus & in abyssum dejectus, pene desperavit, *Jon. 2. 4.* *Dixi* (inquit) *abjectus sum è conspectu tuo: à quo Calu, se erexit per fidem;* *Re/piciam tamen ad sanctuarium tuum*, quod erat typus Christi. Hic Casus videtur etiam fuisse *Davidis*, ad tempus aliquod post Conscientiæ prius dormientis excitati-
onem, per Prophetæ *Nathanis* reprehensionem, quando perspexit Spiritum Dei solitas consolationes suas ab ipso abstulisse; & sensit iram Dei in ossa & medullam, ad hujus consumptionem & illorum quasi communionem, conjectam esse: ex quo Casu per fidem eluctatus est, ut ex *Psal. 51. 9, 10, 11, 12.* manifestum est: *Exultent* (inquit) *ossa que contrivisti, & spiritum firmum renovau in me, ne abjecito me à facie tua, & spiritum Sanctum tuum ne auferto à me.*

2. In hujus morbi curatione, aliter atque aliter in singulis gradibus procedendum est. In primi gradus curatione, admittenda est omnis justa secun-
dum Dei Legem facta peccatorum exaggeratio: Non enim extenuando pec-
cata, satisfit Conscientiæ, aut iusticie divinæ: neque ex peccatorum pauci-
tate vel levitate, sed ex divina misericordia magnitudine habetur consolatio,
aut spes Remissionis. Quapropter ratio reddenda iniquitatum minime de-
curtanda est: nec minuenda est astimatio male-meritorum, sed ad modera-
tionem revocandus est sensus peccatorum admisorum ab ægro, ne iudicium
ejus ita perturbetur ac si de possibiliitate salutis conclamatum esset: &
componendus est animus ægri ad humiliationem sui sub potenti manu Dei,

qui

qui solus servare & perdere potest ; qui ducit ad inferos, & reducit ad vitam ; & solus mirabilia operatur.

3. Dubitatio autem solvenda est, 1. Ex consideracione dignitatis Christi & auctoritatis, & dignitatis pretii Redemptionis ab ipso persoluti, quo plenissime satis factum sibi proficitur Pater pro omnibus qui veniunt ad ipsum per Christum : Nam (*Mat. 3. 17.*) dicit, *hic est filius meus dilectus in quo a-quietisco : & Heb. 7. 25. hic est qui servare perfekte potest accedentes ad Deum per ipsum.* 2. Ex consideratione amplitudinis, imo infinitatis gra-
tiae & misericordia divina, quae nullos sibi posuit limites, quin possit se ex-
tendere ad quantumvis magna & multa peccata abolenda, *Isa. 44. 22. Ego sum* (inquit Deus) *qui deleo ut nubem pravaricationes tuas.* 3. Ex con-
sideracione promissionum Evangelicarum, in quibus Deus disertis verbis
huic dubitationi occurrit, *Isa. 1. 18. Si sint peccata vestra ut coccineum,*
ut nix, albescent tamen ; si rubra sint ut vermiculus, erunt ut lana. Et
Mat. 11. 28. clamat Christus, *venite ad me omnes qui laboratis & onusi-efisti, & ego refocillabo vos.* 4. Ex consideratione exemplorum misericordia, quæ in veteri novoque Testamento proponuntur, in eum ipsum finem ut
manu quasi cœlitus porrecta iavitentur dubitanes hujusmodi, ut accedant
ad Christum Mediatorem, seu, ad Deum in Christo propitium se offarentem.

4. Quod ad secundum gradum attinet, in quo peccata contra Christum & Evangelium, vel in neglectu vel contemptu mediorum salutis, accedunt ad transgressiones Legis, certe non potest pro merito hoc genus reatus satis amplificari : Nam Sodomitarum, & Gomorrhaorum flagitia pra contemptu
Evangelii levia comperientur. Verumtamen ubi Deus vocavit peccatorem
ad rationes, & jam incepit eum arguere peccati, & convictum prosterne-
re, terrere, & vexare, spes est venia in gremio increpationum insinuata :
Quapropter hortandus est æger ut humiliet se in conspectu Dei, & (nisi
absorberi & perire velit) ut in se humiliatus, & in sensu suo perditus, con-
fessim confugiat ad Christum, qui dedita opera, ut huic dubitationi occur-
reret, dixit, *Mat. 12. 32. Quicunque loquitur verbum contra filium ho-
minis, remittetur ei, seu, ei remitti poterit.* Quod reliquum est, ad spem ve-
nia faciendam, petatur ex curatione superioris gradus, ubi fontes fiducia
propter misericordia Dei amplitudinem aperiuntur.

5. Quod ad tertium gradum attinet, in quo suspicatur æger se in Spiritum Sanctum peccasse, quia contra Conscientię sua dictamen & lucem spi-
ritus perspicuum peccavit. Primo, peccatum hoc adversus Conscientiam ex-
aggerandum est pro merito. Secundo, demonstranda simul & laudanda Ju-
stitia Dei, qui scorpionibus flagellandum curavit tam audacem perdulem.

Tertio,

Tertio, examinetur peccatum illud de quo quaestio est, & peccati symptomata observentur: ut, partim, ex ipso flagello Dei, castigantis & judicantis aegrum ne periret cum mundo; partim, ex desiderio venientis impetrandi, & in gratiam cum Deo per Christum redeundi in agro excitato, alisque fidei & resipiscientia signis (qua studiose observari debent a Pastore) demonstretur, quoad ejus fieri potest, non esse peccatum illud ad mortem. Quia peccatum in Spiritum Sanctum, (sicut nobis in Scriptura describitur) est vel obstinata rejectio Iesu Christi offerentis se in Evangelio, & convincentis hostem quod rejicit Redemptorem; vel, totalis apostasia a Christo semel agnito, cum hostili oppugnatione Religionis Christianae conjuncta: in quod peccatum qui incidit, nec resipiscit unquam, nec resipiscere cupit. Quarto, ex supra nominatis fontibus fiduciae & consolationis, & curatione duorum superiorum graduum hortandus est aeger, ut, cum *Jona* & *Davide* in sensu suo abjectis, retrospiciat ad Christum, & revertatur ad eum, humilians se coram Deo quem offendit, & voluntati Dei misericordis, licet jam irati, se submittens. Quod si fecerit, quis novit, an viscera misericordiae divinae se confertim manifestatura sint? An Dei erga supplicem dilectio in Christo, (jam nube aliquantisper obducta) eruptura sit, & in amplexus penitus desperantis animae ruita citius quam expectaret aeger?

C A P. I V.

*In quo trahatur Casus Conscientia Regeniti
dubitantis de Electione sua.*

Aliquando Peccator lugens peccata sua, & liberationem optans per Christum, statum suum in questionem vocat, ex alia suspitione & opinione admodum fixa, quod non sit electus, sed in Dei decreto reprobus. Cujus rationem si exigas ab eo, solidam nullam reportabis: tantum dicer, se nulla signa Electionis in se perspicere; nihil nisi quod commune ipsi est cum reprobis estimari potest, & se metuere ne nimis verum comperiatur, quod ipse de se suspicatur: fixam hac de re haerere in animo suspicionem dicet; imo vero tantum non plenam de reprobatione sui profitebitur forte persuasionem. Periculosus admodum est hic Casus, nisi ocyus curetur, quia jugulum fidei hic peritur, & sperandi ansa omnis praeciditur; suspicio de Dei decreto indies alitur, & aeger de Dei benevolentia erga se non tantum ambigit, sed ferè desperat. Et hic Dei mandata, promissiones, &

consolations frustra offeruntur; spes proficiendi in usu mediorum flaccescit & interciditur, quandiu suspicio fovetur; imo vero exercitia omnia Religionis onerosa evadunt, ex metu ne omnia frustra exercenda sint. Atque ita vel omittuntur vel abjiciuntur, si tentatio invaluerit, & diutius sine consolacione, vel curatione duraverit. Et hic facilis est lapsus in aliquod genus desperationis.

Ad hunc morbum curandum, pra missâ invocatione Dei seria, (id quod in omnibus Casibus prâsupponendum est) ut mediis adhibendis benedicat. Primo, refutanda sunt omnes rationes, quas offert æger, pro reprobationis sua probatione; & quam frivola sint omnes, ostendendum est: & certe non postulant non esse frivola, quia reprobationis indicium nullum certum dedit Deus, prâter peccatum in Spiritum Sanctum, (quod non potest accidere sicut in omnibus justitiam Christi) & finalem impenitentiam, quæ compleri non potest, nisi in ipsa morte, seu, in anima expiratione. Illa igitur mala quæ ut reprobationis signa afferuntur ab ægro, etiamsi in ægro comperiantur, probant tantum ægrum non esse Regenitum, minimè vero probant ægrum esse reprobum, seu, non electum esse. Contra vero, quia supponimus ægrum hac tentatione vexatum, etiam laborare sub sensu peccati & cupere ad Christum accedere, si per dubitationem liceret; idcirco ex judicio charitatis interpretari debemus sitim hanc justitiae, & famelicum desiderium Reconciliationis per Christum, signum potius esse Electionis, & inchoatae Regenerationis. Secundo, ubi refutata sunt argumenta quibus deluditur æger, demonstrandum est quod hæc ægri de sua reprobatione suspicio, sit tentatio Diaboli, & telum ejus ignitum, (de quo Ephe/ 6) vibratum ex destinato consilio, adversus scutum fidei, ut illud ex manibus militantis agri proflus excutiat: quod scutum ut teneat firmiter, & ut opponat Tentatori fortiter, rogandus est æger, argumento sumpto ex invidia Diaboli, qui ægrum inter fideles censens, acrius eum adoritur, & fidei clypeum de manibus ejus excutere nititur: quia metuit sibi & regno suo, ab ipsius fide & diligentia. Tertio, argutatur æger, & convincatur ignorantia, stultitia, & iniquitatis in ratiocinationibus suis, dum istiusmodi tentationes observat, iisque auscultat & cedit. Quæ enim dementia est inquirere in secretam Dei voluntatem, & revelatam in verbo negligere? in arcanum consilium, seu, decretum Dei se intrudere, & apertum ejus mandatum post tergum abficere? determinare quid Deus apud se statuerit ab aeterno, quod Deus celatum vult ab Angelis & hominibus? & ad vocem loquentis Dei in Scriptura aures obturare, easque ad suggestiones spiritus mendacissimi aperire? Quapropter hortandus est æger, ut attendat ad id quod dixit Deus, Dent. 29. 29. *e Abscondita pertinent ad Domini-*

Dominum Deum nostrum: revelata vero ad nos & filios nostros, usque in seculum, ad prestantum omnia verba legis hujus. Et rogandus est ager, ut, relicto Dei consilio secreto, attendat ad Dei mandata, ad hortationes & promissiones ejus, & ad foedus gratiae, quod Deus cum ipso pepigit, & Baptismate signavit; & cuius conditionem requirit ab ergo, hoc est, ut disputatione omni de Electione & Reprobatione sua missa, confugiat ad Christum, in disciplinam se tradat Deo, in eum credat, & fidem habeat ejus verbo, cuius veritatem praestare tenetur Deus, non minus quam decreta sua exequi. Quarto, comparanda est conditio agri cum aliis sanctis; & ostendendum nihil ei accidisse, nisi quod Electis accidere & potest & solet. Commemoranda sunt beneficia, quibus Deus agrum ab utero in praesentem horam cumulavit: qua omnia & singula merentur ut ager Dei dispensationem in meliorem partem interpretetur, & de eo recte judicet. Denique, ad oculum ponenda est præsens divina providentia dispensatio, qua Deus agri consolatorem se probat, mitendo ad eum fratres ipsius, qui Dei nomine jubeant eum bene sperare, & de Deo ut de amico judicare.

C A P. V.

*In quo tractatur Casus Conscientiae Regeniti dubitantis an sit Regenitus propter impotentiam suam
ad credendum in Christum.*

p, 56

Fieri potest, ut aliqui etiam adulti in fide, (qui superiores objectiones superarunt, aut saltem ab iis non amplius turbantur) in questionem vocent statum suum, dubitantes an sint verè fideles: quia in angustiis & difficultatibus constituti, quando vellent maxime, & cum opus esset maxime, non possunt credere in Christum. In hoc dubio confirmari se aiunt: quia sapienter hoc in re, (ubi res postulabat) periculum fecerant, & vires hic sibi deficere observarunt: imo vero quanto magis in Christum credere studuerunt, tanto impotentiores ad credendum se esse experti sunt; & jam non minus esse impossibile totam moralem legem observare, quam in Christum credere, perspexerunt. Hinc in hujusmodi animabus oritur anxietas magna, dum nec audent a Christo discedere, nec possunt ad eum accedere. In hac conditione novæ dubitationes multæ pullulant, et tentationes Diaboli adeo frequentes admiscentur, ut non tantum studium pietatis in exercitiis religiosis, sed etiam fidei virtus in illis videri possit languere. Quod au-

tem hic sit Casus aliquorum fidelium, non tantum experientia exercitatorum ostendit, sed etiam quam facilis sit lapsus in hunc morbum, perspicere potest ex iusta in animi oppressione, & precatione *Davidis*, *Psal. 61.2.* obruebatur ejus animus perplexis cogitationibus involutus; expedire seipsum nequibat; luctatur & orat ut jam exulans ab Arca Testimonij & Templo, erigatur ad credendum in rem significatam, nempe, Christum salutis omnigenam petram: rupem autem hanc altiore videt quam posset viribus suis eam ascendere: idcirco dicit, *ad rupem que me est altior, ducito me.* In hunc morbum inciderunt afflicti Hebrei, *Heb. 12.12.*

Ut malo huic afferatur remedium, 1. Convincendus est aeger peccati sui, nominatim diffidentia & puerilanimitatis: quod, vocatus in duriori aliquo exercitio ad credendum in Christum, ex impatientia fatiscat, despondeatque animum (contra quam decebat militem Christianum, maxime vero veteratum) nullam aliam habens rationem, nisi quod non possit, prout vellet fidei suae specimen dare. 2. Demonstranda erit aegro ipsius stultitia: partim, quod in negotio fidei nitatur viribus suis, quibus quanto magis diffidit & renunciat, tanto magis preparatur ad virtutem Dei recipiendam & sentiendam: partim, quod sufficere putet ad excusationem manuum dissolutarum & genuum labantium in exercitiis pietatis, quod fidei sua infirmitatem in se observet: partim denique, quod cum vider se nec audere pietati renunciare, nec discedere a Christo, non percipiat, ex ea ipsa Dei dispensatione, se a Deo vocari ut confidentius conjiciat se in Christum, & ut Religionis exercitiis tanto incumbat diligenter. 3. Hortandus est aeger, ut se humiliet coram Christo, in agnitione impotentiae, stultitiae, & diffidentiae sua; utque expectet a Deo, in usu mediorum, incrementum fidei & sapientiae, secundum promissiones factas potentibus salutifera dona a Deo. 4. Quarendum ab eo, unde mutatio tanta in ipso orta sit, ut qui olim putabat se robustum in fide, & dubitationum omnium victorem, aut ab iis saltē liberum; Nunc tam impotens factus sit, ut credere in Christum minime valeat, cum maxime vellet & opus habet? Si respondeat quod verum est, mutationem hinc esse ortam, quod prius agnoverit per fidem se salvandum; Nunc vero, se experientia discere, quod fides non sit ex nobis, sed donum sit Dei, *qui dat nobis & velle & facere ex suo beneplacito;* bene habet, victor est. Sin vero pergit dubitationem fovere, & fidei sua sinceritatem in dubium vocare; Tum rogetur, unde habeat cognitionem hanc sua infirmitatis ad credendum? Si fateatur id se debere Christo, qui collyrio suo oculos ipsi aperuit, ut suam coecitatem & impotentiam in spiritualibus discerneret; Tum jubeatur, sine pretio emere a Christo aurum & vestem, & reliqua omnia quibus opus habet, & fidei sua incre-

incrementum inter alia. 5. Instituatur æger de natura fidei, quod fides sit *consensus in fædus gratia*, seu, quod sit *receptio Christi in Evangelio oblati*, in remedium malorum omnium. In quod fœdus cum jam æger consenserit, & etiamnum consentiat; Christumque lubens admiserit in cor suum, & etiamnum admittat, eique adhæreat eumque magis magisque admittere cupiat; non debet dubitare, quin fidei opus jam per Deum in ipso inchoatum sit: in cuius confirmationem, fructus fidei (qui, ut presupponimus, in vita ipsius cursu demonstrari possunt) & externi & interni, ut testimonium data à Deo fidei, proferendi sunt. Denique, ostendendum ægro, quod id ad quod sub nomine fidei aspirat, (dum queritur se non posse credere) sit al quod aliud donum, quam fides essentialiter considerata, nempe, vel summus gradus fidei in πληροφορίᾳ, seu, persuasione plena consistens; vel id quod querit, est sensus acceptata, & à Deo approbata fidei in Christum, qui hominem quietum reddit de Statu suo in gratia: qui sensus non nisi aliquando, & aliquantis per datur, nec, nisi ubi consolatione opus est, concedi solet, nempe, post victoriam in aliquo certamine fidei, ut ex clausula Epistolarum ad Asiaticas Ecclesias, (Apoc. 2. & 3.) observare licet: *Victoris dabo edere ex arbore illa vite qua est in medio Paradisi Dei: & ut edat de Manna illo occulto: & dabo illi calculum album, & in calculo novum nomen scriptum, quod nemo novit, nisi qui accipit, &c.*

CAPUT VI.

*In quo tractatur Casus Conscientia Regeniti de sua Regeneratione dubitantis propter defectum humilationis
& doloris ob peccatum.*

Quidam Regeniti sunt, qui deflent peccata sua & agnoscunt se mereri mortem, opus se habere Christo affirmant, sitiunt justitiam Christi, percipiunt cum ipso uniri, exercitiis Religionis incumbunt, & in omnibus Conscientiam intemeratam conservare student; Et tamen non tantum dubitant an sint Regeniti, sed etiam nefariam temeritatem esse judicant ad Christum accedere, seque in eum per fidem conjicere, priusquam magis serio humilientur, priusquam dolorem & mortitiam graviorem sentiant, angustias Regenerationis arctiores experiantur, onere peccatorum magis premantur, & spiritum metus, tremoris, & servitutis in altiori mensura in se sentiant. A quibus si rationem dubitationis requiras? Respon-

debunt se nondum vocari ad Christum : quia soli illi vocantur à Christo, (ex ipsorum opinione) qui laborant in superlativo gradu, & peccati gravitate ita onerati sunt, ut qui maxime : sic enim interpretantur, *Mat. 11. 28.* Nam ex ipsorum sensu Christus mittitur ad solos contritos corde, qui in cineribus sedent, & spiritum tristitiae possident, hoc est, ad eos tantum qui ineffabilem tristitiam habent, ut illi exponunt locum *I/a. 61. 1, 2, 3.* Ex eorum sententia, Christus venit ad solos illos salvandos, qui in sensu suo ita perditi sunt (sicut illis placet) ut de sua salute tantum non prorsus desperent. Quapropter quia putant se non satis alte descendisse adhuc in hanc abyssum, seu, infernum, non audent ad Christum aspirare vel aspicere, & interim in squalore & lachrymis quotidie versantur : tristitiam suam dignam negant *tristitia* nomine ; quam tamen non possunt dissimulare, sed eam in vultu, incessu, in habitu & suspiriis produnt ; & profitentur vix sibi jus ulrum esse ad edendum vel bibendum ; & si præ metu peccandi audent, ne ederent quidem aut biberent omnino : frequenter ut hirundines pipiunt, & gemunt ut columbae ; & saepè viscera ipsorum non aliter planetibus resonant, quam si parentes vel liberos charissimos deflerent extinctos : nec tamen in dolendo sibi satisfaciunt, sed queruntur se stupidos esse ; & si confiteantur se aliquando lugere, luctum suum tamē aiunt esse instar roris matutini, qui cito abit. Et frustra iis consolationem in Christo offeras : quia astimant se non esse lugentes illos in Zione, quos ille consolaturus est : & hic se confirmant, dicentes, *Nonne mensura resipicentia, mensura peccatorum responderet?* peccata autem mea superant aliorum peccata, immane quantum, aiunt. Hac & similia objiciunt, quibus viam sibi ad Christum obstruunt : & certe hic Casus requirit *supradictas* ab omnibus. Quis non misereatur eorum, qui dum in miseria sua sensu, jam valde miseri sunt, nec audent miseria sua levamen querere, quia non satis sibi videntur miseri, nec miseria affectata modum mensuramve possunt statuere, adeo iniqui sunt conditionis sua astimatores ?

In curatione hujus morbi, primo, Concedendum est agro, quod & deceat, & oporteat omnes accedentes ad Christum sensu peccati sui serio affici, morbum suum fateri, & agnoscere stipendum peccati sui meritum, esse mortem æternam. Concedendum etiam mensuram compunctionis, contritionis, & lamentationis à Deo dari, pro ipsius beneplacito ; & aliquibus sanctis mensuram porrigi amplissimam, ut in *Hemane Ezraita, Psal. 88.* videre est. Concedendum denique, spiritum servitutis, seu, operationem spiritus per Legem, secundum foedus operum, natura præcedere spiritum adoptivis, seu, operationem spiritus per Evangelium, secundum foedus gratiæ : adeo

deo ut nemo possit serio Christum amplecti ut Medicum, ut Mediatorem & Salvatorem animæ sua, nisi is qui serio sentit morbum suum, & qui peccata sua (quibus Dei iram meritus est) serio agnoscit, & justæ sententiaz Legis se propter peccatum condemnantis serio subscriptibit. Secundo loco, cum hac concessimus ægro, duplex quæstio agitanda nobis est cum eo : prior est, de mensura doloris, at in omnibus eadem esse oporteat, nempe, intensissima, adeo ut quam proxime accedat ad desperationem ? vel, an duratio doloris vehementissimi, æqualis esse debeat in omnibus ? Affirmativam nullus probabit ex Scriptura : Negativa autem, ex comparatione Scripturarum & experientia constat : Scriptura enim requirit seriam resipiscientiam ; sed modum mensuramve doloris, aut tristitia, sive in gravitate sive in duratione, non præscribit. Nam, *Mat. 3. 2. 6.* audita doctrina *Johannis Baptiste*, plurimi convicti de peccatis suis, confessi sunt ea, & statim ab ipso baptizati sunt. Et *Act. 2.37. 41.* tria millia animarum, audita unica *Petri* concione, arguuntur peccati, dolore afficiuntur, resipiscunt, convertuntur, & in Ecclesiæ gremium admittuntur, uno eodemque die omnes. Altera quæstio nobis cum ægro disputanda, est de fonte doloris & contritionis, hempe, unde haurienda sit ista quam affectat doloris & tristitia mensura ? A Christo enim æger non audet eam petere vel expectare : siquidem (ex ipsius fundamento) ad Christum accedere ipsi non licet : quia non vocantur ad eum (ut ait) ulli nisi jam laborantes & onusti, ut qui maxime, & jam spiritu mœstitia repleti : Sed contra, Nos ex Scriptura asserimus, Christum esse principem exaltatum, qui dat resipiscientiam *Iraeli*, *Act. 5. 31.* Et affirmamus, sentientes defectum resipiscientiaz in se, debere resipiscientiam petere ab eo. Tertio loco, ostendantur mala qua comitantur vel sequuntur hunc practicum errorem : per eum enim mos geritur tentationi Satanæ, qui (ubi observavit sensum peccati in ægro jam inchoatum esse à Deo, nec inhiberi jam posse peccatorem, quin peccatum admissum doleat, eique in posterum renunciet) simulans se Angelum lucis, mensuram doloris præsentem elevat & vilipendit; quantumque absit lamentatio à proportione peccatorum admissorum ostendit, instigaque ad dolendum magis magisque, ut, si fieri posset, rumperetur æger, vel consumeretur in dolendo, & sine fide, sine consolatione periret. Deinde, hæc affectata mensura doloris sapit quoddam genus quasi expiationis peccati, & compensationis pro peccato : ad quem errorem, naturâ plus satis omnes propensi sumus. Nam sicut ad justificationem per opera omnes nitimus, secundum tenorem feederis operum ; (quod fecundus inscriptum est coribus omnium filiorum *Adami*) Sic ubi destituimur justitia operum, cupimus defectum supplere per satisfactiones alias nostras : nominatum, ut per

per luctus abundantiam eluat, quod aliter à nobis prastari non potest. Idcirco hic non desistimus à nobis ipsis pñnas exigere, donec cor nostrum dicat satis esse : & tunc, quasi defuncti hoc opere, quiescamus : quæ cordis nostri impostura, quanto frequentius nos decepit, & minus observata est, tanto periculosior est : gratia enim Evangelii & Christi meritis plurimum hic error praetonus detrahit, nostraque & consolationi & sanctificationi obicem ponit, detrimentumque simul & peccatum occultat, sub specie humiliacionis. His malis adde, quod æger noster fovere soleat peccatum infidelitatis & diffidentiæ, eo ipso fine, ut foveat dolorem, & fingere sibi metum multiplicem, ut mœstia crescat, & lachryma liberalius fluant. Denique, non observat æger noster, quod quandiu suspendit fidem in Christum, propter hanc rationem, quia non satis lachrymarum fudit, tandem tacitum fovet propositum exuendi omnem ægritudinem, & cessandi ab omni dolore propter peccatum si semel post sufficientem luctum (ut ipsi placet) Christum amplexus esset, prout hæc impostura se detectum perspicue in aliquibus Antinomis, qui lugent peccata sua ante fidem : verum cum jam se inter fideles numerarunt, secure rident luctum ob peccata, & morsus Conscientiæ omnes rejiciunt, & omnem resipiscientiæ actum à spiritu servitutis esse volunt. Quæ mala si æger observaret, & sibi tendi tanquam retia in via ad Christum persiceret, cautus incederet. Quarto, instituendus est æger de natura doloris ob peccatum, quod non commendetur à quantitate, sed à sinceritate : sincerus autem dolor optime dignoscitur, per concomitantia & consequentia. Ille enim est sincerus dolor ob peccatum, qui habet adjunctum odium peccati, qui secum habet humiliationem lugentis, & abominantis se propter peccatum & cordis sui duritiem, sub Conscientia peccati jacentis, una cum proposito sancto contra peccatum dicimandi ; Ille dolor sincerus est, quem sequitur fides in Christum, & dolor ille qui sequitur ex fide in Christum, qui ducit ad consolationem accipiendam ex Evangelio, & qui renovatur quotidie, etiam post reconciliationem, ex occasione inharentis peccati subinde pullulantis, & erumpentis. Hic est dolor ille secundum Deum, qui operatur resipiscientiam nunquam pñnitendam. Ultimo loco hortandus est æger, ne cunctetur amplius, sed Christum adeat, & se tanto magis humiliet coram Deo, quanto magis defectum sentit humiliationis & doloris. Hortandus etiam est, ut audiat vocantem Christum, qui dixit se non venisse vocatum justos in sensu suo, sed peccatores in sensu suo, ad resipiscientiam. Non posuit Christus mensuram tristitia (de qua loquimur) ut conditionem fæderis gracie; non vendit suam gratiam lachrymarum pretio. Sed quisquis est adeo pauper spiritu, ut nec agnitionem peccati, nec resipiscientiam, nec fidem, nec bonum

num aliquid ultum sentiat in se, quod ipsum possit commendare Deo, sed in omnibus sibi ipsi displaceat, & tamen ad Christum accedere maxime vellet si auderet; Non est dubitandum quin licitum sit ei ad Christum accedere: hic enim est habendus a nobis (secundum judicium charitatis) in numero pauperum spiritu, quos Christus beatos pronunciavit, *Mat. 5.3.*

CAPUT VII.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Regeneratione sua propter justitia inherentis defectum.

Quidam sunt Regeniti, qui, in sensu peccatorum suorum, agnitione indignitatis, & impotentiae suae, confugerunt ad Christum, sequentes eum conicerunt per fidem, & student fructus ferre qui resipiscenciae convenienter; Dubitant tamen, an sint Regeniti, an ipsorum fides sit vera illa salvifica: ratio dubitationis affertur huc, quia vita reformatio quam assequuntur sunt, videtur ipsis non superare justitiam, quam reperire licet in Ethnicis vel in Scribis & Phariseis, de quibus Christus dixit in Evangelio, *Nisi justitia vestra excederit justitiam Sc̄ribarum & Phariseorum, non introibitis in regnum cœlorum.* Hanc dubitationem sequitur ægritudo, & anxietas & animi metus, ne vana sint omnia qua hactenus in ipsis speciem habebant virtutum Christianarum: & hic morbus nisi mature & dextre curetur, gravia post se trahit mala. Qui ut curetur, non negandum est, quin multi sint Ethnici & infideles, qui ex principiis Nature & civilis educationis vitam multo innocentiores ducent, quam plurimi qui nomine Christiano gaudent: ad quorum convictionem & condemnationem, Ethnici & infideles in die judicii surrecturi sunt, & in testimonium adversus eos producendi; qui etiam paucioribus plagiis plectentur, quam illi qui Christianorum nomen mentiuntur, & professionem veræ Religionis dehonestant. Sed nobis res est cum Regenitis & vera fide præditis, qui sanctificationis suæ imperfectionem lugent; & sanctitati non desinunt studere, licet cum molestia, & metu dificiendi in via, ægre admodum progrediantur, verentes ne tandem excludantur a regno cœlorum propter justitiam suæ defectum. In quo Casu. 1. Querimonia ægri, de vita sua fructuumque fidei imperfectione, quatenus justa reperitur, admittenda est; eoque nomine humilietur serio in conspectu Dei, & proficiat in abnegatione operum suorum & fiducia in operibus suis. Et in hunc finem. 2. Deducatur æger ad observationem corporis

poris peccati originalis in se nondum mortificati ; & ad agnitionem latentis in se radicis amarissimæ, seu, infidelitatis, seu inclinationis propensa ad recedendum per dissidentiam à Domino, cum maxime opus esset ei adhærere : quibus perspectis, necessarium videbit, actus resipiscientia & fidei in Christum, quotidie repetere & renovare. 3. Ostendendus est usus simul & necessitas justitiae Christi imputata : qua nisi proponeretur nobis à Deo in perfugium, quid nobis fieret in operum nostrorum examinatione, & justitiae inherenteris comperta imperfectione ? Et hic rogandus est æger, ut in sensu iniquitatis sua semper confugiat ad Christum, ut amplectatur applicetque sibi arctius fidei iustoris Christi iustitiam, omnibus confugientibus ad eum in sensu iniquitatis propriae à Patre adjudicatum. In quo argumento insistendum est, ut æger intellegat, & serio agnoscat valorem justitiae Christi, qua sola nudicatem nostram, tanquam pretioso vestimento, poterimus operire. 4. Docetur æger justum esse apud Deum, quod Christus (ægre ferens contempsum vel neglectum sua justitiae, quam obedientia sua usque ad momentum, nobis acquisivit) iustitiam inherenterem in nobis non promoveat, quandiu haec iustitia ipsius, per fidem imputata, nobis vilescit, vel, à nobis in pretio pro dignitate non habetur & non enim ex perfectione justitiae inherenteris, sed ex perfectione justitiae Christi imputata justificamur. 5. Quando æger jam convictus tenetur erroris sui, perspicuebit justificationem peccatoris esse per imputationem solius justitiae Christi per fidem applicata ; & hominem jam justificatum oportere fructibus bonis ferendis in virtute Christi incumbere : Jam (inquam) fiat comparatio justitiae resipiscientis & credentis in Christum, cum iustitia Scribarum & Pharisaorum ; & facile apparebit ægo justitiam hominis Christiani longe superare iustitiam Pharisæi, nedum Ethnici cuiusvis. Primo enim, Pharisæus decurrit Legem ad mensuram suam, ne condemnetur à Lege, per quam querit justificationem : Christianus vero, Legis perfectionem in omnibus agnoscit, nec ullum rejicit officium quod Lex ei præscribit ; sed contendit in omnibus Legi obediens ; & conatur perfectus esse, sicut Pater eius cœlestis perfectus est. Secundo, opera, quæ facit Pharisæus, hypocrita & corrupta sunt omnia, quippe, ex viribus naturæ, & ad gloriam suam comparata, non ad gloriam Dei facta : quæ autem facit Christianus, fidem in Christum exercens, ex virtute Spiritus Christi proficiscuntur, & ad Dei gloriam ab eo fiunt. Tertio, iustitia quam ex operibus affectat Pharisæus, impossibilis est, & irritam omnino reddit gratiam Dei ; & justificandi rationem divinam, per fidem in Christum, evertit : nam iustitia Pharisæi ex operibus, non potest consistere cum iustitia fidei ex gratia. Iustitia vero seu justificatio Christiani, & possibilis & expedita est, ex mera gratia :

tota enim pendet ex imputatione obedientie Christi, quæ sola in Dei iudicio stare potest; & sola aperit fontem, unde Spiritus Sancti virtus defluat in iustificatum, ad efficiendum ut fidelis efficaciter fructus novæ obedientie ferat. Ex qua comparatione, facile apparet iustitiam Christiani licet infirmi, longe excellere iustitiam Pharisæi. Atque ita solvitur ægri dubium, ex iniqua comparatione suicum Pharisæo, natum.

2. Recrudescit tamen vulnus, & non sanatur morbus: quia inchoata sanctificatio & opera novæ obedientie videntur à Deo minime acceptari; quia fructus Spiritus non sentiuntur, nempe, charitas, gaudium, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia, &c. ex quorum fructuum defectu arguant operum à Deo approbatorum defectum; & ex defectu operum, defectum fidei: quia fides sine operibus mortua est. Nihilominus tamen pergunt operam dare, ut absque scandalo dato vivant, & Religionis exercitia frequenter sequuntur: fructibus igitur non carent illi de quibus agimus; Sed, quam promiserant sibi ipsi pacem Conscientię, lœtitiam in Deo, consolationem in precibus, patientiam in afflictionibus, alacritatem ad negotia vocationis sua obeunda, & approbationem operum suorum, quam expectaverant à Deo, non inveniunt. Hinc illæ lachrymae & querela, & suspicções de fidei sua veritate, eaque omnes iusta.

3. Quod ad Remedium hujus mali attinet: Observandum est, quod Casus hic sit complicatus: quadruplex enim error practicus in eo norandus est, & quadruplex morbus. Primus error est, quod suspendatur fides ex conditione tacita effectuum producendorum; & ex conditione sensibilis approbationis divinæ, quasi nullus esset sincerus actus fidei apprehendentis Christum, nisi post aliquod tempus & periculum factum de fide, an fructus ferat necne? Et hic concurrunt tres imposturae: prima est, quod in hoc Casu ponatur fides conditionalis pro absoluta: nam æger tacite conditionem quandam à Deo petit praestandam, ut ea præstata credat in eum: Cum enim accedens ad Christum debeat sic affari eum, 'Domine Deus mihi, quandoquidem tibi visum est, mibi peccatori, stolido & impotenti, & in mortem aeternam ruerenti, te ipsum offerre Salvatorem, in quo plenam nanciscar sapientiam, iustitiam, sanctificationem & Redemptionem: Ecce, Domine, gratiam oblatam recipio, verbum tuum & te ipsum in verbo oblatum labens amplector; totumque me tibi trado in disciplinam, ut me potenter formes ad Imaginem tuam, & in ultinis tuis ad salutem feras: Æger seclusus agit, & non aliter alloquitur Christum re ipsa & ex natura rei, quam si diceret, 'Domine Deus mihi, placet mihi conditio fidei, sub quate ipsum mihi offers; Sed, quia metu ne me fallam in conditione illa amplectendo &

prestanta, propono tibi aliam conditionem, nempe, si intra certum tempus à me præscriptum fructus dignos resipiscientia in me comperero, tum fidem meam in te ratam, fixamque habebò; Sin minus invenero quod expecto, fidem meam nullam esse vel mortuam pronunciabo. Et quid hoc est aliud, quam novam conditionem fecederis gratuiti facere, & promittere se post aliquod tempus crediturum, sub conditione prædicta, cum deberet in præsenti abolute credere, & se Deo totum tradere? Secunda impostura est, quod æger exigat maturos fructus à fide infirma, à fide non fixa, sed à conditione operum suspensa: quod non minus absurdum est, quam si hortulanus aliquis, ab arbore recens plantata, exigeret fructus arboris radice; vel non fineret arborem radices agere in horto suo, nisi fructus in ipsis horto prius ferret, per quos constare posset ipsi arborem illam frugiferam esse, dignamq; quæ in horto radicaretur & aleretur. Tertia impostura est, quod in hoc Casu præsupponat æger fidem veram posteriorem esse fructibus fidei, & natura & tempore: nam si non crediturus est, nisi postquam fructus verae fidei in se senserit; tum necesse per eum est, ut in perpetuum non sit crediturus, nisi præcessisse viderit fructus fidei: quod nihil aliud est, quam effectum priorem causa sua fingere. Huic triplici impostura antidotum unicum est in genere, ut æger quanto magis se delitatum fructibus bonis observat, tanto magis humilietur in conspectu Dei; tantoq; magis conjiciat se in Christi justitiam, quanto magis justitia propria destituitur; & ut operam det sine mora, per fidem cum Christo coalescere, ut ex eo trahat virtutem & vires ad ferendum bonos fructus: nam unica hac ratio est ad fructus ferendos, sicut dicit Dominus noster, Job. 15. 5. *Qui manet in me, & ego in illo, iste fert plurimum fructum: nam sine me nihil potestis.* In specie autem, ut occurrit primo errori, ne suspendat æger fidem in Christum à conditione fructuum ferendorum; Sed in agitione sterilitatis sua, totum se protinus committat Christo, qui solus potest arborem malam bonam facere, & feracem reddere bonorum fructuum; ne contendat amplius cum Deo, de ordine fidei & operum, sed agnoscat ordinem à Deo præscriptum; & ante omnia curet ut per fidem unitatur Christo, qui accedentes ad ipsum impios, seu non tanquam operantes, sed renunciantes operibus suis (ut habetur, Rom. 4. 5.) prius non justificat per fidem, & deinde sanctificat per Spiritum. Denique si hanc regulam admiserit æger, ne contemnat in se exilia principia bonorum operum; Sed foveat tenellam Dei gratiam, & gemmas vitis, seu grossulos ficus, magni æstimet cum Sponso, Cant. 2. 12.

4. Secundus error practicus est, quod æger præconceperit animo fructus fidei alios, & aliter, quam secundum Dei verbum debuerat: Nam ubi audivit

Evan-

vangelium, & promissiones gratia amplissimas, per quas adductus est ad contentendum in: fœdus gratia, promisit sibi fore ut statim evaderet peritus in omni cognitione mysteriorum Religionis, expeditus in precando, hilaris in laudibus Dei prædicandis & canendis, & promptus ad omne opus bonum; & fore etiam ut pace Conscientia & perpétua cum spirituali gaudio sine interrupzione frueretur. Postquam autem experientia compertum habet, se non posse ullum bonum opus aggredi, nedum absolvere, sine pugna cum Satana, sine lucta cum carnis sua corruptione; & sentit sape interrumpi pacem Conscientia, & gaudium Spiritus à se auferri, in quaſtione vocat totum Dei opus in se, & ſuspicitur se adhuc eſſe in ſtatu peccati, & ſub potestate Diaboli & carnis ſua. Huic errori ut occurratur, ostendendum eſt agro ex Dei verbo, ſpem quam conceperat ex promiſſionibus Evangelii non eſſe omnino vanam, quod ad rem ipsam attinet, etiamſi ex ipliſi voto res ſperatae omnes non ceciderint: quia tempore opportuno Deus praefiturus eſt quacunq; promiſit, licet aliter quam ager opinatus eſt. Futurum enim eſt, ut tandem vendicandus ſit in poſſeſſionem plenæ libertatis ab omnibus peccati reliquiis, & Satana tentationibus. Verumtamen hæc felicitas non niſi gradatim perficienda eſt, non niſi poſt pralia multa cum adversario, non niſi mediūs à Deo praefcriptis: quapropter hortandus eſt ager, ut animos colligat ad militiam Christianam, & in ſpe & patientia pergaſt in via Domini, ſatiſque habeat, ut quacunq; promiſit Deus, ea omnia praefiturus ſit, modo, mensura, tempore, ordine, & mediūs ab ipſo praefituris, ſicut in Verbo ſuo manifestum fecit.

5. Tertiū error practicus eſt, quod ager non recte judicet, nec de fide ſua, nec de fructibus fidei ſuꝝ: de fide enim ſua non judicat aliter, quam de fide aliena, ſeu, aliꝫ hominis, cum diversa ſit ratio judicanſi de fide mea, & de fide aliena: nam licet de fide aliena (quia internum alieni cordis actum nequeo cernere) non poſſum judicare, niſi ex effectis duntaxat, ſecundum regulam Jacobi, 2.18. Oſtende mihi fidem tuam abſque operibus tuis; & ego oſtendam iib⁹ fidem meam ex operibus meis. De mea tamen propria fide licet judicare, non tantum ex effectis, ſed etiam ex ipſo actu fidei interno, quem Spiritus Dei, (qui novit ea quæ ſunt in me) oſtendit mihi, & fecit ut ego, reflectendo in actus meos, obſervem ipſum ſecundum illud Apostoli, 1. Cor. 2.12. & 2. Cor. 13.5. Accepimus ſpiritum per quem ſcimus ea quæ Deus gratia dedit nobis. Rurſum non recte judicat ager de fructibus fidei ſuꝝ ſecundum veritatem, & ſicut Deus judicat: non enim diſtinguit operis ſui ſinceritate, ab operis ſui imperfectione; non diſtinguit id quod à Deo eſt in opere ſuo, ab eo quod admiſſetur à corrupțe naſūra reli-

quiis: Sed oculos adeo intentos habet in operum suorum defectus, ut nihil aliud in iis observet præter defectus: cum deberet & defectus observare, ad humilationem sui; & simul etiam agnoscere id quod bonum est, seu id quod à Dei gratia profectum est: ut ita gratias ageret Deo per Christum, qui non vult linum fumigans extingui, Isa. 42. 3. Ad tollendum ergo hunc errorem, 1. Respiciat ager ad fidei actus elicitos & internos, non minus quam ad actus imperatos, & fructus externos: judicetq; de iis secundum veritatem, distinguendo mensuram inchoata obedientiarum, (quantulacunq; ea sit) à defectibus, infirmitate, & corruptelis admistis, & non secundum tentationes seu calumnias Diaboli, qui semper condemnat quicquid boni in quovis reperitur. 2. Observet ager debitum ordinem in agendo & judicando: necessario enim præcedere oportet actum fidei, priusquam de illo actu fiat judicium. Idcirco danda est opera, ut fides primo eliciat actum suum, quam fieri potest maximè congruentem ad regulam à Deo præscriptam: & postea sequatur judicium de illo actu, non, ut actus ille qui ad regulam formatus est, pro mensura datae gratia condemnetur; Sed ut emendetur, & defectus ejus & imperfectio suppleatur. 3. Judicandi finis sollicitè ab aero spectandus est: finis autem judicandi de actibus vel fructibus fidei præteritis vel præsentibus, non est ut quis non credit in Christum, sed potius ut credit in Christum, & magis magisque credit. Nam sive in Conscientia juriicio pronunciatum fuerit sic vel secus de actibus vel fructibus fidei quod sinceri fuerint vel corrupti, judicandi finis semper est, ut aero arctius apprehendat Christum, nempe, ut fides confirmetur, si ulla-tenus vera comperta fuerit; & si facta seu mortua sit judicata, finis judicandi esse debet, ut peccator humiliatus in conspectu Dei, serio configiat ad Christum, & verè in eum credat in posterum.

6. Quartus error practicus est, quod aero patiatur primo lædi sibi fidem ab hoste, deinde se provocari ad pugnam & ad fructus fidei edendos, antequam vulnus datum sanetur, vel obligetur fides sua fasciis, ut convalescat: iniquum enim est descendere in arenam cum Diabolo, ad disputandum de fructibus fidei, an veri sint, dum adhuc fides ex vulnere non tantum saucia decumbit; Sed etiam adeo languida est, ut incertum sit aero statuere, an viva sit. Hoc autem solenne est stratagema Satanæ, quacunque potest ratione fidem filiorum Dei lacerare, ut interrumpatur ipsorum communio cum Deo, & quasi intercidatur fidei canalis, quo defertur influxus virium à Spiritu Christi ad obedientiam gratam Deo præstandam. Et certè non minus difficile est luxatam fidei obedire Deo, quam difficile est luxato brachio operari. Ad hunc errorem corrigendum, statim postquam observavit aero vulnerari fidem suam, accingat se ad humilationem coram Deo, & ad agnoscendam suam stultitiam

ticiam, indignitatem, & impotentiam suam, ad confitendum peccata sua, maxime autem ea, quibus novissime contristavit Dei Spiritum, januamque hosti ad invadendum se, aperuit. Deinde confugiat ad Christum, seu, ad Deum in Christo, eusque opem imploret in tempore tam necessario; & quibus potest ex verbo Dei petitis promissionibus & consolationibus, infirmam fidem suam confirmet, secundum consilium illud Domini nostri Ecclesiae Sardicensis datum, *Apoc. 3.2. Corrobora illud quod reliquum est, & moribundum.* Hac enim ratione defendet se a ger adversus Satanam; & parabit se ad omne opus bonum: & jam post fidem confirmatam, felicius congregietur in luta cum hoste, & ad pergendum fortiter in cursu pietatis & justitiae robatur.

CAPUT VIII.

In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Statu suo propter inquietudinem suam.

Nonnulli Regeniti absolute & simpliciter se conjecterunt in misericordiam Christi, nullam postulantes a Deo conditionem aliam quam ipse posuit credituris in Christum, nempe, ut qui serio agnoverunt se opus habere Christo, & Christum agnoverunt esse unicum, sufficiens, & necessarium remedium omnium malorum, iis omnibus qui absolute se conjiciunt in Christum; & tamen dubitationibus agitantur, an verè crediderint, an rectè ad eum accesserint, an admissi sint ab eo. Rationem autem dubitandi nullam aliam afftere possunt quam hanc, *quod non possunt quiescere, vel certi esse* quod rectè crediderint, seu, fidei actum in Christum rite exercuerint. Interrogati enim de signis Regenerationis, Non audent negare se ea effecta Spiritus Sancti in se tentire, quæ pro signis Regenerationis ponuntur in Scriptura: Sed, an signa illa in ipsis sint genuina, dubitant: non quia rationem solidam reddere valent, sed quia sentiunt signa illa etiam in questionem vocari. Qui autem hoc morbo laborant, etiam si sollicitentur ab Adversario, ut animum despondeant, non sunt segnes tamen, & infusiferi in opere Domini: & licet consolationes Domini non frequenter apprehendant, vel sibiipsis applicent pro jure suo; nihilominus tamen serio student ea opera facere quæ Deo placent: licet tristiori cum animo, quam si consolationes ipsorum abundarent.

2. Cui malo ut remedium afferatur. Sciendum, quod complicatus sit hic

Con-

Conscientie Casus, in quo concurrent erroris multi, eoque magis à nobis observandus est, quod multis etiam adultis Dei filii familiaris sit hic Casus. Præsu, ponimus enim in agro, 1. Sensus peccati seruum. 2. Consensum in fœdus gratia in nime simulatum. Et 3. Honestum studium bonorum operum, & simul etiam hæc tationem seu incertitudinem de sinceritate fidei sue & operum suorum, & per consequens an ipse sit in statu gratia. Causæ hujus morbi novem esse possunt, quarum cognitio ad malij remedium magno perè conducit.

3. Prima causa tria membra habere potest. Primum, Si æger de actibus suis spiritualibus, sive de operationibus Spiritus Sancti in seipso, non instituerit examen, vel eos actus non agnoverit & approbaverit post examen: v. g. cum sensus peccati jam excitatus est in agro, nisi reflectat oculos in hanc operationem, & effectum Spiritus Dei convinentis ipsum de peccato observaverit, & nisi reflectens oculos in actum suum, quo subscriptis sententias Spiritus, in Lege loquentis & condemnantis ipsum ob peccatum; Non est mirandum quod hic error jam ostium aperuerit ad dubitandum de Statu suo. Secundum membrum esse potest: Si, postquam per Dei gratiam æger consensit in fœdus gratia, non reflexerit oculum in hunc actum, & in operationem Spiritus Sancti efficientis, ut ipse jam condemnatus peccati confugeret ad Christum, & consentiret in fœdus gratia, Non est mirandum quod hic error ostium aperuerit ad dubitandum de Statu suo. Tertium membrum esse potest: Si, postquam studium fixum sancte & inculpate vivendi accensum est à Spiritu Sancto in corde ægri, & postquam bona opera sua, licet imperfetta, testata fuerint studium sanctitatis in ipso non esse inane, æger non recognoverit studii sinceritatem, vel non agnoverit hanc in se Spiritus Sancti operationem, Non est mirandum quod hic error viam aperuerit ad dubitationem ægri de Statu suo.

4. Cui malo ut occurratur, sedulo observanda est ab agro dispensatio divina providentia erga se: & cavendum ei ne de ea judicet secundum tentationes Diaboli, aut hæc tationem Pastoris vel amici alicujus perperam forte de ipso judicantis, aut secundum suspiciones cordis sui inereduli; Sed studendum potius ut ex Verbo Dei interpretetur, in meliorem partem, omnem Dei in se & erga se dispensationem. Et certe in Casu posito, sciheet, ubi in agro dubitante de Statu suo concurrunt hac tria, sensus peccati, consensus in fœdus gratia, & studium bonorum operum; multa licet observare in agro, quæ possunt eum consolari, confirmare, corriger & adificare. Nam licet affligatur & dubitationibus vexetur æger: Deus tamen (ut res ipsa testatur) non deserit opus suum in eo, nec fovet in ipso peccatum, non finit fidem ejus extingui,

extinguit; nec sinit infidelitatem in eo prævalere; non sinit fidem in eo esse otiosam, & simul incredulitatem castigat per diminutionem consolationis & pacis: Imo vero sensum pacis in ætri animo sinit interrumpi, ut jus in pacem arctius ab ægro apprehendatur: exercet ætri fidem, ut ea crescat & roboretur; dat credere in Christum, & celat ad tempus donum fidei, ut abscondat superbiam ab oculis ætri, & ut humiliatio ampliorem det gratia sua mensuram. Hac igitur dispensatione observata, hortandus est æger, ut denuo examinet conditionem suam diligenter, & observet studiosè operationem Spiritus Dei in se, nec parvi astimet quod Deus ipse aperuerit oculos, ad perspiciendum peccatum in seipso, ad observandum peccati sui meritum, & vires: hoc enim testimonium est dati à Christo collyrii, de quo, *Apoc. 3. 18.* Et certe non contempnendum est opus Dei, quod æger jam judicaverit, & subiuste se judicet dignum morte, secundum legem, ob peccatum suum; & quod seipsum judicando, gloriam justitiae Deo tribuerit. Haec tenus enim à partibus Dei stat, & ipse propter Deum sibi ipsi adversarius est: atque ita aditum habet ad promissionem Dei, qua dicit, *Judicate vos ipos, & non iudicabimini, 1. Cor. 3. 1.* Huic consilio si auscultaverit æger, poterit per Dei gratiam tolli primum membrum primæ causæ dubitationis. Deinde, etiam si fidei vigorem & virtutem non perspiciat æger in seipso, propter tentationum nebulas; observet tamen opus Dei trahentis ipsum ad consentiendum in foedus gratia, & efficientis, ut ex renovato sensu peccati & male meritorum suorum, quotidie magis magisque confugiat ad Christum; & simul observet consensum hunc in foedus gratia, seu, ad hilariter recipiendum Christum, esse *ipissimum actum fidei sacrifici*: imo vero numerandum esse inter actus fidei nobilissimos. Praesupponit enim hic consensus in foedus gratia. 1. Fidem habitam veraci Deo, in lege sua de merito peccati loquenti, & in Evangelio, de remedio docenti. 2. Praesupponit etiam hic consensus fidem habitam Deo ut bono & misericordi, Filium suum offerenti; & seipsum, in Filio placatum erga omnes, qui Christum ut hostiam, seu, propitiatorium pro peccato recipiunt, ostendenti. Et 3. Hic consensus in foedus gratia, includit & renunciationem missam foederi operum, & receptionem Christi cum beneficiis ipsius. Quapropter cum consensus hic Matrimonii contractum absolvat, & consentientem in foedus reddat foederatum: non est dubitandum, quin, qui consensus serium in foedus gratia in se reperit, statuere possit etiam se fide salvificâ imbutum esse: tantoque magis rem extra controversiam ponit, quanto magis, ex sensu peccati renovato quotidie, cogitur vel perire, vel foederi gratia adhædere. Huic hortationi si obtemperaverit æger, tolli poterit per Dei gratiam membrum secundum primæ causæ dubitationis.

Tertio, quantumvis infirmum se in opere Domini estimet æger, si tamen, una cum sensu peccati, & consensu in foedus gratia, testimonium habet non solum Ecclesiarum, sed etiam Conscientia sua, quod studeat sancte & inculpare vivere in conspectu Dei & hominum, minime dubitare debet, quin hoc sit effectum Spiritus Sancti, qui fidem salvificam eduxit in florem & fructum, & hactenus sanctificavit ægrum, ut non tantum non regnet in ipsius corpore peccatum, sed etiam glorificetur Deus in ipsius conversatione. Quapropter sic lugeat æger peccatum suum, ut etiam gratias agat Deo per Christum, quod peccatum amplius non regnet in ipso. Atque ita tolli poterit membrum tertium primæ causæ dubitationis.

5. Causa secunda esse potest, si æger post examen actuum resipiscientis, fidei, & dilectionis, & obedientia sua; & post sententiam approbationis latam de actibus illis examinatis, non teneat sententiam fixam, vel non defendat justam eam esse, sed vel retractet vel infirmet sententiam de sinceritate vita, seu, via sua, de veritate fidei & resipiscientia sua, jam justa prolatam. Non est mirandum, quod etiam dubitet de Statu suo. Quod ad hanc dubitationis causam attinet, hortandus est æger, ut post examen & approbationem operationis Spiritus Sancti, non tantum convincentis ipsum de peccato, sed etiam adducentis ipsum ad Christum, & deducentis fidem ipsius in fructum, fixum retineat judicium de opere Dei in se: nec propter effecta corporis peccati mutet sententiam de Statu suo, de conversione sua, de actibus resipiscientia & fidei in se; Sed ubi Dei opus in se vocatur in questionem, humiliet se coram Deo, renoveretque resipiscientia & fidei in Christum actus, & contendat adversus omnes tentationes pro fide sibi semel data, pro jure sibi in Christum concessio; & dicat cum Apostolo, 2. Tim. 1. 12. *Novi enim cui credidi, & persuasum habeo, quod potens sis ad custodiendum illud quod eo commisi.* Atque sic tolli poterit secunda causa dubitationis.

6. Tertia causa esse potest, quod æger putet se adeo simpliciter, adeo absolute ab omni tacita conditione operum ferendorum in Christi gratiam se conjectisse, ut nullum dolum practicum in corde suo admixtum suspicari necesse sit: cum tamen dolus aliquis adhuc in corde lateat, quem Deus per inquietudinem castigat, ut æger discat adhuc magis glorificare gratiam Dei in corde suo, & minus fidere operibus suis. Hic autem error oritur ex hoc, quod æger non distinguit satis clare inter confessum mentis sua de officio praestando, & confessum cordis sui ad officium re ipsa praestandum; vel, quod non obseruat hanc distinctionem, cum ad praxim ventum est: e.g. quoniam in actu fidei, Conscientia ægri, ex Evangelio edocta, judicavit animam conjiciendam esse in Christum simpliciter, sine tacita reservatione seu conditione fructuum ferendo-

rendorum: de qua conditione diximus in Casu superiori; Idcirco *ager*, officio suo subscribens, & re ipsa aliqua ex parte vere in Christum recumbens, putat se simpliciter fecisse id, quod judicavit simpliciter esse faciendum: interim tamen cum ad cordis praxis ventum est, tacitus foveatur metus, an consensu in foedus gratia firmus aut sinceritas esse possit, priusquam post aliquod tempus per fructus maturiores sinceritas ipsius probata fuerit: quem error rem practicum Deus *xapdibyvns* observat, & per solitudinem, metum, & dubitationes, vexari sinit agrum, ut ab errore revocetur.

7. Quod ad hanc dubitandi causam attinet: quia facile fieri potest, ut cor in actu credendi, seu, conficiendi se in Christum, non respondeat usque-quaque menti assentienti in officium credendi in Christum: (agrius enim praestamus officium, quam agnoscimus quid praestare debeamus;) & quia difficulter renunciamus operibus nostris, & difficulter etiam nos subjicimus iustitia Dei, qua est per fidem; Idcirco hortandus est *ager*, quoties post consensum in foedus gratia, agitari sentit fidem suam dubitationibus, ne pueret se eam mensuram sinceritatis in actibus fidei jam assequutum esse, quin restet adhuc locus sinceritati in credendo augenda: nec dicat apud se, non possum actum fidei sincerorem edere, quam prior actus fuit; Sed potius altius perpendat naturalem cordis sui ad foedus operum inclinationem, & declinationem a foedere gratia: ut confidentia sua in carne radices magis magisque evellere studeat, & ut gratia Regnum in corde suo liberius exerceatur, per iustitiam ad vitam aeternam, in Christo Iesu Domino nostro. Hoc enim exigit Apostolus a fidelibus in descriptione veri Christiani, *Philip. 3.3.* & ipse id factitabat, *v. 12. 13. 14.* Non jam perfectus sum, (inquit) Sed sequor ut apprehendam, & juxta praefixum scopum insequor ad palmam supernae vocationis. Et *Rom. 5. 21.* ubi Legis promulgata & inculcata finem ostendit esse, ut gratia regnet per fidem in Christum, ad iustitiam & vitam aeternam. Hac ratio expeditissima est ad tollendam tertiam causam dubitationis.

8. Quarta causa esse potest, quod *ager*, propter observatum dolum cordis sui, suspicetur totum Dei opus in se non esse genuinum. Error autem hic accidit ex eo, quod non distinguat *ager* inter consensum cordis verum ex parte, quatenus renovatum est, & hasitationem cordis ex parte, quatenus reliquias incredulitatis habet in se, seu, quod non distinguat effecta gratia renovantis, ab effectis peccati inhabitantis, & se in eadem actione exerentis. Nam nisi hac distinctio obseretur, & jus prudenter dicatur, ita ut quod Dei est in homine renovato, absolvatur; & quod a peccato inhabitante est, condemnetur, sine præjudicio boni quod in homine regenito reperitur, impossibile

est ut quiescat Conscientia, vel ut actus aliquis etiam optimus approbetur : quandoquidem in optimis nostris actionibus, malum quod nolumus semper comperietur.

9. Quod ad hanc quartam causam tollendam attinet : hortandus est æger, ut pergit observare quantum potest omnes defectus in bonis actionibus suis, & simul etiam dolos cordis sui ; & virus inhabitantis peccati (quod opera bona omnia inficit) & vim etiam ejus considerare qua voluntatis renovata effectus retardat & impedit, ut videmus in exemplo Apostoli, *Rom. 7. 14, 15. &c.* Hæc enim observatio, ad humilitatem & abnegationem sui magnopere conductit, impellitque ad quærendum in Christo peccati Remissionem. Simul etiam studeat æger tueri quicquid in se Deus operatus est boni, cum parente Demoniaci, qui, *Marc. 9. 25.* in se observavit vim diffidentia, non tamen negavit quod in se erat opus fidei, sed dixit, *Domine, credo, succurre diffidentia mea.* Atque ita tolli potest quarta causa dubitationis.

10. Causa quinta esse potest, quod æger absolutionem fidei suæ ab hypocrisi & fructuum fidei sua approbationem suspendat à quiete & pace, quam cum illis conjungendam putat, & quod judicet fidem illam solam veram esse quæ superavit dubitationes, & jam victrix & quieta est: illam vero fidem non esse extra suspicionis aleam, quæ dubitationibus agitatur ; quasi tentatio ad dubitandum esset sufficiens ratio dubitandi de fidei sinceritate ; vel, quasi satis esset ad vocandum in quæstionem, an fides vera sit, quia in quæstionem vocatur à Diabolo. Hæc autem ratio si firma esset, nihil nobis ratum esset in toto Religionis negotio : Diabolus enim nunquam cessat calumniari, & in quæstionem vocare, tam veritatem dictorum divinorum, quam sinceritatem & sanctitatem operationum divinarum. Nihil autem detrahitur fidei, quando illa impetratur ab hoste : nam fides in prælio pugnans & turbata, tam solidata est quam fides victrix & quieta post prælium.

11. Quod ad hanc causam attinet : 1. Consideret æger se vocati ad militiam, non tantum adversus carnem & sanguinem; Sed etiam adversus principatus, potestates, mundi Dominos, Rectores tenebrarum seculi hujus, ut habetur, *Ephes. 6.* Nec se liberandum esse à periculo tentationum, & jactu telorum ignitorum, quandiu in vivis agit. 2. Observet objectiones adversus fidei sinceritatem, indicium esse potius sinceritatis in fide, quam justam causam dubitandi de ea : novit enim Pirata Satan satis discernere internam vacuam & onustam pretiosis mercibus : nec illam, sed hanc, ad fidem ex ea auferendam, solet adoriri. Non enim est è re Diaboli, fidem vacuam seu mortuam vocare in quæstionem, ne excitetur Conscientia secura ad vocandum etiam in quæstionem Statum suum, atque ita ad elabendum ex ejus, regno

regno & retibus. Sed, si quis jam ereptus est ab illo per Redemptoris potentiam, solet hostis insequiri abeuntem ; & si reducere ad captivitatem non poterit, saltet operam dare ut liberato molestiam creet, & fidem ejus infirmet. 3. Considereret Deum permettere solere, ut fideles inquietentur à Satana & dubitationibus agitentur, destinato consilio, ut ipsorum fides exerceatur, in actum saepius educatur & purgetur, sicut aurum saepius igne probatum ; & ut sincerior evadat, augeatur, & roboretur in confictu sicut accidit fidelibus illis, *Heb. 11. 34.* qui validi facti sunt ex imbecillitate, & effecti sunt robusti in bello, per fidem. Quapropter hortandus est æger, ut non tantum despiciat hostis malitiam ; Sed etiam secundum hortationem *Jacobi, cap. 1. v. 2.* gaudii materiam æstimet quoties inciderit in tentationes varias : illud sciens, quod exploratio fidei pariat patientiam. Et opus hic est ut induat totam Dei armaturam, de qua, *Ephes. 6. 11.* ut possit adversus Diabolus infidias stare. Atque ita obviam itur quintæ causæ dubitationis.

12. Causa sexta esse potest, quod æger non distinguit pacem apud Deum, à pace in se & in carne sua, seu, quod non distinguit pacem apud Deum, à quiete ab hoste ; Sed quod suspicetur se non habere pacem apud Deum, quando pacem in se non sentit, vel quietem ab hoste non sentit. Ista autem studiose distinguenda sunt : nam fidem habentes in Christum, justificamur, & justificati per fidem, pacem habemus apud Deum, sive illam sentiamus sive non. Quod ad hanc causam attinet : Differunt inter se, pax apud Deum, pax Conscientia, pax seu quietis in carne nostra, & in spiritu nostro. *Pax apud Deum,* cum sumitur in sensu forensi seu judiciali, vel est ipsa Reconciliationis nostra cum Deo, vel jus adeundi Deum jam nobis propitium factum : & haec pax, seu hoc jus nobis datur una cum justificatione, ut habemus, *Rom. 5. 1.* *Pax Conscientia* sumi solet in sensu physico, & significat quietem Conscientia à Dei Spiritu datam, ex perceptione justificationis, & Reconciliationis per fidem apprehensa. Hanc pacem, Apostolus, *Phil. 4. 7.* vocat pacem quæ superat intellectum. *Pax in spiritu nostro, seu in carne,* est quies animi à perturbatione, & ab ea mentis molestia, quæ oritur non à peccato, sed ab afflictione. De hac pace intelligendum illud Apostoli, *Cor. 7. 5.* ubi dicit, *Cum venissimus in Macedoniam, nullam habuit relaxationem caro nostra : foris pugna, intus terrores, in omnibus affligebamur.* Pax in mente, seu spiritu nostro, seu carne, auferri potest, manente pace Conscientia, ut cum Apostolus, *2. Cor. 2. 13.* dicit se non habuisse quietem vel pacem in spiritu, quia *Tunc fratrem non convenerit : afflictio enim turbat eum, non autem sensus aliquius reatus.* Similiter, pax Conscientia au-

ferri potest, cum pax apud Deum firma est, ut cum Davidis dictum est à Propheta, 2 Sam. 12. 13. *Peccatum tibi remissum est*, pax apud Deum pronunciata est: verum non jam, sed postea data est ei pax Conscientia; ut *Psalmis* multis post quinquagesimumprimum scriptis apparet. Hic igitur opus est distinctione: ad cuius observationem hortandus est ager, ne inquietudinem animi ortam ab afflictione confundat cum Conscientiae anxietate; & ne, per Conscientiam anxietatem, putet se privari jure sibi dato ad audeendum Deum propitium: Nam multis modis perturbari poterit Conscientia per tentationes adversarii, quando Deus placatus in filio pacem pronuncavit servis suis. Ne igitur titubet ager in fide, quia turbatur ei animus; nec pacem suam apud Deum existimet mutari, secundum Conscientiam mutationes: Sed adhæreat constanter fœderi gratia per fidem; adhæreat mordicus Christo, in fœdere oblatu, ut retineat pacem apud Deum firmam: quia Deus in Christo, ut in propitiatione solida, acquiescit, sicut dicitur, Mat. 3. 17. *Hic est filius meus, in quo acquiesco.* Et hoc indigitabat Arca Testimonii in Sanctuario posita, cuius operculum vocatum est *Propitiatorium*: quia significabat Deum propitium factum erga omnes ad eum accedentes per Christum. Atque ita tolli poterit sexta dubitationis causa.

13. Causa septima esse potest, quod ager non distinguat jus quod habet ad Christum & ad beneficia ipsius, à possessione & sensu possessionis bonorum à Christo fluentium. Idcirco, quandocunque possessio vel sensus possessionis interrumperit, putat ager etiam jus evanescere; vel turbatur saltem, ac si jus vacuum esset, cum fecus se res habeat: nam etiam in externis & corporalibus, manet apud homines jus ad hereditatem & ad bona mobilia, quorum possessio vel nondum habetur, vel interrumperit & auferitur. Quod ad hanc septimam causam attinet: mirum quantum sensus & possessio nobis placeat, & quam infirma comperiat fides nostra de jure nostro ad possessionem, quando non possidemus id ad quod jus habemus! Et hic præcipue apparent inimicitiae naturæ nostræ adversus Deum: qui, licet per Evangelium declaret jus confugientium ad Christum, in bona qua promittit, licet fœdus cum iis ineat, & juret ad confirmationem fidei ipsorum de promissis, licet addat pro signis Sacramenta, det arrhabonem spiritus & primitias futuræ messis in gaudio ineffabili, det experimenta & documenta veritatis, bonitatis & dilectionis sua erga nos, in providentia sua dispensatione continua per multos annos; Ubi tamen ad pauxillum tempus abscondit faciem suam à nobis, ad nos probandum an credituri simus sine pignore, Statim turbamur, ut videre est in Dei servo, Ps. 30.7. *Tu abscondisti faciem tuam, & ego perturbatus sum:* Ea est nostra naturalis infidelitas, & inclinatio ad bona præsentia & sensibilita.

14. Quapropter hortandus est *ager*. 1. Ut natura sua morbum obser-
vet, & in sensu perversitatis sua, lugeat *ansias* suam & humiliter se co-
ram Deo. Deinde, hortandus est ut rite distinguat jus à possessione, ne jus
in questionem vocet, cum sensus pacis vel gaudii interrumpitur; vel cum
possessio alicujus spiritualis boni videtur auferri. Er, 3. hortandus est ut
caveat, quando possessio boni alicujus, vel sensus pacis Dei & gaudii Spiritu-
tus praesens est, ne nimis adharet sensui seu possessioni praesenti: Pax enim
& gaudium Spiritus Sancti & donum quodvis spirituale, est tantum opus
Dei in nobis, non Deus ipse. Idcirco gaudium nostrum & gloriatio nostra,
non debet esse in eo, quod gaudium vel donum aliquod sentiamus; Sed in eo,
quod Deum federatum habeamus in Christo, qui gaudium vel donum hoc
nobis largitus est, ad consolationem nostram pro tempore & ad confirmatione
fidei nostrae in posterum retinenda ubi gaudium sensibile deficit vel
auferitur. 4. Hortandus est *ager*, ut, in sensu defectus alicujus boni vel
præsentia mali inharentis cujuscunque, adharet Christo & fixam teneat fi-
dem de jure suo per Christum ad omnia bona qua in feedere promittuntur:
Maxime autem studeat hoc præstare, cum maxime vexatur ob defectum boni
vel præsentiam mali. 5. Similiter, quando sensus pacis & gaudii, vel ali-
cujus boni spiritualis, jam præsens est, studeat *ager* fidem suam in Christum
ita confirmare per sensum præsentem; ut, quando auferitur sensus istorum
bonorum, fructus experientia maneat, nempe, *confirmatio fidei*, ad quam
firmandam, sensus datus est; & ad quam probandam & roborandam, sensus
ablatus est. 6. Denique, distinguat *ager* jus ad communionem bonorum
in Christo, seu, per Christum, possidendorum, à jure quod habet per fidem,
ad unionem cum ipso Christo: facile enim convellitur fides de jure ad com-
munionem bonorum, nisi observetur, & firmiter teneatur fides de jure ad
unionem cum persona Christi Redemptoris & fidei jussoris. Quod si autem
fides de jure ad unionem fixa sit, facile convalescat fides de jure ad commu-
nionem, & spes etiam de recuperanda possessione res florescat.

15. Ut autem hoc facilius apprehendatur, in memoriam revocandum est,
quod serius consensus in foedus gratiæ, jus faciat consentienti, primo, in ipsum
Christum, seu, Deum in Christo: Deinde, in beneficia qua Christus con-
sentientibus in foedus gratiæ acquisivit; foedus enim gratiæ est instar con-
tractus matrimonialis, in quo per consensum partium utrique parti jus datur
mutuum, primo, in personam alterius, deinde, in bona alterius: Sic enim
se confirmat Sponsa, *Cant. 2. 16. Dilectus meus, meus est, & ego sum e-
ius.* Et haec duo distinguit Apolotulus, *Rom. 8. 32.* ubi hunc ordinem juris,
primo in personam, deinde, in bona persona, nobis ostendit, *Qui non peper-
tit*

cit filio suo, sed tradidit eum pro nobis omnibus ; quomodo cum eo non dabit nobis alia etiam omnia ? Ordo enim hic est, dedit Deus Christum pro nobis jam confugientibus ad Christum, antequam cognitio benevolentia diuinæ erga nos, in Christi oblatione expiatoria manifestata, ad nos pervenire potuit, qui nondum nati eramus : Deinde, in vocatione efficaci Deus per fœdus gratiæ in Evangelio promulgatum & à nobis acceptatum, dat nobis jus in Christum, facitque eum nostrum : & denique, cum Christo, & per Christum dat nobis alia omnia bona. Ut ergo sensus, & possessio boni aliquius spiritualis obtineatur, reparetur & restituatur ; firmanda est nostra fides de jure nostro ad communionem & possessionem bonorum in Christo. Et ut fides de communione bonorum constet & firma sit, fides de unione cum Christo afferenda, & sarta tecta conservanda est : Et ut fides, de unione cum Christo, & jure nostro in Christum, stabiliatur, consensus in fœdus gratiæ figendus & firmandus est : Et ut fœdus gratiæ semper nobis placeat & consensus noster ratus sit, singuli defectus in nobis, singula peccata nostra & sensus originalis peccati, totidem rationes & motiva sunt ad nos humiliandos, & totidem calcaria ad nos impellendos, ut consentiamus ex corde in fœdus gratiæ ; & totidem etiam clavi, qui nos Domino nostro Iesu Christo quasi affigant. Sic enim tuebimur jus omne nostrum & possessionem bonorum recuperabimus & augebimus : Et hac ratione tollitur causa septima dubitationis.

16. Causa octava esse potest, quod æger non distinguat approbationem Dei, ab approbatione Conscientia sua, vel, ab approbatione hominum, vel, ab approbatione hostis sui Diaboli. Idcirco, quando adversarius calumniatur, quando homines inspectantes, aut ad ægri consolationem vocati, suspendunt judicium, & dubitant de via ægri an bona sit, vel temere viam ipsius condemnant ; vel, quando Conscientia decepta & turbata ad tempus, non audet approbare id quod ante a jure approbavit. Dubitat æger & titubat, quasi Deus, qui ante aprobaverat, non jam approbaret ; cum Dei approbatio semper sit eadem & non varietur : est enim secundum veritatem, qua verbo ejus scriptio consignata est, & propterea immobilis.

17. Quod ad hanc dubitandi causam attinet : morbus hic est filiorum Dei præcipue nondum adulorum admodum frequens & nimium familiaris, quod sibi ipsis displiceant maximè, cum viæ ipsorum Deo placent maxime ; & quod suspicentur idem esse Dei & suum judicium de seipso : cum enim Deus aperit ipsis oculos ad observandum vires, & effecta peccati originalis in se, optima quæque contaminantis : etiamsi resipiscant & in Christum credant, Deum ament, colant, eique studeant in omnibus placere ; Nihil tamen horum

horum videntur sibi facere uti debent : adeo imperfecta & polluta omnia sua bona opera perspiciunt, ut vix audeant ea nomine bonorum operum dignari. Nec mirandum est igitur, quod, cum rationes judicij sui de se firmas esse putent, suspicentur omnes actiones & vias suas non pluris astimari à Deo quam à scipis astimantur. In quo Casu, hoc quidem bonum est, quod non confidant in operibus suis ; quod non sibi placeant in peccatis suis & defectibus suis ; quod non superbiant in conspectu Dei. Bonum etiam est, quod perfectioni studeant ; quod ad metam supernæ vocationis contendant ; quod non retardent cursum suum, retrospiciendo ad præterita, vel computando quantum itineris emensi sint, vel, quo usque progressi sint. Sed in hoc tamen errant. 1. Quod suspicionibus indulgeant. 2. Quod non humilientur tanto magis, quanto imperfectiora sua opera perspiciunt. 3. Quod non agnoscant Dei gratiam in sanctificatione inchoata, seu, non obseruent messem bonorum operum in herba. 4. Quod non tanto magis configuant ad Christi justitiam imputatam, gratiamque Dei tanto magis extollant, quanto imperfectiorem vident justitiam suam inherentem. 5. Quod judicium Dei astiment ex suo judicio, cum via ejus non sint via nostræ ; sed cogitationes ejus tam longe superent nostras cogitationes, quam cœlum supra terram elevatum est, *I. a. 55. 9.* Quapropter hortandus est æger. 1. Ut apud se consideret & agnoscat minima initia novæ obedientiæ esse Spiritus Sancti effecta, & indicia novæ creaturæ, & fructus pretii Redemptionis à Christo perfoluti, & argumentum gratiarum actionis de prærito & bene sperandi de reliquo quod supereft futuro. Secundo, rogaridas est æger, ut recordetur, quod Christus discipulos suos omnes, (qui pauperes sunt spiritu, qui in se nihil boni obseruant, qui mendicant ab ipso ea quibus carent, & lugent defectus, seu peccata sua) pronunciet beatos, ut at sibi peccatores miseri videantur, *Mat. 5. 3.* Tertio, distinguat æger approbationem viæ sua in qua Deo servire studet secundum regulam verbi, ab approbatione singulorum actuum in via sua : via enim in qua ambulat æger, bona esse potest, licet singuli actus, seu actiones, imperfectiores sint, & sumiles passibus inæqualibus. Quarto, distinguat approbationem actionum bonarum, quatenus à Spiritu Sancto diriguntur, ab approbatione actionis simpliciter simptæ, vel quatenus ex parte nostra polluta est. Quinto, approbationis regulam ne faciat æger judicium suum, sed judicium Dei loquens in verbo suo : loquens (inquam) non in Legis dispensatione sed in Evangelii tristitia. Atque ita tollitur oīava dubitandi causa.

18. Causa nona esse potest, quod æger, etsi credat in Christum, & studeat in eum magis magisque credere, non tamen sciat quid sit per fidem vivere:

nam, si sciret & studeret vitam fidei vivere, pergeret in via quam fides ex verbo Dei probat & justificat: pergeret (inquam) sive dabitationibus agitetur sive non, sive effectum fructumque praesentem sentiret sive non; Si per fidem viveret, abundaret in opere Domini, & gloriam daret Domino loquenti in verbo suo, in gaudio & tristitia, in opulentia & in penuria: Atque ita in omni rerum vicissitudine, in omnibus mutationibus quibus obnoxius est, pergeret inoffenso pede ad metam sibi à Deo propositam.

19. Quod ad hanc dubitandi causam attinet: Admonendus est ager, ut observer quantum inter se distent credere in Christum, & scire vivere per fidem in Christo: multi enim sunt qui credunt in Christum, & jus habent ad vitam aeternam, qui tamen misere vitam traducunt: quia nesciunt quid sit vivere per fidem. Credere enim in Christum possibile est, cum intuitu ad consolationem & pacem statim sequiturur: quam si credens non reperit, etiamsi non celeret credere, nec spem vita aeterna abiciat; Misere tamen angitur, affligitur, & temptationibus, ad dubitandum an sit in gratia apud Deum, vexatur. Qui vero scit quid sit vivere per fidem, in omni conditione, etiam pessima, credit cum intuitu ad veritatem promissionum, cum intuitu ad fidei constantiam & dilectionis divinae immutabilitatem: & idcirco nec in fide titubat, nec dubitationibus à Diabolo injectis angitur, quomodo cumq; à Deo tractetur seu exerceatur, sive res ipsius prospera sint, sive adversa, ut videtur in *Paulo, Phil. 4.12.* *M*oxi & humiliū esse, & excellere: ubique in omnibus institutus sum, & saturari, & esuriri, & abundare, & penuriam pati. *O*mnia possum in Christo, qui me corroborat. Ille qui per fidem vivit, sustentat se in expectatione promissionum, post hanc vitam præstandagum, quicquid in-hac vita patiatur: & etiamsi, in mediis afflictionibus & persecutionibus ob fidei professionem, versaretur, & quasi derelictus à Deo, hostibus Religionis irridendus jaceret; Cor faum tamen consolatur, per spem Resurrectionis & glorioſi adventus Domini nostri Iesu Christi: & quia adhuc pusillum temporis est & qui venturus est veniet, & non tardabit: Idcirco justus hic noster (adulterus scilicet in schola Dei) ex fide vivit, *Heb. 10. 37.* Satis est fidelis confirmatio non coactari, etiamsi in omnibus prematur; satis est non destitui, etiamsi laboret inopia; satis est non deserit, etiamsi persecutionem patiatur; satis est non perire, etiamsi dejicitur, sicut videtur in Apostolo, *2 Cor. 4. 8.* Hortandus est igitur ager, ne felicitatem Status sui metiat ex praesenti quiete, aut consolatione, aut immunitate à temptationibus aut vexationibus, quasi dubitandi ratio daretur, euto omnia secus se habent ac ipse vellet; Sed ut statuat de Statu suo secundum Dei Verbum, quod pronunciat omnes beatos, quibus sunt remissa peccata;

cata ; omnes beatos, qui confugerunt ad Christum, Deoque in omnibus placere student. Neque haec eō dicimus, ac si non esset precandum & studendum, ut Dei facies super nos splenderet, & ut gaudio Spiritus repleremur : Jubemus enim faciem Dei, & robur ejus semper querere, *Psal. 105. 4.* Sed haec eō dicimus, ut nos voluntati Dei mansuete submittamus, quomodo cunque nos exercuerit, semper pergentes in via Domini secundum vocationem nostram, per gloriam & ignominiam, per convitia & laudes, operam dantes ut veraces compieriamur, etiam si impostores habeamur, 2 *Cor. 6. 8.* Nam per fidem vivere, requirit. 1. Ut corruptæ ratione nostræ & sensui renunciemus, ne eam vitam nostram ducamus, quæ oculis cernitur, vel, quæ variari aut auferri potest, manente erga nos immobili Dei benevolentia. 2. Ut eam astimemus vitam nostram, quæ abscondita est apud Deum in Christo, & quæ revelabitur in glorioso adventu Domini nostri. 3. Ut foedus gratia & promissiones quæ in eo continentur, pro cibo potuque ducamus, quibus, in patientia & consolatione Scripturarum, cor nostrum in malis omnibus molestis alatur & sustineatur. 4. Ut omnibus Dei beneficiis utamur tanquam à Deo datis, secundum jus novum factum nobis, ad ea per Christum percipienda. 5. Ut Christi virtutem in omnibus actionibus nostris imploremus, & concessam agnoscamus cum gratiarum actione : sic enim, *Gal. 2. 20.* vivebat *Paulus.* 6. Ut latemur magis in Christo (inhabitante in nobis, & operante spem, patientiam, longanimitatem, reliquaque sanctissima Imaginis suæ lineamenta ducente) quam afficiamur dolore de molestiis concepto, cuius mucrone & acrimoniam lineamenta ea ducuntur. 7. Denique, per fidem vivere, requirit, ut, retinentes fidem, & bonam Conscientiam in Christo, beatos nos astimemus, licet cum dubitationibus, cum persecutionibus, cum Diabolis, cum afflictionibus immediate à Deo immisis, quotidie nobis configendum sit. Sic enim vivunt militantes, qui in mediis belli laboribus, inedia, vigiliis & periculis, spe victoria & pacis sequuntur corda sua sustinent. Atque ita tolli potest causa nona dubitationis.

20. Quæ autem in hoc Casu explicando à nobis dicta sunt, non ita accipienda sunt, quasi in agro fovenda sit negligentia in operibus bonis, aut omission ullius officii in Verbo Dei requisiti approbanda ; Sed in eum finem dicta sunt, partim, ne fiducia ulla in operibus bonis collocetur : partim, ut, per fidem in Christum, derivetur virtus ex Christo ad opera bona edenda, in gloriam Dei, qui gratis, sine intuitu operum nostrorum, nos justificat & salvat : Neque hic imminutum imus studium resipientia, dum fovemus fidem ; Sed fidem alimus, ut resipientiam ad vitam, seu, dolorem secundum Deum ob peccata ex fonte gratia hauriamus : Nec ~~et~~ stoicam inducimus milles

Christiano, cum res ejus minus prospere habent; Sed magnitudinem animi, & fortitudinem in Christo suademus, ne succumbat æger in confictu, vel impediatur in via, ob injectas dubitationes: & ut corde humili coram Deo, & confirmato animo adversus omnes molestias & tentationes, pede inoffenso perget, certus obtinendi præmium promissum, propter gratiam & veritatem Dei Amici nostri, & Patis nostri secundum foedus gratiæ in Christo Iesu manifestati.

C A P U T I X.

In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Rezeneratione sua: quia tempus in quo Conversus est non potest edere.

Sunt ex Regenitis aliqui, qui, postquam itineris sui ad celum maximam partem confecerunt, claudicare incipiunt, & agre progrediuntur, dubitantes an in via recta ambulent; imo vero ad unquam conversi vel regeniti fuerint. Ratio autem dubitationis hinc oritur, quod, in colloquio cum sanctis fratribus & familiaribus suis, observaverint fideles (ex quibus hunc & illum, & tertium, & quartum, nominare possunt) Conversionis suæ tempus & initium nominate & atatem suam in Christo computare posse à certo vita sua anno; v. l., ex eo quod ex libro neoterici alicujus scriptoris didicerint designari posse diem, à Regenito quovis, quo Deus efficaciter ipsum vocavit; & quod simile aliquid pro concione audiverint ex nonnullius prædictoris sermone: cum autem seipso examinant, diem aut tempus Conversionis suæ designare minime valent: *Educati sumus (inquieti) in pia familia, exercitiis Religionis assuevimus; Christianæ doctrina summam audientes, veritatem amplexi sumus; nisi nobis sumus in Christianum credere & in numero fidelium respicientium esse; studiosos Christianæ Religionis dileximus, & etiamnum diligimus: Sed, quia diem Conversionis nostra non possumus designare, sicut alios vere Christianos designare posse observamus, idcirco dubitamus an nostra Conversio præterita sit, an futura: Interim nec audemus regredi, vel viam quam sequuisse sumus relinquere, nec audemus confidenter progredi; Sed, incertis quid statuamus, claudicare cogimur.*

Quæ objectio ut solvatur, concedendum quidem est, multos se decipere, qui, civiliter educati, & à pueritia Religionis exercitiis assueti, perfectionem satuarum virginum nondum superarunt; Sibi tamen & aliis placent, & pro Conversis & Regenitis habentur. Hi si interrogentur de fide & Resipiscencia,

tia, de vita instituto & moribus, non possunt tempus designare, in quo (ut ipsi putant) non crediderunt in Christum, in quo non oderunt peccatum, non dederunt operam sanctitatis, & tamen virtutem & efficaciam Religionis in cordibus suis nunquam fenserunt, nunquam sibiipsis displicuerunt in viis suis, & ut quod res est dicamus, nondum conversi sunt: Sed verum est etiam nonnullos esse, qui vere Regeniti sunt, in quibus plementim, & sine notabili mutatione, una cum cognitione veritatis, sinceras fides, seria respicientia, & vita renovatio per Spiritum Sanctum adoleverunt; & in illis verum est, quod dicitur in Evangelio; *Regnum Dei non venit cum observatione.* Sic enim illud nobis describitur, *Marc. 4. 26.* *Ita est regnum Dei ut si quis piamente sement in terram, & dormiat, & surgat nocte ac die: & semen germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.* Sed ut nodus expediatur: non refert multum scire quo die aliquis sit Regenitus, modo certum sit, quod sit Regenitus, & quod sit vere nova creatura factus. Quapropter hortandus est ager, ut bono sit animo, si, post cordis sui seriam examinationem, se indies humiliet in sensu non tantum actualium peccatorum suorum, sed etiam originalis sua pravitatis, eosque ut ipse seipsum abominetur: & ut, abjecta, omni fiducia in in seipso operibusque suis optimis, justitiam Christi serio amplectatur, eique adhaereat, & novae obedientie praestandae studeat. Si enim hac in aliqua mensura sinceritatis inveniat ager, non est quod anxius sit de die, vel mense, vel anno, quo Spiritus Christi hac in ipso operari coperit: tantum studeat in his omnibus proficere, & per omnia impedimenta in hac vita progredi. Hac enim indicant hominem vere Christianum esse, teste Apostolo, qui non aliter vere fideles ab hypocritis discriminavit, *Philip. 3. 3.* *Nos sumus Circumcisio. (inquit) qui colimus Deum in spiritu, & gloriamur in Christo Iesu, & nullam habemus fiduciam in carne.*

C A P. X.

In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Regeneratione sua, quia principium Conversionis sua non fuit spirituale, sed carnale.

Quidam Regenici sunt, qui tempus efficacis vocationis sua (ut aliquando putabant) neverunt quidem & observarunt, & qui a certo tempore testimonium mutati sui studii in Conscientia sua habent; & mutata in melius conversationis sua testem habent Ecclesiam

Dei in qua versantur: Sed dubitant an mutatio illa fuerit ea , quam eff. cace m vocationem nominare possent. Ex his , alii propterea dubitant an conversi sint, quia Conversio sua, (quam parabant sinceram esse) post examinationem, comperitur longe abfuisse à terroribus Legis, quibus alios Dei filios in Conversione exercitatos fuissent: non enim terrore, sed amore Dei, & desiderio salutis æternæ (inquiunt) allecti sumus ad Deum & fidem in Christum. Alii contra , dubitant an Conversio sua sincera judicari possit, quia, non sicut alii ingenui Dei filii, allecti sunt in Dei foedus, per amoris divini erga se sensum ; Sed quod terroribus compulsi ad Christum confugerunt ; & quod (quantum de seipsis conjecturam facere possunt) non omnino renunciassent voluptatibus suis pravis, aut mundi praesentis illecebris, nisi minis & terroribus abacti & abstracti fuissent ab eis. Et hi justas suspicionis sua causas habere se putant: quod non spiritualis amor Dei, sed carnalis amor sui, principium fuerit Conversionis ipsorum. Hic igitur, & hi & illi dubitantes, harent donec auferatur dubitandi causa.

1. Quæ ut tollatur, minime negandum est, quin multi sint, qui (post notabile aliquod beneficium Dei acceptum, vel post flagellum perceptum, vita suæ instituenda rationem mutarunt ; & crassioribus vitiis renunciantes, vitam civiliorem , & quoad externa in Religione admodum etiam speciosam degunt) foedus gratiæ in Christo ignorant , & quid sit fides viva nec nonrunt, nec nosse multum laborant. Sed nobis res est cum Regenitis , qui ex sensu peccati confugerunt ad Christum, eumque in agnitione indignitatis & indigentia suæ quotidie frequentant, & adversus peccatum in seipsis per Spiritum Christi luctanr & bellum gerunt; quibus justitia propria sorder, & sola illa Christi justitia in deliciis est ; quique fructibus fidei & resipiscientia edendis operam dant , & tamen propter rationes supra dictas dubitant de Conversionis suæ sinceritate. Hujusmodi Athletis idem responsum volumus , (quod superioribus illis), qui de Conversione dubitabant , quia de tempore Conversionis suæ nihil certi affirmare poterant) nempe, non refert. quæ ratione, quibus modis vel mediis, ad Christum adducti sint, modò certum sit eos ad Christum vere venisse : non refert amore-ne an terrore, beneficio-ne an flagello aliquo, spe-ne an metu adducti priimum sint , ut Deum quærerent, modò nunc Christum charum habeant: qui enim placidissime conversus est, &, post seriam convictionem de peccato & morte merita, non diu detenus est in ecclî vestibulo, sed statim admissus ad thronum gratiæ, acceptus est liberaliter in Conversionis initio à Spiritu consolationis ; potest idem postea satis duraret exerceri,

2. Ex his, nobis videtur Psaltes David fuisse, qui à fratribus suis nuncquam observatus est gestare signa animi multum humiliati aut doloribus fra-
cti,

Et, ut patet ex verbis Eliabi, 1. Sam. 17. 28. *Novi (inquit) superbiam tuam, & pravitatem cordis tui:* sic enim ille perperam judicabat de David latitia. Cujus etiam rei indicium est, quod David corpore fuerit bene habito, & vultu floridissimo; & quod in fidei latitia annos aliquos egredit, citharā, cantibusque Deo serviens, dum in deserto pasceret oves: nec propterea vocari jure potuit in quaestione Conversionis ipsius sinceritas. Verum postea aliter exercitatus est; sensit enim saepius vim Legis, terroribus nonnunquam agitatus est, flevit saepissime & ejulavit. Eadem etiam videatur Jobi fuisse in adolescentia sua conditio, sicut ea nobis describitur, Job. 29. Postea vero in probatione fidei ipsius, quantum conflictum cum omnis generis temptationibus sustinerit, testatur historia. Non est ergo quod quisquam, qui supradicta indicia habet veri Israelite, suspectur Conversionis suæ sinceritatem, quia leniter à Deo tractatus est initio: fieri enim potest ut incidat in probationes fidei ignes, & tentationes adeo graves, ut, propter acerbitudinem afflictionum, oriatur cogitationes & dubitationes an sit consensus: in quo etiam Casu, non minus falli potest, quam in Casu priori. Nam aliqui, & in Conversione, & in toto vita suæ curriculo conflictari possunt cum metu & terroribus Legis saepissime simul & acerbissime vexari; & tamen fidem in Christum fixissimam retinere in omnibus etiam durissimis afflictionibus. Pro exemplo nobis elto pretiosum caput Heman ille Ezraita, qui sapientia prope ad Solomonem accessit, 1. Reg. 4. 31. Quomodo autem chara hæc anima à Deo exercitata fuerit, testatur Psalmus 88. totus, nominatum vero v. 13, 14, 15. *Attamen ego (inquit) ad te clamavi, Domine, & mane oratio mea te prevenit: quare, Domine, elongas à te animam meam? abscondis faciem tuam à me? afflictus ego & moribundus ab adolescentia mea, dum per terrores tuos animi pendo,* &c. Idcirco non est quod quisquam, qui indicia habet vere Israelite, dubitet de Conversionis suæ sinceritate, etiamli duriter à Deo tractari videatur, sive in Conversione, sive in reliqua vita: nam beatus est quisquis Christo agglutinatur, nempe, is qui nec divelli se patitur à Christo, nec pati potest ut peccatum in scipio quiete degat.

3. Quid ad eos attinet, qui propter temporalem aliquam causam, ad Christum accederunt, nempe, vel ut à malo aliquo corporali liberarentur, vel, ut bonum aliquod temporale nanciserentur; & propterea dubitant de sinceritate sua. Illis respondemus, modo postea rectius Christum didicerint, non multum disputandum esse de occasionibus, quibus ad notitiam Christi primum adducti sunt: legimus enim in Evangelio, aliquos, corporalis lepra, vel cecicitatis tollenda, vel alieujus aliis morbi sanandi gratia, ad Christum venisse,

vedisse, qui postea per fidem adierunt eum ut spiritualium morborum medicamen & peccatorum omnium unicum purgatorem ; & per fidem veram Christum amplexi sunt ad salutem æternam. Idcirco in hujusmodi dubitationibus hortandus est æger, ne Conversionem suam in questionem vocet ; Sed potius, ut fidei, respiscentia, & sanctitati in virtute Christi exercenda & promovenda studeat, operamque assiduam det, ut ita firmam Electionis suæ persuasionem sibi faciat : Nam si hæc ipsi ad sint & abundant , probant eum non otiosum nec instructuosum esse in cognitione Domini nostri Iesu Christi, 2, Pet. 1.8.

C A P U T X I .

*In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Statu suo
propter afflictiones graviores & tentati-
ones acerbiores.*

Nonnunquam Regeniti quidam incident in graves suspiciones de Statu suo, de Regeneratione sua, & de Dei dilectione erga se : idque propter acerbitatem externalium afflictionum & atrocitatem temptationum internarum, quibus nonnunquam premuntur, non tantum præter expectationem suam, sed etiam (uti putant) supra vires suas. Quando enim jam post varios casus & conflictus, pacem aliquam & tranquillitatem asequunt sibi ipsi videbantur; quando, post varias tempestates, tandem quasi in portu quiescebant, novis fluctibus & adversis ventis sentiunt se denuo referri, nec se posse amplius portum occupare: & ideo *Statum suum* in questionem vocant. Ex his alii, qui paulo ante florebant opibus & laute vivebant, incident in paupertatem altissimam, ut nec suos, nec se amplius aere possint, sed cogantur vel ex aliorum charitate vivere, vel aperte mendicare. Alii incident in morbos graves & acerbos : imo & in morbos insolentes, qui ira Dei indicia videntur. Alii incident in horribiles tentationes, adverlus Deum, Scripturas, & pietatem Sanctorum, quæ ut spcula ipsis inhærent, eosque infestant quotidie, à quibus se nullo pacto possunt liberare. Alii ad scelerata perpetrandæ & flagitia, quæ ipsi abominantur imo ad *avtoritatem*, (à qua ipsa natura abhorret) adeo potenter instigantur, ut suscipiantur decretum esse à Deo, ipsos tandem, temptationis viribus viatos, sceleribus illis succubituros. Alii alii atque alii mals vexantur, & in afflictionibus suis se peti ab irato Deo, vel saltē negligi sibi videntur, & mul-

to aliter exerceri quam quisquam ex ejus filiis ante se exercitatus fuerit. Hinc illæ lamentationes & querelæ, *Si Deus me diligenter, non ita me traharet; si esset Regenitus, aliter mecum ageretur, non est hic Casus filiorum Dei;* & quæ sunt hujus generis querelæ aliae.

¶ Cui dubitationi ut respondeamus, Nec astimamus hac exercitia, propria esse Regenitus, seu, indicium esse Regenerationis; nec negamus ea Regenitus accidere nonnunquam posse: afflictiones enim & mala omnia poenæ (quæ vocantur) communia sunt bonis & malis, ita ut ex his, nec amor Dei, nec odium certo concludi possit: Sed hoc potest dici cum ratione, Si mala ista acciderint ambulanti in peccatis, certa sunt indicia iræ Dei adversus ipsum propter peccata; & iustar comminationum, de malis majoribus & pluribus sequentur, & de perditione certa imminente, nisi resipiscat afflicitus. In quo Casu consilium damus ægro, ut humilietur coram Deo, & mala quævis in meliorem partem interpretetur, quasi coelitus à Deo immissa ut excitetur dormiens ad excutiendum Conscientiam suam, ut fugiat ab ira ventura, ne pereat: consulimus etiam, ut agnoscat opus fuisse tam amarâ potione in tam lethali morbo: quid enim faciat Deus iis, qui animas suas despiciunt, & bonis terrenis tantum inhiant, delectantes in iis tanquam in summo bono? quid faciat iis (inquam) quos non vult perire cum mundo, nisi ut confringat, comminuat, & auferat ab ipsis idolum illud quod illi tam perdite deperibant? Hortandus igitur est æger deprehensus in peccatis ambulans, cum hæc mala ei supervenient: 1. Ut humiliet se statim coram Deo, agnoscat errorem suum, & per Christum deprecetur iram Dei, ut ita in gratiam redeat cum Deo. Deinde, ut legat peccatum suum in plaga sua, ut postea caveat tibi à fovea in quam inciderat. e. g. Si ablata ab eo fuerint bona temporalia, quibus ipse in perniciem suam abutebatur, gloriam justitia det Deo, & studeat non amplius terrena solicite curare; sed superna quærere, quæ sunt in celo ubi Christus sedet ad dextram Dei, Col. 1. 2. Si vero tentationibus urgeatur: ad perpetrandum scelerâ & flagitia quæ ipse abominatur, examinet sciplum, an non vivendo secundum cupiditates suas, & peccatis suis indulgendo, re ipsa idem fecerit & faciebat adversus Deum, & animam suam, quod videtur iam in crassiōribus tentationib⁹ detestari & abominari: Nonne enim in corde suo blasphemias loquitur, adversus Deum & Scripturas, quisquis peccato servit? Nonne animam suam & corpus etiam perdit, & conficit in ignem gehennæ, qui peccata peccatis accumulando quotidie se sponte poluit? Quapropter dicit æger, ex temptationibus quibus vexatur, resipisciēre & peccata odio habere, in quibus securè volutabat & delectabatur: quandoquidem idem effectum quod tentationes interminantur

tur (nisi resipiscat) certissime sequiturum sit tandem, etiam si à temptationibus illis molestis liberaretur.

3. Quod si auctem his malis exerceatur aliquis qui ambulat in vijs Dei, qui credit in Christum, . qui anchoram suam intra velum jecit ; & in aliqua sinceritatis mensurā Deo in omnibus placere studet, Ne metuat: non enim eum persequitur iratus Deus ; Sed probat fidem ipsius amantissimus Pater, & gloriam gratia sua in ipso ostentat sanctissimus Dominus, vel mundo, vel sibi ipsi saltem, & Diabolo. Consoletur igitur se æger in Domino, & roboret fidem suam in hoc Casu, ex sacra Scriptura, quæ ad consolationem & spem fidelium tota est à Deo composita : Nam etiam *Jobus*, licet hominum sanctissimus, subito in calamitates summas conjectus est : simul enim opibus omnibus spoliatus est, liberis orbatus, uxori sua & famulis suis despectus redditus est; ab amicis, hypocrita judicatus est; à Satana, plaga insolentissima in corpore percussus est; interimque ab accelitu ad Deum, & à consolatiōnibus Spiritus ejus, ad tempus est exclusus. Imo vero ipse Dominus noster Iesus Christus, sanctificavit in corpore suo durissima filiorum suorum exercitia : nam, per tentationes varias , solicitatus est à Diabolo ad varia peccata, eaque maximè abominanda, nempe, ut præcipitem se daret à culmine Templi, hoc est, ut scipsum necaret ; & ut procidens, adoraret Diabolum, quod cogitat, heu, quam horrendum est ! His adde, quod ad tempus Diabolo data fuerit potestas, licet non ad læendum, tamen ad transferendum, de loco in locum, sacrofæcum Christi corpus, ut habetur, *Matth. 4.* Et hæc esto consolatio eorum qui temptationibus vexantur, *Dominus noster ex eo quod per seipsum fuit cum tentatus est, potest & iis qui tentantur succurrere,* *Heb. 2.18.*

4. Si instet adhuc is, qui blasphemis suggestionibus vexatur, aut ad aperta scelera patranda vehementer à Diabolo solicitatur; & tantum non superatur, quia violenter impellitur, ut sibi videtur: Si (inquam) instet & dicat se non posse diutius ferre Adversarii impetum: quia nec in se habet vires ad resistendum, nec spes appetet auxilii à Deo, qui ægrum videtur non tantum deseruisse, sed etiam Spiritui impuro vexandum & contaminandum tradidisse. Huic respondendum. 1. Exercitium hoc à dilectissimis Dei servis non esse alienum : Nam etiam *Paulo* Apostolo, 2. *Cor. 12.7.* datus est surculus infixus carni, & Angelus Satanæ, ut eum colaphis cæderet : Tentatio enim emissa à Diabolo adeo violenter ad peccandum solicitabat ipsum, ut coactus sit opem divinam ardenter implorare, ne temptationi succumberet. 2. In hoc exercitio, distinguendum est peccatum tentatoris, à peccato ætri : tela enim ignita Diaboli, & suggestiones blasphemæ, peccata sunt Diaboli,

&

& non peccatum , sed molestia seu afflictio ægri . Verum quidem est , quod tentationes ad peccandum secum trahant aut inducunt pollutionem in nobis aliquo modo : quia etiam si princeps hujus mundi Diabolus , quando venit ad Christum , nihil habuit in illo ; Attamen quando venit ad tentandum nos , aliquid sibi amicum reperit in nobis , nempe , corruptam naturam & inclinationem ad consentiendum tentatori solicitanti nos ad peccatum . Sed oportet interim distinguere virulenta tela Diaboli , & horribiles tentationes ægri ad peccandum , ab aliqua pollutione qua aspergitur æger in exercitio suo : nam si ista confundantur , opprimetur & absorbebitur æger in sensu peccati , quod non est suum , sed Diaboli . 3. Distinguere oportet peccatum , à molestia : molestia enim , seu vexationis , quam sentit æger , Autor est Deus , exercens fidem , spem , dilectionem , & patientiam ægri : Peccati vero (ad quod solicitatur æger) autor est Diabolus , qui & ipse peccat , & ægrum solicitat ad peccandum . 4. Distinguenda sunt peccata illa atrocia , ad quæ tentatur & aperte solicitatur æger , à peccatis illis , ad quæ subdole tentator inducit ægrum . Periculum enim magis metendum est ab his , quam ab illis : nam à blasphemis & sceleribus metuit sibi æger , eaque abominatur , deflet & rejicit ; Tentationes vero subsequentes , ad impatientiam , ad dubitandum de Regeneratione & Electione Sui , ad suspicandum an Deus ipsum diligit , & an Deus liberaturus sit eum à tentatore , aliqua ex parte , admittit . Sic etiam tentationes ad dissolutionem mahutin in operibus Dei , & incurvationem genuum , & claudicationem in via Dei , & similia , æger magna ex parte fovert : Atque ita , in retia qua tenet Diabolus ei in atrocibus suggestionibus illis , incidit incautus . 5. Distinguenda est molestia ægri in exercitio predicto , ab ejus officio ad quod vocatur , dum sub illo exercitio detinetur : Nihil enim attendit æger , nihil curat , nihilque petit a Deo , nisi ut liberetur ab ignitis illis telis , quæ animam ejus totam inflammaretur : Non vero considerat , quod Deus ipsum vocet ad agnitionem altiorem peccati originalis , ut seipsum abominetur , & humiliet magis coram Deo , & ut in majori pretio habeat Christi iustitiam , fugientibus ad ipsum imputatam , ut fidem suam in Mediatorem & in misericordem Deum magis exerat & ostendat ; ut in patientia , spe , & operibus bonis sub spe & cogra spem exerceat se , & possideat animam suam : à quibus officiis detergere vel seducere ægrum satagit Satan maximè .

5. Denique hortandus est æger . 1. Ne confundat distinguenda , sed suum cuique ordine debito tribuat ; Satana malitiam observet , suam infirmitatem agnoscat , Deo exercenti se submitrat , molestiam patienter ferat ; respicentiam , fidem , spem , & dilectionem exerceat ; & in operibus vocationis sua ,

quantum patitur animi corporisque infirmitas, sedulus sit, ne orienti negotiorum magis facessat Diabolus. 2. Hortandus est ager, ut valecudinem corporis in timore Dei curet diligenter, ne se vigiliis, inedia, tristitia mundans, (quæ tantum ad mortem tendit) conficiat: Sed in victu, amictu, & medicina usu, in colloquis sanctis & licitis recreationibus modum tenens, seipsum ut Dei servum ad Deo serviendum in vocatione sua alat & foveat. Non enim sumus juris nostri: quia empti sumus pretio: *glorificandus igitur Deus in corpore nostro, & in spiritu nostro, que sunt Dei,* 1. Cor. 6. 19, 20. Nam, sive edimus, sive bibimus, sive quid aliam licitum faciamus, in nomine Dei ipsum glorificamus, 1. Cor. 10. 31.

C A P U T X I I .

*In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Conversione
sua propter vim peccati invalescentis post fædus
Reconciliationis in Spiritu pacatum.*

Regeniti aliqui tyrones in militia Christiana, tantum non despondent animum, & in disputatione de sua Regeneratione ferè manus dant & succumbunt, quando vim corruptæ natura sentiunt in seipso potentius se exercentem ab eo tempore quo existimantes se esse Regenitos, mortificationi peccatorum suorum operam dederunt: Et certe non est hæc contemnenda tentatio: qui enim cupiditatibus suis & peccatis omnibus jam renunciârunt, vitamque suam reliquam Deo consecrârunt: quando perspiciunt postea, non tantum frustrari propositum suum, sed etiam in se convalescere peccatum & roborari, & regnum in ipsis denuo affectare, & tantum non thronum suum recuperare. Non mirum si sibi metuant. Non enim frustra præmonuit Petrus (Epist. 2. Cap. 2. v. 20, &c.) esse aliquos qui postquam auferunt ab inquinamine mundi per agnitionem Domini & Servatoris nostri Iesu Christi: his tamen rursum implicati superantur, quibus postrema sunt pejora primi: & quibus facilius fuisset non agnovisse viam justitie, quam ubi agnoverunt, converti à precepto sancto quod illis traditum fuit: quibus accidit id quod vero proverbio dici solet, *Cani reversus est ad suum ipsum vomitum, & sus lata ad volvaturum cani.*

2. Minus est periculi in hoc Casu, quandiu pectori inclusum manet intus peccatum; quandiu metuit sibi ager, quandiu non est securus, & non contemnit

temnit temptationem, sed dolet vicem suam. Periculosa magis est hinc conditio, quando, post professionem resipiscientia, vires suas recolligit peccatum, & cōsque pravalet, ut totum hominem occupet, victoriāmque suam ostentet in pollutione externi hominis. Maximē vero periculosa est, quando p̄cator vicitus jacet securus, sibique placet in pollutionibus suis: vicitus enim quisquis est, videtur numerari à Spiritu Sancto inter canes & sues, i.e. inter irregenitos, qui nondum verè ad Deum conversi sunt. Quod si vero is, qui relapsus est in pristina peccata ad tempus, tandem sibi displicet, & apud se dolet & lamentatur; sententiam nullam ferimus de ipsius Regeneratione. Nec affirmamus nec negamus eum Regenitum esse: quia forte Regenitus est, forte non. Tantum pr̄scribimus ut serio humilietur coram Deo, serio resipiscat, & firmet se in fide, & in obedientia Evangelii pergit; confirmetque etiam fratres suos, id quod Petro dixit Christus, *Et tu conversu, confirma fratres.*

3. Verum si natura corruptio, seu peccatum inhabitans, totum hominem in externis actionibus non polluit; sed tantum intus se erigit, intus & grum solicitat, intus luctatur & contendit, ut pristinum suum servum violenter subjuget & in servitutem retrahat: ager autem etiam si non cedat tentationi, nec ut vicitus succumbat, Concutitur tamen, & vacillat in fide, dubitans de Status suo & de conversionis sua sinceritate: quia vim peccati majorem experitur in se, quam antea observaverat. Non negamus quin hic Casus frequenter accidat iis, qui non ita pridem conversi sunt, à vita civiliter polita, ad seriam resipisciendi rationem & vitam spiritualem seu vere Christianam. Qui Casus, quia varias habere potest causas, variam etiam requirit curandi rationem.

4. Primo igitur hic Casus accidere potest ex eo, quod recehs conversus, non satis expertus peccati vires & suam imbecillitatem, altiores gerebat animos, quam par esset; & propter propositi sui sinceritatem (uti existimat) confidebat se facile profligatorum fusile hostem, quoties se opponeret sanctis suis studiis: Idcirco, ut humiliaretur, & disceret scire, *non esse volens,* neque currentis, sed miserantis Dei, quod quisquam peccati vicit evadat, permittit Deus ut peccatum vim suam exerat & ostenteret in ipso: partim, ut ille, novo documento, vires suas experiretur nullas esse; atque ita superbia ipsius frangeretur: partim, ut ille jam dominus, subactusque disceret non amplius sibi fidere; sed Deo soli, Christoq: soli fidere, qui solus per Spiritum suum, ad se conversos, potentes reddit ad mortificandum peccatum, prout insinuat Apostolus, Rom. 8. 13. *Si mortificaveritis peccatum per spiritum,* &c. In hoc Casu. 1. Hortandus est ager, ut caveat sibi ab ira,

murmurazione, & fremitu adversus Dei dispensationem ; nec indulget suspcionibus injectis de Dei erga ipsum voluntate. 2. Admonendus est, ut, perspecta & comperta imbecillitate sua in conflicitu cum peccato, & inagi sua fiducia in carne, demitterat jam cristas, renovet resipiscientia actus ; & discat, in Christi solius auxilio, manus cum hoste postea conserere, & in usu mediorum omnium ad peccatum mortificandum exercere fidem in Christum, qui, militantes sub vexillo suo, & humiliter ipsum respicientes, non deserit : Sed vel victoriam iis cito concedit, vel ipsos sufficienti sua gratia sustinet ne succumbant, ut videmus in exemplo *Pauli* jam veterani militis, qui, ut coegeretur ipsis superbia, committitur cum vehementi tentatione ad peccandum, seu cum Angelo aliquo Diaboli, temptationem illam urgente & promovente, *1 Cor. 12. 7.* Neque ei datur victoria, priusquam in desperatione de viribus suis configuit ad Christum, humiliter orans ut liberaretur : & tum tandem responsum tulit de sufficienti gratia Dei ipsum sustentatura, purgatura & liberatura.

5. Secundo, hic Casus accidere etiam potest, ex malitia Diaboli operam dantis, partim, ut molestiam creando recens elatio ex suo dominio, ipsum fatiget, si forte pénitere possit eum, quod ex Aegypto exierit : partim, ut duendo novum exercitum temptationum aduersus eum, ad desperationem moveat de victoria obtainenda ; atque ita si fieri possit ad jugum reducat. Et hic observanda venit permisso Dei, qui finit periculum hac ratione fieri de recens conversi viribus, ut, in ejus infirmitate, manifestam faciat suam potentiam, sustinendo Tyronem suum aduersus impressionem quam facere potest Diabolus vehementissimam ; & corruptionem natura in apertum jam productam, potenter tollendo. In hoc Casu admonendus est ager, quod de probatione fidei ipsis jam agatur ; & hortandus est, ut fortiter se gerat, nec metuat sibi à temptationum viribus, sed paret se potius ad insultus acriorum sub certa spe victoria : quia, præter internas tentationes, solet Diabolus etiam persecutionem externam excitare aduersus recens conversos, si forte, spoliati opibus, in exilium missi, vel conjecti in carcere, redeant ad pristinum dominum ; & tamen non potieur voto, sed virtus, cogitur recedere. Sic accepti sunt fideles *Heb. 10. 32.* & per fidem victores evaserunt : eosq; hortabatur Apostolus, ut ad majora se pararent, *Heb. 10. 36. & 12. 4.*

6. Tertio, Casus hic accidere potest, non tam ex eo quod vis peccati major facta sit, quam ex eo, quod lux ad discernendum peccatum, vel sensus peccati in agro augeatur. Ille enim qui ante Conversionem mortuus jacebat in peccatis, vim peccati non omnino sentiebat : jam conversus, aggreditur guidem peccata crassiora, eaque debellat & jam putat se triumphaturum :

ubi

ubi vero lux seu cognitio Legis divinae augetur; ubi apperiuntur speluncæ & antra spiritualium peccatorum è quibus erumpunt agmina & legiones pravitatum, & in his, peccatorum aliquot monstra nunquam prius observata ab agro prodeunt, quid mirum si tyro exanimetur metu? Nam si etiam ipse *Paulus*, ex sensu peccati inharentis, & vinculorum quibus se irretitum observabat, cum lachrymis clamare coactus est, *Me miserum, quis me liberabit ex corpore mortis hujus?* Rom. 7. Quid mirum, si novitus aliquis, ex aspectu & olfactu sterquilinii & stabuli, omni spurcitie & nequitia repleti, in corde suo comperti, cohorescat? In hoc Casu, agro offerenda est omnis consolatio in Christo, spes in eo fovenda de victoria obtainenda, demonstranda est ei sapientia Dei, qui peccatum latens in corde extraxit in lucem, ut servum suum committeret cum eo in prælio, & victorem redderet per Spiritum Sanctum; & ut magis odiosum redderet non tantum illud peccatum quod molestiam exhibuit, sed etiam omne peccatum aliud: atque ita mortificationem, & abolitionem omnis peccati in ipso promoveret.

7. Quarta causa esse potest, quod justitiam Christi imputatam æger non astimet sicut oportet, sed cum neglectu justitiae imputata, quartat in seipso sanctificationem, ea ratione & mensura quam ipse præscribit, promovere: naturale enim est, ut perfectionem in nobis quaramus ad gloriam nostram, & non sequamur rationem à Deo præscriptam ad perficiendum nos, ad gloriam Dei. Ordo autem Dei est, ut, primo loco, justificemur per fidem absq; operibus Legis, hoc est, ut confitentes peccata nostra, & renunciantes operibus nostris, dignitati nostræ, & viribus nostris, configiamus ad justitiam nobis per obedientiam Christi acquistam. Deinde, proximo loco, ut induiti & amicti hac imputata justitia, accedamus ad thronum gratiæ, ut per fidem in Christum accipiamus Spiritus Sancti virtutem in ampliori mensura, ad nos magis magisque sanctificandum. Et tertio loco, ut, proficientes in sanctificatione, hoc incrementum quicquid fuerit acceptum referamus Christo nos justificanti, & ut non proficientes in sanctificatione prout vellemus, Christum justificantem arctius apprehendamus, ut nos etiam sanctificet: quandoquidem Christus nobis factus est non tantum *justitia*, sed etiam *justificatio*. Hunc ordinem Dei quando aliquis violat, quartitque sanctificationem à Christo, sed sanctificationem quasi à seipso; & quando perspicit eam minime secundum votum suum succedere, non retrospicit ad justitiam Christi, sed paratus est iustificationem suam in questionem vocare, imo vero tantum non ei renunciare; Quid mirum, si Deus, indignabundus quod Christi justitia non habeatur in debita estimatione, nolit sanctificationis ampliorem mensuram concedere, potissimum querenti eam cum dispendio, & prajudicio.

judicio divini illius iustitiae quæ est per fidem? Quid mirum (inquam) si finiat Deus peccatum ægi magis vires suas quam prius exercere in eo, ut docet servum suum, ignarum officii sui & ordinis divini, constantius adhaerere iustitiae Christi, ad quam in Conversione fugere coactus est; & ut simul etiam admoneat sanctificationem non trahendam esse ex alio fonte quam ex ipso Christo, qui per fidem applicat nobis *iustitiam imputatam*, & per fidem etiam applicat & operatur in nobis *sanctificationem*, in facere Redemptionis nobis impetratam? Quapropter in hoc Casu. 1. Hortandus est æger, ut, quando post justificationem observat peccati vires maiores jam esse quam prius expertus erat, vel, quam fuisse putabat, statim se humiliet coram Deo, agnoscat suam impuritatem, & impotentiam ad resistendum peccato, laudet Deum & benedicat ei qui ex gratia præparavit & gratis concessit ipsi iustitiam imputatam, qua induitus, considereret coram ejus Tribunal. 2. Hortandus est, ut, arcte amplectens hanc iustitiam imputatam, oret Deum, ut ex eodem fonte gloriose sua gratia velit etiam sanctificationem donare, natumque corruptam magis magisque renovare & sanctificare. 3. Utatur æger mediis ad mortificationem peccati, & vita renovationem in virtute Christi; in mediorum usu Christum respiciens per fidem, ut ab eo sugat succum & spiritum ad bonos fructus ferendum.

C A P U T X I I I .

*In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Conversione
sua quoties Irregenitorum perfectiones observat.*

ALiquando Regeniti videntes quo usque speciosi hypocrita in via iustitiae progrederi, quorū virtutibus imbui, & quorū donis ornari poterint: & cum perspicient, quam similes prudentibus virginibus esse poterint factū: & quid possit fides temporaria, potissimum cum ornatur donis spiritualibus: cum circumspicientes, cernunt plurimos exitios Christianorum Religiosorum professores Apostolatas factos: cum considerant, quot modis multi se decipiunt, & decipere possint; pluresque esse fallacias quam quæ facile enumerari possint, (de quibus nonnihil dictum est supra in calce superioris Libri) Harent & verentur ne se etiam ipsi decipiunt, potissimum cum vident nihil esse in se, quod non possit esse adulterinum, ut ipsi de se judicant.

Hic Casus certe plurimis accidit: Nec negandum est multos esse, qui sibi ipsi imponunt, animasque suas fallacius suis decipiunt, & jugulant. Quæ res

res debet quidem omnes excitare, ad cautionem & circumspectionem, ne decipiantur, ad examinandum seipso an sint in fide, ne fallantur & pereant: Sed quia tenera fides facile laeditur, metus hic omnis debet converti in sanctorum studium, ut ager sincerus comperiatur, & in diligentibus usu mediorum vigilet cum circumspectione, ne ipsi imponat hostis, sive a dextris, sive a sinistris ipsum aggrediens. In hunc finem, sanum hoc consilium agro offerimus. 1. Discat ager distinguere inter dona communia quantumvis speciosa, & gratias salvificas, seu bona quae commitantur salutem: eruditio enim & prudentia in rebus gerendis, & eloquentia, & mysteriorum cognitio, & revelatio futurorum, & donum miraculorum, & munus prædicandi Evangelii concedi possunt a Deo Irregenit, in usum & ædificationem Ecclesie. Hæc distinctio inserviat agro, ut habeat in estimatione quidem dona illa communia, quibus Ecclesia Dei ullo modo ædificari poterit: non tamen judicet ea Regenerationis indicia esse; sed pluris faciat humilitatem resipäsentiam, fidem in Christum, dilectionem Dei & sanctorum, & studium novæ virtutis in virtute Christi degenda, quam dona illa communia omnia. 2. Discat ager commendare quidem, in aliorum ædificationem, vitam civiliter institutam, professionem vera Religionis, opera bona, & quæcunque in se honesta sunt: sed ne admiretur illa, quæ apud homines magni extimantur. Deus enim non respicit faciem, neque externum hominem: Sed scrutatur corda, & probe novit quo spiritu unusquisque ducatur: fatuas virgines a sapientibus optimè novit ille distinguere; nec pluris facit externa Religionis & justitiae spaciem, quam cucurbitem, quæ superbia & carnali confidentia tanquam vermis facile corrodit, & subito intercidi solet. 3. Distinguat ager charitatis judicium, procedens ex probabilibus, de aliorum conditione ac Statu, a judicio veritatis procedente secundum certam cognitionem de Statu suo, conditione sua, & actionibus suis: scrutatur enim Spiritus qui est in homine ea quæ sunt in ipso, non vero penetrat ullus homo in ea quæ suat in alio. Idcirco ut in lucta victor evadat. 1. Quod secretum est, quod ad alios pertinet; quod Deo proprium est, relinquat Deo: quod autem ad seipsum attinet, serio studeat peccati naturam, & vires, & foeditatem in se ipso, magis magisque discerneret; originale peccatum, & ipsius effectus, fructusque malos, in corde, mente, totoque homine, quotidie se prodentes, diligenter observare, & hoc nomine coram Deo, quotidie humiliari. 2. In sensu imperfectionis suæ agnoscat necessitatem justitia imputata, & sicut justitiam illam fidei, quæ per Christum datur confugientibus ad ipsum: & in eum finem quanto magis suas observat imperfectiones, tanto arctius amplectetur Christum; tanto alacrius se totum ei consecret, opem ejus in omnibus im-

ploret & ab eo expectet subsidium, datumq; auxilium agnoscat : denique serio contendat in Christi nomine adversus omne peccatum in se, & studeat ut proficiat indies in nova obedientia, virtutes Christianas virtutibus adjungendo, secundum consilium Petri. Epit. 2. cap. 1. v. 5. Quod consilium Apostoli si sincere prosequutus fuerit, magis magisque confirmabitur de Electione sua, & de perseverantia ad salutem : nec commovebitur, etiam si montes projiciantur in mare.

C A P. X I V.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Conversione sua, quia piii aliqui suspicuntur eos esse hypocritas.

Quidam Regeniti suspicuntur se nondum esse conversos : quia ex fidibus aliqui, (quorum judicium alioqui non est contemnendum) non tantum suspicuntur ipsos hypocritas esse ; Sed etiam suspicionem suam de ipsis, verbo, & signis aliquibus ostenderunt. Et certe hac tentatio non leviter affigit infirmos, qui ex se satis sunt proni ad vocandum in questionem an sint Regeniti : & quando perspiciunt non tantum suggestionibus Satanae foreri illam suspicionem, Sed etiam testimonio sanctorum (licet perperam judicantium) quasi confirmari, quid mirum si perturbantur. Hac enim tentatione Satan aggredi solet robustissimos, eisque non leve negotium facesse, ut videmus in exemplo Jobi, cuius fides pulsata est hoc ariete, quando amici ejus condemnarunt eum tanquam hypocritam impium & injustum : Similiter in exemplo Prophetæ, *Psal. 38. 11.* à cuius plaga etiam amici intimi aufugerunt.

In hoc Casu, æger tanto accuratius scipsum examinare debet, quanto sibi graviorem esse sentit Sanctorum suspicionem de seipso : in quo examine, si resipiscientia, & fidei in Christum, & novæ obedientia studium in se competiat, licet cum infirmitate multa conjunctum, Ne abjiciat fiduciam suam, sed confirmet opus Dei, quod reliquum in se esse percipit : Simul etiam obseruet, an hac tentatio sit ferula Dei castigantis ipsum, talionem rependentis & mensurantis ipso, sicut ipse mensuraverat aliis, quos suis suspicionibus iustis forsitan non leviter lexit : quicquid autem compererit, ne contemnet hoc exercitium ; sed humilietur in conspectu Dei, reliquias hypocritis nativa in se agnoscat & fugiat ad Christum, (in cuius ore non fuit dolus) ut ejus justitia totus tegatur ; & studeat magis magisque sinceritati promoven-
dæ,

dx, ut Deo & prudentibus rerum astimatoribus se probet ; nec alienet se ab iis, quorum suspicione ipsius & fides & fama sauciata sunt : sed in humilitate & charitate erga iplos, & constante studio pieatis erga Deum, & justitiae erga hominem, det operam ut se opium Conscientiis commendet. Ceterum ne moretur hominum de se judicium temerarium. Hac enim ratione, Jobus in conflictu cum hac tentatione vixor evasit : facile enim decipiuntur homines, cum de aliorum Statu judicium instituant. Et deceptionis, seu, judicii temerarii causae variae esse possunt. e. g. 1. Ignorantia cordis alieni facit, ut qui de alieno corde judicat, nesciat quod scire se putat : judicium quidem de externis actionibus aliorum, & ex iis, conjecturas aliquas facere de interna ipsorum conditione, (prout de ea testatur actiones) permisit Deus hominibus, qui vident tantum faciem eorum quos judicant : Sed judicium certum de Statu aliorum, & cordis uniuscujusque scrutinium sibi ipsi reservavit Deus, ut, quod in eo latet, quibus, quando, & quousque sibi visum fuerit, revelet. 2. Ad aliorum mores, vita rationem, ingenium & studium cognoscendum, requiritur diuturnior convictus, longior conversatio, comparatio actionum, & consideratio prudens indiciorum omnium quae offeruntur ad judicandum de aliis. Et nisi hic adhibetur circumspectio, temere judicabit, qui sententiam de alieno Statu pronunciabit. 3. Temere judicantes de aliis non noverunt cor suum, vel quo spiritu ducantur in judicio : multi enim de suo Statu & conditione nimium presumunt ; multi, censure res sunt Status sui nimis severi & rigidi : unde fit ut & hi & illi, iniqui sint astimatores aliorum, & propensi ad judicandum de aliis secundum regulam quam sibi ipsis posuerunt. 4. Studium partium sapientiae, si non semper, pervertit rectum de aliis judicium : si aliqua sit in moribus dissimilitudo, aut, in opinionibus aliquibus discrepantia vel contentio de re qualibet, impedit affectus animum ne quod verum est cernere vel decernere possit. Conversat igitur se ager ad Deum, qui renes scrutatur & coram eo se prosternat ; renovet actus resipiscientia & fidei in Christum, & sententiam quam Deus in Scriptura de confugientibus ad se, ut Remissionem peccatorum per Christum & vitæ emendationem obtineant, pronunciavit, sibi applicet ; & in Dei testimonio quiescat. Sic enim faciebat *Psaltes*, *Psal.* 17. quando cum amicis res ei erat : & sic etiam quando ergo res est cum amicis, perperam de ipso judicantibus, faciendum est.

C A P . X V .

*In quo tractatur Casus Conscientiae dubitantis de Statu suo
quoties desideratur sensus Reconciliationis.*

EX Regenitis aliqui, dum exercent fidem, spem, & charitatem, apertaque dant documenta inhabitantis in se Spiritus Sancti, in exercitio gratiarum illarum omnium quae comitantur salutem, vocantur tæpe in quæstionem an ulla gratia salvifica prædicti sint; & graviter suspicantur, nullam in se esse solidam fidem, nullam vivam spem, nullam Christianam charitatem, nullam peccati mortificationem, & nullam cordis puritatem: in quo Casu, confugunt quidem subinde ad Christum, & suam inanitatem & fœditatem confitentes, in ipsius sinum se conjiciunt: Et hac ratione tæpenumero ex renovato sensu divina erga se dilectionis, pacem recuperant, consolationem capiunt, & tandem lætantur, quandiu suavissimus hic sensus manet. Ubi autem refrixit hic calor, & consolationis sensus, vel subito auferitur, vel pedetentim languescit & extingui videtur, statim recurrat dubitatio de ipsorum Statu, quam solvere non possunt, nec sedare Conscientia tumultationem ulla alia ratione norunt, quam denuo confugiendo ad Christum, & instanter orando ut renovetur & restituatur sensus Reconciliationis & pacis apud Deum: in quo quidem rectè faciunt, quatenus ad Christum confugiant, ut in eo malorum remedium querant. Sed hic appetet infirmitas ægri, si Deus aliquantisper differat repeterere consolationis sensum, & arrhabonem spiritus renovare; si diutius insistentem in precibus de die in diem audire renuat, vel renuere videatur, (licet id faciat Deus, aliquando distinato consilio, ut & sua gloria & ægri profectui consulat) non tactum quatitur ægri persuasio triumphans; sed etiam graves suspicione de Reconciliatione & Regeneratione sua se ingenerunt, admittuntur & foventur, coacervatis omnibus argumentis, quibus probare poterit æger eas gratias non esse illas genuinas, quas putabat gratias salvificas. Hinc illæ querelæ, *Nescio quid sit fides; Vereor ne vera fides in meis ulla; Vereor ne persuasio quam mihi videbar habere, vana fuerit; Vereor ne unquam sensus Reconciliationis, quem mihi videbar habere, restituatur; Metuo ne mea resipiscientia compieriatur sicut ros matutinus qui cito exsecatur; Nescio quid de Statu meo statuam:* Et ut breviter dicamus quod restat, in hac tentatione, ab æstro nostro non probatur, non asseritur fides, vel gratia salvifica in se esse ulla, diutius quam Sol consolationis divina, & sensus suavissima apud Deum pacis in anima ipsius splendet: & licet exercitium ipsius non sit adeo durum, quam fuit Prophetæ, *Psal. 77.* eadem tamen

est ipsius querimonia, qua^e habetur vers. 8. & 9. *Nunquid desit in eternum misericordia ejus? nunquid defecit promissio ejus in eternum? nunquid obliuus est Deus misereri? num clausit in ira misericordias suas?*

Duplex in hoc Casu morbus appetet: prior hic est, ager studet & affectat ex sensu vivere, potius quam ex fide; & fidem exercet potissimum eo fine, ut sensus consolationis in se vigeat vel restauretur: sensum vero Reconciliationis nuper repetitum, non trahit in confirmationem fidei sua, ubi sensus hic deficit. Alter morbus est, quod gratiarum salvificarum naturam & nitorem non perspicit, nisi in splendore approbationis divinae sensibilis: nec tenet rectas gratiarum salvificarum definitiones vel descriptiones: a^gro enim nostro, solum πληροφορία & plena persuasio, est fides; solum lachrymarum fusio, est Respi^cencia; solum lata expectatio advenientis Christi, est spes; solum prostratio & sepelitio peccati, est mortificatio; solum fervida amplexatio Christi, est dilectio Christi; & solum beneficentia actualis in sanctos, est charitas. Ista si non cernuntur in eminenti aliquo gradu, nihil habet ager noster ut opinatur. Morbus quidem hic rarius est, paucique admodum eo laborant: Curandus tamen sedulo est, ubi appetet, ne morbos graviores accersat: sed curandus est cum cautione magna: Nihil igitur hic detrahendum de desiderio & studio suavissimi sensus praedicti, modo fiat cum submissione animi, divinam dispensationem respicientis: laudandum etiam in a^gro, quod in a^gritudine animi semper audeat Deum in Christo: Sed hic reprehendens est, quod tum tantum fidem se habere agnoscat, cum Spiritus consolatio adest: interim fovenda in eo aspiratio ad summum gradum fidei, spei, resipiscientia, mortificationis peccati, omniumque aliarum virtutum; & urgenda est harum studium, quantum fieri potest maxime. Monendus est tamen, ut fidem sine sensu habeat in majori pretio, & ut vivat ex fide cum deficit sensus; & hortandus, ne despiciat initia parva, seu, gradus inferiores gratiarum salvificarum, vel virtutum Christianarum: quia excellentia sunt earum initia minima, nec minori pretio comparata sunt, quam gradus summi, nempe, morte Christi. Quapropter, 1. Instituendus est a^ger de voluntate Dei præcientis ut vivamus per fidem, hoc est, ut adhæremus Deo, & verbo gratiæ ipsius credamus, ut fœdus gratiæ in Christo fixum teneamus, sub sensu peccati, inopiae, & molestiarum omnium; eique adhærendo, sustineamus vitam nostram. 2. Instituendus etiam est, quod hac ratio vivendi, & dependendi à Deo, maximè Deo placeat, majoremque multo tribuat ei gloriam veritatis, gratiæ, misericordiæ, & constantiæ, quam ea est, quam ei tribuimus sub sensu consolationum: nam, si tantum quia sentimus Dei consolationes Deo credimus, certe vix ei credimus; sed pignori potius ab ipso da-

to credimus: Quivis enim crederet cuvis etiam homini mendaci, si datum fuerit promissionis pignus. 3. Instituendus est æger, quod consolationes à Deo conceduntur, non ut credamus tamdiu tantum, quamdiu illa præsentes vel recentes sunt; Sed ut credamus, quando illæ non adfunt, & quando durerit magis exercemur, tribuentes gloriam veritatis & bonitatis Deo nostro, qui iam sèpius pignore dato nos confirmavit. Et hic serio admonendus est æger, ut caveat ne in hoc Casu, gratias sibi datas denigrando, lacerando, & tantum non abjiciendo, studiosior comperiatur desiderati commodi sui, & consolationis suæ, quam officii sui erga Deum & erga se. 4. Instituendus est æger de vera fidei, spei, charitatis, resipiscientiæ, & mortificationis definitiōne, ita ut minimus gradus gratiæ salvificæ definita comprehendatur in definitione: Durum enim est fidem definire per ταποποιαν, quasi fides non esset, nisi ubi plena persuasio est; durum est, exercitium resipiscientiæ ad lachrymas, vel, signum unum aliquod aliud restringere: cum certum sit, per odium peccati, per lactam adversas internam peccati vim, & per fugam ab externis irritamentis, & occasionibus ad peccandum oblatis, aliaq; effecta multa, resipiscientiam non minus quam per lachrymas manifestari. Idem de reliquis gratiis judicium esto. 5. Perpetuum officium nostrum, de fide semper retinenda & exercenda in omni conditione, distinguendum est à consolationis sensu, seu, beneficio Dei mobili, quod pro sapientia sua dat, continuat, vel affert, prout ipsi expedire videtur ad bonum nostrum. Deniq; convincendus est æger, quod vera fides & exercitium fidei fuerit in ipso, quotiescumque in sensu peccati vel iræ Dei ad Christum confugiebat, ut remedium adversus peccatum & miseriam in eo haberet. Doceatur (inquam) quod hic sit actus dilectionis erga Deum: verus, appetere sensum præsentia & consolationis Spiritus ejus; & sciat, quod dolor ob Spiritus consolantis absentiam dilectionem Dei arguat. Dicat igitur æger noster cum Psal. 77. 10. *Hac mea dubitatio, est infirmitas mea: recordabor annos dextera altissimi.*

C A P . X V I .

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Conversione sua: quia, in mediorum ad salutem tendentium usu, videtur sibi minime proficere.

56—**N**onnunquam Regeniti aliqui adducuntur in suspicionem status sui, dubitantque an sint Regeniti: quia in usu mediorum ad salutem destinatorum sibi videntur minime proficere. Non percipio (dicit ex his aliquis) bene-

benedictionem Dei in labores meos effusam; nihil promoveo in cognitione rerum spirituallium; nihil proficio, Verbum Dei audiendo, legendo, & meditando; nihil obtineo luctando adversus peccatum, precando, jejunando adversus hostem non prævaleo: Quid igitur statuam de statu meo, nescio? Si enim Regenitus esset, si Deo reconciliatus esset, aliter mecum ageret Deus. Et hic periculum est, ne ager remittat de diligentia sua in usu mediiorum; ne offendat Sanctum Israelis, limitando ipsum ad satisfaciendum sibi in mensura profectus postulata; periculum est, ne studium pietatis ad tempus abjiciat, & mundi præsentis illecebras sequatur. Id quod plerisque accidit, qui postquam temptationi huic aliquandiu indulserint, tandem stultitiam suam agnoverunt, (ut videmus in Propheta, *Psal. 73. 14, 15.*) vel, durioribus flagellis ad Deum revocati, temeritatem suam, dissidentiam suam simul & insanam superbiam suam agnoscere coacti sunt, ut videmus in *David.* *Psal. 119. 62. 67.* *Priusquam afflictus sum, erravi: jam vero custodia verbum tuum.*

Quod ad mali hujus remedium atinet: nimium sapit hac querimonia hypocitarum querelam, *I/4. 58. 3.* Et certe sermones & querimonia hujusmodi hypocritas decent potius, quam ex Regenitis aliquem: Regeniti enim est, ita sensu defectuum suorum affici, ut humilietur & confugiat ad Christum; peccata sua confiteri, adversus se sententiam ferre; Deum vero in omnibus laudare, ejus operationes in se observare, gratiasque ei pro beneficiis quibuscunque agere. Sed quia fieri potest, ut Regenitus sedulo, pro virtibus datis, incumbens omnibus officiis, ad tempus tamen aliquod, vel non proficiat omnino, vel profectum suum non observet; Atque ita in temptationem incidat, Inquiramus in causas mali, & idoneum remedium queramus. Ex causis mali, una esse potest, quod in usu mediiorum aperiantur agro oculi mentis, ad observandum magis perspicue quam prius sua natura pravitatem, & ad sentiendum onus, & virus, & vim peccati inhabitantis: Atque ita major clariorque peccati manifestatio obscurare facile potest mensuram proficiendi in vita emendatione, cum interea multum proficeret ager in cognitione & odio peccati, in sensu & experientia impotenter & miseria sua, in dejectione altarum cogitationum, & comminutione nativa sua superbia ex sensu indignitatis jam magis manifestat^r. 2. Alia causa esse potest, quod Regenitus in diligenti usu mediiorum, sibi ipsi pollicitus sit multo plura & majora beneficia à Deo, quam percipit se accepisse, vel re ipsa accepit: quâ expectatione quando se frustrari sentit, se non proficiere censet. 3. Tertia causa esse potest, quod Deus in Regenito corrigat errores quosdam practicos, nec benedicat mediiorum usui & exercitio, priusquam manifestos & odiosos.

os ei fecerit errores illos praticos : quales sunt, 1. existimatio nimia diligentia propriæ in usu mediorum, quasi meritum aliquod esset annexum operibus à Deo præscriptis. 2. Opinio quod media adhibita seu usurpata insitam habeant vim & efficaciam ad effectus producendos, vel saltem quod Deus, si non alligaverit mediis benedictionem, seipsum tamten obligaverit ad benedicendum laborantibus in ipsorum observantia. 3. Oblivio, vel non consideratio necessitatis pendendi à Dei gratia & Christo in mediorum usu quasi ægro nostro, à seipso & viribus suis, non autem à Christo, trahenda esset virtus ad media adhibenda ; vel, quasi, mediis adhibitis, non esset expectanda & expectanda gracia Dei, qua condonaret imperfectiones diligentia ; & gratia etiam, qua benedictionem optatam gratis propter Christum, & à Christo, concederet. Quapropter hortandus est æger. 1. Ne remittat de diligentia ; sed ut, oblevatis suis peccatis & erroribus his praticis, altius se humiliter & abjectius ad pedes Christi, ut virtutem ex eo hauriat, tantoque magis apprehendat foedus gratiae ; & humiliter urgeat Christum in Evangelio oblatum, ad incrementum gratiarum dandum, quanto magis obseruat se esse peccati reum, & impotentem ad se juvandum in mediorum usu. 2. Nunquam aggredietur praxin aut exercitium ullius officii, nisi præmissa precatio, ut in nomine & virtute Christi officium prosequatur suum, idque oculis semper in gratiam Dei intentis : nec tantum id faciat in officii præstatione ; Sed etiam, post officium præstitum, respiciat Christum, & expectet ab eo benedictionem, solicite cavens sibi à prædictis erroribus praticis. 3. Ne facile condemnet, vel elevet effecta diligentia, quasi nihil profecisset ; Sed omnibus rite perpensis, si vel minimus fructus observari poterit, agnoscat eum à Christo provenisse, & Deo acceptum referat ; & querimoniam omnem intus cohipeat, vel eam in precatiobibus suis ad Deum cum mansuetudine & humilitate animi aperiatur. Hac enim ratione certissime proficer in fide, resipiscientia, humilitate, & submissione voluntatis suæ in conspectu Dei : qui quidem profectus, non est exiguis astimandus.

C A P U T X V I I .

In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Regeneratione sua : quia ex morali sua fuisse, non ex efficaci Spiritus Sancti impulsu, videtur omnia facere.

Nonnulli Regeniti sunt, qui, licet in vita sua emendatione, & moribus suis ad Regulam verbi divini componendis, eosque profecerint, ut iam jugum Christi ip[s]is factum sit leve, ipsorumque delectatio sit frequenter

ter versari in exercitiis Religionis & bonorum operum, Susplicantur tamen an solidum sit opus Regenerationis in se : quia talia effecta, qualia in seipsis observant, opinantur fuisse producta, & indies produci posse in multis Temporariis, in quibus nulla natura renovatio reperitur. *Nihil enim (inquietat ex his aliquis) in me reperio impulsus aut efficacis motionis à Spiritu Sancto ; Sed ex morali sua fione tantum, (ut mihi viderit) omnia ego feci, & facio ; communis tantum operatio Dei esse, mibi videtur : quia talis est vel fuit in me, qualis in non-renatis & qualis in moralis discipline discipulis reperitur : sicut enim illi crebris actionibus acquirunt habitus, quibus jam instruti, actiones morales facilius & cum delectatione postea agunt : sic ego, actus religiosos exercendo, crebroque iterando, facilitatem quandam agendi videor mibi in Religionis negotio acquisivisse : atque ita non aliter me habeo in religionis exercitiis, quam moralis discipline studiosi se habere solent : & adde (inquit) quod in multis observaverim, ex imitatione aliorum, & educatione à parentibus, actus simillimos vera religioni editos, in quibus, an fuerit vel an sit quicquam, prater naturam veterem, multum dubito.*

Periculosis fateor hic Casus est, & subtili temptationis diabolicae filo intertextus : Verum enim est, de præceptis Dei in verbo ejus traditis, una cum minis & promissionibus annexis, quod sicut sunt propter autoritatem multo excellentiora, & propter iustitiam puritatem multo splendidiora quam præcepta humana; Sic etiam ad Conscientiam convincendam de officio, & ad voluntatem flectendam in obsequium, multo sunt accommodiora. Verum etiam est, imitationem laudatorum hominum, & educationem à parentibus, ad externam Religionis formam seu speciem inducendam, plurimum valere : nec facile esse hominibus, qui faciem cernunt proximorum suorum tantum, & cor non vident, tententiam ferre de alieni cordis sinceritate. Quapropter non est mirandum, si Regenitus, externa in se cum externis in aliis comparans, non audeat se aliis præferre ; cumque non possit suspicionibus carere & dubitationibus de aliorum Regeneratione, licet splendida opera multa in iis conspiciat, Non mirum si in quaestionem vocet etiam Statum suum. Verum ut solvatur nodus, & eximatur scrupulus, qui Regeniti fidem infirmare poterit : Interrogandus est ager, primo & ante omnia, An firmiter teneat principium & fundamentum Christianæ Religionis ? nempe, An, secundum tenorem Legis, seu, fœderis operum, in Conscientia peccati sui, & sensu indignitatis, & impotentia sua ad liberandum seipsum, confugerit per fidem

ad Christum, & subinde confugiat, secundum tenorem foederis gratia, ut per eum sanctificetur & salvetur ; Christumque tanto arctius amplectatur, quanto magis se vita aeterna indignum astimatur ? Si responderet, Ita : Ne subsistat diutius in vestibulo hujus exercitii ; nec multum disputet sine Regenitus necne ; Sed renovet agnitionem peccati sui & indignitatis sua ; renovet etiam consensum suum in foedus gratia, & ratum habeat fixumque statuminet ; & accingat se ad obedientum Dei mandatis : sic enim occupabitur ab eo arx & perfugium fluctuantis & agitatæ animæ : à quo Ayllo satagebat Satan, per injectum scrupulum, agrum secludere, viamque ei præcludere, ne eō se conferret. 2. Firmiter apprehenso jam foedere, & anchora jam jacta intra velum, ad disputationem veniendum est cum holte ; & asserenda præcedens Dei operatio, quantum suffragabitur vel patietur veritas ; & defendat, operationes illas præcedentes Spiritus Sancti speciales effectus fuisse. Non enim sufficit ad vocandum in questionem habitus gratia salvifica infusos, quod crebris actionibus confirmantur & radicentur : quia habitus infusi supernaturales, non minus aluntur, crescunt, & confirmantur frequentibus actibus & quotidiano exercitio, quam habitus acquisiti . Illud enim insinuant, & præ se ferunt omnes in Scriptura hortationes ad frequentiora exercitia virtutum, ut sic augeantur virtutes, & ex his alia aliis adjungantur. Pro exemplo esto locus ille, 2 Pet. 1. 5, 6. 3. Multum inter se differunt studium hominis Λυχινοῦ, seu, irregeniti, (Religionis & justitiae externa opera prosequentis, cum opinione quod iis exercitiis Deo sit placitrus, & justitiam vitamque ex operibus sit consequiturus) & studium hominis Regeniti, similia exercitia frequentantis, sed interea minime sibi ipsi in his placentis, minime justitiam suam in his statuentis ; sed ex Conscientia impunitatis & peccati, à se suisque operibus quandiu in vivis agit inseparabilis, ad Christi justitiam & Dei fidem in Evangelio gratia propositam confugentis. 4. Non est putandum ab homine naturali trahi in imitationem posse habitus supernaturales & salvificos, nempe, illos quibus homo in sensu peccatorum suorum prostratus, ad Christum trahitur, & ex fide in Christum, scipsum Deo tradit in servitatem perpetuam, studiumque constans bonorum operum : Natura enim corrupta, nec intelligit, nec capere potest spiritualia ; sed aversatur abnegationem sui, & fidem veram in Christum ignorat : larvam quidem professionis, fidei in Christum, & umbram resipientia in rebus externis affectare potest, sed rem ipsam non potest non odire, sicut testatur Apostolus, 1 Joh. 4. 6. Qui non est ex Deo, non audit nos. 5. Denique, tenendum est, optime inter se convenire ista duo, nempe, Deum moralis suacione, & Deum efficacie operatione, corda suorum movere ad actus fidei.

fidei & obedientia : Neque neganda est Spiritus Sancti efficax operatio, propter hanc rationem, quod notabilis impulsus Spiritus non obseruetur : si quidem non minus potens est operatio Dei, qua efficit ut hilariter velimus bonum; quam ea qua efficit ut velimus bonum contra reluctantis naturæ inclinationem : ita vero tanto efficacior est Dei gratia in nobis, quanto minor in nobis est oppositio prava naturæ subjugata . Quod si vero æstro maxime placat obedientia illa, qua reluctantis naturæ vim, & tentatoris obstacula injecta superat ; studeat periculum facere in hoc exercitio suo , & praesenti temptationi (qua fides ejus in Christum concurrit) fortiter se opponere & pergere in obedientia via studeat , nihil dubitans quia hoc Deo gratum futurum sit : Cui consilio ubi obediverit, in lucta hac victor evaderet, & videbit se non nisi notabilis impulsu Spiritus Sancti clypeum fidei hic objecisse aduersus ignita Diaboli tela.

C A P U T . X V I I I .

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Conversione sua : quia in vita sua mutatione non seipsum abnegavit.

Quidam Regeniti, aliquandiu pacem Dei in Conscientia experti, post auditum vel perfectum sermonem aliquem Boanergæ alicuius Concionatoris, exigentis à Regenito abnegationem suipius, & sincerum amorem erga Deum vehementer urgentis ; &, post accuratiorem inquisitionem nativæ sua pravitatis & actionum suarum spiritualium, attoniti stant, & anxietate vexantur, suspicantes se nunquam serio ad Christum accessisse : quia sibi ipsi serio nondum renunciasse videntur. Ex his aliquem audias ratiocinantes in hunc modum, *Quis quis serio ad Christum accedit, serio etiam seipsum abnegat : hoc enim postulat Dominus ab iis qui ad ipsum accesserunt sunt :* *Ego autem video me nondum meipsum abnegasse, quia etiam cum Christum sequor, meam ipsum utilitatem sequor ; fugio ad Christum, ut me à peccatis liberet, & ut salutem consequar in eo : idcirco mihi videor in omnibus Deum & Christum amare, non tam propter se, quam propter me ; nullumq[ue] officium est quod ego quidem presto, ad quod non ut movie vel metu pana, vel spes premii, seu, utilitas inde mihi redundat : Et heu me miserum, quoties me am ipsius gloriam in opimis officiis appero, intendo, prosequor, agrequo sero nisi obtinuerim, Quia argo statuam de meo Statu ? quaque ratione probabo me sequi Christum, & non possum eum beneficia ?*

neficia? & quomodo in censu eorum qui Christum sequuntur meipsum numerabo, qui nondum meipsum abnegavi?

Huic dubitationi ut satisfiat, agnosendum, quod Christus, ubicunque se ostendit in Ecclesia sua, ventilabrum habet in manu ad purgandum aream suam & separandum paleam à tritico; quod etiam ignem habet ad purgandum vasra aurea & argentea in domo sua, & ad excoquendam scoriam quæ est in Elecīis suis & efficaciter vocatis: in qua purgatione appetat fructus doctrinæ sanæ aperientis innatam cordis humani prævitatem: in quo etiam cernitur vis verbi, Spiritusque Sancti, omnes Regenitos igne baptizantis. Verum quidem est, teneri unumquemque, qui sequitur Christum, se ipsum abnegare: & certe nullum opus difficultius est, quam nostraræ carnali sapientia, dignitati, excellentia, viribusque nostris (ut ut re ipsa nullis) renunciare: neque ullum pericolosius malum est, quam in officiis Christianis peragendis nostram iporum gloriam vel querere, vel captare: Quisquis enim hic sibi indulget, nā ille non sapit ea quæ sunt Dei, sed ea quæ sunt carnis. Quia autem reliquiæ omnis generis peccati sunt in Regenitis: & superbiz innata fax ardens non ita unquam extinguitur, quin pruna remaneat, quæ facile inardescit, & quavisunque suppeditata excellentia,flammam concipit: ut vel *Pauli* hominis sanctissimi, suique abnegantissimi exemplum ostendit: cuius superbiam (ne ex revelationum frequentia fese erigeret) oportuit immisso Sarana Angelo supprimi. Idcirco necesse est, ut quisquis Dei facie & gratia frui velit, humilitati studeat, caveatque ne huic malo peccatorum pestimo unquam parcat: Sed quandocunque scintilla aliqua hujus ignis se ostendit, statim ad pedes Christi se conjiciat æger, ne ira Dei in ipsum erumpat: Nam Deus destinato consilio non tollit peccati inherentis inhabitacionem, ne (si auferretur) nos adversus Dei gratiam superbiremus.

Quod vero ad Casum præsentem attinet: cum jubet nos Dominus abnegare nosipso, vult nos renunciare proprio nostro ingenio carnali & omnibus affectibus carnis, ut parati simus in mundo misericordiam pati, & quasi in nihilum redigi, modo in nobis vivat & regnet Deus: Sed non jubet nos rerum spiritualium studium & desiderium salutis obtainenda per Christum abjicere, aut eas in Christo & propter Christum non petere. Instituendus ergo est æger. 1. Quod salus nostra subordinetur gloriæ Dei, nec inter se haec dua pugnant. 2. Quod Deus sanctificaverit nostri ipsorum salutis amorem, ut idoneum medium & argumentum quo moveamur ad querendum Deum: id enim pleraque invitationes & promissiones Evangelicae, tam in veteri, quam in novo Testamento, aperte demonstrant: e. g. *Isa. 55. 2. 3.*

An/GenL

Auscultate, ut vivat anima vestra. Et Mar. 15. sub finem: Venite ad me omnes, qui oneratis estis & laboratis, & ego refocillabo vos. Tantum autem abest ut quicquam deroger gloriae Dei & Christi, quando querimus salutem nostram in illo, ut contra illustret gloriam Christi maxime: quanto enim magis à nobisipsis & à creaturis recedimus, ut in Deo-solo felicitatem nostram queramus; & quanto plus tribuimus Deo in salutis nostra negotio, tanto magis extollimus Dei omni-sufficientiam, veritatem, bonitatem & gratiam. Neque sic requirit Deus à nobis abnegationem nostri, ut non diligamus nosipso eo ordine, vel modo, quem ipse præscriptit. Non prohibuit Deus, ne, ex dilectione nostri & estimatione bonitatis divinae, accedamus ad ipsum, qui fons est & felicitatis & subsistentiae nostræ; Sed sic jubet nos abnegare nosipso, ut non in nobisipsis queramus salutem nostram aut salutis causas, sed ut, propter inanitatis & vanitatis nostra Conscientiam, nobisipsis diffidentes in omnibus, Deo credamus, & nos in Christum conjiciamus in omnibus. Quando igitur Deo constare poterit gloria in salute nostra promovenda, non impedit mandatum Christi de abnegatione nostri, quin Deum queramus, eo fine, ut nobis promissum quodvis bonum concedatur. Quod si vero oppositio fiat inter nos & Deum, & disputetur, utrum præferenda sit gloria Dei, an felicitas nostra; vel, an liceat bonum nostrum querere cum dispendio gloria divina; vel, illud aliter querere quam Deus præscriptit: Dubium nullum est, quin præferenda sit gloria Dei; & quod non liceat nobis nosipso diligere, nisi modo & mensura à Deo præscriptis. Quibus observatis, perspicuum est, quod in precepto de abnegatione nostri minime prohibeamur, in officiis præstandis, & Dei gloriam, & nostram ipsorum utilitatem intendere. Quandocunque vero intermisceretur, sive in beneficio accipiendo, sive in officio aliquo præstanto, prava cupidio inanis gloria nostra, qua non potest non obscurare & impedire gloriam soli Deo in omnibus tribuendam: statim (inquam) ubi apparet hoc peccatum, aperiendum erit per confessionem Deo scrutatori coredium; & orandum, ne illud imputetur nobis, sed remittatur, ejusque radix averruncetur & eradicitur.

CAPUT XIX.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Conversione sua : quia neminem novis simili modo exercitatum quo ipse exercetur.

Nonnulli Regeniti, qui ex Legi divina luce, ad agnitionem peccati per venerunt, & ex doctrina Evangelii ad Christum adducti sunt, jugum ejus suscepunt, & disciplina ipsius se submiserunt, quando subinde mutari conditionem suam sentiunt; præsertim autem, cum res ipsorum spirituales longe aliter se habent ac opinati sunt, querunt exempla in Scriptura à Pastore vel atnicis, an aliquem reperiant eum in modum exercitatum, quo se vident exerceri; & si res ipsorum male habeant, Ecquem novisti (inquit æger) in Scripturis mihi similem? ecquem novisti ex sanctis familiaribus tuis, qui mecum possit comparari? An fando unquam audivisti talia in quovis Regenito, qualia ego tibi de me recensui? Et si amici interrogati non invenerint aliquem ex sanctis in Scriptura ita exercitatum, turbatur æger, quasi ipsius conditio non esset sanctificata, vel, quasi aliquid alienum ab Electis & Regenitis pateretur. Quod si vero respondeat Amicus aliquis, Novi aliquem tui similem, statim excogitatur disparitas: nec induci potest æger ut credat cuivis sancto similia contigisse: unde suspicio fovetur ab eo, quod ipse non sit in statu Regenerationis & gratia. Hic elenchus decepit amicos Jobi eisque ut condemnaverint sanctissimum virum improbitatis, & è censu Regenitorum nomen ejus deleverint: hac solâ ratione inducti, quia nunquam noverunt vel audiverunt quemquam ex sanctis eo modo exercitatum fuisse, quo videbant Jobum exerceri: idque non erubescunt aperte profiteri, Job. 5. 1. Ad quem sanctorum ipsum (inquiunt) convertes, i. e. quemnam ex iis tibi similem reperties, de quo dicas, hic similia passus est.

Morbi hujus causa latet in hoc errore, seu, in hac opinione falsa, quod in Scriptura expressa sint exempla omnium conditionum, in quas quivis sanctus incidere poterit. Verum quidem est, exempla plurimarum conditionum, in quibus solent versari fideles, vel in genere, vel in specie haberit in Scripturis: Sed non est possibile ut in Scripturis contineantur exempla particularia, quæ omnibus particularibus, seu singularibus conditionibus sanctorum omni ex parte quadrent: Sic enim, sicut habetur sub finem Evangelii Iohannis, mundus non contineret volumina ad hanc particularem enumerationem necessaria. Sed sufficit quod Scriptura regulas contineat ad quas unusquisque sancto-

sanctorum debeat se conformare; & quod morbos Regenitorum, vel morborum possib:lium fontes aperiat; & quod exempla aliqua contineat , qua regule veritatem & peccandi periculum aliquousque ostendunt. Deinde, experientia hujus vel illius sancti (ut ut in Casibus Conscientia sua, vel aliorum exercitatissimi) curta nimis est mensura, ad quam examinentur Casus Sanctorum, quibuscum ipsi familiaritas intercessit : multo vero magis curta est, si, unius experientis, mensura statuatur plurium nominum, seu capitum, quam eorum quibuscum ipsi datum est conversari. Multi enim sunt sancti, quorum Casus pauci nōrunt ; nec quisquam est, qui vel omnes suos Casus cuiquam poterit manifestare ; vel, qui Deo ~~καρδιογραφη~~ poterit eos explicare, etiamsi vellet maximè. Quapropter, 1. Instituendus est ager, quod regulis ex Verbo Dei petitis, non vero exemplis vivendum sit; & quod sufficiat, ut in omnibus conditionibus (quacunque tandem illæ sint aut esse possint) studeamus secundum Dei voluntatem nos gerere, h.e. ut in conditione Conscientia (exempli gratia) pollutæ, humiles agnoscamus peccatum quod est in nobis; & ut ad Christum configiarius, qui peccati reatum remittat, vim ejus subfugier, pollutionem aboleat, & radicem evellat : In conditione vero calamitosa requirit Scriptura, ut nos Deo mansuete subjiciamus, semper interpretantes in meliorem partem omnem Dei erga nos dispensationem : hac enim ratione & se sustentavit Job, contra amicorum disputationem in quaestione de Statu suo esletne improbus hypocrita an non, & tentationem hanc ipsam (de qua nunc agimus) superavit ; objectionesque amicorum solvit & diluit omnes. 2. Instituendus etiam est ager, (quod ad exempla attinet) tam variam & multifariam esse Dei dispensationem, ut non solum omnes omnium conditions non possint cognosci ; Sed etiam, si cognoscerentur, non satisfacerent a gro : quia ut in faciebus hominum, sic in exercitiis animarum, nulla tam exacta similitudo inveniri potest, quin discrepantia seu diversitas aliqua observari possit. Laborandum igitur ut nos recte geramus secundum Dei voluntatem, quacunque fuerit conditio nostra.

C A P U T X X .

In quo tractatur Casus Conscientiae dubitantis de Conversione sua propter defectum indiciorum infallibilium Regenerationis Iesu.

EX Regenitis multi harent incerti quid de statu suo sentiant : quia certa & indubitate indicia Regenerationis in se non sentiunt. Et licet perspiciant forte vestigia & signa aliqua , qua merito habentus pro indiciis re-

novationis, qualia sunt, sensus peccati, fides in Christum, studium novæ obedientiæ, & dilectio fratum, non audent tamen iis credere, propter imperfectionem quam in iis perspiciunt: Quando enim examinant ista signa, non respondent ea regula: claudicare enim in multis observant suum novæ obedientiæ studium, & vacillare fidem, & deficere in multis dilectionem fratum vident, ut vix nomine dignæ videantur hæ virtutes suæ: in specie autem dubitant, quia non sentiunt in se Spiritum adoptionis, de quo, Gal. 4. 6. *Quoniam autem estis filii, immisi Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamans Abba Pater:* Non discernunt in se sigillum Spiritus, de quo, Ephes. 1. 13. In quo, postquam credidisti, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto, qui est arrhabo hereditatis nostræ, Tantoque magis ambigunt, quanto hoc indicium Regenerationis familiarius notum suisse videtur Apostolorum ævo.

2. Huic morbo ut remedium afferatur, (missis iis qua supra dicta sunt de fructibus fidei imperfectis) dubitationis causa varia esse possunt. 1. Quod æger etiamsi, una cum vita renovatione, orandi seu precandi gratiam habeat, & vocet Deum Abba Patrem, Non tamen agnoscit hoc opus esse Christi, mentem illuminantis, voluntatem & affectus ad novam obedientiam componentis, ad precandum impellentis, & inter precandum adjuvantis: Non agnoscit (inquam) hoc opus Spiritus Sancti, qui est Spiritus Christi; Sed præ desiderio studio que sentiendi operationes Spiritus Sancti in altiori gradu, præsentem operationem vel neglit, vel, non pro dignitate æstimat: Atque ita imprudenter & movet & foveat dubitationes, quibus ipsius fides sub infirmitatis vinculo detineatur. 2. Quod æger licet sæpius senserit in se, ad manegopias usque, testimonium Spiritus Sancti, una testantis cum Spiritu suo, se esse filium Dei; & (dato ineffabilis gaudii arrhabone) obsignans ipsum ad diem Redemptionis: quia tamen gaudium hoc non usquequam & semper permanet; Sed æger, temptationibus novis subortis, subinde doleat, & ægritudine afficiatur: quod tamen non accidit nisi quando opus est, sicut dicit Apostolus, 1. Pet. 1. 6. Idcirco, (inquam) quia hoc testimonium Spiritus non toties repetitur cum gaudio & exultatione, quoties vellet æger, testimonium sæpe latum, non habet ratum prout oportet: Atque ita foveatur dubitatio. 3. Quod æger Spiritum Dei offenderit, vel ipsius operaciones traducendo, easque alii Autori ascribendo, aut suspicando quod fuerint delusiones; vel, peccando forsitan, adversus Conscientiæ lucem, Spiritum Sanctum contristaverit, suamque pacem apud Deum inturbaverit, ut videmus in exemplo Davidis, Psal. 51. In quo Casu, non mirum quod oriuntur, & invalescant dubitationes in ægro de Statu suo. 4. Quarta causa esse potest, quod

quod ager etiam si consenserit in fideis gratia, implexusque sit Iesum Christum in Evangelio oblatum; Non tamen sine formidine sigillum suum apponat veritati Dei, in Evangelii applicatione ad se, sed suspendat quasi subscriptionem suam, & nonnullis habet in fide habenda Evangelio. In quo Casu quandiu haeret, & non accipiet in Dei Verbo, Non mirum si obsignationem Spiritus Sancti non sentiat. Ordo enim quem Deus observat, hic est, ut primo loco fides figatur in Christo per Evangelium: postea vero, opportune succedit Spiritus obsignatio, ut habemus, *Ephes. 1.13.* *In quo (inquit) postquam (non antequam) credidisti, obsignatus es spiritu promissionis sancto.*

3. Quod igitur attinet ad primam dubitationis causam, nempe, quod ager non agnoscit Spiritus Sancti operationem, nisi in eminenti gradu sentitur: hortandus est ager, ut non minus observet in se Spiritus Sancti operationes in minimo gradu, (ad gratiarum actionem, consolationem, & confirmationem fidei sua) quam operationes peccataricis naturae prurientis, & se explicare cupientis observat ad humilitatem sui, & ad respicientia exercitum. Non enim placet Deo, sub praetextu humilitatis, iniquitia: est autem iniquitia, non ascribere Deo laudem operis cuiusvis boni, potissimum cum in agro Regenerationis indicia in vita renovatione, & inhabitationis Spiritus Sancti documenta non obscura reperiantur, una cum sollicitudine & desiderio abundantioris communionis eum Christo in spiritu colenda, ut in praesenti Casu presupponitur,

4. Quod ad secundam dubitationis causam attinet, nempe, quod ager fiducia, simul cum πληροφορία sensu stat & cadit: hortandus est ager, ut quando deficit sensus, abundet in opere Domini, nec remittat quicquam de studio & diligentia placendi Deo in omnibus, etiam si non semper, cum ipse vellat, testimonium Spiritus renovetur. Cum enim pactum Dei in Evangelio satis sit firmum ad fundandam & fovendam fidem, etiam si plena persuasio, consolationem & gaudium affrens, nunquam daretur in hac vita: certe ex Dei indulgentia est, quod, dato sive semel sive sapienter arrubone, pactum iam confirmatum sit. Si autem sensus ille exsuperantis gaudii semper vigeret; si Sol ille consolationis semper splenderet, & immota semper maneret πληροφορία ista, quæ nonnunquam sentitur, dum Spiritus Dei, una cum spiritu nostro, testatur nos esse filios Dei: Conditio (inquam) ista celo convenientior foret, quam terra; & triumphantium sanctorum quam militantium statui similius esset. Sed faciamus ex agroti voto, semper permanere sensum consolationis: Quis quæso locus eset tunc exercendæ fidei? quis locus augendæ fidei eset? Quapropter cum iniquum eset petere à Deo ne

probetur fides per sensus absentiam, Caveat ager ne pendeat a sensu; Sed adharet foederi, incubat bonis operibus, & nova obedientia studiat in omni conditione; recolat memoriam sive saepius repetiti, sive semel dari arrhabonis, & querat studiose in omni Casu faciem Dei: quod si fecerit, sentiet se non frustra quæsivisse: Nam Spiritus Dei tempore opportuno satis abunde consolabitur eum, ut non sit futurum opus queritari vel habitare de Statu suo.

5. Quod ad tertiam causam attinet, nempe, quod Spiritus Dei ob peccatum aliquod contristatus, testimoniu*m* suum suspendit: etiamsi praesupponamus ægrum non esse conscientiam gravioris alicujus sceleris, sed reum tamen aliquius peccati in speciem forte leviusculli, adversus Conscientiam lucem admissi, propter quod ad aliquod tempus Deus faciem suam abscondit; Non aliud consilium dabimus ægro in hac conditione, quam quod David sequutus est, *Psal. 51.* nempe, ut renovet actus resipiscitur & fidei sua in Deum misericordem, secundum foedus gratia*m* in Christo; & ut precibus assiduis instet apud Deum, ut gaudia Spiritus sui gratio*m* restituat; utque ager postea cautius ambulet, caveatque ne ad iram concitet clementissimum suum Patrem.

6. Denique, quod ad ultimam causam attinet, quæ est fidei habitatione & defectus. 1. agnoscat ager merito se castigari: quia firmiter non adharet foederi isto, & quia non dat gloriam veraci Deo, non credit ejus Verbo absque pignore; & interim tamen agra fert non dari sibi consolationes illas, quæ non nisi raro firmiter creditibus dari solent. 2. Hortandus est ager, ut, ad fidei sua confirmationem, observet quam solidum & certum fundementum habeat fides, nempe, promissionem & juramentum Dei, antequam experientia accedit, ut cum Psalte (*Psal. 56.10.*) dicat, *In Deo laudabo verbum ipsius.* 3. Hortandus insuper est, ut per fidem Christo agglutinetur in omni conditione, & ut, sub spe promissionum, tempore opportuno præstandarum, submittat se voluntati Dei, ejusque qualicunque dispensationi; in omnibus studens officium præstare. Quod consilium si sequutus fuerit, præculdubio videbit brevi fructum fidei sua, & latus Deum celebrabit: quia lux sapientiae est iustitia, & recte animo latitia, *Psal. 97.11.*

C A P . X X I .

*In quo tractatur Casus Conscientiae dubitantis de Conversione
sua propter difficultatem applicandi sibi & conditiona-
les promissiones & absolutas.*

Nonnulli Regeniti, etiamsi ex metu iræ divinæ, quam perspiciunt peccata sua mereri, ad Christum jam confugerint, & se abdiderint sub aliis propitiatoriis, sub umbra Mediatoris Christi; & jam novæ obedientiæ præstanda serio studeant; Tremunt tamen subinde & timent, quando promissionum Evangelicarum conditiones respiciunt, suspicantes gratiæ opus in seipsis solidum non esse: idque quia difficultatem, sine dubitatione applicandi sibi promissiones illas Evangelii conditionales, sentiunt esse maximam: Nulla enim est promissio, ad quam manum suam extendunt, quam non comicitatur aliqua exceptio, ad excludendum ipsos, sicuti ipsis videtur. Vel enim promissiones absolutas sunt, & Electis solis factæ, eisque non nisi post efficacem vocationem sigillatim applicandæ; vel, factæ sunt jam creditibus, seu iis qui solidâ fide promissiones jam apprehenderunt, in quorum numero æ gri nostri nec audent seipso numerare, nec ab eo numero se prorsus segregare; vel denique, promissiones ita qualificatæ sunt per additionem aliquæ limitationis, quæ promissionem restringere videtur ad eos, qui eâ qualitate jam imbuti sunt. Et hic, e. g. quando *mitib⁹ & mansuetu⁹* aliquid promittitur, quando *mericordib⁹*, vel *justis⁹*, vel *puri⁹ corde*, vel *pauperib⁹ spiritu*, vel *esurientib⁹ & sitiens⁹ justitiam*, vel aliquibus similibus indigitatur divina benedictio. Queruntur se destitui eâ conditione; vel si quid conditioni simile in se habere videantur, metuunt ne illud genuinum sit quod habent: Atque ita dubitationibus vexantur, sintne in statu gratiæ.

2. Nonnulla ad solutionem hujus dubii obiter dicta sunt supra: Sed, quia multi hoc morbo laborant, speciatim magis de hoc Casu agemus. Et primo laudamus ægrum, quod in hac trepidatione confugerit ad Christum, & novæ obedientiæ studeat, & quod non audeat à Christo discedere, nec ex fidelium numero seipsum eximere: haec tenus enim fidem suam & reverentiam erga Dei verbum ostendit, quod justiæ Legis subscriptabat, & reatum meritumque suum agnoscat: multo vero magis eum laudamus, quod credat nullum aliud esse nomen sub celo prater Christum, in quo Remissio peccatorum & salus obtineatur: maximè vero probamus, quod bonitati & misericordiæ Dei in Christo, huc usque confisus sit, ut se in ejus fidem & tutelam commiserit;

seque Deo submiserit, ut statuat Deus de ipso quod velit : Et denique probamus, quod æger nec audeat nec velit repulsam à Christo admittere ; sed fixum teneat in corde propositum adhærendi Christo quamdu vivit; & quod cum Petro dicat, quo abirem ab illo, cum ipse solus habeat verba vita æterna ? Hactenus recte omnia. Et hic hortandus est æger, ut mordicus teneat hoc fundamentum : quia dixit Iesu, Job. 6. 37. *Venientes ad me minime e-
iaciam foras.*

3. Quod vero attinet ad dubitandi causas , & difficultatem applicandi promissiones : una est , ex parte juris personalis, & hinc dubitatur ab ægro, an licet sibi applicare promissiones ? altera est, ex parte potentia seu virium æ-
gri, quarum defectum sentit ad applicationem faciendam , secundum jus sibi factum. Quod ad priorem questionem attinet , jus applicandi promissiones pender à Dei vocatione & mandato, qui invitat omnes, qui peccatorum suo-
rum, & incumbentis vel imminentis miseris sensu affecti sunt, ad Christum accedere, eumque sibi applicare , in quo omnes promissiones sunt etiam &
amen ; & (ex hoc jure perfecto) est quod æger jam confugerit ad Chri-
stum , quia Deus in Evangelio prædicatione & jus & necessitatem appro-
pinquandi ad Christum ipsi manifestavit. Postquam soluta est hæc quæstio
de jure, (an licet applicare ?) oritur altera : quia postquam periculum
fecit æger de viribus suis, dubitatur quid sentiat de Statu suo , cum se non
posse confidenter applicare promissiones perspicit : idque quia de praefatis.
& præstandis conditionibus ambigit. Hac distinctione præmissa, confirman-
dus est æger de jure applicandi promissiones : atque ita difficultas prima &
principia auferetur ; nam , ad voluntatem ciendam , & fidem augendam, ad
applicationem artiorem faciendam , plurimum facit manifestatio juris, quod
licet ægro applicare; vel, quod jus ipsi factum sit, ut applicet omnes pro-
missiones. Quod autem ad alteram questionem de viribus attinet : petat
æger robur à Deo, quu jus ipsi fecit ad applicandum promissiones, & qui pe-
tentibus bona salutaria non recusat dare, quantum ad salutem satis est. 2. Di-
stinguenda est applicatio promissionum facta a parte Dei , ab applicatione
promissionum à nobis facta, ut æger respectu utriusque generis applicationis
confirmetur, & roboretur ad applicationem firmiorem faciendam. Applicatio
à Deo facta, alia est generalior in Verbi prædicatione, ad quo vis auditores
pertineos, in qua offertur omnis gratia, & promissiones omnes amplectendæ
proponuntur, una cum invitatione, ut ordine à Deo proposito, omnes promis-
siones & precepta omnia recipiantur. Ordo autem Dei est, ut primo appli-
cetur Lex. Secundo, Christus oblatus in Evangelio. Et tertio, jugum Chri-
sti collatur in studio nova obedientia. Alia applicatio est specialior, (sed
commu-

communis omnibus Ecclesia membris) quæ fit fœderatis in fœderis gratuitâ percussione externa, ejusque per Sacra menta ob-signatione. Alia denique est efficax applicatio, Electis propria, nempe, insulio & augmentatio gratiarum salvificarum per media a Spiritu Sancto facta: & hujus ultimi generis applicationis varii sunt gradus, prout varii sunt gradus operationum Spiritus Sancti in productione fidei, & varii gradus efficiendi certitudinem & acquiescentiam (ut ita dicam) in fidei certitudine.

4. Quod attinet ad hoc genus applicationis à parte Dei, quæ est in oblatione & benedictione externorum mediorum: hortandus est æger, ut obseruat quid Deus jam fecerit, & quid etiamnum faciat, ut dubitatio illa ex omni parte tollatur: nam, si media ad fidem concesserit sufficientia, quid potest requiri à Deo ut faciat respectu mediorum, quod non fecit, & facit? sicut dicitur, Isa. 6. quid facerem vincere mee, quod non feci? Et, si per media illuminavit animum in mysteriis salutis, & cor inclinavit ad Christum amplectendum, jactum est fundamentum boni operis, nempe, justificationis & sanctificationis ad salutem. Quod vero attinet ad applicationem à parte nostra: alia est, qua nosmet specialiter applicamus Christo, seu, Deo offerenti se communiter omnibus, & promittenti bona salutaria, aperimus ostium cordis, & extendimus brachia fidei, & ad Christum currimus: quod fit, cum confugientes ad Christum (uti jubemus in Evangelio) & cupientes ei upiri, singuli Respondemus, Accipio Domine quod offers: Alia est, qua nos applicamus nobis Christum oblatum, & promissiones nobis in eo oblatas; quod fit cum (contra tentationes omnes) afferimus eas ad nos pertinere, & quasi vim facimus regno celorum. Prior applicatio est in consensu quem præbuiimus in fœdus gratiæ, quando Deus in Evangelio vocabat peccatores (ex fœdere operum condemnatos & perditos) indefinite, ut ventiret omnes ad ipsum, novumque fœdus gratiæ cum eo per Christum ferirent; & quando, in agitacione indigentia nostræ, & veracitatis Dei qui miseros invitauit, nosmet ipsos stetimus ad Tribunal gratiæ, & fœdus fœderisque conditionem amplexi sumus, & oravimus Christum ut applicaret ea bona nobis particulliter, quæ indefinite obtulit omnibus. Et hic æger non poterit inficias ire, quin applicatio jam facta sit suijpsius ad Christum; quin Sacra menta etiam in confirmationem fœderis icti, ab ipso jam recepta sint. Posterior vero applicatio est illa, qua nos Christum afferimus nostrum esse, promissionesque factas in illo applicamus nobis, tanquam bona nostra, ex iure fœderis pacta & concessa nobis. Sed neque hic poterit æger inficias ire, quin applicatio ab ipso facta sit in gradibus non contempnendis: primo enim æger (sicut presuppositum est in Casu describendo) postquam confugit ad Christum, ad baret

baret Christo, nec patitur se ab ipso divelli : omnis enim molestia ægi ab hoc fonte provenit, quod non possit satis sentire, satis possidere, satis experiri virtutem Christi ; & quod non possidat quantum vellet, quod non bibat quantum sit. Et idcirco queritur & lamentatur de applicandi difficultate.

5. Quod attinet ad causam dubitationis, quæ oritur ex natura promissionum : Instituendus est æger, quod promissiones absolutæ quæ factæ sunt *Elecis* (quales sunt illæ, *Ter. 31. 31. Indam Legem meam mentibus eorum, & inscribam eam in cordibus eorum, &c.*) pertineant ad omnes, qui amittitus ex sensu peccati & misericordie suæ consentiunt in fœdus gratiæ, Christumque oblatum in fœdere recipiunt : nam in Christo omnes promissiones sunt etiam & amen. Adde quod Deus jam incepit illas absolutas promissiones applicare ægri, & Legem suam in ejus corde scribere : de illis promissionibus ergo non debet dubitare. 2. Instituendus est æger, quod promissiones factæ credentibus pertineant ad omnes eos, qui serio in fœdus gratiæ oblatæ in Christo jam consenserunt : nam omnes serio consentientes in fœdus gratiæ sunt ipsissimi fidèles ; quia *Consensus serius in fœdus*, est fides ipsa, sive firmior, sive infirmior illa sit. Denique, convincendus est æger de promissionibus per limitationem propositis, & (ut videtur) per conditionem restrictis, quod circa illas variis modis erret, si propter eas, quas putat conditiones, in fide titubet. 1. Enim errat, quod alias ponat conditiones fœderis gratuitæ, quam *fidem*, seu, peccatoris in se condemnati *consensum serium* : nam, si singulæ hæc, quæ videntur limitationes promissionum, essent conditiones fœderis, tot essent fœdera quot sunt promissiones limitatae ; & fœdera illa, re ipsa essent fœdera operum, non gratiæ : quia limitationes illæ quæ dicuntur, sumuntur ab aliqua alia virtute morali, quam à fide : seu, sumuntur à virtutibus & bonis operibus : e. g. promissiones hæc, *Beati misericordes*, *Beati pacifici* &c. important operantes esse beatos : sed hi operantes prius à Deo facti erant credentes. 2. Errat æger, quod putet descriptiones fidelium, à signo vel effectu fidei aliquo, esse limitationes promissionum, cum sint earum explicaciones tantum, inductivæ & alleictivæ (ut ita dicam) eorum qui fidem suam non satis percipiunt ; sed istas notas fidei tamen in se sentiunt : quos Christus eo fine pronunciat beatos, ut credentes magis firmiter credant. Non sunt autem qualificatæ promissiones exclusivæ eorum fidelium qui videntur sibi illis signis destituti. Certum enim est, ex signis & effectis fidei, alia magis conspicua esse in *Johanne*, alia magis perspicua esse in *Jacobo*, vel *Roberto*, &c. Et rursus certum est, eadem effecta seu signa fidei. v. g. in ipso *Johanne*, nunc magis nunc minus esse perspicua : & alia effecta seu signa fidei, magis se in uno ostendere quam in alio ; & variis vicibus

bis alternari nunc horum nunc illorum fructuum evidentiam, ita ut nunc emineat mansuetudo, nunc misericordia, nunc zelus, nunc puritas cordis, nunc paupertas spiritus. Accommodatissime igitur ad fidelium gradus, & conditionum mutationes in iis varias, & fidelium descriptiones, alias atque alias nunc offerunt se aliae promissiones, alias vero aliae. Denique errat ager in eo quod, ex sensu defectus alicujus virtutis, recedat aliquousque a Christo per dissidentiam; vel dubitanter eum respiciat, cum deberet potius recedere magis ab opinione propriæ justitiae, & magis humiliari in se, & arctius apprehendere fœdus gratiarum, & ad Christum Christique justitiam imputatam propius accedere; ut in Christo accipiat quod in se desiderat, & a Christo per fidem obtineat virtutem quam in se non reperit.

6. Ad id quod objicit ager, quod non audeat jus filiorum Dei sibi confidenter applicare, vel se in numero vere fidelium cum fiducia numerare, neque se ex eorum numero segregare. *Rsp.* 1. Respiciat ager sententiam Legis condemnatoriam, incumbentem omnibus iis qui non confugiunt ad Iesum Christum, & non credunt in illum, *Iob. 3. 18.* *Qui non credit in Filium, jam condemnatur: & qui non credit in Filium, non videbit vitam; sed ira Dei manet super eum.* 2. Consideret amplitudinem Evangelii proponentis tantam Dei erga mundum dilectionem, ut dederit unigenitum Filium, ut quicunque crediderit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam: dicit enim Spiritus, *quicunque* (sine exceptione,) ne quis, qui cupit ad Deum accedere, dubitet an sit admittendus. 4. Perpendat admirandum mysterium incarnationis Filii Dei, qui assumpsit naturam humanam in unitatem personæ suæ, ut, in unione naturarum, pignus perpetuum daret propensæ voluntatis suæ ad reconciliandum personas omnium hominum qui ad Deum accedunt per eum. Huic etiam considerationi addat ager altam, de assumpto munere Mediatoris, & susceptione triplicis officii, Prophetici nempe, Sacerdotalis, & Regii, ut officia illa, pignora essent certissima voluntatis Domini nostri, de opera sua commodanda in bonum uniuscujusque qui ejus opem implorabit ad plenam perfectamque salutem, hilariter & efficaciter, sicut decet Filium Dei, qui vult fidelis esse, & comperiri in officio ipsi a Patre demandato: de qua etiam voluntatis propensione, fidem faciunt superabundanter suavissimæ invitationes Evangelicæ, in quibus Christus hortatur, rogat, flagitat & obsecrat auditore: Evangelii, ut ad ipsum veniant; & perpetua series misericordiarum actualis, qua obviis ulnis amplectitur omnes, qui ad eum (justitiae & salutis obtinenda ergo) veniunt. 4. Auscultet igitur ager & obediat speciali isti mandato Dei, quod habetur, *1 Job. 3. 23.* *Hoc est mandatum ejus, ut credatis in nomen unigeniti Filii sui.* In quo mandato omnibus

nibus auditoribus Evangelii (sine exceptione) imperat, ut serio examine facta vita sua, & Status sui in natura, agnoscant perditam suam conditio- nem, seu, Statum naturalem miserum, & in agnitione impotentiam suam ad se- ipsos liberandum, confugiant ad Christum, in eumque credant. Atque hinc applicandi non tantum ordo, sed etiam jus & necessitas ostenditur : adeo ut inexcusabilis sit unusquisque ex Auditoribus Evangelii, (ne irregenit quis quidem exceptis) qui praedicto ordine, non obedit huic mandato, hoc est, qui non agnoscit peccata sua ; & in eorum agnitione, non accedit ad Christum : maxime vero est is inexcusabilis, qui huic mandato obedivit eousque, ut, 1. jam examinaverit vitam suam. Et 2. agnoverit se secundum Legem iuste condemnandum. Et 3. noverit nullam esse sibi spem salutis reliquam, nisi credat in nomen Iesu Filii Dei. Et 4. audiverit mandatum praedictum de credendo in Iesum ; & tamen, sub praetextu difficultatis applicandi sibi Christum oblatum, haeret & non obedit mandati hujus jam citati expressis terminis. Si enim etiam impii rei fiant rejecti Christi, quia non agnoverunt peccata, ut confugerent ad Christum ; & si condemnentur maxime illi, qui quovis modo convicti de peccato, non confugerunt ad Christum oblatum in Evangelio, seu, non crediderunt in Christum, (sicut dicitur, Job. 3. 19. Hac est condemnatio, quod lux venerit in mundum, & homines diligant tenebras magis quam lucem) Quid respondebit aeger hoster, violati hujus mandati accusatus, qui agnoscit peccata, & necessitatem confugiendi ad Christum, & tamen non confidenter conjicit se in Christum, nec in eo acquiescit ? Proutra objicit nomen suum non contineri in hoc mandato : quia jam applicuit sibi mandata Dei in decalogo expressa, in quibus non magis exprimitur aeger nomen, quam in hoc mandato. Nam, si autoritatem Dei mandantis agnoscit aeger extendi ad se in moralibus mandatis aliis omnibus, cur non etiam ad se extendi autoritatem Dei agnoscit in hoc mandato ? maxime, cum mandatum hoc dirigatur ad omnes Evangelii auditores : potissimum vero ad eos, qui alia Dei mandata sibi applicuerunt. Hic igitur ne atque cau- setur aeger applicandi difficultatem, nec queratur se non audere applicare ob- latam gratiam in Christo ; Sed increperit se potius, quod tandem non sit ausus applicare illam confidenter : cum non tantum pateat ei jus applicandi pro- missiones, in Dei invitationibus ad credendum ; Sed etiam auctoritas man- dantis in hoc mandato, imponat necessitatem accedendi ad Christum, conjici- endi se in Christum, recumbendi in illum, & acquiescendi in illo : Ne dubi- tet igitur aeger, cum opus se habere sentiat Christo, ipsum applicare sibi, elque firmiter adhaerere, ut ex eo trahat vires ad fructus fidei ferendum & ad per- gendum in obedientia nova ad salutem.

C A P. XXII.

In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Statu suo propter suam præsumptionem in rebus prosperis & infidelitatem in adversis, & propter inertiam suam in utraque sorte compertam.

ALiqui Regeniti, licet nec sint inertes in vocatione sua, nec infructuosi in opere Domini, & agnitione Christi, in quæstionem vocantur tamen de Statu suo : quia, quando pace fruuntur Conscientia, suspicio oritur de fide sua, quod sit mera præsumptio ; &, quando per tentationes quatitur ipsorum fiducia, suspicio oritur quod fidei luctantis infirmitas sit mera infidelitas ; &, quando ex perturbatione aliqua animi sequitur indispositio ad exercitia Religionis, suspicio injicitur, quod fides (quam putabant se habere) sit plane mortua : quia, quando maxime opus est fructu, plane impotentes sunt ad fructus ullos producendum. *Quid hic sentiam (inquit æger) de Statu meo;* qui, quando non appetet hostis, securus (um) ; quando cum hoste congregendum est, labasco ; & sepe quando ad Religionis exercisia vocor, consundor, stupeo & iners reddor ?

Ut huic tentationi obviam eatur, tres prædictæ dubitationis causæ tollendæ sunt. Quod ad primam attinet, nempe, suspicionem quod fides sit præsumptio. 1. Negandum non est, fiduciam carnalem in rebus prosperis venditare se pro vera fide ; & in multis solere Regenitos (quod ad mensuram & gradus fidei attinet) seipso fallere, à dextris simul & sinistris, existimantes fidem quietam, robustam esse ; & fidem luctantem, debilem esse. 2. Ceterum etiam est, cum fide vera conjungi sepe posse aliquam præsumptionem, & aliquando diffidentiam : quæ mala vim suam occultant, donec ad ignem probationis ventum fuerit. Quapropter ægro opus est discretione, ut rectum ferat judicium de Spiritu Sancti in se operatione, simul & de sua nativa corruptione : nam non condemnanda est fides vera propter imperfectiones ; neque fides pro præsumptione habenda est, licet cum ea conjugatur præsumptio aliqua. Utque in hoc negotio facilius feratur judicium, tenendum est, præsumptionem prævalentem, differre à fide, potissimum in his quatuor, 1. Quod præsumptio fundetur in imaginatione falsa ; fides vero, Dei verbo mitatur : præsumens enim, illud sibi sumit quod Deus in verbo suo non dedit vel promisit : qui vero fidem exercet, Dei verbum respicit, ut rationem credendi ex eo reddere possit. 2. Præsumptio, otiosa est & negligens : fides vero observat Dei mandata, & diligens est in usu mediorum à Deo præscriptorum.

pterum. 3. Præsumens, non vocat in quæstionem Statum suum, vel conditionem suam, nec se examinat, ut noscat in quo Statu vel conditione sit : qui vero fidem exercet, diligenter seipsum examinat, ne se decipiatur. 4. Præsumens, in omnibus actionibus & viis suis, sibi placet & plaudit : qui vero fidem exercet, propter malum in se compertum, sibi displicet, etiam in optimis operibus ; & seipsum abnegat, ut à Deo ejusque gratia pendeat. Exploret igitur seipsum æger, ut fidem in se à præsumptione distinguat & discernat : quod si (post examen factum) comperiat se non separare Legem ab Evangelio, nec præcepta à promissionibus, nec finem à mediis ; nec polliceri sibi vitam, cum ambulat in imaginatione cordis sui pravi, Sed, contra, compertum habet se conjungere quæ Deus conjunxit, & studere in timore Dei salutem suam perficere, Ne existimet fidem suam præsumptionem esse.

Quod ad suspicionem, quod fides nulla sit, quia debilis est in conflictu : Caveat æger ne tentationes Diaboli adversus se roboret. 1. Etiamsi enim debilem experieratur fidem suam, & minime respondentem vel suo ipsis votu, vel aliorum de seipso expectationi : Ne tamen extinguat linum fumigans, nec confringat arundinem compreflam ; Sed Christum sequatur, & humiliet se coram Deo ob defectus suos, & foveat in se scintillam fidei reliquam. 2. Etiamsi, in aliquo actu, vel in tentatione aliqua, præcedens præsumptio eum deceperit, (quod accidit Petro) & fides in lucta succubuerit, & hostis ad tempus prævaluerit, Ne putet propterea fidem suam vel nullam fuisse, vel prorsus defecisse, vel præsumptionem meram fuisse. Nam licet in Casu aliquo æger præsumendo cedicerit : fides tamen ejus non prorsus defecit, ut videamus in Petro. Discat igitur æger fidem suam lexam restaurare, fovere, & robore, ut in probationibus forte futuris constantior & robustior competatur.

Quod ad suspicionem fidei mortua seu inertis, quando fructus requiritur, (ut in passionibus & animi perturbationibus & Conscientia pollutionibus accidit) Agnosendum est quidem, iram & rixas impedire preces & Religionis exercitia, sicut innuit Apostolus, 1 Pet. 3. 7. quando jubet maritos humanter alere & prudenter se gerere erga uxores suas, ne interrumpantur preces in familia, vel in secreto. Et, 1 Tim. 2. 8. Jubens viros precari in quovis loco, puras manus attollentes, absque ira & disceptatione. Agnosendum etiam, non tantum iram, aliamque passionem vel praxin quamvis, quæ polluit Conscientiam, impedire posse exercitium Religionis & officiorum Christianorum præstationem, quādū viger passio ; Sed etiam certum est, quamviscunque animi perturbationem (etiamsi Conscientiam non attingat) impedire posse Religionis exercitium : quia rationis communis usum aliquam.

liqua ex parte impedit, ut in cognitione damni accepti, vel laſione aliqua, vel metu à periculo imminentे, uſu venit. Verumtamen non ſunt hæc argumen-
ta fidei mortua, ſed infirmæ, laſæ, laſæ & morbiðæ, quæ poſt interrupti-
onem recuperat virtutem & vires, & ad operandum per dilectionem ſe ac-
cingit, & tempore ſuo fructus edit. Quapropter caveat æger, ne claudicet
in via propter has tentationes; Sed rectas ſibi faciat ſemitas, ne quod clau-
dum eſt de via deflectatur: quem in finem, ne foveat ſuſpicioñes injectas;
ſed humiliet ſe in ſenſu adhærentis peccati; lavet ſe ſubinde in fonte, qui
aperitur in domo Davidi ad purgandum peccatum; modestius ſe gerat in
omnibus; ſit cor ejus in timore Dei toto die; & circumſpectius ambuleret,
quia experientia didicit tentatoris malitiam, peccati vires, & ſuam infirmi-
tatem.

CAPUT XXIII.

*In quo trac̄tatur Casus Conſcientie dubitantis de ſtatu ſuo propter
faſam aliquam regulaṁ ſibi applicatam.*

NOnnulli Regeniti ex faſis regulis ſe judicantes, non tantum ſeipſos
miſere torquent; Sed etiā (quantum in ipliſ eſt) faſas ſententias
de ſe ferendo, quicquid in ſe pietatis eſt, extinctum eunt. Nota autem, fal-
ſarum regularum per quas ſe judicanſ multi, eſt, peruafio de veritate axio-
matis alicujus falſi, quod æger non poterit aliter conſirmare, quam per aſſer-
tiones confidentiores, quales ſunt, *Proculdubio, Abſque omni dubio, certum
ſcio, mihi per uadeo*, & hujusmodi formulæ aliae, quibus tanquam praſa-
tionibus utitur, quando faſa regula ſuæ pronunciationem inchoat: ſolet
enim æger dicere, (exempli gratia) *Proculdubio ſi eſsem Regenitus, aliter
me haberem quam me habeo; Deum ardentius diligarem; myſteria ver-
bi clarius perſpicerem; non ita obliuiscerem beneficia Dei in me collata;*
*gravius ferrem peccata mea, adverſus Deum commiſſa; diligenter eſsem
in ope re Dei; humilior eſsem in omni conuerſatione mea;* & ſic in aliis
ſexcentis ſuis ratioincationibus. Eandem etiam rationem ſequitur æger in
examinatione operationum Spiritus Sancti in ſe, & singularum ſuarum vir-
tutum Christianarum: *Proculdubio, (inquit) Si hac genuina eſſet virtus,*
non eſſet ea in me quam ſentio animi adiuncta aut conſequens dispositio,
verum me haberem ſic, vel me haberem ſecunduſ, quam nunc habeo: quia autē
me non habeo ſicut decet Regenituſ, merito in quaſtione voco anſim Rege-

nitus. Et hic ostium aperitur Satanæ, ad omia ignita tela sua conþorquendū in miseram ægri animam; ebulliunt querimonias plurimæ; cessat gratiarum actio pro beneficis acceptis; & denique, per dissidentiam & murmuraciones provocatur Dei Spiritus ad iram.

Periculum hoc malum est, non ægro solum, sed etiam aliis ægro familiariter utentibus, in quos facile serpit hæc morbi contagio: Sicut in castris Israelitarum murmuratio aliquorum, reliquam multitudinem inflammavit. Infirmus enim in fide audieras has querimonias, statim prosilit ad similes querelas, dicendo, se habere rationes multo graviores ad querimonias & lamentationes emitendas. Quare hortandus est ager, ut, priusquam judicium suum vel rationem judicii de se proferat apud alios, examinet apud se regulam, secundum quam de se judicavit. An vera sit universaliter sumpta, vel non. Hortandi etiam sunt ægri familiares, qui querimonias audiverunt, ut, quanto confidentius tenet æger fallam regulam pro indubitate veritate, tanto eum urgeant magis ad confirmationem assertioñis suæ; & ut testimonium aliquod Scripturæ proferat, per quod probet indubitatum illud suum axioma, quod pro regula defendit. Quod si autem non inveniatur in Scriptura, vel forte allegetur aliquid ex Scriptura, sed non aliter quam Satan suas tentationes (ex Scriptura in alienum sensum detorta) solet allegare; Convincatur æger incredulitatis erga Deum, qui nil nisi vera loquitur: convincatur credulitatis erga Satanam, qui mendacia sua semper pro veritate venditat: convincatur etiam insipientia & imprudentia erga seipsum, & ingratitudinis notabilis erga Deum, quod & S. S. operationes, & suam obedientiam, sine causa in dubium vocaverit. Hortandus est & admonendus æger, ut serio se humiliet coram Deo propter insanam sententiam suam adversus Deum, adversus seipsum, & gentem totam sanctorum, pronunciatam; & ut caveat sibi ab isto malo in posterum.

C A P. X X I V.

*In quo tractatur Casus Conscientie dubitantis de Regeneratione
(na propter compertam cordis sui fraudulentiam).*

ALiqui Regeniti, qui Deo in sinceritate cordis serviunt & Christo agglutinantur, doctrinam de dolo & fraudulentia cordis humani altius penitentes, & considerantes quam multi sint qui se decipiunt in negotio fidei, Regenerationis, & justificationis suæ; Totum opus Conversionis suæ in questionem vocant; & verentur ne ipsi etiam comperiantur in numero subtilliorum

tiliorum hypocitarum, qui & se & alios decipiunt ; &, in specie, metuunt ne apud Deum in censu eorum inveniantur, qui profitentur se per fidem ex sola gratia salvari , & tamen fidei sua fundamentum nullum aliud habent prater vitæ sua sanctitatem , & opera sua bona , quæ pro indubitate signis novæ sua obedientiæ , & fructibus fidei sua in Christum temere judicant: rationem autem suspicionis sua reddunt, quia in hoc errore securi vivunt & moriuntur: multi (quales Christus nobis describit multos fore) etiā Prædicatores Evangelii, qui sibi persuadebūt de justificatione & salute sua, & in hac persuasione securi vivent & moriuntur, nihil dubitantes quin Christus in die judicii pronunciatur sit de iis secundum votum suum & spem suam. De quibus nobis supponere licet, quod apertorum scelerum non fuerint consciæ; Sed contra, quod Christianam fidem profesi sint , & quod vitam in mundo irreprehensibilem egerint, & alios ad fidem Christi adducere conati sint: idque colligimus ex eo, quod fidem suam per aliquos fructus probare nitatur ; Christum Judicem testantes, quod veram fidem Christianam profesi sint, & alios non sine fructu docuerint: quibus tamen se responsorum dicit Christus, *Dic codice à me operarii iniurias, nunquam novi vos.* Certum est deceptos esse hujusmodi profesores & prædicatores fidei Christianæ à corde suo fraudulentio. Quod, quoties considerat æger, toties attonitus stat & trepidar, & profitetur se necire quid sentiat de Statu suo. *Metuo mibi (inquit) à corde meo, ne me deceperii, & etiamnum decipiat, sicut alii multi à corde suo decepti sunt.*

Dignus hic est vindice nodus, quem (sicut & reliqua omnia dubia) solus Spiritus Sanctus solidè & efficaciter potest solvere : certum enim est, multos esse, qui, religiosè educati, & à crassioribus vitiis & apertis scandalis liberi, nunquam relipuerunt de peccatis suis, nunquam sensu peccati originalis & pravarum cupiditatium onerati sunt. Alii etiam sunt, qui, lapsi in graviora peccata, compunctione & mortu Conscientiæ aliquandiu vexati sunt; sed de reliquis suis peccatis & innata concupiscentia minime solliciti fuerunt, satis habentes, si in graviora scandala postea non ceciderint. Illi se decipiunt, quod se non habere opus resipiscientiæ judicent, quia scelerum nullorum sibi sunt consciæ: hi vero se decipiunt, quod dolorem suum de flagitio aliquo admissi potuerint esse resipiscientiam; licet se propter peccatum innatum, & pravas carnis cupiditates, & quotidiana peccata non judicent, nec humilient se coram Deo. Alii etiam se decipiunt, qui externa Religionis officia, & opera (in se laudabilia) nonnulla pro vocatione sua aut ex occasione præstantes, nihil dubitant quin hæc sint fructus fidei in Christum, & nota certa Regenerationis, licet ad Christum nondum sincere confugerint, licet ejus justiciam imputatam nunquam in pretio habuerint. Et hi quando fiducia in operibus suis

suis deberent se exuere, & in sensu peccati sui confugere ad fœdus gratia, seu, ad gratiam Dei in Christo oblatam, ut ex gratia mera salutem consequantur, & vires hauriant ex Christo ad bona opera præstanta. Aliam viam, imo, plane contrariam rationem sequuntur: nam officia quæ faciunt omnia, sive in conversatione cum hominibus, sive in exercitiis religiosis, aggrediuntur in fiducia virium suarum, iisque exercitiis peractis ita innituntur, quasi ex operibus illis justificandi essent. Merito igitur Christus dicet iis, *Nunquam novi vos: nam in sensu iniustitia sua, nunquam humiliati sunt; iniustitia sua, nunquam renunciârunt; iniustiam Christi nunquam in pretio habuerunt: vanâ tantum professione fidei in eum se sustentarunt, quasi Christus eos ex operibus suisset justificatus.* Ignorantes enim iniustiam illam Dei, quæ est per veram fidem in Christum, cum Israëlitis (*Rom. 10. 3.*) stabilire sategerunt suam ipsorum iniustiam ex operibus: Atque ita exclusi sunt à gloria Dei. Non est mirandum igitur, quod Regeniti infirmiores in fide, (*hæc & similia præcipitia respicientes*) perturbentur, & sibi metuant, ne simili aliquo errore abducti, tæpido decipient, & ita pereant.

Periculosus valde hic est morbus: & quandiu non recte curatur, plurimum infestat tenera vita nova initia, impeditque incrementum novæ creaturæ, ne adolescat in virum robustum. Primo igitur, horribilis est æger, ut prudenter examinet vitæ suæ anteactæ cursum, ne vel temerè se absolvat, vel temere se condemnet; & ut caveat, ne vitæ in melius mutatae testimonia & indicia, quæ in se reperit, minoris faciat, propterea quod iniustia ex operibus sectatores similia proferre possint. Secundo, attendat æger, an (*post observatos vitæ suæ errores*) Lex (*ut Pædagogus*) ipsum deduxerit ad Christum, aut, an Lex impulerit & etiamnum impellat ipsum ad Christum amplectendum: Similiter examinet, An Christus ipsum confugientem ad se, deduxerit ad obedientiam Legis, ex amore Dei, & sensu gratitudinis debitæ? An Christus impulerit, & etiamnum impellat Conscientiam ejus ad Legem observandam tanto diligentius, quanto majorem sentit se obtinuisse gratiam? Nam si aliqua mensura sincera resipiscientia, si aliqua mensura sinceri erga Christum studii, cum aliqua mensura obedientiaz novæ reperitur in agro, solidum jactum est fundamentū salutis ejus, & operationis Spiritus Sancti in eo non obscurum documentum datum est. Quod si in hoc examine non se expedit æger, sed adhuc haret dubitatio, propter dolum cordis compertum, & per lucem doctrinæ accuratioris jam manifestum factum; Consilium damus ut humilietur in conspectu Dei, & ingenuè confiteatur nativam cordis sui pravitatem & fraudulentiam; & Christum in ulnis liberatorem ab hoc malo amplectatur, Neumque lauder, qui aperuit ipsi cordis sui dolum. Interim distin-

distinguat se ab hypocritis, in quibus regnat hic dolus, & foveatur & defenditur. Hypocrita enim audit a doctrina de cordis nequitia, vel eam recusat & defendet dolum; vel, negabit malum hoc in se esse, & que feret, si ab aliquo convictus hujus peccati teneatur: contra autem facit Regenitus, quia etiam si doleat quod dolus tandem in ipsius corde latitaret; gaudet tamen dolum cordis sui jam tandem deprehensum esse, & lubens tradit repertum latronem Domino suo Christo crucifigendum & abolendum.

Quod si neque hic satis habeat æger, nec adhuc quiescat; Sed magis magisque metuat, An in Christo sit, an in Statu gratiæ, an sit Regenitus, idque propter fœditatem ulceris purulenti, jam gladio Spiritus aperti: Caveat ne quæstionem determinet contra se; seu, ne affirmet nullam esse in se renovationem inchoatam, vel, se non esse in Statu gratiæ; Sed suspendat disputacionem & (quod omnibus per Legem condemnatis primo faciendum est in sua Conversionis initio) ad Christum quam ocyssime confugiat, in sensu fœditatis suæ ad Christum (inquam) qui justificat impium per fidem; tantoque arctius apprehendat Mediatorem, quanto metuit magis Deum severum Judicem: Hac enim solida & unica est ratio ad perseverandum in fide, ad superandas dubitationes, ad profligandum hostem, & curandum vulnus per tentatorem inflictum. Ei enī, qui in sensu peccati sui, male-meriti sui, & impotentia sua fugit ad Christum, Christus nunquam est dicturus, *Secede a me, nunquam novis te.* Ubi autem æger jam deinde apprehendit Christum, & munivit arcem fidei suæ, & exclusit tentatorem, qui, calumniando, & in quæstionem vocando Opus Dei præteritum, studebat ægri fidem labefactare in præsenti, ne unquam convalesceret in futuro: victoriā (inquam) jam partā, redeat æger ad examinationem Status sui, fidei suæ, & Regenerationis suæ: & jam omnia cerner clarius multo, quam in hora tentationis & tenebrarum perspicere poterat: Atque ita confirmator in fide redibit ab hac pugna; & de opere Dei præterito in se, multo erit certior, quam ante tentationem fuerat.

C A P U T X X V.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Statu suo propter violatum (ut putat) fœdus gratiæ.

Quidam Regeniti, etiam si nihil dubitent quin penitentes accedentes ad Christum admittantur in favorem Dei, justificantur à peccatis, & jus habeant in privilegia sanctorum omnia; dubitant tamen an ii, qui semel in fœdus gratiæ admissi fuerunt in spiritu, in fœdere sint permanensi. Et hunc errorēm sibi applicant: nam ubi vim peccati (in seipsis quasi dominantis) experti

experti sunt, & consciū sunt relapsuum suorum in pristina peccata, & sciunt naturam suam depravari, & ad porro peccandum pronam esse. Dubitant an hac conditio constistere possit cum Statu gratia, & suspicantur se excidisse etiam foedere gratia extero: quando enim extra dubium posuerunt se violasse foedus gratia, verentur ne Deus in justitia sua jam toties exacerbatus, tandem disloverit foedus: Nec enim aequum esse censem, Deum ex foedere alligari iis, qui foedus toties violarunt, & porro violare propensi sunt. Sed sicut Adam peccando excidit omni foederis beneficio; Sic justum esse astimant ejici se e foederatorum numero: Et huc harent miseri, incerti quid agant. In qua conditione constitutis, supervenient horrendæ tentationes & suspiciones graves, quod sint jam in casu Esau: qui, cum vendidisset primogenituram suam, & pratalislet gula sua voluptatem benedictioni divini, non invenit locum paenitentia, etiamsi cum lachrymis postulaverit. Quomodo autem in hac conditione habitura se sit anima ægri, facile est ei (qui ira divina sensum & Conscientia torquentis dolorem aliquando expertus est) judicare: Potissimum autem dubitatio vexat, quando æger jam sapienter abusum fuisse Dei gratia perspicit. Quid enim (inquit) faciam? An polluam me, & lavabo me, & rursum me polluam & lavabo; atque ita de die in diem reatum angebo? Quid est, si non hoc est, gratia abuti? Ut huic malo medium offeratur, Confitendum est quod certum sit multos esse, qui, post Conscientia cruciatus aliquos, carnali quadam paenitentia ducti, lachrymis suis se lavasse labem peccati præteriti pitantes, & Conscientia pacem quamlibet lachrymando recuperantes, se inter Regenitos numerant: qui tamen (cum Christo minime insiti sint, nisi cortice-tenuis, scilicet, per professionem externam & falsam suam de se conceptam opinionem) non possunt stare adversus tentationes & illecebras ad peccandum; Sed facile revocantur in servitutem à pristinis suis cupiditatibus, quibus antea servierant. Nec negandum est, Regenitos in securitatem carnalem incidentes, & in peccata pristina relabentes, duriter castigari solere: non enim mirum est, eos qui pace Dei semel sunt donati, postquam gratia Dei ad lasciviam abusi sunt, ossium fracturam cum Davide (*Psal. 51.*) experiri. Quod attinet igitur ad eos, qui in aperta scandala incident, vel, in vicia recidunt quæ totum hominem polluant: Consultissimum est, sive Regeniti sint, sive non, ut, missa longa disputatione, fuerintne prius Regeniti necne, stimulentur ad magis seriam humiliationem sui coram Deo, & ad altiorem inquisitionem in natura sue pravitatem, & in peccatorum suorum actualium atrocitatem, ut ad Christum confugientes renoverentur ad resipiscientiam & novam obedientiam. Quod autem ad eos attinet, qui non incident in aperta & graviora scandala; verum luctantes adversus peccatum,

catum, non obtinent quam vellent aut sperabant victoriam: & utut non serviunt peccato, intus tamen polliuntur saepius in lucta, & se reos violati foederis existimant. His responsum volumus, quod unaquæque transgressio mandati non sit violatio foederis: aliud enim est violatio officii in foederato requisiti: aliud vero violatio & dissolutio foederis: siquidem in foedere cautum est, ne quis desponeat animum etiam si peccaverit. Nam ex articulis foederis, hic unus est, quod Deus sit remissurus peccata foederatis confidentibus peccata sua, & implorantibus misericordiam Dei in Christo promissam, *1 Cor. 31. 32.* Utque amplior huic responsioni fiat fides, audiendus est Apostolus (*1 Ioh. 2. 1*) qui, disertis verbis (in consolationem eorum qui apud se statuerunt cavere sibi à peccato, nec amplius abuti Dei gratia ad licentiam carnis) dicit, *Hac vobis scribo, ut non peccatis: quod si quis (nempe ex fideliibus studiosis sanctitatis) peccaverit, habemus Advocatum apud Patrem, Iesum Christum justum illum.* Atque hic articulus foederis de Remissione peccatorum iteranda pro necessitate fidelium resipiscientium, facit ut foedus gratiæ sit perpetuum & sempiternum: & in hoc differt foedus gratiæ à foedere operum. Nec tamen hic aperitur ostium peccato; sed præcluditur ostium desperationi, ne resipiscentes peccatores animum despondeant. Nec solvitur hac ratione aut laxatur studium novæ obedientiæ, seu, studium Deo placandi; Sed tantum servilis metus in obediendi modo tollitur: & arctior neccitur nodus dilectionis & amoris erga Deum propitium, quo constringatur & urgeatur fidelis ad Deo serviendum hilarius: qui amor, prout crescit & augetur indies per fidei incrementa, & per manifestata divinæ erga se gratiæ experientiam, timorem servilem expellit, sicut testatur Apostolus, *1. Job. 4. 18-* Quapropter hortandus est ager. 1. Ut studeat rectè intelligere foederis novi naturam, ejusque articulos omnes. 2. Instituendus est, quod nulla utilitas redundatura sit ipsi per exclusionem sui à foedere: sed quod per constantem & firmam apprehensionem Christi in foedere oblati salus obtinenda sit, & quod, in quavisq[ue] conditione deprehendatur ager, præstet semper ad Christum appropinquare, quam ab eo recedere: quia peribunt omnes qui à Deo longè recedunt, sicut dicit Psaltes, *Psal. 73. 27.*

CAPUT XXVI.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Statu suo : quia neminem ex Sanctis sicut similem esse aut fuisse putat.

Quidam Regeniti, dum cupiunt fidem suam fulcire quibuscumque possunt rationibus, & student in acie accincti stare adversus omnem adversarii vim & fraudem, quando contemplantur fidem, affectus, studia, & conversationem sanctorum, partim contemporaneorum, partim in Scriptura nominatorum, statim (quasi machina aliqua perculsi) concutiuntur metu, ne aliquando comperiantur extra numerum censumque verè Regenitorum : idque quia perspiciunt se illis valde esse dissimiles, e. g. cum audiunt ea qua David de se dicit in Psalmis, (potissimum, Psal. 119.) comparant que se ad normam fidelis servi Dei in Scriptura propositam, tam longe abesse sibi videntur ab eo studio erga Dei Verbum, ab ea fide, ea diligentia, ea sinceritate, patientia, fortitudine in malis, & dilectione erga Deum quæ in exemplari comperiuntur, ut pudeat se sancti vel fidelis servi Dei nomeo sibi assunere. Ex eo etiam fonte est, quod promissiones Dei fidelibus factas in Scriptura non audeant sibi applicare. *Quis sum ego* (inquiet ex his aliquis) *qui ista mihi arrogem? quod si essem hunc vel illi sancto simili, possem in consolationem meam, que illis dicta sunt, trahere: nunc autem non aliter ea applicare ausim, quam ad consilacionem & peccatorum modum exaggerationem?*

Quæ objectio ut solvatur, Agnoscendum est, quod comparatio nostri cum regula perfectionis in Scriptura, & cum præstantioribus Dei servis, recte instituta, admodum utilis sit: quando enim comparamus vitam nostram cum regula, metam observamus ad quam contendere debemus; & quando comparamus nos cum sanctis, mensuram perspicimus, ad quam aliqui, ad metam contendentes, iam pervenerunt, & ad quam nos pervenire poterimus. Utilis etiam est utraque comparatio, ut humiliemur: nam, ex comparatione, observantes quam longe absimus, non tantum ab absoluta perfectione quæ in hac vita est impossibilis; Sed etiam à gradibus perfectionis comparativa in hac vita possibilibus, non potest non diminui nostri apud nos estimatio. Utilis denique est hac collatio, quando ad renunciandum justitiam nostræ inharenti, & ad amplectendum arctius justitiam Christi imputatam ex comparatione facta stimulamur, secundum exemplum Apostoli, (Philipp. 3.8,9.) qui omnia existimabat nihil, & lubens jacturam faciebat justitiae propriæ, ut lucretur Christum, & comperiretur in eo, non habens suam justitiam, sed eam quæ

qua est per fidem Christi. Noxia autem est comparatio, quando ex comparatione perspicentes quam longe absimus ab officio, mensuram eam quam assequuti sumus nihil estimamus; vel, quando ex comparatione animum despondemus, & currere vel ambulare in viis Dei desinimus, & desperamus nos pervenire posse ad metam, quam aliqui assequuti sunt, qui in vita sanctitate nos praefecerunt. Quapropter. 1. Hortandus est ager, ut confirmet quod reliquum in se comperit, licet exiguum sit, ne intermoriatur & extinguitur linum fumigans. 2. Monendus est, ut consideret varios esse gradus fidei, varias menturas doni divini, varias aetates hominis Christiani; & quod non sint eadem officia in eadem mensura ab infirmis pueris & inexpertis, & ab adultis robustis & expertis requirenda. 3. Recordetur ager, quod nihil datum sit, nihil promissum, nihilque factum Sanctis in Scriptura, ex ipsorum dignitate vel merito, Sed ex Dei gratia mera; & quod praedicta dubitatio orta ex comparatione (de qua dicebamus) presupponat contrarium, nempe, Deum nobiscum agere ex dignitate persona & operum uniuscujusque: Cur enim alioqui despondet animum ager, nisi quia indignorem & minoris meriti hominem se existimat, quam fuerunt illi Sancti cum quibus se comparabat? 4. Quo se imperfectiorem vider, & indignum magis qui inter sanctos numeretur, tanto se altius abdat in finum gratiae, tanto apprehendat magis justitiam Christi imputatam, eaque se induat, tantoque adhaereat Christo arcu, ut ex eo ampliorem mensuram Spiritus Sancti nanciscatur, qua valeat ubiores fructus ferre, & ad Sanctorum affectus vitaque ipsorum rationem proprius accedere. 5. Denique consideret ager vivendum nobis esse secundum regulas nobis in Scriptura positas, etiamque praxim uniuscujusque regule in aliquo exemplo descriptam non habeamus. Sic fidem suam munivit *Jobus*, quando obiecitur ei ab amicis, quod conditio ejus non fuerit similis ullius Sancti exercitio, *Job. 5. 1.* Adde quod experientia omnium Sanctorum sciri nullo modo poterit, nec (si sciretur) in omnibus nostris experientiarum ita quadraret ullius experientia, quin ager aliquam differentiam esset excogitaturus.

C A P. XXVII.

In quo tractatur Casus Conscientia dubitantis de Statu suo bono propter conditionem suam frequentissime malam.

Regeniti aliqui, ex praesenti sua conditione mala de Statu suo perperam judicantes, in dubium vocant Regenerationem suam, quasi, cum conditione mutata, status etiam mutaretur. Et hie, pro varietate conditio-

num malarum, in quibus possunt Regeniti esse, quorum status semper est bonus, latè se diffundit campus plurimorum ferax Casuum, in quibus Regeniti solent de Statu suo dubitare: nulla enim est *conditio*, in qua infirmus in fide male se habere solet respectu rerum spiritualium, quæ non suppeditabile argumentum aliquid ad *Statum* suum in questionem vocandum: potissimum, si ea conditio diurnior fuerit, aut, post luctam aliquam, difficilis removeatur. Nos autem contenti erimus, exemplum unum pro multis proposuisse. Audias aliquando infirmum in fide dubitantem an sit in statu gratiæ: quia (sicut ipse judicat) plerumque observat se cessatorem in opere Domini, plerumque quasi formam solam Religionis se habere, sine affectu cordis, sine virtute laboriosa & efficaci; plerumque pravis affectibus se quasi in transversum rapi; & plerunque se omnia quæ præstat officia, non nisi coactum præstare, non nisi urgente Conscientiæ, ut faciat, & minitante, nisi obediatur; & non nisi raro se hilariter quicquam agere quod bonum est, sed affectu non ad modum voluntariae oblationis vel Sacrificii euecharistici composito servire Deo, non sicut exigit Dei gratia, non sicut Regenerationis natura in obedientia ratione postulat. *Quid ergo sentiam* (inquit æger) *de meo statu, qui conditionem meam, non modo variabilem, sed etiam plerunque malam, & peccato plurimo pollutam, immo onustam perspicio?*

Resp. Verum quidem est officia à Deo præcepta, potissimum externa, à multis præstari ex principiis merè carnalibus: multi enim ea faciunt, ut gratiam hominum captent, ut nomen impiorum vitent, vel, ut acquirant estimationem apud bonos, vel ob similem aliquem finem, quomodo crassi hypocritæ omnia faciunt. Idem etiam accidit iis omnibus, qui student suam justitiam stabilire, & Deum quasi obligare ad promissam mercedem dandam ex debito: Et hic fatemur cautione magna opus esse in officiorum præstatione. Verum etiam est non sufficere ad probandam Regenerationem, ut quis agat ex metu iræ, vel, ex spe evitandi incommoda illa quæ ex peccatis sequuntur. Sed neque sufficit ad Regenerationem improbadam vel negandam, quod ex metu aliquis studeat præcepta Dei custodire: siquidem non frustra minas addidit Deus præceptis & horationibus suis; Sed ut essent instar calcarium ad virtutem, & ut frænum, ad coercendam naturæ vitiœ inclinationem. Et id palam profitetur Psaltæ, (*Psal. 119. 120.*) cum affirmat carnem suam, terroribus Dei, & judiciorum ipsius consideratione, affectam fuisse. 2. Fieri potest, & solet, ut recens conversi, nondum plane liberati à spiritu servitutis, meru servili aliqua ex parte constricti teocantur, Deo sic dispensante de negotio salutis ipsorum in optimas fines. In qua conditione hacentes laudandum est studium ægri, quod metuit Dei judicium & iram, quia affec-

Etus sui non attolluntur ad Deum à rebus mundanis, ad spirituales rationes tenendas in omni cultu & obedientia. 3. Fieri potest & solet ut non ita pridem aliter se habuerit ager: & forte non ibit inficias, quod ex fide, ex dilectione Dei, & ex virtutis amore hilariter versatus sit non ita pridem in omni opere Domini; sicut, in praesenti conditione, sub tentatione, sub afflictione, & desertionis aliquo gradu laborans, sentiat vincula peccati efficientis ut ægre ambulet in viis Dei. 4. Etiamque rela hæc ægro videri possit justissima: non invenitur tamen post examinationem usquequaq; talis, qualis ægro lamentanti & in dubium statum suum vocanti appetat: ipse enim dolor, de absentiâ dilectionis erga Deum, & hilaritatis seu voluntatis in Dei servitio, arguit voluntatem ægri erga Deum, & sincerum ejus desiderium praestandi officia omnia externa & interna ex principiis spiritualibus, in fines spirituales, & modo spirituali, sicut Dei gratia & Regenerationis natura postulant. 5. Quod vero attinet ad alias conditiones peccato magis inquinatas: Interrogandus est æger, An non ægre ferat, sicut sua, sic aliorum peccata; & doleat roties offendit Deum & à se & ab aliis, idq; partim ex dilectione erga peccantes, partim ex zelo Dei? Interrogatur etiam, An non despiciat in corde suo profanos qua tales, & Dei osores, ut ut vinculis forte naturalibus vel civilibus sibi ipsi devinctos & conjunctos à Si fateatur æger rem ita se habere, inficias ire nequit quin Dei gloria sit ipsius voluptas, quando peccata & sua & aliena sunt ipsius dolor & molestia. Atque ita evincitur, molestiam quam sentit æger in bonis operibus, non oriri ex eo quod non dilectetur in Dei servitio; Sed ex eo quod non possit praestare officium, sicuti maxime vellet & optaret. Quapropter hortandus est æger, ne fatiscat in officiis praestandis; Sed pergit ea sedulo facere, & live metus ira urgeat, live Conscientia necessitatem quandam imponat, ne desistat ab officio. Deinde, comparet conditionem suam praesentem cum præterita: & si aliquando cum delectatione ineubuit officio praestando, humiliiter expectet mutationem conditionis sua in melius; & oret Deum cum David, ut Deus ipsum vivificet, & cor suum dilatet ut in viis Dei currat. Denique, Mōnendum est, ut fœdus gratia apprehendat eo fortius, quo sua conditio sibi displaceat magis; & obseruet studiose efficacem dilectionem Dei erga se in Christo, qui peccatum sibi fecit odiosum & molestum, Deoque eo nomine gratias agat.

CAPUT XXVIII.

*In quo trahatur Casus Conscientie dubitantis de Statu suo propter
imaginationum cordis sui impuritatem compertam.*

ALiqui Regeniti, etiam si à pollutionibus quæ sunt in mundo mundati sine, & absque scandalo conversentur in mundo irreprehensibiles, Dubitant tamen de Statu suo: quia imaginationum suarum & cordis sui impuritatem tantam esse sentiunt, ut cum ea veram fidem minime consistere posse putent: idque partim, quia Scriptura dicit fidem purificare cor: & partim, quia *Jacobus* impossibile existimat, ut simul ista consistant: cap. enim 3. ver. 11. *Poterisne* (inquit) *unus idemque fons* *salsam & dulcem a-*
quam emittere? *Quod enim* (inquiet *zger*) *ad me attinet;* *cor meum* (ut
michi videtur) *pollutissimum est:* nam, quotidie ex abundancia impurita-
tis qua in eo est, *cjicit* (instar turbari maris) *canum & sordes.* *Qua igi-*
tur ratione me inter sanctos censem? vel, *in albo Regenitorum nomen*
meum inscribi possem? *Qua ratione mihi promissiones de justificatione*
applicabo, quæ promissiones de sanctificatione frustra mihi ipsi applicuisse
videor?

Multa superius dicta sunt quæ morbo huic levamen aliquod afferre poten-
runt: Sed quia unum idemque malum alia atque alia specie saepius ægro se
offerre solet, eique novum dolorem subinde creare potest, Solvendum eti-
am est hoc dubium, sub hac specie propositam. Primo igitur interrogandus
est *zger*, An possit cum *Psalte*, (*Psalm. 66.18.*) affirmare, se non fovere ini-
quitatem in corde suo, vel, se non delectari in ea? An peccatum (de quo
conqueritur) erumpat in verba aut actiones externas? Aut, si claustra for-
resque aliquando rupere, An januam ipsi aperiat, ut qua data porta ruat?
Motum enim interest, siue aliquis venditus peccato & captivus ab eo du-
catur. An vero se vendat peccato eique ultro serviat? Nam non est dubium,
quod Regenitus possit (cum *Paulo* lamentante, *Rom. 7.*) vim peccati intus
farentis experiri, & cum eo clamare, *Me miserum, quis me liberabit?* Se-
cundo, ubi peccatum non regnat, sed iusta cernitur inter carnem & spiritum,
(sicut saepius alternante victoria) Solvendus erit ægro scrupulus ex non satis
solide intellecto Apostoli dicto ortus, *Quod fides purificet cor.* Non dicitur
fides purificare cor, quasi, qui cordis impuritatem experitur, non habeat fi-
dem; Sed dicitur fides purificare cor. 1. Quia, per aspersiōnēm judicialem
sanguinis Christi Conscientia applicata per fidem, justitiam Christi & Remis-
sionem peccatorum habet fidelis: siquidem (in hoc sensu) Christi sanguis
mun-

mundat nos ab omnibus peccatis. 2. Fides purificat eorū, purificans sacerdotem studium excitando, sanctimoniam hauriendo ex Christo, & efficiendo ut contra impuritatem cordis luctemur, eam foras ejiciamus, bellumque adversus impuritatem ad victoriam plenam prosequamur: cuius lucta bellique continuati indicium est hac ipsa agri dubitatio, querimonia & anxietas. Similiter, locus ille *Jacobi*, non ita accipiens est ac si ex corde vel ore Regeniti non possint aliquando corrupta cogitationes & sermones putiduli erumpere: Ipse enim testatur nos omnes in multis peccare: Sed sensus est, hominem istum non posse esse Regenitum, ex cuius corde & ore sermones corrupti, cum effræni licentia, ebulliunt, & fluxu ordinario (ubi datur occasio) scaturisunt in tali enim homine peccatum regnat; & macula ejus, non est macula Filiorum Dei.

C A P. X X I X.

De Casibus minus permanentibus.

Fuerunt Conscientiae Casus aliquot graviores, permanentiores & magis fixi: in quibus hæsitare, commoveri, angi & vexari solent multi Regeniti circa statum suum, dubitantes An sint Regeniti, seu, in Statu gratia. Quibus addi possunt alii plures, prout occurruunt: & Casus etiam minus permanentes: in quibus Satanæ, quasi injectis ignitis telis, subito adoriri solet fidelium animos, præcipue infirmorum, seu, minus exercitorum, eorumque Conscientias turbare. De his non opus est ut prolixius agamus: sufficiet enim, ad institutum nostrum, locos aliquot hujusmodi fallaciafum indigitare, & instantias alias nominare, ex quibus judicium de reliquis fieri poterit.

2. Aliquando Satanæ subito injicit terrores, accusando, condemnando, minitando, pseudoprophetam agendo, falso prædicendo perditionem fidelis animæ inevitabilem esse & certissime futuram: immo vero audebit aliquando *autoktozay* inevitabiliter ab ægro admittendam ingeminare, nulla allata ratione, nulla probatione oblata: sed quemadmodum solent seutra, sycophantæ & calumniatores audacter convitæ conjicere in eos, cum quibus rixantur, ut aliquid haret. In hoc Caso. 1. Attollenda est patientis anima ad Deum, cum petitione ut increper adversarium. 2. Opponendum scutum fidei. 3. Contempnendus postea hostis, & obturandæ quasi aures adversus ipsum suggestiones. 4. Convertendus animus ad aliquid pium vel honestum negotium, pro patientis vocatione: aliud enim est nobis quod agamus, quam ut disputemus cum Sarana. Si Deo visum fuerit exercitum hoc contiouare,

& Casum permanentem reddere. Submittat se æger divina voluntati ; nec tam festinet à molestia exercitii liberari, quam officia Christiana, quæ Deus ab ipso in hoc Casu exigit, præstare.

3. Aliquando Satanæ blasphemias sugggerit importunè, & latrat adversus Deum, adversus Scripturas, & omnia vel præcipua Religionis fundamenta : Atque hæc obtrudit omnia (qua sunt ipsius venenata tela) quasi esent patientis peccata. In hoc Casu. 1. Respiciendus est adversarius ut insanus tyranus, deturbatus de throno quem per naturam tenebat in paciente ; vel tanquam Leo rugiens, obambulans, quaqua potest ratione querens, ut creptum sibi agnum ad se retrahat & devoret. 2. Humiliandus est animus ægri coram Deo in agnitione originalis peccati, per quod, nos omnes ut hostes Dei, sumus parati ad blasphemias illas fovendum, & contra Deum omni ratione militandum. 3. Confugiendum ad Mediatorem, & amplectendus in ulnis fidei Iesus Christus, ut sub ipsius alis patiens justificatus & Reconciliatus recumbat. 4. Sicut confidenter contradicendum est blasphemanti Diabolo ; Sic etiam Deus (benedictus in secula) tanto magis laudandus quanto magis adversarius eum blasphemat. 5. Accingat se patiens (pro vocatione sua) ad aliquod opus à Deo præscriptum, & latrantem Satanam despiciat, & missum faciat. Si vero Deo visum fuerit hoc exercitium continuare, & Casum permanentem reddere : Ne agnoscat æger, tentationes & calumnias Diaboli esse sua peccata ; Sed distinguat molestiam suam à peccato alieno : & ex molestia, quam ex his temptationibus & falsis criminacionibus capitur, proberet se alienum esse ab illis peccatis ; & se militare sub vexillo Christi contra impurum Spiritum & stare à Dei partibus, quatenus abominatur suggestiones illas Diaboli & contra eas dimicat. Interim, caveat sibi æger ab impatientia, infidelitate, murmuratione aliisque peccatis, qua clam insinuantur per novas alias suggestiones. In quo Casu magis ægro metuendum est à dolo, quam à violentia adversarii : & unicum remedium hæc est ut æger renoveret resipiscientia sua & fidei actus, peccata sua omnia respiciens, & ad Christum Liberatorem fugiens : nam si æger sic se gesserit, quomodo se gesse in Conversione ad Deum, frustrabitur Satan & fugiet.

4. Nonnunquam in lectione vel auditione Scripturar, si quid dicatur importantans Dei iram vel judicia, contra improbos & Dei osores, statim illud applicat accusator fratum infamo in fide, quasi, divina autoritate designatus suillet æger ad hoc judicium, dicendo, *Tu es homo*. In hoc Casu consideret patiens, quod ea, que in Scriptura habentur de maledictione Legis, dicantur adversus eos, qui sunt sub Legi ; qui (scilicet) non resipuerunt, non con-fugerunt ad Christum, & peccato non renunciarunt : Non vero adversus eos, qui,

qui, ut à peccati jugo liberentur, confugerunt ad Christum & Iugum ipsius suscepunt.

5. Aliquando Scripturam in sensum alienum detorquet Satan, ut vulnus infirmum in fide : e. g. (*Rom. 14. 23.*) dicitur, *quisquis dubitatur, damnatur si edat, &c.* Tu multa fecisti, de quibus dubitasti an licita fuerint : Imo vero Sacramentum coenæ Dominicæ cum dubitatione edisti. Ergo, tu damnatus es. Item (*1 Cor. 11. 29.*) dicitur, *Qui edic Panem Domini, aut bibis poculum Domini in Sacramentis indigne, edic & bibit sibi ipsi condemnationem.* Tu indigne edisti (inquiet Satan:) quia indignus es. Ergo, tu edisti condemnationem. In hoc Casu, expedit ut Patiens, de sensu Scriptura illius quæ objicitur, interroget Pastorem, vel fidem aliquem amicum, Scripturæ consultum, ut nodus solvatur per Scripturæ istius sanam expositionem : e. g. in priori loco ostendatur non intelligi sententiam Judicis executionem mandantis, ut sine misericordia dubitans, & comedens, in infernum detradatur ; Sed tantum intelligi sententiam Legis, de merito peccati secundum Legem, nempe, quod is, qui edic dubitans an res licita sit, peccaverit : Atque ita ex sententia Legis damnas sit, seu, secundum meritum, reus mortis factus sit. Verum hac Scriptura non excludit reum à Relipiscientia & misericordia, si in hoc genere se peccasse perspexerit. Itidem, ostendatur non edere unumquemque indigne, qui sensit se indignum esse ; Sed eum tantum indigne edere, qui, opere suo, declarat Sacramentum, & rem Sacramenti, tem indigham esse, seu, qui profanè se gerit in negotio communicandi sacris, quasi commune seu profanum esset Sacramentale hoc Dei Convivium : Nam is edic judicium, qui, edendo profanè, meritum condemnationis, seu, reatum contrahit, & sic accersit sibi judicium ; & tamen, peccato hoc admisso, non propterea excluditur à misericordia ; sicut patet ex Apostoli hortatione ad istiusmodi homines facta, *ut se iudicent*, ut ita iudicium meritum præveniant & vitent, *1 Cor. 11. 31.* Et sic in similibus temptationibus se expediatur & ger.

6. Nonnunquam Veterator ille adoritur fidem deprehensem sub reatu alicuius peccati, sub fidei probatione, vel temptatione aliqua, sub desertione, sub afflictione, sub sensu iræ, vel eclipsi consolationum divinarum ; quando Deus jam abscondit faciem, & videtur servum suum tractare quasi adversarium, vel in simili aliquo casu constitutum, invadit (inquam) & studiose suggerit suspicionem, quod fides ipsius jam nulla sit ; quod nihil sit fides ægræ, nisi vana de fide opinio ; vel quod Deus nec diligit, nec dilexerit, nec dilecturus sit eum &c. In quibus Casibus, humiliari oportet patientem & ad Christum fugere, foederi gratia mordicus adhaerere ; tempus visitationis

suz, tempus tentationis & probationis sue à Domino, discernere ; & pacienter expectare, donec Sol justitiae post noctem illam oriatur in corde ipsius. Sic enim hortatur Sp̄ritus Dei, *Isa. 49. 10, 11.* Et promittit non frustra fore, si fecerit, *Hos. 6. 3. Isa. 40. 31.* Si Casus hic permanentior fuerit, idem est remedium. Denique, (ne diutius quam instituti nostri ratio requirit, in fraudibus & dolis innumerabilibus callidi Serpentis enumerandis immoremur) sufficiat monacho nullum esse tempus, in quo securi esse possimus ab eius vel insidiis, vel aperca invasione ; nullum esse negotium, in quo Venator non tendit nobis retia, ut incavtos trahat in peccatum, & comprehensos in peccato divertat à via recta, ne Christum aedemus ; nullum esse tempus in quo non dat operam, ne nos totos Christo committamus, ne ab eo toti pendeamus, ne eum in omnibus imploremus, ne ipsi gloriam recte factorum in solidum tribuamus, ne in eo ut uno vero deo cum Patre & Sp̄itu acquiescamus et in summo nostro bono. Quapropter semper oportet nos intentos esse ad obediendum hortationi Apoliticae, *Ephes. 6. 10, 11, 12, 13.* *Quod supereft, fratres, corroboremini per Dominum & forte ipfus robur : Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus infidem Diaboli, &c.*

C A P. XXX.

De Casibus mixtis.

Superioribus Casibus addi possunt Casus mixti, qui accident quando fideli male habet ab animo parere & corpore, & quando Conscientia ejus laborat sub inquietudine & incertitudine de Statu suo. Horum Casuum causæ, partim naturales, partim spirituales sunt, uti videre est in Melancholicis : Nam sicut non est dubitandum quin multum possit Melancholia in irregenit, præsertim, ubi Satan permititur se in Angelum lucis vettere ; Sic non est dubitandum quin multum etiam possit atra balsam in Regenicis, qui morbis corporis & temptationibus Sarana non minus obnoxii sunt quam irregeniti. Satis notum est, quod, tristitia, silentium, pauciloquium, affectatio solitudinis, cogitationes alæ de rebus tristioribus, sermones de metu perditionis sua, de ira Dei, de peccato & similibus. Etiam in irregenitis speciem præ se ferant indicitorum resipiscentia, quibus & ipsi Melancholici, & alii de ipsis judicantes decipi poterint. Et notum etiam est, querimonias sanctorum, in afflictionibus gravioribus dia jacentium, in spiritus angustia constitutorum, & sententias de scipis duriore ferebant, speciem impie-

tatis

tatis & desperationis præ se ferre, & male judicandi de ipsis animis auditoribus præbere.

2. Quam strenue Satan præstigiatorem agere noverit, (præsertim ubi accedit ecstasis melancholica) videmus in *Sande Israelitarum Rege*, qui, agitatus ab Angelo malo seu impuro Spiritu, in media domo sua prophetabat, i *Sam.* 18. 10. Et experientia compertum est notinulos fuisse, qui, quādiu mentis compotes manebant, rudes & ignari admodum rerum divinarum comperebantur: statim vero quando ecstasi melancholica corripiebantur, multa loca Scriptura recitasse; & quasi precatos esse, multaque argumenta (quasi luctantes cum Deo) in precibus exhibuisse: quorum argumentorum & preceptionum nec memoriam nec sensum tenebant, quando ad se redierunt. Et contra, experientia compertum est, quantopere abusus sit Satan phantasia aliorum Regenitorum, febri acutiori vel phrenesi correptorum; & quam indignas voces, de se, de Deo & rebus divinis (Satan suggerente) emiserint Regeniti: nam neque electos neque Regenitos omnes exemit Deus ab hujusmodi afflictionibus; Sed, morbos, & mala ad corporis humorumque intemperiem spectantia, & probis & improbis voluit esse comunitati: nam omnia omnibus pariter accidunt, ut ex iis neque odium neque amorem Dei quisquam dignoscatur, sicut testatur *Ecclesiastes*, cap. 9. ver. 1, 2. Cujus rei exemplum etiam habemus in *Jobo*; qui, in astu febris sua (quasi insanus & desperabundus) exclamat, Deum hostem sibi factum esse; sagittas omnes suas in ipsum ut hostem torquere: mortem intemperanter expetit, & diei natali suo verbis acerbissimi maledicit. Quorum sermonum quando accensatur *Jobus* ab amicis; & arguitur ex his, quasi improbus fuisse: exultationem affert, quod non fuerit mentis compos, quando eas voces effutivit, *Job.* 6. 26. An (inquit) reprobendere verba mea cogitasti, & ventilare sermones homini despati?

3. Sed nos hic neque de Melancholicis in genere, neque de irregenciorum Melancholia agere statuimus: longiorem enim tractatum, & Medicorum simul & Theologorum operas conjunctas, ea res requirit, ut recte apertiarunt. Nobis res est cum Regenitis solis: & quando de mixtis Casibus agimus, (in quibus simul intemperies corporis ab atra bile, & tentatio Diaboli concurrunt) non intelligimus intemperiem quamvis leviorem, qua cito evanescit; vel, qua privata ægi diligentia facile componitur & sedatur: Neque illam gravissimam, qua rationis usum ita auferit, ut sui compos non sit æger, vel, non possit de consilio recto ex Scriptura administrato judicare, aut veritatem ipsi propositam dextre concipere; (in tali enim Casu, nullus est uetus Theologo: Medico hic opus est solo) Sed ordinariam & multis communem,

inter extrema mala medium intemperiem intelligimus : in qua ager tentationes suas exponere potest ; & rationes quæ videntur contra se militare in medium proferre ; de iis disputare, & responsiones ad objectiones capere & admittere potest ; in qua ager, & Medicum (si opus est) & Pastorem audire paratus est. Notum autem est, quam tristia & terribilia fingere soleat imaginatio horum, qui hac media intemperie laborant ; & quam facile ipsorum phantasia (jam fumo melancholico repleta) valeat Dei iram, mortem, condemnationem, infernum, & reprobationem quasi ad oculum ipsis representare, ut minime mirum sit, eos de Statu suo dubitare. In specie autem, in hac conditione constitutis, gravissimum esse solet, quod (ut ipsis quidem videtur) Conscientia ipsorum dicas adversus ipsis scribat amarissimas, & sententiam condemnationis ingeminet, simulque peccata (propter quæ refectionem à Deo merentur) continuo repeatat : & hic maxime hæcere solent.

4. In hujusmodi Casibus & discernendis & curandis, magna cautione opus est. Primo enim utut prudenter de iis loquendum & cum iis colloquendum est, ne morbus augeatur ; Non tamen subito ferenda est sententia, de ægri conditione vel statu, sed post aliquot congressus & colloquia cum ægro, & cum amicis ipsius religiosis, qui quotidie cum eo familiarius conversantur.
2. Curandus est hic morbus solicite, & tractandum hoc vulnus leniter, non secus quam Chirurgi pupillam oculi tractare solent : qui, eam curatur, omnia circumspiciunt & studiose attendunt, ne plus vel minus faciant, quam res ipsa requirit.
3. Audiendus est ager patienter, ut totam suam conditionem exponat quantum potest prolixè : & si rem totam non exposuerit, expiscandum est per interrogations & quæstiones, donec inter ægrum & Pastorem (vel amicum ad consolationem dandam advocationem) convenerit quæ sit ægri conditio : quæ ubi constiterit, paucis recolligenda est & proponenda ægro, ut assentiatur in statum quæstionis, & perspiciat Pastorem rem ipsam apprehendere, sicuti est : Nam hic sapissime cura morbi interrupitur, quando ager agnoscit Pastorem vera quidem dicere, sed putat eum nihil ad rem dicere, vel, putat eum non recte apprehendere ipsius conditionem. Quapropter, ne in vestibulo (quod aiunt) confringatur urna, & Pharmacum in terram decidat, hic caute incedendum est.
4. Sincerè condolendum est ægro ex affectu Christiano, & aperte agnoscendum est, onus ægro incumbens gravius esse, quam caro ferre possit : Nam etiam Dominus noster suspiravit & ingemuit in spiritu, in resuscitatione Lazarī, quando ad misericordiam suorum levandam se accingebat. Et certe decet Medicum evantraua :

cum

cum certum sit, Medicum obnoxium esse eidem morbo, quo æger jam labo-
rat. Adde quod æger animus nihil ægrius ferat, quam dolorem suum despici
aut negligi à Medico, aut exigua curæ esse inspectanti 5. Erigatur æger in
spem consolationis, eò quod nihil ipsi acciderit, nisi quod Filius Dei commu-
ne est. In quam rem afferantur ex Scriptura exempla filiorum Dei, qui vel
in similes, vel graviores tentationes inciderunt, quam ea est in qua æger jam
hæret. 6. Usus exercitii, & temptationis præsentis à Deo permitta vel im-
missa, ostendatur ægro: nempe, ut humilietur; ut suam indignitatem &
impotentiam clarius videat: ut adversarii malitiam & periculum ab eo eviden-
tius perspiciat; & simul etiam Dei curam in ipso custodiendo cernat; Deni-
que, ut probetur, exerceatur, & crescat fides ipsius sub hoc exercitio. 7. Hor-
tandus est æger ad actus resipiscientia, & fidei in Christum renovandos, pro-
ut prudenti Pastori, vel amico ad consolationem dandam advocate, commo-
dissimum videbitur cum ægro agere.

5. Quod autem attinet ad speciale Diaboli stratagema, quo continuo
suggerit sententiam condemnationis, rejectionis & reprobationis, quasi à
Deo adversus ægrum jam pronunciata: & simul conjicit in ægrum, blas-
phemiarum & falsarum accusationum ignita sua tela, quasi essent ægri peccata,
& justissimæ causæ condemnationis adversus ipsam pronunciata. 1. In-
stituatur æger, quod necesse sit distinguere peccata nostra, quæ nos cum
consensu & voluptate perpetravimus, à peccatis Diaboli, quæ illè nobis sug-
gerit, & violenter affricare studet: & hic distinguatur tentatio ad peccan-
dum, à peccato. 2. Instituatur, quod Deus in Scriptura, per Spiritum intus
loquens, non pronunciat condemnationem, sed absolutionem à peccatis,
confuscentibus ad Iesum Christum; & quod idcirco distinguere oporteat
sententiam Dei in Scriptura perspicue propositam, à sententia Diaboli, Scrip-
tura contradicentis, & fidem Christi agnum decipere & devorare studen-
tis. Quem in finem, hortandus est æger, ut auscultet Ieo in Scriptura, &
per os Servorum suorum in luce aperta loquenti, Non autem tenebrarum
principi mendaci & homicida clam contraria Verbo Dei intus suggesterent.
3. Denique instituatur æger, quod distinguere oporteat vocem aliquam in
phantasia sonantem, à sententia Conscientiæ judicantis secundum regulam
rectam à Deo ipsi positam: potest enim sententia aliqua phantasiæ observa-
ri, eique obrudi & imprimi, & ab ea millies repeti, quæ ad Conscientiam nihil
pertinet. Id autem quod psittacorum & avicularum phantasiz accidit, etiam
humana phantasiæ accidere & potest & solet: videmus enim, per ingemina-
tionem frequentem aliquarum vocum, tam altam impressionem fieri in psit-
tacorum phantasia, ut sententiam sæpe inculcatam repeatant, & vocali sono

exprimant, quasi sententia illa propria inventionis opus esset : Sic etiam he-
tum satis est, frequenti repetitione cantilenæ alicujus, ita subigi & informi-
ri avicularum phantasiam, ut candem cantilenam canant, & suam quasi pro-
priam faciant. Idem docet experientia etiam nobis hominibus accidere, qui
auditam cantilenam & aliquoties repetitam, non advertentes repetimus, &
ipsi eam canimus : nec inhibere possumus quin apud nos canamus, aut nume-
ros tacite repetamus : nam in meditationibus maxime seris, phantasia nobis
negotium faciliſſime ſolet, & intus repetit numeros alicujus cantus, vel olim,
vel non ita pridem à nobis auditus : Neque hic patitur phantasia nostra leges
Rationis ; Sed cantilenam eam nobis canit, velimus, nolimus. Quid mirum
igitur, si Spiritus ille impurus & mendax, (qui in phantasia humana plurim-
um potest) repetitione frequenti suggestionis alicujus blasphemias, faciat
in phantasia ægri impressionem adeo altam, ut eam repeatat tanquam suam
propriam cogitationem & tanquam Conscientia sententiam ? e.g. ingemi-
nando, quod æger justè condemnatus à Deo fit; rejectus à Deo fit; quod
olim reprobatus fit : Potest Satan obtinere, ut phantasia horribilem hanc
sententiam, velit nolit æger, repeatat : & hīc æger facile hallucinatur, & facile
cogitur exclamare hunc in modum, Ob, Conscientia mea dicit mihi, quod
ego sim condemnatus, quod ego peccaverim in Spiritum Sanctum, quod spi-
ritu impuro totum occupatus sim, & quod reprobatus sim, &c. Et tamen ha-
mnes sententia, nihil aliud sunt quam cantilena Diaboli, quas ille (ingemi-
nando) phantasiæ ægri docuit, & quasi coegerit repetere: Omnes ha- senten-
tia, (inquam) minime sunt Conscientia sententia; Sed phantasiæ voces tan-
tum. Et licet concederemus, phantasiæ jam deceptæ, Conscientiam similiter
decipi posse similibus adversarii artibus: non sunt illæ tamen sententia Con-
scientia judicantis secundum regulam : Sed delirantis & deceptæ per Dia-
bolum. Atque ista ſufficient pro exemplis Casuum Conscientia Regeniti, &
simplicium & mixtorum, in quibus Regeniti Statu vocatur in questionem.

LIBER

LIBER TERTIUS.

De Casibus Conscientiae qui spectant ad conditionem Regeniti.

C A P U T I.

De Præcognitis.

Uerunt exempla aliquot Casuum Conscientiae hominis Regeniti, in quibus *Status* ipsius vocatur in questionem. Sequuntur Casus qui pertinent ad ejus *Conditionem*: in quibus licet status Regeniti non vocetur in questionem; Conscientia tamen ejus decipi, vel ægre se habere potest propter conditionem in qua pro tempore versatur. De quibus Casibus ut magis perspicue differimus, præmittenda sunt præcognita quædam.

1. *Status & Condition* hominis, in latiori sua significatione, indifferenter sumuntur à Theologis: ut cum dicimus omnes Regenitos esse in *Statu* vel conditione felice & laudabili, & omnes irregenitos esse in *Statu* vel conditione infelice & vituperabili. In strictiori vero significatione differunt: status enim hominis, est *iudiciale* relatio personæ ad *iam* vel *gratiam* Dei: quo sensu omnis Regenitus dicitur esse in *Statu gratia*: irgenitus vero omnis in *Statu ire*. *Condition* autem, est personæ *moralis dispositio* ad exercitium virtutum vel vitorum: quo sensu, Regenitus dicitur esse in *conditione vituperabili*, quandoeunque irreligiosè, injustè, vel minus sobriè se gerit, licet *Statu* personæ ipsius sit laudabilis. Et irgenitus dicitur esse in conditione comparativè bona & laudabili, quandoeunque sobriè, vel piè, vel fustè in moribus (quod externum hominem) se gerit, licet sit in *statu* personæ mala & vituperabili: Quo respectu Christus alloquens

quens Scribam, qui cordate respondebat ei in omnibus, *Marc. 12.34.* dixit ei, *Non longe abes à Regno cœlorum.* Conditio Scribe bona erat comparative, eamque Christus publicè laudavit; status vero ejus malus erat, quia, sicut non longe, aberat tamen à regno Dei. In hac igitur strictiori acceptione, *judicialis statu* persona est fixus, sicut fixa est sententia Dei *Judicis declarantis omnes irregenitos esse filios iræ*, & omnes incredulos jam esse condemnatos; omnes vero Regenitos esse filios Dei, & stare in gratia. *Moralis vero conditio* persona admodum variabilis est, prout homo Regenitus vel iregenitus, nunc bene vel melius, nunc male vel pejus se gerit: unde fit, ut, alternantibus vicibus, eadem persona possit esse sèpius in bona, sapius in mala conditione, manente eodem statu. Sed nos hic conditionem respicimus *Regeniti* tantum, qui nunc est in conditione bona, nunc in mala, prout ejus via, mores, & actiones nunc Deo placent, nunc displicent, nunc regulæ conformati sunt, nunc non conformati.

2. Quando Regenitus bene se gerit, & recte se habet, & ipsius Conscientia est & quiete & honeste bona, seu, quando Regenitus studet Deo placere in omnibus, & novit se acceptari à Deo, & dicit cum Psalte, *Psal. 26.12.* *Pes meus in plano stat.* Tunc non turbatur, non decipitur, non appetit Conscientia ipsius morbus, nec opus est medicinâ, sed diétâ & exercitio. Sed quando Regenitus male se gerit, & male se habet, & Conscientia ejus vel inquietata est, vel non præstat officium, Sed decipitur vel hæsitat in judicio suo exercendo, Tunc opus est remedio & curatione. De conditionibus igitur Regeniti bonis non est quod hic agamus nisi forte per accidens, sed de conditionibus malis tantum.

3. Sicut illa conditio in qua sibi placet Regenitus, non est semper bona; Sed illa sola est optima, in qua maxime se exerit Spiritus Sanctus, maximeque deprimitur innatum peccatum: sic neque illa conditio Regeniti, in qua sibi displicet, semper est mala; Sed illa sola est pessima, in qua prævalet peccatum maxime. Et sicut non estimanda est conditionis bonitas ex eventu per accidens; Sed ex natura sua & effectis per se, prout Deus in Scriptura loquens eam approbat: Sic neque conditionis malitia estimanda est ex eventu per accidens; Sed ex natura sua & effectis per se, prout Deus in Scriptura loquens eam judicat: alioqui enim (vitio Regeniti) optima conditio converti potest & degenerare in pessimam, ut quando quis abutitur consolationibus S. S. &, post arrhabonem Spiritus datum, sit carnaliter securus, & negligens in officio redditur; &, postquam Dei Spiritum per impuritatem aliquam traxiorem contristavit, non humiliat se ipsum sicuti oportuisset, sed (Sarca suggerente blasphemias) calumniatur prædictas consolationes Spiritus Sancti,

Sancti, easque operationes, easque aperte vocat *delusiones Diaboli*; vel, saltem intus suspicatur esse tales. Et contra, pessime conditiones Regenitorum, per Dei potentiam, misericordiam, & sapientiam, converti possunt in bonum, & ita fieri ut inserviant gloriæ Dei illustrandæ, & saluti Regeniti errantia promovenda: Sicut igitur illa sola est conditio bona, quam Deus commendat, sic sola illa conditio est mala, quam Deus viceperat.

4. Mala conditio dicitur, vel respectu objecti tantum, vel respectu subjecti tantum, vel respectu utriusque. Conditio mala ex parte objecti tantum, est, quando Regenitus observat, e.g. cordis sui pravitatem, duritatem & dolum; & malum hoc lamentatur, & confugit ad Christum Medicum: Hæc conditio est mala ex parte objecti circa quod exercetur Regenitus: nam ex parte subjecti, seu Regeniti lamentantis malum, & ad Medicum Christum appropinquans, conditio est bona, quia Regenitus morbo affectus recte se gerit. Conditio mala ex parte subjecti tantum, est, quando Regenitus, e.g. ad tempus tristitia affectus ob multitudinem tentationum, quibus prout opus erat exercetur ejus fides, suam conditionem judicat esse malam: Hæc conditio mala est tantum ex parte subjecti opinantis eam malam esse, & minus hilariter se gerentis quam oportuisset: de ea enim conditione loquens Scriptura dicit, *Fac. I. 2. pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis.* Conditio mala, ex parte subjecti simul & objecti, est, quando Regenitus, e.g. laborans impotentia ad precandum, vel Deum laudandum, vel ad officium aliquod praestandum, nec afficitur malo quo laborat, nec studet illud curare; Sed componit se ad negligenter & perfunctoriè fungendum officio, & externi officii qualquali præstatione sibi placet & acquiescit, ad tempus: hæc conditio mala est respectu & objecti & subjecti.

5. In conditione mala ex parte objecti, in qua Regenitus observat scipsum & peccato pollutum, & ex castigatione externa, vel interna tentatione, vel desertione afflictum, Ne conditio sit mala etiam ex parte subjecti, non est confundenda afflictio cum peccato; nec ægritudo animi ob afflictionem, cum ægritudine animi ob peccatum; nec Dei partes in donorum dispensatione, confundenda sunt cum nostris partibus: Sed distinguenda sunt singula hæc à se invicem, & dispensatio donorum Dei in omnibus discernenda: siquidem peccatum, opus nostrum est, propter quod merito nos nobis displicemus; & propter quod jure Deus nobis irascitur: Afflictio vero est Dei opus, quo filios suos castigat, & quo excitat in eis sensum peccati & iræ merita, quo exagit eis securitatem carnalem, incitatque eos ad querendum Christum ut malorum omnium remedium: dispensatio vero Dei, in exercitu nostri & do-

notum mensura varia, est sapiens, & iusta semper comperitur. Distinctione horum facta, officium nostrum statim in lucem profertur, nempe, quod debeamus nos Deo castiganti submittere, ac peccato nos polluenti bellum indicere; & justitiam, sapientiam, & sanctitatem dispensationis divine in omnibus agnoscere.

6. Unus idemque Regenitus experiri potest in se, si non omnium, saltet plurimarum conditionum vicissitudinem, ita ut vix ullus ordinarius oceurrat Casus, quem quidam ex selectis Christi militibus non sint in aliquo gradu aliquando experti: potissimum autem hi, quos Deus adhibicurus est ut Medicos ad aliorum consolationem, solent alternatione conditionum malarum & bonarum exerceri. Et his licet cum Apostolo dicere, non ignoramus technas Diaboli; 2 Cor. i. 6. *Sive autem affligimur, pro vestra consolacione & salute affligimur: sive consolationem percipimus, ad vestram consolationem & salutem percipimus.*

7. Circa idem malum, eundemque morbum exerceri possunt Regeniti atque alii, aliter atque aliter: alias enim conflictatur cum malo patienter, & de Statu suo non dubitat: alias vero, incidens in eundem morbum, de Statu suo dubitat, scilicet, An qui malo tali laborat, possit esse regenitus: Imo vero idem Regenitus, iniecio exercitii & conflictus sui cum malo, non vocat in questionem statum suum: postea vero, cum perspicit malum ipsi tenacius adhaerere, & a se difficulter removeri posse, in dubitationem de statu incident. Et de Casibus his nonnihil Libro superiori dictum est.

8. Varietas conditionum in Regenitis, ex variis causis oritur. 1. Ex alterante victoria in conflictu carnis & spiritus, imparique congressu partium, in quo nunc minus nunc magis prævalet *spiritus vel caro.* 2. Ex potentia & frequentia temptationum Diaboli, qui aliter atque aliter aggreditur Regenitos alio atque alio successu, prout ei magis minusve resistitur. 3. Ex variatio sensu præsentia Dei, & manifestationis faciei ejus magis vel minus perspicue splendentis super animam Regeniti, aut abscondita ab ea. 4. Ex variatione signorum extenorum favoris divini, in vicissitudine rerum prosperarum & adversarum. 5. Ex varietate mensura rerum prosperarum vel adversarum prout sapientia divina dispensationem operationum suarum & donorum suorum variat in bonum dilectorum animatum.

9. Conditionum & bonarum & malarum alias sunt permanentiores, quæ ad tempus aliquod permanent: alias vero sunt brevioris durationis: Illæ sunt radicatae magis & difficulter immutantur: ha vero magis mobiles, & quasi dispositiones leviores: & istæ conditiones inter se differunt, sicut intemperies aliqua corporis levior differt à morbo graviori.

10. In judicio de conditione mala, vel recte judicat Conscientia, vel deficit in judicando. Cum Conscientia recte judicat de conditione mala, seu, quando peccatum suum, & suam impotentiam ad se liberandum à malo perspicit, commune remedium peccati & miseris adhibendum est, nempe, 1. Fiat inquisitio in causas conditionis male. 2. Fiat agnitus meritorum nostrorum & dispensationis divinae iustissima. 3. Fiat humiliatio nostri in conspectu Dei. 4. Fiat renovatio actuuum, fidei in Christum, & resipiscientiae. 5. Actus illi interni ad actiones & externam conversationem educantur.

11. Quando Regeniti Conscientia decipitur vel habitat in judicando de conditione sua. 1. Vel putat conditionem malam, bonam esse, & hic silet & sibi plaudit. 2. Vel putat conditionem bonam, malam esse; & hic inquieta est sine causa. 3. Vel non distinguit conditionem bonam aut malam secundum quid, à conditione bona vel mala simpliciter; & hic confusione fallitur. 4. Vel dubitat, incerta quid statuat de conditione sua; & hic habet donec expediatur.

12. Etiam si conditions simpliciter mala, & conditions partim bona, partim mala, seorsum & singulare considerari possint, quando eas in abstracto speculamur: raro tamen in subjecto, seu in concreto, sola reperiuntur & simplices; Sed semper fere sociata & complicata inveniuntur.

13. Casus Conscientiae circa conditionem Regeniti, tot sunt, quot sunt Conscientiae in judicando morbi, quibus obnoxius est Regenitus. Ex his Casibus paucos nominasse sufficit ad institutum nostrum: quia ex paucis judicium fieri poterit de reliquis similibus.

14. In recensendis Casibus specialibus, sufficit eos proponere, qui sunt in aliquo uno genere, eo ordine quo se offerunt: quia plena enumerationem omnium Casuum facere, eosque accurata methodo disponere, nec est possibile, nec nostri instituti, qui statuimus tantum exempla aliquot Casuum afferre, eaque que lucem praebent studiosis in aliis similibus.

C A P. II.

*De declinantibus à pristino suo amore erga Christum,
& in ea conditione sibi placentibus.*

Casuum seu morborum Conscientiae ad conditionem Regeniti spectantium, quatuor ordines in praecognito undecimo statuimus. Primus ordinis est corum Casuum, in quibus Regeniti Conscientia decipitur, putando conditionem malam, bonam esse. In hac conditione, Conscientia silere & sibi placere

placere solet. Hujus ordinis exemplum primum esto in iis qui declinaverunt a pristino suo amore erga Christum.

2. Usu venit saepius ut Regenitus, licet, in operibus sanctis, seu fructibus novaz obedientia externis, nec sibi nec aliis videatur quicquam de pristina diligentia remittere, quantum in externis exercitiis cerni potest; Remissior tamen & languidior evadat, quoad mensuram internam dilectionis erga Christum, seu erga Deum in Christo; &, quoad mensuram delectationis in Deo ipsiusque obedientia, frigidior: unde fit ut aegrius officia illa praestet quam prius, & minori cum affectu erga Christum feratur quam prius, & cum minori complacentia in sanctis operibus versetur quam initio conversionis, aut, tempore praeterito versari solebat. Et fieri etiam potest, ut idem Regenitus, vel non observet in se hanc declinationem seu defectionem, vel non curet obseruatam; Sed sibi placeat in illa conditione, & sinat morbum hunc sine adhibito remedio invalescere. In hoc morbo tria concurrunt mala. Primum, est notabilis defectus a primo amore: nam de leviori intemperie, quam subinde observare solet ipse aeger; & quam sedulo sanare satagit, nihil hic dicimus. Secundum, est ignoratio, vel, non obserratio mali hujus invalescentis. Tertium, est complacentia & acquiescentia in praesenti decurtata mensura amoris erga Deum de die in diem (ut in hoc morbo fieri solet) declinans & decrescentis. Exemplum hujus conditionis habemus (*Apoc. 2.*) in *Ephesiis*, quorum laborem in opere Domini, zelum adversus hypocritas, & patientiam in adversis commendat Christus; Sed reprehendit eos, non solum quia remissiores erant in dilectione, Sed etiam & maxime quia quasi sponte demiserant primam dilectionem, vel quasi post se reliquerant pristinū studiū erga Deum, nec curabant ad illud redire, nec petebant se restituī ad pristinam conditionem; ἀπόντας (inquit) τὴν ὁδὸν τρέποντες, hoc est, a prima & pristina dilectione defecisti; in defectione tua tibi non dispuicisti; studium recuperandi pristinam dilectionis tuae mensuram abjecisti. Condicio autem haec valde periculosa est, ut patet in exemplo *Galatarum*, qui, cadentes a prima dilectione, inciderunt in errores & superstitiones; & in discrimen etiam defectionis a fide in Christū, ut videre est, *Gal. 4 & 5*. Rationes autē, propter quas periculosa hanc conditionē vocamus, sunt tres. 1. Quia primus amor in prima Conversione solet esse maxime fervidus: qui fervor, imo & summus gradus amoris quem assequi poterit quisquam in hac vita, cum nec respondent dignitati Christi, nec satissimat officio Regeniti, qui translatus est ē regno tenebrarum in regnum lucis Iesu Christi. Certum est ubique delectio sit a primo amore, & ab ea mensura dilectionis quam quis jam assequens erat, primum amorem tanquam nimium judicari; & mensuram dilectionis

lectionis prime, quando abjicitur post tergum, (quasi in excessu fuerit) re ipsa condemnatur & nimia pronunciatur: Atque ita vilipenditur Christus, quasi non esset dignus qui tota anima, toto corde & totis viribus diligenteretur. 2. Quia ubi deficere incipit dilectio erga Christum & sanctos, & delectatio in bonis operibus minuitur, etiam si exercitia externa & effecta delectationis nondum videantur deficere; & illa etiam decrescant & diminuantur. Sicut enim quando arbor in radice ceditur, ad tempus folia retinet virentia, statim vero arefcit & folia ejus decidunt; Sic in exercitiis pietatis & justitiae, si amor erga Deum, & delectatio in ejus obedientia intus decrescant, opera etiam externa, imo ipsa professio & agitio officiorum erga Christum prastandorum auferentur & cessabunt: & illud est judicium Dei quod communatur Christus eventurum Ephesina Ecclesia, nisi resipiscerent, *Apoc. 2. 5. Veniam adversus te, & amovebo cancellabrum tuum e loco ejus* (inquit) *nisi resipiscatis.* 3. Quia Christus, qui totus amor est, zelotes est, nec pati potest ut non redametur ab iis quos ipse amat. Idcirco festinat ad mali hujus correctionem, iramque suam & zelotypiam adversus suos in hac conditione jacentes, mature manifestat, *Apoc. 2. 5. Veniam* (inquit) *adversum te cito.*

3. Ut Conscientia Regeniti, in hac conditione jacentis, aut in eam declinantis, munus suum exequatur facilius, Primo, opus est ut ager naturam & necessitatem dilectionis seu amoris erga Deum, bene cognitam & meditata habeat, eamque sapientia animo contempletur, & ob oculos fibi ponat, ut inde rationem, seu causam videat cur Deus tam studiose amorem sui urgeat, & defectionem ab amore primo, tam acre ferat: Nam amor Dei facit ut cogitemus de Deo frequenter, & de eo loquamur reverenter; ut communionem cum Deo semper arctiore appetamus, & ut versemur, & quasi vivamus in celo ubi amor noster est, magis quam in terra ubi spiramus. Facit amor Dei ut idem amemus & odio habeamus quod Deus amat aut odit: & amor Dei desideria nostra erga Deum acuit, accendit, & dilatat, *Psal. 63.* 1. Et si forte Deus a conspectu nostro se subduxerit, aut subduxisse se videatur, Dei amor nos ad insequendum eum incitat: nam ut rota rotam in curru sequitur; Sic cor amans sequitur Deum, *Psal. 63.* 8. Amor Dei, nos (adversus pericula aut impedimenta in cursu obvia) audentes facit; in opere Domini indefessos; in pugna pro Deo adversus hostes ejus, fortis invictosque reddit; in laboribus & perpessionibus, patientes efficit; in omnibus submissos; in proposito laudabili constantes; in intentionibus sinceros; & in erogationibus in Dei causa liberales facit: Nam, quando is, qui amat Deum, bona sua, libertatem suam & patriam, & quacunque cara habet in

mando, jam Deo consecravit, & vitam etiam ipsam ei obulit. Amor Dei ad gratitudinem stimulans, semper amplius ingeminat cum Psalte, *quid Deo rependam?* 2. Revocet ager in memoriam, beatitudinem quam sentiebat, quando dilectionem erga Deum in Christo sovebat; quando amicitia Dei & benevolentia ipsius, vita carior; & ira Dei, morte formidabilior erat; quando omnia Dei mandata minime onerosa fuerant, sed placebant maxime; quando Dei voluntas in opere vel verbo suo manifestata, omnes calamitates mitigabat, omnes tentationes Diaboli exarmabat; omnes mundi illecebras, contemptibiles reddebat, & gloriam Dei ob oculos ponens, in omnibus actionibus vite cursum dirigebat. 3. Consideret ager praesentem suam conditionem, & observet quantam fecerit in rebus spiritualibus jacturum, postquam ardor amoris sui erga Deum, & studii sui ad communionem cum ipso coletam refixit. Similiter, observet in qua & quot peccata (omissionis saltus) inciderit, ab eo tempore quo declinare coepit; & in quantas angustias quantumque miseriā animam suam conjecerit. 4. Comparatione pristina & praesentis conditionis facta, & judicio de peccati sui gravitate jam perfecto, humiliet se coram Deo, & confugiat ad Christum per fidem, ut fide confirmata studeat Christo arctius uniri, secundum jus sibi factum in foedere gratiae; unde sentiet brevi redintegrationem amoris erga Christum, tanquam ex fonte perenni ebullientis. 5. Resipicentiam agens, serio redeat ad opera prima, hoc est, studeat ut opera obedientia sua novae procedant postea ex dilectione, non minus fervida quam ulla anteacto tempore. 6. Ne recidivam patiatur, examinationem temperiei & dispositionis animæ sua frequenter instituat & prosequatur: ut, post observationem propensionis sua nativa ad declinandum à Deo, & pravitatis sua naturalis animam flectentis ad sequendum vel amplectendum deceptiones, illecebras peccati, & rerum mundanarum vanitatem, subinde humilietur in se & adhaereat Christo, qui solus potest cadentes fistere & lapsos resuleitare. 7. Denique, serio perpendat, ex altera parte, imminentem Dei iram, nisi communionem cum Christo collat: ex altera vero parte consideret suavitatem fructuum ex communione Christi percipientium, si per fidem à defectionis sovea postea discesserit, vel, in eam lapsus, per fidem cito emergerit, & in certamine adversus impedimenta qua possunt remorari ipsius regresum ad arctiores Christi amplexus, victor evaserit: Huc enim tendit consilium illud Spiritus Sancti, *1-
pos. 2. 5. 7.*

C A P . I I I .

In quo tractatur Casus Conscientiae Regeniti conniventis in aliorum erroribus & sceleribus, & in ea conditione sibi placentis.

Aliqui Regeniti videntur sibi satis functi officio suo, si profiteantur veritatem & faciant quod rectum est, licet alii, periculosa, falsa, & perniciosa doceant, profiteantur & faciant. Peccatum autem hoc, non est Magistratum tantum, vel Pastorum, Doctorum, Patrum, familias, Herorum, Tutorum, aliorumque, (qui in aliquo eminentia gradu supra alios constituantur) in peccatis subditorum & curæ sua commissorum, conniventium; Sed commune peccatum est omnium, qui peccatum hoc excusant & defendunt; imo & peccatum omnium eorum, qui errorum permissionem & culpabilem tolerationem non aversantur, vel non ferunt testimonium adversus hoc malum. Fallacia autem quibus scipios decipiunt, ipsissimæ sunt, quibus hodierno die Patroni licentia omnium errorum sub specie tuenda libertatis Conscientia in Religionis negotio scelus suum defendunt, nempe, quod Conscientia hominum libera esse debeant, & minime cogi; & quod populus Christi debeat esse voluntarius; quod Deus solus sit Conscientia Dominus, quod coactio faciat hypocritas; & quod actus intellectus non subjiciantur libero arbitrio, & quæ sunt alia similia, hominum sibi ipsis in peccato placentium, somnia. Nihil enim horum impedire debet quo minus unusquisque qui habet potestatem, animadvertere debeat in eos, qui alii scandalum objiciunt; & punire eos qui aperte peccant, & pietatem & justitiam publice lèdunt. Nihil horum impedire debet quo minus omnes, qui Dei servos se profiten-
tur, pro sua quisque partē concurrant ad extinguendum incendium hujusmodi, ne tota domus Dei conflagret. Qui enim, pro data sibi potestate in inferiores, non animadvertunt in sceleratos & seductores: non tantum non impediunt, ne contagio impurorum hominum serpat in alios; Sed etiam contagionem errorum & scelerum re ipsa approbant & promovent: & privati, qui non deflent aliorum peccata quæ corrigere non possunt, affines etiam sunt culpæ. Et certe facilis est lapsus in hoc tolerationis seu permissionis impiz malum, quando illi (qui habent cœconomicam, vel Politicam, vel Ecclesiasticam potestatem ad reprehendendum, coercendum, vel puniendum peccatores obstinatos) videntur sibi satis egisse officii sui, si errores & flagitia verbo tenus condemnant: licet errantes & flagitosos permittant ire vias suas. Quid faciemus (inquit) quando peccatores pro deploratis & desperatis ha-

habentur? vel, quando periculum in propinquuo est, ne, per improborum punitionem, labefactetur respublica? Quid faciemus, quando metus apparet, ne seductores & seducti (censuris & mulctis coerciti) tanquam *sanes irritati* lacerent reprehensores seu correctores ipsorum, & veritatem concilient? Speciosi sunt hi praetextus: sed non sufficient ad excusationem, licet periculum videatur annexum officio praestando: Sæpe plus valet metus temporalis incommodi, ad fingendum excusationes officii neglecti, quam metus peccati valet ad officium praestandum. Hæc fuit conditio multorum (à Christo reprehensorum) in Ecclesia Pergamensi, in qua aliqui seductores populi permisssi sunt quiete agere, qui doctrinam Balaam & Nicolitarum doccebant & defendebant, *Apoc. 2. 14, 15.* Sed habeo adversum te pauca, quod habecas istuc qui teneant doctrinam Balaam, qui decebat Balacum obficere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis que simulacris erant immolata, & ut scortarentur. Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolitarum: quod odi. Et hæc etiam fuit conditio multorum in Ecclesia Thyatirensi, in qua Jezebel pseudo-prophetissa permissa est populum Dei seducere, ad fornicationes committendum, & ad vescendum Idolothitis instituere, uti habetur, *Apoc. 2. 20.* Sed habeo adversus te pauca: quod permisisti mulierem Jezebel, que se dicit Prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis que simulacris immolantur.

Huic malo ut remedium afferatur, Pastori opera danda ut ægrorum Conscientia excitetur ad officium faciendum. In quem finem, 1. Peccata aliena quæ permittuntur, suis coloribus depingenda sunt: ut appareat ægro quanta fiat Deo injuria per improbos qui permittuntur malum perpetrare. 2. Involvendus est æger eodem reatu cum peccatoribus illis, quos culpabiliter & contra officium suum tolerat: participem enim se fecit eorum malorum quæ tolerat, quando pro sua vocatione, ea reprehendere, vel coercere, vel punire debuisset & potuisset. Et hic exaggerandum est peccatum habentis potestatem puniendi, ex eo quod toleratio per superiores concessa, non tantum sit culpabilis permisso malorum toleratorum; Sed etiam quædam approbatio malorum: imo, & publica invitatio aliorum ad peccandum, ut alii omnes, qui nondum se polluerunt istis sordibus errorum & vitiorum tolerarum, securè scelera ea admittant, & committant, & defendant & propagent; & voluntur in iis operibus carnis, quæ vident ab aliis impunè committi, & à superioribus permitti. 3. Invitandus est æger, ut se humiliet coram Deo, in agnitione peccati sui multiplicis; & confugiat ad Christum, non tantum ut spem venia concipiat, de peccatorum suorum remissione,

one. Sed etiam obtingat gratiam, ad vita sue & vitii hojas commendationem.
 4. Ad custodiendam Conscientiam impollutam, & ad cavendum ne relabatur ager in hoc malum, horrendus est ut sibi ante oculos frequentius ponat argumenta ad officium urgendum facientia ; & comminationes seu judicia Dei, nisi officium faciat, una cum promissionibus de mercede certaminis danda, si officium fecerit, quales sunt illæ, quæ à Christo propositæ sunt, (Apoc. 2. 17. 26, 27.) de certitudine salutis, de consolatione & gaudio Spiritus Sancti, & de victoria gloriose reportanda de omnibus hostibus : Hanc enim curandi hujus morbi rationem præscriptis ipse Christus loco proxime citato.

C A P. I V.

In quo trahuntur Casus Conscientie Regeniti torpantis & pene mortui in operibus carnis, & in ea conditione sibi placentis.

Nonnunquam adeo prævalet caro adversus spiritum in Regenitis, ut non tantum præoccupentur in peccato aliquo ; Sed etiam quasi captivi abripiantur ad tempus à voluptatibus carnis, & tantum non inservient concupiscentiæ alicujus prava revocentur ; inquit ea conditione sopiti jaceant satis diu, donec Deus aliqua ratione veterum ius excusat, id quod heu nimis frequenter, accidit multis, in professionis Christianæ dedecus ; & ira divina accensionem & eruptionem in ipsos familiasque ipsorum. Hoc morbo laborasse multos in Ecclesia Corinthiaca suspicatus est *Paulus*, *Cor.* 12. 20, 21.

Causæ hujus mali varia sunt, nec facile explicari possunt : multi enim defectus & pravi in corde motus, una cum neglectu officiorum & admissione peccatorum, contra dictamen Conscientiæ, vel saltē sine observatione, vel resipiscientia, solent concurrere antequam hic morbus invaleat. Hujus autem morbi plures sunt gradus : primus est, quando cultus Dei & obedientia præceptorum defunctoriæ peragitur ; peccatorum confessio, sine morbo Conscientiæ, sine sensu delictorum Deo offertur ; & precatio, sine desiderio potiundi voto ; deprecatione iræ, sine metu periculi ; intercessio sine sympathia, vel dilectione fraterna ; gratiarum actio sine estimatione beneficiorum acceptorum ; cantio sine cordis harmonia ; colloquium de rebus sacris, vel non sit vel leve est, & sine reverentia ; auditio verbi, sine animi attentione ; Scripturarum lectio, sine studio proficiendi, sine observatione voluntatis & prævidentiae.

videntur divina; & Religionis professio, sine spirituali virtute & vigore languescit, vel instar moribundi animam agit. Quisquis in hac conditione sibi placet, morbo (de quo loquimur) tenetur & torpet. Secondus gradus est, cum malum longius serpit, & exterrit hominem polluit; ut cum lingua non frænatur; dictorum ratio non habetur; excidunt ex ore sermones oriosi, profani & putres, qui non tantum nihil ad adificationem faciunt, Sed etiam mores aliorum corrumptunt: & in hac conditione qui sibi parcit, Religionem suam vanam reddit, *Jac. 1. 26.* Tertius gradus est, cum in graviora scandala malum erumpit, ut in apertum errorem aliquem, vel in schisma, in contentiones, emulationes, invidiam, ebrietatem, lasciviam, fornicationem & similia. Et hic opera mortua conspiciuntur, & vestimentum Christianæ professionis aperte inquinatur & conspurcatur. Hæc videtur conditio multorum in Ecclesia Sardicensi, in quibus præter professionem & nomen Religionis, exiguum vita supererat: quos, idcirco Christus scrutator cordium, *mortuos* pronunciat vel moribundos, *Apoc. 3. 1. 2.* *Nomen habebes* (inquit) *quod usus, sed mortuum es,* seu, in conditione mortifera jaces: à qua conditione excipit aliquo, qui vestimenta sua non polluerunt: quorum conversatio sancta professioni respondebat, ver. 4.

Ut curetur hæc morti proxima conditio, excitanda est, primo, ægri Conscientia ex veterno, idque positis ante oculos peccatis ipsius, una cum peccatorum merito, & ira Dei jam adversus eum accensa, & perditione appropinquante. Et, secundo, hæc præoccupanda tentatio Diaboli, ne in hoc genere efficax sit in ægro ad animum despondendum: periculum enim desperationis in propinquao est, quando is, qui nomen Christo dederat, deprehensum se videt in castis Diaboli, & simul se observat gestare quasi Diaboli tessera militarem in aperto scando populo Dei à se dato. Tertio, confisandum est quicquid in ipso supereret fidei, spei, respiccentiæ, vel desiderii ad Deum redendi, vel se peccato opponendi, ne, quod in eo lucis & vita spiritualis reliquum est, extinguatur. Quarto, in memoriam ei revocabundum est Verbum Dei, per quod, primum, ad Deum conversus est; & quod fuerat studium ipsius erga Deum & sanctos, & que olim præstiterat opera nova obedientia, ut sic, prolixa conditionis sue cum praesenti facta comparatione, pudeat, & respiccat, & pariter spem concipiatur secundum ad Deum, unde deflexerat, & fere penitus defeccerat. Quinto, hortandis est ager, ut in excubis maneat, vigiliterque adversus Diaboli & carnis tentationes: In quem finem, proponatur periculum subito & sine remedio percundi, nisi respuenit, & per vigil adversus hostem sclerit. Denique, respiciat promissiones Dei amplissimas factas Athleta victoriam reportanti de peccato & de tentatione Diaboli; pro-

promissiones, scilicet, de renovando testimonio Spiritus, de obsequianda justificatione, de augenda sanctificatione, de perseverantia & corona gloria obtinenda: Illud enim est consilium quod Christus dat, *Apoc. 3:3.* Et omnes haec promissiones facta sunt vitori, *v. 5.*

C A P. V.

*In quo tractatur Casus Conscientiae approbantis suam tepiditatem
in Religione, & sibi plaudentis in hac conditione.*

Non nunquam accidit, ut Regenitus, quasi lecurus jam de salute sua, Religionis internæ & cultus spiritualis negligens evadat, studiumque sumum ad alia quævis convertat. Quia enim Christum ejusque gratiam, doresque & beneficia ab eo jam firmiter se tenere autem, ut non sit opus amplius in Religionis negotio sudare, sicut olim quando de Reconciliatione sua cum Deo non constabat: idcirco fatis esse putat, si exercitia cultus divini secundum morem multorum tractaverit, scandalia crassiora evitaverit, elemosynas aliquas pro occasione oblata erogaverit; quin reliquum temporis, curis terrenis, orio suo, & lictis recreationibus dandum sit, non dubitat. In qua conditione valde sibi placet, quasi summum jam culmen apicemque Christianæ felicitatis assequutus esse: nam nihil jam desiderat in rebus spiritualibus, quia dives est & nullius rei egens, utpote, qui Christianis omnibus virtutibus ad felicitatem necessariis (sicut ipse existimat) fatis abundat: quapropter promovendæ Christianæ Religioni in se vel in aliis operam nullam navat, nec navandam censeret. Quod si quis in Christi negotiis paulo diligentior esse vulnus, per eum quidem licebit, ut diligens sit quantum velit: non enim statim cuiquam se opponere qui Christo famulatur; nec quenquam incitare ut gradus suum grandiat in Domini via: utque uno verbo breviter describamus hominem, *Tepidus est,* i. e. neque Christi re ipsa amicus est, quandiu in hac conditione jacet, neque Christi hostis apertus est. Et certè in hunc morbum facile incident illi, qui post primos Regenerationis labores confectos, & reconciliationis cum Deo incundæ difficultates exantlati, liberationis suis & terroribus Legis, & quietis insequentis suavitatem imprudenter atripiunt, quasi, jam hostibus profligatis, & vinculis omnibus, quibus prius detinebantur, rupris, & rejectis, possent ad somnum securitatemque carnalem se componere, cum deberent in procinctu stare, ne alia via eos aggrediatur hostis, & in novas angustias conpiciat. Et hac conditio videtur fuisse Laodicenium aliquot regenitorum, *Apoc. 3: 15. 17.* Non quod sentiamus omnes Laodices

centes tepidos fuisse, vel, omnes hoc morbo laborantes esse regenitos: certum est enim familiarem hunc esse morbum reproborum & hypocritarum, qui fictam quidem habent Religionis & pieatis speciem: potentiam vero & efficaciam veritatis Evangelicæ, factis suis semper negant. Sed hæc dicimus, quia nulli dubitamus, quin ex tepidis Laodicensibus aliqui fuerint Regeniti; & quia non dubitamus, quin in omni generatione inter Regenitos aliqui aliquo tempore sint tepidi, propter quos præcipue Epistola illa ad Laodiceses scripta est: neque deest ratio ut istud judicemus, cum audiamus Christum dilectionem suam erga hujusmodi homines profitementem, &, ex dilectione, reprehensionem (qua ipsos ad resipiscientiam revocet) erga eos dirigentem, una cum invitatione ut redant ad suavissimam cum ipso communionem colendam; & simul hortantem omnes, qui aures habent, ut audiant quid Spiritus dicit Ecclesiæ.

Quod ad hujus malorum remedium attinet: difficulter hæc lethargia curatur, nisi æger in febris prius conficiatur: Quapropter, 1. Opera danda est imprimis, ut periculosus hic sopor Conscientiæ, & somnium suave interturbetur & excutiatur. In quem finem, ostendatur ægo quanto pere violata sit Majestas & dignitas Iesu Christi per hanc ipsius tepitudinem, quæ ex carnali saturitate floccifacit spirituales divitias Christi. Demonstretur quam contraria sit hæc conditio officio Christianorum, qui Redempti sunt à peccato & perditione, ut affectu intentissimo serviant Redemptori in omnibus. Manifestetur quam ingrata Chtisto & intolerabilis sit hæc ægi dispositio, quippe, quæ nomini ejus magis sit infesta, quam hostilitas aperta. 2. Ob oculos ei ponatur pra sens periculum rejectionis à Christo, qui non magis feret tepidi mores, quam stomachus ferre potest aquam tepidam, nisi oxyus resipuerit. 3. Commoneriat æger de plagiis spiritualibus quæ animæ ipsius jam inflictæ comperientur, si per colloquium cum ægo inquisitio instituatur: unde, tanquam ex fumo jam accensa ira, serioflammam in sequentem apprehendat, & comminationibus de ira porto sequentura facilius habeat fidem. 4. Hortandus est æger, ut oxyus se humiliet in Dei conspectu, potissimum ob vanissimam suam de felicitate conditionis suæ opinionem, quam Deus æstimat tanquam gloriationem de sua perfectione, quasi nullius gratiæ indigus esset, cum interea cœcus, nudus, & miser sit. 5. Rogandus est, ut ad Christum fugiat ad collyrium sine pretio emendum ab eo: quo, postquam oculi ejus inuncti fuerint, clarius videat suam turpitudinem, nuditatem, inediam & miseriæ. 6. Commendatæ simul Christi opulentia & liberalitate, animetque æger ad petendam ab eo Remissionem peccatorum, & renovationem sententiaz absolutionis & justificationis suæ in Conscientia sua: ut, justitia Christi impa-

imputata amictus, (& non nisi amictus) audeat postea in Dei conspectum venire, & in Christo gloriari ; & ut non audeat unquam gloriari in re aliqua praterquam in Christo, & in divitiis ipsius. 7. Confirmetur ægri fides in Christum : in quem finem, Christi dilectio erga ipsum probetur, ex cura, & solicita Christi providentia de ægri resipiscientia procuranda ; ne forte æger in pejorem partem interpretetur quas patitur à Christo reprehensiones, & castigationes spirituales vel corporales. 8. Invitetur æger ad communionem arctiorem colendam cum Christo, qui non tantum paratus est ad veniam si vocetur ; Sed etiam quasi præ foribus jam stat, ægrumque invitat ad amoris & communionis interruptæ renovationem & redintegrationem, promittens suavissimum consortium suum omnibus qui fidei dilectionisque ostium ei aperient. 9. Denique, ut calcar addatur sancto ægri propósto, proponatur spes regnandi cum Christo ; & sedendi una quasi in throno cum ipso, si bellum peccatis suis indixerit, bellumque ad victoriam usque reportatam de hostibus animæ sua prosequutus fuerit. Et hoc ipsissimum est morbi hujus remedium, quod ipse Christus præscribit, *Apoc. 13. 17, 18.*

C A P. VI.

In quo tractatur Casus Conscientia nimium innitentis carnalis fiducie fulcris, & sibi in ea conditione placentis, & post desertum errorem, Statum suum in questionem votantis.

p 56

Sæpenumero Regeniti, quando putant se in solo Deo confidere, compertunt sibi ipsi nimium fidere, nimium viribus & virtutibus suis tribuere, nimium creaturis inniti, & nimium ab eis pendere. In qua conditione quantum sibi placent, tantum Deo displicant, eumque ad zelotypiam movent. Hunc autem morbum minime sentiunt ii, qui maximè eo laborant: & ægrime ferunt, si quis ipsis suspicionem hujus mali injicere conetur; suspicionem autem minimè admittunt: imo vero arguendo, non facile convinci possunt, quod huic malo affines sint, donec experientia edocti, culpæ manifesti reprehendantur. Experientia autem horum malorum sensus, & agnitus, obtineri solent in afflictione ægri aliqua, in tentatione graviori aliqua, & in desertionis genere aliquo: morbus enim hic, sicuti in prosperitate potissimum contrahitur; Sic rebus prosperis simul alitur & tegitur, donec res adversæ fiduciaz carnis fulcrum conculerint, confidentiamque ægri carnalem fuisse ex parte saltem demonstraverint: Qua de re ut clarius differamus, fiduciaz hujus carnis quasi species duas attingemus, earumque differentias sumemus ex

differentia columnarum & fulcrorum quibus carnalis fiducia inniti solet, & ad tempus sustineri: fulera autem hæc, vel sunt beneficia Dei, bonis & prævis communia; vel, mensura aliqua observabilis operationum & fructuum Spiritus Sancti.

2. Quod ad fiduciam in beneficiis Dei communibus: aliquando Regeniti beneficia Dei externa, & doña communia nimium affectant sibi danda, nimium avide amplexantur data, nimium gaudent iis præsentibus, & nimium mecent ne auferantur: interim non animadvertunt in peccatum suum; neque si accuses, agnoscunt se reos: Sed contra, se purgabunt, dicentes se satis novisse quid officii sui sit, nempe, se debere divitiis crescentibus cor suum minimè apponere; liberos suos, vel parentes, vel amicos non nimium amare; hominum gratiam minimè captare; honorem apud homines non magnificare; rebus prosperis non magnopere delectari; aut in dotibus animi gloriari: Periculum etiam facile agnoscunt sibi in propinquo esse, ne rebus prosperis inebrientur, ne iis nimium innitantur & confidant. Quod ad tempus præteritum abtinet, jactabunt se satis cavisse, ne in hoc genere peccarent; & de futuro, se sperare contra morbum hunc se vigilaturos profitebuntur. Quando autem dispensatio divina, res prosperas in adversas mutavit; quando providentia Dei absulit qua dederat dona, statim perturbant & sedent attoniti, amorem Dei quem prædicabant, dum res prosperæ essent, in dubium vocant: Atque ita fides ipsorum infirma redditur. In qua condizione prodit se jam, quæ prius latebat carnalis fiducia vera fidei immixta, quæ fidei mensuram videbatur augere, sed vim ejus & virtutem non auxit, instar scoriz, quæ metallo mollem addit, non vero valorem aut pretium. Hanc infirmitatem in se observavit Psalter, Psal. 30. 6. 7. *Disce in prosperitate mea, nunquam commovebor: at tu abscondisti faciem tuam, & ego perturbatus sum.* Hac autem res manifesta erit, si comparaverimus, e. g. fiduciam sanctorum in promissionibus Dei de victu & amictu suppeditandis quandiu opes suppetunt, cum ipsorum habitatione & dubitatione de illis promissionibus, quando opes auferuntur, & paupertas eos invadit: nam, in utraque condizione, promissiones Dei sunt eadem; cura Dei de suis constans est, & nunquam minuitur. Unde igitur fiducia diminutio? Certe ex remotione fulcrorum, quibus nimium innibetatur: quando enim sublatis illis fiducia columnis, ticerat fides in promissionibus apprehendendis, manifestum habetur indicium, quod fulcris illis nimium innixus sit is, qui illis sublatis cecidit, vel infirmior in fide contiperit.

3. Quod ad curandam primam speciem fiducia carnalis in temporalibus Dei beneficiis: postquam æger jam experientia compertum habet nimium

le innixum fuisse rebus terrenis, & (instar Corinthiorum, quos reprehendit *Pantus*, & *Cor. 1.*) nimium carnalem se fuisse perspicit, Ne desponeat animum, quasi jam tota fiducia, quam in Deo collocare sibi visus erat, vana fuisset: Sed primo, humiliet se coram Deo, & ferulæ ejus se submittat; agnoscatque justitiam Dei, qui fulcrum carnis fiducia abstulit; & misericordiam Dei, qui errantem a via corripuit ut reduceret. Secundo, confirmet fidem suam in Christum, secundum fœdus gratia; tantoque ardenter apprehendat imputaram illam justitiam Christi, quanto se gravius peccasse observat in rerum terrenarum & donorum communium immoderato studio. Tertio, studeat cor suum Christo intentius consecrare, & superna tantum querere, ubi Christus est ad dextram Patris; terrena vero in posterum parvi astimare, *Col. 3. 1, 2, 3.* Quarto, quia plerunque non nisi in rebus adversis morbus hic observatur, studeat æger patienter se submittere omnipotentis Dei manui, & castigationem ejus a quo animo ferre: Atque ita fiducia sua in Deo sinceritatem probare studeat, recumbendo in Deum, remotis iam carnis fiducia fulcris; curamque suam in eum conjicendo, eō confidentius, quod fiducia carnis columnæ iam succisa sint. Quinto denique, quæ supersunt beneficia Dei externa & communia dona, studeat æger à novo foedere suspendere, & virtute fœderis ea possidere, quandiu à Deo dabitur iis uti; ut, sive maneant, sive auferantur, possit æger cum *Jobo* benedicere Deo qui ea dedit; & Deo benedicere, qui data pro suo beneplacito abstulit: Sic enim fiet, ut cum *Paulo* sciat & abundare & egere, & in omni conditione contentionem in animo fovere, *Phil. 4. 13.*

4. Altera species fiducia carnis, est, quæ nimium nititur mensura notabilis operationum & fructuum Spiritus Sancti: qui morbus observatur & agnoscitur maxime ex comparatione fiducia sanctorum de Dei dilectione erga se, quandiu signa Regenerationis & fructus Spiritus Sancti inhabitantis in se perspicue discernuntur, cum ipsorum hæsitatione & dubitationibus, quando sub tentatione aliqua aut desertionis gradu aliquo jacent; quando, scilicet, signa & effecta illa Spiritus Sancti non apparent, vel ita obscurantur ut non tam facile discerni possint, quanto prius discernebantur. In utraque conditione, fœdus gratia cum iis in Jesu Christo fixum manet; promissiones Dei eadem sunt, nunc & supra, hodie & heri. Unde igitur fidei vacillatio, aut fiducia in Deum collocata diminutio, cum obscurantur signa præsentis Spiritus Sancti, & mensura operationum ipsius immixta videatur? Certe ex concussione fulcrorum quibus fiducia ipsorum pīns nitebatur, vel ex apparenti eorum remotione aut diminutione, fiducia debilitatio sequitur: si enim fulca restituuntur, redibit etiam pristinum fidei robur, aut redire videbitur.

debitur. Hic autem morbus adeo familiaris est omnibus sanctis, ut nullus sit, qui non in hunc morbum multories recidivas sit: quotulquisque enim est, qui non multo confidentior est, quandiu *tristitia* datur in precibus; quandiu sentit in corde suo pacem Dei; quandiu gaudium & consolations Spiritus possidet; quandiu fructus se ferre observat; quandiu candela Dei in ipsis anima splendet; & quandiu signa favoris divini erga se conspicit: Quando vero, vice versa, res ipsius spirituales secus se habere incipiunt, quando tenebra mentem obsident; sterilitas & impotentia ad cultum Dei, & bona opera praestandum, aliaque angustiae sentiupt: maxime vero, cum signa ira divinæ, his malis superaddita, apparent: Quotusquisque (inguam) est, qui, præter animi inevitabilem perturbationem (qua sanctissimis & in fide robustissimis in hac conditione constitutis accidit) non sentit etiam fiducia sua diminutionem, vel, non observat de præteritis Spiritus Sancti operationibus in se multam disputationem, & dubitationem; & multas difficultates in quas conjicitur, ex fidei sua fluctuatione vel imbecillitate: qua fiducia diminutio in probationibus & afflictionibus his, aperte demonstrat, quibus subnixa fundamentis ægri fiducia in conditione magis prospera steterit, & quod ipsius fides non satis se collegerit in arcem verbi divini, nec soli Verbo Dei se astrinxerit; sed aliquam sui ponderis partem in mutabili anima sua dispositioni imposuerit.

5. Ut hic morbus facilius curetur, & veritas in Casu quem præ manibus habemus clarius appareat, solvenda nobis sunt quæstiones nonnullæ, qua ad ægri eruditio[n]em & edificationem facere poterint. Quæstio prima sit hac, Nonne, sicut signa qualibet favoris divini, in donis externis & donis communibus internis se manifestantib[us] ad fidei confirmationem faciunt, sic etiam signa ira Dei hæc bona à nobis auferentis, ad fidei debilitationem jure sufficiunt? quo posito carnalis fiducia non debet dici ea, qua pro signorum ira vel favoris Dei variatione mutatur. *Reff.* 1. Signa favoris divini, & signa ira non opponuntur: sed signa amoris, & signa odii opponuntur. 2. Quin qualibet signa favoris divini faciant ad fidei Regenitorum confirmationem non est dubitandum: sed, quod ablato quorumlibet signorum istiusmodi fidem debilitare jure debeat, non est concedendum: quia quorundam signorum obscuratio & ablatio, cum dilectione Dei erga nos consistere potest. Quod autem ad bona externa & dona communia interna non sunt signa favoris divini, sed beneficia collata, ex Dei liberalitate, in probos pariter & improbos: per quæ, sive dentur, sive auferantur, neque cognoscet amor rem neque odium, *Eccles. 9.12.* 3. Faciamus auferri ea dona ex ira paterna; non debet tamen fides Regeniti in sensu ira infirmari: sed potius æger noſter,

L. 1. 3. THERAPEUTICA SACRA. 149
noster, qui affigitur, debet humiliari in sensu peccatorum suorum, & con-
fugere ad Deum in Christo, fidemque tanto magis exercere & exerceste, con-
fugiendo ad Christum, quanto magis iræ sensu premitur : quia, non, nisi in
Christo per fidem apprehenso, placatur Deus iratus.

6. Quæst. secunda : Sed quid facias iis, quorum fiducia debilitatur velint
nolint, quandocumque vel sentiunt, vel suspicantur Deum iratum, maxi-
meque quando dona semel data ab ipsis auferuntur ? Resp. Quin soleat de-
bilitari multorum in Deo fiducia, in tali Casu, non est dubitandum : & inde
jam collegimus fiduciam multorum ex parte esse carnalem. Sed quæstio est
de officio, quid fieri debeat in eo Casu ? Cui quæstiōni jam responsum est,
nampe, debere Regenitos, in ea conditione, peccata sua agnoscere, fiduciam
suam ex parte carnalem fuisse agnoscere, seipsoſ coram Deo humiliare, resi-
pientiam exercere, & fiduciam suam altius in solidiori fundamento (nampe,
Dei gratia in Christo proposita, & in Scriptura declarata) figere.

7. Quæst. tercia : Licet dona communia non sint iudicii favoris divini, at
nova obedientia, & fructus Spiritus Sancti inhabitantis, signa sunt favoris
Dei specialis erga electos quibus solis dantur. Nonne igitur, sicut in fru-
ctus, ubi adsunt, fidem probant, & ad fidei confirmationem faciunt, Sic etiam
ubi absunt, jure, fiduciam debilitant : imo vero fidem sine his vanam fuisse
vere evincunt, vel, in suspicionem merito vocant ? Resp. Si in genere quæ-
stio fiat de defectu omnium fructuum, qualis defectus est in irregenitis, vi-
rum est quod dicitur : Sed nos de Regenitis agimus, in quibus mensura tan-
tum fructus desideratur, & defectus fructuum pro tempore tantum obser-
vatur. Et certe latum est discriueni inter eos qui fructus novæ obedientiæ
nullos unquam ediderunt, & Regenitos, qui vel olim, vel non ita pridem ab
operibus mortuis resipuerunt, qui operibus carnis renunciarunt ; qui fuge-
runt ad Christum, eique se cogos concesserunt, qui novæ vita rationem ini-
erunt, fructus non parnitendos ediderunt, pacem Dei & consolationes Spi-
ritus Sancti in aliqua mensura senserunt ; & jam, in Conscientiæ exercitio a-
liquo, seipsoſ tanquam mortuos respiciunt, sterilitatem suam, & impoten-
tiam ad ferendum bonos fructus lugent : qui que interim studium honorum
operum tenent & tuentur, vitamque absque scandalo degunt. In irregeniti
s igitur qui adhuc in peccatis vivunt, vel potius mortui sunt, valeat ar-
gumentum, à simplici negatione fructuum novæ obedientiæ ad negandam fidem
& Regenerationem : Sed in Regenitis, à negatione fructuum in ea mensura,
in qua se olim fertiles observarunt, non valet argumentum, neque ad ne-
gandam fidem, neque ad auferendum ullum fiduciaz gradum, præter illum
solum, qui magis in operibus ægris, quam in gratia Dei fundatus est.

8. Quæst. quarta: Sed quidam licet & dubitare de fide nostra, tamque cum iam esse suspicari, quandoconque in nobis fructus fidei desideramus; & quandoconque effecta & operationes Spiritus Sancti in nobis non sentimus, vel non observamus? siquidem fides, quæ destituitur operibus, mortua est, *7ac.* 2. 20. Et ver. 18. *Ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis,* & ego ostendam tibi fidem meam ex operibus meis: quandoconque ergo fidem per opera non possum probare, fidem pro mortua habere vel suspicari teneor?

Rsp. 1. Injusta est exactio fructuum fidei quæ in questione proponitur, scilicet, ut fides eos fructus proferat quos exactior importunus designat, & eo ipso temporis articulo, quo eos requirit, & in ea mensura quam æger prescribit, & in ea varietate quam exactior postulat: injusta (inquit) est exactio & conclusio, si exactior in his non satis habeat vel fidem suam tanquam mortuam coudemnet: nam, (*Isa. 60. 17.*) exactores fructuum à sanctis sunt *pax & justitia:* Sicut enim arbores neque mortua neque feriles habentur, quæ suo tempore fructus ferunt, etiam si hyeme non ferant; Sic neque fides mortui haberi debet, quæ, ubi datur occasio, nunc fert fructum misericordia, nanc justitia, nunc zeli, nunc dilectionis, & sic de ceteris virtutibus; etiam si aliquando, ubi occasio non datur, hos vel illos fructus non edat. Fieri etiam potest, ut aliquando fides languida, morbida, & vulnerata decumbat; it, ut donec convalescerit, fructus evidentes edere non possit. Et sicut valetudinarii aliquando deliquiū animi patiuntur, & sensu motuq; destruuntur ad empus, nec tamē vita in eis plane deficit; Sic etiā sanctorū fides in tentationibus & durioribus fidei probationibus interrumpi potest, ne se exerat; & tamen non deficere aut prorsus extingui, ut videmus in *Petro* à tentatione effici victo, & fidem in Christum abnegante: pro cuius tamen fide ne deficeret, Christus oraverat. Similiter in *Jona* & *Davide* idem videmus: hi enim, sub afflictione gravi, putabant actū esse de salute sua; sed post deliquiū fidei oculos aperuerunt, & ad Deum respexerunt, & se in fide vivos ostenderunt.

Rsp. 2. Si judicium fieret secundum veritatem, & Conscientia justè condemnaret, Non negandum est fidem eam mortuam esse quæ caret operibus: quia Deus major est Conscientia, & novit omnia. Verum quando judicium Conscientia non est secundum veritatem, sed secundum tentationem & fallaciam aliquam, quam adversarius pro veritate urget, occasione arrepta ex afflictione aut desertione aliqua, sententia Conscientia falsa non admittenda est: licet enim e. g. absque scandalo æger vitam agat & privatim & publice; licet studium bonorum operum in corde soveat; licet culcum Dei, & exercititia Religionis frequenter, & in vocatione negligens non sit; licet aliis beneficiat, & porro benefacere paratus sit; consilio suo, opera, & opibus suis juvare

juvare cupit, prout offertur occasio: fieri tamen potest ut tentationi austultans fiduci fructus & hos & alios omnes in se vilipenda: & ad exactam Legis Normam examinato & rejiciat, aperteque dicat, *Nihil nisi peccatum in me perspicio, nullum fructum fidei in me observo, nullam Spiritus Sancti operationem in me sentio.* In quo Casu non est fides habenda a gro dicentis se nullam habere fidem: sed convincendus est erroris potius, quod nimium tribuerit suis operibus: id quod facile discerni potest ex hoc scripto: quando quis fiduciam suam in Christo collacatam tuetur & defendit tantum cum, & toties, & tamdiu, quando quoties, & quamdiu fructus nova obedientia in se observat: quoties vero peccati inhabicantis vim in se experitur, & cursum bonorum operum impediri sentit, statim resilit, &, quasi fide deſtitueretur, tamen non a Christo se segregat, existimans quod jam amplius non deceat ipsum ad Christum accedere: & ipsa dieit (cum Petro necessitatis sua & officii Mediatoris admodum ignaro) *Discede a me, Domine, homo peccator sum:* Ne ille, qui sic ratiocinatur, iniurioso tribuit operibus suis: & fcedus gratia, fideique fundamente vel non satis intelligit, vel, non in ultimum, quando opus est maxime, trahit.

9. Quest. quinta: Sed qua ratione potest quisquam fidei rationem sequi, qui, post examinationem conditionis sua, non potest profiteri ullum indicium fidei, aut Regenerationis sua? Resp. Rationem fidei debet unusquisque sequi, sive indicia Regenerationis in se compeniat, sive non: etiam si enim aliquis nondum crediderit in Christum, credere tamen debet in Christum: differunt enim hac duo, *creddi & credere debui;* item, *non credidi, & non credere debui.* Et hic distinguenda est disputatione, *An sim ex fidelibus qui sunt in Christo, a disputatione, An debeam cum fidelibus credere in Christum.* In prima enim disputatione, opera bona, ad probandum me fidem habere, afferri debent: in secunda vero, defectus honorum operum & Conscientia malorum operum, probant me debere confugere ad Christum & credere in eum, ut justitiam & sanctitatem in & ab eo consequar, nisi perire velim. Ad probandum me ex fidelium numero esse, signa gratiae salvificae producenda sunt: quando autem ea profiteri non possum, tunc defectus signorum Regenerationis, & signa hominis irregentis in me comperta, jubent me ocyus humiliari, & ad Christum Redemptorem confugere, in eumque credere: Atque ita fidei ratio semper tenenda & sequenda est, sive indicia Regenerationis in me observem, sive non.

10. Quest. sexta: Quomodo dici potest carnalis fiducia, quæ ex parte visitur operibus, cum jubeat nos Apostolus vocationem & electionem nostram certam facere, in bonis operibus abundando: non enim aliter obtine-

tur hæc certitudo, quam arguendo ab effectis ad causam : tunc solum enim certi reddimur, quod fidem habemus, quod vocati & electi sumus, quando fructus fidei in nobis sentimus ? *Resp.* Fatemur quod certitudo de vocazione & electione confiari debet, & augeri possit, ex operibus bonis & fructibus fidei : & tamen carnalem fiduciam dicimus eam, quando quis Christum apprehendit, tunc tantum, quando fructus suos & opera sua observat, laxat vero manus suas à Christo, Christumque minus firmiter apprehendit, quando fructus suos & opera sua bona non observat : nam cum deberet cum *Paulo* (*Rom. 7.*) tanto magis confugere ad Christum quanto magis corpus peccati mortiferi sentit in se ; Langescit, animum despendet, deficit in fide, & discellum à Christo meditatur. Hic enim æger plane ostendit se facere opera sua rationem *cur credat*, non autem rationem *quod credat* ; ostendit se sua opera estimare causam credendi, non effectum fidei, seu signum tantum quod crediderit : imo vero ostendit æger iste, quod putet se admitti ad Christum propter aliquod in se ipso commendabile, non vero ex gratia mea, & propter promissiones Evangelii.

11. *Quæst.* septima : Sed, cum impossibile sit, ut persuasum mihi sit de fidei mea veritate, nisi fructus fidei in me perspexo ; impossibile est ut mea persuasio de fidei meæ veritate non nitatur fructibus fidei : quia fructus observati, sunt medium illud unicum quo utor ad probandum me fidem vivam habere : quo medio deficiente, deficit probatio, & deficit de fide persuasio : atque ita fiducia nisi potest operibus, & tamen propterea non esse carnalis ? *Resp.* Fructus observati, non sunt solum medium probationis quod habeam fidem : quia ipse actus fidei luce sua clarus esse potest, quando Spiritus Sanctus aperit oculos ad reflectendum in opus Dei in me operantis & velle credere, & credere. Sed quod ad presentem questionem attinet, tres distinctiones observandæ sunt. 1. Aliud est fiduciam meam nisi operibus ; aliud fiduciam meam nisi fructibus fidei. 2. Aliud est persuaderi ut credam, vel, quod debeam credere in Christum ; Aliud persuaderi quod crediderim in Christum, seu, quod fidem jam habeam, vel antehac habuerim. 3. Aliud est fidem meam probari posse ex fructibus quos fero ; Aliud vero fructus fidei meæ perspicue observari, & agnosciri à me.

12. Quod ad primam distinctionem atinet : *fiduciam nisi operibus*, importat respectum animæ ad meritum operum ; per quem respectum, fidei ratio eatenus evertitur : fiduciam vero nisi *fructibus fidei*, tantum importat quod anima jam credens respiciat fructus, ut effecta & signa fidei suæ, jam fundata & stabilita in gratia Dei sola. Et hic, quod liceat fructus fidei repicere, ut signa fidei in Christi gratia prius fundata, concedimus : sed, quod liceat

hiceat fructibus fidei, ut operibus nostris, inotis, negamus. Accidit autem iste
pe, ut quando fructus fidei *presentes* p^r nobis ferimus nos respicere tantum
ut effecta fidei, competiamur eosdem fructus fidei *absentes* respicere ut
opera meritoria, absque quibus non audemus ad Christum accedere, e. g.
quando dilectionem erga Deum, timorem, reverentiam, & similes affectus
spirituales sentimus, jam in Christum credimus: quando vero contra,
cordis duritatem, profanitatem & malitiam corrupta natura perspici-
mus, tantum non fœdus gratia dissolvimus, & Christum aliquosque de-
serimus. Et quid hoc est aliud, quam operibus nisi, primo loco, & propter
opera, nisi Christo, secundo loco? Cum contra, destituti operibus bonis de-
beamus primo consurgere ad Christum, & fidei in eum vinculum tenere fir-
miter, ut per eum fructus feramus, secundum illud, (Johan. 15, 5.) Qui
manet in me, & Ego in illo, ille fructum feret. Fatoe or equidem agrum
non hoc intendere; sed contra, fieri posse ut ager in judicio Conscientie pra-
etico statuat in Christum credere, secundum tenorem foederis gratia: Sed
error hic in praxi, est, ex curvitate cordis, quod ut dolosus arcus decipit
jaculantem. Adeo lata est differentia inter judicii nostri dictamen de officio
præstanto, & cordis nostri praxin in officio exequendo: Speculatio mentis,
spiritualis est; motus vero cordis & voluntatis in executione admodum est
carnalis saepissime.

3. 1. Quod ad secundam distinctionem attinet: persuasio, quod jui habe-
am ad credendum in Christum; & quod debeam idcirco ad Deum accede-
re, distinguenda est à persuasione, quod jam crediderim, & in fidem vivam:
ha enim persuasions multis nominibus differunt. Persuasio, quod ex jure
michi facta debeam credere, servit ad gignendam fidem, ad consensum meum
obtinendum in fœdus gratia; ad introducendum me in statum gratia. Per-
suasio vero quod jam crediderim, inservit ad confirmandum me in fœdere,
& ad roborandam fidem salvificam jam infusam. 2. Persuasio quod debe-
am credere, viam sternit ad justificationem: persuasio vero quod credide-
rim, ad sensum consolationis percipiendum facit, propter salutem concessam.
3. Persuasio quod credere debeam, aperit ostium ad applicationem promis-
sionum peccatoribus nondum credentibus factarum, sub conditione fidei, &
solvit omnes objectiones Sarana sumpras ab indignitate peccatoris, & pec-
catorum multitudine, & à sensu ira, qua crediturum detergere possunt à
throne gratia: persuasio vero quod crediderim, solvit omnes objectiones
qua impedit possunt jam credentem in Christum ab applicatione promissio-
num specialium fidelibus factarum. 4. Persuasio quod debeam credere, po-
test esse in multis, in quibus persuasio quod prius crediderim minime locum

habet: persuasio vero quod crediderit, non potest esse in aliquo, in quo prior persuasio quod debeam credere in Christum non est fixa. 5. Ad persuasionem quod debeam credere gigendam, sufficiunt hac tria. 1. Convictio de peccato & ira merita. 2. Christus in Evangelio oblatus, ut plenum remedium aduersus peccatum & iram. Et 3. Mandatum Dei ut credamus in omnem Christi. Ad persuasionem vero quod crediderim, requirantur praeterea & praeteriti & praelentes fructus Spiritus evidentes, & signa indubitate Regenerationis seu novae creaturae. 6. Persuasionis quod debeam credere ratio est, quia Deus dixit se recepturum in gratiam peccatores confugentes ad Christum: persuasionis vero quod crediderim ratio est, quia Deus iam operatus est in me fidem, iam adduxit me ad Christum, & certilem bonorum operum me reddidit. 7. Cognitio veritatis in Evangelio proposita, alit & auget persuasionem quod debeam credere: sed prater cognitionem Evangelii, etiam continuata fidei obedientia nova, & operationes Spiritus Sancti non tantum sibi repetitæ, sed etiam à me observata & agnita, requiruntur ad persuasionem alendam & augendam quod crediderim. 8. Si persuasio, quod debeam credere, vel quod licet mihi credere, debilitetur, cadit ultra persuasio de fide jam data: sed si suspicor quod non crediderim, tunc necessitas persuasionis quod debeam credere inducitur, sovetur & augetur, & jus meum ad secundus gratiae amplectendum magis manifestatur. Quo enim aliquis sentit se miseriorem, & à Deo propter peccata alienorē, morti & perditioni propinquiorum, tanto magis manifestatur esse ex numero injustorum, seu peccatorum, ad quos vocandos Christus venit, seu, ex numero peccatorum, ad quos querendos & salvandos Christus missus est. 9. Denique, persuasio quod credere debeam, animam fert primo ad actum directum credendi in Christum, & adhaerendi ipsi: persuasio vero quod crediderim, non fert animam meam primo in Christum actu directo, sed primo in habitum & actu fidei jam datum, per actu reflexum, deinde in Christum, per actu directum.

14. Quod ad tertiam distinctionem attinet: fructus fidei feruntur, & abundant in multis sanctis se penumero, qui, dum tentatio durat, dum tenebræ gentium ipsorum occupant, difficulter agnoscunt ultiū se fructum præter labruscas ferre: quia in oculis ipsorum versatur sola peccatorum suorum turpitudine, & justitia ipsorum, ut pannus pollutissimus, ipsis apparet: ita ut non audeant, opera sua imperfecta, fructus Spiritus appellare. In hac conditione constitutus David, preceptor (Psal. 51. 12.) ut Deus erexit in ipso eorū novum. Ecce simili conditione, *De mihi finquit Iosua, Cap. 6. 5.* quia homo sum pollutus habeo. Et Job, Cap. 40. 4. & 42. 6. Jam te reddo,

& meipsum abominor: nihil jam videt in se prater peccatum. Aliquando vero lux Spiritus discretionis oritur in animo ad distingendum inter opera bona, & operum imperfectiones, inter partes Spiritus Sancti in nobis agentis, & partes peccati inhabitantis.

15. His distinctionibus praemissis: Ad quastionem respondemus. Quia fructus Spiritus, tempore tentationis, non semper observantur, licet praesentes se offerant observandos: & quia persuasio de fide data, & renovatione facta, concuti potest, aut ad tempus infirmari, quandiu fructus Spiritus & figura Regenerationis non apparent, nisi æger, in hac conditione constitutus, configiat ad Christum, sub sensu peccatorum suorum, sub sensu sterilitatis suæ, & impotentiae ad ferendum fructus; convictus imprudentia tenetur, quod usus sit fructibus fidei olim editis, non tam ut signis Regenerationis, quam ut causis Reconciliationis: & quod innixus sit iis, ut operibus aliquo modo merentibus ut admitteretur ad Christum: seu, convincitur quod opera sua fecerit causas accedendi ad Christum, & credendi in eum: & idcirco convincitur, quod ex parte saltem carnalis fuerit ipsius fiducia. Cum enim ratio ad eundi Christum ex parte nostra, non sit dignitas & justitiae personæ accedentis, Sed Conscientia indignitatis & peccatorum: quicunque in fructuum defectu & in Conscientia indignitatis suæ non tanto magis humiliat se, & ad Christum configuit, quanto magis Conscientia sterilitatis & indignitatis suæ premitur: Na ille querit alias virtutes in se, quas tanquam medicinae faciat inter se & Deum, per quas & propter quas ad Christum adducatur & admittatur. Quoties igitur persuasio, de officio & jure credendi in Christum, debilitatur ex concussione, vel absentia persuasionis de fide jam data, toties dubitantis fiducia comperitur fuisse carnalis. A qua carnali fiducia, veri Israelite procul abesse debent, *Philip. 3.3.* *Nos* (inquit Apostolus) *sumus Circumcisio, qui colimus Deum in spiritu, & gloriamur in Christo Iesu, nec confundimur in carne.* Verumtamen hoc similiter semper tenendum est, quod qui carnalis fiducie convincitur, non debeat recedere a Christo; sed tanto magis humiliari in conspectu ejus; tanto magis configere ad eum; tanto magis justiciam ejus imputatam magnificare; tanto magis per fidem ex Christo vires sugere, ad meliores fructus ferendum; & in ejus nomine officia omnia pro vocatione aggredi, & inchoare, & prosecui.

CAP. VII.

*En quo trahatur Causa Conscientia Regeniti in fascinatione sua
sibi placentis.*

UT hunc Casum facilius explicemus. Non nihil de fascinatione præmit-tendum est. *Baœnairw*, fascino (qua voce utitur *Paniliu*, *Gal. 3.1.*) plerique Grammatici dici volunt quasi *baœnairw* (*θεραπειαν οδον καλειν*) oculis seu aspectu occido, velludo: unde *baœnaria*, fascinatio, & fascinum, quoddam incantationis genus, quo non tantum bestia, sed etiam homines ita lantur, ut nec liberi nec mentis compotes sint, sed sepe ad extremam maciem & mortem deveniant. Fit autem hac incantatio non tantum oculis sed etiam lingua, quæ locutione aperta, vel murmuratione ludit. Est & *baœnairw*, invideo: quia venefica & venefica, qui & quæ venena conficiunt, & incantationibus suis, nempe, beneficis oculis vel verbis, vel aliis malis artibus nocere student, ex invidia id faciunt, quasi fascinatio sit laesio cum quadam invidentia illata: & certè Diabolus (fascinationis primus author) ex invidentia semper ludit. Notat etiam hec vox præstigias, quibus præstigiator solet oculos alterius ira perstringere, ut pro veris rerum speciebus falsas apprehendat. Ab oculis autem ad mentem, propter similitudinem, significationem vocis trahit Spiritus Sanctus, *Gal. 3.1.* In fascinatione generaliter sumpta comprehenditur & fascinatio activa & passiva: in activa fascinatione comprehenditur & primus Author Diabolus, & ejus servus quicunque fascinationis precipuus artifex est, nempe, beneficus vel præstigiator, & simul aliud quodvis hujus mali instrumentum. In fascinatione autem passiva, respicimus solum objectum fascinationis, quod, vel quatenus, documentum patitur. Quando autem fascinationem sumimus magis specialiter, prout ad mentem seu animam pertinet, vox transfertur per similitudinem à corpore, quando errore aliquo perniciose contra Dei veritatem aliquis inficietur & pervertitur: & hic instrumenta Diaboli esse possunt, non tantum servi ejus ex pacto, (qualis videtur fuisse *Balaam*, & *Jezabel* pseudoprophe-tissa, *Apoc. 2.*) sed etiam quisvis irregentus, errore aliquo perniciose irreitus & retentus, eique jam pertinaciter addictus. Imo vero Regeniti non exiuntur ab hoc periculo sive fascinationis activa sive passiva: siquidem etiam Regeniti, in errore aliquo perniciose versantes, poterint facile negotium Diaboli in Ecclesia visibili promovere; aliiq; alias in errorem inducere, & in eo se mutuo obscurare: Non enim frustra discipulis suis dicit Dominus,

nus, (Johan. 13. 40.) *Princeps hujus mundi venis, & nihil habet in me,*
i.e. nullum peccatum originale, vel actuale inveniet in me; nullum opus aut
instrumentum suum, quo uti possit ad nocendum mihi, vel per me aliis, inven-
iet in me, & proinde nihil potestatis aut juris in me haber: quo dicto, in-
nuit non ita se rem habuisse in suis discipulis, eoque etiam admonuit eos, ut
sibi magis à Diabolo caverent: quia Diabolus in sanctissimis discipulis ali-
*quid habet quod suum est, nempe, vitiosam naturam, nondum plene mortu-
 am; cupiditates carnales, vegetas nimium & valentes; ignorantiam, & erro-
 res, aliamque supellectilem multam, & instrumenta multa, quibus uti possit,
 ut & ip is & aliis per eos noceat.*

2. Verum ut ad rem proprius accedamus: etiamsi fascinatio (prout à no-
 bis hic sumitur) astringatur ad errores mentis, (in quibus omnibus, non ne-
 gamus Diabolus versari posse & solere, ut per errorem aliquem mentis, vo-
 luntatem & vita actiones pervertat:) Non tamen in omni errore mentis
 fascinationem specialiter dicitur ponimus. Alii enim sunt leviores & mentis
 & actionum errores multi, non diabolici, sed humani; omnibus etiam san-
 ctissimis communes: à quibus Regenitus nunquam, dum in hac vita agit, li-
 bererit. De quibus Psaltes, *Psal. 19. 12. Erroris quis intelligat?* ab oc-
 cultis innocentem me pronuncia. Neque in genere fascinationis, de qua no-
 bis inquirendum est, eas deceptiones ponimus: quæ impiis & perversis homi-
 nibus propriæ sunt, quales sunt inventiones & fabrications malæ, ex desti-
 nato consilio excogitatae, quibus intenti sunt improbi & crassi hypocrita, sibi ipsis concisci nequitæ suæ: De quibus Paræmiastes, *Pro. 14. 22. Nonne errant (inquit) qui fabricant malum?* id est, non est dubium quin errant:
 sed tamen, quia Conscientia intus ipsos condemnat & sponsumero morder,
 usque dum desperatè peccando, cauterio inuratur; non referimus hoc ge-
 nus deceptionis ad fascinationem de qua nunc acturi sumus. Nam fascina-
 tio, quam nos inquirimus, est in eo deceptionis genere in quo aliquis decipi-
 tur, & decipi se nescit; in quo errans & deceptus errorem suum putat esse
 nullum errorem; imo vero putat esse veritatem perutilem, observatione &
 acceptatione insigniter dignam: qualis fuit deceptio quadringentorum pseu-
 do-prophetarum *Achabi*, qui, à spiritu impostore seducti, consilium dabant
Achabo, (quasi divinitus missi) ut in *Syriam* descenderet contra *Ramoth*
Gilead, *1 Reg. 22.* Neque fascinationem hoc in loco estimamus omnes hu-
 jus generis præstigias Diaboli, sed illas præstigias tantum, quæ versantur
 circa Religionem; circa veritatem Ecclesiæ revelatam, & quæ tendunt ad
 perniciem Ecclesiæ, aut animarum perditionem. Denique, non veniunt no-
 bis in fascinationis rationibus computandæ omnes tentationes ad errores

periculosos, nisi efficaces fuerint & effectum fortiantur præstigia jam recepta in animis hominum tanquam vera, bona, & omni acceptatione digna. Quandiu enim Diabolus tentat tantum Regenitorum animos, & præstigarum suarum splendorem iis ostentat, & non obtinuit ut error oblatus imbibatur, non obtinuit ut pro veritate error habeatur, non obtinuit ut in corde retineatur & foveatur; Tandiu tentatio Diaboli, non autem fascinatio, dicenda est: Incepit quidem Satan per tentationes suas incantare ut fascinaret: sed Conscientia Regeniti non est fascinata dicenda, donec errorem imbibet.

3. Pro instituto igitur nostro, sufficerit fascinationem sic describere. [Fascinatio, est, Spiritus impostoris vehementior operatio, qua noxiū aliquem errorem in dogmate vel praxi, (doctrina sana contrarium, sed sophistis præstigiis depictum) pro veritate incautis hominibus obtrudit, iisq[ue] efficaciter persuadet ut errorem eum confidenter amplectantur, strenue defendant; & zelo, non secundum Deum, propagent.] Ad explicandam descriptionem hanc, dicimus, 1. Fascinationem esse operationem Diaboli vehementiorem, in qua Diabolus permittitur ingenium suum & vires suas exere & liberius exercere. In omni ergo fascinatione prevalentis seu efficaci, corcurrit judicium Dei, seu aliquid judiciale in laxantis Tentatoris habenis, ut per fascinationem unus gradus peccati per alium gradum subsequentem puniatur. Non mirum igitur si Imposter intentius operetur, ubi per potentem Dei manum non restringitur. 2. Dicimus fascinationem intendere errorem aliquem noxiū, nempe, ad perniciem Ecclesia, vel perditionem animarum tendentem: Non quod aestimemus ullum peccatum mortis meritum secum nos trahere, (siquidem omnis peccati ripendium est mors;) sed quia non tam laborat Diabolus in erroribus minus noxiis seminandi & propagandi, quam in iis qui maxime ad Ecclesiam dissipandam, aut ad professores Religionis à veræ & salutifera Religionis semita divertendum faciunt. Et hunc in finem, nullum non movet lapidem, ut veritati tenebras offundat, & errores maxime perniciosos cudit & disseminet. Interim, non est ille otiosus etiam in minutioribus erroribus seminandi, ut rixas & contentiones in Ecclesia excitet, quibus tempus pretiosum & edificationi in veritate debitum consumatur in frivolis nugis ad contentiones comparatis, ut ad errores crassiores viam sternat, & hominum animos preparet. 3. Distinguimus errorem in dogmate & in praxi: nam licet non poterit esse error in praxi, sive in externo cultu Dei, sive in regimine Ecclesie, sive in conversione & vita communi, quem quis mordicus tenet & defendit, qui non etiam coniunctum habeat errorē in dogmate; alioqui enim non est sana

sana doctrina contrarius: error tamen in dogmate esse potest, ubi in præcisi³
externa error non observatur, sed consensus & harmonia inter partes dissiden-
tes manet. 4. Præsupponimus errorem noxiūm *sophisticus præstigiis
depictum*: aliter enim dici non posset discipulus Christi, si error propriis
suis coloribus visendus exhiberetur; si, quam contrarius sit sana doctri-
næ rationibus ei demonstraretur; si quam perniciem Ecclesiæ & homi-
num animabus afferret ab eo perspiceretur: hic enim quis sana mente præ-
ditus, ab errore, ut à profundo putoe, declinaret: sed Satan etiam proponit
errorem quasi veritati divinae & rationi sana maxime consentaneum; quasi
credenti salutarem & Ecclesiæ utilem; & sub prætextu aliquo adeo am-
bilem, ut error ille dignus judicari debeat: in quo defendendo & propagan-
do, omnes nervi intendi debeant. 5. In fascinatione præsupponitur *persua-
sio fascinata*, eaque supra omnem probationis allata vim firma: hic enim
imprimis erroris efficacia apparet, quando Impostor ex conjecturis probabi-
libus, ex prætextu utilitatum, & sophistis aliis ratiocinationibus, persuasit
homini conclusionem de errore inferendo tam firmiter deductam esse, quam
si oraculum divinum recte intellectum propositum fuisset. Quomodo Spi-
ritus Impostor hanc persuasionem operetur, nihil attinet hic inquirere: ha-
bent enim Spiritus suam rationem & viam nobis incognitam, qua conceptus
suos invicem communicent. Satis est quod Scriptura nos docuit Satanam
objectiones suas adversus fidem nostram posse formare, easque tanquam ig-
nita re contra nos contorquere; & posse persuasions falsas & erroneas
imprimere, qualis erat illa persuasio Galatarum, (cap. 5. 8.) quia non pro-
venit ex eo qui vocavit eos. 6. In fascinatione notamus *ardorem zeli spu-
rium* in fascinato, ad defendendum & promovendum errorem quem am-
plexus est: hoc enim studiose curat Satan, quando fermento suo fermenta-
vit aliquam massæ partem, seu membrum aliquod visibilis Ecclesiæ, ut totam
etiam Ecclesiam fermentet eodem errore.

4. Atque ut hæc adhuc clarius perspiciantur, inquirendus nobis, primo,
An hujusmodi fascinatione acciderit, vel accidere possit Regenitis? nam, de
irregularibus, de improbis, & de Diaboli mancipiis, nulla quæstio est. Se-
condo, quænam sunt effecta & indicia fascinationis? Et tertio, quænam sunt
ejus causæ? quibus breviter nominatis ad curationem hujus mali veniemus.

5. Quod ad primam quæstionem attinet. *Resp.* Quod ejusmodi fasci-
natione accidere possit Ecclesiæ vera membris etiam regenitis, apparet: quia
ab hoc fascinationis genere Apostolis metuebat Corinthiis, 2 Cor. 11. 3.
Metuo (inquit) *ne quo modo serpens ille Evans seduxit calliditate sua, ita
corrupta mentes vestre degenerent à simplicitate qua est in Christo.* Simi-
liter,

liter, metuit etiam Colossensibus ab hoc malo, *Col. 2. 4.* *Hoc autem dico (inquit) ne quis vobis imponat, probabilitate sermonis : & ver. 8. Videte ne quis sit qui vos depradetur per philosophiam & inanem deceptionem secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum : & ver. 18. Nemo adversus vos Iudicis partes sibi ultra sumat, in demissione animi, & cultu Angelorum, invadens in ea qua non videt. Unde, quod malum hoc invadere possit etiam Regenitos, perspicuum est. Quod autem Regenitis actu acciderit, testatur experientia : Christus enim (*Apoc. 2. 20.*) alloquens Ecclesiam Thyatirensem, dicit, *Habeo adversum te paucā, nempe, quod pēmitiū mulierem Jezabel, qua se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis que simulacris immolantur.* Et *Paulus* in Galatis rem totam apertissime explicat : primo enim, Spiritus Impostor, per pseudapostolos, seduxerat eos à doctrina gratia, & efficaciter fascinaverat eos, *Gal. 3. 1.* *O amēnes Galata, quis vos fascinavit ne obsequeremini veritati ?* Secundo, error quo irretiti sunt, fuit maximus, *Gal. 1. 6.* *Miror vos ita cito, desertō eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium :* Et (*Gal. 5. 2.*) periculum erat ne Christus illis nihil prodesset : Et ver. 4. prope erant ne exciderent à gratia. Tertio, errabant & in dogmate & in praxi : in dogmate, quia per Legem justificari se posse putabant, *Gal. 5. 4.* In praxi autem taxat errorem Apostolus, *Gal. 4. 10, 11.* *Dies observati, & menses, & tempora, & annos : mensu de vobis, ne frustra laboraverim apud vos.* Quarto, error eorum larva & fuso mentis veritatis incrustabatur, ita ut praecepide oblatum errorem arriperent : cap. enim, 4. 9. convertebant se, absque omni ratione, retrorsum ad impotentia & egena elementa Legis ceremonialis jam abolitæ, quibus jam, post tempus abolitionis constitutum, servire volebant : & ver. 21. volebant esse sub Lege, seu, scēdere legali, hoc est, re ipsa sub maledictione Dei. Quinto, erat in iis perniciosi erroris hujus non *opinio* levis, sed *persuasio* plena : & persuasio hac (ut habetur, cap. 5. 8.) non profecta est ex eo qui vocavit eos, hoc est, non à Christo ; non à Spiritu ejus, qui est Spiritus veritatis. Unde igitur ? Certe non nisi à Spiritu impostore. Sexto, spurius zelus hic manifestus erat, & in pseudapostolis seductoribus à Diabolo prius fascinatis, & in ipsis Galatis, eorum opere fascinatis, cap. 4. 17. *Depereunt vos (inquit) non bene, immo excludere vos volunt, ut se depereatis,* hoc est, ac si dixisset, præpostero erga vos zelo feruntur ; rationem salutis vestræ non habent ; præ desiderio faciendi vos discipulos suos, excludere vos volunt, nempe, à societate Christi & Apostolorum, ut ipsos depereatis, & sequaces ipsorum discipuli fiat. Quod autem*

autem ad ipsos Galatas attinet, qui fascinati erant : desierant fere jam amare Apostolum Paulum absentem, per quem ad Christum adducti sunt, & quem, dum præsens esset, magni faciebant ; in cuius gratiam oculos (si fieri licitum fuisset) impendiscent, ver. 15. Imo vero, ex spurio hoc zelo & studio erroris sui, amorem suum pristinum erga Apostolum, in odium fere converterant, sicut de iis conqueritur Apostolus, ver. 16. *Num inimicus factus sum vobis (inquit) dum vobis vera loquor?* Ex his satis constat Regenitos obnoxios esse huic malo, nisi vigilant, & sedulo orent Deum ut ipsos ab impostura custodiat : multi enim ex Regenitis, instar agnorum vel ovium, admodum simplices sunt ; & jam recens ad Christum conversi plerique, omnem speciem pietatis in aliis reverentur ; nec facile in seductoribus (qui pietatem præse ferunt) dolum ullum suspicantur : unde inculti ab hominum blandilquentia saepe decipiuntur, & in errorem saepe trahuntur, sicut innuit Apostolus, Rom. 16. 18.

6. Quod ad effecta & indicia fascinationis efficacis actinet : quia effecta fascinationis activæ, sunt indicia passivæ, utraque nos conjungemus : nam re ipsa eadem sunt in subiecto fascinato, licet alia atque alia ratione dicenda sint & effecta fascinationis, & fascinationis indicia : Nam effecta Spiritus impostoris fascinantis in fascinato producta, sunt indicia fascinationis passivæ, seu hominis jam fascinati. Hæc autem effecta seu indicia fascinationis, licet multa sint, Nobis tamen sufficerit aliqua tantum notasse. Primum igitur & præcipuum esto, dogmatis alicujus veri rejectio, & contrarii dogmatis falsi, ex hallucinatione, apprehensio. Hoc voco primum & præcipuum indicium : nam, nisi hoc indicium adsit, reliqua indicia, licet periculosa conditionem illius in quo reperiuntur ostendant, non tamen, nisi cum hoc indicio conjuncta, fascinationem probant. Hoc indicium in Galatis notat Apostolus, cap. 3. 1. *O amici Galata, quis vos fascinavit ne obsequeremini veritati?* ubi veritatem ab iis abjectam indigitat, & obedientiam negatam veritati prehendit.

7. Secundum effectum & indicium, est, *spuria persuasio*, qua fascinatus falsissimum errorem pro firmissima veritate apprehendit & amplectitur, in eoque tanquam in veritate divina sine hesitatione acquiescit. Voco autem fascinati *persuasionem spuriam*. 1. Quia non est à Spiritu Christi : & hoc nomine Apostolus, (Gal. 5. 8.) taxat persuasionem Galatarum ut spuriam. 2. Quia hac persuasio nec ntitur expresso Dei Verbo recte intellecto, nec ratione aliqua ex Verbo Dei rite deducta. 3. Quia persuasio de erroris veritate plenior & confirmator videtur esse, quam persuasio illa quam fascinatus habet de manifesta veritate multorum articulorum fidei : Verum tamen

cum ad probationem ventum est, vera fides, licet infirma, fortior comperitur ad sustinendum tentationum impetum & persecutionis onus, quam illa spuria persuasio. Quia de causa, Apostolus non dubitat, quin Galatae renunciaturi fuerint errori, licet de ejus veritate persuasissimi videbantur Denique *spuriam* voco hanc persuasionem : quia ortum suum & robur sumit, non à consensu cum veritate, sed à symphoniam cum carnali aliquo affectu, cui error ad blanditur. Propter cuius blanditias & lenocinium, carnalis & corrupta ratio facile in partes trahitur, ut pertinaciter errori adhæreat, eumque strenue defendat.

8. Tertium indicium, est, schisma seu divisio in Ecclesia visibili, ab hac fascinatione ortum habens : atque hoc effectum facile comitatur vel sequitur priora duo: ubi enim error in dogmate, vel agendi regula, semel obtinuit, & pro veritate se venditavit, statim oriri dissidia & contentiones inter eos qui veritati adhærent, & eos qui errorem defendunt, necesse est. Et in hoc Casu Autorum schismatis culpa est maxima, sicut innuit Apostolos, distinguens divisionum Autores & seductores, ab iis qui dividabantur & decipiebantur, & qui divisionis & seductionis, non autores, sed fautores erant, Rom. 16.17. *Precor vobis, fratres, (inquit) ut observetis dissidiorum & offendiculorum autores, contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis: qui enim tales sunt, non serviant Domino nostro Iesu Christo, sed suis ventribus.*

9. Quartum effectum, seu indicium, est, stultitia & quasi amentia fascinatio, qua appetit partim in errore recipiendo, partim in eo defendendo & promovendo : sive enim error receptus consideretur, falsitas est & deceptio, sive subita ejus receptio absque probatione, stultitia est; sive respiciamus damnum ex ejus propagatione fluens, à fascinato minime pensatum, amentia est: neque sécūs se res habere potest: Nam dogma erroneum, etiam si prima facie speciem aliquam habeat pietatis vel prudentiae, comparatum tamen ad Scripturæ & rectæ rationis regulam, vanitas, falsitas, & mera impostura est, sicut de erroribus suo tempore gliscentibus in Ecclesia Apostolus observat Col. 2.23. *Speciem (inquit) seu prætextum habent sapientia in cultu voluntario, & submissione animi: non tamen ullius sunt pretiosi: & v. 18. loquens de erroris autoribus, dicit eos turgere carnis sua sensu, temere in gentes se in ea quæ non vident. Et Gal. 3.1. Apostolus vocat Galatas amentes: quia errorum prædictum admirerant. Quod vero ad subitam erroris receptionem attinet, appetit stultitia, quia error propter speciem quam præ se fert sanctitatis & veritatis, temere sine disputatione & sine disquisitione atripit. Hanc stultitiam admirabundus respicit Apostolos, Gal. 1.6. Mi-*

per vos ita cito, deserto eo qui vocavit vos in gloriam Christi, transfigurari in aliud Evangelium. Cum enim vix obtineri possit à multis, ut aliquam partem sanæ doctrinæ capiant, etiam post aliquot annorum labores fidelium Pastorum: usū tamen venit, si offeratur ipsis error, ut subito videantur eum satis intelligere: & certe nimis cito errorem intelligent, & paucis diebus in hoc arguento adeo peritis evadunt, ut quemvis ad disputationem-hac de re parati sint lacestere: in quo argumento tamen, quanto sibi videntur disertiores, tanto comperiuptur amentiores. Deniq; stultitia & amentia appetat in eo quod damnum ab errore suo productum non considerant: schisma enim illis nihil est; lacerationem corporis Christi non curant. Atq; hoc nomine Apostolus taxat Corinthios; quod de levi contendentes inter se, (utpote de Doctorum suorum excellentia) Christi corpus lacerarint, Christi Dominium discerpere, gloriamque ejus hominibus communicare non dubitaverint; aliaque multa incommoda Ecclesia intulisse non curaverint: quæ mala, Corinthii minime considerabant; nec demonstrata, astimabant prout oportuisset.

10. Quintum indicium seu effectum fascinationis, est, fascinorum superbia & inanis gloriatio in errore suo, 1 Cor. 3.21. gloriabantur Corinthii in hominibus & in sua secta ducibus: eoque nomine, alii alias præ se despiciebant & contemnebant. Et hanc notam Sectariorum designat Apostolus, 2 Tim. 3.2. quod fuerint jactabundi, glorioosi, superbi: Et ex hoc fonte, Col. 4.18. Judicis partes assuebant Sectarii, adversum eos qui sua ipsorum sententiaz, non subscribebant & temerè turgebant in carnis sua sensu. Sic, Apoc. 2.24. Sectatores Jezebelis pseudoprophetisa, Orthodoxos tanquam rudiores & ignaros despiciebant; quasi alta mysteria & spirituales profunditates, vera Religionis, scilicet, (ut putabant Sectarii) non potuerint capere. Quæ tamen mysteria erant merè præstigiaz & profunditates, non Dei, sed Satanae. Verū hujusmodi fascinationis vera dogmata minoris sunt momenti, quam ipsorum dilectus error; & omnes, qui idem eum ipsis non sentiunt, exiguae sunt apud eos estimationis, etiamsi in reliqua omnivitate consentiant.

11. Sextum effectum seu indicium fascinationis efficacis, est, zelus immoderatus, præposterus, & spurius. Hoc indicium in genere observavit Apostolus in Israëlitis infidelibus, Rom. 10.3. *Zelum* (inquit) *habent Dei, sed non secundum cognitionem.* In specie autem, zelus hic spurius, 1. vehementior est & ardentior quam zelus secundum Deum solet esse in Regenit. Error enim ille, pro quo contenditur, naturæ corruptæ fecitus est: & propterea naturam corruptam amicam haber, & in omnibus sequacem, sine oppositione & contradictione. Conscientia enim in hoc Casu errante, & non tantum non reclamante, sed per deceptionem conscientię & instigante

ad errorem defendendum, Non mirum est propensissime ferri naturæ corruptionem ad suorum suum erroneous quaqua potest ratione alendum, augendum & confirmandum. Zelus autem secundum Deum solet esse remissiori quia non tantum habet conjunctum timorem Dei moderatorem, qui temperet & frænet ejus ardorem ne excedat, sed etiam habet conjunctam corruptam naturam, & affectus carnales nondum satis mortificatos, cum quibus fluctari necesse est novam creaturam, ne ab iis planè extinguitur. Cujus rei testimonium, est, experientia omnium Regenitorum, qui, in omni re bona, zelum suum remissiorem, frigidorem, & obtusorem quam par effet, observant. 2. Zelus hic spurius aut reperit aut reddit fascinatum adeo tenacem erroris, ut parvior sit ad recipiendum aliud errorem quam ad eum errorem dimittendum pro quo dimicat: idque evenit partim ex necessitate, partim ex prava voluntate. Dico *necessitate*: quia uno dato absurdo multa sequuntur: & impossibile est errorem ullum defendere, nisi per errores alios. Dico *prava voluntate*: quia, quando fascinatus in disputatione ita irretitum se videt, ut necesse habeat, vel illum dimittere errorem, vel alium errorem admittere, eligit potius aliud errorem admittere & defendere, quam receptum errorem rejicere. Zelus autem secundum Deum, studiosus est omnis veritatis, & alia dogmata vera non minus diligit, quam illud quod adversus erroris imperium defendit; nec sinit Orthodoxum pro defensione ullius dogmatis, veritatem ullam vendere. Contra, si habet zelus spurius: nam, si in comparationem veniant plura dogmata vera cum errore quem fascinatus imbibit; fascinatus multo acrius propugnat errorem suum, quam veritatem quam novit, & agnoscit maxime esse necessariam: ut appareat in Pharisæis, qui misericordiam, justitiam & fidem, reliquaque mandata Dei irrita reddebat præ studio traditionum suarum, (*Mattb. 15.6.*) Id quod etiam observare poteramus nos, (non multis retro annis) in pontificiarum ceremoniarum Patronis, qui graviora peccata impunita permisissent potius, quam meram omissionem cærenomia leviuscula tolerassent. 3. Zelus spurius nimium diligens est ad communicandum & disseminandum, quaqua ratione potest, errorem suum, per modum doctrinæ. Et certè hujusmodi hominum sermo serpit ut gangrena, 2. *Tim. 2.17.* Et panum fermenti corruptit totam massam, *Gal. 5.9.* In quo Casu Christus monebat discipulos suos, ut cavearent sibi à fermento Pharisæorum, quo illi operam dabant, ut totam Ecclesiam fermentarent. Et efficit hic zelus (sicut experientia notum est) ut fascinati nulli parcant labore, quo alios in erroris sui communionem trahant: ut videre est etiam in Pharisæis, qui circumibant mare & terras, ut proselytos facerent, *Mattb. 23.15.* 4. Zelus spurius in fascinatis nimium propenderet

in estimationem de coram eorum, qui erroris sui sequaces sunt; & simul affectat amorem & estimationem apud eos, qui eodem cum ipsis errore imitantur. Id videre licet in schismate Corinthonum, quoniam alii hujus Doctoris discipuli dici volebant, ali vero illius discipuli audire malebant: & singuli in suis Antesignanis gloriabantur, 1. Cor. 3. 5. 21. Sic etiam seductum duces in suorum discipulorum multitudine, aut carnali aliquâ excellentiâ vivissim gloriabantur. Quod autem ad verum zelum attinet, raro & in paucis vehemens comperitur: nam in dilectionis officiis, Orthodoxi frigidiores solent esse, & opus habent frequentioribus hortationibus & exhortationibus, ut idem sentiant & se mutuo diligant. Hunc spurius zelus observabat Apostolus in Galatarum seductoribus, & in Galatis seductis, Gal. 4. 17. *Daper-
renni vos sed non bene, etiam vos excludere volunt,* (scilicet à Dei & no-
stro consilio) *ut se desperant.* 3. Denique, spurius zelus in fascinatis nimil propendet in contemptum & odium eorum qui errorum suum op-
pugnant. Simul enim ac schismata orta sunt inter Corinthonios, orts sunt eti-
am diffidit, 1. Cor. 3. 3. & 2. Cor. 12. 10: *Et de eo in Galatis conqueritur
Apostolus, Gal. 4. 16. Num vero factus sum vobis inimicus, quia verita-
tem vobis dico?* Atque hinc de effectis & indiciis fascinationis sufficiant
pro instituto nostro.

12. Quod ad causas attinet, varia illæ quidem sunt, & ex his aliae effi-
cientes principales, aliae administræ, aliae meritoria & adjuvantes: quas
causas omnes & instrumenta, Deus, pro sua justitia, potentia, sapientia &
bonitate regit & moderatur ad gloriam suam & Ecclesie bonum. Huc per-
tinent ea quæ Apostolus, 1. Tim. 4. 1, 2. discedunt quidam à fide, atenden-
tes spiritibus impostoribus, & doctrinâ Dæmoniorum, in hypocrisâ loquen-
tiâ mendacium, & cautorio inustam habentium suam Conscientiam. Ubi,
1. prædicti discessione futuram à doctrina Apostolorum, seu, à fide cjr-
ica usum rerum licitarum; & admissionem futuram contraria doctrine fal-
sa: cuius autores designat *Spiritus impostores*, seu, homines Diaboli spiritu
actos. 2. Modum sequendi notat fore per mendacium in crassâ hypocrisi
prolatum. 3. Ne quis miretur quoniam fieri posse, ut audeatne aliqui mendaci-
um contra Conscientiam proferre, causam obseruat, nempe *confessionem
cautorio inustam*. Et 2. Cor. 13. 14, 15. de prestigitatoribus loquens, Oper-
arii (inquit) sunt subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non
mirum: ipse enim Satanas transfiguratus in Anguina invictus. Non ergo
mirum, si ministri ejus transfigurantur velut ministri iustitiae. Ubi ob-
servat Apostolus, inter varios modos quibus soleat Diabolus hominibus im-
ponere, unum genus stratagematis esse mensuram pietatem, simulare zelum Dei;

& autoritatem à Deo pretendere, ut incantos capiat. Quib[us] fallaciā quicunq[ue], decepti sunt, facile & ipsi induunt similem tunicam: nam decepti decipiunt alios, pretendentes Scripturas, ut contra Scripturam dimicent; & sanctitatis speciem præ se ferentes, ut officia sancta impediant.

13. Quod autem ad receptionem errorum attinet: satis est propensionis in nativa cordis nequitia, & imperscrutabili ejus perversitate, de qua Deus agit, *1er. 17. 9.* Et causam unam inter multas assignat Christus, nempe, ignoranciam veritatis revelatae, *Matib. 22. 29.* *Erratis (inquit) nescientes Scripturas, & virtutem Dei.* Et Apostolus (*Gal. 5. 20.*) enumerat contentiones, simulationes, hereses, seu, sectas, inter opera carnis. In specie autem, (*1 Tim. 6. 10.*) *ut appetitas seu, concupiscentiam pecuniarum, notat causam esse aberrationis à fide, & multiplicis maledictionis Dei insequentis.* Idem judicium est Apostoli de autore divisionis in Ecclesia, nempe, quod quisquis autor est schismatis servus sic (in hoc opere saltem) ventris sui, seu cupiditatis alicujus carnalis, etiam si sibi & aliis videatur sanctissimus: stat enim sententia Spiritus Sancti qui corda hominum explorata habet, *Rom. 16. 18.* *Ejusmodi homines (inquit) Christo Domino non serviantur, sed suo ventri, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Et de his testatur *Judas. 16. 19.* quod sint murmurationibus & querelis dediti, & cupiditates pro regula habeant: *H[abent]i sunt murmuratores, queruli, secundum desideria sua ambulantes.* *Et os eorum loquuntur superba, admirantes personas quae suis gratia.* *H[abent]i sunt qui seipso segregant, animales, Spiritum non habentes: carnem maculant, dominationem spernunt, majestatem blasphemant.* De his Prophetauit *Paulus, 2 Tim. 4. 3, 4.* *Eritis (inquit) tempus quum suam doctrinam non sustinebunt: sed, ad sua desideria coacervabunt sibi Doctores pruriens avibus:* *& a veritate quidem aures avertentes, ad fabulas vero divertentes:* *Quo in loco causam meritioriam & adjutricem fascinationis receperit statuit Apostolus, nempe, cupiditates pravae:* unde sequuntur *aversio à sana doctrina, & pruritus audiendi nova dogmata quæ conscientiam ipsorum cupiditatibus, & electio ministrorum ipsorum doctrina respondeat ipsorum affectibus.* A quibus doctoribus monet Christus discipulos ut sibi caveant: *Caveete (inquit) a pseudopropheta, qui vensunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:* qui pseudopropheta non discernuntur per externam conversationem: quia hic agni innocentes videntur, sed per doctrinam falsam quæ sunt propria ministerii opera, ex quo fonte peccati fructus sequuntur, & per eos doctrina sua fructus, lupi rapaces esse dignoscuntur, quamecumque larvam pietatis & sanctimonie inducent. Causa autem hujus mali meritioria apertissime exprimi-

lxiiij. THE OLOGY OF REGENITOS. AND CONTROLERATION OF HERETICISM. 247
expriment, 2 Thess. 10. 11. Quae amorem veritatis non operum, ne
salvi fuerint: ideo mittet illis Deus efficaciam erroris, ut eredant mendacios.
Quod Dei iudicium etiam ad perditionem usque prosecutur solos repro-
bos; aliquousque tamen attingit etiam Regenitos: quia aliqui ex iis pravis
cupiditatibus ad tempus nimil indulgero compertuntur: nam veritatem
quæ posset istas cupiditates jugulare, non recipiunt cum dilectione ut par-
ficer: idcirco Deus sinit eos errore contrario infici, & acerbos ejus fructus
comedere, ut castigati, resipiscant, & amarum errorem una cum cupiditate illa
prava, quæ errorem genuit & nutritivit, abjiciant. Tocum autem hanc rem
Deus in sapientia sua, & iudicio iustissimo, sanctissime simul & potentissime
ita regit & gubernat, ut veritati sua nihil decedat; nec iactura fuit ullius a-
nimæ electæ: sicut certos nos reddit Christus, loquens de efficacia errorum
in pseudochristorum ore, Matth. 24. 24. Edent (inquit) pseudochristi &
pseudoprophetæ signa magna & prodigia, ut decipiatur (si fieri possit)
etiam electi. Idem manifestum est ex Apostoli verbis, 1. Cor. 11. 18. 19. An-
dido schismata esse inter vos, & ex parte credorū nam operis ut hæretici ori-
antur inter vos, ut qui probati sunt, manifesti fiant: Ubi decretum esse a
Deo ostendit Apostolus permittere ut hæretici orientur, & non schismata
tantum: ut sic magis manifestetur veritatis sue splendorem, aliorum cupidita-
tes in apertum producat: alios castiger, alios perdat, & fidem suorum exer-
ceat & probet; ut manifestum faciat (ad occludendum os calumniato-
ribus) veritatem in majori esse pretio apud verè fideles, quam bona
terrena, vel vitam-hanc mortalem, qua in discriben venire solent in de-
fensione veritatis, & contentione pro fide contra Hæreticos corrumpe-
fatores.

1.4. Malum hoc in quibusdam incurabile est, nec facile curatur in Rege-
nitis: idque quatuor ob causas. 1. Propter radices alias cupiditatis carna-
lis, unde error oritur & alitur; cuius radicis fibræ adeo multæ sunt, & aliz
alias implicata, ut non nisi speciali Dei potentia evelli possint. 2. Propter
præstigias sophismatum, quæ oculos mentis ita perfirgent, & persuasione
falsam confirmant, ut non possint facile veritatem oblatam discernere. 3.
Propter novas & repetitas subinde tentationes Diaboli, qui ut opus suum
tueatur nullum non movet lapidem; & nova sophismata suggesto fascinato,
quibus solida argumenta ad refutationem allata cludit; suspiciones de oppo-
sita veritate, & de Orthodoxis adversus errorem disputantibus gignit & fo-
vet, ne ex possessione ejiciatur. 4. Propter iudicialem plagam, quam Deus
inflixit fascinato, ob alia ipsius peccata quæ fascinationem attraxerunt, aut ei
viam aperuerunt. Non tamen his desperandum est de fascinatis, sed ma-

Non audiis laborandis, quia ab erroris provocantur, sicut ex exemplo nobis est Apostolus Gal. 5. 12. Cuiusdam inquit de tubili la Domini, quod non aliter suum erit. Et cap. 4. 19. Filioli nisi, (inquit) quis inter nos parvulus domino Christo fuerit in nobis, non sumus.

15. Primum igitur orthodoxi Pastores, sicut dicit Christi ministros, sanctam doctrinam frequenter proponere debent fratibus. Hoc jubarit Apostolus (1. Tim. 4. 6. & 1. Tim. 4. 1. 2.) peruidens has fastidiosas venturas, & gravissimam horrationem excitat Pastores, ut predicent verbum, inservient temperante, in tempore vero, obsecrant & increpant cum omni patientia & doctrina, 2. Disputandam est cum fastidiosis de errore illo quo inficiuntur, ut argumentis ex Scriptura deducatis, erroris sui convincantur, sicut docentur exemplum Pauli, cui cum negantibus Resurrectionem fuit, 1. Cor. 15. & cum querentibus justitiam ex Lege, Epist. tertia ad Gal. 3. Mortandus est fascinatus, ut accuratè se examineret de cordis sui conditione, scilicet, quomodo afficiatur, ut erga veritatem agnoscatur, & erga cupiditates carnales: Si quis enim, despexit veritatem revelatae, superbit in opinione sua virtutis vel excellentiae, sive in cognitione, sive in alio quovis dono; vel, si quis indulget cupiditatibus carnali, idolumque erigit in corde suo, quando Deum confundit de dubio alicuius solutione; Non mirum est si responsum capiat, quem accepit Balas, secundum Idolum in corde suo erectum. 4. Rogandus est ager ut studeat humiliari, suspicetur cordis sui nequitatem, obsecrat lezacionem pravorum affectuum, qui Conscientia suum faciunt facile, & ostium aperiant Diabolo, efficiuntque ut Conscientia, qua gravis constitutio officia perfidare parata erat, sedulioris consilium suggerat. 5. Monendus est ager, ut Christi gratiam frequenter & serio imploreret, ut fidei & responsionis actus edat feedum; ut officiorum Christi rationem habent speciem, ne sine ea ociosa esse sit infrugescere versus se; nam quisquis non sequitur Christum, ambulabit in tenebris. 6. Mortandus est ager, ut caveat ne scismaticis corruptis, aut impunitate aliquam polluti, Spiritum Dei Sanctorum contristeret, qui ipsam in omni veritate aliqui deduxerent. Sed studeat in bona conuersatione sua se sancte gerere, & Deo se probare. Scripturas fecundum, & media omnia ad Scripturam genuinem sensum inventandas, in omnibus attentus, ne sapiat supra id quod scriptum est. 7. Inquirat accuratè Pastor ab orthodoxis aegri amicis, quam affinitatem habeant affectus & mores fascinati cum errore illo quo infecti sunt. Cujus consilio ratio est, quis omnes errores, & heres omnes, & omnia falsa dogmata quibus turbantur Ecclesia, in hominum affectibus, de prædicti locum habent, priuilegium in apertam professionem prodcant. Et hi affectus corrupti & præxes vitiosi, nisi a fidelibus

deliberat observantem, condamnatur. & mortuè corrigantur.) statim inter-
fescunt, & vices colligunt prius negligenciam & tolerantiam Gubernatorum,
et mortis hominum magis magisque polluunt & corruptuant. Tandem in Ec-
clesia, corruptione Patrocos aliquos inventant, qui virtuosus illas praves excus-
sent & defendant. ita de specie aliqua venitatis & sanctitatis eas inter-
fescunt, proficentes palam dogma eretorum, quod aliis propinque & obtrus-
dant. Et hi patroni errorum vocantur à *Ponte*, *Ministri Sarana*, & *fratres
fratres*, 2 Cor. 11:16. & impuri spiritali impostores, 1 Tim. 4:1. Et à *Juda
v. 4*, dicuntur *homines* olim destinati ad hanc *condemnationem*. Et 2 Tim.
2:20, vocantur *vasa de decoris*, in qua stercus hoc errorum conjicitur, ad as-
sideriorum peccatum paniendum, & aliorum peccatum purgandum in famulis
Dei. Fideles enim qui errore praktico infiebantur, statim ac praeceos sub-
turpititudinem depictam vident in erroris dogmatici examinatione & refuta-
tione, eam cum abominatione rejeicunt, renunciantes & errori dogmatico &
suo pristino errori praktico: *Acque ita dominus Dei purgatur.*

16. Quia res tota ut inclusus dignoscatur, respiciamus repululationem iner-
rorum, qui nostris temporibus in Orthodoxorum vexationem longè latetq;
jam serpunt, & Ecclesiæ Dei infestant: in quorum resuscitatione & propa-
gatione licet Dei manifestum judicem aduersus pravos affectus &
corruptos mores eorum qui proficiunt fidem Christianum. Non sunt elli (ad
missis notis est) plerisque Evangelios secundum opidientes suas incen-
dere, & ut ad normam Legis divinae vitam suam conformaret minimè stude-
re. Quid inutrum ergo quod Deus aliquos ex his tradidicerit in manus impuri
& impudenter spiritus, qui ipsi perfundent aperte sine rubore proffer-
ter se postquam ad Christum venerunt à Dei Legi liberos factos esse, nec
posse peccare quicquid pataverint? Sed Deus hac ratione reliquos omnes
Christianos admonet cum fidei professione, novam Legis obedientiam &
sancte vivendi studium conjugere, nisi velim cum Antichristi
ni esse & habori. Quo enim alio nomine quam *Anichristianorum* vo-
cemos eos qui Legem quam Christus venit ne stabiliteret (Matth. 5:17) ex
professo nudent abolere, nec ipsius violationem pro peccato possint habere?
Similiter, Nonne jure meritissimo per Anabaptistarum errorum Dominus
exprobrat Orthodoxis neglectum & despectum usum Baptismi? Quotus-
quisque enim est qui beneficium querit Baptismi sui, quem infans accepit,
ut inde vel foederis initi cum Deo, vel fidei sua confirmationem petat?
Quotusquisque est qui obligationem suam ad moriendum peccato & viven-
dum Deo, per Baptismum obsignatum sentit, aut cordi suo applicat? Quot-
usquisque est qui virtutem à Christo moriente ad mortificandum peccatum

trahit, aut virtutem Christi, promissam credenti, & Sacramento obstrictam serio implorat? Et quid est hoc aliud, quam Baptismum iritum, vanum, nullumque re ipsa habere? Quidni ergo Deus in iudicio suo justo permitat Diabolo tentare homines ad Baptismum iterandum, quasi non prius baptizati fuissent? ut, hoc errore admoniti baptizati omnes, Baptismatis sui semel in infancia sibi a Deo dati, usum petant legitimum, fructumque ferant debitum, nisi temptationi succumbere & Anabaptista fieri velint. Sic etiam, quem certum sit paucos esse qui recte didicunt se nihil leorum a Christo posse facere; & paucos esse qui viribus suis non confidunt plus satius, & qui opera quævis sacra vel coniunctio non temere aggreduntur. Deo inconsulco, & ipsius auxilio neglecto. Quid mirum est tot esse Arminianos & Pelagianos? Quando videmus tot homines in aliorum peccatis scrutandis & penitandis oculatores esse quam in suis observandis, defendendis & mortificandis, Non est mirandum tot esse Pharisæorum successores Separatistas. Quando videmus tot animas ventris sui, vanitatis suæ, & Mammonæ cultui se subjecisse; tot nomine tenus Christianos Christum tanquam inane nomen respicere; opemque ejus secundum officia Mediatoris minime implorare; Scripturas negligere & desplicere; aliud spiritum quam illum qui in Scriptura loquitur appetere; Non est mirandum tot hominum milia, animas suas simul & corpora sua lignis lapidisbusque pictis, & fictis Imaginibus & Idolis proficiere. Non est mirandum tot esse Arminianos, tot Socinianos, tot Antiscripturistas, tot Enthusiastas, & tot Scepticos esse. Idem iudicium de omnibus aliis Sectariis, qui ex vita sua practicis erroribus, seipso fascinationi Diaboli velut extensis ulnis obtulerunt. Hic ergo a Pastore vel amico orthodoxo; imo & ab ipso fascinato, si timore aliquo Dei imbutus competatur, inquisitio fiat, quis error practicus errorum dogmaticum quo inficuit induxit: vel, quodnam aliud vitium in vita iudicium mentis & professio nem ejus vitiaverit: ut fascinatus revocatus ad resipiscientiam, & adductus ad Christum, qui solus est Redemptor & liberator animarum, liberetur ex laqueis Diaboli, & ab errore dogmatico sanetur: nam de Regenitis vel Ecclesiis spes est, quod remedium prædictum tempore opportuno in illis certum fructum sit habiturum.

C A P . V I I I .

In quo tractatur Casus Conscientia hallucinans, & vitium pro virtute amplectentis, in eaque conditione sibi placens.

Hallucinatio propriè est morbus oculorum, quo illi circa objectum falluntur, alterumque pro altero conspicere sibi videntur. Transfertur autem ad mentis errorem exprimendum per similitudinem. Nos vero *hallucinationem* hoc loco, doctrina causa, vocamus eam Conscientiaz deceptiōnem, qua *vitium morale* in secunda Decalogi tabulis prohibitum, sub specie & nomine virtutis moralis, vel actionis saltē licet, Conscientiaz repräsentatum admittitur & fovetur ab ea in praxi quotidiana, vel saltē prout occasio agendi offertur. Distinguimus autem *hallucinationem à fascinatione*, de qua in Casu proximè precedenti : quod *fascinatio figura Religionis negotio*, id est, in doctrina vel praxi qua pertinent ad primam Decalogi tabulam : *hallucinatio* vero sit in negotio conversationis humanae, & obedientiae in rebus qua pertinent ad secundam Decalogi tabulam. Deinde, quod *hallucinatio* magis sit humana, & frequentius accidat : *fascinatio* autem magis sit diabolica, & Diaboli-artibus obducta. Dicimus *magus* : quia non negamus præstigias Diaboli in *hallucinatione* locum frequenter habere, vel habere posse, præsertim quando *vicia crassiora* thronum habent, & regnant in mortali corpore peccatoris : in quo Casu Scriptura eodem nomine & vitium nominat, & Spiritum impurum detinentem mancipium suum in servitute *vitiis* alicujus, cumque ab eo *vicio* denominat, ut cum *Spiritus impurus*, *Spiritus mendacii*, *invidiae*, *zelosyiae*, *fornicationis*, *ebrætatis*, &c. vocatur. Sed quod ad *hallucinationem* eam cui obnoxii sunt Regeniti, in quibus non regnat peccatum, nec dominatur *Spiritus impurus*, sufficit cordis humani in nata fallacia, & cupiditatū carnalium lenocinium & solicitatio. Hujus generis tot sunt species quot sunt *vicia* seu peccata contra secundam Decalogi tabulam, qua speciem aliquam virtutis ethicae induere, & fuso aliquo incrustatam virtutem mentiri possunt : sed sufficiet pro instituto nostro alias tantum species nominare, ex quibus judicium potest fieri de reliquis.

2. Una igitur species esto, quando quis sibi placet in nimia parsimonia & re nacitate, seu, quando quis ad rem familiarem nimium attentus est, & in luxandi artibus nimium sibi indulget; studiumque hoc sordidum, frugalitatis, diligentiaz, & sedulitatis in vocatione sua, vel aliquo simili nomine, palliat; pra-

præ se ferens, & sibi etiam tacitè persuadens, quod hæc sua præx̄is non tantum longè absit à peccato, Sed etiam quod laude & imitatione digna sit, & quod ipse, sicut Dei Verbum præcipit, non segnis sit in opere vocationis sua, sed spiritu seruens, Deo seruens, Rom. 12. 12. quod opere cur manibus suis id quod bonum est, Ep̄s. 4. 28; quod prospicat necessitatē familiæ sua, & domesticorum suorum rationem habeat, curamque gerat eorum commendabilem, cuius curæ nisi satageret, deterior futurus esset quovis infidelis, 1. Tim. 5. 8. Hic quidem facis est praetextuum ad fuctum faciendum hallucinanti. Nam verum quidem est, si post examinationem viarum suarum, compertum habeat Regenitus aliquis, frugalis & fidelis in opribus suis, ita se rem habere, prout ipse de se judicabit, non condemnandam esse diligentiam in vocatione, non contemnerendam frugalitatem, non vituperandam prudentem parsimoniā. Sed hic latet cordis deceptio, quando *anxietas* re ipsa esse compertitur, qua cura vocatur, quando qua *fessinatio* mera est ad divitias, *diligentia* dicitur, quando *amor pecunia* & *avaritia* judicatur eadem virtus cœcum honesta rei familiaris acquisitione. Fatemur etiam malum hoc non tam facile discerni posse ab inspectantibus, quam ab ipso Regenito, qui deceptionem cordis sui non aliter deprehendit, quam ex effectis & comitantibus malis, seu morbi hujus symptomatis; qualia sunt qua sequuntur conditio-
nis spiritualis laudanda, impedimenta & nocimenta. Concupiscentia enim
hæc terrenarum rerum, de qua nos hic agimus, minuit studium rerum spiri-
tualium; minuit metum peccandi in lucri negotio; tempus melioribus exer-
citiis debitu, occupat, concessum invadit, abripit, aut laceratum inutile red-
dit. In hoc Casu, gaudium in lucro oblato & lucro facto, notabile est indi-
cium deceptionis: & similiter, dolor nimius in danno accepto, hallucina-
tionem probat.

3. Hujus mali causa, sunt, metus paupertatis nimius, estimatio divitiae-
rum nimia, dissidentia de Dei providentia; & dubitatio de promissionum
certitudine, qua de victu & amictu, rebusque ad vitam hanc præsentem ne-
cessariis suppeditandis facte sunt: quam dissidentiam sedulo vetat Dominus
noster, Matheb. 6. 24, 25. Cuius mali remedium nec desiderabitur, nec obla-
tum admittetur ab ægro, nisi prius convincatur peccati hujus reus, partim
ex Lege Dei *æquias* mali hujus ingravescens detegente; partim ex obser-
vatione malorum qua peccatum hoc sequuntur, vel cum ipso connectuntur.
Quapropter, quicunque seipsum diligenter observare vult in lucro captando,
observeat etiam num dor suum subinde curis & cogitationibus mundanis, (e-
tiam cum minime vellet) gravetur, ineptum ad precationem, & sanctum ex-
ercitium reddatur, intempestivè vel immoderatè latetur, vel doleat de rebus
mundanis.

mundanis; num audent aut soleat (lucri captandi, aut danni vitandi gratia) mentiri, adulari, aut alio quovis modo peccare? num tardus sit ad exercitia Religionis, & promptus pronusque ad exercitia secularia? & an in his placide tempus terat, in illis vero languefacit cito, & tardio afficiatur? Quæ symptomata si appareant, vel alia illa similia, humilietur in conspectu Dei, confugiat ad Christum, confirmet fidem de hereditate æterna possiden-
da, diligentiam & fidelitatem in oratione sua ne abiciat: sed religiosa animi dispositione, & Religionis exercitio diligentiam suam in rebus secula-
ribus condit & temperet; de successu laborum à Deo magis pendeat;
æquo animo damnum & lucrum ferat; ad res prosperas ferendas in ti-
more, & adversas in patientia semper promptus & paratus, & ad chari-
tatis & beneficentie officia (prout occasio offertur) propensus esse
studeat.

4. Hujus generis etiam est vindicta privata persequenda, ut ulciscatur injuriam sibi factam, sive in fama sua, sive facultatum suarum, sive corporis sui vel suorum ieiuniorum. Hujus mali praetextus, sunt, 1. Studium justitia retributiva: cui promovenda deesse sibi sape videretur æger, nisi vindictam meditaretur, eamque studeret prosequi. 2. Studium pacis publicæ promovendæ, & utilitatis Reipub. in qua degit conservanda: cui paci & utilitati obstruenda occasio-
nem se daturum autumatur, si fineret eum, qui injuriam intulit, impunè eva-
dere. 3. Tutela sui ipsius, & quies propria in posterum; ad quam obti-
nendum vietatur magnopere conferre lententia proverbialis executio, *Nemo me impune lacesset.* 4. Gloria Dei quæ requirit, ut peccata puniantur:
quorum ultio, si diutius differretur quam occasio ulciscendi offerretur (ut placet æstro) frigesceret zelus, & si expectandus semper esset Magistratus qui ulciceretur, vel levis vel nulla vindicta futura esset. 5. Denique bo-
num lædentis, seu, injuriam inferentis, qui, per ultionem & vindictam edocitus, discere poterit juste magis se gerere erga vicinos & concives suos:
& sapere postea, sicut pescator ictus sapit. Hi sunt, inter alios, praetextus
principii.

5. Symptomata hujus mali, sunt, 1. Recrudescens ira, quotiescumque refricatur injuria illata memoria, sive ex conspectione, sive ex mentione personæ offendentis facta. 2. Dissimulatio & injuria illata occultatio ab aliis quantum fieri potest, donec opportuna occasio ulciscendi se offerat.
3. Ardoris in precando aut precatiōnē ad Dēmū diminutio, quæ potissimum
apparet ubi ventum est ad petendum Remissionem peccatorum: hic enim ubi memoria subit conditionis illius in Oratione Dominica posita,

*Sicut nos remittimus debitoribus nostris : hic (inquam) oranti ægro ha-
ret aqua.*

6. Causa hujus mali sunt, 1. *piavaria*, seu, nimius amor sui. 2. Super-
bia, seu, nimia estimatio propriæ dignitatis, propter quam levissima quæque
injuria ad proportionem superbie exaggeratur. 3. Defectus dilectionis
Christianæ, defectus mansuetudinis, longanimitatis, & mortificationis pra-
vorum affectuum. 4. Denique oblivio mandatorum divinorum & peccato-
rum propriorum adversus Deum quotidie admissorum : quorum si justa
ratio haberetur vindictæ privatæ & prohibitæ, vel fons obstrueretur, vel cur-
sus impediretur.

7. Remedium hujus mali, jam ab ægro deprehensi, petendum est in Chri-
sto, & à Christo, qui pro nobis mortuus est, quando inimici ejus eramus :
propter quem quotidie nobis remittuntur injuria graviores aduersus Deum
facta à nobis, quam illa sunt quæ nos ad vindictam illicitam stimulant. De-
inde, meminerimus admonitionis gravissimæ, quam offert nobis Apostolus,
*Ephes. 4. 26, 27. Ne descendat sol super iram vestram, nec date locum
Diabolo.* Hinc innuens certum esse periculum, si ira (quæ vindictæ
cupiditatem secum facile trahit) pernoctaverit in irato, ne apud ira-
tum pernoctet etiam Diabolus, ad odii & vindictæ executionem ipsum
excitans.

8. Hujus etiam generis hallucinatio est, quando quis in carnis sua cura in
victu, amictu, & recreationibus nimium sibi indulget, & indulgendo sibi per-
placet & benedicit. Ad hanc rem prætextus varios habet æger in promptu,
qui, pro consilio sui rationibus, satis validi videntur : quales sunt. 1. Quod
de suo edit, bibit, & vestitur. 2. Quod licita sunt exercitia recreationis om-
nia, quæ ipse frequentat. 3. Quod valetudinis sua rationem haber in
omnibus. 4. Quod sumptus nullos facit in victu, & amictu, & recreationi-
bus, quibus ferendis non sufficiat vel pat sit. 5. *Dixit Deus, Eccles. 5. 19.
Donum esse Dei, potestatem habere comedendi & bibendi de suo, & latenti-
di de labore suo.* 6. Quod quicunque beneficia sibi data inutilia reddit, vide-
atur secus quam Deus probat, facere. 7. Quod alioqui jure merito
avaritiae insimulandus esset, cum illis quibus datum est habere, sed non uti iis
qua habent, nisi hanc vivendi rationem sequeretur : & certe prætextum
hic satis.

9. Symptomata vero hujus mali facile arguant ægrum impotentia &
in-
temperantia in appetitu & creaturatum usu, simul & ignorantia in viis Dei:
quando enim affluentia terrum terrestrium, miuit desiderium rerum coelesti-
um ; quando sensus innata corruptionis per res prosperas lopitur ; quando
caro

caro lascivit adversus spiritum; quando compassio erga inopes & afflictos tristescit, & delectatio in rebus spiritualibus languescit; (qui defectus semper comitantur nimiam delectationem in rebus quæ ad victum & amictum, & carnis cupiditatem faciunt) quando temporis nimis magna portio impenditur in corporis cura, in cultu vero animæ rariores hora aut horarum partes impenduntur, facile observabit vigilans Conscientia non tam recte se habere omnia apud ægrum quam putabat.

10. Hujus mali remedium non est, ut quis in contrarium extremum, & sic in aliud vitium transeat, quasi modus hic nullus teneri posset, aut quasi liberalior usus creaturarum aliquando non esset licitus, aut si spiritualis animæ dispositio non posset hic & nunc consistere cum convivio & festivitate aliqua: patet enim ex Scriptura, tempus esse ad convivandum, & tempus ad jejunandum; tempus esse ad laborandum, & tempus esse ad recreandum corpus pariter & animum à laboribus. In qua prudentia Apostolus probè doctus erat, *Pbilip. 4.12,13.* *Novi deprimi, novissimam abundare: ubique & in omnibus iniciatus sum, & ad satyratorem & ad esuritionem, utm ad abundantiam, tum ad inopiam. Omnia valeo per eum qui me corroborat; nempe Christum.* Sed hoc est remedium, ut diffidentes nobis ipsis, & mentuentes nobis à retibus & laqueis, quibus nos captare studet adversarius noster, conversemur cum Christo, & affectus nostros dirigamus versus res coelestes & supernas, sicuti (*Col. 3.1,2.*) monet Apostolus. 2. Ut excubias agamus adversus appetitus carnis, ne quando cibo aut potu, vel ullâ re quæ carni grata est, inebriemur corda nostra, *Luc. 21.24.* 3. Ut carnis curram non habeamus ad explendas cupiditates ejus, *Rom. 13.14.* Non enim debitores sumus carnis, *Rom. 8.12.* Sed ut ita nos geramus in corporis cura & cultu, ne quid discordat animæ: & ut fugiamus à carnalibus cupiditatibus quæ militant adversus animas nostras, *1. Pet. 2.11.* Denique, ut ita rebus omnibus utamur, ut in cursu nostro ad Regnum cœlorum juvemur: quæ Apostoli est admonitio, *1. Cor. 7. 29, 30, 31.* *Hoc autem moneo, fratres, quoniam tempus contrarium est in posterum: ut & qui habent uxores, sint ut non habentes: & qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obsidentes. & qui renuntiantur mundo, ut non abutentes. Praeter ista enim species huius mundi. Sunt etiam & aliae similes hallucinationis species: sed haec ad specimen & institutum nostrum sufficiunt, quippe, qui non statuimus omnes Casus in medium producere, sed aliquos tantum, qui aliis Casibus similibus lucem præferre poterint.*

C A P. I X.

In quo tractatur Casus Conscientia prævaricantis.

PRÆVARICARI dicitur, qui quocunque modo à præscripto officio deflectit. In litibus vero forensibus prævaricari dicitur, qui prodita causa sua, causam adversarii adjuvat: & in utroque sensu, potissimum vero in posteriori, Conscientia dicitur prævaricari, quando corrupta ab affectibus, & à ratione jam perversa per affectus, patrocinatur causa tanquam bona, quam vel scivit, vel suppicata est esse malam. Et in hoc Casu totum causæ patrocinium consistit in eo, quod prævaricans prætendat se lumen ductumque Conscientiæ sua sequi: quod Conscientiæ dictamen non audeat violare, vel quicquam contrarium ei facere. Cui fallacia si quis se opponat, sive imperando, sive suadendo, ut secus faciat, statim exclamat prævaricans, vim fieri Conscientiæ hominum, Conscientiæ libertatem auferri. Atque in erroribus perniciosissimis, imo & facinoribus turpissimis aperitur janua.

2. Causa unica hujus mali, est, depravatio affectuum, qui jam corrupti, rationem rectam dictantem corrumpunt; & rationi obtrudunt bonum utile, jucundum & in hominum estimatione honestum, loco moralis boni, liciti & apud Deum accepti. Oblata bona utilia, jucunda, & apud homines honesta, ratio quidem probat & commendat, si licita sint: sed quia licita non sunt, & tamen affectibus grata sunt, offeruntur Conscientiæ aliquot fallacia, quæ speciem aliquam habent veritatis: & coacervantur prætextus multi, ut pondus addant levitati rationum. Atque ita pervertitur judicium rationis, & corruptitur prima operatio Conscientiæ, quæ respicit majorem propositiōnem syllogismi practici, quæ constat ex regula faciendi seu agendi, statim autem quando falsa regula agendi ponitur in majori, fit assumptio seu applicatio falsæ regulae ad praxin controversam, affectibus gratam & desideratam: Atque ita sequitur conclusio, seu corruptum dictamen Conscientiæ de facto vel faciendo quod aliquando Conscientia vel condemnavit, vel suppicata est esse damnablem. Exemplis res erit manifestior: Rex *Sabbas* in mandatis habuit ut occideret Amalekitas omnes, & perderet armenta, & greges bestiarum: ad honorem *Santis* videtur facere, si Rex *Agag* referaretur ad triumphum, & pinguiores bestiæ ad usum populi destinarentur: hinc lucrum, illinc honor allicit: accedit populi voluntas & consensus, ut Rex *Agag* & pinguiores bestiæ conservarentur: unde additur metus si aliud faceret.

faceret *Saul*, quam quod populo placet: disputatur quid statuendum; ab altera ponitur Dei mandatum, ab altera vero honor triumphi & gloria ob misericordiam erga Agag Regem præstitam: additur utilitas ex bestiis reservatis in prædam aut in sacrificium. Vincunt rationes ab affectibus, & mandatum Dei in alienum sensum trahitur: sequitur decretum Conscientia, & peccatum admittitur. Hic Rex sibi placet, & paratam habere se putat excusationem contra accusationem Prophetæ: Atque ita Conscientia Regis prævaricatur, & contra officium suum, & contra propositum suum.

3. Similiter factum in causa Gibeonitarum: vivebant Gibeoniti & numero crescebant in detrimentum Israelitarum à diebus *Josua*, quibus Seniores Israel fœdus inierunt cum ipsis, & juramento fœdus consignarunt se non occisuros Gibeonitas: invidebat iis *Saul* agros, & domicilia, & victimum & vitam, quia videbantur vivere in damnum populi Israelitici: zelo autem Israelitarum inductus, statuit Rex *Saul* eos occidere: obstat juramenti prædecessorum Religio: Sed corrupta jam ratione per affectus, existimatur iurandum non obligare: partim, quia pactum cum Gibeonitis initum fuit, Deo non consulto, imo contra Dei mandatum positivum: partim, quia error fuit in contrahentibus fœdus: Gibeoniti enim simularunt se non esse Canaanitas sed cives ficti alicuius Reipublicæ longè à Canaan remota: partim, quia jam præterierunt multi anni à diebus *Josua*, & videbatur iniqüum ad tot secula obligationem temerariam extendere: partim denique, quia jam mutata fuit politia civilis: nam gubernatio populi per Judices non amplius futura, jam cessaverat: creatus fuerat *Saul* Rex & Monarcha, instar Regum in aliis Nationibus: idcirco cum videbat *Saul* se non succedere Judicibus, sed Monarcham esse à Deo constitutum, liberum se putavit à prædecessorum juramento; nec teneri se ad fœdus Judicum præstandum: hic rationum sat habetur, ut existimat prævaricator, quæ Conscientia lumen obfuscarent, & *Saulem* in peccatum traherent.

4. Unicum hic remedium quærendum est, scilicet, ut Christus prævaricatori errorem suum aperiat, eumque in viam revocet. Quod autem ad media attinet, quibus prævaricator convinci potest peccati, & ad Christum adduci ut eum sanet, 1. est, ut Pastor vel fidus aliquis & prudens amicus cum prævaricatore agat, signa decepti cordis sui ei ostendat, & fontem prævaricationis ex indiciis corruptorum affectuum aperiat, & illecebras & motiva quibus à via recta abductus est, quantum poterit, quasi digito ei demonstret planè, nempe, commodum aliquid civile, quod peccando prævaricator acquisivit; vel, incommodum aliquid civile, quod per prævaricationem declina-

vit; non tanti facienda fuerint, ut propter ea de via deflexisset, seu, ut prævaricans egisset quod egit. 2. Ostendantur agro acerbi fructus, seu, mala effe-
cta prævaricationis lux; si forte ex fructu arborem dignoscere poterit; &
scandalum non tantum acceptum fuisse ab aliis ex ipsis facto aut factis, di-
cto aut dictis, sed etiam datum fuisse ab agro demonstretur. 3. Adhibeantur censuræ ecclesiastica; si cum scandalio publico conjuncta fuerit prævari-
catio. 4. Denique pena vel mulctæ civiles à Magistratu infligantur pro
merito & natura scandali, seu prævaricationis, si opus fuerit. Verum hic insur-
gunt libertatis Conscientia Patroni, seu licentia errandi defensores poti-
us: quorum objectionibus æquum est ut satisfaciamus:

5. *Obj. 1.* Necesarium est mihi facere quod facio, & sentire quod sentio, in-
quiatur ex his aliquis: ratione ducor, & mihi persuadeo hoc esse licitum quod
ago; illud vero quod me sentire aut facere vellent alii, esse illicitum. *Resp.* Ne-
cessitas omnis qua in rebus agendis cernitur, vel est physica, vel civilis, vel mo-
ralis: sed nulla ex his peccatum excusat; nulla ex his peccatum tollit. Primo e-
nim, nulla naturalis necessitas allegari potest, propter quamerroneū dictamen
Conscientia aliquis sequi teneatur: (& necessitas ab impotentia spirituali,
seu ab originali peccato non excusat, sed exaggerat peccatum, quando ad de-
fensionem peccati actualis assertur) quia satis notum est plerosque homines
contra hoc dictamen Conscientia, multa quotidie & dicere & facere, eaque
ex consilio. Secundo, necessitas civilis, qua est ex hypothesi, ut evitetur sci-
licet damnum, aut incommodum aliquod civile, non est digna qua veniat in
comparationem cum officio morali: in quo genere non est peccandum ut
quis lucretur etiam totum mundum: imo vero in quo genere non est pec-
candum ad vitam hanc mortalem conservandam. Quod autem attinet ad
necessitatem moralem, nulla est peccandi necessitas: sed contra, ex Dei
mandato, necessitas una est Christianis non peccandi: Tantumque abest ut
hic sit necessitas peccandi, ut contra per Dei mandatum & autoritatem sem-
per licet recte sentire & facere, & à peccato abstinere: nam etiam quando
potentia spiritualis decet ad recte agendum, officium & mandatum & nec-
cessitas obligationis ad non peccandum manent.

6. *Obj. 2.* At, nisi obedivero Conscientia, peccas. *Resp.* At, nisi obe-
diveris Dei mandato, peccas. Instat objiciens: Sed cum mihi non constet de
Dei mandato, sed constet potius quod Deus contrarium mandaverit, nisi o-
bedivero Conscientia dictanti, quod hoc sit Dei mandatum quod facio, non
possum non peccare semel saltē. *Resp.* Et nisi Conscientia erranti renun-
ciaveris, & secundum Dei mandatum feceris, peccabis bis proculdubio: quia
Dei mandatum utrumque officium requirit.

7. *Obj. 3.*

7. Obj. 3. Hoc si ita sit, teneor utriusque consilicium necessitate peccandi: Nam, sive obedivero Conscientia erranti, pecco, sive contra eam fecero, pecco: in quas angustias puto Deum neminem conjicere. *Rsp.* Verum quidem est teneri cum peccati reum necessarij: qui mandato Dei non obedit, & voluntati ejus non obtemperat: sed hæc necessitas tantum est ex hypothesi peccati jam admissi & propugnati, non necessitas propriè dicta: nam est necessitas quam æger peccato suo sibi attraxit, in quam se conjectit: nam si auscultaret Dei Verbo, non peccaret: jam vero peccatum unum alterum trahit, & peccatorem in angustias seu necessitatem porro peccandi conjicit, quoquo se verat. Et hæc necessitas porro peccandi, justa præna est præcedentis peccati: nec ullo modo excusat peccantem, sed peccati malum, & peccandi periculum ostendit. Interim Deus, ex illa necessitate emergendi rationem offert, in via recta per verbum demonstratione: quam viam peccator (propter mentis cæcitatem affectatam & caliginem ab affectibus excitatam) non potest videre, vel, propter voluntatis perversitatem non vult videre: atque ita excusari nequit. Si quis enim jam obligatus ad officium faciendum per Dei mandatum, peccando ita implicuit se peccati nexu & compedibus voluntariis, ut non possit non peccare quandiu implicitus jacet in vinculis, iniquum est ut propter nexum hunc & nodum à se factum eximi se velit obligationis vinculo, vel unum peccatum excusare per aliud: Nam, n̄ inter homines quidem hæc excusatio admitteretur: si quis enim æs alienum contraxerit, & sumمام mutuo acceptam profuse decoxerit; si iudicio absolutum, vel absolvendum ab ære alieno se defenderet, quia necesse est non habenter in bonis non posse debitum dissolvere, quis sic se excepstantem sustineret?

8. Obj. 4. Verum nonne Conscientia regula est actionum, quam si quis violet, pacem & apud Deum & in se interruptit: cui si ausculter, pacem retinet & quietem & apud Deum & in se? *Rsp.* Conscientia dictamen non est regula regulans, sed regula regulata, (ut loquuntur) hoc est, regula subordinata Dei Verbo: à quo Verbo nisi dirigatur Conscientia, non est audienda. Quod axioma nisi concedatur, absolvendi sunt à peccato omnes servorum Dei persecutores, quorum Conscientia dicit servos Christi occidendos esse. Præmonuit enim Christus (*Joh. 16. 2.*) tempus fore quando qui discipulos ejus occiderent, se Deo obsequium præstare putarent. Quod autem ad pacem apud Deum attinet: non est ea æstimanda ex quiete sensibili, sed ex Verbo Dei quod dicit justificatum per fidem pacem habere apud Deum, seu, relispercentem & credentem in Christum habere Remissionem peccatorum, & per consequens pacem. Fieri enim potest, ut qui pacem

cem in se habet, Deum habeat iratum; & rursus, qui pacem non fecit in se, Deum habeat placatum, ut in Davide videmus, cuius conditio Deo displicuit quandiu in peccatis suis securus dormiebat; & rursus aliquanti sper non habebat pacem in se, iam excitatus de securitatis somno, licet Nathan ipsum post peccati sui agnitionem absolutum à peccato pronunciaverit. Pax ergo aestimanda est ex Verbo Dei: & sensus iræ vel pacis, per Verbum Dei examinandus est, ut beneficium ratum habeatur, si pax per Dei Verbum approbetur; vel, ut judicetur securitas carnalis esse, si quieta sit Conscientia sine approbatione Dei in Verbo suo loquentis.

9. Obj. 5. Si res ita se habet, conclamatum est de Conscientia libertate: sic enim quisquis est sub imperio aut regimine civili vel Ecclesiastico, tenebitur Conscientia sua libertati renunciare, & hominum dictatis obtemperare. *Reff.* Minime gentium: Nam, primo, vera est libertas Deo servire; & libertas peccandi, miserrima est servitus, in ea enim regnat impurus Spiritus, & mancipiis suis imperitat pro libuit suo. In quo Casu, nemo per admonitiones vel hortationes conservo suo opem ferre permittitur à Libertinismi patronis, nisi quantum agro placet fussionem audire vel admittere. Deinde, per nostram doctrinam, nemo tenetur Conscientia sua libertati renunciare, sed libidini sua & errori suo renunciare; & veram Conscientia libertatem meditari & vendicare, ne, & ipse pereat, & societas in qua degit inficiatur.

10. Obj. 6. At cogi nec potest Conscientia nec voluntas: ea enim est utriusque natura, ut libere decernant facienda: & Scriptura dicit quod populus Dei debet esse populus voluntarius, *Psal.* 110. *Reff.* Etiamsi nec cogi possit Conscientia nec voluntas: media tamen adhiberi possunt quibus Conscientia errans in ordinem revocetur; & ut qui non vult officium praestare, ex nolente reddatur volens, & spontaneus fiat Dei servus, qui non ita pridem, erro & exlex vivebat.

11. Obj. 7. At solus Deus est Dominus Conscientia: qui fit igitur ut audeant homines aliorum Conscientiis imperare, vel mandata cum imperio dare? *Reff.* Solus Deus est Dominus Conscientia, Ille solus docet & ducit eam, solus Conscientiam flectit ad voluntatem suam: sed utitur mediis tamen, nempe, Administris suis Gubernatoribus Ecclesiasticis & Politicis, qui in muneribus suis Deo & proximis suis operam praestent, ut fiat voluntas Dei in terra sicut in celo; & ut in eum fiem Conscientia hominum erudiantur, & ipsorum facta seu actiones corrigantur per censuras & multas secundum prescriptum Dei: ut ita Deo soli Domino Conscientia obedientia procuretur & praestetur. In quo Casu, licet voluntatis & Conscientiz

entis actus imperati cohibeantur, non cogitur conscientia, non cogitur voluntas, sed informatur & eruditur, quoad actus elicitos recessus producendos
 12. Obj. 8. Religio non est propaganda per vim, sed per Verbum Dei prædicatum; & extirpanda sunt heres, non ferro, sed veritatis demonstratio vi. Resp. Differunt propagatio Religionis & conservatio Religionis: Nam, licet nec ferro nec flammis propaganda sit Religio inter Ethnicos à foedere Dei alienos & extra dominium Christianorum degentes, sed instruendi sint primo per Verbi Dei prædicationem, ut sciens quis sit Deus & quæ sit vera Religionis ratio, ut eam sponte recipient; aliter tamen agendum cum iis Ethnici qui sub Christianorum dominio & imperio degunt: eorum enim Idola confringi debent, & ipsi à contemptu Religionis vera cohiberi possunt, & ad media eruditionis & institutionis in vera Religione cogi. Aliter etiam agendum est cum iis, qui nomen suum in Christi album reulerunt, qui fœdus Dei admiserunt, sacro Baptismate Deo consecrati sunt, legibus Christi se subjecerunt, in ejus voluntatem jurarunt, & Religionem Christianam profitentur, & interea tamen Religionem veram Christianam corrumpere aut everttere conantur. In hoc enim Casu non tantum instruendi sunt errantes, sed coercendi sunt etiam omnes qui alias decipiunt, ne vicinam Dei spoliant, aut ovile Christi depradentur: aquum enim est ut Ecclesiasticis censuris & civilibus multis plectantur à vera Religionis defensoribus, quicunque Religionem Dei invaserunt vel violarunt, Dent. 13. Rom. 13. 4. Imo vero in hoc Casu, si quis advena aut à fœdere Dei alienus, dum peregrinatur & per Christianorum regiones transit, statuta Dei profanare conetur, coercendus est; & ut se à violatione Religionis contineat, cogendus est: sic enim præceptio Deus præcepto quarto decalogi, ne quis advena diem Sabathi temerare intra portas populi sui.

13. Obj. 9. At censuræ Ecclesiasticae & multæ civiles reddunt professores hypocritas: quo malo nihil peius in conspectu Dei. Resp. 1. Unusquisque hypocrita judicium feret suum: censuræ Ecclesiastica & multæ civiles ad hominis externi dicta & facta externa spectant, ut ea in ordinem redigantur, ne quid detrimenti sapiat Respublica Christiana. Si quis quod rectum est dixerit & fecerit dissimulato studio & hypocriticè, ipse solus præstabit dissimulationem & hypocrisiam suam. 2. Ecclesiastice censuræ & multæ civiles, media sunt à Deo instituta, ut peccator cohibeatur vel revocetur à viis suis malis: nam per censuras & multas amputantur & auferuntur illecebraz peccatorum, quibus affectus & captus servus peccati securè volutabat in peccato suo, e. g. inanis gloria, lucrum mundanum, & voluptas sensuallis, retia sunt capiendis & retinendis miseris hominibus idonea: hæc ubi

per censuras & multas compansas & damnoſa premia peccandi (qua miseri peccatores nimium affedant) auferuntur. Medium est à Deo sanctificatum ad liberandum peccatorum a servitute cupiditatum suatum à qua detinebat: Atque ita metus vel ſenſus acerbus cenzura vel ſupplicii, utilis est & neceſſarius ad moventum erronem ut cogitet de via ſua quam tenebat, ut accuratius eam examinet quam prius, et ad regulam verbi divini & ad rectam viam redcat: nam ubi viam ſuam ad amores ſuos prosequendos obſtruant & ſapius impeditam obſervat peccator, neceſſe eſt (ſi ſibi conſultum velit) viam aliam ingrediatur. 3. Quod autem cenzura & multa medium eſſe poſſint ad Conversionem vel in orum emendationem patet ex Zach. 13. 6. Si dixerit ei quisquam, quid plaga iſta in manib⁹ tuis? dicet, plaga ſunt quibus percuſſus fuī in domo amarantium me. Sed, ſive per cenzuras & multas ad rectam viam redcat peccator in ſuo corde ſive non, ſive quod bonum eſt dicat, & operetur ſincere an hypocritice, ratio ſemper potiſſimum habenda eſt gloriae Dei inter homines, ne nomen eius aperte in vanum ſumatur; & opera danda, ut contempſus Authoritatis divinae tollatur per eos in quorum potestate eſt apertam profanacionem nominis divini prohibere: ade quod ratio etiam habenda ſit populi Dei, ut unusquisque ex aliorum pena difeat peccata evitare: & non tantum conservetur a peccati contagione & ira Dei, que peccato graffia in populo perſequatur, ſed etiam incitetur ad ſtudium veritatis & iuſtitiae reuelatae, & allieciatur ad voluntatis diuinæ obedientiam per premia virtutum a Gubernatoribus proposita, Rom. 13. 3.

14. Obj. 10. At non minus obnoxius eſt monitor errori quam admonitus; Gubernatores Ecclesiastici & Civiliſ, non magis immunes ſunt ab errore quam privati: imo vero & Synodorum decisiones seu ſententie non ſunt infallibilis: unde fit tif non potest confitare Gubernatoribus Ecclesiasticis vel Civilibus, utrum illi, qui conſidenter Conſcientia ſuam lumen ſequuntur, ſint in errore vel non; vel, ut cum cenzura, vel multa iuſtiitia illis iusta ſit necne: ſed contra perſuadunt eſt patienti De dictamen Conſcientie ſuæ ſequenti de veritate ſententie ſuæ & de iuſtitia facti ſui. Rep. Per hujus Objectionis vim, veritas & iuſtitia indubitate refidebunt apud ſolos Libertinos: Eccleſia vero & Gubernatoribus Ecclesiasticis & Politicis relinquetur incertitudo ſola; periculum errandi & ſcepticis apud Gubernatores ſolos refidebunt, ut illis ſolis non licet animadvertere in delinquentes contra veritatem & iuſtitiam, quandiu delinquentes præ ſe ferunt perſuasionem de veritate & iuſtitia factorum ſuorum, & quando obſcūnt Gubernatoribus errandi poſſibilitatem & ſpiritus fallibilitatem. Verum cum

cum inceperit longè diffinire errare posse indefinitè, & de facto errare in hoc vel illo definitè; & cum libertini non negant se errare posse, etiam quando maxime negant se in particulari controversia, de facto errare: Quidni etiam liceat Ecclesia Magistratui & Synodis idem majori cum ratione affirmare se non errare in hac vel illa particulari controversia, quia veritatem ex Scriptura determinatam habent? Quam vim quoque in hoc casu habitura est objectio Libertinorum ad censuras vel multas evitandas, quam Responsio Ecclesiaz & Magistratus non est habienta ad censuras & multas infligendas? 3. Commisit Deus Doctoribus & Pastoribus judicium ministeriale ad declarandum voluntatem eius revelatam, & ad occidendum quaestiones & controversias de fide & observantia: quia Ecclesiaz seu casu Gubernatorum Ecclesiasticorum dedit Christus claves Regni Cœlorum; & Ecclesia sententiam jussit privatos audire, nisi vellent pro Ethnicis & Publicanis haberi, Mat. 18.17. Similiter, in rebus civilibus & in penitentiis corporalibus infligendis, potestatem vult Deus esse patrem Magistratum: ille enim est Minister Dei ex officio, & non frustra gestat gladium, Rom. 13. Faciant ergo Gubernatores Ecclesiastici & Civiles, prout munera & Authoritatis suæ ratio postulat, in castigandis iis qui scandalum populo Dei objicunt, fidemque vel mores fidicium corrumpunt; & cessent etiam libertini cum scandalo peccare, ut de monitoribus & Gubernatoribus conqueri desinant.

15. Obj. 11. Interim cogitur Christianus per censuras & multas peccare contra Conscientiam. Resp. Minime cogitur Libertinus peccare, sed tantum dicere vel facere quod rectum est, & Dei Verbo obtemperare. Bis enim peccabat Libertinus, semel intus in spiritu, rursum extra in homine externo: jam, cum per censuram vel multam, factum exterritum vel dictum corrigitur, peccatum externe se exerens amputatur: Atque ita Libertinus non cogitur peccare, sed urgetur aliquousque cessare à peccato & facere bonum. Peccatum enim non est transgressio dictaminis Conscientiaz simpliciter, sed transgressio Legis divinae, & dictaminis Conscientiaz, secundum Dei Legem, praecipientis. Interpretative quidem reus est peccati, quicunque purat dictamen Conscientiaz esse dictamen Legis divinae, & tamen contra illud facit: quia, qui vel metu vel spe movetur ad faciendum contra dictamen Conscientiaz errantis, idem profitetur se moveri posse spe vel metu facere contra dictamen Conscientiaz non errantis, seu, quod rectum est, Jubentis: interea tamen in hoc Casu etiam prævaricanti expedite ut metu cohabeatur, ne impletat peccati mensuram quam implere statuerat: Sed quicquid accidat prævaricanti, non tam habenda est ratio Libertini, quam populi Dei, ne quid ei accidat. ma-

li, & ne Ecclesia Dei detrimentum capiat ab infestatione Libertini, sur ab extenso scandalo à Pravaricante dato.

C A P. X.

*In quo tractatur Casus Conscientie se decipientis sub
prætextu trappoias in prectionibus.*

Putant aliqui prosperè agere animas suas, & vias suas omnes. Deo placere, quando liberum ad Deum fluunt preces suas ; quando sibi in prectionibus datur trappoia ; quando sibi aperiri sentiunt aditum ad Thronum gratiæ, quoties oratur i accedunt ad Deum : interim tamen conditio in qua sunt forte Deo minime placet.

2. Morbus hic, familiaris est hypocritis, qui quoddam genus meriti ponunt in prectionibus suis aliisque exercitiis Religionis, ut videre licet in Israëlitis, (*Isa. 58.*) qui se numerabant inter eos qui Deum quererent quotidie, & qui delectantur in viis ejus, & in appropinquatione ad Deum, v. 2. Et quia Deus non annuebat ipsorum votis, cum Deo litigabant, v. 3. dicentes, *Quare jejunamus, & tu non respicias? quare animas nostras affiximus, & tu non agnoscis?* Nota etiam satis est historia Korachi, Dathan & Abiram, qui, in opinione sanctitatis sua, & fiducia in suis religiosis exercitiis, non tantum *Mosè & Aaron* se aequiparabant, sed etiam præferabant ; & de familiaritate sua cum Deo ita gloriabantur, ut persuasum haberent se digniores fuisse Sacerdotio, quam fuit *Aaron* : imo vero suam affectionem Sacerdotii putabant Deo ita placuisse, ut, si controversia decidenda fuerit a Deo, utrum *Aaron* an illi Deo magis placent, utrum *Aaron* an illi Deo familiarius uterentur, utrum *Aaron* an illi potius ad Sacerdotium admitti deberent, vita sua pignore cum *Aaron* & *Mosè* certare non dubitarent. Si enim est deceptio, & delusio Phanaricorum Enthusiastarum, & multorum Hereticorum, qui suos errores justificant, nullo argumento validiori nisi quam hoc, quod acceptari potest preces suas a Deo ; & quod ipsis precandi libertatem non daret. Deus, nisi ipsorum via & doctrina ab eo approbarentur.

3. Sed huic morbo etiam Regeniti obnoxii sunt, & aliquando decipiuntur, sicut ex historia conspirationis adversus *Aaronem & Mosèm* (*Num. 16.*) colligere licet. Nam etiam si *Mosè* coniurationis autores & factionis duces, improbos declaravit : discedere tamen justit ab ipsorum tentoriis alios culpa

culpe hujus affines : de quibus ex charitate aliter judicabat. Et certum est Filios Korachi aliquos resipuisse admonitos à Mose, *Num. 16. 26.* Nec Patri suo pertinaciter adhaesisse in confidenti illa sua fiducia, quod Deus approbaturus esset Conspiratorum viam, quia precandi donum & exercitium cum *rapponis* illis concederat, *Num. 16. 26.* Nam, (*Num. 26. 11.*) expressè dicitur, quod *omnes filii Korachi non perierunt*. Et posterorum Korachi, ex filiis resipiscientibus oriundorum frequens fit mentio in *Chronicon* & *Psalmorum* libris. Quod autem hi filii Korachi, vel non comparuerint, vel post mandatum Dei, non manserint cum Patre suo in die illo, quo ipse periret cum uxore & liberis & bonis, apparer, *Num. 16.* ubi dicitur, uxores & filios & parvulos *Dathanis & Abiramis*, post aliorum discessione à tentoriis ipsorum, stetisse in ostio tentiorum suorum, v. 27. Et omnes homines qui pertinebant ad *Korachum*, periisse cum illo, v. 32, 33. Filii ergo, qui discesserant à Patre obstinato in peccato suo, quia non pertinebant jam ad eum, sed ad Deum confugerant, in vivis conservati sunt, *Num. 26. 11.* Sed non opus hic est diutius infistere, quum experientia nimis frequens prober multos in schismate & errore suo confidenter pergere hoc argumento maxime fultos & inflatos, quia, in precatiobibus suis pro animi sententia fluentibus, de via sua sanctitate magis magisque indies confirmantur : imo vero certum est multos persuadere sibi, non tantum quod desideria sua licita sint & sancta, sed etiam quod certo sint eventura & perficienda, quoties *rapponis* in precando pro donis aliquibus particularibus in se sentiunt : & contra, quoties non sentiunt *rapponis* in precibus pro bonis, licet spiritualibus & in Dei Verbo promissis, suspicantur se non potituros illis, quia inter precandum pro illis bonis spiritum suum comprimi & angustari sentiunt.

4. Causa hujus deceptionis variz esse posunt. 1. Quia precandi officium à Deo præscriptum, & precatio pro rebus licitis & necessariis à Deo probatur, idcirco putant se precantes, & conditionem animarum suarum, quando preeantur, similiter à Deo approbati : sed hanc fallaciam refutat Deus : fieri enim potest ut via & vita supplicantium Deo valde displiceant, ut *Isa. 1. 15.* *Propterea expandentibus uobis manus vestras, occulto oculos meos à uobis ; etiam quum uimini multa oratione non exaudio : manus vestra quadibus plena sunt.* 2. Quia (*Joh. 9. 31.*) dicitur, Deum non audire peccatores, sed tantum eos qui ipsum colunt & voluntatem ejus faciunt, Idcirco putant se non esse peccatores, quibus Deus dedit *rapponis* in precando : quam *rapponis* illi indubitatum indicium exauditionis esse existimant. Sed aliud est precari multum : aliud vero audiri. Judici multas orationes fundebant ad Deum & manus expandebant ad eum, *Isa. 11. 15.*

quos tamen Deus non audiebat. 3. Decipiuntur multi, putantes omnem suam precationem ad Deum, esse ex speciali instinctu Spiritus Sancti : certum enim est misceri saepe etiam in precibus Sanctorum carnales affectus, & *Idolum* in corde saepe gestari, quando petitio ad Deum in spiritu fundi videtur. Quod enim de crassioribus Idololatriis dicitur, *Ezech. 14. 3, 4, 5.* verum est de aliquibus sanctis subtilioris Idololatriæ reis, *Jac. 4. 3.* *Possitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in voluptates vestras infumatis.* 4. Non considerant multi, quod Deo placere possit orantis persona, & oratio etiam a Deo approbari ; & tamen petitum posse negari, *1 Sam. 16. 1.* Orabat *Samuel* serio cum lachrymis pro *Saule*, & perseverabat in supplicatione, idque ex officio subditi erga Regem suum, secundum præceptum Dei ; & tamen petitum non concedebatur a Deo : *Nam dixit Iehovah Samueli, quoniam Iugeres de Saule, cum ego spreviverim eum, ne regnes super Israel.* Similiter orabat *David* ut filius *Bathsheba* viveret ; nec tamen obtinuit quod petobat. 5. Zelus Dei, absque cognitione, inflammare poterit affectus aliorum, & orationes eorum ad Deum servidores reddere, & praecantes decipere. *Lnc. 9. 54.* Ex zelo Dei, *Iohannes & Jacobus* sollicitabant Christum, ut fineret igne consumi Samaritanos, morosos & inhumeros erga ipsum : sed (v. 55.) *conversus Iesu objungavit eos, dicens, Nesciis qualis spiritus vos sis.* 6. Novitas opinionum, species sanctitatis, & species sublimitatis scientia mysteriorum Dei, facile decipere poterint incertos, eosq; itapellere non tantum ad patrocinium Dei, petendum & expectandum in erroribus suis defendendis & propagandis, sed etiam ad contemnendum omnes, qui non eunt pedibus in ipsorum sententiam, ut videmus in discipulis *Iesabeli* pseudoprophetis, docentis licentiam scortandi & Idolalia honorandi, sub pretextu profunda cognitionis mysteriorum Dei, qui *Iesabeli* discipuli contemnobant Sanctos turpitudinem & pollutionem eam corporis & animæ aversantes : quos tamen sanctos Christus eonsolatur & confirmat in lana fidei & sanctitatis cursu, *Apoc. 2. 24, 25.* *Vobis autem dico & reliquis Thyatirensibus, quicunque non tenesset doctrinam hanc, & qui non approbassemus profunditatem Satana, ut essent : non imponam vobis aliud eni.* Tamen id quod habetis, retinetem quoniam venium. 7. Multi Schismatici putant se servire Domino nostro Iesu Christo, dum servirunt tantum ventri suo, & carnalibus desideriis suis, præ se ferentes, quod magis solliciti sint de utilitate sanctorum, quam de suis commodis, *Rom. 16. 17. 18.* Et multi sunt Hæretici, qui quia amorem veritatis non suscepereunt ut salvi fierent, perituri sunt ; quibus propterea quia veritatem non amaverunt Deus immittet efficaciam erroris, ut credant mendacio : de quibus non est dubitandum,

dum, quia sibi valde placeant in precationibus suis, & familiari usu Dei : hi tamen omnes tanto magis se decipiunt, quanto suam *παρόνταν* in precationibus suis, ad confirmationem errorum & conditionis suarum approbationem trahunt.

6. Sed ut sibi cayeant Sancti ab hac decepcione : Tenendum est non minus placere posse Deo conditionem Sanctorum quando angustantur ipsorum spiritus in precationibus, quam quando dilatari maxime videntur. Quoties enim de profundis clamabat Psaltes ad Deum, quando tenebris & funiculis mortis constringebatur ? Et etiam eum in terra extremitatibus jacens obruebatur animus ejus, *Psal. 61. 2* ? Et docet Apostolus ita coarctari posse spiritum Sanctorum in afflictionibus, ut quid orent (sicut oportet) ignorantem ; & non aliter precari poterint, quam suspiria inenarrabilia à Spiritu Sancto Intercessore excitata emitendo, *Rom. 18. 26*. Quandiu igitur Sancti fructibus fidei, seu fructibus Spiritus forendis stundent, & orant secundum Dei voluntatem, petentes id quod Deus promisit, in fide animisque submissione (quod ad tempus & mensuram doni attinet) expectantes responsionem à Deo, Tandiu preces ipsorum & viz ipsorum Deo placent, sive angustentur, sive dilatentur ipsorum spiritus in precatione. Id enim docetur, *Job. 14. 15*. *Et hec est fiducia quam apud Deum habemus, ipsam, si quid peccavimus secundum voluntatem ejus, nos audire. Quad si scimus eum audire nos, quicquid peccavimus, scimus nos habere positiones, quas ab eo petimus.*

C A P. XI.

*In quo tractatur Casus Conscientiae consentis pacem
Dei esse securitatem carnalem.*

Fuerunt exempla aliquot primi ordinis Casuum ad conditionem Regeniti spectantium, Conscientiaz, scilicet, errantis in discernenda conditione mala, & putantis conditionem malam, bonam esse. Sequuntur exempla Casuum Secundi ordinis, nempe, Conscientiaz errantis circa conditionem bonam, & judicantis bonam conditionem esse malam.

Nonnunquam Regeniti aliqui agre ferunt pacem & quietem Conscientiaz suas, existimantes eam nihil aliud esse quam socordiam carnalem & vitiosam. Et hic non imus inficias, quin multi sint, qui securitatem carnalem amplectuntur, & eam fovent sub nomine pacis & quietis benedicta: sed illi minime dubitant de conditione sua an bona sit; non examinant eam ad regulam.

lam Verbi divini, sed in socordia & negligentia sua suaviter dormiunt cum tepidis illis Laodicæis, *Apoc. 3.* Neque negamus periculum esse Regenitum, ne ipsorum pax à Deo data, aliquando degeneret in securitatem carnalem: facilis enim est lapsus in somnum, postquam anima Regeniti aliquantis per refocillata est consolationibus divinis, ut in Sponsa videre est, *Cant. 5. 2.* Sed nobis jam res est cum vigilantibus & diligentibus, qui, post molestias exangustias in conflitu cum temptationibus Diaboli, cum terroribus Legis, & cum sensu iræ divinæ, victoriam reportarunt per fidem in Christum, & vera pace ditati sunt ex benignitate Dei, qui precationibus ipsorum, serio pertinentium ab eo pacem annuit. Quæstio est de iis. (inquam) qui postquam pax data est ipsis, non audent eam frui; sed suspicantur primo pacem eam non esse genuinam, & postea eam planè condemnant: Atque ita novas sibi molestias creant. Prætextus autem quo se decipiunt, hic est. quod, quando hæcabant dubitantes an misericordiam essent consequunturi, quando Deus se iratum ostentabat, quando pacem in se nullam sentiebant, Tum ardenter precabantur, de nocte vigilabant, lectio & auditioni Verbi, reliquisque Religionis exercitiis studiose incumbebant: nunc autem observant se remissius & languidius multo, omnibus his officiis defungi, unde concludunt pacem illam quam sentiunt, meram esse carnalem securitatem. Hinc extinguitur fere in illis gratiarum actio, pro data illis à Deo pace; præsenti conditioni præfertur pristina; optatur ut redeant terrores pristini, potius quam permittatur hæc securitas pristinas lachrymas exsiccare, & pristinos labores depasci & devorare; hinc etiam erumpunt ad familiares suos Christianos ab iis querelæ de Dei dispensatione erga se, scilicet, quod Deus abstulerit ab ipsis spiritum timoris & reverentia erga se, quod spiritum gratiæ & supplicationis multum imminuerit: per quas querimonias non sibi soli ægritudinem novam creant, sed etiam contristant fideles amicos, & comilitones suos, scabiensque suam ipsis affrancant, & Spiritum Dei (quantum in ipsis est) etiam exacerbant.

Deceptione hæc oritur, partim ex iniqua doni dati estimatione, partim ex iniqua conditionis mutata comparatione. Primo enim non considerat æger indicia novæ creaturæ in se, vel quantum sit beneficium Dei sibi datum, nempe, timere ne ipse Deum offendat; & non timere, ne Deus ipsum abjectiat; pacem habere apud Deum, & simul contra peccatum bellum gerere; liberari à cruciatis Conscientiæ condemnantis secundum Legem, & simul delectari in obedientia divinæ Legis secundum Evangelium, quæ est queritans ægri conditio. Deinde, perperam exigitur à Conscientia eadem dispositio animæ, ante pacem datam, & post pacem à Deo concessam; perperam

exiguntur üdem affectus in utraque conditione. Nam ante pacem datam, impossibile est ut in sensu iræ divisæ non sit tristitia, inquietudo, metus & similes affectus tristiores : & hi affectus quando excitantur, vel precipitant hominem in desperationem, vel eum incitant ad Dei faciem in Christo querendam cum jejunio & precibus, cum ejulatu & lachrymis, idque omnibus ferè aliis officiis posthabitatis, qua sanitatem corporis, stationem civilem, & conversationem cum proximis spectant. Postquam autem pax data est, affectus hi sedantur, cessant metus, ejulatus & planetus cohibentur, lachrymæ absterguntur, succedunt laudes Dei & gratiarum actiones ; & officia singula, in pacato jam animo locum suum querunt, ut corporis sanitati propiciatur, ut familia curetur, & quod iustum est proximo praestetur: mutatur enim jam conditio, & quidni etiam mutentur affectus, & effectus ab iis dependentes ? Quis exigit eadem officia a pugnante & victore, ab ægro & fano, à tristi & latro ? Nonne dicit Jacobus 5.13. *Si quis affligitur, preceatur; latetur aliquis, psalmos canat?* Ad mali igitur hujus remedium, 1. Examinandus est æger, an ex antecedente Conscientia consicitu cum Lege & sensu iræ merita sequuta sit hac pax, quam suspicatur non esse solidam ? an, per fidem in Christum (quem æger respexit, & cui adhaesit in lucta) comparata sit pax ? an data sit post petitiones quas ad Deum in anxietate fudit, ut liberatus ab hostibus quiescere posset sub alis Dei, & sine me tu hostium ei servire ? Et denique, an jam, post pacem datam, officiis religiosis, & studio obedientiæ præstanda mandatis Dei sincerè pro modulo virium incumbat ? Si ista concurrunt, pax solida est, & non carnalis securitas. 2. Æger informandus est, de jure quod habet in pacem Dei, cum jam justificatus sit per fidem in Christum, ex natura foederis gratuitæ, secundum promissionum Evangelicarum tenorem. 3. Confirmandus est æger in possessione pacis quam habet ; & convincendus, quod illa sit vera Dei pax ex effectis, ex antecedentibus connexis & consequentibus virtutibus ; & rogandus est, ne suspicetur Spiritus Sancti donum. Deus enim, petenti pacem spiritualem, non solet dare securitatem carnalem ; petenti pisces, non dat scorpiō nem aut serpentem. 4. Aperienda est impoltura Diaboli, qui viatoriam reportantibus de seipso invidet omnem pacem ; & simul ostendendum, quanta hac sit, non solum ingratitudo (ad quam tentator ipsum instigat) sed etiam contumelia, pro tanto beneficio Deo datori gratiam hujusmodi referre. 5. Hortandus est æger, ut bene utatur pace datâ, nempe, ut perget hilariter in obsequio mandatorum Dei, paratus ad novas pugnas, & certamina majora contra Diabolum ; nec vereatur pacem Dei à se auferri, quandiu cumfide in Christum, bellum gerit adversus peccatum, quod in se & in mundo est, pro vocatione sua quotidiè pugnans pro virili.

CAP. XII.

*In quo tractatur Casus Conscientiae etimantis multis actus
fidei justificantis esse præsumptionem.*

Similis superiori Casui est conditio eorum Regenitorum, qui, quando contenderunt ut obedirent Evangelio iubenti credere in Iesum Christum, & jam pedem fixerunt in Dei via, & gloriaruntur in Deo adversus hostem, sibique applicari præclara privilegia filiorum Dei & cohædendum cum Christo, statim (quasi angue presso) resilire incipiunt, & hunc ultimum actum fidei præsumptionem ducere: idque ex Conscientia suæ indignitatis, & ex consideratione excellentiæ privilegiorum, quæ sibi applicare & aptare conabantur.

2. Neque quis miretur fidem animam sic exerceri posse, & simul Christo per fidem salvificam adhædere: sed perpendat, quod metus perditionis meritæ, ortus ex sensu peccatorum, cogere quasi poterit peccatorem ad Christum amplectendum ne pereat. Et hic tamen licet fidelis non audeat discedere à Christo, ne in barathrum descendat: satis tamen habere sibi videatur, si confistere in limine domus Dei ipso liceat, etiamsi se non associet ut conviviam in jure felicitatis & gloria cum Abraham & Patriarchis. In hac enim conditione cum Mephibosetho, clementiæ satis se assequutum esse judicat, quod vivere datum sit ipso; tremit autem, cum se mortuum canem in oculis suis vocari audit ad regalem mensam; nam cum prodigo pænitente satis habet cibario pane vesci inter servos familiæ, nec audet se filiis aggregare. Et certè magnitudo promissorum bonorum, quæ Deus præparavit diligentibus se, tanta est, ut attoniti stent filii Dei sapè & præ gaudio non credant, quando de sessione sua in throno cum Christo audiunt: neque audent tantum gaudere gaudium, quantum Scriptura ipsis offert: imo vero cum se attollere vellent, non magis capere posseunt immensam Dei dilectionem & gratiam quam ipse coram iis proponit in verbo suo, quam quis spitham suam poterit cœlum mensurare, & gloriam quæ in eo splendet in pugnum contrahere, vel, in finum suum complicate. Ex hujusmodi cogitatione erat quod Petrus non ferebat Christum demittentem se ad lavandos pedes suos, & quod Martha in colloquii sui initio cum Christo, non admittebat fore ut Lazarus jam mortuus & sepultus ante diem novissimum resurgeret.

3. Verum hic plurimum sibi nocet æger, plurimum veritati, gratiæ & liberalitatæ Dei detrahit: hunc enim morbum quandiu fovet, non tantum amputat.

putat sibi gaudii plenitudinem quam offert Deus, sed etiam Diabolo occasionem, insam & auxilium praebet, ut in questionem vocet etiam primum actum illum fidei, quo fugiens ad Christum jus ad justificationem & vitam aeternam apprehendit. Nam, si presumptio sit, beneficia per Christum parva, promissa & oblata, per fidem accipere & nobis applicare, (quia beneficia magna sunt, & nos parvi & indigni sumus.) Quidni etiam presumptio merito vocaretur, propter eandem rationem (si vim aliquam haberet) Christum, qui major est omnibus suis beneficiis, nostrum esse audere profiteri?

4. Periculosa est presumptio, & jure quidem metuitur & cavitur tantum malum: sed tamen non minus iniquum est, fidem sinceram & probatam, vel virtutem aliam aliquam alienis nominibus denigratam aversari, quam virtutem nominibus vestita amplecti. Quare, 1. Examinet aeger temptationem, & consideret quod presumptio longe distet a fidei natura, sicut supra notatum est. Presumptio enim non modo secura est ab hoste, & negligens operum bonorum, sed etiam felicitatem pollicetur ambulanti in viis suis malis: comminanti Deo minimè credit, & promittenti Deo fidem quam non requirit, obtrudit. Quæ enim Deus dicit lugentibus peccatum suum, presumptio lacivientibus applicat: fides vero humilis & laboriosa est, peccatum odit, & sanctitatem sectatur. Ubi igitur fides in Christum vigeret, & peccatum vitatur, & comminatio terret, & via ad promissa bona placet, eligitur, & tenetur: hic (inquam) credere & apprehendere bona promissa etiam maxima, non est presumere. 2. Armet se aeger adversus temptationes gladio & clypeo fabricatis ex Dei Verbo, quod non solum promittit bona salutaria, sed etiam connectit bona alia omnia optima & excellentissima cum Christo, & imperat ut credamus in eum, & vetat ne credentes in ipsum dubitemus, (quia qui dedit nobis Christum, datus est nobis omnia reliqua cum Christo) & urget ut fortiter apprehendentes vitam aeternam, in via sanctificationis pergamus, & pugnam fidei depugnemus. 3. Consideret etiam aeger quantum sit peccatum adversus Deum, & quam nobis ipsis noxiū & periculosum bona qua Deus conjunxit separare; Deum in una aliqua promissione loquentem veracem & bonum astimare, & non in omni ipsis ad nos sermone eandem ei gloriam dare. 4. Denique perpendat aeger hanc iniquam suspicionem presumptionis in Casu prædicto, nimium sapere errorem Papistarum, qui dona Dei metiuntur persona accipientis dignitate, & non sola Dei gratia. Cui errori nisi obviam iverit aeger, competeret tandem in omnibus Evangelii promissionibus recipiendis, se versari in eodem periculo ab eodem errore. Nam, si presumptio est attingere pro-

promissiones maximas de communione cum Deo & sanctis præcipuis ; de privilegiis coheredum cum Christo; de gloria futura & similibus donis: sequetur ergo confidentiorem futurum , si se dignorem perspiceret. Quo posito, ratio fiducij ipsius non erit gratia promittentis, sed dignitas accipientis : Atque ita tota ratio salutis gratuita everteretur, quod est absurdum. Ne igitur exultimet humilis æger præsumptionem esse, si promissam & portrectam Dei gratiam in Christo quantam quantam apprehendit & amplectatur.

C A P . X I I I .

*In quo trahatur Casus Conscientia pusantis gaudium Spiritus
jam præteritum, vel esse gaudium speculationis tantum
temporariis communis, vel delusionem.*

HUJUS generis etiam est ille Casus, in quo Regenitus suspicatur gaudium Spiritus quod semel sensit, speculativum tantum fuisse, vel delusionem. Accidere autem potest hic Casus porro maximum desertionis tempore , quando scilicet consolatio non tantum non sentitur, sed etiam dolor tantum sentitur & tristitia, & quando acerbitas afflictionum totum occupat animi sensum. Tunc enim memoria gaudii præteriti magnopere obscuratur , & sensus præsentis mœroris totum hominem infiammat : sicut enim in passionibus corporis, jucunda simul etiam & amara, tum tantum cum aliquo vigore sensum corporeum afficiunt cum præsentia sunt ; ubi autem præterierunt , eorum memoria leviter afficere solet imaginationem nostram , si comparatio fiat præteriorum cum præsentibus (nam longè aliter nos movet sensus ignis jam ustulantis nos, quam memoria præterita ustulationis :) Sic se res habet in affectibus animæ. Gaudia aliquantisper splendent , cum primo in anima excitantur, sed duratione minuantur, & minus delectant; præterita exolescent, & aliqua ex parte obliterantur, in mœro absorbentur, oblivioni ferè traduntur, vana judicantur & rejiciuntur : *anima mea consolationem respexit*, inquit Psaltes, *Psal. 77. 2.* Simile quid passus videtur etiam David, (*Psal. 116. 11.*) cum in festinatione dixit, *Omnis homo mœdaceus sunt.* Tunc enim quicquid gaudii unquam senserat ex fide promissionum sibi factarum, per Samuelem, vel alias Prophetas, estimabat desperationem & delusionem fuisse. Hunc errorem augere solet tentatio Diabolii,

boli, qui & Verba & Operationes Dei, quandocunque offertur occasio, traducit & calumniatur. Hanc Satanz maliciam sapit querela *Jeremie*, cap. 20. 7. *Decepisti me & decepimus sum.* Et certe calumniatori sapienti, succenturiatus à tergo succinit vetus noster homo, qui facile cum occasio datur iudibrio habet omnes sanctas novi hominis passiones, sicut *Ismael irritat Isaacum.*

2. Morbus hic admodum periculosus est: nisi enim cito & solidè curetur, non tantum conditionem bonam perturbat, miseramque ægrot superinducit, sed etiam (quasi ariete) pulsat ipsum Statum Regenerationis, ipsum Statum gratia & Reconciliationis, eumque funditus evertere conatur. Nam si gaudium Spiritus Sancti, datum supplici dubitanti in fidei confirmationem, & datum lachrymanti in consolationem, habeatur pro deceptione aut delusione: vel, si effectus meræ speculationis seu contemplationis astimetetur, actum erit de Spiritus arrhabone; actum erit de fidei per gaudium datum confirmatione; in quæstionem vocabitur ipsa fides; & per consequens etiam Regeneratio, Reconciliatio, & Status gratia: & jam corruent omnia quæ prius adjudicata videbantur in petra; revocabuntur gratiarum actiones olim oblatae pro consolationibus datis; testimonia repetita experientia recessidentur: Atque ita æger sibi ipsi pejus habere videbitur, quam cum in peccatis jacebat: quiajam operam & oleum se perdidisse putabit ab eo tempore quo peccatis renunciaverat, & sibi Regenitus visus erat: quapropter necesse est ut huic malo cito occurratur, ne invalescat.

3. In morbi igitur hujus curatione, hæc methodus observetur. Primo, ne statim disputet æger quæstionem, an gaudium illud de quo suspicio orta est fuerit solida necne, sed examen aliquantis per differat, & oculos converterat in presentem suam conditionem confusam, perplexam, & miseram; respiciat peccata sua & indignitatem suam; observet Tentatoris malitiam, potentiam, vafritiem; & suam ipsius stultiam, infirmitatem, impotentiam, eo fine, ut agnoscat se jam opus habere Mediatore, Redemptore, Sponsore & Medico. Deinde, respiciat gratiam in Evangelio oblatam omnibus qui in simili conditione misera versantur. Denique, amplectatur oblatam gratiam, nullus disputans utrum prius apprehenderit eam necne: tantum hoc apud se statuat, nullum tempus elapsum esse in quo magis necessarium sibi Christum Servatorem & Redemptorem perspexerit; nunquam fuisse tempus in quo gratior ipsi esse poterat gratia in Christo oblatio: & tandem dicat Dominum, *Ecco ad te configlio, oblatum Christum, oblatum fadus gracie in eo, oblatam Remissionem peccatorum per eum, & imputationem justitia ipsius gracie oblatam accipio, arripio, amplector, perituru nisi facerem.* Hac ratione

tione fœderis gratuitæ acceptilatio solidè firmabitur & rata habebitur; & arx fidei quam obsidebat Satan (& per hanc tentationem expugnare & demoliri statuerat) inexpugnabilis consistet.

4. Secundo loco examinentur objectiones adversus soliditatem consolationum præteriorum, & gaudiorum in quæstionem vocatorum. Objicit fortè ager; Gaudium quod putabam esse gaudium Spiritus, brevissima erat durationis: & propterea suspicor non fuisse solidum. Resp. Non sequitur gaudium quia breve fuit ideo falsum fuisse: nam, ad consolationem animi metuentis, & tristitia dejecti, sufficit causas metus & tristitia removere; placatum Deum per renovatum Spiritus arrhabonen manifestare, etiam si gaudium illud non diu manserit: sicut enim non sufficit ad probandum salubrem aquæ potum non fuisse datum febricitanti, quia statim post breve tempus morbus referbuit; & sic paululum sedata, inflamata est: Sic neque sufficit ad probandum gaudium Spiritus solidum non fuisse, quia breviusculum erat, & quia sedata semel tristitia, cito rediit. 2. Satis est quod tamdiu duraverit gaudium, quamdiu opus erat; & quod memoriam sui post se reliquerit: nam missum erat gaudium à Deo, ut dolorem acri & tristitiam tunc præsentem removeret: ubi opus jam peregit, qui nō ad datorem rediret? sicut in visione Petri, Act. 1. linteum de celo demissum, (peracto negotio, & Petro jam de voluntate Dei edocto) rursus in celum receptum est. Sponsa in Canticis sciebat gaudium spirituale non diu permansurum fuisse; & idcirco agit cum filiabus Hierosolymæ, tantum ne excitent Dominum prius quam vellet.

5. Obj. 2. At si solidum fuisse gaudium meum, meliores fructus protulisset quam protulit: degeneravit enim gaudium meum in securitatem quandam carnalem, & ego nihilo sanctior factus sum. Resp. Non impunitandum est gaudio spirituali, quod fructus meliores non protulerit ager: nullum enim est donum Dei, quo aliquis abuti non potest. Alia causæ querenda sunt non productorum fructuum, quales sunt acri ingratitudine, negligientia, securitas, somnolentia, & nova peccata. Inter quæ, hoc unum esse potuit, quod statim post gaudii ablationem, ager suspicatus fuerit gaudium illud non fuisse Dei opus: quæ suspicio non potuit non contristare Dei Spiritum, & fructum gratitudinis impedire.

6. Tertio loco afferantur argumenta, quæ probent gaudium fuisse genuinum. In quem finem revocet ager in memoriam, in qua conditione constitutus, consolationem à Deo adeptus sit, & quibus mediis eam comparaverit; & quantoper fidem confirmaverit gaudium datum dum præsens erat, quantum studium Deo placardi (dum sensus illius manebat) excitaverit,

quas

quas cantiones & quam gratiarum actionem erga Deum produxit. Et hinc argumenta petantur ad gaudii justificationem : nam, si sensu peccati & metu iræ divinæ affecto datum est, si confusione ad Deum per Iesum Christum ; si veniam & misericordiam petenti datum est ; si studenti sanctimoniz datum est ; si pro tempore fidem in Deum auxit, & studium Deo placendi renovavit ; si ad gratias Deo tunc agendum impulsit ; maxime vero si æger adhuc pergit in Christum credere & sanctitati studere, etiam dum dubitat an gaudium solidum fuerit, Non debet præteritum gaudium in dubium vocare. Nam his argumentis, Psaltæ (Psal. 77. 6.) in gravissima tentatione fidem suam confirmabat, & cantionem suam quam noctu aliquando Deo cecinerat, in memoriam revocabat.

C A P. X I V.

In quo tractatur Casus Conscientie suspicantis suum zelum, rigorem carnalem tantum fuisse.

USU venire solet, ut, qui sincerè Deum diligunt, nec ferre possunt malorum improbitatem, aliquando transgrediantur zeli moderati terminos ; & deprehensi in aliquo errore, aciusque quam par esset, vel ab amicis correpti, vel à potentioribus mulctati, cum zelum tantum corrigerem debarent, de zelo bono remittunt, suspicantes zelum suum, injustum rigorem fuisse, vel precipitem temeritatem, vel odium adversus homines carnale, vel similem aliquam intemperiem fuisse. 2. Huc accedit Conscientia nativæ corruptionis & communis hominum infirmitatis, una cum suspicione actionum suarum, quando præstantissimæ sunt : quæ suspicio confirmatur per censuram amicorum rigidiorem. 3. Denique, subsequitur tentatio Diaboli studentis omnem veri zeli fervorem, frigida quacunque suffusa, extinguere. Et hic quidem periculum est, ne probans zelus defervescat ; & æger non tantum languefaciat in suppressione mali, sed etiam in prosecutione boni de pristiina diligentia remittat, & remittens de zelo Dei deseratur à Deo : Atque ita incidat in tepiditatem Deo maximè exosam : In quo morbo, tanto sibi placebit magis & tanto confirmator in hoc malo evadet, quanto sibi & amicis & mundo prudentior videbitur esse nunc quam olim fuerat.

Quod ad malum hujus remedium attinet : extra controversiam esse debet, idem bono zelo accidere, quod aliis virtutibus accidit : inter quas nulla a deo est perfecta in subiecto suo, quin defectus aliqui & excessus admitti in ea

ea comperiantur. Et propterea sicut iniquum est ab alienus virtutis studio retrocedere, quis imperfectiones in illius virtutis exercitio observantur : Sic iniquum est ut quis de zelo remittat, quia in eo imperfectiones observantur, maxime quando consideramus quam ægrè ferat Christus zeli refrigerationem, eamque interpretetur defectionem esse à pristina dilectione erga se ; & quod tepidos ex ore suo evomere minetur, *Apoc. 2. 3.* Quapropter examinet se æger, & actiones suas ad Regulam Verbi divini comparer, ut, quod in eis consentaneum est regulæ, accurate teneat. 2. Distinguat inter actionum suarum materiam & modum agendi : fieri enim potest, ut, in actionis laudabilis producenda modo, imprudentia aliqua fuerit : Revocetur igitur in memoriam, an aliquid indecorum acciderit in verbis, vultu, vel gestu, unde suspicio oriri potuerit, quod zelus carnalis fuerit : & si inveniet quicquam, candide id confiteatur apud Deum & homines, quantum ad ædificationem inservire poterit : factum interim suum bonum (licet non tam bene factum quam oportuit) defendat ; consoletur se in Deo, & confirmet se in studio placendi Deo, ne simul actiones bonas cum imperfectionibus condemnent & abjiciant. 3. Adhibeat postea majorem in agendo cautionem, prudenter, & circumspectionem quam prius ; & zeli intus ferventis expressiones ita temperet & moderetur, ut, quæ maximo cum zelo dicere vel facere statuit, ea cum maxima animæ mansuetudine emittat. 4. In hunc finem studiosè foveat tres zeli laudabilis individuos comites, scilicet, timorem Dei, dilectionem proximi, & humilitatem cordis proprii ; curetque in omnibus, ut conjunctio harum virtutum in exercitio omnium officiorum erga homines firma retineatur : *Timor enim Dei non patietur fidelem à Dei mandatis discedere ; Humilitas modestum reddet agentem ; & Dilectio proximi mansuetum efficiet ægrum in hujus officii præstatione.* Atq; hoc est zeli temperamentum quod requirit Deus ; hic est zelus Dei cum sapientia

C A P. X V.

*In quo trahatur Casus Conscientie suspicantis ægribetar
in conversatione sua esse scrupulositatem.*

Nonnumquam accidit, ut, Regenitus postquam totam Dei armaturam induit, & ægribetas seu accurationis in conversatione experimentum cepit, aliquantis per postea gravitate oneris aliquantum prematur, & jugum relaxare vel solvere conetur, laboris scilicet tedium affectus, quasi pro ægribeta scrupu-

scrupulositatem sequutus fuisset: Atque ita de diligentia & vigilancia remittat, sicut David depositus armaturam Sauli, cui gestanda non erat affuetus.

2. Rationes autem deceptionis prætexere solet æger tres. Prima est, quia omnino impossibilis est hæc accuratio in conversatione: tendit enim ad perfectam moralis Legis obedientiam: de qua ipse Spiritus Dei pronunciavit, quod *impossibilis* sit propter carnis infirmitatem, Rom. 8.3. Ratio secunda est, quia Conscientiam inquietam reddit: impeditque ne pace Dei per Evangelium concessa fruatur. Tertius prætextus est, quia libertati Christianæ in multis rebus licitis ita obstat, ut, pec cœturis à Deo sanctificatis, nec exercitiis corporeis ad sanitatem tendentibus, nec recreationibus ad animi relaxationem necessariis, sine scrupulo liceat uti. Et hîc quidem periculum est ex altera parte, ne æger pedibus eat in sentenciam Antinomorum, vel saltem, ne dissolvat aliqua ex parte doctrinam Legis de officiis nostris in Deum & proximum, & doceat alios idem facere, cum salutis sui dispendio: ex altera vero partè, periculum est, ne laqueos injiciamus Conscientiis Regenitorum in rebus licitis, & ne sanctis in via obiciamus scrupulos, qui ipsis in via sanctitatis ambulantes remorentrur.

3. Ut solidum remedium huic malo afferatur, ante omnia danda est opera, ne quicquam de *auxiliis* seu accusationis studio remittatur: nam, si vel rima hic aperiatur, periculum est ne aqua penetrerent in interiora & totam navem impleant, eamque submergant: Stat enim immobile illud præceptum cum communione adjuncta, Heb. 12. 14. *Sed amini pacem cum omnibus & sanctimoniam, absque qua nemo videbit faciem Dei.* Similiter & præceptum illud, 1 Pet. 1. 15. *Estone sancti, sicut qui vocavit vos sanctus est.* Et illud Christi, Matth. 5.48. *Estone perfecti, sicut Pater uester perfectus est.*

4. In hunc finem solvenda sunt objectiones & tollendæ rationes deceptionis, præcipue tres illæ de quibus jam facta est mentio: quarum prima nullam habet vim: licet enim observatio Legis perfecta in hac mortali vita sit impossibilis, studium tamen ad perfecte observandum Dei mandata, nec est impossibile, nec invile: adde hoc, quod in hac vita imperfectum est, tandem in vita futura perficietur. Aliud autem est Legem præstare perfecte, aliud vero studere pro viribus datis ut perfecte observetur: Deus enim qui solvit vinculum foederale Legis, non solvit autoritatem legislatoris in subditos suos; non antiquavit mandata Legis, non solvit officia Redemptorum, vel eorum obligationem ad obediendum mandatis: sed, recipiendo Regenitos in gratiam per fidem, auget ipsorum obligationem ad serviendum Deo liberatori tanto alacrius, tanto studiosius & perfectius, quanto gratiae copia

major factus est illis in Remissione peccatorum, & in translatione ipsorum in Regnum Christi.

5. Studii autem, ut accurate ambulemus in conspectu Dei, & ut nos ab omni spurcitie carnis & spiritus custodiamus, multiplex est utilitas: primo enim glorificat Patrem nostrum cœlestem, sanctum Deum Israhel, cui nos conformes esse contendimus. 2. Ornat doctrinam Evangelij, & professionem sanctissimæ fidei nostræ, per quam Dei gratiam apprehendimus ad iustitiam, ut iustitia serviamus. 3. Indicat hoc studium sinceritatem voluntatis nostre ad Deo serviendum, iamsi mensuram perfectionis ad quam aspiramus non assequamur. 4. Suppeditat materiam humiliationis quotidie, quando collimantes ad scopum perfectæ obedientiæ perspicimus quam longe à meta absimus. 5. Efficit ut desperemus de iustificatione ex operibus coram Deo, quando videmus nos nulla ex parte præstare posse quod lex requirit: sed in omni opere nostro, nos adeo impuros & pollutos esse, ut necesse sit cum Israele penitentiam agente exclamare, *iustitia nostra est ut panus confundens*. 6. Studium hoc, charissimum nobis & maximè necessarium reddit quotidie iustitiam illam Christi imputatam: absque qua, nuditas nostra coram Deo non cooperiretur. 7. Palestra denique est, in qua exerceantur omnes virtutes & gratia à Deo data; in qua sancti cum sanctis & sancti singuli cum seipsis contendant ut Deo obediens præstetur, & ut fiat voluntas ejus in terra, sicut in celo, donec ad celum perveniamus, in quo felicitas nostra cum sanctitate perficietur.

6. Quod ad secundum prætextum seu secundam objectionem attinet: tantum abest ut studium accurate incedendi secundum præceptum Apostoli (*Ephes. 5. 15.*) Conscientiam inquietam reddat, vel impedit quo minus pace Dei per Evangelium fruamur, ut contra, pacem apud Deum in Conscientiis nostris confirmet & stabilit maxime. Ex studio enim accurate incedendi, cognoscunt credentes in Christum se esse extra periculum condemnationis, quia non sequuntur carnem, sed spiritum ducem, *Rom. 8. 1.* Secundo, hoc studium, index est bona Conscientia, que fidem sinceram comittatur, eamque aliquo modo munit. Tertio, per studium hoc, sancta quadam necessitate cogitur fidelis Christo adhærere, & cum eo in celis conversari; partim, ut peccati labem continuò lavet Christus per novam expiationis & se ferent facta applicationem; partim, ut Christus vires novas suppeditet ad accurateius ambulandum in via mandatorum Dei; partim denique, efficit hoc studium ne Regenitus anquam discedat ab integumento iustitiae imputata, qua sola omnes imperfectiones sanctorum teguantur & Regeniti in gratia apud Deum stant. Atque ita pax Dei per Evangelium oblatæ, sarta, testa-

con-

conservatur, quodcum studium accurate incedendi vigeret.

7. Quod ad tertiam objectionem spectat: libertas Christiana per studium accurate incedendi minime luditur, sed juvatur & conservatur potius. Vera enim libertas Christiana, est, ut in usu beneficiorum Dei liberemur a peccatis, & ita bonitatem in rebus licitis oblatam percipiamus; ut earum utilitatem per intemperantiam non corrumpanus, nec in detrimentum nobis convertamus. Esto igitur cor nostrum toto die in timore Dei, ac ita rebus licitis modo licito utamur: sanctimoniz enim studium, non illicitas reddit recreations corporis vel animi licitas refocillations, sed corrigit nimiam nostram licentiam in rerum licitarum usu. Quantum igitur hic in usu rerum licitarum juvari poterit corpus nostrum aut animus noster ad Deo servendum in vocatione nostra, tantum nobis concedit Christiana libertas: nec quicquam requirit a nobis, nisi ut sive edamus, sive bibamus, sive aliud quidpiam licitum faciamus, omnia ad Dei gloriam agamus, h. e. quatenus ea faciunt ad nos juvandum ut Deum in Christo glorificemus in officiis necessariis: modum autem & modus in his, sic docebit nos Deus, sicut ipse nos docet reliqua officia Christiana.

C A P. X V I.

*In quo tractatur Casus Conscientia suspicantis teneritatem cordis suae
in Religionis exercitiis, esse naturalem corporis molitatem.*

Quando Deus cor lapideum jam abstulit Regenito, eique cor carneum indidit, ut jam non amplius audeat seipsum indurare adversus comminationes Dei, sed tremit audiens Dei Verbum, *Isa. 66. 2.* nec potest genua flectere coram Deo, & orationem suam ipsi offerre, quin statim cor liquecat & in lachrymas resolvatur: quando (inquam) cor tenerum datum est, oritur nonnunquam in Regenito suspicio, eaque non levis, quod hac teneritudo cordis & haec lachryma non sint genuina, sed naturalis tantum pusillanimitas, & corporis ad temperiem tamineam compositi indicium. Ratio autem suspicionis est, quia Regenitus sapienter in se sentit moches leviiores esse, nempe, eos qui neque secum asserunt doloris acrimoniam, nec post se relinquent Resipiscientis effecta, iram scilicet, & odium, & vigilantiam adversus peccatum. Quapropter metuit ne teneritas hac non sit illa cordis contritio, quam in Regenitis commendat Scriptura. Et hic quidem nisi moches recte curerur, ex altera parte, periculum est ne despiciatur opera

ratio Spiritus Sancti, & cor redeat aliquousque ad pristinam suam duritiam: ex aliera vero parte, periculum est ne æger seipsum imprudenter sanet, & nimium tribuat lachrymis suis, non satis ad normam verbi divini examinatis, quasi nullus in eis dolus esset, & quasi opera- pretium aliquod in lachrymis non leve esset.

2. Quod autem utrinque periculum sit, experientia comprobavit: Quidam Regeniti enim, post suspicionem fixam, ita restiterunt lachrymationi in precibus suis, ut per multos menses negligentius oraverint: & tandem etiam quando valde lachrymabilis redditia erat iplorum conditio, non potuerint (licet maxime voluissent) unam lachrymulam exprimere. Aliqui etiam, ex altera parte, ita lachrymis indulserunt ut eas maximum statuerint indicium suæ sinceritatis, & eas certissimum testimonium putaverint acceptata orationis suæ apud Deum; colligentes ad confirmationem erroris sui, omnia loca Scripturæ quæ de lachrymis loquuntur: adeo ut quotidie in oratione sua ad Deum, singulas guttas de genis suis cadentes observaverint, & in numerato habuerint: indèque conditionis suæ spiritualis de die in diem in melius aut pejus commutata, comparationem faciebant, secundum mensuram lachrymarum majorem vel minorem: verbis interim negantes se quicquam lachrymis suis tribuisse, plus quam æquum erat indicus contriti cordis tribuere: in quo tamen cordis sui fallacia ipsos insigniter decipiebat.

3. Rarior quidem est hic morbus: pauci enim admodum sunt, qui peccatorum suorum quotidianorum actualium, & constanter adhærentis ipsis originalis peccati sensum ita fovent, ut quotidie defleant suam in iquitatem & pollutionem cum *Paulo* Apostolo, *Rom. 7.4.* Pauci qui sensu indigentia & indignitatis suæ ita punguntur, ut lachrymæ ipsis erumpant quoties adoratur ad Deum in precibus accedunt cum *T'imotheo*, *2. Epist. 1.4.* Pauci etiam sunt, qui tam exactè histrionicam didicerunt, ut artem lachrymandi percaleant, & lachrymis dare Leges sciant, ut illæ pro imperio exeant, & quacunque jubentur ire, eant.

4. Interea nec negamus aliquos adeo contriti esse cordis, ut ad omnem seriam de Deo rebusque adversis in Ecclesia cogitationem liquefiant, qui nec loqui nec scribere possunt de rebus, quæ vel hominum salutem, vel Dei gloriam vel Ecclesiæ pacem impediunt, quin dicta & scripta sua lachrymis perfundant. Cum enim id factitatum fuisse videmus à Dei servo, *Act. 20. 19. 21. 8;* & *2 Cor. 2.4.* Non negandum est spiritum Dei, qui potenter operabatur in *Paulo* in *Timorbeo*, adhuc etiam operari similiter in aliquot selectis tabellis, & in iis de ætate in ætatem, potentis sui amoris effecta, & imaginem describere, pro donationis sua sapientissima mensura. Nec negamus

gamus aliquos adeo insignes esse, vel hypocritas, vel saltem adeo insigniter à spiritu delusionis correptos, ut licet in secreto non lugeant peccata sua sicut Deus requirit; in proposito tamen & coram testibus obsequentissimas habent lachrymas, easque frequentissimas, quando (ut loquuntur Historici) crocodilum agere ipsis est propositum maximè: illi enim simulare solent se Dei causam agere, quando suam tantum agunt. Et sicut Sathan se transformat ad mentiendum Angelum lucis: sic illi ejus servi mentiuntur servos Christi, sicut *Paulus* Apostolus observavit tempore suo, 2. Cor. 11. 14, 15. Denique non inficias imus, quin in multitudine lachrymarum aliquid subesse poterit, quod à corporis temperamento fluit, vel à consuetudine, vel à delectatione in earum copia, ita ut non immerito suspicari poterit æger lachrymarum suarum sinceritatem, maximè quando in lachrymis fundendis cor suum leviter affectum sepiusculè observat.

5. Quapropter, primo, examinet se æger, An ex naturali vel corrupto aliquo principio fluant ipsius lachrymæ; an facile ad lachrymas moveatur ob res minutæ & leviores & quæ ad vitam hanc præsentem spectant. Hinc enim facilius judicabit de spirituali fonte lachrymarum: nam qui ad lachrymas difficulter movetur à damno civili aut jactura rei terrenæ, liquefcit autem in sensu peccati, in cultu Dei, ejusque causa qualibet, quæ ad luctum vocat, causam suspicionis minorem habet, quam si rem aliter se habere apud seipsum competerat.

6. Secundo, observet affectus suos præteritos, An, nimis ægrè tulerit defectum lachrymarum in cultu suo secreto, etiam quando in fide, humilitate, & sinceritate se Deum alloquuntur fuisse, conscius sibi erat: & similiter, An sibi tanto placuerit magis, quanto in precibus lachrymosior fuerit: quod si compertum habuerit, indicium est nimii pretii in lachrymis positi ab ægi corde, quicquid responderit ipsius Conscientia de officio debito interrogata.

7. Tertio, in posterum nec despiciat æger cordis teneritatem, vel lachrymas fluentes pro data causa in Dei cultu: nec ita affectet lachrymas, quasi insulsus esset omnis cultus, hoc sale non salitus: sed studeat in oratione sua ad Deum, veritatem ex animo serio loqui; & fidei, dilectionis, spei, resipiscientiæ sinceritatem sectari maximè: sic enim nec deerunt lachrymæ, nec desiderabuntur absentes, nec delectabunt nimium quando adsunt. Quandiu enim Regenitus sinceritati studet in exercitiis salvificorum habet tuum, non quicquid in verbis, in fletu, vel ullis exercitiis corporalibus: sed in Christo, & conformitate cum ipso, aspirans ad arctiorem iudicis communio nem cum eo; & contendens per virtutem Spiritus ejus ad fidem; per dilectionem operantem & laboriosam, ut Deo (non sibi) in omnibus plateat.

In quo studio non est dubium , quin ob defectum officii sui se numero lachrymaturus sit ; sed luctum suum tamen & lachrymas fluentes non acceptabit pro satisfactione : Non enim quarit Regenitus sapiens lachrymas , sed odium & fugam,& mortificationem peccati.

8. Neque ista dicimus, ut fontem lachrymarum in quoquam obstruamus , aut Resipiscentia cursum in quoquam impidiamus , aut ut lachrymas sinesseras è numero signorum contritionis animi excludamus: sed eo dicta hac volumus , ut qui lachrymas contritionis aut teneritatis indicia vel suspcionis præsentes , vel desiderant absentes , Caveant ne vel earum fontem exciceant , vel eis nimium tribuant ; sed in sensu peccatorum suorum & intelligentia sua , Christi justitiam,& virtutem Spiritus ejus esuriant & sitiunt , easque studiosè persequantur , sive cordis mollietatem , sive cordis duritatem permanentiorem , vel alternis vicibus , nunc hanc , nunc illam in se sentiant redeuntem . Monendum interim , non leve argumentum suspicionis esse , quod cor valde alienum sit à timore Dei & sensu peccati , si in confessione peccatorum quotidianorum , & precatione secretâ ad Deum , Conscientia morsus , vel nullas , vel admodum raras eliciunt lachrymas : maximè quando certum est ægro examinanti scipsum , non deesse sibi lachrymas ob causas leviores.

C A P. XVII.

In quo tractatur Casus Conscientiae estimantis omnem suam orationem ad Deum , qua non est coniuncta cum sensu divinae approbationis , opera esse labiorum tantum.

IN confesso est apud omnes Regenitos , Deum colendum esse in spiritu & veritate ; & cultum spiritualem Deo gratum & acceptum non consistere in appropinquatione ad Deum , cum oratione labiorum extemporum , quando cor appropinquans ab ipso longè alienatur . Unusquisque igitur Regenitus , (quandiu officii sui memor est) studet Deum in spiritu colere , h. e. cum intelligentia & affectu cordis interno confiteri peccata , deprecari iram , petere à Deo necessaria , intercedere pro aliis , gratias Deo agere pro beneficiis acceptis , eumque laudare propter opera ipsius observata , ita ut orationi respondent affectus , & effectum sequatur approbatio Conscientia , & sensus pacis à Deo approbante . Quidam autem sunt Regeniti , qui , licet sobrie & sincere , ex fide Deum colant , nisi etiam sentiant affectus suos cieri , & virtutem & vigorem vita spiritualis in se obseruent , & sensum divinae approbationis

bationis percipient, Indicant totum hunc suum cultum, nihil aliud esse quam opus labiorum. Hinc oritur suspicio injusta desertionis à Deo, & alienati ejus ab ipsis animi; hinc etiam querimonie, & remissio manuum in preicatione animique dejectio sequuntur: quam injustam suspicionem, & iniquam estimationem spiritualis doni in ipsis collati inter precandum, Deus sancte & sapienter s̄ a penumero castigat, per realem desertionem, eamque multiplicem: abstrahit enim, primo, spiritualem consolationem, & lucem, & ordinem in preicationibus. Deinde, ad probationem & exercitium fidei, auctor donum suum respectui habitum, ut ne verba quidem suppetant precanti seu precaturo. Fatalem interim hoc fidei exercitium non semper imponi à Deo ut castigationem, sed sequi posse tanquam effectum afflictionis perturbantis animum & impeditis cum ne possit cogitationes perplexas in ordinem revocare, & explicatas in preicatione apud D̄um proponere. De quo Casu animi loquitur Apostolus, Rom. 8.26. *Quid enim oremus ut oportet, non novimus, sed ipse Spiritus intercedit pro nobis suspirans inenarrabilibus.* Verum, quando sequitur ex suspicione voluntatis Dei erga queritantem: quod precatio sua (quantumvis feria) sit tantum opus labiorum, nisi condicatur oratio (prout vellet āger noster). sensu approbationis Dei, Castigatio est paterna, quā castigatione admonitus āger, nisi resipiscat & redeat ad D̄um, stultitiam suam agnoscendo, sinit eum Deus in graviores tentationes incidere; permettit statim ejus in gratia in quæstiohem vocari, & fidem ipsius vulnerari, aliaque multa mala in ipsum per apertam desertionis realis portam incurgere.

2. Unde apparet, quam periculosus sit hic morbus, & quantā cautione & diligentia curandus sit: quod eo dictum est, ut āger, (ex altera parte) nec sibi placeat in opere labiorum; nec limitet (ex altera parte) Dei Spiritum in dispensatione donorum suorum: sed se prudenter gerat erga D̄um suum in quacunque praesentia mensura ipsis visum fuerit se āgro manifestare. Ut ergo malum hoc curetur, distinguenda sunt hac quinque. 1. Opus labiorum. 2. Precatio ex fide. 3. Preceatio cum affectu observabili. 4. Precatio cum approbatione divina. Et, 5. Precatio cum sensu approbationis divina.

3. Quod ad primum attinet: Opus labiorum in sensu Scripturæ, est, quando quis, operi Religionis externo tantum intentus, loquitur in preicatione quidem ea quæ recta sunt; sed fide carer, & affectu caret in loquendo: quo externo officio cum defunctus est Orator, satis habet, & sibi placet quasi re benè gesta, & in tabulas expensi resert id quod fecit in Dei cultu externo, sicut videre est, Isa. 58.1,2,3. Hunc superficialem colendi modum rejicit Deus, Isa. 1.14,15.

4. Quod

4. Quod ad secundum attinet : Precatio ex fide, est , quando quis observat se inopem verborum, vel, cum verborum copia in preicatione sua ad Deum, inopem se esse affectuum percipit : interim confiteratur quod verum est de se, & dicit id quod rectum est : intercedit pro aliis ex officio, deprecatur Dei iram , & Deum laudat secundum regulam mandatorum & permissionum Dei; & sibi ipsi valde displicet , quia cordis sui affectus non moventur, prout sermonis & rerum in oratione prolatarum natura exigit. Et in hoc Casu licet affectus non desit omnino, quoniam Conscientia dictis subscribit, & cor in sensu defectus officii sui dolore afficitur : æger tamen precans, videtur sibi sine affectu precari, quia sine ea affectus mensura quam affectat, precatur : & haec precatio nihilominus est in fide.

5. Quod ad tertium attinet : precatio cum affectu observabili, est, quando Regenitus in preicatione sentit orationem suam liberius fluxisse, & affectus orationi respondisse; & Dei hoc beneficium esse agnoscit : sed non satis habet tamen, quia consolatio non sequitur.

6. Quod ad quartum attinet : precatio cum approbatione divina , est, quando quis in fide & sinceritate orat & petit ea quæ Deo placent, quæ Deus in Verbo peti voluit, & concessurum se promisit, sive orans sibi placeat in affectus sui mensura, sive non : precatio enim hujusmodi Deo grata est, ut testatur Apostolus, 1. Job. 5. 14, 15.

7. Quod ad ultimum membrum attinet : precatio cum sensu approbationis divina, est , quando Deus non tantum approbat orationem per Verbum suum in Scriptura ; Sed etiam per Spiritum suum consolatur cor precantis, & latum dimittit , sicut dimisit Davidem sapientem in Psalmis perspicimus, & sicut consolatus est Matrem Samuelis in precibus suis.

8. Hoc ultimum genus precationis, etiam si suavissimum sit, & propterea desiderari maximè soleat à Regenitis, qui vel sapenumero, vel saltu aliquando suavitatem consolationum divinarum in precibus gustarunt: (& certè optandum est maximè ; sed cum animi submissione, si Deo placeat concedere) non tamen est hoc unicum vel solum genus precationis in quo Deus delectatur , vel quod oranti gratum esse debet : Nam oratio in fide & sinceritate ad Deum habita , sive affectus observabiles sint in oratione, sive non , sive sensus approbationis divina observetur, sive non . Non est opus labiorum, sed precatio quam Deus acceperat, & quam tempore idoneo perficiet, sicut testatur Apostolus, 1. Job. 5. 14, 15. *Hec est fiducia quam apud Deum habemus, ipsum, si quid petierimus secundum voluntatem ejus, nos audire. Quod si scimus eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.* Idem probant Davidis approbat à Deo petitiones : qui, licet se quasi mortuum observaverit,

precatus

precatus est tamen sapina, & fidem suam professus est : *Psal. enim 1. 19.*
septies vel octies repetit *vivifica me secundum verbum tuum.*

9. Quapropter stodcat æger oratione in fide & sinceritate & affectu, quantum alioquin potest; & quando ipse displicet orationis sua defectus, non est quod metuat ne Deus habeat orationem ejus pro opere labiorum, maxime quando studet in spiritu Deum colere, simul & in conversatione sua sobrie & justè se gerere. Secundo, distinguit æger dona Spiritus Sancti, & donorum measuram variam : aliquando enim dat Deus *velle* bonum & non perficere, e. g. *velle* precari, sed non posse, *Rom. 7. 18.* Aliquando dat spirare ad Deum tantum, & non dat posse gemitus suos explicare, *Rom. 8. 26, 27.* Aliquando dat verba ex fide apud Deum in sinceritate proferre, *Hes. 14. 1, 2.* Aliquando dat multas disputationes in precibus, sine consolatione, aut affectu approbato observabili, *Psal. 77,* & aliis plerisque. Aliquando dat ubiores lachrymas in precatione, sed sine consolatione ad tempus : qua conditio describitur in Psalmi sexti priori parte, & pluribus aliis Psalmis. Aliquando dat precari cum fiducia & consolatione : qua conditio describitur Psalmi sexti parte posteriori, & in aliis Psalmis multis. Neque numerari possunt omnes gradus presentis Spiritus, vel genera dispensationis ejus sapientissima, quibus ille pios exercete solet in cultu Dei, & in communione cum eo colenda. Verum in omniibus conditionibus requiri Deum à suis, ut in seipso humilientur, ut fidem retinante, ut intercessionem Mediatoris magni-faciant; maxime, quando in oratione sua ad Deum quovis modo corrumpantur, & ut se submissè gerant in omni dispensationis genere, nec despiciant ullam mensuram doni ecclesiæ : nam nisi boni consuluerint mensuram datam, facile fieri potest ut ea mensura, vel auferatur, vel diminuatur, v. g. Si quis orationem in fide & sinceritate habicam, opus labiorum esse existimaverit, quia deinceps illa affectus mensura quam appetebat : non mirum si Deus mensuram despectam subducatur, ut æger non possit jam verba proferre vel concipere quæ Deo offerat, sad tantum possit oculos, vel manus ad Deum attollere, vel in animi confusione ad Deum spirare. Quod si & hic gradus presentia despiciatur, vel pro nihilo habatur; Non mirum si Deus abstulerit, & hanc doni sui mensuram, & permittat ut tentationes ægrum aggrediantur, quibus solicitetur ad cessandum omnino à precibus, & ad vocandum in questionem ea de quibus æger ante non dubitabat : imo, non mirum si ægrum castigare perrexerit, donec ille humilioris in se errorem suum agnoscat, & ad Deum per Mediatorem redient.

10. Quapropter quandocunque æger sibi displiceret propter defectum aliquem

quem in cultu Dei, agnoscat peccatum suum, humilietur coram Deo, con-fugiat ad Mediatorem, intercessionem Christi majoris æstimet quam prius, & justitiam ejus imputatam arctiori amplexu apprehendat; ad ejus plenitudinem se conferat, unde gratiam pro gratia hauriat: Interim dolere licet et ob defectus suos, & ob peccata sua (æquum enim est) sed boni-consulat tamen æger castigationes Dei, quibus anima ipsius visitatur; & studeat in fide & sinceritate Deum adorare, & simul sanctis affectibus & vita sanctitati incumbere, pergens in via ad salutem cum timore & tremore ne Deum ullâ ratione ad iram provocet.

C A P . X V I I I .

*In quo tractatur Casus Conscientie judicantis luctam
fides esse labem fides.*

Speciale Dei donum & Electis solis datum, est sincera fides in Deum, quam quoties & quanto magis exercemus, toties & tanto magis Deo placemus: nam absque fide impossibile est Deo placere, Heb. i 1.6. Hoc suum donum in Regenitis solet Deus crebris exercitiis probare, exercere, augere, & in lucem proferre, in gloriam non tantum suam, sed etiam filiorum suorum, sicut doceunt, 1. Pet. 1.7.

2. Hujus autem exercitii rationes seu causa reddi possunt quinque, 1. Omnia Regenitorum fides imperfecta est, & fidei admixta est luminis ex parte obscuratio, & in applicatione promissionum multa est infirmitas: idcirco quando nova suborjuntur tenebra, à Tentatoris astu excitata, multi putant se occaecari, quia objectum creditum obscuratum est, & ab eis non tam clare perspicitur, quam prius perspiciebatur. 2. Omnia sincere credentium prudentia suspicax est: metunt enim ne decipiatur, & ne cor suum dolosum fidem historicam aut temporariam pro vera & salvifica supponat: Atque ita sibi quis imponat: & idcirco, quando in conflicitu seculi expeririuntur infirmiores, facile suspicionem & dubitationem injectam de fidei sua sinceritate admitunt & fovent. 3. In conflicitu aliquando cadunt Regeniti, & temere cedunt tentationi ad fidei sua labefactionem tendenti: quod accidit Davidi, quando in festinatione sua dixit omnes homines mendaces esse, & se (a Samuele Propheta qui ipsi regnum promiserat) deceptum fuisse putabat, Psal. 116.11. Et similiter quando Petri. 21, 22, dixit se à Dei facie abjectum fuisse. 4. Quia in fidei lucta semper se manifestat aliqua fidei

fidei infirmitas : & perspicit Regenitus in lucta fidem suam non tam robustam esse quam putabat : idcirco facile suspicatur luctantem fidem suam labentem fidem esse : & facile inducitur ad metuendum ne fides sua in luctando labens, tandem labefactetur & deficiat. Et in hac suspicione confirmatur, quia multi, postquam fidei suæ experimenta plura dederunt, tandem naufragium fidei fecerunt. 5. Aliquando Regeniti aliquo suo peccato fortasse Dei Spiritum contristârunt & proyocâruerunt, ut Testimonii sui dictio nem in corde ipsorum ad confirmationem fidei necessariam in temptationis hora suspenderet, & consolationem subtraheret : idcirco putant se in lucta fidei Spiritu Dei destitutos, & fidem quam profitebantur & habere videbantur tantum non amisisse: interim huic suspicioni non audent subscribere, sed obluctantur quantum possunt temptationi, & argumenta petunt ex Verbo & operationibus Dei ad se fulciendos in fide.

3. Hic morbus quidem periculosus est, & fideli animæ valde molestus: imo vero quandiu non curatur, instar invalescentis & astuantis febris est ægræ conditio, in qua suspicat moribundus ad Liberatorem Christum, donec auxilium ei afferatur. Et morbus hic vel respicit aliquid dogma fidei Christianæ ab Hæretico, aut veritatis adversarij aliquo oppugnatum, vel respicit Evangelij de justitia & vita per Christum habenda ad cor Regeniti applicationem, quam Satanus labefactare nititur, ut vel fidei salvificæ nervos succidat, vel ejus exercitium aliquo modo impeditat. Nos remedium contra posterius malum potissimum praescribemus: partim, quia hoc ex parte morbus maxime est periculosus ; partim, quia hoc posteriori malo remoto, facilior erit curatio prioris.

4. Primo igitur consideret æger distinguendum necessariò esse inter fidem infirmam, & fidem luctantem: Nam, licet in lucta adversus temptationem æger infirmitatem fidei sua perspiciat, non debet tamen admittere fidem ideo infirmam esse, quia in lucta infirmitas apparet : nam quanto magis luctatur fides, tanto magis robusta est. Secundo, consideret æger, Deum, eo ipso fine, fidei temptationem permettere, ut infirmus in fide humilietur magis, & resipiscat, luctetur adversus temptationem magis, & vires colligat ad resistendum temptationibus, partim orando ad Deum, partim argumenta ex Scriptura & experientia colligendo, ut in pugna validior evadat: quod fecerunt fideles illi, de quibus agitur, Heb. 11.34. Non debet igitur æger fatiscere in pugna, sed potius tanto animosius jus suum in Christo afferere, quanto violentius ab Adversario oppugnatur ; & serio renovare suam resipicientiam, ut objectiones adversus fidem suam facilius solvere possit, & per temptationem proficeret in fide valeat. Tertio, distinguat æger inter fidem & persuasionem:

Nam etiam si , ubi est solida persuasio seu ~~anopopla~~ , ibi etiam est fides : non tamen contra , ubi est fides , ibi semper illico est persuasio . Persuasio enim excludit omnem dubitationem , quandiu locum obtinet : fides vero (propter ignorantiam Regeniti & infirmitatem adjunctam) feedus gratia oblatum , & Christum in promissione Evangelii exhibitum ; non sine formidine apprehendit se per numero ; non sine tentatione ad dubitationem . An tam indigno peccatori fas sit tam excellens donum attingere . Quarto , distinguat æger inter dubitationem & luctam adversus dubitationem : dubitatio enim infirmitatem arguit ; Sed lucta adversus dubitationem , virtutem & robur adesse probat . Dubitare de opere Dei in nobis post multiplicem fidei confirmationem , peccatum est ; Sed luctari adversus temptationem ad dubitandum , virtus est , & opus Deo acceptum . Quinto , distinguat æger inter dubitationem Regeniti , seu hesitationem de fidei sua sinceritate & dubitationem infidelis : infidelis enim dubitar de Evangelii veritate , & eam non admittit , non applicat , non amat , sed pro stultitia habet : Regenitus vero , dubitans de fidei sua sinceritate , non dubitat de veritate Dei in promulgatione gratia in Evangelio oblatæ ; non dubitat de officio suo , quin in sensu & agnitione peccati sui & miseriaz suæ ad Redemptorem Christum fugere debeat : sed dubitat tantum , an fides sua (quam in lucta infirmam perspicit) sincera fides sit , seu , an sincerè illam gratiam amplexus sit : interim , fidem sinceram re ipsa exercet : nam metuit ne à Christo divellatur , metuit ne fides sua deficiat , vehementer amat Christum , & cupit vehementer cum eo communionem colere : & in hac sua ægritudine , tanto magis accenditur luctantis amor erga Christum , quanto ipsius fides oppugnatur magis . Unde perspicere licet ægrum nostrum non minus charum esse Christo Domino Deo nostro , quam filius familia ægrotus Patris suo , dum decumbit , curæ est , ut in vivis conservetur & convalescat . Sexto , distinguat æger inter temptationem ad dubitationem , violenter (instar teli igniti) in se conjectam , & temptationem receptionem admissamque sine oppositione , vel lucta fidei se opponentis temptationi : Distinguat etiam inter temptationem temerè admissam ad breve tempus , & temptationem admissam & permanentem , seu dubitationem fixam : Nam robustissimi Athleta senserunt sapè impressionem temptationis vehementem , & aliquando temerè ad tempus breve temptationi (quasi vieti) esserunt , & statim se collegerunt , & prælium redintegrarunt , ut videmus in exemplo Davidis , qui statim , postquam temptationis vocem emisisset , temeritatis se condemnat , *Psal. 116. 11. Ego dixi in festinatione mea* (inquit David) *omnis homo est mendax.* Et *Psal. 31. 22. Ego dixi in trepidatione mea , exsitus sum à conspectu oculorum tuorum : vernis tamen audivisti* vocem

vocem deprecationum mearum. Sic Jonas temeritatem suam uno quasi continuato spiritu corrigit, *Jobe 2. 304.* *Fletus tuus super nos transibant,* adeo ut ego dicerem, *ejectus sum a conspectu oculorum tuorum;* verum tamen pergam intueri in *Templum sanctum tuum.* Consideret ergo ager, adeo longe abesse ab infidelitate & fidei labo, *In te am fidei adversus haec mala,* ut nulla sincera & vivacis fidei demonstratio clarius dari possit, quam est ipsa illa *Lucta:* eo enim ipso quod Regenitus (convictus peccati & indignitatis sua) foderi gratia adhaeret, ad Christum oculos conjicit; promissiones Evangelii apprehendit, & pro jure suo disputat, fidem reipsa exercet. Imo vero dolor ille, quem ob defectum fidei observatum sentit ager, actus est fidei: qui enim dolet, quia fidem suam infirmari observat; ne ille non solum fidem habet, sed etiam ad fidei incrementum aspirat, & divina veritati, simul & gratiae subscribere studet: hoc unum agere ferens, quod non possit Deum in hoc glorificare sicut veler. Idecirco corrigat ager (luctans adversus hanc tentationem) judicium suum de conditione sua, & faciat quod Apostolus suadet, *Jac. 1. 2.* *Prosummo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis, scientes explorationem fidei vestre parere tolerantiam.*

C A P. X I X.

*In quo tractatur Casus Conscientie existimantis iudicium suum
de aliis, secundum Charitatem, esse stultitiam.*

PREcepit Christus omnibus discipulis suis, ut alii alios diligant, & ut tanquam tessera professionis suae gelent *Charitatem* erga proximos, maximè vero erga fideles, per quam tessera à mundo possunt dignosci quod sint ejus discipuli, ut habetur *Job. 13. 35.* *Ex hoc omnes cognoscunt vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alii in alias.* Nemo igitur de officio suo dubitat in genere: Sed, quia multi sunt hypocrita, qui fidem Christi profitentur, Dubium est, quomodo exerceri debeat hoc officium. Multi enim male collocatam putant suam charitatem, quam antea exerceuerunt erga indigos, & hoc sibi imputant tanquam stultitiam: & iam putant se debere charitatem suam magis prudenter dispensare, eamq; non nisi secundum exploratam hominum dignitatem ad illum extenderi. Rationes autem opinionis & propensionis sui prætendent duas: prior est, quia se deceptos saepenumero experti sunt ab iis, erga quos tanquam sanctorum chari-

tatem exercebant maxime. Altera est, quia perspicunt eos qui omnium hominum sanctissimi videntur, ex numero fidelium, seu discipulorum Christi, excludere omnes in quibus Regenerationis signa evidenter perspici non possunt; Atque ita circulum charitatis sua tam arctum exiguumque reddere, ut quam paucissimos complectatur. Et quia hanc opinionem obtinere perspicunt apud plerosque qui in numero sanctorum censeri debent: idecirco suspicantur se stolidè fecisse, charitatem suam nimium extendendo. His & similibus rationibus permotus ager, paratus est in castra eorum transire, qui separant seipso à licta & laudabili societate Christianorum Ecclesiastica, in qua secundum Dei voluntatem possent vitam suam sancte & inculpatè degere, & in sacris sancte cum aliis communicare.

Ut hic casus facilius explicetur, distinguendi sunt duo praetextus, quos ager nobis proponit pro rationibus judicii sui corrupti: Ea enim, quæ pro ratione opinionis posteriori ab agro afferuntur, pertinent ad questionem de constitutione visibilis Ecclesie, Utrum ea fundetur in visibili sanctitate, seu, observabili Regeneratione? an vero in visibili foederatione membrorum, doctrina & disciplina Christi mancipatorum? De qua questione satis disputatum est à viris eruditis. Ad nostrum vero institutum attinet tantum ea dicere quæ ab agro removeant errorem & causam sinistrè judicandi de liberaliori extensione charitatis sua, suamque hoc nomine conditionem stultitiae insimulandi, ut in viam redeat, & adversus regulam charitatis non pectet.

Agnoscimus quidem multos esse hypocritas, qui se pro sanctis venditant; eosque dignos esse odio qua tales. Neque miramur frigescere charitatem multorum, quando vanitatem loquuntur quisque ad proximum, *Psa. 12. 2.* Id enim prædictum Dominus noster, *Mat. 24. 12.* *Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigesces charitas multorum.* Sed non est probanda tamen charitatis diminutio propter hominum iudicitatatem, sed per suspiria & lamentationes & preces pro iis ad Deum, qui poterit errantes in viam reducere, charitatem nostram erga eos probatam dare debemus: Hoc faciebat Psaltes, *Ps. 119. 136.* Similiter, in deploranda populi conditione se gerabant sancti quibus Deus pepercit, *Ezech. 9. 4.*

Obj. 1. At idem Psaltes (inquiet aliquis) odio habebat impios & aperte profanos, *Ps. 139. 22.* *Reff.* Verum est quidem: sed odium illud non erat carnale & corruptum, quod fertur in hominum personas; sed odium spirituale & defacatum, quod tendit ad abolendum hominum vicia detestabilia, & ut persona (si fieri possit) salvarentur. Quod si per Spiritum extraordinariè revelabatur Propheta aliorum reprobatio, quorum personas puni-

puniendas & perdendas in bonum Ecclesie & justitiae divinae manifestationem predicebat, ex instinctu Spiritus speciali. Non est hoc trahendum in patrocinium carnalis & crudelis odii, quo surgent illi, qui nesciunt quo spiritu feruntur, nec possunt jure cordis Scrutatorem sinceritatis suæ testem advo-
care, sicut Psaltes eo loco fecit.

Obj. 2. At Judex sum, dices; An charitas impedit quo minus perdam improbum & maleficum, secundum Legem? *Resp.* Minime: nam amor Dei præcipientis ut capite plectatur homicida secundum Legem, & amor justitiae, & charitas erga societatem hominum, & charitas erga maleficum quacunque mulcta mulctatum & quocunque suppicio secundum Legem affectum, consistere posunt. Nam quando Iohannes animadvertebat in *Achaenam* & igne combusturus erat eum, ex precepto Dei; interea temporis studebat ipsum ad resipiscientiam ducere, ut salvaretur anima ejus in die Domini, *Iob.* 7. 19. Prophetarum viscera (*Isa.* 16. 11. *Jer.* 48. 36.) resonabant planctu, non tantum quando judicia Dei prædicebant ventura in populares suos; sed etiam quando prævidebant ea infligenda in Gentes inimicas. Et Dominus noster (qui est ipissima charitas in se, charitatis & exemplar & author nobis) perditionem Hierosolymæ, ex sanctissimo affectu humano in homines miseros, deslevit, *Mat.* 23. 37.

Obj. 3. Sed specialis ratio habenda est fidelium in exercitio charitatis, ut præcipit Apostolus, *Gal.* 6. 10. *Resp.* Verum quidem est. Sed attendendum quid præmittat Apostolus, *Dum tempus est* (inquit) seu, *dum opportunitatem habemus, simus benefici erga omnes.* 2. Advertendum quos vocet fideles, nempe, omnes qui sunt membra visibilis Ecclesie, seu, in censu credentium: *maxime* (inquit) erga domesticos fiduci. Apostolus Ecclesiam visibilem vocatorum ad fidem, & federatorum spendorum & proficitum subjectiōnem doctrinæ & disciplina Christi, vocat *Domum Dei & familiam fidei*.

Obj. 4. At sicut omnes ex *Israele*, non sunt *Israel*, *Rom.* 9. 6. Sic nec omnes sunt filii familias, qui sunt in Ecclesia. *Resp.* Quis te constituit judicem, vel ad decernendum, vel discernendum qui sunt Electi, qui non? Quis te constituit judicem ad decernendum qui sunt Regeniti, qui non? Licet quidem ex charitate judicare quod vocati sunt electi: sed non licet de quoquam præsumere vel suspicari quod hic vel ille non sit electus. Licet ex charitate præsumere quod hic vel ille habeat in se effecta aliqua efficacia vocationis, maximè quando regnum peccati in mortali ejus corpore non mag- nifestatur: sed non licet judicium vel discretivum vel determinativum de internis (quod ad alios attinet) assumere. Dedit enim Deus nobis Spiritum, ut sciamus illa quæ ipse gratificatus est nobisipsis: sed ut alios cognoscamus.

342 THERAPEUTICA SACRA. L. 3. 3.
camus non dedit : *Quis enim hominum novit; ea que sunt hominum nisi spir-
itu hominis quis est ille?* 1 Cor. 2. 10, 11. Nam de aliis nihil manifesta-
vit Deus nisi quod ad charitatem exercendam facit. Judicium de internis
ad solum Deum igitur deferamus, qui solus novit qui sunt sui, solus novit
qui sunt Regeniti, solus novit secreta cordium, & solus discernit hypocri-
tas a sinceras.

Obj. 5. Judicium charitatis non est cæcum : potest aliquis de eis que vi-
det judicare ; & scire debet id quod facit, ne faciat instar cæci. *Resp.* Char-
itatis erga proximum ratio, non est proximi meritum vel dignitas, sed
eius necessitas, & officium nobis à Deo imperatum. Si ergo videamus officium
nostrum & proximi necessitatem, & bonum quod nos ei praestare pos-
sumus & debemus, non est judicium nostrum cæcum, sed videns & oculatum
satis, ad praestandum officium quod charitas requirit, etiam si ignorat prox-
imi statum, conditionem, mores & meritum.

Obj. 6. At videre licet hominum profanitatem, malitiam, & atheismum :
Dicit enim Psaltes (*Psal. 36. 1.*) quod opera impiorum dicant in corde suo,
quod timor Domini non sit in illis. Et de pseudo-prophetis dicit Christus,
nescitis eos ex fructibus suis, Mat. 7. 16. &c. *Resp.* Verum quidem est
quod dicit Propheta per Spiritum Sanctum ; & verum est quod dicit Christus.
Sed quid hoc ad temerarium judicium de iis in quibus scandala & fla-
gitia non visuntur, quos tu judicas impios & irregenitos, quia nulla in iis
nosti signa Regenerationis ? Et quid hoc ad charitatem denegandam aperte
improbis, erga quos exercenda est charitas, quandiu erga eos exercet Deus
longanimitatem & patientiam ? Licet tibi cavere à contagione falsæ doctri-
na & morum pravorum : sed ne solvas vinculum imperata à Deo charita-
tis erga proximum.

Obj. 7. Sed vetat Deus ne societatem ineamus cum iis, qui nos solici-
tabunt ad peccandum, *Prov. 1. 10, 11.* *Resp.* Vetat quidem ne societatem
ineamus cum iis, ad sequendum consilium ipsorum pravum ; seu, ne com-
unicemus cum ipsis in peccato : sed non vetat ne reprehendamus ipsorum
consilium pravum ; non prohibet ne charitatem nostram erga ipsos per fa-
ctas admonitiones & reprehensiones demonstremus : Apostolus enim hoc
ut faciamus præcipit, *Ephes. 5. 11.*

Obj. 8. At (*Prov. 32. 24.*) consilium Dei est ne amicitiam contrahamus
cum iracundis: idemque intelligendum de aliis, à quibus periculum est, ne ip-
sorum injuriis ledamur, vel malis moribus inficiamur. *Resp.* Certum est pru-
dentialiam sanctam requiri ad cautionem ut ab aliorum peccatis & injuriis eu-
stodiatur : sed *cautio* hæc consistere potest cum charitate. *2.* Aliud est
ami-

amicitiam contrahere & intimam familiaritatem colere cum peccatoribus, quorum contagione infici possumus ; Aliud vero civiliter & prudenter cum iis conversari, prout vocatio nostra & negotia secularia requirunt : nam nisi posterius licetum esset, discedendum esset è mundo, ut docet Apostolus, 1 Cor. 5. 10. 3. Idem præcipit Deus, Heb. 12. 14. ut sequamur pacem cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Pax autem custodiri nequit, si officia charitatis erga proximum denegentur ; nec quisquam ritè sequitur officia humanitatis, qui non ex charitate ea sequitur.

Obj. 9. At licet hæc sit mens Dei in officiis communib[us] ad societatem civilem spectantibus: alia tamen ratio tenenda est in consortio cum iis, qui eandem fidem Christianam nobiscum profitentur, ut docet Apostolus, 1 Cor. 5. 11. Si quis, cum frater nominetur, sit scortator, aut avarus, aut Idololatra, aut convitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi ne edat[ur] quidem. *Resp.* Præceptum hoc pertinet ad exercitium clavis disciplinæ, & ad executionem censura Ecclesiastica aduersus eum, qui in judicio Ecclesiastico comperitur esse in, vel servire illis vitiis predictis, ut excommunicetur, & excommunicatus, excludatur à mensa Dominica, & à familiari sanctorum consortio non necessario, ut sui pudeat. Non committitur hujus censura judicium uniuscujusque privati hominis opinioni, vel cognitioni de fratre aliquo : sed requiritur ut præente judicio Ecclesiastico frater convictus & vitii reus declaretur viciosus, ut talis à singulis membris habeatur, donec pudore confusus resipuerit. Et hunc esse sensum Apostoli patet ex ver. 12. *Nonne (inquit) de sis qui intus sunt vos iudicatis?* Nihil hic aduersus charitatem : siquidem idem Apostolus charitatem requirit etiam erga excommunicatum, 2 Tbes. 3. 14, 15. *Neque ut inimicum cum ducito, sed admonete ut fratrem.*

Obj. 10. At lepe falsus sum animi, & deceptus opinione mea de iis quos putabam sanctos, & erga quos charitatem exercebam opere & facto. *Resp.* Quicunque dat discipulo potum frigidæ aquæ, in nomine discipuli, non carebit mercede ; quicquid Christi nomine factum est, Christus in rationes accepti refert, Non hic falsus es ; Sed, si tu (judicium de interno Statu hominis alicujus assumendo) sententiam tulisti, quam Deus ratam non habuit, tu te ipsum fecellisti.

Obj. 11. Sed nisi charitatis judicium per discretionem limitandum esset, absurdâ multa sequentur. 1. Post judicium verum & certum de facinore perpetrato, impediretur justitia in facinorosis plectendis : prætendit enim posset charitas erga capite plectendum, ut in vivis conservaretur, resipiceret, & salutem æternam consequeretur. 2. Judicium Legitimum, secundum

secundum allegata & probata (licet forte non secundum rei veritatem) pronuntiatum, plerunque suspenderetur, quia pretendi posset charitas erga judicatum, quod esset forte non minus fide dignus, quam quivis qui testimonium adversus eum tulerat. 3. Impediretur electio idoneorum Judicium, Consiliariorum, Pastorum & Gubernatorum : pretendi enim posset charitas erga eos qui in electione posthabentur, quasi aliquid ipsorum faraz estimationique detractum esset. 4. Delectus non esset habendus servorum, familiarium & amicorum. 5. Privatorum judicium de proximi perperam dictis & factis suspendendum esset, scilicet, quia, ex Lege charitatis, proximi famam laedere non debemus. 6. Sumptus faciendi essent in aliendis otiosis, & forte malè-merentibus de nobis. *Resp.* Non itus inficias, quin in omni judicante requiratur discretio, nisi stultitiam suam prodere vellet, ut rem judicandam, & Legem, & personas, & circumstantias quaecunque judicium rectum postulat perspicue discernat. Rectum judicium omne, publicum & privatum, sive intus in animo suppressum, sive aperte prolatum, presupponit discretionem. Nec impedit charitas judicia publica, certa vel legitima; non impedit electionem maximè idonearum personarum ad quodvis officium publicum vel privatum. Deus enim dedit Leges, secundum quas procedendum est in judicio publico, & dedit etiam libertatem ad eligendum media optima ad finem prescriptum, & ad sumptus maiores vel minores (prout res postulat) faciendum. Charitas imperatum à Deo judicium nullum impedit: sed affectus judicantis erga judicatum moderatur, & temperat, ne Judex sit amarus Judex, ne corripiat ut hostis expetens vindictam, sed ut Medicus offrens medicinam. Verat charitas temerarium judicium, ne sine autoritate nobis data judicemus Conservos nostros, qui Domino suo stant & cadunt: In specie, ne de occultis & internis judicemus, e. g. quo animo, quo fine fecerit quis id quod legitimum est: nam judicium de internis & occultis cordis humani intentionibus Deus sibi ipsi assumplit. Et licet tu per rimas introspicere possis aliquando in hominum intentiones, & cogitationes; non licet tibi tamen sententiam ferre de his: nam ille qui assumitur in superioris judicium, non debet ab inferiori judicari: hominis enim de proximo suo judicium, eatenus licitum est, quatenus autoritate data divinitus exercetur. Verat charitas ne quis per jactantiam justitiae sua, alios contemnat & despiciat; ne ex suis suspicionibus alios despiciat & condemnnet; & ne sub specie pietatis, privatos & corruptos affectus suos prosequatur.

Ne ergo charitas in Dei Lege imperata violetur ab ægro, 1. Distinguat peccatum proximi à persona, & vitium à natura, ut auferri possit proximi peccatum, & ipse servari. 2. Judicet de proximo id quod Apostolus jicare

dicare jubet, (ne quovis modo cum lēdamus, ino ne iustā suspicione ipsū oneremus) Rom. 14.13. *Ne amplius igitur alii alios iudicemus: sed hoc potius iudicat, ne proponatis fratrō quidpiam ad quod impingat vel offendat.* 3. Meminerit quid requirat charitas, & quod adeo necessaria sit fidei professoribus, ut si illa destituatur aliquis, non sint ei profuturae virtutes aliæ, sicut (1. Cor. 13.) docet Apostolus. 4. Ne nimis metuat æger falli in charitate exercenda: nam non requirit Deus à nobis ex charitate iudicantibus de proximo, ut cognitum habeamus eum int̄os & in cœte: iudicium charitatis æquum est, etiam si secundum rei veritatem certum uolit: sic enim Apostolus iudicium suum de Philippenibus interpretatur: Cap. 1. profert persuasionem suam de ipsorum perseverantia ad finem, ex charitate judicans, vers. 6. Hujus sui iudicij regulam exponit, vers. 7, 8. *Sicut iustitia est* (inquit) *ut ego id sentiam de omnibus vobis, &c.* 5. Ne sit rigidior morum proximi sui censor: sed etiam si videat in eo multas infirmitates, fraret tamen & cohibeat lingua suam ab alienarum infirmitatum exaggeratione; & ne arroget sibi magisterii in alios autoritatem, vel quenvis capendi licentiam, 7 ac. 3, 1, 2. *Ne sis multis magistri, fratres mei, scientes foro ut gravius iudicium auferamus:* In multis enim labimur omnes. 6. Ne proximum suum vel fratrem in professione fidei Christianæ alienet à se, iustā suā suspicione, vel morosā conversatione, vel imprudenti de eo sermocinatione: sed contra ita se gerat erga proximum, ut semper pateat ostium sibi ad benefaciendum proximo; & proximo aditus pateat ad charitatis ab eo officia accipendum: Nam charitatis iudicium requirit ut officia Christiana ita exerceantur omnia, ut inter iudicantem & iudicatum charitas manifestetur & foveatur. 7. Ut via pateat ad charitatis officia praestanda, (quicquid sit agri de fratre vel proximo suo tacituto iudicium, quicquid ejus sit meritum) percurrat omnes locos relationum inter se & iudicatum, ut ei auxilii alieni indigo, quantum patitur Dei Vérbum, beneficiat. Faciamus iudicatum esse peccatorem, respiciatur tamen ut *capax re-sponsientia & beatitudinis;* faciamus eum male meritum de agro, ino & inimicum, consideretur tamen ut *bomo*, ut *proximus*, erga quem exercere charitatem jussit Deus. Si quæ alia relations arctiores intercedant, ad charitatem exercendam alliciant & alligent, vel stimulent & adigant.

C A P. X X.

*In quo tractatur Casu Conscientia imprudenter
lamentans duritatem cordis.*

Tertius ordo Casuum qui ad conditionem Regeniti spectant, est eorum in quibus conditio ex parte bona, & ex parte mala, judicatur à Conscientia Regeniti simpliciter mala. Hujus generis exempla per pauca sufficien ad reliqua exempla (quæ in hoc genere afferri possunt) explicanda. Aliqui Regeniti duritatem cordis esse opinantur, quondamque non sentiunt in corde suo eos affectuum motus quos requirit objectorum variorum propositione & observatio: ut quando æger peccata sua actualia, & naturæ suæ observatam pravitatem non potest deflere, vel, non potest propter Dei beneficia data ad laudandum Deum cum affectu excitari, vel non potest ad conspectum judiciorum divinorum commoveri & tremere, vel non potest ad commiserandum aliena mala flecti, vel non potest cum dolentibus dolere, vel non potest cum gaudientibus gaudere, seu propter aliorum conditionem bonam latari: & sic in ceterorum objectorum variorum propositione vel observatione, non potest pro natura objecti & officii sui ratione sanctè affici, prout Dei verbum & debita cordis teneritas ab ipso exigere videntur. Hanc quam putat duritatem æger, non tantum ægrè fert, sed etiam, eam conditionem suam, judicat simpliciter esse malam: adversus quam duritatem postquam luctatus est aliquantis per, nec sibi proficere visus est, legnoscit in mediorum usu, tristitia tristitia non secundum Deum, animum despontet: & non tantum sibi ipsi displiceret, sed etiam ingrata est ei tota erga ipsum dispensatio & providentia Dei: Atque ita conditionem suam non tantum non corrigit, sed etiam multo deteriorem & simpliciter malam reddit.

2. Complicatio hio est plurium morborum & fallaciarum, ægri animum recipientium: de quibus sigillatum non nihil nobis est dicendum. Primo igitur non est ea quam lamentatur æger propriè dicta cordis durities: siquidem in Scriptura, nulla durities cordis taxatur in lugentibus, qui suos defectus & vitia sua defensent, Sed hac sola est durities cordis, quam taxat Deus in peccatoribus, quando scilicet homines audientes ex Dei Verbo peccata sua condemnari, vel non agnoscunt esse peccata, sed ea defendunt; vel, si ea non defendunt aperte, pergunt tamen in peccatis illis & sibi ipsi in viis suis placent, & corda sua adversus præcepta Dei, & adversus reprehensiones & comminationes obfirmant, & Dei approbationem aut reprehensionem, benevolentiā

tiam vel iram susque deque habent. Interim non hic imus inficias quin defectus illi, quos observat æger, sint in se culpabiles : nec negamus in illis defectibus manifestari nativam cordis inclinationem ad duritatem illam, quæ auctoritatis, bonitatis, & justitiae divinae contemptrix est. Sed tantum negamus hanc cordis dispositionem, (propter quam imprudenter angitur æger) duritatem illam esse, quam Scriptura *duritatem cordis* nominat. Secundum enim hinc est commotionis affectum affectatio ; nimia affectum excitatorum estimatio, quasi in illis aliquid esset pretii aut meriti. Et hic etiam deprehenditur mensura affectus sancti imprudens quædam determinatio ; Et, si res accuratius examinetur, *Spiritus sancti limitatio* : quid enim aliud est quam Spiritum Sanctum limitare, quando æger despondet animum, & manus remittit in Dei opere, nisi ea mensura affectum sanctorum , quam æger prescribit sibi ipsi à Deo concedatur ? Tertio , concurrit cum superioribus morbis mensura data vel neglectus, seu non observatio, vel cum ingratitudine juncta observatio : non enim oratione destituitur affectu sancto , qui se sanctè affici cupit, & non minus sanctè afficitur cor Regeniti , quando dolet defectum letitiae vel tristitiae suæ , quam quando tristatur & latatur secundum animi sui votum : & non minus in propinquuo est nostrum periculum errandi, quando vel in letitiae vel tristitiae nostra mensura nobis placemus, quam quando ob defectum mensuræ nobis displicemus : id quod monet *Spiritus Sanctus* (*Psal. 2. 11.*) jubens ut in tremore latemur, & ut tremamus in letitia. Accedit alia consideratio, nempe , quod dolor de defectu letitiae in Deo arguat propensam voluntatem, & vehemens desiderium latandi in Deo : & quod dolor de defectu tristitiae ob peccatum, non tantum arguat voluntatem à peccato alienam, simul & resipiscientia habitualis manifestationem aliquam in exercitio , sed etiam quod hic dolor re ipsa sit tristitia ob peccatum bis se manifestans : dolet enim æger, primo, quia peccatum quod ipse aversatur, adest: rursum dolet, quia odium adversus peccatum, & tristitia propter peccatum abest, vel, quia odii tristitiaeque desiderata mensura non adest. Hæc ergo omnia perpendenda sunt ab ægro, & conditio ipsius ad æquitatis leges examinanda est, ut cum fructu morbus hic corrigatur, & ipse in fide & resipiscientia adficeretur & corroboretur: quem in finem distinguere oportet defectum sanctorum affectum ab observatione defectus, & à dolore ob defectum observatum: defectus enim est culpabilis ; & observatio & condemnatio defectus, & dolor ob defectum, sunt laudabiles effectus operationis *Spiritus Sancti* in Regenito. Deinde conditio quatenus mala, & jam ab ægro observata, in usum optimum trahenda est, nempe, ut humilietur propter cordis sui nativam pravitatem, vel pravam inclinationem,

ut ad Christi justitiam imputatam, qua nuditas hæc tegatur, serio confugiat; ut oret Christum, seu Deum per & propter Christum, ut cordis sui languores curet; ut in precationibus suis per fidem sugat virtutem Spiritus Sancti à Christo, ad mortificationem carnis, & vivificationem Spiritus efficacem magis. Denique, ubi æger defectum affectus sui observavit, studeat effectum illius affectus desiderati in opere producere, h. e. quanto magis observat defectum studii & affectuum ad serviendum Deo, & quanto magis observat defectum odii adversus peccatum, studeat abundare tanto magis in opere Domini, & peccatum magis magisque fugere: a:que ita id quod deesse videtur in affectu, comperietur adesse in effectu, idque ad maiorem laudem Dei & proximorum edificationem.

C A P. X X I.

In quo tractatur Casus Conscientia condemnantis affectus suos in religioso cultu propter mentis sue vanitatem in iis actibus observatam.

Extra controversiam est apud omnes Regenitos, quod colendus sit Deus in spiritu & veritate; & quod quo quisq; est sinceritatis studiosior, tanto cogitationum suarum, & animi sui motuum est, observantior, & peccatorum in spiritu suo impatientior. Quando igitur nonnulli Regeniti animi sui & cogitationum suarum levitatem vident esse tantam, ut animus in mediis concionibus audiendis otiosè divertat ad res profanas, & in meditatione religiosa cogiter de rebus qua nihil pertinent ad præsens opus; & aliquando quasi sermones & colloquia secum habeat de quovis objecto, quod vel oculis exterioris, vel phantasiâ solâ observatur; potissimum autem, quando vagabundum animum suum in precatione vel psalmodia perspiciunt, cultum illum tanquam omnino pollutum rejiciunt, tantoque magis eum condemnant, quanto sepius, in eadem oratione aut eodem Religionis exercitio, malum hoc recurrere & prævalere observant. Unde fit ut non tantum tristenter inordinatè, cestentque à gratiarum actione pro ea parte cultus qua recessus processit; sed etiam apud se disputerent, sine satius ab illis exercitiis vel prorsus abstinere, vel ab inchoatis desistere, saltē quando soli sunt in secreto, (ubi sine aliorum scandalo id fieri posse putant,) quam Deo sacrificium stultorum offerre, & se ut hypocritas gerere apud Deum, in vanitate mentis sua ambulantes, uti judicant se facere, quoties hanc cognitionum suarum

fuarum aberrationem ab officio suo experiuntur. Et hic quidem periculum leve non est, ne æger, pugnando adversus morbum hunc non legitime, (h. e. vel murmurando, vel animum despondendo, vel tentationi cedendo, & ab exercitiis Religionis in secreto saltē abstinentia) peccatum suum, & malum quod dolet augeat, iramque Dei adversus seipsum excite & in se attrahat.

3. Ut morbo huic remedium paretur: primo, phantasiaz natura spectanda est, & mentis cursus naturalis in cogitando observandus est, ne omnes animi aut phantasiaz actus in precatione, præter ipsum actum precandi, peccati statim condemnemus. Phantasiaz officium est, intellectui tanquam in specu' o visenda proponere, quæcunque à sensibus exterioribus vel à communi sensu, vel à memoria, vel quovis alio modo offeruntur. Mentis autem seu intellectus officium est, omnia sibi proposita dignoscere: sicut officium est visus & oculi, omnium objectorum visibilium species recipere. Non est ergo peccatum in precante visibilia videre, sonos audire, aliorumque sensuum objecta inter precandum aliunde oblata percipere, & intelligenter discernere, etiamsi ad preceptionem nihil pertinet: potest enim animus pro sua agilitate naturali, sine digressione aut preceptionis interruptione, non minus propositum suum prosequi, quam cursor stadium pereurrens inter currendum omnia sibi obvia discernere potest, & interim in cursu suo pergere. Neque semper est peccatum inter precandum (potissimum in secreto) digredi ad meditationem de aliqua promissione aut sententia Verbi divini, aut de opere aliquo Dei, vel facto aliquo, suo vel alieno: siquidem ad preceptionem promovendam poterint saper numero istiusmodi digressiones fieri, sicut in Psalmis frequenter factum esse à Sanctis videre licet. Sed tum demum est peccatum, quando mens, oblitera officii sui in cultu divino, otiosè divertit in cogitationem de rebus minimè ad rem præsentem pertinentibus: & interim, dum precantis gestum in corpore ostentat, intus minime precatur, sed alias res agit.

3. Distinguendum ergo inter mentis aberrationem à cultu, & objectorum variorum (prout offeruntur) observationem & discretionem. Secundo, distinguendum est inter suggestiones quæ à Sathan precanti objici possunt, & mentis vagationes: in suggestionibus enim patimur sàpè absque peccato nostro, sed in vagatione agimus perperam & peccamus. In suggestionibus habent Spiritus impuri modum suum quo voluntatem suam communicant animabus nostris. Et facile Sathan non tantum menti nostræ cogitationum materiam suggerere per Dei permissionem, sed etiam tentationes prosequi potest, & ignita tela alia post alia ad impediendum fidem nostram conjicere, quibus

quibus ad discurrendum & disputandum cogi poterimus, ut patet *Ephes. 6. 16.* Hic apparet malitia Sathanæ semper : non vero semper sequitur peccatum nostrum. Correctio hic esse potest ob præcedentia peccata nostra : verum hoc peccata non semper & necessario est peccatum nostrum, sed afflictio & castigatio. Hic ergo distinctio observanda est, ne confundamus quæ distinguui debent, ne peccatum Diaboli agnoscamus nostrum esse peccatum, & ne confundentes distinguenda animumque despondentes, magis decipiatur, & gravius peccemus. Tertio, distinguat æger inter vagationem mentis in cultu divino, & vanitatem mentis : nam vagatio fieri potest ex infirmitate culpabili quidem, & non tamen esse plenè voluntaria : vanitas autem mentis est, quando dedita opera laxat aliquis habenas menti sua ut excurrat otiosè & digrediatur curiosè ad quærendum objectum magis delectabile quam est præsens Religionis exercitium : tantum autem interest hicne an ille sit Casus Regeniti, quantum interest peccatum aliquis ex inobservantia & infirmitate, an vero peccet pleniori voluntate. Quarto, distinguat æger inter vanitatem mentis actualē & ambulationem in vanitate mentis, cuius se reum perinde arguere solet : ambulare enim in vanitate mentis, est studere rebus his ; operam dare peccato cuivis, quod vana mens offert, vel suadet, & vanitatem mentis pro regula vita sequi, & hoc vitium irregenitum est proprium, *Ephes. 4. 17, 18.* Neque potest Regenitus in hoc peccato progredi : habet enim in se semen Dei, & non potest sic peccare. Denique, distinguat æger simplex exercitium fidei à Deo immisum, ab exercitio fidei cum speciali ferula & plaga coniuncto : fieri enim potest, ut in ejusmodi graviori exercitio aliquo, ira paterna observari poterit, scilicet, quando æger reus est neglegti officii erga Deum, & in ordinaria conversatione Deum non agnoscit. In hoc enim Casu æquum est ut Deus se subducatur à precante, aut concionem sacram audiente : quia in ordinaria conversatione æger subduxit se à Deo, & in Dei conspectu non ambulavit ; sed sicut mente suam cum oculis stultorum per orbem terrarum vagari ; quia non sustulit animum ad Deum in mediis negotiis, ut eum de recto & æquo consulenter, nec operam dedit ut communionem cum Deo in rebus secularibus coleret.

4. His considerationibus præmissis, ubi æger vitam, seu vivendi rationem examinavit, & peccata quæ malum hoc attrahere potuerant, observavit, ubi vim peccati inhabitantis, & potentiam Sathanæ tentantis, & ferulam Dei castigantis, & culpabilem suam infirmitatem perspexit: primo, humiliat se sincerè coram Deo in sua infirmitatis, & nativæ corruptionis, & peccatorum actualium inde profluentium agnitione, & confugiat ad gratiam Dei oblatam in Christo, ut arctius apprehendat Christi justitiam imputatam. Deinde,

Deinde, ut sentiat Spiritus Sancti promissam operationem in corde suo regat, Deum urgeat, & in mediorum usu expectet benedictionem. Tertio, versetur cor ipsius in timore Dei toto die, & subinde attollat animum ad Deum in mediis occupationibus ; paciens, sicut cum oculis suis, sic etiam cum mente sua, ne relipiat vanitatem. Quarto, ante precationem aut concessionis auditionem, aut aliud aliquid Religionis exercitium, colligat cogitationes suas ad colendum Deum, & præparet seu sanctificet se ad opus Dei, ne sacrum Dei cultum temeret, nomenque Dei in vanum sumat. Quinto, inter precationem aut verbi auditionem, caveat ne disputet cum Satanæ temptationibus : sed eas pro tempore quantum potest despiciat & rejiciat, operi Dei intentus & in eo pergens, sicut solent viatores, qui canes allatrantes abigunt & in itinere pergunt. Denique, confoletur se æger noster : quia ipsi Deus dedit peccatum suum observare & condemnare, dolere, confiteri, odio habere & fugere, quantum pro infirmitate sua potest. Consoletur se etiam, quia Deus, pro elementia & misericordia sua erga servos suos, disjectas & laceras precationis nostræ partes colligit, & Spiritu suo infirmitates nostræ sublevar, & suspicia nostra confusa & inenarrabilia interpretatur, sensumque spiritus secundum Dei voluntatem precantis, à peccatis nostris separari. Ad hæc, meminerimus in hoc Casu summum Sacerdotem nostrum pro nobis intercedere, & iniquitatem actionum nostrarum portare, & in fronte sua pro nobis gestare apud Patrem sanctitatem Doo.

C A P . X X I I :

In quo trahatur Casus Conscientia Regeniti officio suo non rectè fungentis in sensu impotentia sua ad bonum aliquid agendum.

Plerunque Regeniti quando volunt quod bonum est facere, & vires ad agendum intendunt maximè, præstare quod volunt minime valent : e.g. quando diem dominicum integrum sanctificare statuerunt, aut ad orandum, laudandum Deum, aut ad meditandum de sacris, tempus aliquod destinarunt, operamque dant ut propositum prosequantur, eam esse Legis divina spiritualitatem, & suam ipsorum carnalem potentiam ad obedendum Legi perspicunt tantam, ut in sensu impotentia sua quoddam quasi animi deliquium patientur & animum penè despondeant. Unde fit ut vel de studio & diligentia remittant, vel de successu coatus sui, & operis acceptatione desperent ; vel, falesem dies dominicos horasque ad cultum destinatas sine consolatione ducant.

T 5

Hujus

Hujus mali causa est, quod ex natura corruptæ impetu unusquisque vult suipius esse salvator; & per opera sua servari; vires in se habere, non in thesauro Christi, sed in manu sua; & auxilijs precibus ex celo accerendum longe abesse putat: cum tamen propinquius sit, & ad manum proprius illud quod à Deo petitur, quam illud quod à nobis possidetur. Bonum est quod Conscientia ægri in hoc Casu Legem Dei glorificat, & sanctitatem ejus agnoscit, quod ægrum nostrum ad obedientiam Legis dirigit; quod impotentiam ipsius manifestat, eamque pro excusatione peccati non affert; sed potius ad exaggerandum peccatum adhibet; quod morbus hic ægro displicer & dolorem creat, hactenus recte & secundum Legem Dei omnia; sed quod ex Evangelio, usum hujus morbi Conscientia non ostendit, vel ægrum ad Christum non dicit & impellit, sed finit eum ex morbo decumbere & jacere, & de vigilia studioque remittere, animum despondere, perperam facit: debet enim in hoc Casu æger primum humiliari, vires suas ad benè agendum abnegare, fiducia carnali in operibus suis renunciare, ad Christi justitiam imputatam confugere, eamque laudibus ad cœlum tollere; consolationem ex hac justitia Christi capere, & in ea gloriari. Deinde, debet à Christo precibus contendere, ut cum justitia imputata virtutem suam communicet etiam ad sanctificationem; & precibus flagitare, ut ampliorem mensuram Spiritus seu virtutis à Spiritu donet, ut fortius postea se in prælio adversus peccatum gerat. Tertio, recolligat æger animos, & officium suum aggreditur cum fiducia in nomine Christi, gratias agens quod sibi sub vexillo ipsis militare liceat. Denique, post opus bonum quali quali modo confectum, lavet æger pollutiones omnes suas in fonte qui aperitur in domo Davidis; consoleretur se adversus metum condemnationis; numeret se inter eos qui ambulant secundum Spiritum & non secundum carnem; & pergit in via obedientia, contendens ad Dominum nostrum pervenire, qui fidelibus servis suis factus est non tantum *justitia & sanctificatio*, sed etiam ab omnibus malis *redemptione*. Hoc enim consilium dat *Paulus* in exemplo suo & præcepto, ut habemus capitibus 7. & 8. ad *Romanos*.

C A P . X X I I .

*In quo tractatur Casus Conscientiae imprudenter se gerentis,
in sensu ingratitudinis sua erga Deum.*

Regeniti nonnulli aliquando perperam judicant de ingratitudine sua, post acceptum aliquod beneficium notabile, scilicet, quando post do-

num

num aliquid eximium, pro quo ardenter Deum oraverant & exoraverant, & pro quo se ad gratiarum actionem ante acceptum beneficium speciali voto obligaverant, promissam & expectatam hilaritatem & alacritatem in Deo laudando in se desiderant, & impares se sentiunt gratiarum actioni: & hic solent non tantum tristari, sed & indignari etiam, & ad querelas morose se convertere: tantumque absunt à voti persolutione, ut contra novo se reatu imprudentes implicent. Irascendi autem sibi & indignationis adversus cor suum justas se habere causas existimant: vel quia latitiam, post acceptum beneficium, longe imparem sentiunt desiderio quo ferebantur ad obtinendum beneficium; vel, quia cum latitiae sua defectu, estimationem beneficij multo esse minorem putant, quam ante beneficij concessionem fuerat; vel, quia si maneat forte estimatio beneficij, & forte etiam augeatur, suam tamen gratiarum actionem longe infra beneficij magnitudinem subsistere & minime tanto bono respondere perspiciunt; vel, quia, post aliquot dies elapsos à beneficio dato, latitiam & laudationem Dei in seipsis desperuisse observant. Hinc suspicio oritur, quod ingratitudine sua Deum ad iram provocant; & quod beneficium non sit ipsis datum ex misericordia, sed ex ira: hinc inquietudo & querela, & lamentationes, & ingratitudo maxima.

2. Multi in hoc morbo errores concurrunt: Primus est, quod æger in promissione gratitudinis sibi ipsi nimum confisus sit, opinatus fieri non posuisse ut cor suum (tantopere affectum desiderio beneficij obtinendi) non liqueceret in gratiarum actione post beneficium concessum: & haec carnalis ægi confidientia in seipso apparet ex ira & indignatione adversus se proper ingratitude suam, quasi à Deo solo beneficium petendum fuisset: à seipso verò non gratiarum actionem tantum, sed etiam gratiam gratitudinis expectasset. Nam si considerasset æger gratiarum actionem ita esse officium hominis, ut non possit præstari tamen ab ullo homine nisi gratia à Deo ad offerendum gratias suppeditata fuerit, distinxisset inter actionem & virtutem ad agendum; distinxisset inter officium suum, & Dei donationem, qua posset officium suum præstare; distinxisset inter beneficium primum quod à Deo precibus obtinuit & beneficium secundum, gratitudinis, nempe, quod à Deo non petiit, sed quasi à seipso præstandum expectavit: quæ si distinxisset, non tam iratus & indignatus fuisset, quam humiliatus (ob suam impotentiam) sapientem Dei dispensationem in distinctione donorum agnoveriset.

3. Secundus error est, quod æger iniquam comparationem instituat inter desiderium beneficij obtinendi, & latitiam ob beneficium acceptum: nam desiderium beneficij obtinendi, plerunque plurimum in se habet appetitus

naturalis : latitiae autem quam Regenitus à se expectat spiritualis est. Nos autem, ad ea quæ naturæ commoditatem spectant, multo magis proni sumus quam ad spiritualia officia : imo vero in beneficiis appetendis multam jucunditatem pollicetur nobis Phantasia nostra, quam tamen in beneficiorum accepti possessione, vel minime vel saltē in multo minori gradu invenimus : adeo ut non sit mirandum, latitiam post acceptem beneficium impatere desiderio beneficiorum obtinendi. Quod ut in beneficiis corporeis, quæ ad præsentem vitam spectant, facile perspicitur, Sic etiam in beneficiis spiritualibus & ad vitam futuram spectantibus, aliqua ex parte perspici potest : nam & in spiritualibus beneficiorum petendis multa imaginamur & præconcipimus sequentia, si voti compotes futuri simus, quæ vel beneficiorum spiritualium ambitu non continentur, vel in mensura & modo donationis divinitutis non inveniuntur. Adde quod nostri perfectio magis quam Dei gloria à corde nostro sepe intendatur in beneficiis spiritualibus petendis : unde fit, ut nec latitia tanta percipiatur in beneficiorum acceptione, nec tanta alacritas in gratiarum actione, quanta in beneficiorum petitione à nobis expectabatur, quia desiderium beneficiorum obtinendi magna ex parte fuit naturale.

4. Tertius error est, quod æger commensurari debere putet latitiam ob beneficium datum, & æstimationem beneficiorum dati : quasi æstimationis & latitiae semper eadem sit ratio & mensura ; vel, quasi in latitiae defectu semper etiam deficiat æstimationis, cum longe alia sit ratio latitiae & æstimationis. Estimatio enim est actus judicii præstantiam beneficiorum secundum regulam verbi divini determinantis : latitia vero est affectus cordis commotus ob beneficiorum dati perceptam suavitatem. Potest autem suavitas beneficiorum dati nunc minor nunc major esse, æstimatione manente eadem & immutata : æstimationis enim est secundum regulam rectæ rationis, aut saltē esse debet : latitia vero est in genere affectuum ad normam rationis difficulter compositorum, qui tempore exiguo alternantibus vicibus excitari vel sedari, augetur vel minui possunt.

5. Quartus error est, quod iniquam comparationem instituat æger inter latitiam & latitiae causam : quasi illa, vel nulla sit latitia, vel cum ingratitudine conjuncta, quæ non respondet dignitati causa meritorum excitantis latitiam. Nam si latitia ad hanc regulam examinanda esset, spiritualis latitia sanctorum nulla esset in hoc mundo, vel nulla quæ ab ingratitudine absolvī posset : siquidem nulla mensura latitiae in hac vita est possibilis, quæ rerum spiritualium dignitatem æquat.

6. Quintus error est, quod æger ingrati animi indicium esse putet, si post aliquor dies refrigerescat fervor exultationis in Domino, aut, si refrigerescat ardor exprimenti latitiam in Deo per signa externa : quæ opinio si vera esset,

esset, locus nullus relinquendus esset affectui ulli alii quam latitiae post acceptum beneficium; nullus locus esset tristitia propter peccatum, vel propter calamitatem sive publicam sive privatam. Certum tamen est, etiam si faciamus nullam propriæ latitiae causam intervenire, Deum non requirere à nobis, ut, alicujus beneficii præstatio, alias officii executionem impedit: Qui enim dixit *Latamini cum Latantibus*, dixit etiam, *Lugete cum lugentibus*. Et certum est, aliquas latitiae expressiones, necessarias vel convenientes esse in recenti beneficio, quas non pateretur recta ratio continuari: audimus enim (Act. 3.8.) claudum à Petro sanatum, magno cum decoro saltasse & exclamasse: quod in reliqua vita, vel quotiescumque dati beneficii mentio fieret aut memoria renovaretur, factitasse eum nemo putat: nec quisquam sanæ mentis ab eo ut semper saltasset exegisset.

7. His ergo erroribus rejectis, consultum est agro, ut in sensu ingratiudinis observate humilietur, estimationem dati beneficii constanter habeat, aliasque Dei laudes prout potest celebret, & memoriam dati beneficii in corde suo altè infigat, ut (pro data occasione) beneficium novissime accep-tum veniat in censum, & rationes aliorum beneficorum, obligationemque ad divinas laudes prædicandum augeat. Et quando sibi ipsi satisfacere non potest in gratiarum actione, tum, primo, confiteatur Deo donum acceptum, & illud inter alia beneficia sincerè numeret & recenseat: Nam confiteri Deo, quod acceperis donum à Deo, est Deum laudare, secundum Dei estimationem: eodem enim verbo uterque actus laudandi & confidendi exprimuntur in Scriptura. Confiteatur igitur ager beneficium, & dicat cum Psalte *quid retribuam Domino?* Secundo, agnoscat aliquam gratitudinis mensuram novum esse beneficium, & se non posse beneficium datum ullum agnoscere, nisi de novo à Deo donetur, & dona data observare & prædicare. Tertio, respiciat ad Christum, per & propter quem, sacrificia laudis, & vituli labiorum purgantur & acceptantur. Et denique, consoletur se quod in vita futura laudibus Dei celebrandis totus vacaturus sit in æternum.

C A P . X X I V .

*In quo tractatur Casus Conscientie indignantis suam impotentiam
in ferendis doloribus, dannis, & injuriis levioribus.*

SOlent Regeniti plerunque in gravioribus afflictionibus humiliare se contumaciam Deo, & petere ab ipso patientiam ad recte se gerendum sub ejus fætida. In quo Casu sustentantur, & patienter se gerunt. In minoribus vero

malis, (e. g. in doloribus corporis, vel in factura rei familiaris leviori, vel injuriis levioribus ab aliquo illatis) tumultuantur, fremunt, impotentius se gerunt, & impatientiam aperte produnt: quam suam infirmitatem & natura corruptionem postquam observarunt, tantum abesi ut humilientur, & ad rectam viam redeant, ut contra tanto magis indignentur, fremant, & se vexent: vident enim rem admodum levem esse, & tantâ commotione indignam; agnoscent rectam rationem ab iis exigere majorem animi constantiam; pudet eos infirmitatis suæ, quod victi succubuerint malo leviusculo: cui ferendo *Paganis* comperti sunt paratores & robustiores. Hoc peccatum suum in se condemnant quidem: interim tamen non se expediunt ex hoc malo; sed cicatricem vulneri inducunt, & sine fructu exercitium hoc abire sinunt: nullum aliud remedium malo huic quærentes, præter consideratio-
nis amplioris ea de re in aliud tempus rejectionem & oblivionem. Hac con-
ditio ex parte bona est, 1. Quatenus æger observat quid requiratur à se ex
officio suo. 2. Quatenus observat suum peccatum, & illud condemnat.
3. Quatenus dolet peccatum suum & officii neglectum. Peccat autem, 1. Quatenus observatio officii, & peccati sensus non humiliat ægrum. 2. Qua-
tenus in sensu infirmitatis non abnegat seipsum, sed indignatur tantum sine
fructu.

Causæ hujus morbi sunt tres: Prima, est, neglectus officii erga Deum: à quo in maximis minimisque pendere debemus. Secunda, est, ægri carnalis confidentia in viribus suis, quas in conflictu minores esse experitur, quam sperabat compriendas, & propterea (quasi spe frustratus) indignatur. Tertia, est, sapientia & justitia Dei, qui nativam cordis superbiam in filiis suis hoc experimento frangere, domare, & corrigere statuit. Nam in gravioribus malis facilius moventur homines ad preces, ut à Deo obtineant vel mali aversionem, vel robur & patientiam ad sustinendum. In levioribus autem minus sunt solliciti de divina ope, vel quia malum contemnunt quasi leviusculum; vel, quia non metuunt né ab illo vincantur. Nemo enim nostrum ita se abnegavit, quin reliqua sit aliqua carnalis fiducia in viribus nostris: nam etiam si centies demonstratum sit, nos absque Dei auxilio nihil posse facere, non tamen satis agnoscitur à nobis infirmitas nostra, sed semper putamus aliquos esse in nobis vites ad minora mala ferendum: quod autem nimium nobis fidamus, testis est securitas nostra ante lapsum, & indignatio nostra post lapsum, cum vigilare oportuisset in minimis periculis, & humiliari ubi lapsi sumus. Et hic quidem consultit Deus, & gloria sue, & nostræ utilitati: nam sicut non finit suos im-
punitæ vigiliæ & precationem negligere, vel exercitium fidei intermittere; Sic nec

nec finit suos fiducia virium suarum turgere, sed experimentis frequentioribus vult nos discere quod impares sumus ad cogitandum ullum bonum, ne-dum ad imperium minutissimæ temptationis sustinendum.

Ut ergo huic malo remedium inveniatur: discernat æger inter agnitionem impotentia, seu infirmitatis suæ, & inordinatam passionem, seu impatientiam: hac enim mala est, illa vero bona est & laudabilis. Sicut etiam observatio lapsus sui, & displicentia ob peccatum suum, indicia sunt odii adversus peccatum: indignatio vero illa carnalis qua commovetur æger, quod ipse non potuerit tantillum onus ferre, vel, quod ipse non potuerit temptationi leviusculæ resistere, superbiam sapit: nam hoc perspicuum facit quod à seipso pependerit in conflictu cum malo; & quod à seipso expectaverit vigilantiam & vires ad malum superandum: quas, quia non comperit, irascitur & non humiliatur. Officii quidem sui pars erat, patienter ferre molestiam, vel injuriam, vel damnum: sed vires ad præstandum officium aliundè petenda erant. Psaltes enim non credebat sibi, ne in minimo quidem, quando orabat Deum, ut custodiret januam oris sui, *Psal. 141. 3.* Quapropter discat æger suam infirmitatem in maximis & minimis solidè magis agnoscerre, sibi ipsi prossus diffidere; in Christum se conjicere, eiq; se totum committere; & pro mensura doni dati vigilare, & orare ne in temptationem inducatur; discat temptationes incurantes observare; ad Christum in temptatione confugere: & quando labitur pes ipsius, discat humiliari in conspectu Dei, & mansuetè se gerere coram eo, ut compositis affectibus proficiat in humilitate, in sui abnegatione, patientiâ & fide: alioqui enim sapius castigabitur & non eruditetur, & in eandem paludem subinde relabetur.

C A P. X X V.

*In quo tractatur Casus Conscientiae injuste negantis in se esse
animi submissionem ullam, ubi in malis gravioribus
carnis impatientiam observat.*

p. 56

Aliquando Regeniti injustè damnant se Rebellionis adversus Deum, quia sibi videntur expertes submissionis in castigationibus spiritualibus vel corporeis. Causæ autem hujus iniusti judicij sunt quinque. 1. Quia carnis suæ murmurationes, & fremitus adversus Dei dispensationem, non possunt satis odire & aversari. 2. Quia leipso non possunt Deo submittere, & sub potenti ejus manu humiliare. Unde probare nituntur corruptio-nis in se nativæ dominium, vel, saltem carnis victoriam de nova in se crea-tora

tura. 3. Quia postquam se submittere cohati sunt, quietem in se non sentiunt, quam putabant statim sequuturam fuisse, si Deo se submisissent. Et hic tantum absit, ut, in hac conditione constituti, tumultuationes in anima sua componant, vel fluctus astuantes compescant, ut contra, inundationem augent; seipso magis magisque vexent, & Deo displiceant. 4. Observat Satan opportunetatem sibi oblatam, & tentationes falsasque suggestiones de Dei dispensatione, & ægri conditione mala, ita auget & multiplicat, ut superiores rationes confirmari videantur, & dubitationes de Dei erga ipsos voluntate radices agere incipient. 5. Ex his sumis oritur nubecula aliqua lucem obscurans, consolationesque fidei impediens; & aliquando justa desertio Dei, seu absconsio faciei ejus ab ægro.

Ut hoc malum curetur, discutienda sunt tenebra mentis. Quod ut fiat. 1. Distinguenda sunt in hoc exercitio partes Carnis, partes Novæ creatura, partes Dei, & partes Diaboli. Quod ad partes Carnis attinet: Caro seu vetus homo vires suas ostendit, & pugnat adversus novum hominem; spiritui non cedit, sed pugnat adversus eum, Gal. 5.7. Deo se non submittit, nec submittere potest, Rom. 8.7. Sed pergit tumultuare, fremere, murmurare, indignari, & insanire adversus Deum: & idcirco non expectanda est à Carne submissio, sed rebellio tantum: nam Caro, seu corrupta natura & pravitas non est regeneranda, sed mortificanda, crucifigenda, opprimenda & destruenda. Quod ad partes Novæ Creatura attinet: non contentit ea carni, sed Legi Dei; opponit se murmurationibus carnis, pugnat, queritur, lamentatur, & se judicat, fugit ad Deum ut ignoscat peccato: & propterea non illa, sed corrupta natura condemnanda est. Quod ad partes Dei attinet in hoc negotio: Ille, per servi sui castigationes, natura pravitatem in lucem extrahit, ut eam interimat, & servum suum humiliet: eumque ita exercet in pugna fidei, ut expertum & expeditum militem reddat. Quod ad Satanæ partes attinet: ille antiquum obtinet; omnes vires suas intendit, ut peccati vires educat in aciem, & virus ejus per omnes anima facultates difundat: & si prævalere non potest, molestiam tamen Dei servis subinde novam creare non cessat. 2. Distinguenda est carnis seu peccati pugna ab ejus victoria: caro enim non vincit quoties pugnat; non dominatur quoties in pugna superare videtur; non regnat quandiu ei mos non geritur; quandiu æger ei non servit & cedit: sed contra, ægri pugna adversus carnem, probat carnem victoriam non obtinuisse de spiritu. 3. Distinguenda est nova creatura: victoria in pugna, ab ejus victoria in bello: nam nova creatura in pugna aliquando cæditur, vulneratur & cadit, sed non occiditur: verum resurgit per Dei gratiam, & pugnam redintegrat, & hostem pellit & prostrat,

gat, & tandem finitur bellum, & semper cum spiritus victoria plena. Contra se habet caro in pugna: nam aliquando victrix est, aliquando vincitur & vincitur ad tempus, & resurgit ad praliandum: sed tandem finitur bellum cum carnis mortificatione & morte plena. 4. Distinguenda est submissio ægræ à quiete: & hic errat æger, submissionem à pace & quiete, non distinguens; & in se submissionem animi nullam esse existimans, quandiu carnis corruptæ reluctantiam sentit: submittit enim æger se Deo, quando submittere se Deo vellet, quando sibi à fremitu temperat, quando Deo benedicit, quando se humiliat coram Deo, eique laudem justitiaz, sapientiaz & bonitatis erga se tribuit. 5. Denique, distinguere oportet peccatum, molestiam, & sanctum dolorem ex Iesu utriusque ortam: peccatum enim est opus Carnis & Diaboli: molestia, seu afflictio, est opus Dei: dolor ob peccatum corruptæ naturæ, est fructus spiritus; & dolor ob molestiam, quandiu moderatus est, sanctificatur, & in optimos usus servit.

C A P . X X V I .

*In quo tractatur Casus Conscientia perperam judicantis
de se in Tentationibus*

Regeniti sæpen numero quando variis temptationibus exercentur, non tantum tristiores sunt, 1. Pet. 1. 6. Sed etiam perperam de se judicant in temptationibus; & turbantur nimium, quasi conditio ipsorum proſus mala esset, & Deo displiceret, quia per temptationes, infirmitatem suam & peccati vires in se perspiciunt, & multis modis pollui se in pugna adversus temptationes observant: qua pollutiones, licet nec neganda, nec extenuande sint, non tamen obscurare debent Dei gratiam in luctante adversus illas; in lugente defectus suos; in confugiente ad Christum, in ejus fonte se lavante, & auxilium ejus adversus temptationum vim implorante.

2. Qui Casus, ut melius discernatur, Tentationes in tres ordines dispescemus. Tentationes alia sunt à Deo: alia à Carne, seu, concupiscentia inata, & mundo: alia denique à Diabolo. Tentationes quæ sunt à Deo, sanctæ omnes sunt, quippe, qua explorant & exercent fidem, spem, charitatem, aliasque virtutes Christianas; & neminem sollicitant ad peccandum: reliqua vero species temptationum, sunt ad peccandum instigaciones. Tentationes quæ à Deo sunt, fieri solent per afflictiones vel externas corporis, vel internas animæ, vel utriusque. Afflictiones *externas* vocamus omnes illas quæ

hominem externum afficiunt, sive in valetudine, sive in libertate, sive in bonis, sive in fama, sive in familia & amicis. *Internas* autem vocamus omnes illas quae a causis spiritualibus animam afficiunt : externum vero hominem in tensione attingunt. Afflictiones vero & corporis & anima vocamus eas, quibus Regenitus vexatur propter concussum causarum externatum & internarum, seu malorum internorum & externorum. In his afflictionibus Regeniti aliquando non observant Dei meatem in Scriptura declaratam : sed obliviscuntur eas admonitiones & consolationes quas didicerunt ex Dei Verbo, ut videmus, *Heb. 12.5.* Et propterea nimium tristantur, *Psal. 42. 11.* Sospicantur Deum iratum esse adversus se & vias suas; conditionemque suam Deo minime placere opinantur. Hinc lachrymae, lamentationes & querimoniae, animi desponsiones, & fidei deliquia oriuntur, ut in fidelibus Hebreis (*Heb. 12.12, 13.*) videre licet.

3. Hujus mali causa tres esse possunt. 1. Amaritudo afflictionum : hulla enim afflictio carni grata est in praesenti, sed acerba & molesta. 2. Sensus peccatorum præteriorum : de quibus afflictus suspicatur Deum repetere rationem, & efficere ut afflictus possideat peccata juventutis sua. 3. Observatio peccati manifestantis vim suam in afflito, eamque multo majorem quam afflictus expertus fuerat in prosperitate : & propterea putat æger Deum ob peccatum se perseguiri, & suspicatur se non tantum longè absit à mortificatione peccati, sed etiam suā negligentiā permisisse, ut peccatum vitam viresque recuperaret.

4. Huic malo ut remedium afferratur, tria requiruntur. 1. Ut ex verbo Dei discat æger in omni afflictione fidelium, sive externa sive interna, semper à Deo probationem intendi, & explorationem fidei & sacramentum virtutum Christianarum, sicut docemur, *1. Cor. 1. 2, 3.* *Rom. 5. 3, 4.* Quia de causa, latari potius & gloriari deceret agrum quam lamentari, & perperam de Deo & sua conditione judicare. Secundum quod requiritur, est, ut consideret æger cum exploratione fidei manifestationem peccati inhaerentis, & infirmitatis in fideli afflito, immo & peccati mortificationem semper concurrere : nam, sicut cum probatur aurum vel argentum in fornace, manifestatur & metallum purum & scoria. Sic, quando probatur fides, manifestatur & fides afflicti, & inclinatio afflicti ad dubitandum ; ejusque infirmitas ad portandum omnis afflictionis ipsi impositum in apertum productor. Quapropter etiam agnoscere debet æger, quando affigitur, sua peccata, ut humilietur, & à murmuratione collibetur : interea tamen animum intendere debet ad fidei sui probationem, ut in ea constans sit. Tertiū quod requiritur, est, ut in omni conditione æger studeat, per affli-

afflictiones & tentationes in patientia, experientia, & spe quæ non pudefacier, proficere: hoc enim (*Rom. 5.3,4. & 7.14.*) insinuatur & docetur.

5. Quod ad tentationes à Carne & mundo attinet: sunt ea quidem solicitaciones ad peccandum, & solent esse admodum efficaces. Conjugimur autem tentationes carnis & mundi. 1. Quia caro & mundus sibi invicem mutuas operas præstant, & propterea, (*1. Job. 2. 16.*) conjunguntur. *Quicquid est in mundo, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & Superbia vite, non est a Patre.* 2. Quia Concupiscentia nativa, non est in nobis otiosa; sed, ab objectis quæ sunt in mundo excitata, instigat ad peccandum. 3. Quia raro vel nunquam sine aliqua pollutione ad peccandum sollicitatur à mundo & carne corrupta natura nostra: unusquisque enim tentatus à propria cupiditate facile abstrahitur, & infestatur vel carnis islecebris, vel mundi exemplo, vel minis & maleficis improborum.

6. Tentationes Diaboli distinctas à priori genere temptationum, (in quibus etiam Satan non est otiosus) vocamus eas, in quibus violentius sua tela ignita vibrat Diabolus, & sollicitat hominem ad peccata, à quibus tentatus aliquo modo abhorret, e. g. ad atheismum, ad blasphemias, ad atrociora flagitia, & aliquid etiam ad necem sibi ipsi conscientiam quantum potest impellit, à quibus cum se vel sapienter vel violenter urgeri percipit Regenitus, etiamsi minimè cedat temptationibus; sed contra, precibus ad Deam fuis, & mediis à Deo præscriptis adhibitis, luctetur strenue, non potest tamen recte judicare de conditione sua, sed cum putat prorsus malam, vel saltem multo deteriorem quam revera est.

7. Causæ autem iniqui judicij sunt quinque. 1. Quia æger non distinguit peccatum Diaboli tentantis, vel peccatum instrumentorum ejus ad peccatum sollicitantium, à suo peccato, seu ab ea pollutione, cujus reus est propter consensum aliquem voluntatis præfertim inclinantis ad temptationem. 2. Quia non distinguit consensum carnis non mortificata à concupiscentia spiritus se carni opponenti. 3. Quia æger non distinguit Dei gratiam sufficiētem ad resistendum, à gratia Dei potenter repellente Tentatorem, & tentato victoriā perspicuum concedente. Solet enim Deus suspendere victoriā quandoque & tamen gratiam ad pugnandum concedere. 4. Non considerat æger quam gratum Deo sit spectaculum pueri sui, quantumvis in se infirmi, certantis adversus Carnem, & mundum, & Diabolum, & implorantes Spiritus Christi opem in prælio. 5. Non observat æger, quod Deus per temptationes ad peccandum mortificat peccatum, & vigilanter reddit suum militem adversus non tantum illa peccata ad quæ sollicitatur, sed etiam adversus peccata alia omnia.

8. Ut ergo judicium ægri in hoc Casu corrigatur, observet Tentatus non tantum malum illud ad quod tentatio prima impellit, sed etiam & præcipue tentationes sequentes, quæ tentationi primæ succenturiantur. *Primam* tentationem voco illam, quæ primo se offert in solicitatione ad peccatum, & primo observatur à Tentato. *Sequentes* vocamus eas, quas Satan clam annedit primæ, si forte (ex prima tentatione vel injecta tantum, vel aliquo modo ægrum tentatum polluente) poterit fidem Tentati lacerare, & ejus judicium de conditione sua corrumpere, & ad peccatum inducere, suggestendo falsas suspicione de conditione ejus, & operam dando, ut sibi suggestenti fides adhibeatur. Hæ tentationes sequentes periculöres sunt quam prima: in prima enim tentatione, Diabolus ut Leo rugiens aperte ægrum adoritur violenter, nec dissimulat maliciam suam adversus Deum & ægrum: in sequentibus vero occultat & se & telum suum; & suggestionem urget, tanquam cogitationem ipsius ægri. Utque exemplo res clarior evadat, faciamus ægrum tentari ad blasphemias, aut ad flagitium aliquid quod abominatur: hæc tentatio esto *prima*, quæ vehementer angit & vexat Tentatum, dum ignitum hoc telum nec potest declinare nec extinguiere, quandiu Deo placet Athletam suum cum Diabolo in pugna committere, puerumq; suum luctantem in Palæstra detinere. Prosequitur Satan tentationem, & peccatum suum studet tentato Dei servo affricare, ascribere & imputare, quasi æger in animo suo blasphemasset, aut flagitio perpetrando aliquo modo consensisset: & hic audacter calumniatur, ut aliquid adhæreat; frequenter tentationis ictus repetit, & impudenter pseudo-prophetam agit, ingeminans prædictiones suas, quasi æger tentatus evomitus sit illas blasphemias, & quantumvis reluctetur æger tandem tamen facinus flagitiosum perpetratus sit: & jam augetur molestia & anxietas tentati ad eam mensuram, ut metuat æger ne forte non vana futura sit prædictio Tentatoris: & hic pedem figit Adversarius, ut sequentibus tentationibus aggrediatur afflictum, suggestingo quod æger pollutus sit, & quod Deus ægro irascatur, & quod non passus esset eum cestro istiusmodi agitari nisi irasperetur. Hæc tentatio annexa periculosior est quam prima, quia æger facile credit Tentatori verisimilia loquenti, & incipit claudicare in negotio fiducia, & suspicari Dei erga se voluntatem, atque ita hæsitare, & dubitare de conditione sua. Quapropter caveat æger sibi ab ictu posterioris tentationis: atque ita facilis ictum declinabit, vel vim enervabit tentationis prioris. Et in eum finem,

1. Distinguat corruptæ sua naturæ inclinationem ad cedendum tentationi à renovata voluntatis oppositione adversus tentationem, ut liceat ei dicere cum Apostolo, Rom. 7. 17. *Non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod*

quoniam in me habitat id perpetrat. 2. Humiliet se coram Deo ; agnoscat & naturę suę corruptionem & novę creaturę in se infirmitatem. 3. Fidei sua in Christum actus renoveret, & firmiter teneat fæderis novi vinculum, ut Deo reconciliato utatur confidentius, nec dubitet amplius de Dei voluntate erga se ; sed potius laudet sapientiam Dei qui per tentationem immissam excitavit servum suum ad precandum & ad fidem exercendam ; qui admonuit regnum de infirmitate sua eumque humiliavit , cautioremque reddidit, ne postea tam facile calumniatori crederet : Nam hic si vicitor evaserit, prima tentatio vel auferetur (Satana fugiente ubi sibi resisti videbit) vel enervabitur : quod si secus fecerit æger, incidet proculdubio in graviores tentationes, & movebitur ad dubitandum de Statu suo. *De quo Casu actum est, Cap. 11. Libri superioris.*

C A P. X X V I I .

*In quo tractatur Casus Conscientia perperam judicantis de se
propter spiritualēm desertionem observatam.*

Desertio hominis quoad influxum virtutis divinae in animam ejus, includit notionem & Dei deserentis & hominis qui deseritur. Desertio autem dicitur vel respectu operationum divinarum, communium Regenitum & iregenitum (de quibus non est nostri instituti agere) vel respectu specialium operationum Spiritus Sancti, hominem Regenitum varie exercentis. Spiritus autem Sanctus nunquam deserit Regenitos quoad conservationem vitæ spiritualis & habituum salvificorum, *Psal. 73. 23.* Sed quod attinet ad illuminationem mentis, excitationem affectuum, eductionem habituum salvificorum in actus spirituales internos & externos, in cultu Dei & observantia mandatorum ejus ; & quod attinet ad dispensationem pacis, gaudii, consolationis, roboris &c. aliquando manifestat Deus præsentiam suam, aliquando vero abscondit faciem, & vel deserit vel deserere videtur Regenitum.

2. Hujusmodi desertionum alia non observantur ab eo qui deseritur, talis erat desertio Hezekie, *2 Chron. 32. 31.* Et de hujusmodi desertionibus non est nostri instituti agere. Alia vero observantur ab iis qui deseruntur. Quando autem observatur desertio : desertus vel mitescit & humiliatur ; vel fremit & quodammodo irascitur : Si humiliatur & recte construct Dei erga se dispensationem, eamque in optimos usus referre conatur,

ad Deum per Christum confugiendo ut iactura reparetur, Tum non opus est consilium Pastoris. Verum quando desertio observatur, & desertus nimis ægre fert exercitium suum, & in pejorem partem interpretatur Dei dispensationem, & conditionis suæ iniquum estimatorem se ostendit, eam proflus malam judicando: Hic Casus est de quo nobis est agendum.

3. Quod hic Casus accidere possit Regenitis, testantur frequentes querimonia sanctorum, in Psalmis & threnis suis, lugentium absconsionem faciei Domini, deprecantium iram ejus; & quasi expostulantium quod longè absit ab illis in die angustiarum; quod excludat ipsorum preces, & quod precantibus irascatur, &c. Et quotidiana experientia probat plerunque vexatis fideles, quoties non sentiunt parresiam in precando, quoties pacem Dei & gaudium Spiritus in cordibus suis interrumpi sentiunt, & quoties morbum aliquem spiritualem observant: quorum quidem justum dolorem non condemnamus, sed tantum reprehendimus ipsorum iniquum de sua conditione judicium, quasi in illa nihil præter miseriæ & peccatum esset observandum: non animadvertiscunt enim, quod licet desertio (sive consideretur respectu illuminationis, sive respectu pacis, sive gaudii, sive alacritatis in Dei cultu, sive voluntatis, sive viriū ad obedientiam ejus præceptis, &c.) sit in genere malorum à Deo infictorum, & arguat in nobis peccatum & peccati meritum esse: observatio tamen desertionis bona est, & in genere spiritualium donorum annumeranda. Nam desertionis observatio. 1. arguit Deum præsentem in luce, ad mali manifestationem. 2. arguit malum hoc non tantum sanabile esse, sed etiam Deum medicam manum jam admovisse ad malum removendum, & causas meritorias mali tollendas. Et, 3. arguit Deum ad arctiorem communionem sui cum ægri procurandam, viam hac ratione jam sternere.

4. Causæ autem erroris & deceptionis ægri quinque esse possunt. 1. quia non distinguit distinguenda. 2. quia non observat gradus præsentia Dei. 3. quia non considerat dispensationis divina intentionem. 4. quia non considerat exercitii sui utilitatem. 5. quia non considerat officium suum, & quid requiratur ab ipso in quovis cuncte genere desertionis observatae. Et haec causa erroris tollenda sunt.

5. Quod ad primā causā tollendā attinet. 1. Distinguat æger inter desertionē observatā & non observatā: nam ubi est desertio non observata, in propinquo est porro peccandi & ira gravioris attrahendæ periculum: ubi autē desertio observatur, in propinquō est remedium, & mali remotio, vel certa ejus curatio. 2. Observata indispositio animi ad actiones spirituales, distinguenda est à desertione: nam post somnum nocturnum; post animi à quavis cuncte

cunque molestia perturbationem ; post negotia secularia ; post conversationem ex occasione cum aliquibus, quorum termo minime sapit Dei timorem ; post edulka, & recreations animi corporisque &c. observari poterit indispositio ad spirituallia exercitia : qua ubi agnoscitur, & in confessione humili coram Deo aperitur, auffert statim, & desertio nulla est. 3. A desertione distinguenda est exinanitio aegri respectu sapientiae, roboris, dignitatis, vel alicuius alius excellentiae sua : nam exinanitio aegri observata, est ipsissima aegri preparatio ad recipiendam gratiam ampliorem ; nam quando in negotio aliquo convincitur aeger suae infirmitatis, inopiar, & indigitatis, tum preparatur ad divinæ sapientiae, potentie, & gratie erga se manifestationem. Et hoc nobis confirmat Apostolus, 2 Cor. 12. 10. ubi, postquam dixit se oblectari in infirmitatibus, rationem addit ; *cum enim impotens sum, tum potens sum.* 4. A desertione distinguenda est donorum Spiritus dispensatio pro sapienti ejus voluntate : dat enim Deus nobis aliquando intelligentia quid faciendum, & non statim illud velle ; & dat aliquando & scire officium & velle obedire, & non statim dat posse prastare ; dat quid preemur in fide, & non dat in sensu congruo precari ; rationes laudandi Deum ostendit, & effectu congruentes operi non statim dat : & sic in aliis multis dispensacionibus ; ut quod dedit, agnoscamus donum ejus esse ; & quod non dedit, periculum esse ab eo sciamus. 5. A desertione distinguenda est spiritus prosperitas, in his qui esuriunt & sitiunt justitiam, qui vehementer cupiunt Deo placere in omnibus ; & quia non potiuntur votis suis, parvi astiment quod assequuti sunt, & ita de se perperam judicant. Nisi ista & similia distinguenda distinguat aeger, non mirum si erret in iudicio de conditione sua.

6. Quod ad secundam causam erroris tollendam attinet : observandi sunt gradus presentia divina non minus quam gradus absentiae seu desertionis. Psal. 73. postquam Psalter suam sculpsit & inclinationem ad descendendum a Deo confessus est, retrospicit ad presentiam Dei attendantis eum, tenentis eum manu sua, & reducentis eum in viam, ver. 23. *Ego vero sum semper tecum : tenuisti manum dextram meam,* & ver. 25. *defecit caro mea, & eor meum, sed petra cordis mei & portio mea Deus in seculum est.*

7. Quod ad tertiam causam erroris tollendam attinet : consideranda est intentio Dei in desertionibus etiam propriè dictis & exercitiis nostris spiritualibus, prout ea in Scriptura nobis revelatur : aliquando enim deserit Deus suos, ut in apertum producat latitatem cordis ipsorum pravitatem : sic deseruit Hezekiam, ut manifestum faceret quid esset in ipsis corde, 2 Chron.

32. 31. Aliquando aliqua ex parte deserit suos, ut infirmitatem ipsorum, & suum propinquum auxilium & potentiam manifestet; ut suos humiliet, & ad precandum fidemque exercendam excitet, Psal. 94. 18.
*C*ondixi, pes meus labitur, bonitas tua, Iehova, sustentavit me; cum multa sunt cogitationes mea apud me, consolations tua oblettant animam meam.

8. Quod ad quartam causam erroris tollendam attinet: Consideret æger, quod Deus suos non nisi in bonum ipsorum desertionibus sive apparentibus sive realibus exerceat: hoc enim modo probat ipsorum fidem, eamque roborat; humiliat eos in sensu insipientia, impotentia & vanitatis sua; corrigit ipsorum pravitatem; subjugat superbiam in iis; excitat in ipsis precandi studium, gratia divina necessitatem ostendit iis; arctiusque fibi ipsi eos agglutinat, ut ex Psal. 73. 25, 26, &c. appareat. Hoc observavit Paulus, 2. Cor. 12. 7, 8, 9. *N*e excellentia revelationum supra modum efferrer, datus est mihi surcului infixus carni, & angelus Sarana, ut me colaphis cedat, ne supra modum efferrer.

9. Quod ad quintam erroris causam tollendam attinet: attendat æger studiosè quid Deus ab ipso requirat in omni conditionis sua spiritualis mutatione, maximèque in desertione observabili, ne peccatum suum augeat, & vincula sua graviora & acutiora reddat, ne Deum ad iram magis provoget. Quare quando se deserit vel opinatur, vel recte observat, humiliet se coram Deo; gloriam sapientia & justitia Deo det, scrutetur pectus suum, & Conscientiam examinet; humiliet se ad Christi pedes; gratias agat, quod Deus non pro rorsus deseruerit ipsum; precerut ut Deus redeat, faciemque suam ostendat; componat se ad fidei, spei, patientia & dilectionis specimen dandum; ne deflectat de via Dei; ne desponeat animum; utatur mediis à Deo sanctificatis ad jacturam reparandam; denique, sequatur consilium Dei, Isa. 50. 10. *Q*uis est inter vos timens Iehova, auscultans vocis servi ejus? qui ambulat in tenebris, cui nulla est lux, confidat nomini Iehove, & innitat Deo suo. Atque hæc de tertio ordine Caluum Conscientia ad conditionem Regeniti spectantium.

C A P . X X V I I I .

De Casibus dubiis.

REstat quartus ordo Casuum Conscientiae ad Regeniti conditionem spectantium, eorum, scilicet, in quibus Regenitus dubiebat, quid de conditione sua statuat. Casus igitur quarti ordinis vocamus *Casus dubios*, eosque ut Casus non perficientes sed deficientes, seu, defectum aliquem in Regenito manifestantes, ad Therapeuticam retulimus: quia in his, Pastoris (ut Medici) opera ad dubiam conditionem explicandam & curandam opus habet Regenitus.

2. In his Casibus dubiis non est propriè dicta deceptio, sicut in prioribus de quibus hactenus actum est: quia in hoc genere Casuum, patiens nihil determinatè statuit, nihil affirmat vel negat positivè de sua conditione; Sed ambigit tantum, quid statuere debeat. In his Casibus, Regenitus nec sibi placet in mala conditione, nec condemnat conditionem bonam; sed suspen-dit tantum judicium suum de praesenti sua conditione, sitne bona an mala, donec explicatum habeat, quid de ea statuat. Neque est, in his Casibus, Regeniti anxietas aliqua notabilis; sed desiderium tantum cognoscendi conditio-nem suam, in qua an latari, an tristari debeat, nondum ei constat, nisi forte dubium, aliqua ex parte, perturbet ipsum.

3. Pertinent hi Casus ad mentem Regeniti potissimum: ex quibus expeditur patiens per solutionem questionis, de sua ipsius conditione prudenter formatæ & propositæ. Ut autem ritè formetur questionis, & prudenter proponatur, tria requiruntur. 1. Ut questionem propositurus examinet apud se conditionem suam, 2. Ut ingenuè & perspicuè (quantum potest) conditionem suam manifestet Pastori, vel amico alicui fidelí, Casuum Coisci-entiae consulto. 3. Ut re totâ (sicut est) declaratâ, vel, quantum sufficit ad questionis solutionem, manifestata, Quærat quid sentiendum de, vel sentiendum & faciendum in, conditione hac dubia jam proposita. Requiritur autem ut examinatio patientis præcedat questionem: partim, quia nisi præcedat examinatio, questionis poterit esse otiosa, futile, & indigna responsione: partim, quia patiens per examinationem sui ipsius poterit se expedire & questionem præoccupare: partim denique, ut (si opus sit questione) nodus quo neicitur patiens melius observetur, clarius proponatur, & ad ædificationem magis solidè solvatur. Hujus generis questiones alias proponemus & solvemus breviter, ut in his tractandis Candidati Ministerii solvendi alias similes rationem videant.

Quæst. 1. In examinatione conditionis Regeniti, oritur aliquando ea mentis caligo, & cogitationum quasi confusio, ut nihil possit patiens in se præter caliginem, cogitationum confusionem, & mentis obfuscationem discernere. Quæritur igitur in hac conditione, Quid sentiat patiens, & quid faciat ut se expediat?

Résp. Casus hic frequentius accedit, & idcirco opus habet curatione diligenter: quæ ut felicius procedat, examinatio patientis renovanda est; & causæ caliginis meritoria accuratius inquirenda sunt. Castigatio enim patientis in hoc Casu plerunque reperitur propter negligentiam, vel omissionem officii, vel defectus aliquos alios præcedentes, quibus patiens hanc animi obscuritatem & tenebras attraxit: Et patiens forte (post examinationem sui exactiorem) compcriet se, in custodiendo corde suo, eoque continentendo in timore Dei, remissiorem fuisse; rebus secularibus curisque terrenis implicatum & gravatum esse; in lictis animi corporisque recreationibus nimium sibi induluisse, vel peccato aliquo actuali Spiritum Dei contristasse: Atque ita desertionem (respectu illuminationis) sibi accersivisse. Morbus hic aliquando etiam oritur ex præsenti aliqua mentis perturbatione, & passione, qua ita impeditur mens ne possit suo officio fungi, ut in ira, metu, dolore, & similibus passionibus, post injuriam illatam, post damnum acceptum, vel in pereculo imminenti aliquo accidere solet. Hæc examinatione sincerè peracta lux orietur in anima patientis, causæque & usus hujus exercitii, Regenito precanti, & se coram Deo humilianti, proculdubio patefient; & confugienti ad Christum, propositumque accuratius ambulandi cum Deo renovant, clara & bona conditio reddetur.

Quæst. 2. Sunt Regeniti nonnulli, qui post examinationem sui non audent negare, quin animo propenso ferantur ad Deo serviendum in vocatione sua; & quod in opere Domini non sint legnes, & tamen subinde in vinculis tenentur spiritus ipsorum, nec possunt hilariter facere quæ faciunt: sed subiecti ambulant, minime quidem cedentes temptationibus, quæ possent ipsorum fidem infirmare; minime cessantes ab officio ullo ad quod vocantur: sed quoties objiciuntur operum suorum imperfectiones, toties renunciant justiciæ suæ, & respiciunt ad Christi justitiam imputatam, & pergunt operari ea quæ in se recta sunt. Verumtamen raro gaudent, saepè lugent, onerati languent, & dubitant quid de sua hac conditione, & de Dei erga ipsos dispensatione sentiant?

Résp. Conditio hæc honestè bona est, licet non sit laxa; & Dei dispensatio erga patientem sapienter temperata est: Nam nec finit patientem, suam fiduciam in Christo absicere, nec otiosum esse in vocatione, nec gloriari in operibus

operibus suis, nec fiduciam in illis ullam collocare; sed urget patientem ut in majori prelio habeat justitiam Christi imputatam, & ut obedientiam fidei in se foyeat, licet sensus letitiae, & oleum consolationis ei raro concedantur. In hoc casu. 1. Sedulō observet patiens propensionem animi sui ad abutendum consolationibus Spiritus si darentur, & ad nimis magni astimandum bona sua opera, si perfectiora essent. 2. Caveat ne fatiscat in opere Domini, quia imperfectiones plurimas in actionibus suis optimis observat, & raras consolationes percipit. 3. Ne abjiciat desiderium latardi in Deo, & in ejus servitio, ex desperatione inveniendi quam quererebat letitiam & hilaritatem: nec se componat ad pergendum securè in hac sua conditione, sed studeat Deum in spiritu magis magisque colere, ne ferulam & castigationem inclinationis sua prava contemnere compieriatur, patienter submittat se Deo, & expectet diem retributionis tempore opportuno futuræ. Quando enim perfunctus erit officio suo, & pensum suum absolveret, non carebit mercede abundantia; interim dum in vivis agit post unumquodque certamen, & victoriā de hoste reportatam per fidem, subinde comedet manna, & leget nomen suum in libro vite; renovabitur testimonium Spiritus una testimonium ferentis cum ipsis spiritu quod sit Filius Dei adoptivus: nec deerit consolationis viaticum, quantum sufficere poterit viatori.

Ques. 3. Aliquando Regeniti, licet pergant in officiis vocationis sue sacre vel civilis, exercitia Religionis publica & privata diligenter observent, proximo suo scandalum nullum objiciant ad quod aliquis offendat, nullo crassiori peccato Conscientiam polluant vel vulnerent; post examinationem sui accuratiorem tamen perspicient Conscientiam suam diu tacuisse, nec sibi dicam ullam scripsisse, vel item ullam adversus se moyisse propter peccata quotidiana incursionis, quæ vocantur; sed permisisse ut securè & placide pergerent in cursu predicto. Hanc suam conditionem considerantes, & ad normam Verbi divini examinantes, dubitant quid de ea sentiant. Ex altera enim parte agnoscunt peccata quotidiana incursionis, peccata esse multa, & coacerata numerum pilorum capitis sui longe superare, & arenæ maris quoad numerum & pondus comparari posse: Ex altera vero parte audiunt Dei Verbum, pacem apud Deum pronuncians omnibus justificatis; pacem protinus toti Israeli Dei, & omnibus fidelibus ambulantibus secundum normam positam nova creatura; & norunt in Evangelio heminem à pace Dei excludi, qui in numero fidelium eensi potest, ut ex salutatione Ecclesiastum ab Apostolis, in Epistolis suis ad eas, apparer. Quid sic Regenitus censeat judicetur de conditione sua predicta?

Resp. Conscientia silentium in Casu predicto non est excusandum; conditione

ditio prædicta non est moraliter bona ; & pax illa Regeniti prædicta, licet quoad statum persona firma sit, quoad conditionem tamen persona securitatem multam admixtam habet : Ad conditionem enim Regeniti reddendam moraliter bonam, non sufficit ut sine scandalo dato in mundo vivat, & Conscientiam à flagitiis puram conservet, Sed requiritur etiam ut mortificet in se omne peccatum, ut rationem Deo reddat quotidie peccatorum suorum minimorum, etiam eorum quæ quotidiana incursionis vocantur ; imo ut peccati originalis vim & virus in se observet, & pollutiones spiritus sui agnoscat esse peccata, eorumque acervum & abominabilem congeriem detestabundus confiteatur coram Deo quotidie, ut ex corde dicat quotidie, *demitte nobis peccata nostra* ; & ex verbo Evangelii audiat quotidie *remissa tibi, fili mi sunt peccata tua*. Est enim judicialis absolutio persona duplex ; alia respectu *Status*, quæ vocatur *lotio totius hominis* ; alia respectu conditionis & quotidianæ conversationis, quæ vocatur *lotio pedum*, *Job. 13. 10.* per illam, fidelis è numero hostium pereuntium in peccatis transfertur in societatem sanctorum & civium Regni Christi : per hanc, fidelis è pollutorum filiorum numero eximitur : per illam, non tantum remittuntur peccata omnia ante Regenerationem commissa, Sed etiam jus datur justificato accedendi quotidie ad fontem illum qui aperitur in domo *Davidis* ad tollendum peccatum quotidie pullulans, & impuritatem quotidie contraham ; per hanc, fidelis jus datum in usum suum actu applicat. Cujus juris beneficium ut habeamus quotidie, peccata quotidianæ incursionis observanda sunt & agnoscenda quotidie ; ut quotidie humiliati in nobis, & gratiam Dei in usum nostrum trahentes, lotionem illam judicialem in Verbo Evangelii fluentem quantum fieri potest specialiter apprehendamus, & Remissionem peccatorum quotidianorum secundum Verbum Evangelii applicemus : & hac lotio pedum respectu conditionis pollutæ, à lotione totius hominis respectu Status hostilis distincta est, *Job. 13. 10.* *Dicit ei Iesus, Ei qui datus est, non opus est nisi ut pedes laver, sed est mundus totus*. Agnoscamus interim tot esse imperfectiones operum nostrorum optimorum, tot esse peccata quotidianæ incursionis, tot esse ramos ab infelici radice concupiscentia, peccati originalis & inhabitantis, quotidie & in horas pullulantis, ut nemo poterit sua peccata singillatum numerare. Veruntamen reddenda nobis est ratio quotidie istiusmodi peccatorum in cumulo saltē, & foeditas originalis peccati in specie agnoscenda est, (quia ex eo fluunt omnia peccata actualia) ut magis magisque humilietur in nobis ; ut fiducia in operibus nostris & inherentī iustitiae nostræ magis magisque renunciemus, ut Christum ejusque iustitiam in pretio majori habeamus : hoc officium docet & in eo præmis nobis.

bis Psaltes, *Psal. 19. 12.* *Errores quis intelligat? me ab occultis absolve.*
 Huc etiam nos exemplo suo dicit Apostolus, *Rom. 7. 24.* *Erummojus ego
 homo: quis me eripiet ex isto corpore mortis?* Quapropter opus est ut
 Regenitus, quem descripsimus, perget in sancto vita cursu praedicto, & simul
 Conscientiam excitet ad reddendam rationem peccatorum quotidiana incu-
 sionis, quantum ad sinceritatis sua probationem sufficit, ut pacem firmorem
 habeat non tantum respectu status sui, sed etiam respectu conditionis sua
 quotidiana.

Quæst. 4. Quando justificatus in foro Dei, per fidem in Christum, au-
 dit de natura & ratione justificationis varias sententias Theologorum: alio-
 rum affirmantium, quod sit *actus Dei immanens*; aliorum quod sit *actus
 Dei emanans & transiens in justificati animam*: aliorum vero quod sit fo-
 rensis, seu, *judicialis actus Dei Judicis*, in Scriptura loquentis, Dubitat
 ubi & quomodo quasiturus, & inventurus sit justificationis sua notitiam &
 certitudinem, An in celo, in Dei actu immanente? An in testimonio & ope-
 ratione Spiritus, voluntatem Dei significantis Conscientia seu spiritui suo?
 An vero in Scriptura, pronunciante credentium in Christum ablutionem a
 peccato? Quæritur igitur, quid sentiat patiens de conditione sua quandiu
 in hac dubitatione & disquisitione totus occupatur & hæret?

Resp. Non multum refert etiam si patiens rationem formalem & quiddi-
 tatem justificationis ignoret, modo sciat & teneat fundamentum fiducie,
 nempe, quod Scriptura declareret credentes in Christum justificari per fidem,
 & pacem habere apud Deum; & simul sciat seipsum (condemnatum per
 Legem) jam fugisse ad Christum Redemporem, eique firmo animi propo-
 sito adhærere. Non enim debet infirmus in fide, in his notionibus discutien-
 dis, tempus suum & meditationes suas consumere, dubisque disputationi-
 bus cogitationes suas distrahere; sed ex Scriptura dictamine fidem & resi-
 pientiam exercere, seque in obedientia fidei adficare. Quod si vero qui-
 escere forsan non poterit, nisi aliquo modo dubium hoc explicetur & nodus
 solvatur, Consideret *dubitans* justificationem peccatoris in se condemnati,
 & fugientis ad Christum per fidem, ut in eo justitiam & vitam nanciscatur,
 vel *activè* sumi, quatenus procedit a Deo; vel *passivè*, quatenus recipitur
 vel terminatur in justificato. Si justificatio *activè* sumatur, est *actus Dei
 Judicis* ab aeterno volentis & aeternam voluntatem in Scriptura declarantis
 quod peccator unusquisque, quoque tempore per fidem confugit ad Chri-
 stum Redemporem, justificetur, seu, Remissionem peccatorum habeat, &
 jus in Christum ejusque omnia beneficia. Justificatio autem *passivè* sumpta,
 est generalis sententia absolutionis (individuum hunc vel illum credentem

jam actu complectentis) judicialis terminatio & receptio in persona credentis, sive credens in Christum actu animi formal reflexo, jus sibi jam factum per Scripturæ sententiam percipiat, sive non ; sive testimonio Spiritus consolatoris facta sit sententia Scripturalis obsignatio perceptibilis in corde credentis, sive non. In justificatione ergo activè sumpta, hæc quatuor distinguenda sunt. 1. Immanens actus Dei Judicis ab aeterno volentis, credituri in Christum absolutionem à peccato, ea hora concedendam qui ad Christum configuit. 2. Actualis revelatio (in tempore) hujus gratosissimæ voluntatis in Verbo Evangelii. 3. Judicialis applicatio sententia generalis ad hunc vel illum credentem, ea hora qua configuit ad Christum Redemptorem. 4. Testimonium Spiritus Sancti, generalem sententiam Evangelii applicantis perceptibiliter, cum ineffabili gaudio dato (pro arrhabone) jam credenti in Christum. De quo testimonio loquitur Apostolus, *Ephes. 1. 13. In quo etiam postea quam credidisti, obsignati es sis Spiritu illo promissionis sancto : qui est arrhabo hereditatis nostrarum.* Ex his quatuor, tria priora certam reddunt credentis salutem : quartum vero facit etiam ad credentis consolationem.

In justificatione passiva etiam quatuor distinguenda sunt. 1. Actus fidei recipientis Christum offendentem se in Evangelio omni credenti, seu, confugienti ad ipsum ut Redemptorem. 2. Judicialis terminatio absolutionis in persona credentis, virtute sententia generalis in Evangelio pronunciata, de qua (*Job. 15. 3.*) loquitur Christus, *jam vos puri estis propter formen quem loquimus sum vobis.* 3. Actus Conscientia reflectentis in actu suz fidei, seu, in applicationem factam sententia absolutionis suz in Verbo Evangelii. 4. Observatio, pereceptio, & agatio testimonii Spiritus una testantis cum spiritu *Credentiu*, quod ipse sit justificatus, adoptatus in filium &c. Priora duo possunt aliquando, & aliquandiu, esse sine posterioribus duobus, (ut in creatura novæ infantia, in temptationis, afflictionis, & desperationis tempore) & tamen ad salutem sufficere. Tertium separari potest à quarto : nam *David* sape profitetur se credere in Deum interea dum versatur in angustiis animi, & vivificam Spiritus virtutem desiderat, & orat ut vivifetur, *Psal. 80. 18. & Psal. 119. sapius.* Ubi autem quartum adest, & Spiritus consolator gaudio perfundit cor, Non querit justificatus, quomodo percipiat justificationis sua rationem : Hilariter enim jam subscriptibit Verbo Evangelii, & sigillum appendit veritati & bonitati Dei.

Quod ad justificationem activè sumptam : actus Dei ab aeterno volentis & intendentis crediturum justificare in tempore, nempe, ea hora qua confusur ad Christum, Non magis dici debet justificationis finalis, quam actus Dei

Dei ab aeterno volentis & intendentis resurrectionem mortuorum dici debet *actualis resurrectio mortuorum*. Hujus voluntatis revelatio in Evangelio, est generalis declaratio juris dandi omnibus & singulis credituris sine exceptione. Justificatio autem formalis, seu, *actualis* hujus vel illius persona absolutio à peccatis, & à statu ira, nihil aliud est quam generalis sententia Judicis (in Scriptura pronunciantis absolutionem creditum) judicialis applicatio, seu, ratihabitio, in gratiam hujus vel illius personæ creditis: atque hoc ratihabitio, seu, applicatio judicialis immediate fuit ex institutione Dei constanter volentis, & in Scriptura in aeternum pronunciantis, omnes & singulos credentes in Christum esse justificatos. Quapropter notitia & certitudo justificationis peccatoris ad Christum fugientis petenda est in Scriptura, seu, Verbo Dei loquentis in illa: Neque suspendenda est hujus rei certitudo, vel à formalí creditis applicatione illius sententia sibi ipsi à se facta, vel, ab applicatione Ministri prædicantis & cum autoritate applicantis ei hanc sententiam, vel, à testimonio Spiritus Sancti cum gaudio significantis & obsignantis hanc sententiam in eredente. Agnoscamus ulti, quod (applicatione Christi jam facta, per fidem, ut absolute necessaria ad justificationem creditis) necessaria sit applicatio sententia absolutionis, & agnitione explicationis facta, ad creditis consolationem: Agnoscamus etiam, quod Spiritus Sancti obsignatio applicata sententia sit ad pacem, consolationem, & fiduciam creditis necessaria. Veruntamen hoc interim observari cupimus, quod, eo ipso momento, quo humiliatus in sensu peccatorum suorum confudit ad Christum per fidem proculdubio justificetur à Deo; licet nondum fidelis ipse observaverit suam felicitatem; licet nondum senserit Spiritus consolatoris in corde suo operationem; licet nondum audiverit Prædicatori vocem ex autoritate, Remissionem pronunciantis; & licet ipse adhuc (instar trepidantis agni, jam jam ex ore Leonis erepti) pavidus stet coram Deo in Christo peccatores oneratos ad se vocante. Atque hoc patet ex Christi doctrina, Job. 3. 18. Qui credit (inquit) in eum, Christum scilicet, non est condemnatus: Ergo est justificatus: Et ver. 36. Qui credit in Filium, habet vitam aeternam. Et licet nondum sciat suam infirmitatem fidem solidam esse: dixit tamen Christus de eo quod non sit condemnatus, ver. 18. & quod habeat vitam aeternam, ver. 36. Et quod non suspendatur sententia absolutionis à creditis observatione actualis sua fidei nec à Prædicatori declaratione quod fidem habeat neque à gaudio Spiritus nondum dato, patet ex sententia Christi loquentis de non-creditibus, Job. 3. 18. Qui non credit, jam condemnatus est: quia non credit in nomen unigeniti Filii Dei. Quares quomodo jam condemnatus sit is qui non credit?

Resp.

Repf. Quia adversus eum pronunciata est in Scriptura Legis sententia condemnans omnes & singulos peccatores ex fædere operum. Pauci autem ex iregenitis hanc sententiam Legis libi applicant, pauci ex infidelibus credunt se condemnationi obnoxios esse ; paucissimi terroribus agitantur, vel à Spiritu servitutis in torquentis Conscientia vinculis constringuntur : condemnati sunt tamen nihilominus, quia sententiam pronunciavit de iis Judex in Lege adversus eos omnes. Similiter dicendum de creditibus in Christum, qui confugerunt ad Christum serio, cique adhaerent per fidem : quod licet non audeant affirmare se in numero fidelium censendos esse, nihilominus tamen iustificati sint : quia, sententia Dei in Evangelio loquentis, eos absolvit. Non est igitur suspendenda justificationis certa cognitio, donec ascendamus in cælum, ut inde certioremur per Spiritum consolatorem, sed Verbum absolutionis prope est in ore nostro : & hoc est Verbum Evangelii quod prædicatur nobis : cui Verbo si configuentes ad Christum crediderint, non longe aberit Spiritus consolationis, tempore opportuno, arrabone ineffabilis gaudii ipsos confirmatus.

Quæst. 5. Quando Regenitus post Remissionem peccatorum redire observat accusationes Conscientia ob peccata præterita jam remissa, & jam videtur possidere peccata juventutis sua cum *Jobo*, 13. 26. dubitat quid hic sentiat de se : vel enim urgetur agnoscere quod non sint remissa peccata, quæ remitti sibi confidebat, (& hoc si admiserit, convellitur totum ædificationem Regenerationis, Reconciliationis & fidei suæ in Christum, quasi in his omnibus falsus fuisset & se decepisset) vel tueri quod sint remissa ; quod dum tenere cupit, peccata remissa, propter præsentem accusationem, videntur revocari in judicium, atque ita in quæstionem vocari etiam videntur Dei misericordia, justitia & veritas : quia non patitur justicia, ut Deus irritum faciat fœdus suum, vel ut peccata post tergum abjecta revolet in memoriam, vel ut Remissionem peccatorum rescindat, vel ut denuo exigat rationem peccatorum, & pro iis satisfactionem petat à peccante, quam accepit in Mediatore : Quid hic dicendum dubitanti ?

Repf. Consistere poterunt hæc quatuor. 1. Reconciliatio Regeniti cum Deo. 2. Peccatorum Remissio à Deo. 3. Renovata accusatio Regeniti à Diabolo. 4. Sancta sapiensque dispensatio Dei & permittentis hanc Diaboli accusationem propter exercitium servi sui ; & malitiam Diaboli convertentis ad bonum Regeniti accusati. Distinguat igitur *dubitans*, 1. Repe-titam accusationem post peccata remissa, à revocata & irrita facta remissione : nam, quando Remissio peccatorum rata habetur à Deo, potest Regenitus ad rationes denuò vocari à Diabolo, qui lapidem omnem movet, ut si-dem,

dem, pacem, & consolacionem Regeniti impediatur. 2. Distinguat revocationem remisitorum peccatorum in memoriam à Deo factam in bonum Regeniti, & revocatione Remissionis peccatorum: nam, quando Regenitus negligentius se gerit, & peccata nova veteribus adjicit; non est iniquum vocari à Deo in memoriam peccata priora, ut humilietur magis, & seruo magis resipiscat. Quando deferbitur gratitudo Regeniti ob Remissionem peccatorum concessam; non est iniquum beneficia accepta à Deo in memoriam revocari, ut resuscitetur gratiarum actio, & gratia Dei glorificatio. Quando Regenitus negligentius se gerit, & periculum est ne incidat in eadem peccata in quibus olim immeritus jacebat; non est iniquum ex prateritis peccatis suam ei depictam & demonstratam indolem, inclinationem ad peccandum, & impotentiam ad resistendum tentationibus, in memoriam à Deo revocari, ut sapiat magis & caveat sibi à precipio quod ante pedes ejus in propinquuo est. Quapropter fidem retineat Regenitus de Remissione peccatorum; & in usus optimos trahat revocationem eorum in memoriam. Et hī sequatur exemplum *Pauli*, qui nūquam sivit peccata sua ex memoria sua elabi, sed eorum subinde confessionem renovavit ad sui humilationem, ad gratia divina commendationem, & aliorum adificationem; nec interim suspicatus est revocatam fuisse peccatorum suorum remissionem: hac enim ratione præveniet Regenitus accusationes Diaboli, vel eas elidet & clumbes redder; & fiduciam de gratia Dei immutabili, & Remissione data peccatorum irrevocabili, firmam stabilemque possidebit.

Ques. 6. Regeniti aliquando ad disputationem & disquisitionem vocati, sintne Regeniti an non? ut disputationem abrumpant vel finiant vel differant in tempus magis idoneum statuant resipiscientia sua & fidei sua actus renovare, & (missa facta, pro tempore, inquisitione, fuerintne antea Regeniti an non?) se denuo in conspectu Dei filtere, scipios humiliare, ad Christum fugere, eumque ad justitiam & vitam amplecti; existimantes consilii multo se facturos si fidei actus repetiverint, ut tela Tentatoris ad diffidentiam eos sollicitantis declinet, quam si (disputando de Regeneratione præterita) fidem suam labefactari sinant. Verum in hoc Casu occurrit confilium expertorum Theologorum, qui suadent, ut, in Conversionis articulo convertendi, in sensu suo indignitatis ad Dei pedes abjecti, simpliciter se submittant Deo, ut salvet vel perdat ipsos pro beneplacito suo; agnoscentes justitiam ejus, si recusaverit converttere & salvare; & promittentes se predicaturos Dei gratiam, si converterit eos, & in amicitiam societatemque suam adduxerit. Et hī haret Regenitus, dubitans, an fidem exercet? an vero animo pendens, se Deo submicerat? incertus quid Deus facturus sit, conuersusne

surusne an rejecturus? sicuti multi sancti (& in his aliqui Theologi celebratissimi) optimo successu fecerunt. Quaritur, quid hic statuat dubitans?

Rsp. Licet Dei via cum Electis suis in ipsorum Conversione altissima sint & impervestigabiles: præscriptis tamen regulam omnibus quid faciant ut Remissionem peccatorum & Reconciliationem consequantur, scilicet, ut incipientes à Lege & foedere operum, se judicent dignos morte, & tanquam damnatos se fstant ad Tribunal gratie in Christo; per fidem se conjicientes in Mediatorem, (missa omni disputatione de Dei decreto, sintne electi, an non?) ut justitiam & salutem obtineant. Sed quando Electi aliqui pro rationis suæ carnalis prudentia (quæ semper Deo inimica est) non sequuntur viam quam sequi jubentur: verum rationem sequuntur aliam quæ ipsis magis placet, licet quidem Deo extra ordinem aliquibus ex his aliquid indulgere, ut suo modo eos in viam rectam ducat; & sicut indulxit Gideoni potenti signum secundum, ad fidei suæ confirmationem, Sic fieri potest, ut aliquibus re ipsa potentibus signum quo inducantur ad credendum in Christum extra ordinem indulget, e. g. cum secundum Dei mandatum omnes debeant confugere ad Christum, persuadentes sibi ex Evangelio quod repulsam non sint passuri venientes ad Christum, seu per Christum ad Deum, aliqui forte in dubium vocant, sintne electi an reprobati, (quam questionem non debuissent in hoc suo Casu attingere, sed officium suum tantum respicere) & pro actu fidei à Deo imperato, actum submissionis non requisitum student Deo offerre, dicentes re ipsa in corde suo ad Deum, Domine, nescimus utrum nos elegitis an reprobaveris? idcirco submittimus animas nostras secreta tua voluntati: si vis nos perdere, justus compseries; si vis nos salvare, gratis te predicabimus. Et hic, dubii de eventu sequuturo, suspensi harent, moerore repleti, donec Deus interno Spiritus sui gaudio (tanquam signo extra ordinem dato) perfundat ipsorum corda; & re ipsa dicat ipsorum Conscientia confide, fili, remissa tibi sunt peccata tua. Non dubitamus in hoc Casu quin Deus aliquibus suis electis in hoc errore pratico manentibus, quasi morem gesserit, eosque multa sua lenitate & condescensione utens, in ulnis arreptos consolatus sit, sed extra ordinem: ordo enim præscriptus, est, ut prius credamus quam Spiritus gaudio vel arrhabone obsignemur, Ephes. 1. 13. Constant Deo rationes factorum suorum; & liberum est ei aliquos hoc modo se ipsum tentantes consolari, priusquam fidei actum elicuerint. Sed non est hac Dei via, quam nobis præscriptis: non requirit à nobis peccati reis & morte dignis eam quam diximus submissionem; sed declaravit se paratum ad recipiendum in gratiam omnes qui veniunt ad se per Christum; promittit se neminem ejecturum; imperat ut damnati

damnati in sensu peccati & ira merita confugiant ad Christum ; imperat ut in eo fidem collocemus, & contra omnem difficultatem contendamus ad eum venire eique adhaerere, ino ut vim faciamus regno colorum. Plurimum ergo Deo debent illi, quos Deus quovis modo ad se accedentes recipit : sed periculoso est ad alicujus fratris calceum componere pedes omnium reliquorum fratrum. Periculoso est Deum alligare ad experientiam unius alicujus sancti, quando eandem regulam proposuit omnibus : nam, quid fieret us, quos aliter tractare vult Deus, nempe, sicut tractavit *Hemanem* *Ezraitam*, quem terroribus ab ineunte state exercuit. Certe nisi *Heman*, sequutus regulam Verbi divini, in Deum se conjectisset & repulsam pati noluisset, periret. Quapropter, cum submissionem hujusmodi Deus non requirat, sed declaraverit jam voluntatem suam, exerceat Regenitus, in hac conditione constitutus, fidem suam : nec sinat se à Deo aveli, quomodo cunque tractatus fuerit. Semper valeat apud eum Dei imperium, 1 Job. 3. 23. *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomen Filii ejus Iesu Christi, & diligamus alii alios, sicut ipse mandavit nobis.*

Quæst. 7. Regeniti sàpè, quando anima sua ineptitudinem ad cultum Dei immediatum percipiunt, e. g. quando ad precandum, ad Deum laudandum, ad canendum, & gratias ei pro beneficiis acceptis agendum, cor suum minime compositum observant, Dubitant quid sit optimum factu? utrum differenda sit actio in aliud tempus, quo cor suum præparatum inventiant? an vero pergere debeant (quoque poterint modo) cultum suum offerre, licet labiis (ut astimant) pollutis, & verbis quasi mortuis, seu interno cordis affectu destitutis? Hic metus est, ne temerent cultum Dei, & nomen ejus sumant in vanum; illuc metus est, ne reatus omissi officii contrahatur. *Quæritur, quid hic statuat patiens?*

Resp. Alio respectu actum est de hac conditione, Lib. 2. cap. 37. nempe, quatenus in ea patiens decipitur: hic agendum de ea, quatenus in dubio res est, & patiens scire cupit quid debeat facere ne decipiatur. Accidit autem hæc dubitandi occasio frequentissime: & justo quidem Dei judicio incepit reddimur ad Deum colendum uti debemus; quia non vigilamus ad orandum; non continemus cor nostrum toto die in timore Dei; non foremus cordis & Conscientiæ teneritatem; raro excitamus nos ad latandum in Deo; non observamus benignitatem fluentem ad nos, vel stillantem erga nos, in omni conditione, ut in omnibus gratias agamus; non observamus satis sepe nostram inopiam, inscitiam, & moralem impotentiam ad Dei cultum vel ultimum opus bonum. Idcirco quando convincimur de officio faciendo, & ad cultum Dei accingere nos vellemus, merito nostro, torpent affectus nostri,

distrabuntur cogitationes, & quasi paralyti occupantur omnes animæ nostræ facultates, ut non valamus, quando volumus, in spiritu Deum colere. Quod autem ad solutionem quæstionis attinet: distinguendus est cultus Deo gratus & ab eo approbatus, à cultu & colenti grato & Deo accepto. Cuius Deo gratus & acceptus, est, qui fluit à fide respiciente opus impetratum in scriptura; & considerante dignitatem, excellentiam & perfectiōnem objecti colendi, Dei scilicet benedicti in secula; & agnoscente colentis officium, & debita motiva ad officium præstandum; & intende[n]te Dei in spiritu glorificationem, sive colens sibi satisfaciat in cultus oblati modo & mensura, sive non. Cultus autem & colenti & Deo gratus, est, quando co-
lentis affectus respondent colentis voto, & comitantur culeorem in cultus exercitio. Ista duo beneficia sape Deus distinguit: & alterum dat, nempe, *in fide colere*, quando alterum non dat, nempe, *in sensu*, seu, *affectione operi-
bili colere*. Studeat igitur patiens Deum colere in fide, & tempore idoneo sentiet se colere etiam cum affectu optabili: Et quando precationis, gratia-
rum actionis & laudis offrendæ materia adest, ne differat cultum actuali-
mem offerre, quia desiderat affectum requisitum: nam hoc est quod *Da-
vid* vult, quando dicit (*Psal. 5. 3.*) Deum auditurum ipius vocem ma-
nū: & (*Psal. 27. 7.*) petit exaudiri, quando *voco* clamat ad Deum: &
(*Psal. 31. 22.*) agnoscit se *voco* supplicantem exaudiitum esse. Hec
enim fiduciæ obedientia in operibus præscriptis, est spiritalis eulmus, quem
Apostolus jubet nos Deo offerre, cum solum corpora nostra hostiam
vivam, sanctam, placentem Deo, ut rationalem cultum nostrum, *Rom. 12. 1.*
Intorū nolumus hoc dictum ita accipi, quasi non esset contendendum ad
omnem Dei cultum cum affectu offerendum; vel, quasi in opere (quod di-
cunt) operato esset quiescendum; vel, quasi satis sit ut nobis placeamus in
forma pietatis sine efficacia: sed horum tendit consilium, ne segnes simus
in opere Domini, quando ad illud vocamur, sive adsit affectus, sive deside-
retur: nam, si secus fecerimus, tentationibus adversarii nostri cedemus,
nostrisque affectibus potius quam Deo servire videbimur, seu, comprememur re-
cusare Deo servire, nisi prius sensibili mercede data, & præmio prius ablato
inducamur. Quoties ergo solutus est patiens à vocationis sue curis negoti-
isque necessariis, ne esset officium suum in Deo colendo prosequi; nec cor-
dis sui pravitati cedat: sed luctetur adversus omnia impedimenta: Solet
enim Deus luctantibus opem ferre, & in exercitio cultus sui corda suorum
calcificare. Juvat etiam in hoc Casu ad affectus movendos, confiteri Deo
veritatem à Conscientia dictatam, & rationes proferre que ad colendum
Deum cum affectu facere possint, e. g. si in confessione peccatorum, gra-
tiarum

tiarum actione, beneficiorum petitione, &c. cor videatur minime commoveri; dicat supplex, *Dominus mihi haec mea, una peccata, que cum lachrymis debet rabi conficeri, &c. hanc uia sunt beneficia, que cum latitiae & sensu beatitudinis tuae deberem agnoscere, &c. Sed tu delectaris veritate in procedendo, Ps. al. 51.6. En tibi confiteor veritatem in corde meo, &c.*

Quæst. 8. Quando Regenitus, sub afflictione aliqua graviori dimitus admodum pressus, querit causas afflictionis sua; & in hunc finem examinat viam suam, & agnoscit peccata in se innumera, quæ ipsi cum aliis fidelibus sunt communia: sed quodnam sit illud peccatum in specie, quod Deus persequitur, non potest perspicere. Quæritur quid sentiat de conditione sua? & quid opus sit factu?

Resp. 1. Non semper affigit Deus servos suos ob peccatum, licet nullum affigit nisi peccatorem: affigit aliquando ut custodiat à peccato; aliquando ut prober suorum fidem, & operetur in iis spem, patientiam, mansuetudinem, temperantiam, aliasque similes virtutes, ut crucifigat eos mundo, & mundum iis, ut mortificet naturæ corrupta pravas cupiditates, ut doceat eos cœlum & spiritualia affectare, precari pro scilicet intentius; & pro aliis qui afficti sunt, ex compassionis visceribus ardentiis intercedere. 2. Consilium damus, ut patiens afflictionis genus, gradus & circumstantias acerbitatis examinet: nam sic quasi inscriptum in virga forsitan videbit peccati genus, ad quod Deus digitum intendit. 3. Sive invenerit speciale peccatum, quod querit, sive non, totam odij, iræ & vindictæ sua aciem convertat adversus corpus peccati, seu radicem illam amaram omnium actualium peccatorum: Sincere invigilat & serio contendat adversus origionale peccatum, seque hoc nomine humiliet & abominetur, ut resipiscens sua sinceror comperiat, & Christi justitia imputata in majori pretio ab eo habeatur.

Quæst. 9. Quando agitatur quæstio de Remissione peccatorum quotidiana, An sit necessaria uene, & Regenitus perpendit argumenta, quæ in disputatione aferuntur pro & contra, ambigit quid statuat, vel, quid sentiat de conditione sua, & quoad tempus præteritum & quoad futurum: ab altera enim parte vider omnem *ad quicunque* in fidelibus esse peccatum, non minus quam in irregulis. Et Apostolus (1. Job. 1.8.) loquens de se & omnibus reliquis fidelibus ait, *Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimur, & veritas in nobis non est.* Et docuit Dominus omnes discipulos suos quoties petunt panem quotidianum, petere etiam Remissionem peccatorum. Ex altera vero parte videtur Remissio quotidiana non esse necessaria, 1. *Quia Remissio peccatorum est unum ex privilegiis Ecclesia Regentibus:*

rum : & de eo in summa fidei habetur articulus, *Credo Remissionem peccatorum.* 2. Credimus Christum plenè persolvisse pretium Redemptoris Electorum ab omnibus peccatis, 1. *Job. 1.7.* *Sanguis Iesu Christi purgat nos ab omnibus peccatis.* 3. Non sumus sub Lege sed sub gratia : ubi autem Lex non est, non est transgressio. 4. Si necessaria esset quotidiana Remissio, necesse eriam esset singula peccata actualia ab originali peccato quotidie & continuo fluentia cognoscere, cum dolore agnoscere, confiteri coram Deo, & Remissionem eorum à Deo petere, quod est impossibile. Sufficit igitur, ut videtur, generalis in justificatione data Remissio peccatorum præteriorum & futurorum, ut, cum continuo fluente peccato, continua fluat Remissio. Quæritur, quid hic statuat Regenitus & quid faciat?

Resp. 1. Negandum non est esse in Regenitis peccatum originale, quod *peccatum inhabitan*s vocatur : nam id confitetur Apostolus, *Rom. 7.13.* ubi Concupiscentia dicitur peccatum *admodum peccans.* Ex quo fonte, fluere certum est, illa quæ quotidiana incursionis vocantur, peccata innumera actualia : quorum aliqua subinde erumpunt in aperta scandala. 2. Agnoscamus etiam non posse dari propriè dictam Remissionem actualem peccatorum futurorum, quorum homo nondum est reus : ea enim non esset Remissio, sed quædam indulgentia & licentia ad peccandum, qualem commentus est homo peccati ad indulgendum mancipiorum suorum pravis cupiditatibus ; & ad emulgendum, ex ipsorum marsupiis, pretium iniquitatis luculentius. 3. Si daretur in justificatione Regeniti actualis propriè dicta Remissio peccatorum futurorum, peccata quotidiana non mererent mortem, peccati stipendium, non contraheretur per ea quotidie debitum remittendum, nec teneretur peccans vel reatu culpa vel paenitentia : contrarium autem manifestum est in Oratione Dominica, in qua fideles docentur quotidie confiteri se debitores esse, & remissionem peccatorum quotidie petere. Ut igitur solvatur quæstio, distinguenda sunt acceptiones variz *Remissionis* peccatorum, 1. *Remissio* peccatorum accipitur aliquando pro *remissione parta* per Christum ex foedere Redemptionis, & nondum applicata peccatori : pactum est enim inter Patrem & Filium Redemptorem, ante jacta mundi fundamenta, de tollendis Electorum peccatis, per unicum Christi sacrificium, quod ille in plenitudine temporis obtulit, *Heb. 10. 12, 13, 14.* Hac vero unicâ pro peccatis oblatâ in perpetuum victimâ, confedit ad dextram Dei : quod reliquum est expellans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus : unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur. 2. *Remissio* peccatorum sumitur pro *Remissione pacta*, seu, promissa in foedere gratia,

cum

cum visibili Ecclesia inito : qua promissione, ut semine incorruptibili, generantur Deo credentes seu filii Dei, 1. Pet. 1. 23. *Regeniti non esse solumine corruptibili, sed incorruptibili.* 3 Sumitur pro Remissione judicialiter applicata jam credenti in justificatione, per sententiam Dei in Scriptura pronunciantis absolutionem uniuscujusque credentis in Christum : Et hic triplex beneficium confertur in credentes justificatos : primum spectat ad statum personæ, & est adoptionis privilegium, seu, jus ut filii Dei sint, Job. 1. 12. *Quot quos autem eum accepere sunt, dedit illis hoc ius ut filii Dei essent, nempe, iis qui credunt in nomen ejus.* Per hoc beneficium transfertur peccator à statu iræ in statum gratiæ, ex filio Diaboli, fit filius Dei adoptivus, ex familia Dei nunquam penitus ejiciendus. Secundum beneficium, est, actualis Remissio omnium præteriorum peccatorum, seu, non imputatio peccatorum ante Conversionis momentum præteriorum, Rom. 3, 25. Et hæc duo beneficia comprehendunt litionem, seu, puritatem personæ totius, respectu Status, de qua Christus loquitur, Job. 13. 10. *Dicit ei Iesus, Ei qui latus est, non opus est nisi ut pedes laveret, sed est mundus totus.* Tertium beneficium, est, jus ad quotidianam Remissionem peccatorum, seu, aditus ad fontem quotidie fluentis misericordiæ, qui aperitur in domo Davidi omnibus credentibus in Christum, Zecba. 13. 1. *Die illo erit fons apertus domui Davidi, & habitatoribus Ierusalaimorum, pro peccato & immunditia.* Hujus juris applicatio respectu conditionis, vocatur à Christo latio præsum, Job. 13. 9, 10. Et hic solvitur nobis quæstio per Christum, qui docet justificatum, seu semel latum, (quoad statum personæ) non habere opus ut denū lavetur, sed (quoad conditionem personæ in quotidiana conversatione, in qua affectus & actiones particulares quotidie polluantur) opus habere litione reperitâ, seu, quotidianâ Remissione: in quem finem jubentur discipuli precari quotidie, *Remitte nobis debita nostra.*

Quod ad objectionem primam, qua proposita fuit adversus necessitatem quotidianæ Remissionis. *Resp.* Articulus fidei in quo credimus Remissionem peccatorum, non impedit quo minus quotidianæ Remissio sit necessaria: sed contra, in hoc Articulo fidem nostram profitemur, non tantum de Remissione data nobis in justificatione personæ nostræ, sed etiam de jure nobis facto ad Remissionem quotidianorum peccatorum actualium à reliquis inherentis peccati fluentium; & quod credamus Remissionem concedendam quotidie resipiscientibus propter Christi meritum.

Quod ad secundam objectionem attinet: Christi plena persolutio pretii Redemptionis nostræ ab omnibus peccatis, probat quidem nullum aliud esse Sacrificium pro peccato, præter illud unicum semel oblatum à Christo,

nec

nec opus esse ut quotidie offertatur hostia pro peccato ; sed non probat pacte Romisionis applicationem non nisi semel faciendam esse , sed fidem fidelis resipiscens roboret ad perendum quotidianam Remissionem peccatorum quotidianorum : quia Christus premium jam persolvit, ut persona semel loca in iustificatione veniant ad fontem apertum in domo Christi, seu in Ecclesia, ad lavandum pedes suos quotidie. Deniq; quod dicitur *nos non esse sub lege, sed sub gratia* : non aboleret Legem, sed tantum doceat nos esse liberos à fecdere operum, per quod omnes sumus obnoxii iræ, & propter peccatum condemnati. Sublato autem foedere legali, manet ipsa Lex, qua & natura & tempore præcessit fædus operum : nec magis tolli debet, quam creatura rationalis obligatio ad obedientium Creatori aboliri paret. Iustificati agitur, ad geatitudinem nostram testandam, tenemur Legem custodire ; & quæcunque Legem transgredimur, reatu tenemur & culpa & poena : & certò petiverimus, nisi Christi Advocati nostrí apud Patrem intercessione ab utroque reatu liberaremur ; & actum esset de nobis, nisi confitentibus potest, fidelis & justus Deus remitteret nobis peccata nostra, & purgaret nos ab omni iniuitate. *Joh. 1. 9. & 2. 1.*

Quod ad ultimam objectionem attinet, ab impossibilitate cognoscendi & confitendi singula peccata quotidiana; vel, resipiscientiam & fidem circa illa singulatim exercendi. *Reff. 1.* Agnoverunt olim fideles iustificati peccata sua innumerablem esse, *Psal. 40. 12.* Nam circundantia invadunt me mala innumerabilitas: assaquinuntur me iniquitates meæ, adeo ut nequeam discipere, numerosores sunt capillis capitio mei. Et *Prov. 20. 9.* & noverunt impossibile esse ut quisquam sciat errores vita sua ; & tamen ea in cumulo confessi sunt, & Remissionem eorum petiverunt & obtinuerunt, *Psal. 19. 12. 13.* Erroris quis intelligat? me ab occultis absolve: *Tum a contumaciu subrabe servum tuum, ne dominentur in me; tunc integer & innocens ero à defectione magna.* Et *Mic. 7. 19.* Secundo, iustificati per fidem, confitentes peccata qua noverunt & meminerunt, acceptantur à Deo quasi omnia novissima, & in confessione recitassent singula : quia si qui non vellat excusare aut abscondere peccatum suum ; sed contra, vellit omnia aperte in cordis sui sinceritate si posset, Veritatem dixit in praecordiis, in qua Deus delectatur ; spiritum fractum & cor contritum obtulit : quod sacrificium Deus non spernit, *Psal. 51. 8. 19.* Atque hoc testatus David se experitum esse, *Psal. 32. 5.* Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non regam: dixi, confitebor transgressiones meas Iehove, & tu suscipisti penam peccati mei. Idem docet nos Christus (de Publicatio loquens) quod descendenter à Templo domum suam iustificatus, post brevissimam

simam confessionem peccatorum suorum, *Lxx. 1.8.13.14.* Tertio, licet impossibile sit resipiscientiam & fidem circa singula percara quotidiana singillatim exercere ; non tamen est impossibile, post examinationem Conscientiae quotidianaam, aliqua peccata observare, qua dum confitemur & deflemus, non est impossibile, etiam ob peccatum innotatum, ejusque acerbos fructus in cumulo, humiliari, & ad Christum configurare ; Atque ita fidem & resipiscientiam exercere quotidie. Atque hoc Deus docebat populum suum in quotidiano & jugi Sacrificio, bis singulis diebus (manè scilicet & vesperi) oblatu, ut, observantes corruptę natura sua tabem continuò fluentem in quotidianis peccatis, subinde configurerent ad Agnum illum Dei, qui tollit peccata mundi ; ut, propter ejus sacrificium in plenitudine temporis somel offerendunt, Remissionem quotidianorum peccatorum jugiter obtinerent. Et ne hoc officio perfunctione defungerentur, numerum Sacerdotiorum augeri mandavit in Sabbatis & Festis solennioribus ; fidemque credentium de efficaci fructu sequenturo, per summi Sacerdotis admissionem cum sanguine in Sanctuarium quotannis, confirmabat. Idem Deus per *Mosem* docuit Israelitas iicos à Serpentibus in deserto, & confitentes peccata sua, *Num. 21. 8.* Edixit vero *Jehova Mōsē*, Fac tibi anatum serpente, & impone cum peritice : eritque ut quisquis morsu fuerit, quem aperixerit eum, sanitatem recipiat. Id quod optimo successu compertum fuit, ut habeatur vers. 9. Nam prout *Moses* extulit serpentem in deserto, ita excolli oportuit Filium hominis, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam, *Ioh. 3. 14. 15.* Quapropter necesse est, ut non tantum condemnati per Legem, secundum fiducia operum, configuant ad Christum in Conversionis articulo ut justificantur, sed etiam, ut, justificati per fidem subinde peccantes adversus legem libertatis, quotiescumque mortu Conscientiae, veneno peccati infecti vulneratos & moribundos se sentiunt, configuant ad Christum, vita spiritualis fontem & restauratorem, ut jugiter fluentis misericordie & Remissionis quotidiana beneficium consequantur : hoc enim mandatum est, *I. Joh. 2. 1.* Quod si quis peccaverit, *Advocatum apud Patrem habebimus, Iesum Christum iustum :* Et ab ipso Christo Redemptore, *Isa. 43. 22.* Respicite ad me, & servabimini omnes fines terrae. Interim ex altera parte caveat ager ne in actibus fidei vel resipiscientiae repetitis, in precibus, jejunio, vel ullis suis operibus ponat meriti quoquam : alioqui Remissio non peteretur a Deo, sed satisfactio quedam pro peccatis Deo offerretur : Ex altera vero parte ne desponteat animum, licet sensum Remissionis peccatorum quotidianorum non percipiat quotidie, sed resipciat sententiam Dei, in Scriptura judicialiter remittentis quotidie, & purgantis peccata serio

serio confugientium ad Christum ; & in animi submissione expecte operationem Spiritus Sancti , qui Remissionem judicalem in Scriptura declaratam , per consolationem renovatam , tempore accepero obfignabit.

Quæst. 10. Agitatur quæstio inter Theologos de qualificationibus præparatoriis ad fidem , vel fidem salvificam antecedentibus . An ulla ex his , vel , an omnes simul sumptæ sint salvifica ? seu , An sicut ex illis melioribus donis quæ connexionem necessariam habent cum salute ? de quibus , *Heb. 6.* 9. In præparatoriis autem qualificationibus , & à vera fide saluteque separabilibus numerantur . 1. Legalis convictio de vitiiorum turpitudine , & mundi præsentis vanitate . 2. Abnegatio voluptatum illicitarum , conjuncta cum severa corporis castigatione , in abstinentia à licitis . 3. Naturale desiderium salutis & sanctificationis , ut salus obtineatur . 4. Propositum justæ , piæ , & sobriæ vivendi , & morum externorum adeo perspicua mutatio in melius , ut secundum Legem non sit causa reprehensionis ab hominibus : quæ omnia & multa hujusmodi alia speciosa Conversionis signa possunt esse in Pharisæo justitario , seu , justiciæ inherenti (ut ita dicam) fiduciario , ut , e.g. in *Paulo* nondum converso , qui cum aliis Judæis , ignorantibus Dei , justitiam , & suam justitiam quæ est ex operibus affectantibus , (*Rom. 10.3.*) nihil reliqui faciebat ad commendandum se Conscientiæ aliorum Pharisæorum , & persuadendum Conscientiæ suæ de integritate sua in rebus quæ ad Religionem spectabant ; Quod etiam invenire licet in Pontificiis aliquibus , bonorum operum studiosis , qui ex operibus suis justificari volunt , & justitiam quæ est ex fide in Christum , per imputationem rident , & passitiam vocant . Certum est etiam inter Professores fidei in Christum , & justitiam imputata prædicatores , inveniri posse multos , qui gratiam Dei vertunt in carnis licentiam ; & quando justitiam imputatam suam esse gloriationem profitentur , in dedecus suum indulgent carnis suæ illicitis cupiditatibus , & justiciæ inherenti non dant operam , sicut decet discipulos Christi , qui discipulos suos justificatos per fidem urget ut studeant obedire Legi ; quia non venit ut solveret Legem , sed ut eam stabiliret , unicam regulam obedientiæ novæ . Similiter , inter eos qui profitentur justitiam per fidem , & student in obedientia præceptorum ambulare , invenientur multi qui sape respiciunt ad inherenterem justitiam , magis quam ad justitiam imputatam , ut ex Cap. 7. lib. 2. patet . Hæc quando altius perpendit Regenitus , dubitat quid de se sentiat , vel quæ signa agnoscere debeat salvifica fidei in se , & in aliis , quos cuperet in afflictione consolari , & jubere ut de salute sua bene sperarent .

Resp.

Resp. Distinguenda est quæstio, quatenus spectat ad ipsum Regenitum de se judicantem, & judicantem de alio: nam Regenitus seipsum examinans & explorans, cognoscere potest solidè, & certò persuaderi de Dei operationibus salvificis in seipso: quia (1 Cor. 2. 11, 12.) dictum est, *Quis bonus novit ea que sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in ea?* Nos vero accepimus spiritum qui est ex Deo, ut sciamus quia Deus est nobis gratissimus. Due igitur quæstiones moveri possunt à Regenito judicante seipsum: prima est, An in se reperiat, una cum fide sua in Christum, supradictas operationes Spiritus, nempe, seriam agnitionem peccatorum, omissionis & commissionis quæ vocantur, & sensum innatæ concupiscentiæ seu pravitatis nativæ, & studium bonorum operum una cum fiducia in operibus suis abnegatione, & justitia Christi imputata, iugis exaltatione. Si ita, bene habet; nam illa dona, quæ sine fide conferri possent communia, si comperiantur conjuncta cum fide, censenda sunt dona specialia, & Electis propria: nam (Phil. 3. 3.) Apostolus conjunctionem fidei in Christum, & servitii Deo præstiti in spiritu, & renunciata fiducia in operibus, posuit pro characteristica nota Regeniti; *Nos (inquit) sumus Circumcisio, qui servimus Deo in spiritu, & gloriamur in Christo Iesu, nec confidimus in carne,* seu, in operibus nostris vel dignitate nostra, seu in ulla re extra Christum.

Alia quæstio est: An illa, sua agnitione peccati & iræ meritorum, illud propositum suum renunciandi peccatis & studi bonis operibus, illa sitis, & illud desiderium justitiae & reconciliationis cum Deo per Christum quæ præcesserunt observatam suam applicationem Christi ad justitiam & vitam, fuerint operationes Spiritus Sancti communes an speciales? fuerintne salvificæ qualificationes, an non? *Resp.* Non multum refert curiosè in hac indagatione insistere: nam, cum regnum Dei non semper veniat cum observatione, difficile est inchoata Regenerationis determinare initium. Verum hactenus inquirenti satisfieri potest, quod licet ante fidei salvifica manifestationem, non potuerit Regenitus speciale opus Spiritus Sancti in se discernere; post Conversionis sua tamen agnitionem retrospicere, poterit vestigia Dei ipsum efficaciter vocantis perspicere: nam, ante actus fidei elicitos, datur vita spiritualis, datur fidei habitus: qui habitus idoneum reddit hominem ad recipiendum omne Verbum Dei revelatum prout offertur ei, & prout visum est Spiritui Sancto uti suo verbo tanquam instrumento, in reformatione imaginis Dei in vivificato. Fides ergo in Lege, tanquam in speculo, videt peccata & agnoscit iram annexam peccato, credit & terrefacit Conscientiam: fides audiens Dei gratiam in Christo, credit Deum veracem

& bonum esse ; gratiam desiderabilem videt & agnoscit ; videt in Verbo justificationem per Christum possibilem esse, & resipientiam necessariam esse, & nihil in pretio haberi apud Deum praeter novam creaturam ; credit nullam fidem , nisi laboriosam & frugiferam, salvificam esse ; videt & credit Christum esse sapientiam, justitiam, sanctificationem, & redemptionem omnibus fugientibus ab ira ad Christum, ut in eo habeant justitiam & vitam æternam ; excitatur in credente, qui Legis opus in se sentit, & Christum remedium videt in Evangelio oblatum, desiderium accedendi ad Christum, & potiundi eo ; credit Deo offerenti sibi Christum Redemptorem jam desideranti cum Christo unionem & communionem habere ; corde recipit oblatum Christum, & cum eo coalescit, eique adhaeret contra omnes tentationes ; edificatur indies & robatur in fide, & subinde perfunditur spirituali gaudio gloriose & ineffabili. Quis hic statuat initium Regenerationis ? quis pronunciabit hic de Spiritu Sancti operationibus, fuerintne speciales an communes in Electo ? cum certum sit, fidem illam quæ jam gloriator in Christo, non ita pridem respexisse ad Christum cum desiderio potiundi eo, priusquam ausa fuerit manus ad Christum extendere ; & cum certum etiam sit, vitam novam infusam fuisse, & fidei, spei, charitatis & resipientiae habitus infusos esse, priusquam actus eliciti ex habitu educti sint : nam certum est, quod salus data fuerit eo momento, quo Deus Electum suum vivificavit, ut Legi & Evangelio crederet, etiam nec ipse tum perspexerit salutem datam ; nec quisquam potuerit affirmare prima effecta fidei salvifica, fidei salvifica effecta fuisse ; vel fidei effecta, qua salvifica est, ea pronunciare.

Quod ad questionem de qualificationibus salvificis in aliis, an ulla dici possint salvifica, ante fidem salvificam in illis manifestatam ? Resp. Certum est quod nulla qualificatio qua praedit fidem salvificam, vel, quæ sine fide esse potest in aliquo, salvifica dici possit. Et hujus veritatis assertio in genere conductus ad urgendum, ut unusquisque caveat sibi ne fiduciam collocet in ulla sui qualificatione quantumvis excellenti & speciosa ; sed ut studeat se per fidem coram Deo in Christo sistere cœcum, egenum, nudum, miserum, impotentem ad bonum, & ad omne malum per naturam proclivem, eoque nomine per Legem damnum ; & ut Christum unicum illud & necessarium remedium ad justitiam, sanctificationem & salutem perfectam, amplectatur. Sed quando ad specialem applicationem à Pastore faciendam ventum est in consolatione lugentis peccatoris, & dicentis cum Petro, *Domine, discede à me homo sum peccator,* non licet suspicionibus nostris de fructu sinceritate indulgere, necepe, quod forte hac quæ apparent effecta Spiritus in eo, sint tantum à Spiritu communiter operante : fieri enim potest ut compertantur fuisse

L. B. 3. *fuisse effecta Spiritus specialiter operantis in Electo suo conversionem; amo effcta Spiritus qui jam vivificaverat lugentem & dubitantem, & fide salvifica jam eum imbuuerat, licet nondum opus suum quod fecit vel ipsi agro vel inspectanti manifestaverit: non enim a consiliis posuit nos Deus in aliorum Conversione; non constituit nos Dominos nec Judices aliena fidei, Sed servos tantum & adjutores fidei. Quapropter ut ut nobis non appareant signa salvifica fidei in aliis, ut ut nihil videamus prater id quod in communibus donis reperitur, Instituamus tamen eos in quibus praeparatoria qualificationes reperiuntur ita ut ad Resipiscientia & fidici incrementum contendant: nec opus est ut positivè aliquid de iis affirmemus.*

Quæst. 11. Dicat ex Regenitis aliquis, mihi video liberius precari in societate, quam in secreto; cum amico, quam solus; cum familia, quam in conclave; & quando ex vicinis aliquis inter precandum adest in familia mea, longe copiosior solet esse precatio mea, dictio magis polita, sententia clariores, notiones sublimiores, & omnia ad zelum & fervorem, & ad Spiritum demonstrandum magis composita, quam quando solus in secreto precor: Quid de hac conditione mea sentiam nescio?

*Resp. Casus hic certè dubius est; neque facile est rom plenè explicare: solet enim Deus, ad aliorum adificationem & gloriam suam, donum precatio-
nem hominibus datum in usum uberiorem coram aliis educere: & fieri etiam potest, quod tu in precando studiosior sis tuis affectionis apud alios quam satis est; & quod in eum finem, donum magis in te suscites, magis attendas ad orationem tuam, observes auditores magis, cisque te commendare studeas. Utrum ergo ex vana gloria, an vero ex puro Dei zelo fluat mutatio seu disparitas predicta tibi ipsi examinandum relinquimus; nemo enim hominum novit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qua est in eo. Tantum monendus es, ut & in familia, & in secreto quando solus, & cum aliis precaris, memineris te Deum in Christo alloqui, & ut semper studeas, siue solus siue cum aliis preceris, Deum in spiritu colere.*

Quæst. 12. Dicet alias, Contra res se habet apud me: video enim mihi liberius precari in secreto quam in societate; quando solus sum, quam quando cum alio, aut aliis, precor: in secreto enim non distrabor, respicendo ad auditorem, quid ille de me sentiat; non huc metuo ne Deus in detriorem partem construat sententiam aliquam orationis meæ; licet mihi apud Deum orationem interrumpere, meditationes intermisce, gestus ad affectus libere componere, & lachrymas sine observatione & sine suspicione simulationis effundere; licet mihi in secreto verba pauci pro oratione longiori proponere; licet mihi huc sine verbis suspirare & nihil dicere, & lingua-

Aliquando à tergo relinquere, ne me tardaret, quando spiritus meus clauso ore Deum alloquitur, & desideria mea velociori cursu ad Deum feruntur quam posset lingua mea sequi: multa enim perā, multa confitebor in secreto quæ non expediret alios scire; meam unius conditionē in secreto licet magis sacerdē proponere, quam quando meā aliorumq; una meū precantū conditionē in unū compono, & orationem meā mihi simul & illis aptare studio.

Resp. Difficile est hanc questionem solvere: sed ad examinationem dubitantis etiam hac res referenda est: quia dona aliquorum ad societas adificationem non extenduntur, aliquorum imaginationes non tam fortes sunt, cogitationes non tam veloces, ut possint simul ad rem prolatam in oratione, & ad aures judiciumque auditorum attendere: & idcirco, quando ad precandum cum aliis ventum est, in vinculis & compedibus constringuntur, metuentes nō suam inscitiam prodant, ne in deteriorem sensum ipsorum oratio ab aliis trahatur; & ne, si oratio floxerit liberius, videantur gloriam apud auditores captare. Sed & hic dolus subesse potest, & nimius metus ne aliquid estimationi tua apud alios detraheretur, si forte in preicatione ex voto omnia non successerint. Verum si nosipso abnegaremus, & aliorum judicium de nobis, recta loquentibus, minus moraremur, sincerè & libere magis & in secreto & in societate precaremur.

Ques. 13. Dicit aliis, comparans conditiones suas per vices redeentes; Aliquando ægrè inducor ad precandum & in secreto & in societate: quando autem vixit à Conscientia dictante quid debeam facere, ad orationem me compono, optimè succedit oratio; mihi à Deo lux de beneficis petendis & ordo petendorum & affectus rebus respondentibus suppeditantur: unde perspicuum redditur Deum me ad precandum vocasse. Aliquando autem contrà se res habet: nam, quando tempus & otium ad precandum dantur, quando precari maximè cupio, quando animus fert maxime ut à societate omni me segregem ad precandum, statim ac orationem ad Deum fundere incipio, obmutesco; nec vox, nec verba, nec sensus, nec ordo dicendorum suppeditantur, sed confusa omnia, obscura omnia, ligata in vinculis omnia preicationis instrumenta comperio. Quando harum conditionum igitur comparationem instituo, quid de hac, quid de illa sentiam non constat?

Resp. Quod ad priorem conditionem attinet, res ipsa loquitur, juvat Deus accingentem se ad preicationem, licet idoneum se non alitermet ad precandum: quia vult Deus nos officium facere, & respicere ad mandatum, ad vocationem nostram, & opus quod requiritur aggredi; non autem pendere à nobis & nostra præparatione; quia & dispositio cordis & formatio orationis sunt à Deo: vult nos Deus adversus tentationes, impediens of-

fici executionem, pugnare : & pugnantes juvat, vincentes coronat, ut discamus abundare in opere Domini, & minime abstinere ab officio quando ad illud praestandum vocamur ; sed ad opus nos accingere, & auxilium in obedientia via expectare. Quod autem ad posteriorem conditionem attinet, in ea docet nos Deus officii præstationem, & præstiti successum non esse voluntatis neque currentis, sed miserenſis Dei ; docet nos haec duo distincta esse dona, *velle & agere* ; & quod possit, imo & soleat, alterum aliquando dare, altero non simul dato ; docet nos in ea conditione non limitare Deum in precando, ut nobis det præsentiam prout nos vellemus ; docet nos non tantum in prectione inchoanda, sed etiam in progressu prectionis ab ipso pendere, ut pro voluntate sua nos ducat, nobis vires & verba & fructum suppeditet : nam sicut ab eo & ad eum omnia ; sic etiam per eum sunt omnia : ipsi in quacunque conditione nostra semper gloria danda est.

Quæſt. 14. Dicat aliquis, aliquando ſudo in exercitio Religionis & mediorum à Deo institutorum uſu, ut Spiritus conſolatio renovetur : lego, meditor, precor, jejuno, conſero cum aliis ; nullam tamen conſolationem ſentio ; non respondet mihi Deus ; ſentio inediam ; faciem Dei ſtudioſe quaero , ardet desiderium potiundi gaudio quod non ita pridem gaudebam ; fides etiam mea apprehendit promiſſiones : nulla tamen ſequitur pax, nulla conſolatio ; cor durum & quaſi mortuum manet, instar filii Shunamitidis, quando Gehazi baculum Eliba ei imposuit. Contra vero aliquando preces meas anticipat Deus ; adeſt & responder, priuſquam orationem proferre poſſim ; paroſia eſt, quando os aperio, conſolatio, pax, & iuxtitia inopinatō me circumcingunt : Quid in hac comparatione conditionum ſentiam, nescio ?

Reſp. Quod ad priorem conditionem : in ea docet Deus ſe nos quidem alligare ad mediis utendum, ſeipſum tamen liberum reſervasse ut benedictionem det in mediorum uſu, vel non det, pro beneplacito ſuo ; ut det quando & qua mensura velit : in ea docet nos quod quaſcunque beneficia dat nobis in uſu mediorum, non dat nobis propter, ſed per uſum mediorum ; & non eſſe virtutem ullam quaſi physicam in mediis, ſed media eſſe viam tantum, in qua nobis ambulandum, ut in ea Deus inueniamus ; in ea docet nos mediis uti, non vero illis confidere : nam, ſicut quando Paulus plantat & Apollo irrigat, Deus dat pro beneplacito ſuo iacentementum ; ſic quando nos in uſu mediorum officium noſtrum facimus, Deus dat pro beneplacito ſuo conſolationem. Quod autem ad posteriorem conditionem attinet, idem docet Deus, ſcileſet, quod liberè faciat quicquid facit ; quod sapienter det quando opus eſt ; quod ex gratia benefaciat, non ex operibus ; & quod fructum

fructum quem expectabamus in usu mediorum dare velle tempore non nostro, sed quando res ad nostram utilitatem, & ipsius gloriam maxime tendere posset: ut ita nec careremus fructu laborum nostrorum, nec fructum perciperemus tanquam meritam mercedem laborum.

Quæst. 15. Multos exercet quæstio de incremento mortificationis veteris & vivificationis novi hominis in se, utrum, scilicet, progrederantur in viis Dei, an vero declinet & retrocedant? verum proficiant in crucifixione carnis & in Imaginis Dei reparacione, an deficiant? Quaritur quæ ratione illis satisfiat?

Resp. Utilis quidem est quæstionis hujus agitatio in genere: quia in ejus solutione, signa sinceritatis, & doli in cordibus hominum latitantis profertur; & de ea solvenda viri eximii operam non parcentam impenderunt. Sed applicatio solutionis ad aliquid conditionem explicandam, de qua dubium oritur, seu ad aliquem à quo Casus dubius proponitur, difficultas est: In conditione enim aperte mala, vel perspicue bona, nemo dubitat; sed in illa se defieete, in hac vero se melius proficere agnoscit. Sic etiam quando quis comparans præsentem animæ suæ dispositionem cum pristina meliori, aut pristina deteriori, facilè determinat quomodo se jam habeat, comparatione ritè facta: nec hic dubitat. Verum cum demum Casus dubius est quando quæsin conversatione externa nemini scandalum ponit, quando in Religionis exercitiis publicis & privatis ita se gerit sicut consuevit, quando nullam notabilem observat mutationem in Dei erga se dispensatione ordinaria, & nullam sentit Conscientia sua notabilem accusationem. In quo Casu de progressu in viis Dei ratione temporis nulla quæstio est, quia quo diutius quis in via Dei perseveraverit, eo plus iteneris ad cælum confererit: Sed si quæstio sit de mensura sanctitatis, de mensura mortificationis peccati, & renovationis hominis interioris, non est hic opera- pretium curiosè inquirere quantum itineris in via Dei quis confererit; sed præstat potius ea quæ à tergo sunt obliisci, ad ea vero quæ à fronte sunt contendere, & cum *Paulo* (*Phil. 3. 14.*) versus Scopum ferri superne vocationis Dei in Christo Iesu: nam, *Prov. 25. 27.* *Sicut comedere mellis plurimum, non est bonum;* ita peruestigare honorem suum, in honestum est. Deinde, solet Deus à tyronibus aliqua ex parte abscondere operationes Spiritus Sancti, ne segnescant vel inflati insolecant; & solet ipsis potius ostendere operum suorum imperfectiones, ut proficiant in resplicantia, humilitate, & fide in Christum. Denique tanta est conditionis bonæ instabilitas, tanta tentacionum varietas, tanta alternantis victoria in pugna spiritus & carnis vicissitude, ut nemo in hujus quæstionis solutione facilè sibi satisfaciat: nam, qui putabat jam-

priden-

pridem in se mortuas esse cupidientes carnis momento redivivas, vegetas, valentes & pravalescere compertit, ut experientia sanctorum facili superque restatur: quam ob causam iussit nos Dominus vigilare & orare, ne incidamus in temptationem; admonuit per Apostolum, ut qui sibi videntur stare, caverint ne eadant. Quapropter studeat *dubitan*, de incremento sanctificacionis, operum suorum optimorum imperfectiones observare, propensionem corrupte naturae sua ad peccandum, & peccata actualia subinde ab hac radice pullulancia, ita notare & ob oculos proponere, ut sibi magis magisque sordeat fiducia in operibus suis, & magis magisque a se in pretio habratur justitia qua est per fidem in Christum; & ut desiderium mortificandi vetrem hominum, & perficiendi sanctimoniam in timore Dei ita foveatur, accendatur & angeatur, ut efficax in virtute Christi ad omnem bonum opus reddatur: hic enim ratione, absque dubio, proficit quotdie in melius, & in tremore operabitur salutem suam, & caverbit sibi a fiducia in carne & inani gloriatione.

Quaest. 16. In corporis afflictionibus diutinioribus, in rebus adversis gravioribus, in persecutionibus acerbioribus, in temptationibus vehementioribus, in facie Domini nostri absconsonibus & desertionibus longioribus, certum est outr in Sanctorum animabus Casis dubios inumeros a quibus, licet Regenitici de Sosetu suo non moveantur, de conditione sua tamen inverti quid facerent, plurimum agitant & dubitant. Quoties enim Deus eos immediet afflictit, ipsi trasci videtur; similiter, si hominum odia adversus se ardore permittat, si Satana tentanti ad peccationem frrena laxet, si invocatus non respondeat, si supplicantis non exaudiat, si lugentes & animam coram ipso fudentes non consolentur, sed desertere dimitur videatur. Quid tunc, si dubitationes, in Regenito etiam adulco, & in fide confirmato, de sua conditione & Dei dispensatione orientur? Si ista concurrant, si dimitur incumbant, quid sensiat quidve faciat Regeniens, quicunque?

R. 3. Solet quidem Deus se per suos sic exercere, & mala malis cumulare, idque sanctissimo & sapientissimo consilio, & in Regenitos seu credentes in Christum, voluntate semper optima: de qua voluntate & benevolencia Dei ergo se ut dubcent affliti, nihil reliqui facit Diabolus: & nisi in iecdis suspicionebus per fidem resistat Regenitus, non poterit in conflicitu confistere. Ut autem in his exercitiis fidem suam muniat & conficeret afflictus, primo deo confugiat ad Deum, & petat ab eo sapientiam quam solet potentibus concedere, ut sic caverit sibi ab animi confusione, seu cogitationum invictarum perplexitate. In quo eius finem, & distinguat accuratè partes Dei afflictionis, & Satana tentantis, & sui ipsius patientis: ut Dei justitiam, Sa-

zante malitiam; & suum ipsius meritorum videlicet & uocoscat. 2. Distinguatur peccatum à molestia; ut caueatur afflictione à peccato (quod magis metuendum est quam molestia nulla) né murmures; né verbum ullum adversus Deum temere effutur; in ceterationibus ad incredulitatem cedat; né graviora mala peccando sibi acoer sat. 3. Distinguatur solidus; impotens; & impatientis suis carnis sensum; & fatigaciones corruptas; & recto iudicio spiritus sui renovatis; credentis in Deum; & iustitiae aduersus tentationes satane & carnis corruptelas; ut clarius concire possit quid sit sui officii in fidei & resipiscientie exercitio dum affligitur. *Seconda loco;* né lejungat Dei affligerentis dispensationem à Dei verbo explicante omnem consilium Dei erga filios suos quos affligit; in eumque finem; consideret operationes manuum ipsius; quo modo sanctos quorum nomina sunt in libro vite & in Scriptura; & quomodo ducem & Apostolum professionis nostrae unigenitum filium dilectionis suis; exercuerit. *Tertia loco;* consideret; 1. quod Deus soleat per afflictiones; peccati virus & acerbos fructus ostendere; afflictos ad resipiscientiam de peccatis præteritis incitare; & à peccatis multis (in quibus polient castigati postea incidere) præmonere & præmunire; & latentes corrapellas cordis in apertum producere; né postea decipiant; & soleat sic rerum mundanarum vanitatem demonstrare; carnis cupiditates mortificare; superbiam compescere; avariciam sedare; & ambitionem domare & dissipare. Cogideret; 2. quod soleat Deum per afflictiones in suis compassionib[us] erga miseros mouere; & submissionem animi simul & obedientiam voluntati sua revelata præstandam promovere; ad humilitatem; mansuetudinem; sobrietatem; temperantiam & patientiam eos formare. Consideret; 3. quod soleat Deus per afflictiones ad fidem specimen dandum afflictos vocare; ad graviora certamina eos præparare; ad precium suum & afflictus incitare; ad beneficiorum despectorum & per afflictionem ablatorum; astimationem in posticum maiorem instigare; & ad gratiarum actionem pro iis beneficioris que restant aut postea dabuntur; eruditore. Consideret; 4. quod Deus per afflictiones soleat afflictos ad Verbi sui meditationem & intelligentiam querendam; ad iustitiam; & Remissionem peccatorum sicuti eam; ad celeste gaudium ambiendum; ad consolationes spirituales petendas; & ad consolendum in Christi Redemptoris (Thesaurari & Thesauri omnis felicitatis) aperatum sinus impellere. Nam sicut Lex est Padagogus ad Christum; sic afflictio est Padagogus ad Legem; & ad Christum liberatorem à maledictione Legis. Quare meminerit afflictus Deum omninem ex filii suis ab afflictionibus immunes præstificare; & se exemptorum promissis; sed contra castigare solere omnes; quos in societatem felicitatis sue recipit; meminerit Christum crucem

ecm gestandam omnibus suis discipulis propositissimè de misericordia; & de maioritate eundum nobis esse in cordis per afflictiones plorans.

Quod si afflictus videatur sibi à Deo desertus respectu operationum specialium Spiritus Sancti, bono sit animo, non omnino deseritus qui desertionem in hoc genere observat, & observans ut afflictionem relipit. Si dilectus noster Dominus Iesus Christus se subduxerit è conspectu afflictionis sua tamen unctione sui Spiritus odorata perfudit, ut desiderium regnandi sui in corde afflicti exaseret; & deserto partialis est, non totalis; imo speciem desperationis habet, & non est realis, ut videtur. Quiescit Deus in amore suo, etiam si efficta amoris sui ad tempus celaverit; conservat habitus salvificos in afflito, & per eos in actus aliquos non educat; si subtrahit illuminationem, addit illuminationis afflitionem, & desiderium communianis; si subtrahit suam consolationem, auget dilectionem & accendit in eo fons vivitez aquæ; & semper comperiet manus ejus in aliqua parte operis sui, ibique porosissimum, ubi operi ejus afflictæ necessitas maxime pollicitur.

Quod si visum fuerit Deo afflictum etiam committere cum persecutoribus & cum internis temptationibus Satana persecutorum principis (quicquid enim sancti sive à Diabolo sive ab istius satellitibus patiuntur in defensione justitiae & pietatis, in defensione fidei & salutis suæ, contra rogientem Leonem illum, per escusione meritò vocamus) semper præstò est Deus exercitum, nec sine militem suum tentari supra vires suppeditatis; sed temptatione cuiuslibet ei aperit ut victor evadat, & coronam justitiae custodiencibus fidei & Christi adventum diligentibus, tandem largitur. Quapropter humiliet se coram Deo afflictus desertus, internis temptationibus & persecutionibus vexatus; submittatque se omnipotenti Domino, nec dubitet de conditione sua quia verbo Dei & sorti sanctorum omnium congruit: omnis quidem afflictio amata est potio, sed à Patre medico parrecta; ignis est, sed non consumet rubrum; fornax est, sed nihil asperget de metallo, nam depascat scoriam tantum; labor est, sed qui tandem justitiae fructus placidos afferet; luna certè aspera est, sed quanto asperior, tanto citius subigitens absterget, & animam nitidiorem reddet, eamque per Dei benedictionem, præstabe humiliorum in cogitationibus, ferventiorum in orationibus, constantiorem in fide, robustiorem in patientia, virtutum omnium amantiorum, communianis cum Deo colende studiosiorem, in conversatione innocentiorum, in Conscientia puriore, & in fide feliciorem efficiet. Nè igitur laborem resipiat afflictus, sed fructum, non amaritudinem, sed sanitatem, non dolorem caliginationis, sed dilectionem castigantis qui profiteretur se castigare omnes

nés quos dicit, ne pereant cum mundo; ne detrectib[us] pugnam, sed iustificatur & expectet coronam; ne se gescat in exultatione, sed perseveret fortiter in via Iesu, quia etiam in exercitu nostro hominum corruptitur, internus tamen renovatur indies: dixit enim exp[er]tus ille Athleta, ut animos adderet omnibus sub erucis gemitibus, 2 Cor. 4.17, 18. *Momentanea levitas afflictionis nostra, excellens excellitatis gloria pondus aeternum conficit nobis: dum non spolia sumus en que cernuntur, sed en que non cernuntur, eterna sunt.*

Quest. 17. Reliquie peccati in Regenit[us] sapientia reddant ipsorum conditionem dubiam. Quando enim cupiditates carnis, quae videbantur subjugata, debilitate, & admodum mortificata, momento per temptationem excitata, colligunt vires, & ab objecto oblate concipiunt flammam & ardor, non secus ac pruina jam penè extincta superimedito pulvere sulphureo dicto cibis accenditur, dubitant quid sentiantur. Quando spiritus paratus est ad Deo serviendum, & voluntas adeat ad bonum praestandum, caro non tantum infirmitatem, sed etiam iniurias adversus omnem virtutem prodit; spiritumque oppugnat strenue, ne possit prestare bonum quod veller, vel perficere quod incepit, sic ut etiam Athlete, sanctissimi servi Dei, nesciant caliquid quo se vertant, ut eccl[esi]astatur Apostolus, Rom. 7.14. *Aigrumus in ego homo, quis me eripies ex corpore mortis?* Augetur dubium, quia certum est non frustra Prophetus & Apostolos hortari nos ut sancti simus, sicut Deus noster est sanctus; nec frustra Christum jubete suos discipulos ut perfecti sint, sicut Pater noster in celis perfectus est, Matheb. 5. 48. Certum etiam est, quod Deus omne peccatum odio habeat, & nihil prater peccatum odisse posse. Quæratur ergo qui facit quod in sanctissimis, & Deo charissimis hominibus, non aboleatur peccatum statim post justificationem, sed maneant peccati reliquia, eaque adeo valide & potentes, ut non tantum impediant renovata voluntatis executionem, sed etiam contraria voluntati renovata effecta male producant, Rom. 7.19.

Resp. Si queratur ratio permissionis, Ieu, voluntatis Dei permittentis ut in mortali nostro corpore habitent peccati reliquia, Nulla superior ratio voluntatis Dei reddi potest, aut requiri debet: Satis est ad curiositatem nostram sistendam, quod Domino Deo Medico nostro sanctissimo & sapientissimo visum fuerit paulatim & pedetentim imaginem suam in Regenit[us] restaurare, & ad perfectionem paulatim perducere, & morbos nostros, quibus per naturam corruptam laboramus, non nisi gradatim curare. Hanc rationem in creatione sequutas est, nam opus suum non nisi sex diebus

bus absolvit; non nisi aliquot mensibus semen satum in terra quotannis ad incrementum & matutinatem perducit; non nisi aliquot annis nos infantes, ad statuta roborisque perfectionem destinatam, evicit: Sed si queratur, qui sint fines & usus mali quod in nobis habitare permittitur? Variations, & illæ quidem in bonum nostrum tendentes afferri possunt, 1. Militantem Ecclesiam differre decebat à triumphante; & statum Sanctorum in celo, immutabilem perfectionem sanctitatis & felicitatis possidentium, distare oportebat à varia & mutabili conditione viatorum, in polluta & misera lacrymarum valle ambulantium, ut hujus conditionis misera experientia, illam beatam vitam commendaret, & desiderabiliorē redderet, 2. Sicut Deus Canaanos subjugatos non statim expulit è terra sancta, ut Israelites exercearentur, & militandi rationem discerent, experientiāque suæ sciēt victoram quam reportaverant de Canaanis, non esse partam ipsorum gladio vel arcu; sed daram esse à Deo exercituum, qui copias ipsorum in hostem ducebat, & prosperabat; Sic Deus ex iis quos à Diaboli dominio eripuit, & quibus jugum peccati regnantis fregit, reliquias peccati non statim expellit; sed permittit hærente, ut sciant Regeniti victoram de Diabolo, Mundo & Carne in Conversione concessam, Deo soli, non autem arbitrio suo libero, non naturæ suæ viribus acceptam refrendam esse. Cum enim jam Regeniti non posse debellatos, fractos & palantes Diaboli satellites in se superare, Quam gloriam libero arbitrio suo & viribus suis tribuent in rumpendis præpotentias adversarii vinculis in die Regenerationis suæ? 3. Regenitis Deus ita infudit habitus fidei, spei, & dilectionis erga Deum & proximum, ut palestram illis reliquerit his virtutibus exercendas in bello contra peccati reliquias indictas. 4. Requiritur ab omnibus qui veniunt ad Christum, ut abnegent seipso, & tollant quotidie crucem suam, & sequantur ipsum: ad quæ officia præstanda, argumenta non levia quotidie suppeditantur à peccati reliquis. Quis enim Regenitus vanitatem, stultitiam, ignorantiam mentis, voluntatis perversitatem, & facultatum omnium impotentiam ad bonum, perspiciens; peccata sua, suamque porro ad peccandum propensionem observans, non abominetur seipsum, non agnoscat necessitatem crucis ad mortificationem carnis sue, & non stimuletur ad Christum Redemptorem sequendum? 5. Ad humilitatem fovendam, ad deprimentam & committuendam superbiam, ne crista denuo erigat, nullum efficacius medium adhiberi potuit, quam permittere ut camarina peccati inhabitantis per tentationem commoveatur. Hoc enim expertus est Apostolus, 2. Cor. 12.7. *No excellentiâ revelationum supra modum efficeret, datus est mihi surouimus insipidum carni, angelus Satana, ut me colaphis caderet, ne*

In primum modum effervet. 6. Ad infirmitatem Achilarum robustissimorum demonstrandam, nihil accommodius erat, quam reliquiarum peccatieductio in primum contra novam creaturam: nullus ad precandum, & ad implorandum Dei auxilium contra viro peccati stimulus, acrior esse poterat, quam infirmitatis novi & virium veteris hominis praesens aliquis sensus: Id etiam docet Apostolus, 2. Cor. 12. 8. *Super hoc ter Dominum rogavi, ne abscederet a me.* 7. Ad demonstrandam amplitudinem potentiae & gratiae Dei, sustinentis, lavantis, & consolantis saucios suos milites in confictum reliquiis peccati, quancopere faciat lucta hujus continuatio, testatur responsio Dei ad precationem Apostoli, ibidem, vers. 9. *Sed dixit mihi, sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem ad finem tuum perducitur.* 8. Corporis peccati deformitas, Concupiscentiae corrupta pravitas, peccati inhabitantis malitia, carnis fecunditas & pollutio, veteris hominis astuta, inimicitiae & odium adversus Deum difficulter observantur; imo impossibile est mostrum hoc horrendum ingens uno intuitu cernere; impossibile est lernam hanc malorum uno mentis actu concipere, vel proportionatio odio prosequi: opus ergo erat, ut, repetita experientia, & per partes, in confictu cum variis peccati inhabitantis motibus, quantum hoc sit malum disceremus, & ut peccati corpus in respicieant & mortificationis actibus repetitis, ad mortem usque persecueremur. 9. Per peccati in nobis reliquias, Deus excitari nos vult ad vigilandum adversus hostem nostrum, & ad παροντας Dei induendam: quia nobis pugnandum est non tantum cum carne & sanguine fragili, sed etiam cum praepotentibus hostibus spiritualibus, Ephes. 6. ut qui sibi stare videntur, caveant ne cadant. 10. Conscientia peccati in nobis inhabitans facere debet ut nos miserefacat infirmorum fratrum nostrorum in peccato lapsorum, & omnium etiam irregenitorum in peccato jacentium, sicut docet nos Apollonus, Gal. 6. 1. *Fratres, etiam si preoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales instaurare in iis modo hominem cum spiritu mansuetudini, considerans unusquisque temesipsum, ne tu tenieris.* Eccl. Tit. 3. 2. 3. jubet nos omnem exhibere lenitatem erga quosvis homines: quia eramus quondam & nos amenes, rebelles, errantes, servientes cupiditatis ac voluptatibus variis, in malitia & inuidia degeneres odiosi, alii alios odio prosequentes. 11. Sed quod pricipuum est, consideranda nobis est naturalis illa nobisque intimè inherens controversia cum Deo, de justificationis ratione: nos enim per naturam cum Israhelitis (Rom. 9. 32.) minime secundum justitiam Dei imputatam quæ est ex fide, sed eam solam quæ est ex operibus, cap. 10. 3. Et sicut illi ignorantes Dei justitiam, propriam justitiam

Studebant constitueret justitiae Dei non fuerunt subjecti; sic nos etiam si-
cet converti ad Christum, justitiae atque per fidem in illo semel accipientes,
non satis nostre iustitiae imperfectionem agnoscimus: iustitiae imputacione
perfectionem non satis apprehendimus, non satis ei adhaeremus, non satis in
ea pedem figimus; immo vero quando iustitiam inherentem maxime imperfec-
tam perspicimus, nimium sape iustitiam Christi imputatam negligimus, &
ex ea nec consolationem, nec robur ad pugnandum contra tentationes ad in-
fidelitatem satis cordate concipimus, ut in supra dictis sapius ostensum est.
Quid igitur faceremus quo^s, si pro voto succederent conatus nostri ad ju-
stitiam nostram stabilendam, si peccati vires, nostramque impotenciam ad
Legi satisfaciendum non cogeremur convicti subinde agnoscere? Certe
quicquid verbo pr^e nobis ferremus, re ipsa cum Galatis ad iustitiam
ex operibus quærendam reverteremur, & a Christo & gratia ejus excide-
remus.

Quapropter, consultissimus noster Medicus Iesus Christus paulatim
reparando Dei Imaginem in fidelibus, lente sanando eorum morbos, &
mortificando gradatim corpus peccati in iis, gloria sua simul & saluti nostra
optime prospicit: nam ita in momento justificat confugientes ad se per ihu-
dem, ut usus & fructus justificationis (per subinde repetitam beneficium ap-
plicationem) esse possit quotidianus; & ita justificat credentes in se, ut per
justificationis beneficium promovet sanctificationis opus; & ita sanctificat
iustificatos, ut & prajudicium nullū creetur justificationi per fidem, & simul
fiducia in operibus quotidie minuatur; & ita minuit fiduciam in operibus,
ut studium bonorum operum in Legis obedientia non impediatur, sed magis
magisque promovetur Solos enim judicantes seipso^s, & secundum Le-
gis sententiam se condemnantes, & fiducia in operibus suis renunciantes, yo-
cat ad se, ut iustitiam Dei in Evangelio revelatam, per fidem nanciscantur;
Non veni vocatum iustos, sed peccatores ad resipescientiam. Efficaciter vo-
catis seu venientes ad se per fidem, non ejicit foras, sed recipit & iustificat,
Rom. 8. quos vocas iustificas. Iustificatos omnes magis magisque
renovat, & reformat ad gloriosam imaginem suam in iustitia & sanctitate;
quos iustificat, eos etiam glorificat, seu, à gloria inchoata, ad gloriam per-
fectam, per gradus deducit, uti exponit Apostolus, 2. Cor. 3. 18. *Nos autem
enones recte facie, gloriam Domini, quasi in speculo invenientes, in can-
dore imaginem transformamur ex gloria in gloriam, sicut & Domini
spiritu.* Glorificationem autem hanc promovet Christus non nisi gradua-
tem abolendo peccati reliquias, cum quibus luctandum nobis est quandiu de-
sumus in hoc mortali corpore, ex parte carnales, ex parte spirituales, ex
parte

parte novae creature, & ex parte veteres homines, habentes in nobis carnem, quæ concupiscit adversus spiritum; & spiritum, qui concupiscit contra carnem, Gal. 5. 17. Poterat Christus momentò nos in plenam libertatem vindicare. Verum reservat hoc in diem Triumphi & reparacionis omnium, ut tantisper cum hostibus devictis, sed nondum abolitis, luctemur; & vinculorum reliquias deponere, magis magisque laboremus.

Inseruiunt ergo peccati reliquiae in fidelibus ad commendandam justificationis per fidem Iesum Christum ineffabilem illam gratiam, in qua appetitur confugienti ad Christum scaturigo & fons, non tantum ad judiciale lavandum persona sua statum; sed etiam ad pollutiones pedum, quotidie contractas in conversatione, lavandas per quotidiam remissionem peccatorum, Luc. 11. 3, 4. Matth. 6. 11, 12. Job. 13. 9, 10. Atque ita beneficium justificationis gratuita quotidie redditur nobis novum, quod alioquin obsoleceret & inverteberet.

Et hujus beneficii iusta estimatio, quantum erga Deum in Christo amorem excitare valeat, videmus in Psalte, Psal. 103. 1-3. Benedic anima mea Deo, & omnia intestina mea nomini sanctissimi ejus: qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis suis. Qui credit multa peccata sibi remissa esse, multum diligit Deum, ut testatur Christus de muliere quadam, Luc. 7. 47. Nam dilexit multum: cui enim paululum remittitur, ipse paululum diligit. Et 1. Job. 5. 3. Hoc est charitatem Dei, ut mandata ejus observemus, & mandata ejus gravia non sunt. Hoc est fides illa quæ purificat cor, & operatur per charitatem; quæ obligat, excitat, animat & roborat fidem ad Deo serviendum hilariter, sicut Proles magnificè proficitur, Psal. 71. 15, 16. Os meum (inquit) declarabit justitiam tuam, & salutem tuam: quia numeros carum non novi. Ambulabo in robore Domini Dei, mentionem faciam justitiae tuae solius. In quo exemplo etiam videmus Prophetæ sanctum sanitatis studium, & progressionem in viis Dei minimè præjudicare estimationi justitiae Dei per fidem: sedet enim hic ei propria justitia, & præ illa justitia Dei nullo loco ab eo habetur, menses non faciat tue justitiae, inquit, tua justitia felix. Idem videmus in Apostolo, Philip. 3. 8, 9. Quis est amarus dico omnia deumnum tuis propter eminentiam notitiam Christi Iesu Domini mei: propter quem omnibus istis meipsum multavi, arguendo pro stercorebus, ut Christum sacrificarem, & competerem in eo, non habens meam justitiam, ne tempe, quæ est ex Log. 1. 18 eam quæ est per fidem Christi, id est, justitiam quæ officia Deo per fidem.

6. Facit igitur sensus imperfectionis justicie inherentis, & scilicet reliquiarum peccati in nobis, ut fiducia in justicia propria, seu inherentib[us] renunciemus,

mus, ut justitiam Christi nobis imputatam magni aestimemus, ambiamus, amplectamur, excusemusr & fortiter apprehendamus, & in ultiu nostrum frequenter applicemus. Et quanto preciosior in oculis nostris est Christi justitia haec imputata, quanto justitia nostra inhærens (ex sensu reliquiarum peccati in nobis) vilior est, tanto Spiritus Sancti copiosior mensura nobis datur, & propensio ad strenue currendum in stadio pietatis & justitiae angeratur: atque id testatur Apostolus, Philip. 3. postquam enim aestimationem justitiae per fidem professus est, vers. 8, 9. & agnovit suæ sanctitatis imperfectionem, ver. 12, 13. addit, vers. 14. inquit, ego: ea quidem que à tergo sunt obliuiscens, ad ea vero quia à fronte sunt contendens, scopum versus feror, ad palmam superme vocationis Dei, in Christo Iesu. Contra autem, quanto major est aestimatio inhærentis justitiae, & minor sensus in nobis putridarum reliquiarum peccati : quanto minor est aestimatio justitiae Christi imputata, & major affectatio justitiae ex operibus , tanto parcius impetratur nobis à Deo Spiritus Christi, tanto longius receditur à Christo & ejus gratia. Et hoc abunde testatur experientia, Gal. 3. 2. *Hoc solum velim discere ex verbis, Ex operibus Legis Spiritum accipisti, an ex predicatione fides?* Et cap. 3. 4. *Christus vobis factus est ociosus, quicunque per Legem justificamini, à gratia excedistis.*

Quilquis igitur ex sensu reliquiarum peccati in se humiliatur, quicunque renunciat fiducia in operibus suis, & confugie ad Christum quotidie, ut ipsius justitia imputata totus regatur, & ipsius virtute roboretur ad sustinendum contra pravas cupiditates carnis, & proficiendum in obedientia Legis, certissime cor suum certiorare potest de statu suo in gratia, & de conditione sua quod laudabilis sit: nam , ingemiscere de sua miseria ob vim peccati , ad Christum Liberatorem confugere, gratiam ejus agnoscere, virtutem ex eo per fidem ad fructus ferendum sugere, non est nisi renatorum, & ad vitam æternam per viam sanctimoniorum proficilcentium : in quibus, eti manent reliquia peccati ; manent tamen, non nisi ad fidei, spei, charitatis aliarumque virtutum probationem, exercitium & incrementum ; ad humilationem forvandam & fiduciam in carne seu operibus extirpationem; ad misericordias, potentias & gratias Dei manifestationem, ad meritorum Christi fidejussoris & justitiae ejus commendationem, ut quoties inhabitantis peccati vinculis constringimur , & liberationis necessitatem videmus, toties ad Christum Redemptorem suspireremus in fide justificationis, toties in spe Redemptionis plene per eum tandem possidemus, gratias cum Paulo (Rom. 7.) agamus, & cum sponsa dicamus, *Veni, veni, Domine Iesu.*

F I N I S.

Bbb

Index Librorum & Capitulorum.

COncientia Casus circa Regenerationem; vel prorsus impediunt Regenerationem: & de his agitur Lib. I. Vel Regenerationem offuscant, Statum Regeniti in quaestionem vocando, nempe an omnino sit in statu gratiz: & de his Lib. 2. Vel vicent conditionem Regeniti, partim, decipiendo Regenitum in conditionis sua determinatione; partim, ejus conditionem dubiam reddendo, ut eam definire non possit: & de his agitur Lib. 3.

LIB. I.

Quia communis Inscriptio trium Librorum est de Curandis Conscientia Casibus circa Regenerationem per Fæderum divinorum prudentem applicationem, Idcirco præmier, præcognitorum vice, Inscriptio explicatio prioribus 8. Capit. Reliquis vero, de Regenerationis impedimentis agitur.

Cap.

1. De Conscientia natura.
2. De Casibus Conscientie in genero.
3. De Regeneratione et Regenito.
4. De Fædere Redemptione.
5. De Fædere operum.
6. De Fædere Gratia.
7. De doctrina huius confirmatione.
8. De prudenti fæderum divinorum

Pag.

1. applicatione in genero.
2. 6
3. 9
4. 17
5. 42
6. 50
7. 74
8. 109

Cap.

1. applicatione in genero.
2. De impedimenta Regenerationis in averfantibus Conscientie sue examinationem.
3. Et in desperantibus post examinationem.
4. Et in falso. Ja. absolventibus post perfundacionem Conscientie examinationem.
5. 91
6. 104
7. 109

Pag.

LIB. II.

De Casibus ad Statum Regeniti spectantibus.

Cap.

1. De Præcognisi.
2. Hæc Regenitus an sit in statu gratie: vel, quia sensu sua indignitatis opprimitur.
3. Vel, quia Conscientia peccatorum atrocitate vexatur.
4. Vel, quia de Electione sua non est certus.
5. Vel, quia videtur sibi prorsus impotens ad credendum in Christum.
6. Vel, quia non satis humiliatur, neferio dole, de peccatis suis.

Pag.

1. 126
2. 140
3. 142
4. 145
5. 147
6. 149

Cap.

1. Vel, quia sanctitatem in se non perspicit.
2. Vel, quia fiducia daret, & inquisitio animi veritatur.
3. Vel, quia tempus Conversionis sua non novit.
4. Vel, quia ratio conversionis videntur frustis non factis spiritualis.
5. Vel, quia supra communem sortem Sanctorum afflictionibus & tentationibus oneratur.
6. 153
7. 159
8. 172
9. 173
10. 176
11. 176
12. Vela

Index Librorum & Capitulorum.

Cap.	Pag.	Cap.	Pag.
12 <i>Vel</i> , quia peccata plura & robu- stionis in se jam percipit, quam fue- rant ante vita sue emendationem institutam.	180	generationis in se non percipit.	199
13 <i>Vel</i> , quia sibi videtur infra Ir- regenitorū imperfectiones subsistere.	184	21 <i>Vel</i> , quia promissiones Evangelii non potest sibi recte applicare.	203
14 <i>Vel</i> , quia pii viri aliqui hypocri- tes ipsum insimularunt.	186	22 <i>Vel</i> , quia in rebus prosperis pro- sumere, in adversis vero dejecti & animo pendere sibi videatur.	209
15 <i>Vel</i> , quia sensum Reconcilia- tio-nis sua cum Deo non percipit.	188	23 <i>Vel</i> , quia certe alicui regula Re- genitorum non est conformis.	211
16 <i>Vel</i> , quia in Religionis exercitiis videtur sibi nihil promovere.	190	24 <i>Vel</i> , quia cordis fraudulentiam & dolum perspicit.	212
17 <i>Vel</i> , quia sibi videtur in Religio- nis negotio non Spiritus impulsu- ferri, sed morali suasione tantum ducit.	192	25 <i>Vel</i> , quia fons gratiae sibi vi- detur violasse.	213
18 <i>Vel</i> , quia nondum satis scipsum abnegavit.	195	26 <i>Vel</i> , quia sanctis in Scriptura nominatis non est similitus.	218
19 <i>Vel</i> , quia neminem novit ex con- temporaneis fidelibus sibi in exer- cito spirituali similem.	198	27 <i>Vel</i> , quia ex presenti conditione sua mala, de statu suo judicat quod malus sit.	219
20 <i>Vel</i> , quia infallibilita signa Re-		28 <i>Vel</i> , quia cor suum minimè pa- scitur.	222
		29 <i>De Casibus minus permanen- tibus.</i>	223
		30 <i>De Casibns mixtis.</i>	226

L I B . I I I .

DE Casibus ad conditionem Regenitorum spectantibus: quorum qua-
tuor sunt ordines. Primus, est, Regenitorum in mala conditione sibi
placentium. Secundus, est, Regenitorum in bona conditione sua sibi dis-
plicantum. Tertius, est, conditionem suam ex parte tantum malam, simili-
citer condementantium. Quartus, est, de conditione sua dubitantium.

Cap. Pag.

1 *De precognitis.* 231

Primi ordinis exempla sunt novem.

2 *Primum exemplum, est, Declinan-
tium a pristino amore Dei.* 235

3 *Secundum, est, Conniventium in
aliorum peccatis.* 239

Cap. Pag.

4 *Tertium, est penè mortuariorum in
operibus carnis.* 241

5 *Quartum, est Tepidorum in cuius
Dei.* 243

6 *Quintum, est caenalibus fiducia
fulcris Innitentium.* 245

B b b 3 J Sex-

	Pag.
10 <i>Sextum, et fascinatum.</i>	256
11 <i>Septimum, et hallucinatum.</i>	271
12 <i>Octavum, et praveriscentium.</i>	276
13 <i>Nonum, et gloriosum in pre- candi paroia.</i>	284
Exempla secundi ordinis sunt etiam novem. Perperam scil. judicantium,	
14 <i>Vel, de paco Conscientia sua.</i>	287
15 <i>Vel, de fiducia sua.</i>	290
16 <i>Vel, de gaudio Spiritus.</i>	292
17 <i>Vel, de zelo suo.</i>	295
18 <i>Vel, de accurata sua conversa- tione.</i>	296
19 <i>Vel, de cordis suae teneritate.</i>	299
20 <i>Vel, de precatione sua sine sensu approbacionis divinae.</i>	302
21 <i>Vel, de fidei sua.</i>	306
22 <i>Vel, de Charitate sua.</i>	309
Exempla tertii ordinis sunt octo, imprudenter, scilicet, lamentantium	
23 <i>Vel, lachrymam cordis sua.</i>	316
24 <i>Vel, vanitatem in Dei caeruleo.</i>	318,
25 <i>Vel, impotentiam suam ad bonum agendum.</i>	321
26 <i>Vel, ingratitudinem suam erga Deum.</i>	322
27 <i>Vel, impotentiam suam in doloribus et amarissimis levioribus ferendis.</i>	325
28 <i>Vel, impotentiam suam in gra- vioribus afflictionibus.</i>	327
29 <i>Vel, exercitium suum sub tenta- tionibus Diaboli.</i>	329
30 <i>Vel, exercitium suum sub deser- tionibus Dei.</i>	333

**Capitulo habetur exempla quarti or-
dinis, scil. Casuum dubiorum qui tra-
stantur sequentibus questionib[us] 17.**

	Pag.
1 <i>Est de Cogitatione confusione.</i>	338
2 <i>De frequentiori fideliū tristi- zia.</i>	Ibid.
3 <i>De peccati quotidiane incurso- nis.</i>	339
4 <i>De notitia justificacionis.</i>	341
5 <i>De remissione peccatorum revo- catione in iudicium.</i>	344
6 <i>De submissione oblatione, & non postulata.</i>	345
7 <i>De cultu Dei non credendo nec semerando.</i>	347
8 <i>De afflictione aliquam causa mo- ratoria specialis impetranda.</i>	349
9 <i>De Remissione peccatorum quo- diana.</i>	Ibid.
10 <i>De qualificacione preparato- riis ad fidem salvaginem.</i>	354
11 <i>De paroia in precando coram alisis.</i>	357
12 <i>De patreia in preceudo seorsum ab alisis in secreto.</i>	Ibid.
13 <i>De comparatione conditum</i>	
	358
14 <i>De varia presentie divina dis- pensatione in mediiorum usu.</i>	359
15 <i>De observatione incrementi mora- risationis.</i>	360
16 <i>De diuturnis afflictionibus.</i>	361
17 <i>De peccati reliquis in Regen- tiss.</i>	364

